

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 14409

YOYVL BUKH: FUN PROF.
FARAYN FUN DRUKER
ARBETER IN VILNE : 1906-1936

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

יאר
אין פאר
פאר

פירוש
לפני
הרב

מאת
הרב

אין ווילנע

ISBN:0-657-14409-6
Barcode/EAN: 9780657144098
Old Call #: 1095
01-1975

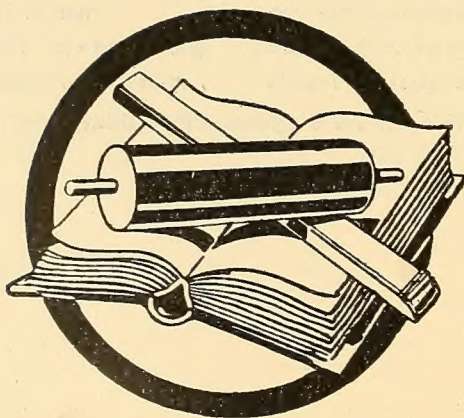

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
National Yiddish Book Center

<http://www.archive.org/details/nybc214409>

יובל = פור

פון פראפ' פארין
פון דרוקער-ארבעטער
אין ווילנע

1936 - 1906

א. אַדעלמאַן	} יובל-בוך-קאָמיטע
י. בענגיס	
פ. העלערשטיין	

פאַראַנטוואָרטלעכער רעדאַקטאָר: י. סטעקין

די גאַנצע טעכנישע אַרבעט פון בוך איז אויסגעפירט געוואָרן פרייוויליק דורך די מיטגלידער פון דרוקער-פאַריין.

הילע געצייכנט: ב. שולמאַן.

געזעצט דורך אלע זעצער, מיטגלידער פון פאַריין אונטער דער אויפזיכט פון י. סטעקין און מ. ציארקא.	מ. גרובין, א. וואסילעוויטש און י. קליאַטסקא.
מאַטריצן און פלאַטן: ה. באַנד.	געדרוקט: מ. קויפמאַן און ל. זובאַהיש.
ליטאָגראַפישע אַרבעט: בן-ציון שולמאַן.	בראַשירט און איינגעבונדן דורך די איינבינ-דער, פאַריינס-מיטגלידער, אונטער דער אויס-זיכט פון ה' י. דערטשאַנסקי.
צוקערמאַן, מ. פאַפּערין, א. מעלאַמער.	קלישעס: צינקאַגראַף ה' זאַניעוויטשקי.

Klisze zostały wykonane w cynkografji F. Zaniewskiego w Wilnie

Printed in Poland

KSIAŻKA JUBILEUSZOWA ZWIĄZKU DRUKARZY ŻYDOWSKICH
w WILNIE

Wydawca: Związek Zawodowy Robotników Drukarskich w Polsce,
Oddział w Wilnie

Redaktor odpowiedzialny J. Stekin

Zakłady Graficzne inż. G. Kleckina w Wilnie

די חברים און פריינד:

א. פרידקין, פ. קאן, ש. קאהאן, ל. סטרילאווסקי, ש. בייליס, א. י. גאלדשמידט,
ב. געלמאן, א. י. גראדזענסקי, ב. ווארשאווסקי, א. מארק, י. ריקלעס, נ. שיינער;
די מיטארבעטער פון יוואָ און אַנסקי-מוזײ;
די אמעריקאנער חברים דרוקער-ארבעטער: מ. קאסטאף, מ. גראזול,
וו. זאפאלסקי, ט. גלאז;
די ח״ח פארייס-מיטגלידער: זעצער, מאַשיניסטן, ליטאָגראַפן, סטערעאָטיפירער,
ליינער און איינבינדער —
פאַר זייער חברישער און פריינדלעכער מיטהילף און מיטארבעט ביים אַרויס-
געבן דעם יובל-בון

אַהאַרציקן דאַנק

גלייכצייטיק דריקן מיר אויס אונדזער דאַנק די דרוקעריי, ליטאָגראַפיע,
איינבינדעריי און ציגאָגראַפיע-אייגנטימער: ב. קלעצקין, ד. קריינעס, ס. מאַן,
י. דערטשאַנסקי און פ. זאַניעווסקי פאַר זייער מיטהילף ביים אַרויסגעבן דעם
יובל-בון.

יובל-בון-קאָמיסיע

Związek zawodowy
rob. Drukarskich w Polsce
Zarząd główny
Warszawa, Dzielna 33.

№ 51/35

פראפעסיאנעלער פארײן
פון דרוקערײ-ארבעטער אין פוילן
צענטראל = פארוואלטונג
ווארשע, דזיעלנע 33.

Dn. 20/X 1935

ליבע חברים!
מיר באגריסן איך צום יום-טוב פון ווילנער אפטיילונג.
אונזער אפטיילונג אייער פייערונג פאלט אויס אין א ביטערער צייט פארן גאנצן ארבעטער-קלאס.
נויט, ארבעטסלאזיקייט, האמ יד מיט דינע שארפע נעגל אינגענעסן אין לעבעדיקן ארגאניזם פון סאציאליסטישן
פראלעטאריאט.

זאל די פייערונג אייערע פארוואנדלונגסוועגן אין א ווידדיקער אוממיטיקער דעמאנסטראציע
קעגן מלחמה און פאשיזם!
קעגן נאציאנאלער אונטערדרוקונג און אטיסעמיטיזם!
ברענגט צום אויסדרוק אייער אומבאזיגבארן ווילן צו אייניקייט פון ארבעטער-
קלאס און זין זיג.
אונזער וואונטש איז, אז אין פערטן צענדליג יאר פון אייער עקזיסטענץ זאלט
איר, צוזאמען מיטן גאנצן פראלעטאריאט פון פוילן, דערגרייכן די פארווידקעכונג פון
אונזער סאציאליסטישן אידעאל.

ווארשע, אקטאבער 1935.

צענטראל-פארוואלטונג פון פראפי פארײן
פון דרוקערײ-ארבעטער אין פוילן
פארזיצער: ג. קלאג
סעקרעטאר: ב. ווארשאוסקי
א. קעלמאן

Związek zawodowy robotników Drukarskich w Polsce
Zarząd główny
Warszawa, Dzielna 33, tel. 11.05.75.

Związek zawodowy

Robotników drukarskich

WILNO

ul. Zawalna 30.

אונדזער יובל

די 30 יעריקע געשיכטע פון אונדזער פראָפּ אַרגאַניזאַציע איז אין אַ גרויסער מאָס די געשיכטע פון דער פראָפּ באַוועגונג אין ווילנע, איז אַ וויכטיק בלאַט פון דער אַרבעטער-באַוועגונג פון אונדזער שטאַט בכלל. די אַנטשטייאונג און אַנטוויקלונג פון דרוקער-פראַריין איז טיילווייז אויך דער דורכגעמאַכטער וועג פון אַלע אַנדערע פראָפּ פאַריינען אין ווילנע.

עקסטיטירנדיק פריער אַלס אומלעגאַלע אַרגאַניזאַציע, געפינענדיק זיך אויף בוידעמער און קעלערס, גייט זי אַרויס אויף דער ליכטיקער שיין אין רעוואָלוציאָנערן יאָר 1905. גלייך אין די ערשטע פרייהייטס-טעג, ווען אין פאַרשיידענע שטעט פון גרויסן צאַרישן רוסלאַנד האָבן די פראָפּ פאַריינען גענומען פירן אַן עפנטלעכע טעטיקייט, איז אויך דער דרוקער-פראַריין אַרויס פון זיין געצווונגענער באַהעלטעניש און אָנגעהויבן פירן אַ ברייט פאַר-צווייגטע פראָפּ און פאַליטישע טעטיקייט, כאַטש אַפיציעל זיינען די פראָפּ פאַריינען דורך דער מאַכט לעגאַלי-זירט געוואָרן ערשט אין יאָר 1906.

אונדזער פראָפּ פאַריין ווערט דאָן גלייך אַ גרויסע מאַסן-אַרגאַניזאַציע פון אַלע יידישע דרוקער-אַרבעטער, ברענגט אַריין גרויסע ענדערונגען אין די קנעכטישע אַרבעטס- און לעבנס-באַדינגונגען פון די דרוקער-אַרבעטער און שפילט אַן אָנגעזעענע ראלע אין דער אַלגעמיינער פראָפּ באַוועגונג.

דורך דעם אויפבלי-פּעריאָד אין דער אַרבעטער-באַוועגונג אין די רעווי יאָרן 1905—6, שפּעטער דורך די שווערע צייטן פון דער צוריקגעקערטער צאַרישער רעאַקציע, ווען ס'איז כמעט קיין זכר ניט געבליבן פון דער פונאַנדערגעוואַקסענער און פאַרצווייגטער פראָפּ באַוועגונג אין ווילנע, ווען אונטערן דרוק פון די רעפּרעסיעס און פאַרפאַלגונגען האָט אַ שווערער יאָוש באַהערשט כמעט אַלע אַקטיווע פּוּחות, דורך די גרויליקע הונגער-יאָרן פון דער דייטשער אַקופאַציע, ווען די זאַרג פאַר אַ ביסל זוף אין די ביליקע קיכן פאַר די הונגערניקע דרוקער-אַרבעטער איז געווען די וויכטיקסטע אויפגאַבע, — דורך פאַרשיידענע שווערע צייטן און פּעריאָדן פירט דער דאָזיקער 30-יעריקער וועג.

אַבער שטענדיק, אין אַלע באַדינגונגען, איז אונדזער פראָפּ פאַריין פאַרבליבן די אַרגאַניזאַציע פון די דרוקער-אַרבעטער, וועלכע האָט פאַרטיידיקט זייערע לעבנס-אינטערעסן, און די ווילנער יידישע דרוקער-אַרבעטער זיינען שטענדיק טריי געבליבן זייער אַרגאַניזאַציע.

די יידישע דרוקער-אַרבעטער האָבן דורך זייער פראָפּ אַרגאַניזאַציע אַנטיילגענומען אין אַלע עקאָנאָמישע און פאַליטישע קאַמפּן פון דער ווילנער אַרבעטערשאַפט ביי פאַרשיידענע פאַרהעלטענישן. געווען שוין צייטן, ווען אַלע דרוקער-אַרבעטער פון שטאַט אָן אונטערשייד פון נאַציאָנאַליטעט זיינען געווען געאייניקט אין איין שטאַרקער פראָפּ אַרגאַניזאַציע, היינט זעט עס אויס ווי אַ טרויס. די דאָזיקע צייטן פון געאייניקטע פראָפּ אַרגאַניזאַציעס וועלן אַבער געוויס קומען צוריק. די באַוועגונג פאַר אייניקייט און אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט, וואָס וואַקסט זיך איצט פונאַנדער מיט אַזאַ מעכטיקן כּוח אין די רייען פון אַרבעטער און האַרעפאַשניקעס, איז אַ גאַראַנטיע דערפאַר.

30 יאָר פראָפּ באַוועגונג איז אַ שווערער און דערנערפולער וועג — אַבער דער היינט איז אויך ניט באַזייט מיט רויוון!

די יידישע דרוקער-אַרבעטער שפירן אויף זיך היינט אפשר מער ווי ווען עס איז דעם יאָך פון דער קאַפיטאַליסטישער סיסטעם. נויט און אַרבעטסלאָזיקייט — דאָס זיינען זייערע געטרייע לעבנס-באַגלייטער, און אויך אין די שטיבער פון די וואָס זיינען באַגליקט מיט אַרבעט, הוילעט דער דלות — טרויעריק זיינען די לעבנס-באַדינגונגען פון די דרוקער-, ליטאַגראַפּ-, איינבינדער- און לינדער-אַרבעטער.

אונדזער יובל קומט אונדז אויס צו פייערן אין טעג פון צעיושעטער, פינסטערסטער רעאַקציע אין פאַרשיידענע טיילן פון דער וועלט.

די 30 יעריקע געשיכטע פון אונדזער פראָפּ אַרגאַניזאַציע דאַרף אונדז אַבער לערנען אַ סך. ס'דאַרף יעדן פון אונדז דערמוטיקן מיט גלויבן און זיכערקייט צו קוקן אויף דער צוקונפּט.

ווייל אונדזער גורל איז פאַרבונדן מיטן גורל פון אַרבעטער-קלאַס — און ניט געקוקט אויף אַלע צייט-ווייליקע מפלות מוז אַבער דער אויסגאַנג פון דאָזיקן מעכטיקן היסטאָרישן קאַמף זיין פאַרן אַרבעטער-קלאַס אַ זיגרייכער!

י. ג. אַכט.

א באַגריסונג די חברים דרוקער

אין צוזאַמענהאַנג מיטן 30 יאָריקן יובל פון אייער פאַריין שיקט אייך איבער דער ווילנער קולטור-אַמט זיין פלאַמיקן ווונטש צו דערגרייכן צוזאַמען מיט דער גאַנצער אַרבעטער-מחנה דעם נצחון פון סאַציאַליזם.

חברים! 30 יאָר מאַכט דורך אייער פאַריין דעם פּינפּולן אָבער רומפּולן וועג פון קאַמף פאַר דער אַרבעטער-זאַך. נעבאַרן אין די שווערע אומלעגאַלע באַדינגונגען פון צאַרישן רוסלאַנד, דורכ-געמאַכט די שוידערלעכע אָקופאַציע-צייט און די גרויזאַמע קריזיס-יאָרן פון נאָך דער מלחמה, האָט אייער אָרגאַניזאַציע אויסגעהאַלטן אַלע שטורעמס און געבליבן אויפן פלאַץ.

חברים דרוקער! געבויגן איבער די קעסטלעך, איינזאַפנדיק דעם בליי אין די שוואַכע לונגען— האָט איר געשטרעבט דורך די קליינע אותיות צו זייען וויסן און ליכט.

איר האָט געהערט צו דעם טייל פון די פּראָלעטאַרישע רייען, וואָס האָט זיך שטענדיק אויס-געצייכנט מיט אַ הויכן קלאַסן-באַוואוסטזיין און קלאַרקייט פון ציל.

פון אייערע רייען זינען אַרויס די, וואָס האָבן אין די אונטערערדישע באַדינגונגען געמוטיקט מיטן שטאַרקסטן מיטל דעם אַרבעטער-קלאַס — מיטן רעוואָלוציאָנערן וואָרט.

אָבער דאָס וואָרט וועט זיך פאַרוואַנדלען אין טאַט, ווען דער אַרבעטער-קלאַס וועט זיין דער באַלעבאַס פון לעבן, ווען ס'וועט קומען זיין ניצחון.

העלפט ווייטער פירן דעם קאַמף פאַר דעם ניצחון!
זייט געגריסט!

קולטור-אַמט

פון די פּראָפ' פאַריינען אין ווילנע

צום פּראָפ' פאַריין פון דרוקער-אַרבעטער

אין ווילנע

צום סניאָריקן יובל!

טייערע חברים!

מיר, אַ גרופע חברים דרוקער-אַרבעטער אין ניו-יאָרק, שיקן אייך איבער פון דער ווינטנס אונדזער האַרציקסטע באַגריסונג צום 30 יאָריקן יובל פון אייער פאַריין.

30 יאָר עקסיסטענץ איז איינער פון די שענסטע און עלטסטע קאַפיטלעך אין דער געשיכטע פון דער יידישער פּראָפ' באַוועגונג און זאָגט עדות, אַז אייער פאַריין אַלס גוט דיסציפלינירטער איז געשטאַנען אויף דער וואַך פון די אַרבעטער-אינטערעסן און געפירט אַן ענערגישן קאַמף פאַר פאַר-בעסערן און פאַרשענערן זייער לעבן.

אומבאַגרענעצט איז אונדזער פרייד מיט אייער און אונדזער יום-טוב!

מיר ווינטשן אייך, אַז אייער ווייטערדיקע אַרבעט זאָל געקרוינט ווערן מיט דערפאַלג לטובת דעם דרוקער-אַרבעטער און פאַרן גאַנצן אַרבעטער-קלאַס.

אין נאָמען פון אַ גרופע דרוקער-אַרבעטער אין ניו-יאָרק:

מאיר קאַסטאַף, משה גראַוול

אין וועלוול זאַפאַלסקי

חיינע טייערע פריינד:

אייער איינלאדונג אַנטיילצונעמען אין דעם יובל-בוך פון דעם פראָפּ
פאַריין פון דרוקער-אַרבעטער, האָט אין מיר ערוועקט אַ סך
ערינערונגען. וויילע גראָד בין איך געווען אין 1905 ביי דער
גרינדונג פון דעם דרוקער-פאַריין און האָב דורכגעמאַכט עטלעכע
גאַנץ היציקע מיטינגען איבער דער פראָגע אויב דער פאַריין זאָל
זיין פאַרטייאיש אָדער ניט. שפעטער, ווען איך בין געווען אין ווילנע
אין 1907 און אויך אין 1908, בין איך געווען גאָר אַן אָפטער
אַריינגייער אין דער „פּאַלקסצייטונג“, וואָס אויב איך האָב ניט קיין
טעות, איז דאָן געווען די מאָדערנסטע דרוקעריי אין ווילנע. עס
שווימען אויף אין זכרון פילע פנימער און סיטואַציעס. אָבער צום
באָדויערן האָב איך ניט די צייט צו מאַכן דערפון עפעס. אַלץ וואָס
איך קען טאָן איז שיקן אייך מיין האַרציקסטע באַגריסונג
און מיין אויפריכטיקסטן וואונטש, אַז אין די צוקונפטיקע
יאָרן זאָלן אי ווילנע, אי דער דרוקער-פאַריין זיך גרעסערן
און מערן — איינער אָן דעם אַנדערן קען דאָך ניט זיין.
ני-יאָרק, דעם 30סטן אָקטאָבער 1935. אייער ב. וולאָדעק

ח ש ו ב ע ח ב ר י ס :

איך האָב מורא, אַז איך וועל פאַרשפעטיקן מיט מייע גרוסן צו
אייער יובל, אויב איך זאָל וואַרטן ביזוואַנען איך וועל זיך אומקערן
אַהיים. נעמט דעריבער צו מיין ברכה און מיין מזל-טוב פונדערווייטנס.
ווילנער יידישע דרוקער זיינען פאַר מיר ניט סתם בכבודיקע מיטגלידער
פון אַ בכבודיקער קאַרפּאָראַציע. מיט עטלעכע צענדלינג פון אייך
האָב איך דאָך דורך יאָרן געאַרבעט צוזאַמען. צוזאַמען געפרייט זיך,
ווען אַ שטיקל אַרבעט איז אַרויס ווי ס'געהער צו זיין, און געשפירט
ביטערקייט, ווען ס'איז ניט געגאַנגען ווי מען האָט געוואָלט. אָבער
אַפילו ביטערקייט פאַרבינדט (וועגן פריידיקע איבערלעבונגען איז דאָך
אַפגערעדט), אויב מען שלעפט דעם זעלבן וואַגן. גראָד אין דער רגע,
ווען איך קוק אויף דער ווייט פון אַ געוויסן מהלך, שפיר איך טאַפּל
שטאַרק, ווי מיר זיינען אַלע אויפגעקניפט אין איין אינאיינעמדיקן גורל.
ווילט זיך מיר דעריבער זאָגן אין אייער יום-טוב, וואָס איך שפיר, —
אַ יעדער איינער פון אונדז דאַרף אויף זיין אַרט טאָן, טאָן דאָס מערסטע,
טאָן דאָס בעסטע. יעמאָלט האָבן מיר ניט וואָס אַראַפּצופאַלן ביי זיך.
תל-אביב, 16 נאָו 1935. מיט גאָר פריינדלעכע גרוסן, אייער מ. וויינרייך

ב. ווארשאוסקי

הויפט-סעקרעטאר פון פ"ם פון דרוקער-ארבעטער אין פוילן

אַ טריט פאַרויס - אַ בליק צוריק

צום 30 ציָאָריקן יובל פון ווילנער דרוקער-ארבעטער-פאַריין

דרייסיק יאָר עקסיסטענץ פון אַ סאָציאַליסטישער אַרבעטער-אַרגאַניזאַציע איז אַ שווערער, קרבנות-פול דורכ-געמאַכטער וועג וואָס פירט צום ציל, צום סאָציאַליזם. אַ וועג, אמת, פול מיט שטרויכלונגען, מיט זוכנישן, מיט זיגזאַגן, מיט מפלות און אויפשטייגן — אָבער דאָס איז אונדזער וועג. מיר, אַלס חשובער טייל פון דער אַרגאַניז-זירטער ייִדישער אַרבעטערשאַפט, האָבן קיינמאָל ניט אויס-געקליבן דעם וועג פון ליכטסטן ווידערשטאַנד. וואָרפן מיר איצט אַ בליק אויף צוריק, בלייבן מיר שטיין דערשטוינטע:

צי זינען מיר עס טאַקע די, וועלכע האָבן גובר געווען אָט די אַלע אומגעהייערע מניעות? אַ רגע דרינגט אונדז דורך אַ געפיל פון שטאַלץ. אָבער בלויז איין רגע. אַלס באַוווּסטויניקע פּראָלעטאַרישע קעמפער זינען מיר ווייט פון גאווה. מיר פאַרפעסטיקן זיך נאָר אין גלויבן אין די אייגענע פוחות אויפן ווייטערדיקן שווערן קאַמפּסוועג — וואָס שטייט אונדז נאָך פאַר אַדריכצומאַכן.

מיר לעבן איצט אין אַ צייט, ווען די צעהוילעטע פאַשיסטישע בעסטיע שטרעבט אַלץ ווייטער און ברייטער צו פאַרשפרייטן איר ממסלה. מיר לעבן אין אַ צייט ווען דער גוסטיקער קאַפיטאַליזם באַנוצט זיך מיט מיטלען, לגבי וועלכע דער צאַרישער רעזשים זעט אויס מילד און ווייך. וואָס נעענטער ס'איז דער סוף פון די היינטיקע קאַפיטאַליסטישע מאַכטהאַפער, אַלץ ברוטאַלער און ציניג-שער און אָן אייגענשי אַז זייער קאַמף קעגן סאָציאַליסטישן אַוואַנגאַרד פון אַרבעטער-קלאַס.

מלחמות, קריזיס, נויט, אַרבעטסלאָזיקייט האָבן גע-בראַכט חורבן אין אונזערע רייען. דער „נאַלדענער“ דרוקער-פאַך איז אין איצטיקן מאַמענט אַ פאַך פון איין גיָלדן; מיר האָבן כראָנישע אַרבעטסלאָזיקייט, קליינע לוינען, אומ-היגענישע אַרבעט-באַדינגונגען; דלות הערשט אין אונדזערע הייזער, פאַרביטערטקייט אין אונדזערע הערצער. דערצו זינען מיר נאָך ייִדישע אַרבעטער — ד״ה, אַז מלוכישע, קאַמונאַלע, מיט איין וואָרט אַלע גרעסערע גראַמישע אַני-שטאַלטן זינען פאַר אונדז כמעט ווי הערמעטיש פאַרמאַכט. די שטאַלצע ווילנע האָט קיים אַ פערטל פת אירע אַמאָליקע

ווילנער דרוקער-פאַריין איז דער עלטסטער פון אַלע עקסיסטרנדיקע ייִדישע דרוקער-פאַריינען אין פוילן. ער איז אַלט דרייסיק יאָר. וואָרשעווער דרוקער-פאַריין איז מיט צען יאָר ייִנגער, ער פּייערט הייער „בלויז“ זיין צוואַנציק-יאָריקע עקסיסטענץ.

ווילנער דרוקער-פאַריין איז — אַלס לעגאַלער פאַריין — אַנטשטאַנען אין 1905. אַ יאָר — אַ דאַטע אין דער אַרבעט-טער-באַוועגונג פון אַמאָליקן צאַרישן רוסלאַנד. דער ווילנער דרוקער-פאַריין איז געבאָרן געוואָרן אין פּייער פון רעוואַלוציאָנערן קאַמף. די דאַמאָלסטיקע ווילנער דרוקער-אַרבעט-טער האָבן אין די דאָזיקע קאַמפן גענומען אַ שטאַרקן אָנטייל. זיי זינען דעמאָלט אויך געווען אין אַזאַ צאָל, וואָס האָט קוואַנטיטאַטיוו אימפּאַנירט. זעקס הונד-דערט ייִדישע דרוקער-אַרבעטער האָט פאַרמאַגט די ווילנע פון פינפטן יאָר. ניט אומזיסט האָט ווילנע געשמט אַלס ירושלים דליטא. ווילנע איז געווען דער ייִדישער גייסטיקער צענטער, ווילנע איז געווען דער גרעסטער פּראָדוצענט פון ייִדישן געדרוקן וואָרט.

אין ווילנע איז אויך געבאָרן געוואָרן דער „בונד“ און פיל ייִדישע דרוקער-אַרבעטער געדענקען נאָך די העלדן-עפאָכע פון דער דאַמאָלסטיקער אומלעגאַלער בונד-שער באַוועגונג. זיי ווייסן צו דערציילן וועגן דרוקעררייען, וואָס זינען דורך בונדיסטן דרוקער-אַרבעטער פאַר-כאַפט געוואָרן אויף אַ גאַנצער נאַכט, וועגן אַ געבונדענעם „גאָראָדאָוואָי“ אין אַ זיטיק שטיבל פון דער דרוקער-און במשך פון אַזאַ נאַכט זינען אויסגעזעצט און אָפּגע-דרוקט געוואָרן די אומלעגאַלע בונדישע אויפרופן. פון ווילנע קומט אויך דער לענגיאָריקער פאַרויזער פון וואָרשעווער דרוקער-פאַריין און פאַרויזער פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג — פון ערשטן מאַמענט פון איר אַנטשטיין — דער איבערגעגעבענער פאַריינס-טוער ח' לעזער קלאַג.

דרייסיקיאָריקער יובל פון אַ פּראָפעסיאָנאַלן קלאַס-פאַריין איז אַ וויכטיקע דאַטע אין דער געשיכטע פון דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג. דאָס איז אַ פעריאָד, אין וועלכן ס'זינען דערציגן געוואָרן דריי דורות קעמפער פאַר דער אַרבעטער-זאַך.

ס'בליצן שוין אויף די ערשטע שטראלן פון די פאקלען וואָס זיי טראָגן אין זייערע הענט; ס'דערטראַגט זיך אין ווייטן עכאָ דער רעפרען פון פּרנהייטס-ליד פון אינטער-נאַציאָנאַלן, געאייניקטן אין טאַט און אין ווילן צו מאַכט פּראָלעטאַריאַט —

אויס ברודער-קאַמפּן; דאָס, וואָס פאַרייניקט אונדז איז וואָגיקער און וויכטיקער דערפון, וואָס צעטיילט אונדז. ניטאָ מער די בבל-צעמישונג. איין שפּראַך, איין ווילן, איין טאַט.

ס'גייט איינהייטלעכקייט פון דער פּראָפּעסיאָנעלער באַוועגונג, ס'קומט נאָך איינהייטלעכקייט פון דער פּאָליטישער באַוועגונג, ס'וועט זיין איין איינהייטלעכער פּראָלעטאַרישער קלאַס און זיין רעאַליזירטער ווילן — די גאַנצע מאַכט דעם אַרבעטער.

דאָס איז אונדזער הייסטער ווינטש אנטן, אונדז אַלעמען — צו אייער פּייערונג.

זעקס הונדערט יידישע דרוקער-אַרבעטער און די פאַרדינסטן פון אַט די איבערגעבליבענע קלעקן קוים אויף אַן אַרעם שטיקל ברויט. אַ שוואַכע טרייסט איו, אַז דער דאָזיקער צושטאַנד איז אַן אַלגעמיינער.

היינט, בעת מיר פּייערן דעם דרייסיקיאָריקן יובל פון ווילנער דרוקער-פאַריין, זאָגן מיר זיך אַליין צוזאַמען מיט דער גאַנצער אַרבעטערשאַפט פון פוילן — דרייסיק יאָר סאַציאַליסטישע אַרבעט וועט ניט גיין פאַרפאַלן!

צוזאַמען מיטן גאַנצן פּראָלעטאַריאַט פון פוילן ווייסן מיר, אַז נאָר מיט געאייניקע פּוּחות קענען מיר פאַרבעסערן אונדזער מצב און דערגרייכן אונדזער ציל.

די פאַשיסטיש-קאַפיטאַליסטיש-מיליטאַריסטישע וועלט איז פאַרמישעט צום אונטערגאַנג. דער פּסק-דין איז אַרויסגע-געבן דורך דעם פּיל-מיליטאַריקן קעמפּנדיקן פּראָלעטאַריאַט און ס'איז ניטאָ קיין קראַפּט, וואָס זאָל דעם דאָזיקן פּסק-דין בטל מאַכן. אין דער געדיכטער פינסטערניש, וואָס רינגלט דערווייל אונדז נאָך אַרום, דערהערט זיך שוין דער אָפּשאַל פון די טריט פון די מאַרשירנדיקע מחנות;

די פאַרוואַלטונג פון פאַריין אין יאָר 1935—1936

ס'שטייען מן רעכטס אויף לינקס: מ. פאַפּערין, י. קאַזאַרסקי, ר. עפּשטיין (סעכנישע סעקרעטאַרין), י. פּאַץ, י. ציארקא. ס'זיצן: ב. העקער, מ. העלזערשטיין (חיצע-פּאַרויזער), א. אדעלמאַן (פּאַרויזער), י. בענגיס (סעקרעטאַר) און ל. וואַזאַניש.

פנחס ווייצענפעלד
עלסטער יוישער זעצער אין ווילנע

אין קרייניצעס דרוקערני
עס שטייען (אין הינטערגרונט, סוף רעכטס אויף לינקס): ל. הייטבארד, ב. ראטיצאן, י. בענגיס און ז. קאהארסקי.
עס שטייען פארנט: מ. בולקין, א. זאמעטשעק, ש. כייקער און ר. ראטיצאן

די התחלה פון ייִד' דרוק-וועזן און די ערשטע ייִדישע זעצער אין גראָדנע און ווילנע *

דערציילט אפילו, אז די דאָזיקע דרוקער'ס האָט געבליט. חוץ באַנדטקען חורן איבער די דאָזיקע ווערסיע 5 6 7 8 און קראַשע ווסקי 4. דער לעצטער שרייבט: „אחוץ דער גרויסער שול... האָבן דאָ די יידן (אין 17טן י"ה) נאָך געהאַט אַ דרוקער'י. ער גיט אָבער צו, אַז ניט געקוקט אויף די גרעסטע באַמינונגען האָט ער זיך ניט געקענט דערוויסן וועגן קיין שום ספר, וואָס איז אַרויס פון דער דאָזיקער דרוקער'י.

די שפעטערדיקע פּוילישע היסטאָריקער האַלטן, אַז די ווערסיע איז אַ טעותדיקע 5 און אַז די ערשטע ייִדישע דרוקער'י אין ווילנע איז געעפנט געוואָרן ערשט אין סאַמע סוף 18טן י"ה. די דאָזיקע הנחה גילט עד היום אַלס אַנגענומענע אין דער געשיכטע פון ייִדישן דרוקוועזן.

אין דער לעצטער צייט האָב איך אָבער אין די מאַ-טעריאַלן פון ווילנער מלוכישן אַרכיוו געפונען אַ ידיעה, וועלכע צווייגט אונז ווייטער צו באַטראַכטן די פראַגע פאַר אַן אָפענע. דאָס איז אַ נאָטיץ אין די פראַטאָקאָלן פון אַמאָליקן ליטווישן הויפט-טריבונאַל 6, אין וועלכע עס זיינען פאַררעגיסטרירט פאַרשיידענע פראַצעסן, וואָס דער טריבונאַל האָט באַטראַכט. און אַט איז אין פראַטאָקאָל פון 28סטן נאָוועמבער 1692 דערמאָנט אַ ציווילער פראַצעס, וואָס אַ געוויסער משה דרוקער (Moyzesz Drukarz), וועלכער האָט געוויינט אין האַרביטשעס הויף, האָט פאַרפירט קעגן אַ קריסטלעכן שניידער קאָזשימיעזש, אַ שכן אין פירשט

דער זעצער איז דער „אומבאַקאַנטער אַרבעטער“ פון דרוקוועזן און צוגלייך מיט זיינע חברים פון אַנדערע געביטן בלייבט ער אין שאַטן לגבי די „קיניגן“ די מדפיסים און פאַרלעגער.

ניט שטענדיק איז אָבער אזוי געווען, בפרט ביי אונדז. ווי באַוויסט, האָט פאַרצייטנס עקסיסטירט אַ ייִדישער מנהג צו דערמאָנען אויף די געדרוקטע ספרים ניט בלויז די מדפיסים, נאָר אויך די זעצער (און טיילמאָל אפילו אַנדערע דרוק-אַרבעטער), וועלכע מען האָט אָנגערופן „עוסקים במלאכת הקודש“, ד"ה, די וואָס פאַרנעמען זיך מיט דער הייליקער אַרבעט“. אזוי האָט זיך געפירט ביזן אָנהייב 19טן י"ה.

אדאַנק דעם דאָזיקן שיינעם מנהג, וועלכער איז אַנגבני די אומות העולם ניט געווען איינגעפירט, האָבן מיר איצט די מעגלעכקייט נאָכצוגיין די שפורן פון די ערשטע ייִדישע זעצער און פעסטצושטעלן, ווער די דאָזיקע פיאָנערן זיינען געווען און פון וואָנען זיי האָבן געשטאַמט.

אויב מען רעדט וועגן ווילנע, מוז מען קודם-כּל אַנזוייזן אויף דעם טשעקאָוון פאַקט, אַז דער ייִדישער זעצער האָט זיך דאָ באַוויזן פריער פון ייִדישן מדפיס. די זעלביקע דערשיינונג זעט מען אויך אין דעם עלטערן ייִדישן דרוק-צענטער פון ליטע — אין גראָדנע, ווי בכלל איז די התחלה פון ווילנער ייִדישן דרוקוועזן צוזאַמענגעבונדן מיט גראָדנע.

I.

דער היסטאָריקער פון פּוילישן דרוקוועזן באַנדטקע שרייבט 1, אַז אין ווילנע האָט עקסיסטירט אַ ייִדישע דרוקער'י אין 17טן י"ה. ער פאַררופט זיך אויף אַ מקור 2, וואָס

* פון אַ גרעסערער מאַנאָגראַפיע א"ט „די ייִדישע דרוקע-רייען אין צענוור אין חילנע ביו 1837“.

1 יעזשי סאַמועל באַנדטקע: „די געשיכטע פון די דרוקערייען אין קיניגרייך פוילן און אין גרויספירשטנס ליטע“ (פויליש) ב' II קראַקע 1826 ז"ו 318—319.

2 גאַבריעל גראַדעק, אַ דאַנציקער ביבליאָגראַף פון אַג-הייב 18טן י"ה.

3 יאַצקיים לעלעזעל: Bibliograficznych ksiąg dwoje, ב' I חילנע 1823 ז"ו 188—189.

4 יוזעף איגנאַצי קראַשעווסקי: „חילנע, פון איר אָנהייב ביזן יאָר 1750“ (פויליש), ב' III, חילנע 1841 ז' 173.

5 פּגל לורוויק אַבראַמאַחויטש: „סיר יאַהונדערטער פון דרוק-וועזן אין ווילנע“ (פויליש), חילנע 1925 ז' 115.

6 מלוכישער אַרכיוו אין חילנע, זאַמלונגען פון ליטווישן הויפט-טריבונאַל, לויפנדיקע פראַטאָקאָלן פון 1691—1693 פּסצ' 624 בל' 54. אין אַ היסטאָריקן פראַטאָקאָל (פון 26סטן פעברואַר 1693) חערט דערמאָנט אַ ייִדישע פרוי „מאַריאַננאַ, משהס חייב“ (Marianna Moze-) (szowa Zydwowka), וועלכע האָט געהאַט אַ ענין מיט משכנות. מען קען אָבער ניט חייסן, צי זי איז געווען דאָס חייב פון דערמאָנטן דרוקער.

ראדזיווילס מויער. קיין גענויערע ידיעות וועגן תוך פון דאָזיקן פּראָצעס האָט זיך דערוויל גיט אינגעגעבן צו געפֿינען.

אויב עס איז געווען דעמאָלט אין ווילנע אַ ייִדישער דרוקער, האָט דאָך אויך געדאַרפט זײַן אַ ייִדישע דרוקערײַ. סײַדן מיר וועלן משער זײַן, אַז ער האָט געאַרבעט אין אַ נײַט-ייִדישער דרוקערײַ. און אפשר איז דעמאָלט בלויז געמאַכט געוואָרן אַ אומגעלונגענער פּרוּוו צו שאַפֿן אין ווילנע אַ ייִדישע דרוקערײַ. בכל אופן אָבער איז אונדז נײַט באַקאַנט קײַן שום ספר, וואָס זאָל האָבן געדרוקט געוואָרן אין ווילנע אין 1717 י"ה.

II.

בעת ווען בנוגע דעם 17טן י"ה בלאַנדזשען מיר אויפן אומזיכערן וועג פון השערות, איז אין גאַנצן אַנדערש דער מצב, ווען מיר גייען אַריבער צום 18טן י"ה. דאָ האָבן מיר שוין ידיעות, הגם נײַט קײַן גאַנץ אויספירלעכע, וועלכע שטיצן זיך אויף זיכערע מקורים.

דער טאַטע פון ייִדישן דרוקוועזן אין ליטע איז געווען דער גראַדנער שריפטגיסער נחום, וועלכן עס האָט צוזאַמען מיט דער פּאַמיליע אַראָפּגעבראַכט פון סאַקאַלאַ (אַ שטעטל אין גאַליציע) קיין גראַדנע דער פּאַדסקאַרבי (פינגאָן-מיניסטער) פון ליטע אָנטאַני טיזענהויז, דאָס איז געווען אָנהייב אַכציקער יאָרן פון 18טן י"ה.

טיזענהויז איז, ווי באַוואוסט, געווען איינע פון די באַדייטנדיקסטע פּערזענלעכקייטן אין ליטע. אין יאָר 1765 איז ער געוואָרן ליטווישער פּאַדסקאַרבי, וואָס מיט דעם אַמט איז געווען פּאַרבונדן דאָס פּאַרוואַלטן מיט די קיניג-לעכע גיטער. היות דער קיניג סטאַניסלאַוו אויגוסט פּאַניאָ-טאַווסקי האָט צו אים געהאַט גרויס צוטרוי, איבערלאָזנדיק אים אין אַלץ פּרייע הענט, האָט טיזענהויז באַקומען די מעגלעכקייט צו רעאַליזירן די דרייטסטע פּלענער אויף די געביטן פון פינגאָן, אַנדל און אינדוסטריע, האַנטווערק, עפנטלעכע אַרבעטן אין גרויסן מאַסשאַטאַב, בילדונג אַאָוו. צו דעם צוועק האָט דער ווירטשאַפּטלעכער דיקטאַטאָר פון ליטע אַראָפּגעבראַכט קיין גראַדנע די בעסטע פּאַכלייט און ספּעציאַליסטן פון אויסלאַנד, וועלכע האָבן געדאַרפט דאָ איינפלאַנצן די נײַסטע מעטאָדן פון אַרבעט.

צווישן אַנדערן האָט טיזענהויז געשטרעבט אויך אויפֿ-צוהייבן דאָס דרוקוועזן און דעריבער האָט ער געבראַכט קיין גראַדנע אַן אויסגעצייכנטן פּאַכמאַן פון ווײַטן קליינ-פּוילן, דעם ייִדישן שריפטגיסער נחום פון סאַקאַלאַ 7.

7 אין סאַקאַלאַ האָבן אין 18טן י"ה געלעבט עטלעכע משפּחות ייִדישע שריפטגיסער, וועלכע זײַנען חיי אויסגעצייכנטע פּאַכלייט געווען באַחוטט חײַט מחוץ פון זײַער היימסטאָט.

אין די משפּעריאַלן פון דער פּאַסטאיעווער לאַזרע, וואָס זײַנען לעצטנס פּערענטלעכט געוואָרן, געפֿינען זיך ידיעות פון דער ערשטער העלסט 18טן י"ה, וועגן צוויי סאַקאַלאַר ייִדישע שריפטגיסער לרוקע (!)

ווי אַזוי נחום מיט זײַן משפּחה איז געקומען קיין גראַדנע און וואָס זײַ האָבן דאָ אויפגעטאַן, האָט אין יאָרן אַרום דערצײלט נחום זון, דער באַוואוסטער „גראַדנער מדפיס און שריפטגיסער“ זימל (שפּעטער ראָמס שותף אין ווילנע), אין אַ ווענדונג צום פירשט אַדאַם טשאַרטאַריסקי 8.

נײַט פון אייגענער איניציאַטיווע — שרייבט זימל צו טשאַרטאַריסקין — און נײַט כּדי צו זוכן רווחים איז מײַן משפּחה געקומען אַהער אין דעם לאַנד, נאָר ערשט נאָכדעם ווי מען האָט איר שטאַרק געבעטן. לאַנג האָט מײַן פּאַטער זכּרונג לברכה געוויינט אין גאַליציע און איז געווען גענוג באַוואוסט בײַ די דאָרטיקע בירגער מיט זײַן אויסגעצייכנטער און גלאַטער גיסער-אַרבעט, ד"ה מיט זײַן קונסט צו גיסן אותיות צום דרוקן. דער דאָזיקער טאַלאַנט האָט אים כּסדר פּאַרשאַפט וואָס מער פּאַפּולאַריטעט און פּאַרמעגן.

אין די צײַטן, ווען עס האָט געהערשט דער פּריינד פון די היגע מוזעס סטאַניסלאַוו אויגוסט, האָט געטראָפּן, אַז דער אייפּערדיקער ליבהאַבער און פּראָטעקטאָר פון די שײַנע קונסטן, דער ליטווישער פּאַדסקאַרבי טיזענהויז, איינ-לאַדנדיק און ברענגענדיק פון פּאַרשיידענע מדינות, נײַט געקוקט אויף די גרעסטע הוצאות, קינסטלעך פון דעם מײַן, איז געוואָרן געוואָרן וועגן דער געניטקייט פון מײַן

8 פון שמואל (Ludko Szmajewicz) און זײַן זון זעליק, חללע זײַנען איינגעלאָרן געוואָרן דורך דעם קאַנזענט פון די באַזיליאַנער גלחים אין פּאַסטאיעוו אויסצופירן פּאַרשיידענע ניסערישע און אַנדערע אַרבעט פּאַר דער דרוקערײַ פון קלויסטער. אינטערעסאַנט זײַנען די קאַנטראַקטן וואָס די צדדים האָבן דערבײַ געשלאָסן. לויטן אַפּמאַך פון 1730 אויגוסט 1730 האָבן די דערמאָנטע ייִדישע שריפטגיסער זיך אויסגעצײכנט צו גיסן פּאַרשיידענע שריפטן און אויסצואַרבעטן מאַטריצן, דערבײַ האָט דער קאַנזענט זיך מחייב געווען צו צעלן פּאַר דער גיסער-אַרבעט צו 26 גילדן פון יעדן שטיק און צו 4 גילדן פון יעדער מאַטריץ. די יידן האָבן געדאַרפט הײַנען אין קלויסטער און זיך אליין דערנעבן, פון קלויסטער האָבן זײַ באַקומען בלויז ביר. ענלעך איז דער צווייטער אַפּמאַך פון 1737. דער קאַנזענט האָט זיך דעמאָלט סאַרפלייכט חוץ אַלעמען צו געבן די יידן אויך צו 2 גילדן אויף שבת.

באַזונדערס טשעקאַווע איז דער דריטער קאַנטראַקט פון הינאָסער 1743 צווישן קאַנזענט מיט זעליקן (זײַן פּאַטער האָט שוין שפּעט נײַט געלעבט): זעליק, „דער מאַניסטער פון גיסערי-קונסט“ Starozakonny Zeylik Lud- (kiewicz, ohywatel sokalski, magister kunsztu giserskiego i gutschtabskiego), האָט געוואַרמט אַרבעטן אין קלויסטער מיט צוויי געהילפן און דער קאַנזענט האָט פּאַר זײַ צוגעגרייט אין קלויסטער אַ סטאַנציע מיט באַהײַזונג און אַנדערע באַקומעלעכקייטן. שײַט האָט דער קאַנזענט געוואַרמט צושטעלן פּאַר די יידן יעדן סאַג אינדערפרי אין אײַן אַחנעט צו 6 קוואַרט מעל אַדער קאַשע אין פּרויס, 2 גריניץ ביר אין יעדן אינדערפרי אײַך בראַנטן. פּאַר אַ באַזונדערער באַלויבונג האָט זעליק זיך אונטערגענומען אויסצולערנען 2 גלחים די גיסער-אַרבעט. סגל' יוליאַן נײַעט, Drukarnia klasztoru O. O. Bazylja- now w Poczajowic Przegląd Biblioteczny פון 1935 הענט 4 ז' 229-234.

8 זימלס בקשה איז פון 1731 מאי 1823. אַ אויסאַגראַפֿירטער געדרוקטער עקזעמפלאַר פון דער בקשה געפינט זיך אין דער פּרינסיפּל זאַמלונג פון לודוויק אַבראַמאַהיש אין ווילנע. זע אַ בראַמאַהיש, דצ"ה, ז' 135-139.

אויפן שער-בלאט איז אָנגעגעבן די קיניגלעכע דרוקעריי בזה השון: נדפס בדפוס חדש פה עיר הועד ק"ק הוראדנא הבירה, בדפוס של אדונינו המלך האדיר החסיד, חכם המלכים סטאניסלאוס אוגוסטוס מלך פולין, דופס גדול דליטא עצטרא עצטרא ירום הודו אמך¹⁸. דאָס יאָר איז אָנגעוויזן אין כראָנאָגראַם משחר, וואָס באַטרעפט תקמ"ח (1788).

אויפן לעצטן בלאט ווערן דערמאָנט די שריפטגיטער, זעצער און קאַרעקטאָרן, וועלכע זינען געווען באַשעפטיקט ביים דרוקן דעם ספר.

די אותיות האָבן געגאָסן נחומס זון יחזקאל און זיין אייניקל דער בחור אריה לייב (יחזקאלס זון)¹⁴.

די צוויי זעצער זינען אויך געווען פרעמדע, ביידע פון קאַרעץ (א שטעטל אין וואָלין), וווּ עס איז שוין פריער געווען אַ יידישע דרוקעריי: יצחק בן ישכר בער סג"ל¹⁵ און אהרן בן שמשון זעליק. וועגן ביידע שרייבט זיך, אַז זיי אַרבעטן „לעה עתה“ אין דער נײער דרוקעריי פון דער הויפטשטאָט גראָדנע.

גראָדנער זינען געווען בלויז די צוויי קאַרעקטאָרן: יהושע בן מנחם מאָניש, דער בעל קורא פון דער גראָדנער גרויסער שול, און שלום שכנא בן יעקב כהנא.

ווי מען זעט, איז דעמאָלט אין גראָדנע קיין יידישער מדפיס נאָך נישט געווען. די ערשטע יידישע ספרים האָבן זיך געדרוקט (אָנגעהויבן פון 1788) אין דער קיניגלעכער דרוקעריי מן הסתם לויט דער באַשטעלונג פון מחברים אָדער פון די אַרטיקע מוכרי-ספרים: ר' ברוך בן ר' יוסף מ"ס, דעם שטאַמפּאַטער פון די ראָמס, און ר' בנימין בישקע בן ר' יעקב. אַרום די יידישע ספרים אין דער דרוקעריי האָבן געאַרבעט נחומס משפחה ווי שריפטגיטער און צוויי זעצער, וועלכע מען האָט געבראַכט פון וואָלין.

אין עטלעכע יאָר אַרום איז אין גראָדנע צוגעקומען נאָך אַ דרוקעריי, וואָס האָט לכתחילה אָנגעהויבן צו דרוקן

13 די דרוקעריי איז אויפן שער-בלאט אָנגעגעבן אויך אין לאַטייניש: „Grodnae Typis S[anctae] R[egiae] M[aiestatis] R[egis] Pol[oniae] M[agni] D[ucis] Lit[huaniae] &c, &c“ [et cetera, et cetera].

14 אַ על ידי העוסק במצוקות אותיות הר"ר יחזקאל במוהר"ר מנחם נחום מק"ק סקהאל ולע"ע בק"ק הוראדנא, (ב) על ידי הפועל והמצוקות אותיות הבחור אריה ליב במו"ר יחזקאל יצ"ו מק"ק סקהאל לע"ע בק"ק הוראדנא.

ווי מען זעט, איז נחום געקומען קיין גראָדנע און האָט דאָ געאַרבעט מיט צוויי זין (זימל און יחזקאל) און איין אייניקל (לייב). נישט ריכטיק איז נאָך, וואָס עס שרייבט דער בעל „עיר חילנא“ אין נאָך אים אַדערע (פרידבערג), אַז פון סאַקאל קיין גראָדנע זינען גע-קומען פיר ברידער, וועלכע האָבן דאָ געגרינדעט אַ דרוקעריי.

נחומס קינדער האָבן שפעטער אָנגענומען דעם סאַמיליע-נאַמען טיפּאָגראַף.

15 משמעות, אַ ברורער פון קאַרעצער נדפיס שמואל ב"ר ישכר בער סג"ל, סג"ל א. טויפער, „דפוס קאַרעץ“ אין „קרית ספר“ ב"י.

פאָטער אין דער גיסער-אַרבעט, וואָס איז נאָך דעמאָלט געווען אַ זייער זעלטענע קונסט אין דעם לאַנד און ער האָט אָנגעווענדט אַלערליי מיטלען, פדי גראָדנע זאָל אים צוציען. ענדלעך, מיט נישט קיין קליינער מי, האָט ער געפועלט, און מיין פאָטער האָט אויספאַרקויפט זיין גאַנצן אומבאַוועגלעכן פאַרמעגן און דעם 22סטן פעברואַר 1785 האָט ער מיט זיין גאַנצער משפחה זיך איבערגעצויגן קיין גראָדנע. מיר האָבן נישט געפילט קיין גרויסן היזק בשעת זיין ממשלה, נאָר ווען טיזענהויז האָט פאַרלאָרן זיין אַמט און זיין לעבן, האָבן מיר פאַרלוירן אונדזער גאַנצע האָפע-נונג אויף ווייטערדיקע דערפאַלגן.

נאָכן טויט פון מיין פאָטער איז זיין טאַלאַנט, וואָס איז אַריבער צו מיר בירושה, געווען דער איינציקער מקור פון פרנסה פאַר מיר און דער גאַנצער משפחה, אָבער דער דאָזיקער טאַלאַנט איז אין דער צייט פון די דעמאָלטיקע מהומות⁹ געווען ווייניק אָפגעשטאַצט, צוליב וואָס עס האָט מיר געדראָט גרויס דחקות. ווען עס איז אָבער אָנגעקומען מיט גליק די הערשאַפט פון מלך חסד אַלעקסאַנדער I, האָט די אויפגעלעבטע בילדונגס-באַוועגונג געגעבן אַ שטויס די קינסטלעך צו באַווייזן זיך מיט זייער טאַלאַנט אונטער דעם שוץ פון דער רעגירונג. גיסנדיק אותיות לויט דער בקשה פון אַ סך נאַציאָנאַלע דרוקערייען, האָב איך זיך פאַרדינט אַ לויב-מיינונג, אַז איך בין גלייך מיט אויסלענדישע קינסטלעך פון דעם מין, וואָס דערויף זאָגן עדות די צייגענישן, וועל-כע די דרוקערייען האָבן מיר אַרויסגעגעבן¹⁰.

III

נחום איז בכּן געקומען קיין גראָדנע אָנהייב 1785 און האָט דאָ געשאַפן אַ שריפטגיטעריי ביי דער קיניג-לעכער דרוקעריי¹¹. די ערשטע יאָרן האָט ער זיך פאַרנומען בלויז מיט אויסאַרבעטן נישט-יידישן שריפט. די אָנפירונג פון דער דרוקעריי האָט אָבער גיך באַשלאָסן צו דרוקן אויך יידישע ספרים. אין 1788 איז פון דער גראָדנער קיניגלעכער דרוקעריי אַרויס דער ערשטער יידישער ספר „זרע יעקב“, אַ פירוש אויף תהילים פון ר' יעקב בן ר' חיים הכהן, רב פון וויסטינעץ (אַ שטעטל אין גראָדנער קאַנט)¹².

9 געמיינט, משמעות, די ערשטע צייט פון דער רוסישער ממשלה אין ליטע.

10 אַז דאָס וואָס זימל שרייבט, איז נישט קיין זעלבסט-באַרי-מעריי, באַווייזן די חאַרעמע לויב-ווערטער פון לעלעמעלן און פאַרשיי-דענע דעמאָלטיקע פּוילישע מרפסיס וועגן נחומס און זיין זון.

11 די גראָדנער קיניגלעכע דרוקעריי האָט געהאַט פריער גע-הערט צו די יעוואיטן, פון וועלכע טיזענהויז האָט איר איבערגענומען און האָט איר פאַרברייטערט.

12 זעפּינט זיך אין דער סטראַשון-ביבליאָטעק אין ווילנע.

סג"ל היינריך א"י זענמאַן, דאָס דרוק-און צייטונגס-וועזן אין גראָדנע (דייטש), גראָדנע 1916, ז"ל 8-11, וווּ עס איז אויך רעפּראָדוצירט דער שער פון „זרע יעקב“.

יידישע ספרים. סוף 1793 האָט דער שלאָכטשיץ יאָן יאָ-
שיענסקי באַקומען אַ פּריווילעגיע צו עפּענען אין גראָדנע
אַ צווייטע דרוקעריי און ער האָט זיך באַלד פאַרבונדן
מיט צוויי יידישע מוכרי-ספרים, כדי צו פאַרלייגן אַ יידישע
דרוקעריי פון אַ גרעסערן פאַרנעם. די צוויי שותפים זינען
געווען דער אויבנדערמאָנטער גראָדנער ר' ברוך בן יוסף
מ'ס און דער דעמאָלט באַוואוסטער כוכר-ספרים פון נאָווי-
דוואָר (אַ שטעטל ביי וואַרשע) ר' ברוך בן הירש¹⁶.

עס איז גערָטן צו געפינען דעם שותפות-אַקט,
וואָס יאָשיענסקי האָט דעם 14טן יאַנואַר 1794 געשלאָסן
אין גראָדנע מיט די דערמאָנטע צוויי מוכרי-ספרים אויף
אַ משך פון זעקס יאָר מכוח דרוקן און אַרויסגעבן
יידישע ספרים. פון דאָזיקן קאָנטראַקט איז צו זען,
אַז די נייע דרוקעריי האָט ניט געקענט באַקומען קיין
יידישן שריפט אויפן אָרט (נחום מיט זינע זין האָבן דאָך
געאַרבעט פאַר דער קיניגלעכער דרוקעריי) און דער נאָווי-
דוואַרער ר' ברוך האָט זיך דעריבער מתחייב געווען אַריינ-
צוטראַגן אין שותפות יידישן שריפט און מכשירים צום
דרוקן, וואָס ער האָט געדאַרפט ברענגען פון נאָוידוואָר
קיין גראָדנע ביז פסח 1794¹⁷. אין די רווחים פון דער
דרוקעריי זיינען די שותפים געווען באַטייליקט אויף אַזאַ
אופן: יאָשיענסקי האָט באַקומען איין פערטל און ביידע
ר' ברוכס צוואַמען—דריי פערטל.

מיט דער דאָזיקער שותפות-דרוקעריי האָט זיך
אייגנטלעך אָנגעהויבן די מדפיסישע טעטיקייט פון גראָדנער ר'
ברוך מ'ס. די צוזאַמענאַרבעט פון די שותפים האָט באַקומען
אַ עטוואָס מאָדנעם אויסדרוק אויף די שער-בלעטער פון
די ספרים, וואָס זיי האָבן אַרויסגעלאָזט, דהיינו: אין העברע-
אישן טעקסט פון שער איז געווען אָנגעגעבן אַלס מדפיס
ר' ברוך און אין לאַטיינישן טעקסט—יאָשיענסקי.

אַזוי למשל ליינענען מיר אויפן שער-בלאָט פון ספר
„פרי יצחק“, וואָס איז געדרוקט אין גראָדנע 1797: „בדפוס
של התורני הראש והנגיד מו' ברוך במו' יוסף ז"ל מ'ס
מקהילתנו...“ און אויפן זעלביקן שער-בלאָט: Grodna[e], Typis
Joan[ni] Jasienski An[no] 1797.
די נייע דרוקעריי האָט געאַרבעט זייער אינטענסיוו.
מיר האָבן ליידער ניט קיין גוטע ביבליאָגראַפיע כּון יענער

16 וועגן נאָחידוואַרער מו"ס ר' ברוך בן הירש זע האָט עס
שרייבט דר. ע. רינגעלבלום אין „צו דער געשיכטע פון יידישן בוך
און דרוק אין פּוילן אין דער צווייטער העלפט פון 18טן י"ה“, חילנע 1936
(א זאַמלונג אַרטיקלען, פּריער געדרוקט אין „יחז-בלעטער“). דער דאָזיקער
ר' ברוך איז געזען דער גרעסטער אָנעמער און סאַרשפּרייטער פון די
ספרים, וועלכע זיינען אַרויס פון יאהאן אַנטאָן קריגערס דרוקעריי אין
נאָחידוואַר, און נכלל אַ גרויסער אונטערנעמער אויף זיין געביט.

17 דער שריפט און די טרעטן פאַר דער גראָדנער דרוקעריי זיינען
געקויפט געוואָרן ביים נאָוידוואַרער מדפיס יאהאן אַנטאָן קריגער, העל-
כער האָט אַ לאַנגע צייט געמאַנט דערפאַר ביי די שותפים געלט, אָבער
מיט אַ שוואַכן ערפּאָלג.

ציטט, וואָס וואָלט אונז געקענט געבן די מעגלעכקייט פעסט-
צושטעלן די גרויס פון דער פראָדוקציע אין באַזונדערע
דרוקערייען. אין דעם פּרט העלפט אונדז אָבער אַרויס יאָ-
שיענסקי אַליין, וועלכער האָט געהאַט איינגעפירט צו געבן
אין לאַטיינישן טייל פון שער-בלאָט אַ לויף-נומער פון
יעדן נייעם ספר, וואָס ער האָט אַרויסגעלאָזט. דער אויבנ-
דערמאָנטער „פרי יצחק“ פון 1797 טראַגט שוין דעם נומער 112.
אַרויסלאָזן אין משך פון קנאַפע דריי יאָר אויפן מאַרק 112
דרוקזאַכן איז אָן שום ספק אַ רעקאָרד פאַר יענער צייט¹⁸.

די זעצער פון דער דרוקעריי ווערן גראָד ניט דער-
מאַנט אין די ספרים, וועלכע עס האָט זיך מיר געכאַכט
צו זען. וועגן אַ טייל פון זיי ווייס איך אָבער פון אַן אַנדערן
מקור. אין 1825 האָט מאַנעס ראָם (ברוכס זון) געדאַרפט
צושטעלן דער מאַכט אַ באַווייז, אַז זיין פאַטער האָט אין
דער צייט אַרום 1797 געהאַט אַ דרוק אין גראָדנע. צייגע-
נישן וועגן דעם האָבן אים אַרויסגעגעבן פאַרשיידענע
פּערזאָנען און צווישן זיי אויך די „בעלי מלאכות“, דרוקער
וואַיניג בינדער“, וועלכע האָבן בשעתו געאַרבעט אין דער דרוק
און האָבן שפּעטער געוואוינט אין ווילנע. אַלס אַזעלכע האָבן
זיך אונטערגעשריבן (1) מרדכי במהר"ר יחיאל מיכל, (2) ...
(נאָמען ניט לייגענבאַר) במהר"ר יהודה לייב, (3) מרדכי ב"ר
משולם גיסע פרעסין ציהער און (4) יעקב(?)¹⁹... פון וואַנען
זיי האָבן געשטאַמט, איז ניט אָנגעגעבן. עס איז מעגלעך,
אַז זיי זיינען שוין געווען פון די ערשטע אַרטיקע, וועלכע
האָבן זיך אויסגעלערנט דעם נייעם פאַך.

IV

אין יאָר 1799 זיינען ביידע גראָדנער דרוקערייען,
אין וועלכע עס האָבן זיך געדרוקט יידישע ספרים, אַריבער-
געטראַגן געוואָרן קיין ווילנע און אַזוי אַרום איז דאָ
געלייגט געוואָרן דער גרונדשטיין פאַרן יידישן דרוקוועזן אין
ירושלים דליטא.

נאָכדעם ווי די רוסן האָבן געהאַט איינגעשטעלט זייער
מאַכט אין גראָדנע, איז די קיניגלעכע דרוקעריי אַריבער
אין רשות פון ווילנער ביסקופ קאַסאַקאָווסקי. דער דאָזיקער
ביסקופ האָט לויט קאַטערינעס באַפּעל געמוזט צייטווייליק
זיך אויפהאַלטן אין גראָדנע ביים פירשט רעפּנין כדי צו
ברענגען אין אָרדענונג די קאַטוילישע רעליגיעזע ענינים
אונטער דער נייער ממשלה. אין 1799 האָט ער אַריבערגע-
פירט די דרוקעריי קיין ווילנע, וווּ זי האָט באַקומען דעם
נאָמען „דיעצעזישע דרוקעריי“ (Drukarnia Djecezjalna).
אויף אָנצופירן מיט דער דרוקעריי האָט דער ביסקופ באַ-

18 לויט דער פּרינדלעכער אינסאַרמאַציע פֿון ביבליאָגראַף ח. לי.
בערמאַן געפינט זיך אַ היכשע זאַמלונג נאָרדנער ספרים פון יאָשיענסקי
דרוק אין דער ביבליאָטעק פֿון ליובאַוויטשער רבי'ן.
19 זע ט. קאַן, „עיד בית הדפוס של ראָם כּהילנא“ אין „קריח
ספר“ ב' X ז' 250.

שטימט דעם גלח יאָזאַ פּאַט מירסקי, אַסעסאָר פון דער ווילנער קאָנסיסטאָריע און פּראָבאָשט פון דער קובליצער פּאַראָפּיע.

די דיעצעזישע דרוקעריי האָט פאַרמאָגט נאָך פון די גראָדנער צייטן יידישן שריפט, און היות דער עסק האָט געלוינט, האָט זי תּיפּף אָנגעהויבן דרוקן אויך יידישע ספרים. לכתחילה האָט מען געדרוקט לויט באַשטעלונג. אַזוי למשל זיינען די ערשטע ספרים, וואָס די דיעצעזישע דרוקעריי אין ווילנע האָט אַרויסגעלאָזט אין יאָר 1799, ווי, מתוך לנפשׁ און, הין צדק׳ אָפּגעדרוקט געוואָרן לויט דער באַ- שטעלונג (במצות והוצאת) פון, הרבני המופלא מו' גרשון במו' יחיאל זלה״ה לוריא 20 ושותפו מוהר״ר משה במו' מנחם מענדל זצ״ל. אַלס מדפיס איז אויף די שער-בלעטער אָנגע- געבן דער אויבנדערמאָנטער גלח, אָנפירער (פרעפּעקט) פון דער דרוקעריי, בזה הלשון, בדפוס יגמ״ק יעגאָ מאַשטש קשיאָנדז — [Jego mość ksiadz יאָזיפּאָט מירשקי פּראָבאָען קובליצקי].

לויטן פּריערדיקן ביישפּיל פון יאַשיענסקין אין גראָדנע האָט די דיעצעזישע דרוקעריי זיך באַלד (אין זעלביקן 1799) ענגער פאַרבונדן מיט פיר ווילנער בעלי-בתים: די ברידער אריה לייב און גרשון בן יחיאל לוריא, אריה לייב בן דוד רייט און זיין שוואַגער משה בן מנחם מענדל. עס באַווייזן זיך דאָן ספרים מיט שער-בלעטער, אויף וועלכע עס פיגורירן (לויטן גראָדנער מוסטער פון יאַשיענסקין) אַחוץ דעם גלח מירסקי אויך די 4 יידישע שותפים—מדפיסים.²¹

די ערשטע יידישע זעצער פון דער ווילנער דיעצעזישער דרוקעריי אין משך פון 1799 און 1800 זיינען אויסגערכנט

20 אַ ווילנער נגיד, געווען אויך גבאי אין „צדקה גדולה“. מען האָט אים גערופן „ר׳ גרשון סעמקעס“ אויפן נאָמען פון ווייב, ער- היום איז נאָך אין ווילנער געסאָ באַחוּטס „גרשון סעמקעס הויף“.

21 זיי למשל אין „ספר התוספתא“ (1799): „בדפוס המשותפים ה״ה הרבני המנהיג מו' ארי׳ לייב במו' יחיאל לוריא ואחיו הרבני מו' גרשון גר״ו וה״ה התיירני המנהיג מו' ארי׳ לייב במו' דוד רייט וגיסו התורני מו' משה במו' מנחם מענדל — — בדפוס יגמ״ק יאזיפּאָט מירסקי קא:אניק ואסעטאר קאנסעסטאריע פראבאשטש קובליצקי“.

די טעטיקייט פון דער דיעצעזישער דרוקעריי ביים ארויסגעבן יידישע ספרים איז אַ סונקל בעלעל און דערפון איז דער פּלאַנטער אין „קריה נאמנה“, עיר ווילנא׳ א׳אנר. העלנדיק אויפקלערן די זאך גענויער, האָבן זיך געחננדט מיט עטלעכע יאָר צוריק צו די ארכיוון פון דער קאָטיילישער גייטלעכער פּאָכס אין ווילנע, העלכע איז דאָך געווען דער בעל-הבית פון דער דיעצעזישער דרוקעריי און אין אירע מאַטעריאַלן פון יענער צייט דאַרפן ד׳ך זיין ידיעות וועגן עפענען און פירן די דרוקעריי אין ווילנע. ס׳יז דער קאַנצלער פון דער מעטראָ- פּאָלישער (אַרציביסקופישער) קוריע דער גלח קאַנאָניק אַראַם סאַוויצקי און ס׳יז דער גלח פּראָזאַט א. א. סאַוויצקי, ארכיוואַר פון דער ווילנער קאַפיטולע, האָבן מיר אָבער געזענטפּערט, ז׳א אין די ארכיוון, וואָס געפינען זיך אין זייער רשות, זיינען ניטאָ קיין ידיעות וועגן דער דיעצעזישער דרו- קעריי. די זאַפּלונגען פון דער קאַפיטולע זיינען בעת דער העלם- מלחמה צום גרעסטן טייל אַרויסגעפירט געוואָרן דורך דער רוסישער מאַכט פון ווילנע.

אין די ספרים, מתוך לנפשׁ (1799), ספר התוספתא (1799) און, פירוש על כמה אנדות פון ווילנער גאון (1800). זיי שרײַבן זיך אונטער אַזוי: 1) המסדר העוסק במלאכת הקודש נאו' דוב בער במו' אהרן זעליג זצ״ל מק״ק אוסטראווצא ולע״ע װלעת עתהן עוסק בדפוס פה ק״ק ווילנא יע״א 22, 2) המסדר אותיות העוסק במלאכת הקודש באמונה נאום משה במוהר״ר אברהם אבלי יצ״ו מק״ק הוראדנא ולע״ע עוסק בדפוס פה ק״ק ווילנא יע״א, 3) המסדר העוסק במלאכת הקודש נאום דוד במו' יוסף יצ״ו מק״ק שקלאוו ולע״ע עוסק בק״ק ווילנא יע״א, 4) המסדר אותיות העוסק במלאכת הקודש באמונה נאום משה במוהר״ר יחזקאל סג״ל מק״ק הוראדנא ולע״ע עוסק בק״ק ווילנא, 5) המסדר אותיות העוסק במלאכת הקודש באמונה מהו' בנימין במו' גדלי' כ״ץ מק״ק הוראדנא ולע״ע עוסק פה ק״ק ווילנא הבירה, 6) המסדר האותיות העוסק במלאכת הקודש באמונה נאום שמעון במוהר״ר יהודא לייב זצ״ל מנאווי דוואהר ולע״ע עוסק בדפוס פה ק״ק ווילנא יע״א 23. ווי מען זעט, זיינען אַלע זעקס דעמאָלטיקע יידישע זעצער אין ווילנע געווען כּון דער פרעמד: 3 פּון גראָדנע, 1 פּון שקלאָוו, 1 פּון אָסטראָווע (אַ שטעטל אין קעלצער קאַנט) און 1 פּון נאַווידוואָר.²⁴

דער שותפות אין דער דיעצעזישער דרוקעריי האָט ניט געהאַט קיין קיום. די ספרים, וועלכע זיינען געדרוקט אין דער דאָזיקער דרוקעריי אין 1800 דערמאָנען שוין ניט אויפן שער-בלאַט די יידישע שותפים—מדפיסים, נאָר בלויז דעם פרעפּעקט גלח מירסקי.

אין 1805 האָט דער ווילנער בייסקופ אַוועקגעגעבן די דיעצעזישע דרוקעריי צום פאַרוואַלטן די גלחים=מיסיאָנערן²⁵, וועלכע האָבן די דרוקעריי אַריבערגעטראָגן אין זייער קלויסטער. עס איז דאָן באַשטימט געוואָרן אַ נייער אָנפיר- רער („פּראָקוראַטאָר“) פון דער דרוקעריי: דער גלח יאָזאַ- פּאַט לאָודאַנסקי. די דיעצעזישע דרוקעריי אין איר נײַעם גלגול האָט ווינטער געדרוקט יידישע ספרים אין

22 זיין פּאָטער אהרן זעליק פון אָסטראָווע האָט געאַרבעט זײַ אַ זעצער אין דער נאַווידוואָרער דרוקעריי. דאָרט האָט אויך געאַרבעט אלס דרוקער („פרעסנציער“) זיין ברודער אברהם יצחק בן אהרן זעליק, פּנל׳ רינגעלבלום דצ״ח, ז׳ 64.

23 זיין פּאָטער יהודה לייב ב״ר שמואל איז געווען אַ זעצער און האָט געשטאַמט פון זשאַלקווע. צוזאַמען מיטן שחער צבי הירש ב״ר שמעון (אויך אַ זעצער פון זשאַלקווע) איז ער געקומען קיין נאַווידוואָר, וווּ זײ האָבן ביידע געאַרבעט אין קריגערט דרוקעריי אלס זעצער.

די דאָזיקע ידיעות זיינען שטעקאָוע, מחמת זײ שטעלן מעסט דעם משפּחה-באַראַקטער פון דרוקער-פּאָך און אויך די וואַנדער-עטאַפּן פון די פּאַרצײטישע יידישע דרוקער-אַרבעטער ביים פּאַרשפּרייטן דעם פּאָך.

24 אין די „סקאָוקעס“ (רשימות) פון די ווילנער יודן בשעת דער פינפטער „רעוויזיע“ אין 1795 איז ניט פּאַרען קיין איינער, העל- כער זאָל האָבן כאַויזט אַ דרוקערשן פּאָך.

25 ניט צונויטמישן מיט די היינטיקע מיסיאָנערן-משומדים.

צוויי זעצער זינען באוואוסט, וואָס האָבן געאַרבעט אין יאַשיענסקיס ווילנער דרוקעריי בעת איר התחלה אין 1799.²⁹ דאָס זינען: מרדכי בן משולם פאַלק פון קאַמינקע³⁰ און אַליקום געצל בן בצלאל פון גראָדנע.

יאשיענסקי האָט ניט געהאַט קיין מוז צו ווילנע. דאָס שותפות האָט ניט אָנגעהאַלטן און נאָך אַ גאַר קורצער צייט האָבן זיך אָנגעהויבן סיכסוכים. די יידישע שותפים זינען סוף 1799 אַרויס קעגן אים מיט טענות, אַז ער האָט ניט אויסגעפירט דעם אָפּמאַך, וואָס ער האָט מיט זיי גע- שלאַסן און דער סוף איז געווען אַ ביטערער — ער האָט אָנגעזעצט און די דרוקעריי איז פאַר די חובות אַרויסגע- שטעלט געוואָרן צום פאַרקויף אויף ליציטאַציע.

גראָד דעמאָלט איז דער ווילנער אוניווערסיטעט צוגעטרעטן צו רעאָרגאַניזירן זיין דרוק, די אַזוי גערופענע „אַקאַדעמישע דרוקעריי“ (Drukarnia Akademicka). די דאָ- זיקע דרוקעריי האָט זיך געפונען אין אַ שלעכטן און אָפּ- געלאָזטן צושטאַנד און האָט נייטיק געהאַט אַ גרינדלעכע באַזיאוונג. פון דער סומע, וואָס איז אויף דעם צוועק אַסיגנירט געוואָרן, האָט דער אוניווערסיטעט אין אָנהייב 1804 פאַר 1037 רובל אָפּגעקויפט אויף דער ליציטאַציע די פּרעסן און דעם שריפט בון יאַשיענסקיס דרוקעריי. דערונטער איז, פאַרשטייט זיך, אויך געווען דער יידישער שריפט. אין דעם אינווענטאַר פון פאַרשיידענע שריפטן, וואָס די אונט- ווערסיטעטישע דרוקעריי האָט פאַרמאַגט (אין מערץ 1804), פיגורירן בערך 300 פונט העברעיִשער שריפט, וואָס טויגן צום געברויך.³¹ דערמיט האָט זיך דער גלגול פון יאַשיענסקיס דרוקעריי נאָך ניט פאַרענדיקט.

אין 1805 האָט דער שפּעטער אַזוי באַרימטער פּויל- לישער מדפיס און פאַרלעגער יוזעף זאַוואַדזקי³² געעפנט זיין דרוקעריי. אין זעלביקן יאָר האָט דער ווילנער אונט- ווערסיטעט געשלאַסן מיט זאַוואַדזקי אַ אָפּמאַך, לויט וועלכן דער אוניווערסיטעט האָט ליקווידירט זיין דרוקעריי און זאַוואַדזקי האָט איבערגענומען איר גאַנצן אינווענטאַר צוזאַמען מיטן טעכנישן שטאַט אויף זיין חשבון.³³ פון

נאָמען פון בן דת משה זלמן בן אורי, טוביה בן אברהם און זייער איבעריקער גאַנצער קאַמפּאַניע ווילנער סוחרים און בעלי-בתים קעגן דעם האָר יאָן יאַשיענסקי, דעם גראָדנער מדפיס און פירגער אין די ענינים פון דרוקן יידישע ספרים. ער איז אונטערגעשריבן אויף העב- רעיִש: „נאום ירחמיאל בא"א מהור"ר מרדכי נאמן בדרוקרנא“.

29 זע דעם אויבנדערמאָנטן „עסרת ישועה“. אַגב איז אויף דעם ספר פאַראַן אַ לויף-נומער, העלכער חתום, אַז דער „עסרת ישועה“ איז דאָס זיבעטע ספר, וואָס איז אַרויס פון יאַשיענסקיס דרוקעריי אין ווילנע.

30 אַ שטעטל אין פּאָדליע קאַנטאָ.

31 מלוכישער ארכיב אין ווילנע, זאַמלונגען פון אַסעליקן ווילנער אוניווערסיטעט, סאַסז' 17 פון יאָר 1804.

32 זיין דרוקעריי, טאַרלאָג און בוכגעשעפט עקסיפּירט אין ווילנע עדי-היום.

33 זע אַברעם מ'היסט, דצ"ח ז'ו 86—88.

אויף די ספרים פון 1805 פיגורירט אַלס מדפיס דער נזיער פּרעפּעקט בון דער דרוקעריי, ווי מען לייענט למשל אויפן שער-בלאָט פון ספר „שלמי שמחה“ (ווילנע 1806): „בדפוס יגמ"פ [יעגאַ מאָשטש פאַן] קשאַנדז לודאַנסקי פּראַקאַראַטאַר מיססינאַרסקי ווילענסקי“.²⁶

V.

גלייכצייטיק מיטן ביסקאָפּ קאַסאַקאָווסקי, האָט אין יאָר 1799 אויך יאַשיענסקי אַריבערגעטראַגן זיין דרוקעריי פון גראָדנע קיין ווילנע. זיין שותפות-דרוקעריי אין גראָדנע האָט געהאַט געפּלאַצט און ער איז געקומען זוכן מדפיסין גליק אין ווילנע. אויך ער האָט געבראַכט יידישן שריפט. האָבנדיק שוין דערפאַרונג אויף דעם געביט, האָט ער ליכט אין ווילנע געפונען דעם וועג צו יידישע שותפים, מיט וועלכע ער האָט אָנגעהויבן פירן די דרוקעריי פון דער ערשטער מינוט אָן. לויטן שוין אויבנדערמאָנטן נוסח פון גראָדנע האָט יאַשיענסקי אויף די שער-בלעטער אויך דאָ אין העברעיִשן טעקסט אָנגערופן ווי מדפיסים די יידישע שותפים און אין פּוילישן טעקסט — זיך אַליין.

אויפן שער-בלאָט פון „עסרת ישועה“ (ווילנע 1799), איינס פון די ערשטע ספרים, וואָס זינען געדרוקט געוואָרן אין יאַשיענסקיס ווילנער דרוקעריי, לייענען מיר, אַז דער ספר איז געדרוקט, בדפוס הראש הנגיד מו"ה טובי' במו' אברהם אבלי זל"ה והרבני המופלג האברך הנגיד מו"ה ארי' ליב 27 בהמנוח המפורסם מו"ה טובי' זל"ה ושותפיהם מוילנא יע"א, בקרתא קדישא רבתי עם ווילנא יע"א עיר גובערסקיא דליטא בשנת תקנ"ט לפ"ק און אין פּויליש: w Wilnie w Typ[ografii] Jana Jasińskiego i Kompanij Roku 1799. ווי מען זעט פון שער-בלאָט, האָט יאַשיענסקי, אַחוץ די צוויי אָנגערופענע ר' טוביה און ר' לייב, געהאַט אין ווילנע נאָך שותפים („שותפיהם“). פון אַרכיוו-מאַטעריאַלן איז מיר באַקאַנט, אַז אַ שטילער שותף צו יאַשיענסקיס דרוקעריי איז אויך געווען דער באַוואוסטער ר' זלמן ר' אורי'ס, ראש הקהל און איינער פון די „דריי זיילן פון ווילנע“. די אַלע שותפים, סוחרים און „פני" פון שטאָט, האָבן אַליין געהאַט אַ קנאַפע השגה אין דרוק-ענינים (ניט אַזוי ווי יאַשיענסקיס שותף אין גראָדנע ר' ברוך מ"ס). דעריבער האָבן זיי אַרײַנגעזעצט אין דרוקעריי אַ מענטש, וועלכער האָט אָנגעפירט מיט דער יידישער דרוק-אַרבעט און האָט רעפּרעזענטירט זייערע אינטערעסן.²⁶

26 אין דער דיעצעזישער דרוקעריי פון די גלחים-מיטאַנערן זינען ספּעטער אַרויס פּערזאָנלעכע השכלה-הערק, ווי למשל מ. א. גינצבורג, „גלות ארץ החרטה“ (1823) א"גנר.

27 געזען טון די חשובסטע פּערזענלעכקייטן אין פּאָליציי-טיטן ווילנע, אַ גרויסער למדן, דער באַוואוסטער ר' שאולקע קאַצענעלנ-בייגן האָט געזיגט, אַז „נאָכן טויט פון ר' ליבל ר' טוביהם איז בטל געוואָרן די ליבשאַפט צו תורה“.

28 אויך האָבן געזען זיין חתימה אויף אַ אַנקלאַטע, וואָס ער האָט דעם 12טן נאָעמבער 1799 אַריינגעטראַגן צו דער מעכט, אין

גליכזיניטיק האָט ער אינגעקויפט נייע פרעסן און האָט פאַרגרעסערט דעם שטאַט אַרבעטער. אין משך פון עטלעכע יאָר איז ער געוואָרן דער גרעסטער מדפיס און פאַרלעגער אין ליטע.

בײַ דער פאַמיליע זאַוואַדוקי אין ווילנע האָט זיך אויפגעהיט יוזעף זאַוואַדוקיס פּריוואַט-אַרכיוו בּנוגע די ענינים פון דער דרוקעריי אין יענער צייט. די מאַטעריאַלן פון דאָזיקן אַרכיוו, וואָס האָבן אַ ערשטראַנגיקע באַדייטונג פאַר דער געשיכטע פון פּוילישן דרוק-און פאַרלאַג-וועזן, ווערן איצט פאַרעפנטלעכט דורך דער ווילנער, געזעלשאַפט פּרינדי פון דער וויסנשאַפֿט (Towarzystwo Przyjaciół Nauk) 85.

אין די מאַטעריאַלן זינגען פאַראַן אויך וויכטיקע ידיעות וועגן שייכות פון יידן צו דער דאָזיקער דרוקעריי. צ״א איז דאָרט פאַראַן אַ נאָמענטלעכע רשימה פון שטאַט אין זאַוואַדוקיס דרוקעריי סוף 1805. סך-הכּל האָבן דעמאָלט געאַרבעט בײַ זאַוואַדוקין 34 זעצער און פרעסן-ציער און צווישן זיי צוויי יידן: בער בן זעליק (Berko Zelikowicz) און מרדכי בן פאַלק (Mortel Falkenowicz) 36. אַז אין זאַוואַדוקיס מדפיסישע פּלענער האָט דאָס דרוקן יידישע ספרים פאַרנומען אַ וויכטיקן אַרט, באַווייזט דאָס שאַפן בײַ דער דרוקעריי אַפילו אַ ספּעציעלע יידישע אָפטיילונג. אין אַדרעסן-קאַלענדאַר, וואָס דער ווילנער אוניווערסיטעט האָט אַרויסגעגעבן צום יאָר 1807, ווערט אינפאָרמירט וועגן זאַוואַדוקיס דרוקעריי, אַז זי איז אַ אַנ-שטאַלט, וואָס באַשטייט פון דריי באַזונדערע דרוקערייען מיט באַזונדערע אָנפירער, איינע פון זיי איז די הע ב-ר ע? ש ע ד ר ו ק ע ר י אונטער דער אָנפירונג פון מאַנעל בן ברוך (prot Manuel Boruchowicz) 37. דאָס איז דער

איבערנעם-פּראָטאַקאָל איז צו זען, אַז זאַוואַדוקי האָט אין 1805 באַקומען צ״א דעם יידישן שריפט בשלמות. דער יידישער שריפט פון יאַשיענסקיס דרוקעריי האָט בכן איצט איבערגעוואַנדערט צו אַ נייעם באַלעבאַס.

די אוניווערסיטעטישע דרוקעריי האָט דעם יידישן שריפט לחלוטין ניט געהאַט אויסגענוצט און אין שטאַט זעצער, וועלכע זינגען פון אוניווערסיטעט אַריבערגעגאַנגען צו זאַוואַדוקין איז ניט געווען קיין איין ייד. אַנדערש איז אָבער געווען אין דער דרוקעריי בײַ זאַוואַדוקין.

זאַוואַדוקי איז געווען אַ אונטערנעמער מיט אַ סך אינטעליגענץ, איניציאַטיווע און ענערגיע. דאָס רעאַרגאַניזירן די אָנגעטרויטע דרוקעריי האָט ער אָנגעהויבן פון באַשטעלן בײַ זימלען אין גראַדנע נייעם שריפט 84: לאַ-טיינישן, פּוילישן, רוסישן, גריכישן און אויך העברעיִשן.

34 ללעוועל, דערצילנדיק וועגן דער באַניונג פון דער אוני-ווערסיטעטישער דרוקעריי דורך זאַוואַדוקין, שרייבט אזוי: „זאַוואַדוקין איז ליכטער אָנגעקומען דאָס אויפפרישן די פאַרעלטערטע דרוקעריי, מחמת ער האָט געהאַט נאָענט אין גראַדנע דעם מומחהדיקן יידישן גיסער זימל נאָכמאַוויטש, אַ זון פון דעם, וואָס טיונהויז האָט אים אַנומלט אַרעפּעראַכט“. בײַ דער בעלעגנהייט כאַראַקטעריזירט ללעוועל מיט אזעלכע הערטער זימל אַרבעט: „עס האָט גאַריט געפּעלט דער גוטער קהאליטעט פון זימל שריפט, וואָס האָט זיך געקענט פאַרגלייכן מיט דעם בעסטן אין אייראָפּע. אַ גלאַטער, שטייט גענוג ליכט, זעלסן ניט גלייך, האָט דער שריפט אפּשר ניט קיין ריין, אָבער ער פאַר-מאַגט אַ פינגעם שאָטן אין אומגעצוונגענע פּשטות. און גלייך טיין איז זימלס לאַטיינישער שריפט ווי דער העברעיִשער און רוסישער“ [ללעוועל, דצ״ח ב' I ז' 226].

אַז זאַוואַדוקי האָט אַנערקענט זימלס פאַרדינסט פאַר זיין דרוקעריי, באַווייזט די ווייטערדיקע צייגעניש, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן אין יאָר 1816 זימלען, ווען דער האָט זיך באַמיט צו באַקומען אַ דער-לויבעניש אויף צו עפענען אַ דרוקעריי אין ווילנע:

ווילנע, דעם 3טן מערץ 1816. איך אונטערגעשריבענער באַ-סטטיק, אַז אָנגעהויבן פון 24סטן מערץ 1806, ווען איך האָב געדאַרפט גיטן פאַרשיידענעם דרוקערשן שריפט פאַר דער אוניווערסיטעטישער דרוקעריי, האָב איך זיך געזענום צום הער זימעל נאָכמאַוויטש, דעם גראַדנער שריפטגיסער אין מדינת דער דערמאַנטער הער זימעל נאָכמאַוויטש האָט ניט בלוין ערלעך באַווייזט די אוניווערסיטעטישע דרוקעריי אויף דעם געביט, נאָר ער האָט אויך געגעבן באַווייזן, אַז ער איז אַ ניט געוויינלעכער קינסטלער אין דער קונסט פון שריפטגיסעריי אזוי זינט, אַז דער שריפט פון אַלע מינים... וואָס ער האָט געגאַסן פאַר דער אוניווערסיטעטישער דרוקעריי, איז לחלוטין ניט געווען הינטער-שטעליק לגבי אויסלענדישן, אַדאָנק וואָס ער האָט זיך פאַרדיינט פאַזונדערע אַכטונג ביים געבילדעטן עולם אין ליטע, און דער שריפט, וואָס ער האָט אין יאָר 1811 געגאַסן פאַר דער מלוכישער דרוקעריי אין חאַרשע, האָט באַסטעטיקט די גוטע מיינונג וועגן אים. אַלט ראהי דערויף שרייב איך אונטער די דאָזיקע צייגעניש מיט מיין אייגענער האַנט. יוזעף זאַוואַדוקי, מדפיס פון אוניווערסיטעט.

אַגב, ענלעכע צייגענישן און לויב-בריה האָט זימל געהאַט אויך פון אַנדערע גרויסע ניט-יידישע דרוקערייען, וועמען ער האָט צוגע-טעלט שריפט, ווי למשל די דיעצעסישע (מיטיגערישע) דרוקעריי אין ווילנע, די דרוקעריי פון די גלחים-פּיאַראַן אין ווילנע, די הויף-דרוקעריי פון זאַוואַדוקי און וועצקי אין חאַרשע, די דרוקעריי פון די באַרזשע גלחים-קאַרמעליטן אין בערדישע א״א.

35 די מוסטעהאַפּטע אויסגאַבע ווערט צוגעגרייט צום דרוק דורך דעם חילנער ביבליאָלאָג טאַדעוּש טורקאַחסקי. דערווייל איז אַרויס דער ערשטער באַנד א״ס „מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פון דער ליטע-ראַטור און אויפּבלערונג פונעם אַרכיוו פון דער דרוקעריי און בוכגע-שעפּט פון יוזעף זאַוואַדוקי אין ווילנע“ (פּויליש) ב' I, ווילנע 1935, ז״ו XVI + 426. עס זיינען פאַרגעזען נאָך 3 בענדער פון דער אויסגאַבע.

36 דאָס איז דער מרדכי בן משולם פאַלק פון קאַמינקע, העלכער ווערט אויבן דערמאַנט ווי אַ זעצער פון יאַשיענסקיס דרוקעריי אין ווילנע אין 1799. זע דצ״ח זאַוואַדוקיס מאַטעריאַלן ז' 376—377. אין דער רשימה איז פאַראַן נאָך אַ זעצער, העלכער איז מן הסתם געווען אַ ייד, אָבער בנוגע זיין יידישקייט בין איך ניט אינגאַנצן זיכער. דאָס איז אַ געוויסער בענעדיקט פּרענקעל, העלכער ווערט אויך אָנגע-רופּן בנימין (Benjamin) פּרענקעל. ער איז געקומען קיין ווילנע פון זאַקסן און אין 1807 איז ער אַחצק פון דאַנען אין קאַזאַנער גובערניע. עס איז אַגב טשעקאַווע געווייר צו ווערן פון זאַוואַדוקיס חשבונות, ווי גרויס עס איז געווען די שכירות פון דרוקער-אַרבעטער אין יענער צייט. אין 1805—1807 האָט בײַ זאַוואַדוקין באַקומען אַ זעצער—40 זיל-בער-רובל אַ חודש, אַ פּרעכטציער—30, אַ לייגער—15 און אַ קאַרק-טאַר 25 זילבער-רובל אַ חודש. ווי מען זעט, איז די אַרבעט פון אַ זעצער אָפּגעשאַצט נעוואָרן צום טייערסטן.

37 זע: Kalendarz Adresowy dla Wydzaiału Uniwers-tytu Imperatorskiego Wileńskiego na rok 1807, 133. נאָרעם ווי דער זעצער פון דרוקן יידישע ספרים איז אַרי-

אין א גרויסער מאָס זײַנע אָרגאַניזאַטאָרישע און סחריש-אונטערנעמערישע פעקטאָרן. סוף 1806 האָט בערקאָ צוזאַמען מיט גאָך איינעם (אַנאָפּרי לאָנטקעוויטש) אָנגעפירט די צווייטע אָפּטיילונג פון זאַוואַדזקיס דרוקעריי. חוּצדעם האָט בערקאָ געהאַלפּן זאַוואַדזקין פאַרשפּרייטן ביכער און זאַוואַדזקי האָט אים געפּלעגט שיקן אויף יאָרמערק מיט טראַנספּאָרטן ביכער צום פאַרקויפּן.⁴¹

בערקאָ זעליקאָוויטש, וועלכער האָט אָנגענומען דעם פאַמיליע-נאָמען ניי מאָן, האָט 1816 אָנגעפירט די גובער-ניאַלע מלוכישע דרוקעריי אין ווילנע און איז אויך באַ-ווסט דערפון, וואָס אין 1817 האָט ער זיך געווענדט צו דער מאַכט וועגן ערלויבן אים אַרויסצוגעבן אין ווילנע אַ ייִדישע צייטונג.⁴² ער האָט שפּעטער (אַרום 1820) גע-עפנט אין ווילנע אַן אייגענע דרוקעריי, פון וועלכער עס זײַנען צײַג אַרויס די ווערק פון דעמאָלטיקן באַוואַסטן פּוילישן דיכטער סטאַניסלאָו טרעמבעצקי⁴³ און אויך דער „ספר הקודם“⁴⁴. ער איז געשטאַרבן אין ווילנע סוף 1841 אין עלטער פון 63 יאָר.

VI

דאָס וואָס איז אויבן געשריבן וועגן די באַזונדערע דרוקערייען אין גראָדנע און אין ווילנע, לאָזט זיך צונויפ-שטעלן אויף אַזאַ אופן:

41 אין ארכיוו פון די זאַחאָדזקיס געפינט זיך אַ קאָפּיע פון אַ פּאָס, וואָס יוזעף זאַחאָדזקי האָט דעם 21סטן יולי 1807 געשיקט צום רעקטאָר פון ווילנער אוניווערסיטעט בּוּה הלשון: „בערקאָ זעלי-קאָוויטש, אַ זעצער אין דער דרוקעריי פון אוניווערסיטעט, פּאַרט מיט ביכער קיין זעלנע און אין אַנדערע מקומות פון גראָדנער גובערניע אין דעם ענין. איך בעט אייער עקסעלענץ אַרויסגעבן אים אַ צײַגעניש ברי צו באַקומען אַ אַמטלעכן פּאַספּאָרט.“ זע לה ע (א סטעטל אין וואַלקאָוויסקער קרייז) האָט דעמאָלט געסמט מיט אירע גרויסע יאָרמערק אין מען האָט איר פּאַרגלייכט שיר גיט מיט ליבציג.

זע טורקאָווסקי, דצ"ח ז' 392.

42 י. געססען, „צו דער געשיכטע פון דער ייִדישער פרעסע אין רוסלאַנד“, אין „דאָס לעבן“, פעטערבורג 1908, נומ' 86.

43 צו דער דריטער אויפלאַגע פון טרעמבעצקי'ס דערק, האָט ניימאַן האָט אַרויסגעגעבן אין 1822, האָט ער באַשטעלט בײַם יוגן דאָס מיצקעוויטש אַ קאָמענטאַר צו דער פּאָעמע „Zofjówka“, סאַר אַ באַשטימטן אָנאָרד. אַזוי אַרום איז ניימאַן געווען דער ערשטער אַרויסגעבער, מיט וועלכן דער גרויסער פּוילישער דיכטער איז אַרײַן אין באַצײַונגען מיט ליטעראַט.

סגל' פ. קאָן, „אַ ווילנער ייִדישער מדעס — דער ערשטער אַרויסגעבער פון מיצקעוויטש“ אין „מאָמענט“ פון 28סטן דעצ' 1934.

44 די באַרימטע פּאַרעדיע איז אַרויס 1824. ווילנער ראַשי-קהל זײַנען געווען אַזוי אויסגעבראַכט פון איר אינהאַלט, וועלכער איז געווען געווענדט קעגן געוויסע ווילנער „סגל“, אַז פון כּעס האָבן זיי פּאַרברענט די גאַנצע אויסלאַגע פון דער פּאַרעדיע. דער איינציגער עקוועמפלאַר פון „ספר הקודם“, וועלכער איז ניצול געוואָרן פון דער עקוועצויע, געפינט זיך אין דער ווילנער אוניווערסיטעטישער ביבליאָטעק.

סגל' פ. קאָן, „האַכטפּלאַר היחיד של „ספר הקודם“ אין קריית ספר“ ב' 8.

באַוואַסטער ר' מאַנע, וועלכער האָט מיט עטלעכע יאָר שפּעטער אָנגענומען דעם פאַמיליע-נאָמען ר אָם.

בײַ דעם אַלעמען מוז אונדז ווונדערן, וואָס עס זײַנען גיט באַקאַנט קיין ייִדישע ספרים, וועלכע זאָלן האָבן גע-דרוקט געוואָרן בײַ זאַוואַדזקין אין יענע יאָרן, אַחוץ די פּויליש-העברעאָישע לערנביכער פון זשוקאָוויסקין⁸⁸. איך בין דעריבער משער, אַז די ספרים, וועלכע זײַנען אין יענער צײַט (ביז נאָך 1810) אַרויס אין ווילנע מיט דעם אָנווייז, אַז זיי זײַנען געדרוקט בײַ מנחם מן בן ר' ברוך (ראָם), זײַנען געדרוקט געוואָרן אין דער דערמאָנטער ייִדישער אָפּטיילונג פון זאַוואַדזקיס דרוקעריי, וועלכע ר' מאַנע האָט אָנגעפירט. מען דאַרף אויך אָננעמען, אַז ר' מאַנע האָט זיך גע-האַט פאַרבונדן מיט זאַוואַדזקין אויף געוויסע יסודות, ווי אַמאָל זײַן פּאָטער אין גראָדנע מיט יאַשיענסקין.

אין דער דאָזיקער השערה פאַרפעסטיקט מיך דער פּאַקט, וואָס אין די אָפּיציעלע רשימות פון די ווילנער דרוקערייען ביז 1810 ווערט גיט דערמאָנט ר' מאַנעס ייִדישע דרוקעריי⁸⁹. ווייזט אויס, אַז ער האָט גיט געהאַט קיין קאַנצעסיע פון דער מאַכט צו עפענען אַ דרוקעריי אויף זײַן נאָמען און ער האָט דעריבער געמוזט פירן זײַן דרוק אונטער פרעמדע פירמעס. איבעריקנס זײַנען דאָס ענינים, וואָס וועלן האָפּנטלעך אינגאַנצן אויפגעקלערט ווערן דורך ווייטערדיקע אַרכיוו-פאַרשונגען.

זייער אַ טיכטיקער און ענערגישער מענטש איז גע-ווען זאַוואַדזקיס זעצער בערקאָ זעליקאָוויטש⁴⁰. ער האָט זיך גיך אַרויפגעאַרבעט און זאַוואַדזקי האָט אויסגענוצט

בערגעטראָגן געוואָרן פון גראָדנע קיין ווילנע, האָט זיך אויך אַריבער-געקליבן אַהער (אין יאָר 1800) ר' ברוך מ"ס מיט זײַן משפּחה. ר' ברוך איז געשטאַרבן אין ווילנע פּסח-צײַט 1803, זײַן זון מנחם מן (מאַנע) ווערט שוין דערמאָנט אַלס ווילנער מדפיס אויף ספרים, וואָס זײַנען דאָ אַרויס, אָנגעהויבן פון 1802.

88 שימאָן מעליק זשוקאָווסקי (1782—1834) איז געווען לעקטאָר פון העברעאָיש אין ווילנער אוניווערסיטעט פון 1808 ביז 1831, ווען די צאַרישע מאַכט האָט דעם אוניווערסיטעט געשלאָסן. אַ געוויסע צײַט איז ער אויך געווען צענזאָר פון ייִדישע ספרים. זשוקאָווסקי האָט פּאַרפאַסט צוויי לערנביכער פון העברעאָיש: 1) Poezatki hebrayskie Wypisy hebrayskie (2) ווילנע 1809 אין 2) 1811—ביידע זײַנען אַרויס בײַ זאַחאָדזקין. אויפן ערשטן לערנבוך איז אַנב אָנגעוועזן, אַז עס איז געוועזן געוואָרן דורך דעם אויבנדערמאַנטן „דוב בן אהרן זעליג“.

39 סגל' א. Сборник материалов для истории про-свещения в России II периода 1876—77 אין 131—133 בנוגע דער צײַט 1802—1804. ב) דעם אויבנדערמאַנטן ווילנער „אדרעסן-קאלענדאַר“ 1807. ג) ארכיוו פון ווילנער גענעראַל-נובערנאָטאַר, 1803 מאַט' 480. ד) „Периодическое сочинение о успехах на-свещения в России в 1803—1804“, XXIV, אויסגעגעבן פון דער קייזער-לעכער הימנשאַפּטלעכער אַקאַדעמיע, פעטערבורג 1810 א.א.וו.

40 לויט די „סקאַזקעס“ פון ווילנער קהל, איז בערקאָ זעלי-קאָוויטש געקומען קיין ווילנע פון גראָדנע און אין 1813 איז ער אַלט געווען 35 יאָר.

אין 1785 האָט טיזנהויז אַראָפּגעבראַכט קיין גראָדנע דעם סאַקאַלער ייִדישן שריפטגיסער נחום מיט זיין פּאַמיליע. אַדאַנק דעם האָט די גראָדנער קיניגלעכע דרוקעריי באַקאָ- מען ייִדישן שריפט און האָט געקאַנט אָנהייבן דרוקן אויך ייִדישע ספרים. דאָס ערשטע ספר איז אַרויס פון דער דאָזיקער דרוקעריי אין יאָר 1788. די ספרים זיינען געדרוקט געוואָרן אָדער לויט דער באַשטעלונג פון מחבר אָדער לויט דער איניציאַטיוו אין אַרלאַנג פון די אַרטיקע מוכרי-ספרים: ר' ברוך בן ר' יוסף, דעם שטאַמפּאַטער פון די ראָמס אָדער ר' בנימין בישקע. אין די 90קער יאָרן איז די דרוק- קעריי אַריבער צום ווילנער ביסקופ קאַסאַקאָווסקי, בלייבנ- דיך לפי שעה ווייטער אין גראָדנע.

אין 1794 האָט יאָן יאַשיענסקי געעפנט אין גראָדנע אַ צווייטע דרוקעריי, וועלכע האָט אויך אָנגעהויבן דרוקן ייִדישע ספרים. יאַשיענסקי האָט געפירט זיין דרוקעריי בשותפות מיט די מוכרי-ספרים: דעם אויבנדערמאַנטן ר' ברוך בן יוסף פון גראָדנע און ר' ברוך בן הירש פון נאָווי- דוואָר. ייִדישן שריפט פאַר יאַשיענסקיס דרוקעריי האָט מען געבראַכט פון נאָוידוואָר.

די דאָזיקע צוויי דרוקערייען זיינען אין 1799 אַריבער- געטראָגן געוואָרן פון גראָדנע קיין ווילנע און היות ביידע האָבן געהאַט ייִדישן שריפט, האָבן זיי אויך אין ווילנע געקענט דרוקן ייִדישע ספרים.

פון דער אַמאַליקער גראָדנער קיניגלעכער דרוקעריי האָט דער ביסקופ קאַסאַקאָווסקי אין 1799 געשאַפן די דיעצע- זישע דרוקעריי אין ווילנע, וועלכע עס האָט אָנגעפירט דער גלח יאַזאַפּאַט מירסקי. לכּתחילה האָט די דיעצעזישע דרוקעריי געדרוקט לויט דער באַשטעלונג פון די ווילנער יידן ר' גרשון בן ר' יחיאל לוריא און ר' משה בן מנחם מענדל. באַלד אָבער (1799) האָט זיך איינגעשטעלט אַ שותפות צווישן דער דיעצעזישער דרוקעריי מיט פיר ווילנער בעלי-בתים: מיט די צוויי אויבנדערמאַנטע און נאָך צוויי, ר' אריה לייב בן יחיאל לוריא און ר' אריה לייב בן דוד רייט. אין 1805 איז די דיעצעזישע דרוקעריי אַריבער צו די ווילנער גלחים-מיסיאַנערן און האָט באַקומען אַ נייעם אָנפירער, דעם גלח יאַזאַפּאַט לאַודאַנסקי. אין דעם פעריאָד זיינען פון דער דרוקעריי אויך אַרויס ייִדישע ספרים און מן-הסתם האָט אויך אין דער צייט פון גלח לאַודאַנסקי די דרוקעריי געהאַט ייִדישע שותפים צום דרוקן ספרים, אָבער ווער זיי זיינען געווען, איז ניט באַוויסט.

יאַשיענסקי האָט זיין דרוקעריי, וואָס ער האָט אַריבערגעפירט פון גראָדנע, געעפנט אין ווילנע אין 1799 און האָט דאָ גלייך געשאַסן שותפות מיט אַ גרופּע פון ווילנער „פּני": ר' טוביה ב"ר אברהם אבלי, ר' אריה לייב ב"ר טוביה, ר' זלמן ר' אוריס א"א. דאָ האָט ער תיכף אָנגע- הויבן צו דרוקן ייִדישע ספרים. אָנהייב 1804 איז זיין דרוקעריי אַריבער צום ווילנער אוניווערסיטעט און אין ווינטערדיקן גילגול אַ יאָר שפעטער — 1805 — צו יוזעף זאַוואַדזקי, וועלכער האָט אַרום 1807 געשאַפן ביי זיין דרוקעריי אַ ספעציעלע העברעזישע אָפטיילונג.

אין די אָפטייעלע רשימות פון די ווילנער דרוקערייען ביז 1810 פיגורירט ניט קיין באַזונדערע ייִדישע דרוקעריי און פּרסט ניט אַזעלכע, וואָס זאָל האָבן געהערט צו די ראָמס, הגם שוין פון 1802 זיינען פאַראַן ספרים, וועלכע זיינען אַרויס אין ווילנע מיטן אָנווייז, אַז זיי זיינען גע- דרוקט ביי מאַנעס ראָם (ר' ברוכס זון).

וואָס עס איז אונז אויף זיכער באַוויסט וועגן דער מדפיסישער טעטיקייט פון די ראָמס ביז 1810 איז אַט וואָס: דער ראש פון דער משפּחה, דער גראָדנער מיט

ר' ברוך, האָט אָנגעהויבן צו דרוקן ספרים נאָך אין דער גראָדנער קיניגלעכער דרוקעריי. זייט 1794 איז ער געווען שותף צו יאַשיענסקיס דרוקעריי אין גראָדנע און האָט מיט אים געדרוקט ייִדישע ספרים. ווען ביידע גראָדנער דרוקע- ריייען האָבן זיך אין 1799 אַריבערגעטראָגן קיין ווילנע, האָט ר' ברוך מיט זיין פּאַמיליע אויך פאַרלאָזט גראָדנע און זיך באַזעצט אין ווילנע (1800). ר' ברוך איז געשטאַרבן אין ווילנע אין 1803. זיין זון מאַנעס פיגורירט שוין אַלס ווילנער מדפיס אויף שערים פון ספרים אָנגעהויבן פון 1802. היות מיר ווייסן אָבער, אַז ער האָט ניט געהאַט קיין קאַנצעסיע אויף אַ דרוקעריי אין יענער צייט, באַטייט דער אָנווייז אויף די שערים, אַז מאַנעס ראָם האָט די ספרים אָפּגעדרוקט אין איינער פון די צוויי ווילנער ניט-ייִדישע דרוקערייען, וואָס האָבן געדרוקט ייִדישע ספרים. אין 1807 האָט מאַנעס ראָם אָנגעפירט די העברעזישע אָפטיילונג פון זאַוואַדזקיס דרוקעריי אין ווילנע.

וואָס איז נוגע די ייִדישע זעצער, וואָס האָבן גע- אַרבעט אין גראָדנע און ווילנע, זעען מיר, אַז די ערשטע זעצער זיינען געקומען פון וואָלין, שפעטער אויך פון נאָווי- דוואָר און שקלאָוו. וואו עס זיינען שוין פריער געווען ייִדישע דרוקערייען.

צו דער געשיכטע פון דער יידישער דרוקער-אַרבעטער-באַוועגונג אין ווילנע

און דאָס האָט במילא אַרויסגערוּבן צום לעבן דעם דרוקער-פּאַך, און פון דעמאָלט אָן דאַרף מען דאָטירן די אַנטשטייאונג פון דעם יידישן דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע.

די ערשטע יידישע דרוקער-אַרבעטער האָט מען אַראָפּגעבראַכט פון גראָדנע, פון פּוילן, פון גאַליציע און פון רייסן. צום סוף פון דער תּוספתא, געדרוקט אין 1799, אין דער דרוקעריי פון גרשון טעמקעס, געפינען זיך די אונטערשריפטן פון די זעצער דוב-בער פון אָסטראָווע (פּוילן), אברהם-אבא פון גראָדנע און דוד פון שקלאָוו.

די אַנטוויקלונג פון דעם דרוקער-וועזן איז געגאַנגען ווייטער. אין 1818 האָט געעפּנט אַ דרוקעריי אויף יאָן-גאַס בער ניימאַן, דער זעלבער, וואָס האָט אין 1817 געפירט אַ קאַרעספּאַנדענץ מיט די משפּילים וועגן אַרויסגעבן אַ צייטונג אויף יידיש. אַ ביסל שפּעטער, אין 1829, איז אויפגעקומען די דרוקעריי און פאַרלאָג פון אברהם-יצחק דוואָרוזשעץ, וואָס האָט עקסיסטירט אַ ריי מיט יאָרן און האָט אַרויסגעלאָזן אַ סך ספרים פון רעליגיעזן און וועלט-לעכן אינהאַלט.

אין 1833 איז געגרינדעט געוואָרן די דרוקעריי פון שמואל בלומאוויטש, וואָס איז געשלאָסן געוואָרן בעה דער באַרימטער גזירה אויף יידישע דרוקערייען, צוזאַמען מיט אלע יידישע דרוקערייען, אין 1837. שפּעטער איז זי אַריבער אויף רוסיש און האָט אָפּגעעקסיסטירט ביז האַרט פאַר דער וועלט-מלחמה אין 1914.

אין 1835 האָט ליפּמאַן מאַצס שווער, דער אותיות-גיסער בנימין ב"ר דוד-אריה רָטנבערג, געעפּנט אַ דרוקעריי, וואָס איז שפּעטער געוואָרן דער יסוד פון דער פירמע „מאָץ“ און האָט אַרויסגעלאָזן הונדערטער מינים פון פאַר-שיידענעם אינהאַלט אויפן יידישן ביכער-מאַרק.

ווילנע האָט אַזוי-אַרום איבערגענומען די העגעמאָניע פון דעם יידישן דרוק-וועזן, וואָס איז הונדערטער יאָרן נאָכאַנאַנד געווען ביי קראַקע, לעמבערג (אָדער לבוב), אַמסטערדאַם, לובלין און אַנדערע שטעט. ווילנע קאַנצענטרירט ביסלעכווייז ביי זיך כמעט דעם גרעסטן טייל פון דער יידישער ספרים-פּראָדוקציע. דאָס רופט במילא אַרויס צום לעבן גרויסע קאַדרעס דרוקער-אַרבעטער, וואָס ספּעציאַליזירן

די געשיכטע פון יידישע דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע איז, איינגעטלעך, די געשיכטע פון יידישן דרוק-וועזן אין ווילנע, וואָס ציילט איר אָנהייב פון די סוף 90ער יאָרן פון 18טן י"ה, ווען פּוילן איז צעטיילט געוואָרן צום לעצטן מאָל דורך קאַטערינען און ליטע איז פאַרייניקט געוואָרן צו רוסלאַנד.

בשעת ווילנע איז געוואָרן די ערשטע גובערניאַלע שטאָט פון ליטע, האָט די רוסישע מאַכט געוואָלט, אַז אַלע יידישע דרוקערייען זאָלן זיך אַהער אַריבערטראָגן, פּדי די צענזור זאָל אויף זיי קענען האָבן אַ גרעסערע השגחה, און אַזוי האָבן זיך אין ווילנע אָנגעהויבן קאַנצענטרירן יידישע דרוקערייען, און אויך ראָם האָט אַריבערגעטראָגן אין ווילנע זיין דרוקעריי, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין גראָדנע. יידישע דרוקערייען אין ווילנע זיינען געגרינדעט געוואָרן נאָך פאַר ראָמען. דער ערשטער האָט געגרינדעט אַ יידישע דרוקעריי אין ווילנע אין 1789 דער ווילנער תּושב ר' טוביה ב"ר אברהם-אבא, אָדער טוביה פייגעס, און זיין זון אריה-לייב. דערנאָך זיינען געקומען די ברידער אריה-לייב און גרשון טעמקעס¹ מיט די שותפים דוד ריט און משה ב"ר מנחם-מענדל, און ערשט דער דריטער דרוקער איז געווען ברוך רָם, דער גרינדער פון דער שפּעטער באַרימטגעוואָרענער דרוקער- און פאַרלעגער-דינאַסטיע, די אלמנה און די ברידער ראָם².

אָנהייב 19טן י"ה שאַפט זיך אויך דער ווילנער אוניווערסיטעט אײַן יידישע שריפט און לאָזט אַרויס ספּרימלעך פון אַ מאָדערנעם אינהאַלט. די דאָזיקע דרוקעריי איז שפּעטער אַריבערגעגאַנגען צום באַרימטן פּוילישן דרוקער און פאַרלעגער יוזעף זאַוואַדסקי, וואָס האָט געדרוקט יידישע ווערק און באַשעפּטיקט אויך יידישע זעצער.

אַזוי-אַרום האָט ווילנע, סוף 18טן און אָנהייב 19טן י"ה, אָנגעהויבן ווערן אַן אַרט פון יידישע דרוקערייען,

1 גרשון טעמקעס איז נאָך ביו היינט אַ סאָפּולערער נאָמען אין ווילנע. עס איז נאָך דאָ אַ הויף אין יידישע גאַס, וואָס טראַגט דעם נאָמען „גרשון טעמקעס הויף“.

2 ס'איז אויך געווען אַ מיטאַנפּרישע דרוק, וואָס האָט געדרוקט יידישע ספרים.

א גרויסע שרפה, וואָס מאַכט אַ תּל כּמעט פּון גאַנצן אינ-
ווענטאַר 1. ערשט נאָך דער קרימער מלחמה הייבט זי אָן
ווינטער אויפצולעבן, קלעבט זיך אַריבער אין אייגענעם
הויף, אויף יודע-מאַנסקעס זאווליק, איצטיקע שוואַרצקע,
אַמאָליקער זשמודסקי פּערעולאָק, און דאָרטן פּאַרנעמט זי
זיך פּונדאָסני אויף אַ ברייטן אופן, ביז זי קלעבט זיך
אַריבער אין איר ספּעציעל צו דעם צוועק אויסגעבויטן
בנין, אויף צערקעוונע (אַמאָליקער דוכאווסקי פּערעולאָק),
ווי זי דערגייט ביז איר גלאַנק-פּעריאָד און ווי זי לעבט
אויך איבער איר ענדגילטיקן אונטערגאַנג.

בני ראָמען האָט זיך אויספּאַרמירט דער אַמאָליקער
טיפּ יידישער זעצער, וואָס איז אין אַ משך פּון איבער
70 — 80 יאָר געווען אַן אַוטאָריטעט פאַר דער איבעריקער
מאַסע דרוקער-אַרבעטער, דער דאָזיקער טיפּ, וואָס איז
געווען כּאַראַקטעריסטיש סיי מיט זיין געדולדיקייט צו לאָזן
זיך עקספּלואַטירן — און די עקספּלואַטאַציע איז דעמאָלט
געווען אַ מוראדיקע — סיי מיט זיין הנהגה און געשמאַק
ביי דער אַרבעט, סיי מיט זיין וועלט-באַנעם, דער דאָזיקער
טיפּ, וואָס אויסער דער דרוקערני האָט פאַר אים גאָרנישט
ניט עקסיסטירט, דער דאָזיקער טיפּ, וואָס אויף זיינע אויס-
געהאָרעוועטע ביינערדיקע פּלייצעס האָבן די באַלעבאַטיים
פאַר אַ גראַשענעם לויף, פאַר קאַטאַרגע-אַרבעט פּון
אַ שקלאַף אויפגעשטעלט במשך פּון יאַרצענדליקער דעם
גרויסן בנין, וואָס האָט געקלונגען איבער דער וועלט, דפּוט
האַלמנה והאחים ראָם, און האָט ביסלעכווייז, מיט גרויס
עקשנות, אָפּגעטראָטן דעם אָרט די יינגערע, ביז ער איז
אינגאַנצן פאַרשווונדן.

די באַדינגונגען און באַצוינגען ביי ראָמען זיינען
געווען פּעאָדאָלע, ווי אומעטום אין אַלע וואַרשטאַטן אין אַמאָ-
ליקע צייטן. ביי ראָמען פּלעגן די אַרבעטער אָפּזיין צענד-
ליקער יאָרן. עס זיינען געווען אַרבעטער, וואָס זיינען
אָפּגעשטאַנען 50 — 60 און 70 יאָר ביים זאַך-קאַסטן.
צוזאַמען מיט דער דרוקערני פּלעגן די מענטשן, אַזוי ווי
אַ לייב-אייגנטום, איבערגיין בירושה, פּון די אַלטע ראָמס
צו די יונגע, און פּון די יונגע צו די יינגערע.

געאַרבעט האָט מען 14 שעה אַ טאָג, על פי דין.
נאָר ווער האָט געקוקט אויפן דין! דאָס רובּ האָט מען
געאַרבעט, על פי יושר, און דער יושר איז געווען, אַז
אַן אַרבעט האָט מען ניט געקענט לאָזן ניט געענדיקט. און
אויב, צום ביישפּיל, ס'איז געוואָרן 10 אַזייער אין אָונט
און מען האָט באַדאַרפט גיין אַהיים און עס האָט זיך גראָד
אונטערגערוקט אַן אַרבעט — האָט מען אַוועקגעאַרבעט ביז
12 אַ זייגער און שפּעטער. דאָנערשטאָג ביינאַכט, אַזוי ווי

זיך גרינטלעך אין זייער פּאָך. די אַרבעט גייט מיט דער
צייט אַוועק אַלץ ווינטער פּון איר פּרימיטיוון צושטאַנד,
נעמט זיך אַלץ מער פּאַרפּולקומען און ווערט מיט דער
צייט אַלץ מער פּאַכמעניש. עס שאַפט זיך אַן אייגנאַרטיקער
סטיל אין דער אַרבעט, וואָס ווערט אַ טראַדיציע און גייט
איבער לְדורות.

שפּעטער קומט אויף אַ נייער צווייג, דאָס רוסישע
דרוק-וועזן, וואָס איז אין ווילנע כּמעט דורכויס געלעגן אין
יידישע הענט און האָט באַשעפּטיקט כּמעט דורכויס יידישע
אַרבעטער. עס קומען אויף מיט דער צייט דרוקערני-וואַר-
שטאַטן מיט אַ סך יידישע אַרבעטער, און דאָס ברענגט
במילא צו דער פּאַרבעסערונג פּון זייערע אַרבעטס-תּנאים,
ביז זיי קומען, סוף כל סוף, אויפן וועג פּון אַרגאַניזאַציע
און שאַפן זייער פּאַריין, וואָס דאַרף פּאַרטיידיקן זייערע
פּראָפּעסיאָנעלן אינטערעסן — דעם פּראָפּעסיאָנעלן פּאַריין
פּון יידישע דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע.

אַבער הגם עס זיינען געווען אַ סך דרוקערניען אין
ווילנע, איז די אַנטוויקלונג פּון דעם דרוקער-פּאַך געווען
פּאַרבונדן מער מיט ראָמס דרוקערני, ווייל די טעטיקסטע פּון
אַלע דרוקערניען איז געווען ראָמס דרוקערני.

די ראָמס זיינען געווען גרעסערע געשעפטס-מענטשן
מיט גרעסערע פּלענער און אַ קאָלאָסאַל גרעסערן פּאַרנעם,
ווי די איבעריקע דרוקער, און די יידישע דרוקער-אַרבע-
טער האָבן מחמת דעם געפונען אַ גרעסערן אָרט, ווי אַנצווענדן
זייערע הענט. ביי ראָמען איז מען צום ערשטן מאל צו-
געטראָטן צו זעצן און דרוקן דעם ש"ס, וואָס האָט געדויערט
מיט הכּסות 20 יאָר צייט, אָנהייבנדיק די אַרבעט נאָך אין
גראַדנע; ביי ראָמען טרעט מען אויך צו צו דרוקן דעם
תּנך. דאָס אַלץ האָט במילא געפּאָדערט אַ גרעסערע צאָל
אַרבעטער. עס גייט אַוועק בלויז עטלעכע יאָר און ראָם
טרעט ווידער צו צו דרוקן דעם ש"ס אין אַ נייער אויפ-
לאַגע, וואָס דויערט ווידער 10 יאָר, פּון 1858 ביז 1868.

דער יידישער דרוקער-אַרבעטער, קען מען זאָגן, האָט
מיט ראָמס דרוקערני פּאַרבונדן זיין גורל אויף אַ משך פּון
איבער הונדערט יאָר, ביז האָרט נאָך דער וועלט-מלחמה,
ווען די דרוקערני איז, צוליב די ספּעציפּישע תּנאים פּון
דער צייט, אינגאַנצן אַראָפּ פּון דער סצענע.

דער יידישער דרוקער-אַרבעטער האָט דאָ דורכגע-
מאַכט אַלע עטאַפּן אי פּון זיין אייגענער אַנטוויקלונג, אי
פּון דער אַנטוויקלונג פּון דער דרוקערני, פּון דעם מאָ-
מענט, ווען די דרוקערני איז נאָך געווען קליין און האָט
זיך אַרומגעוואַלגערט אין פּאַרשיידענע פרעמדע דירות, צו-
ערשט, אין אָנהייב די 20ער יאָרן פּון פּאַריקן יאָרהונדערט,
אויף שוואַרצ-גאַס, אין הויף פּון דער קאַפיטולע, דערנאָך
אין 1827 אויף דייטשע גאַס, שפּעטער אין 1835 אין ברוך
שרייבערס הויף אויפן ראָג זשאַנדאַרמסקע און געאַרגיעו-
סקי = פּראָספּעקט און איצטיקע יאַגעלאָנסקע און מיצקע-
וויטש-גאַס, ווי די דרוקערני לעבט איבער אַ קאַטאַסטראָפּע,

1 אגב האָט ראָמס דרוקערני דורכגעמאַכט ניס איין שרפה,
אזוי אַז ס'פלעגט אַרומגיין אייניק-מאיר דיקס אַ הערסל: „אַז חפּן
מען זאל איינשפּאַנען די פּערד פּון דער פּיערלעשער-קאַמאַנדע, תּהאָלטן
זיי גלייך געלאָסן צו ראָמס דרוק...“

ליידן הונגער, איז ער שוין געווען געוויינט: ס'איז דאך אַ גאַטזאַך, און טאַמער פלעגט קומען גאַר שלעכט, פלעגט ער פאַרבייסן מיט אַ פּסוק, מיט אַ ווערטל פון דער גמרא. אַ למדן איז ער געווען, אַ הייליקע אַרבעט האָט ער געאַרבעט— פלעגט ער זיך נאָך האַלטן גרויס און יחסנדיק, וואָס ער איז ראָמס אַ מענטש. כּמעט אַלע ווילנער דרוק-באַלעבאַ-טיים זינען ראָמס געוועזענע אַרבעטער.

ביון מיטן די 50 קער יאָרן זינען נאָך קיין דרוק-מאַשינעס ניט געווען, און מען האָט געדרוקט אויף הייל-צעלנע פרעסן, ענלעך צו די איצטיקע פרעסן, וואָס מען ציט אויף זיי אָפּ קאַרעקטעס.

בני די פרעסן האָבן געאַרבעט ספּעציעלע מענטשן, וואָס האָבן געהייסן „פרעסן-ציער“. עס האָבן דעמאָלט געאַרבעט בני אַ 25 פרעסן-ציער אויף 3 פרעסן. אַלע 25 פרעסן-ציער פלעגן אָפּאַרבעטן 5 טויזנט עקזעמפּלאַרן פון איין זייט. אויף אַזאַ אופן פלעגט אָפּדרוקן אַ תּנך אָדער אַ מדרש געדויערן אַ האַלב יאָר, אָדער אַ יאָר צייט. די פרעסן-ציער פלעגן אַרבעטן דורך טאָג און דורך נאַכט. בניטאָג פלעגן זיי זיך צולייגן אויף אַ פּאַר שעה, און פּדי ניט צו פאַרשלאָפּן, פלעגן זיי ליגן אויף אַ שמאַל און האַרט ברעטל. שפּעטער ווערן איינגעפירט אייזערנע פרעסן, וואָס איז געוועזן אַ גרויסער פּראָגרעס, האָט אָבער צו קיין ממשותדיקע רעזולטאַטן ניט געבראַכט.

אין די 60 קער יאָרן ווערן איינגעפירט דרוק-מאַשינעס, און דאָס ברענגט צו אַ גאַנצער איבערקערעניש אין דער ספּרים-אינדוסטריע. עס ווערט מעגלעך אַרויסצולאָזן אַ סך שנעלער אַ ספר אויפן מאַרק; מען קאָן דעריבער אַרויסלאָזן אַ סך ספּרים און קאַנקורירן מיט אַנדערע. מען דאַרף אָבער נעמען אין אַכט, אַז די מאַשינעס זינען ניט געטריבן געוואָרן דורך עלעקטרישער קראַפט, נאָר דורך מענטשלעכע הענט. אַזוי ווי פּרונער זינען געווען ספּעציעל-לע פרעסן-ציער, זינען איצט געוואָרן ספּעציעלע מאַשין-דרייער, וואָס מען האָט ווערבירט פון די פרעסן-ציער, וואָס זינען געבליבן אָן אַרבעט. חוצדעם פלעגן פאַר דרייערס אָנקומען געפאַלענע באַלעבאַטיים, יידן לומדים, וואָס פלעגן זיך שעמען צו פאַרנעמען אָפּן מיט אַ מלאכה, אָבער אין אַ פאַרמאַכטער שטוב האָט זיי ניט געאַרט. די מאַשין-דרייערס זינען געווען אַזוי פלינק אין זייער אַרבעט, אַז זיי פלעגן דרייען פונקט אַזוי שנעל, ווי אַ מאַטאָר.

קיין יידישע מאַשיניסטן זינען נאָך ניט געווען, האָט מען דעריבער די ערשטע צייט אַראָפּגעבראַכט דייטשן, וואָס האָבן גענומען צו 30 רובל אַ וואָך, אַ גוואַלדיקער פּריז פאַר יענע צייטן. אין מאַשין-שטוב האָבן דעמאָלט געאַרבעט 5-6 אַרבעטער. דער גאַנצער פּערסאָנאַל פון ראָמען האָט דעמאָלט באַטראָפּן אַרום 30 מאַן.

מיט איינפירן מאַשינעס ווערן מער-ווייניקער איינגע-פירט אַזעלכע אַרבעטס-באַדינגונגען, וואָס גילטן איבער אַ פּאַר צענדליק יאָר:

אין קלויז אויפן „משמר“, איז שוין געווען דער מנהג ניט צו שלאַפּן און אַרבעטן אַ גאַנצע נאַכט. מען האָט גע-אַרבעט, ווי די אַרבעטער פלעגן זיך וויצלען, 30 שעה אין מעת-לעת 1.

ראָמס דרוקערזי איז, אַזוי ווי דאָס מייליטער-דינסט בני ניקאַלאַי דעם ערשטן, געווען אַ שול פון האַרטער דיסציפלין. זייערער אַ „מענטש“ איז געווען פאַרהאַרטע-וועט ווי שטאַל. פאַר דער גאַנצער צייט פון זייער 70-יאַריקער אַרבעט האָבן זיי זעלטן ווען פאַרפעלט אַ טאָג.

אַנגעהויבן האָט מען פון 2 רובל אַ וואָך, און בני 7 רובל איז מען געבליבן אויפן גאַנצן לעבן. אַנדערע זינען געבליבן בני 2 — 3 רובל אַ וואָך אויפן גאַנצן לעבן. וועגן איינעם פון די גאַר עלטערע זעצער, יעקב-לייב שריפטזעצער, דערציילט מען, אַז ער האָט אָפּגעאַרבעט אַ לעבן פאַר 1 רובל 20 ק' אַ וואָך.

וועגן עלטסטן זעצער פון ראָמס דרוקערזי, ישראל-הערש יאַכלסאָן, דערציילט מען, אַז בעת ער איז אָנגעקומען צו ראָמען, האָט מען אים גערופן „ישראל-הערשקע“. אין 10 — 15 יאָר אַרום האָט ער באַקומען 3 רובל אַ וואָך און מען האָט אים גערופן „ישראל-הערשל“, אין 30 יאָר אַרום האָט ער באַקומען 5 קאַרבן אַ וואָך שכירות און מען האָט אים גערופן האַלב מיט דרך-אַרץ „ישראל-הערש“. אין 60 יאָר אַרום האָבן אים די אייניקלעך פון זינע ערשטע באַלע-באַטיים דערלייגט ביז 7 רובל אַ וואָך און אים גענומען רופן „רב ישראל-הערש“ 2.

דער איצט אין ווילנע עלטסטער יידישער דרוקער-מאַשיניסט שמואל קאַמערמאַכער, וואָס שטאַמט פון דורות דרוקער-אַרבעטער, האָט מיר דערציילט, אַז זיין טאַטע האָט אָפּגעאַרבעט אַ לעבן בני ראָמען פאַר 2 רובל אַ וואָך. אַזוי זינען געווען די באַציונגען. וועגן איינעם אַ זעצער דערציילט מען, אַז מען האָט אים אָפּגעזאָגט פון דער שטעלע פאַר אויפנייען אַ נייע קאַפּאַטע.

ריכטיק באַמערקט ש. הורוויץ אין זיין אַרטיקל וועגן דעם אַמאַליקן דרוקער-אַרבעטער:

„וואָס האָט, אייגנטלעך, אַמאַליקע צייטן ראָמס אַ „מענטש“ באַדאַרפט? אין דער זעלבער בלעכענער קאַפּאַטע, אַ מין „טשאַרטאַווע קאַזשע“, וואָס האָט זיך ניט געקנייטשט, נאָר געבויגן און געבראַכן, איז ער אָפּגעגאַנגען דאָס גאַנצע לעבן; די פּושקע שמעק-טאַבאַק מיטן רויטן שנופּטוך איז שטענדיק געלעגן אין קעשענע; אַז ווייב און קינדער זאָלן

1 מען דערציילט אַ וויך, אַז איינמאַל זינען די אַרבעטער געווען אויף אַ גאַנצע נאַכט, און אַרויכגייענדיק אויפן הויף צוזעליק, האָטן זיי דערוען די לבנה שיינט אין איר גאַנצער גרייס, זאָגן זיי איינער צום אַנדערן: „זע, ס'איז שוין דאָך גרויסער טאָג, די זון שיינט דאָך!“ — אין האָבן זיך ווידער אַוועקגעשטעלט אַרבעטן אויף אַ גאַנצן מעת-לעת...

2 ש. הורוויטש, „לעבן און וויסנשאַפט“ ה"ה 5 — 6, 1912, „די עלטסטע יידישע דרוקערזי און דער עלטסטער זעצער“.

ראַמס דרוקערײַ (אויף צערקיעזווייז גאס)

קוויטלעך אויף ווייץ. אין די טעג פון ערב פסח, ערב ראש-
השנה, ערב יום-כיפור, הושענא-רבא, אויסער ערב שבועות
און ערב סוכות, פלעגט מען ניט ארבעטן. אויך פלעגט מען
ניט ארבעטן פורים און חול-המועד און א האלבן טאג פון
תשעה-באב. די עלטערע זעצער פלעגן שטארק אכטונג געבן
אויף דער פרומקייט פון די יינגערע. אלע תעניתים האָט
מען געמוזט אָפהיטן.

די דאָזיקע אַרבעטס-באַדינגונגען מיט אַלע אַרכאַישע
מנהגים האָבן אויך געהערשט ביי מאַצן אין דרוקערין און
אויך ביי ראָזנקראַנצן. ס'איז געווען די זעלבע עקספּלאַטאַציע
און די זעלביקע שקלאַפּנסיסטעם, נאָך אפשר אין אַן ערגערער
פּאָרם, ווייל זיי זיינען געווען קלענערע אונטערנעמונגען,
און די מעגלעכקייט צו פאַרטיידיקן זיך איז געווען אַ קלע-
נערע.

די דרוקער-אַרבעטער פון ראָמען און ראָזנקראַנצן
האָבן אויך געהאַט, יעדערער פאַר זייער דרוקערין, אַ גמילות-
חסדים-קאַסע, וואָס האָט אָפּגעעקזיסטירט פון די 60ער יאָרן
מיט הפסקות כמעט ביז דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע.
שפעטער איז זי ווידער אויפגעלעבט געוואָרן אין 1911, ווי
מיר וועלן שפעטער דערפון ריידן. וואָכער אין דער קאַסע
פלעגט מען צאָלן עטלעכע קאָפּיקעס אַ וואָך. אַ הלוואה
פלעגט מען באַקומען ביז 5 רובל אויף אויסצוצאָלן אין
קליינע סומעס. די קאַסירער, וואָס פלעגן דאַרפן איינזאַם-
לען דאָס וואָכער-געלט, פלעגן הייסן „סבאַרשטיקעס“.

אַזוי ווי יעדער פאַך האָט אַמאָליקע צייטן געהאַט
זיין קלויז, האָבן אויך די דרוקער אין די 60-70ער יאָרן
פון פאַריקן י"ה געהאַט תחילת זייערע אייגענע מנינים און
דערנאָך זייער קלויז. די מנינים און די קלויז זיינען געווען
אין אַמאָליקע יאָרן די ערשטע דרוקערשע פאַרייניקונגען.
מיט דעם אויפקומען פון דער דאָזיקער אינסטיטוציע איז
פאַרבונדן אַ זייער וויכטיקע דאַטע, וואָס איז באַצייכנט
אין דער געשיכטע פון דרוקער-פאַך מיטן נאָמען „בונט“
און וואָס קען אונדז אילוסטרירן די לאַגע פון די אַרבעטער
אין אַמאָליקע יאָרן. אויך קענען מיר געוואָר ווערן, אַז נאָך
אין די 70ער יאָרן האָבן די דרוקער-אַרבעטער שוין
אַרויסגעשטעלט עקאָנאָמישע פאַדערונגען.

אין פּנס פון גמילות-חסד פון דרוקערשער קלויז
שטייט אַזוי וועגן דעם:

„דרוקערין עקזיסטירט שוין פון גאַנץ לאַנג אין
ווילנע. די האַכגעשעצטע, האַכגעאַכטע און קינצלעכע אַרבעט
האַט אַריינגעצויגן אין זיך אַ ווינט פון פּוסטע גרויסקייט,
וועלכע עס האָט יעדערן פאַראיינצלט און אָפּגעזונדערט
אין זיין פאַך. יעדער באַזונדער האָט זיך געהאַלטן העכער
און ווירקלעכער פון זיין חבר, איינער האָט ניט געוואוסט
דעם צווייטנס לעבן, איינער האָט פון דעם צווייטן גאַרניט
געוואָלט וויסן, אַלע האָבן פאַרייסן דעם קאַפּ, און טאַקע
אַט דערפאַר האָט מען מיט אַלעמען געאַרבעט שווער און
ביטער, ערגער ווי מיט פּערד. פיל האָט דאָס ניט

אַ לערניינג, בעת ער קומט אָן אויף דער לער,
זאַרף געבן דעם מיסטער 25 רובל פאַר אויסלערנען אים
די אַרבעט. באַקומען באַקומט ער שכירות פון באַלעבאַס
25 קאָפּיקעס אַ וואָך. אַ קוואַליפּיצירטער אַרבעטער באַ-
קומט פון 3—5 רובל אַ וואָך. דער אַרבעטס-טאַג איז
12—14 שעה. אין די זומערדיקע פּרייטאַגן אַרבעט מען
ביז 4 אַ זייגער נאָך האַלבן טאַג, אין די ווינטערדיקע ביז
2 אַ זייגער בייטאַג; גאַר אין די קורצע פּרייטאַגן — ביז
12 אַ זייגער. דערפאַר אַרבעט מען אָפּ שאַבייסענאַכט. ביי
ראָמען פלעגט מען אין די ווינטערדיקע שאַבייסענאַכטן
אַרבעטן ביז שפעט אין דער נאַכט.

אַלע האַלב יאָר פלעגט מען געבן אַ הוספה: אַן
עלטערן — 25 און 50 ק' אַ וואָך, אַ יינגל — 5 ק' אַ וואָך.
ביים אָפּזאָגן פלעגט מען ניט געבן קיין שום קאַמ-
פּענסאַציע, און אָפּזאָגן פלעגט מען קענען אָן קיין שום
מאָטיוו.

אויסער פון וואָך האָט מען אויך געאַרבעט פון שטיק,
ס'איז געווען איינגעשטעלט, אַז די עלטערע אַרבעטער
פלעגן נעמען פון זיך לערניינגלעך און קוואַליפּיצירטע
אַרבעטער און פלעגן זיי עקספּלאַטירן. די אַרבעטער פלעגן
אַרבעטן פון עמוד צדעה, ווי עס האָט אַמאָל געהייסן, „פון
פיקעט“, ד"ה זיי פלעגן דאַרפן אויסזעצן אַ פולן עמוד פון
אייין סאַרט שריפט, און די לייכטע זאַך, וואָס פלעגט זיך
מאַכן, ווי, אַ שטייגער, קעפלעך אין מיטן עמוד, אַדער
גרויסע בלוזין וכדומה ריווח, האָט געהערט צו די עלטערע
אַרבעטער, די אונטערנעמער.

די זעלבע אונטערנעמערשאַפט האָט אויך עקזיסטירט
ביי די מאַשיניסטן. ביי זיי פלעגט מען אַרבעטן פון ריז.
די מיסטערס די אונטערנעמער פלעגן פאַרדינען אַפילו אין
יעמאָליקער צייט ביז 15 ר' אַ וואָך, און זייערע אָנגע-
שטעלטע פלעגן עקספּלאַטירט ווערן טאַפּל.

ביי דער אַרבעט פלעגט מען אומבאַדינגט מוזן שטיין
אין היטלעך. מנחה און מעריב פלעגט מען אַלע טאַג מוזן
דאַוונען אין דער דרוקערין מיט אַ מנין. מיט דער צייט
אַז דער פּערסאָנאַל האָט זיך שטאַרק פאַרגרעסערט און
ס'זיינען געווען עטלעכע אבליים, וואָס האָבן באַדאַרפט זאָגן
קדיש, פלעגט מען מאַכן עטלעכע מנינים מיטאַמאָל,
האַט ראָמס דרוקערין דעמאָלט באַקומען דעם אויסזען פון
אַ שולהויף¹. דער דאָזיקער מנהג האָט זיך שטרענג איינ-
געהיט ביז דער רעוואָלוציע פון 1905.

אויך איז געווען איינגעשטעלט, אַז ערב יום-טוב,
דערהויפּט ערב פסח, פלעגט מען אָנשטאַט פּפּל געבן

1 דער דאָזיקער מנהג איז אויך געווען איינגעשטעלט אין
ראָזנקראַנצן דרוקערין. אַגב, ראָזנקראַנצן דרוקערין איז געגרינדעט
געוואָרן אָנהייב די 760 יאָרן פון צוויי ברידער, ראָזנקראַנצן און
שרייפּטזעצער, וואָס זיינען פריער אליין געווען אַרבעטער ביי ראָמען.
צוליבן קרויס איז זי איצט כמעט ניט סעטיק. מאַס דרוקערין איז
מיט עטלעכע יאָר צוריק ליקוידירט געוואָרן.

געדיוערט, ווייל דאָס מערסטע זינד ערמידעט געוואָרן — צו שטאַרבן ביי די רעכטע בליענדע יאָרן, פילע האָבן זיך גענומען צו וואָס אַנדערש, ווי מיר געפינען נאָך יעצט ביי היינטיקע יאָרן.

דאָס האָט זיך געצויגן ביז 1865—1870 און 1875, ביז דער אַרבעטער האָט זיך גענומען מיט פאַרשטאַנד אויסרעכענען זיין לאַגע, וווּ ער האַלט און וואָס מיט אים טוט זיך. דאָס ערשטע האָט מען אַרויסגעשטעלט פּאָדע-רונגען: מיטאַג-שטונדע, אַרבעטן פון אַ צייט ביז אַ צייט, און וועכנטלעכע באַצאַלט, און נאַכהער איז געבליבן איינ-שטימיק, אַז מען זאָל מאַכן אַן אייגענעם מנין.

ווי זיינען די דאָזיקע פּאָדערונגען אַרויסגעשטעלט געוואָרן, ווער איז געווען דערביי פון די הויפט-טוער, צי האָט זיך פאַר די פּאָדערונגען געפירט אַ קאַמף אַזוי — וועגן דעם אַלעמען זאָגט ניט דער פּנקס. יעדנפאַלס איז ניט שווער צו טרעפן, אַז די דאָזיקע פּאָדע-רונגען זיינען אויף דרײַ פּערטל ניט נאַכגעגעבן געוואָרן; ס'איז ווידער איינגעפירט געוואָרן שטיק-אַרבעט און די צייט-איינשטעלונג איז בטל געוואָרן. ס'איז נאָך ניט געווען קיין אַרגאַניזירטע באַוווּסטיגיקע מאַסע, אויף וועמען זיך צו שטיצן, דער פּאַקט אַליין איז אָבער אינטערעסאַנט.

פילע יאָרן — שרײַבט זיך ווייטער אין פּנקס — זיינען פאַרלאָפן, וואָס מי האָט זיך אַרומגעוואַלגערט מיטן מנין אין פּריוואַט-הייזער, ביז מיר, דרוקער, זיינען געקומען צו דער אייגענער נחלה, וואָס דער רב הער גרושקין האָט אונדז איבערגעגעבן אין אונדזער שוץ. מען האָט אויס-געקליבן גבאים, מען האָט אָנגעפאַנגען זיך צו פאַרייניקן, אַפּטער באַזוכן די קלויז און צאָלן וואַכער דרײַ קאַפּיקעס אַ וואָך.

די קלויז עקסיסטירט ביז היינטיקן טאָג אויף גלעזער-גאַס אונטערן נאָמען „דרוקערשע קלויז“.

אַהינצו פלעגן קומען דאָווען בלויז די דרוקער-אַרבעטער, אָדער אַזעלכע באַלעבאַטיים, וואָס זיינען פּריער אַליין געווען דרוקער. אויף ימים-נוראים פלעגט די קלויז דינגען אַ חזן, אויך פלעגט די קלויז דינגען אַ רבין, וואָס פלעגט אַלע טאָג, בין-מנחה-למעריב, לערנען מיטן עולם „עין-יעקב“. אַנדערע דרוקער, לומדים, פלעגן אויך לערנען אַלע אָונט, דעם בלאַט (אַ בלאַט גמרא).

אַזוי ווי כּוּן אַ פּראָפּעסיאָנעלער אַרגאַניזאַציע, וואָס זאָל פאַרטיידיקן זייערע אינטערעסן, איז נאָך דעמאָלט ניט געווען קיין זכר, פלעגט די קלויז פאַרבייטן די דאָזיקע אַרגאַניזאַציע. דאָרטן פלעגן זיי זיך אַמאָל אויפלייבן און באַטראַכטן זייערע אינטערעסן, און די אינטערעסן זייערע זיינען געווען ניט ביי אַלעמען גלייך, צוליב דער אייגנ-אַרטיקער סיסטעם פון דער אַרבעט, וווּ די עלטערע אַרבע-טער פלעגן אָננעמען די אַרבעט אין אַרענדע ביים באַלעבאַס און שטעלן פון זיך אַרבעטער. אויך איז געווען איינגעפירט

צווייערליי אַרבעט, פון שטיק און פון וואָך, פאַר בעסערע אין ערגערע אַרבעטער.

די דאָזיקע אַסיפות האָבן ביי די דרוקער-אַרבעטער אויך באַקומען דעם נאָמען „בונטן“.

די אַרבעטער-אונטערנעמער, מורא האָבנדיק, אַז איינער דעם צווייטן זאָל ניט אויסקאַנקורירן די אַרבעט ביי דעם באַלעבאַס, פלעגן זיך אויפזאַמלען אין קלויז און דאָרטן פלעגן זיי אָפּמאַכן ביי אַ ספּר-תורה און איבערהאַקן מיט אַ ציצה, מען זאָל זיך האַלטן ביי איין פּרייז.

אַמאָל פלעגט מען אַוועקגיין, בשתיקה פון דעם באַלעבאַס, ווייט הינטערן שטאָט און דאָרטן, פּלאַנעווען די שרעקלעכע פלענער. וועגן אַ שטרײַק האָט ביי די דעמאָלטיקע באַגריפן, נאָך קיין רייד ניט געקענט זיין; די איינציקע „טעראָר-אַקטן“, וואָס די זעצער פלעגן אָנווענדן, איז געווען — דאָס פאַרבאַהאַלטן אַ טייל זאָץ אין אויוון אָדער ערגעץ אַנדערש.

קיין גרויסע ממשות האָט דאָס ניט געהאַט, די „בונטן“ פלעגן זיך דאָס רוב ענדיקן מיט גאַרנישט, צוליב דער קעגנערשאַפט פון די עלטערע אַרבעטער.

אַמאָל פלעגן זיך די באַלעבאַטיים מרחם זיין אויף אַן אַרבעטער, אַ בעל-מטופל מיט אַ גרויסער משפּחה, וואָס ס'איז אים צוגעקומען נאָך אַ נייגעבאַרן קינד, און פלעגן אים מוסיף זיין אַ קלייניקייט. זיי פלעגן אויך צוואַרפן עטלעכע רובל אַן אַרעמען אַרבעטער, וואָס פלעגט קומען פאַר זיי בעטן אויף חתונה מאַכן אַ טאַכטער.

סוף די 70ער יאָרן ווערט ביי ראָמען איינגעפירט סטערעאָטיפּ. כדי איינצושטעלן דעם סטערעאָטיפּ, האָט מען ספּעציעל אַראָפּגעבראַכט אַ דייטש, ווייל אין ווילנע האָט די אַרבעט קיינער ניט געקאַנט.

דער ערשטער, וואָס האָט זיך אויסגעלערנט פון דעם דייטש צו מאַכן יידישע מאַטריצן, איז געווען ראָמס אַ זעצער, וועלכער אייכער.

די דאָזיקע נייס איז געווען, נאָכן איינפירן די מאַשינעס, אַ צווייטע איבערקערעניש אין דרוק-וועזן און האָט געהאַט אַ גוואַלדיקן באַטייט פאַר דער אַנטוויקלונג פון דעם פּאַך; אָבער צוליב דער אָפּגעשטאַנענקייט פון די אַרבעטער האָט זי אַרויסגערופן אַ גרויסע רעאַקציע: מען האָט זיך פאַר דעם אויפטו שטאַרק געשראַקן, די אַרבעטער זאָלן ניט בלייבן אָן ברויט...

מיטן אויפקום פון סטערעאָטיפּ איז מעגלעך געוואָרן צו רעאַליזירן מיט גרויס אונטערנעמערישן שווינג דאָס איבערדרוקן אין אַ נייער אויפלאַגע, און אין אַ גרויסן פאַרמאָט דערצו, דעם גרויסן ש"ס; אין די 80ער יאָרן טרעט מען צו צו דער דאָזיקער אַרבעט, און עס הייבט זיך אָן אַ גרויסע אויפלעבונג אין דעם גאַנצן דרוקער-פּאַך. עס ווערן געשטעלט צו דער אַרבעט אַ מאַסע אַרבעטער. אין אַלע אָפּטיילונגען פון דער דרוקערש גייט אַוועק אַ קאַכעדיקע אַרבעט.

די ערשטע, וואָס האָבן זיך גענומען צו אָרגאַניזירן און אַרויסשטעלן עקאָנאָמישע פּאָדערונגען, זײַנען געווען די ייִדישע זעצער אין די רוסישע דרוקערייען. די אַרבעטס-פּאַדינגונגען זײַנען דאָרט געווען כּמעט די זעלבע, ווי אין די ייִדישע דרוקערייען: זומער, ביז די ערשטע סליחות, פּלעגט מען אַרבעטן 12 שעה, און ווינטער — 13 שעה. דאָנערשטאָג פּלעגט מען אַרבעטן ביז 12 אַ זייגער בײַנאַכט. שכירות פּלעגן די עלטערע באַקומען פּון 3 ביז 5 רובל אַ וואָך, די ייִנגערע — פּון 1 ביז 2 רובל אַ וואָך. אַ לערנינג פּלעגט אַרבעטן 2 יאָר אויפן טערמין און פּלעגט דאָרפן צוצאָלן דעם מײַסטער. ס'פּלעגט אויך טרעפן, אַז ווען דער באַלעבאַס פּלעגט צוליב עפעס אַ סיבה ווערן אין כּעס אויפן אַרבעטער, פּלעגט ער אײַנמסרן אויף אים

די אַרויסגעבער האָבן אַזוי באַשריבן צום סוף פּון ש״ס דעם דאָזיקן פּעריאָד:
 „אויפן ש״ס האָבן געאַרבעט איבער 100 אַרבעטער, 14 קאָרקטאָרן, אויסער דעם פיל אויפזעער און אַכט-געבע. אַ סך דרוק-מאַשינעס (7) האָבן געאַרבעט טאָג און נאַכט. ס'איז נישטאָ קיין שיעור צו דער האָרעוואַניע, נישטאָ קיין סוף צו דער מי און נישטאָ קיין גרענעץ צו די געלט, וואָס די מי שלינגט אײַן.“
 דאָס דרוקן דעם ש״ס האָט געדויערט 6 יאָר צײַט, פּון 1880 ביז 1886, און איז געווען דער גראַנדיעזסטער אויפטו, וואָס אַ ייִדישער פּאַרלאָג פּון ספרים האָט ביז דעמאָלט באַוווּן. בלויז בײַ די באַדינגונגען פּון דער דעמאָליקער שקלאָפּן-אַרבעט איז עס געווען מעגלעך. עס

גובערניאלע דרוקעריי (1890)

ערשטע ריי די נעמען אומבעקאַנט. עס שײַנען אין 2-טע ריי (פּון רעכנס אויף לינקס): יאַני קאַוסקי, ש. אַרלוק (די ווייטערדיקע סיר-אומ-באַקאַנט, פּילניק (די ווייטערדיקע אומבעקאַנט), 3-טע ריי: (די פּרוי אומבעקאַנט), קליאַססקאַ, שולמאַן, א. ענגלשטערן, יאַפע, קאַרייחאָ, לאַנדע, וואָלדקעוויטש (די איבעריקע אומבעקאַנט). עס זײַן: וול. מאַלינאַוסקי, סאַסאַוסקי, דאַחידאַ-וויטש, לאַפּינסקי, באַטורין („סאַחעטניק“ פּון גובערניאַלער סאַרוואַלסונג), וואַרשאַנקע (דער חיי-טערייקער — אומבאַקאַנט), ז. סאַשין, מאַנסי-רעוויטש.

ביים אַרבעטס-אינספּעקטאָר, און דער אַרבעטער פּלעגט אין ערגעץ נישט טאָרן קריגן קיין אַרבעט. אין די קליינע דרוקערייען פּלעגן די זעצער באַקומען שכירות; אין די גרויסע, ווי סירקניס, אין דער דרוקעריי פּון דער גובערניע-פּאַרוואַלסונג אַאָנד, האָבן אַ טײַל געאַרבעט פּון וואָך און אַ טײַל פּון שטיק — 6 קאָפּיקעס פּאַר אַ טויזנט אותיות. בײַ אַ 12שעהדיקן אַרבעטסטאָג פּלעגט אָן אַרבעטער, אַזוי-אַרום, פּאַרדינען אַ רובל אַ טאָג. די מנהגים פּון נישט אַרבעטן ערב יום-טוב, אַ פּאַר שעה תּשעה-באַב און באַקומען אַ קוויטל אויף פּסח אָדער אַ צעטל אין פּאָדוואַל — זײַנען געווען פּונקט ווי אין די ייִדישע דרוקערייען. אַרבעטן פּלעגט מען אין די רוסישע דרוקערייען אָן היטלען. קיין מנינים צום דאַוונען אין דרוק זײַנען אויך נישט געווען.
 אין 1888 איז אויסגעבראַכן דער ערשטער שטרײַק בײַ סירקניען. די זעצער האָבן אַרויסגעשטעלט די פּאָדערונג צו העכערן פּון 1 ביז 2 קאָפּיקעס אויפן טויזנט אותיות. עס האָבן פּאַרשטרײַקט 15 מאַן. אָנגעפירט מיטן שטרײַק

זײַנען אַראָפּגעבראַכט געוואָרן נײַע דרוק-מאַשינעס, וואָס זײַנען געווען באַדייט פּון 40 מאַשיניסטן, הילף-מאַשיניסטן און לייגער אין אָן אַנאויפהערלעכער אַרבעט.
 ווי אײַנער פּון די דרײַ שותפים פּון דער פירמע „ראָם“, מאַקסיים ראָם, האָט דערציילט, האָבן זיי אין די 80ער יאָרן געהאַט אַ יערלעכן פּאַרדינסט צו 25 טויזנט רובל אויף אַ חלק...
 אָבער נישט געקוקט אויף די אַלע גילגולים, וואָס די אַרבעטער האָבן דורכגעמאַכט, נישט געקוקט אויף די פיל יאָרן דערפּאַרונג, וואָס זיי האָבן געהאַט און אויף דער גוואַלדיקער עקספּלּואַטאַציע, וואָס האָט דעמאָלט געהערשט, איז נאָך קיין סימן פּון קיין אָרגאַניזאַציע צווישן די ייִדישע דרוקער-אַרבעטער נישט געווען. ערשט צום סוף די 80ער און אָנהייב די 90ער יאָרן, מיטן אָנקום פּון דער פּאָליטישער באַוועגונג צווישן די ייִדישע אַרבעטער, מיטן אַנטשטיין פּון די פּאַרשיידענע סאָציאַליסטישע קריזלעך און די שטרײַק-קאַסעס, ווערן געמאַכט די ערשטע פּרווון צו אָרגאַניזירן די ייִדישע דרוקער-אַרבעטער אין די ייִדישע דרוקערייען.

יינגערן דור; צווייטנס, האָט אַ יידישע דרוק ניט געטראָרט
בני זיך האַלטן קיין רוסישע שריפט, און אַ רוסישע דרוק
האָט ניט געטראָרט האַלטן קיין יידישע, אַזוי אַז מען איז
געווען שטאַרק אָפגעטיילט איינע פון די אַנדערע.

אין 1891 האָט די שטריק-קאַסע אונטערגענומען אַן
אַקציע צו פאַרקלענערן דעם אַרבעטספּאַס אַויף אַ שעה און
אַפשאַפן דאָס אַרבעטן דאָנערשטאָג בינאַכט. צוליב דעם
צוועק איז אַ דעלעגאַציע, אין וועלכער עס זיינען
אַריין די מיטגלידער פון שטריק-קאַסע י. סטעקין,
י. קאַמערמאַכער, זענער און א. עפשטיין, אַוועק צום אַרבעטס-
אינספּעקטאָר וועלכער און געבעטן ווירקן אַויף די
באַלעבאַטיס, וויל שטריקן איז געווען פאַרבאָטן.² דער
אינספּעקטאָר האָט זיי געהייסן פאַרשטריקן, געבנדיק זיי
אַויף דעם אַזאַ משל:

— אַז איר טראָגט אַ זאַק מעל, און ס'ווערט אײך
שווער, וואָס טוט איר דעמאָלט?

— מיר וואָרפן אַראָפּ דעם זאַק — האָט די דעלעגאַציע
געענטפערט.

— נו, איז וואָרפט דאָ אײך אַראָפּ פון זיך די משא
און פאַרשטריקט.

אַויף די אַרבעטער האָט דער דאָזיקער ענטפער
געמאַכט אַ גוואַלדיקן רושם. זיי האָבן די עצה געפאַלגט,
און דעמאָלט האָבן די אַרבעטער כמעט אין אַלע יידישע
רוסישע דרוקערייען פאַרשטריקט.³

אין דעם דאָזיקן שטריק האָבן אָנטיילגענומען ביז
200 מאַן. דער שטריק איז אָנגעפירט געוואָרן דורך יוסף
קאַמערמאַכער — דעם פאַרויצער פון דער שטריק-קאַסע.
דאָס איז געווען דער ערשטער דרוקער-שטריק פון אַזאַ
פאַרנעם, וואָס די שטריק-קאַסע האָט אָנגעפירט. די קאַסע
האָט דעמאָלט פאַרמאַגט ביז עטלעכע הונדערט רובל.

אין דעם דאָזיקן שטריק האָבן זיך צום ערשטן
מאָל באַטייליקט סאָלידאַר די זעצער מיט די מאַשיניסטן,
וואָס ביז איצט פלעגט צווישן זיי הערשן אַן אַנטאַגאָניזם
און ס'פלעגט זיי זיין שווער צו פאַרייניקן.

דער שטריק האָט זיך געצויגן עטלעכע וואָכן צייט,
און די באַלעבאַטיס האָבן נאָכגעגעבן.

שפעטער איז די שטריק-קאַסע אַריבער צו דער
פּאָליטישער אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט געבילדעט בני זיך
פּראָפּעסיאָנעלע סעקציעס.

דער גרויסער שטריק אין די יידישע-רוסישע דרוקערייען
און די נייע פּאָליטישע שטרעמונגען האָבן אײך דורכ-

2 דער מיטגליד פון דער דעלעגאַציע, זענער, האָט אײך
דערלאָנגט דעם אינספּעקטאָר אין נאָמען פון דער דעלעגאַציע אַ בקשה
זעגן דעם ענין, וווּ ער האָט אַריינגעשריבן נעקראַסאָוס ליד
„נאַבאַרססיקי“ (די זעצער).

3 עס זיינען דעמאָלט געווען בני אַ 15 רוסישע דרוקערייען.
אין די 90ער יאָרן זיינען געווען יידישע און רוסיש-יידישע דרוקער-
אַרבעטער איבער 300 מאַן. יידיש-רוסישע אַרבעטער זיינען געווען מער
פאַר יידישע, וויל יידישע דרוקערייען זיינען בלויז געווען עטלעכע.

האָט דער זעצער פּי ווע אַס. אַבער געשטריקט האָבן
בלויז די יינגערע זעצער; די עלטערע — סײַ די וואָך-
מענטשן, סײַ די שטיק-מענטשן — האָבן ניט געשטריקט.

דעם שטריק האָבן זיי טיילווייז געוואָנען. צוליב
פאַרבאָט אין יענער צייט צו שטריקן, זיינען די שטריקער
אויסגעשטאַנען רדיפות.

אין 1890 איז דורך דער איניציאַטיוו פון דעם
אומלעגאַלן אַרבעטער-קרייזל, וואָס איז געווען דער צענטער
פון פּאָליטישער און עקאָנאָמישער אַרבעט, אַנטשטאַנען די
שטריק-קאַסע בני די דרוקער, אײפן זעלבן יסוד, ווי עס
זיינען אָרגאַניזירט געוואָרן די איבעריקע שטריק-קאַסעס
פון די זאַקן-מאַכער, שטעפער, פאַפּיראַסן-מאַכער, גאַרבער
און אַנדערע פאַכאַווע שטריק-קאַסעס.

די מיטגלידער פון די קרייזלעך האָט מען ווערירט
פון די פאַכאַווע קאַסעס, וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן שאַפן
בני דער אָדער יענער פּראָפּעטיע. די דאָזיקע קאַסעס
זיינען ניט געווען קיין קאַמף-אָרגאַניזאַציעס מיט קלאָר
אויסגעשפּראַכענע צילן. דאָס איז געווען אַ לויזער פאַרבאַנד
צווישן די אַרבעטער פון דער פּראָפּעטיע, מערסטנטייל
איינגעשטעלט פּראָוויזאָריש, פאַר אַ באַשטימטער באַדער-
פּעניש.¹

און אַזאַ איז אײך געווען די דרוקער-קאַסע.

דער מיטגלידס-אַפּפּאַל אין קאַסע איז געווען 5 און
10 קאַפּ אַ וואָך. אין 1892 האָט די קאַסע געצייילט
28 מיטגלידער, אַלע פון די רוסישע דרוקערייען.

דער לעצטער פרט איז כאַראַקטעריסטיש דערמיט,
וויל ער באַווייזט, אַז די פּאָליטישע און פּראָפּעסיאָנעלע
באַוועגונג, וואָס איז דעמאָלט געווען ענג פאַרבונדן,
האָט זיך פריער אַנטוויקלט צווישן די יידישע דרוקער-
אַרבעטער אין די רוסישע דרוקערייען. דאָס איז געווען
דערפאַר, וויל די יידישע-רוסישע דרוקער-אַרבעטער זיינען
געווען קולטורעלער און באַוווּסטיגיקער פאַר די יידישע
דרוקער-אַרבעטער. רוסישע דרוקערייען זיינען דעמאָלט אין
ווילנע געווען שטאַרק פאַרשפּרייט. יידישע אַרבעטער
זיינען אַפילו אַריינגעדראַנגען אין ריין רוסישע אונטער-
נעמונגען, ווי די דרוקעריי פון דער גובערניאַלער פאַר-
וואַלטונג אײנאָד. אַפילו אין דער אַנטיסעמיטישער צייטונג
„ווילענסקי וועסטניק“ האָבן געאַרבעט יידישע אַרבעטער.

צוליב דער העכערער אַנטוויקלונג פון די רוסישע-
יידישע דרוקער-אַרבעטער האָט, איידער סײַז אַנטשטאַנען
די פּראָפּעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציע, געהערשט אַ געוויסע
פּרעמדקייט מצד זיי צו די יידישע דרוקער-אַרבעטער.
ערשטנס, פלעגט מען זיך זעלבן ווען טרעפן, וויל טרעפן
זיך איז בכלל ניט געווען וווּ, אויסער דער דרוקערשער
קלויז, וואָס האָט שוין אָנגעהויבן, מיטן אויפקומען פון די
נייע שטרעמונגען, ביסלעכווייז אַנווערן איר השפּעה אײפן

1 ב. מיכאַלעוויטש, זכרונות.

3) גיט פארהאלטן, ווען דער גלאַק קלינגט אויף פרישטיק און מיטאָג; 4) בעסערע באַהאַנדלונג פון יינגערע אַרבעטער, לערנינגלעך און אויפלייגערקעס: גיט שלאָגן זיך, גיט זידלען זיך (איבערהויפט די פרויען פלעגט מען זידלען מיט די מיאוסטע ווערטער) וכדומה; 5) העכערן שכירות פון 1.25 אויף 1.50, פון 1.50 אויף 2, פון 2.50 אויף 2.75 אַזױו ביז 3.25, וואָס איז געווען די העכסטע נאָרמע.

מיטן שטריק האָט אָנגעפירט דער דעמאָלטיקער אויפלייער און שפעטערדיקער דרוקער-מאַשיניסט בערל העקער. מיט דעם דאָזיקן שטריק האָט זיך, דורך דער פאַרמיטלונג פון די טוער פון אַרבעטער-קרייז סאָרל בינדער (א לייערין ביי ראָמען) און דעם קאַנטאַר-אָנגעשטעלטן ביי ראָמען, יונה (פאַמיליע אומבאַקאַנט), פאַראַינטערעסירט דער צו יענער צייט גערינדעטער אומ-לעגאַלער דרוקער-פאַריין, וואָס האָט זיך געשטעלט בראש פון דער אַקציע.

דער שטריק האָט געדויערט 2 וואָכן. פדי צו אונטערשיצן די שטריקערס, איז אונטער דער אָנפירונג פון ב. העקער (שפעטערער פילמאַליקער רעזשיסער פון ליבהאַבער-טרופעס, אונטערן פסעוודאָנים באַריסאָוו) געגעבן געוואָרן אַן אומלעגאַלע פאַרשטעלונג אונטערן טיטל „חנוכת הבית“ (גענומען פון אַ פּעליעטאַן פון אַן אומ-לעגאַלן יידישן סאַציאַליסטישן זשורנאַל), וווּ עס רעדט זיך וועגן אַ באַלעבאַס פון אַ פאַבריק, וואָס אַנטזאָגט אַן אַלטן אַרבעטער, וואָס ברענגט אים אַ טאַרט צו זיין חנוכת-הבית, און אין דער זעלבער צייט ריכט אָפּ די מאַשין אַ פוס דעם אַרבעטערס אַ זון. די פאַרשטעלונג איז געגעבן געוואָרן אין 3 אַקטן מיט דער באַטייליקונג פון 10 מאַן, מענער און פרויען, אויף נאָוויגאַרעד, אויף אַ בוידעם-שטיבל. אַ בילעט האָט געקאָסט 20 קאָפּיקעס און די פאַרשטעלונג האָט געגעבן הכנסה 22 רובל¹.

דער רעזולטאַט פון שטריק איז געווען, אַז די באַלע-באַטיים האָבן געצווונגען די אַרבעטער-באַלעבאַטיים נאָכצוגעבן די פּאָדערונגען פון זייערע אַרבעטער. די זעצער האָבן בעתן שטריק פון די דרוקער-מאַשיניסטן גיט געשטריקט.

אין דעם שטריק האָבן אַנטיילגענומען 14 מאַן, די ווירקונג פון דעם דאָזיקן שטריק איז געווען אַ גוואַלדיקע. דער שטריק האָט מיטגעווירקט צו דער שנעלערער אָרגאַניזירונג פונעם דרוקער-פאַך.

די זעלבע אַנטוויקלונג, ווי ראָמס דרוקער, מאַכן דורך אַלע איבעריקע יידישע דרוקערען, בלויז אין

געבראַכן די וואַנט אין דער אַלטער פאַרשימלטער פעסטונג פון ראָמס דרוקערען און אַנדערע יידישע דרוקערען, און אויך אַהין האָבן זיך גענומען אַרײַנבאַקומען די נייע ווינטן. אין 1895 האָבן צוויי 18 יאָריקע בחורימלעך, א. מיאָדלער און י. יודלסאָן (דער לעצטער איז איצטער אין אַמעריקע), די יינגסטע זעצער פון ראָמס דרוקערען, געמאַכט דעם ערשטן פרויו צו אָרגאַניזירן די יידישע דרוקער-אַרבעטער, וואָס האָבן געאַרבעט ביי ראָמען און ראָזנקראַנצן, און אַרויס-שטעלן עקאָנאָמישע פּאָדערונגען: אַ 12שעהדיקן אַרבעטס-טאַג, אָפּשאַפן די שטיק-אַרבעט, איבערהויפט די סיסטעם פון כאַלופּניקערען, וווּ די אַרבעטער זינען, ווי באַקאַנט, עקספּלואַטירט געוואָרן דורך די עלטערע אַרבעטער; פאַר-בעסערן די לאַגע פון די לערנינגלעך, וואָס האָבן אין די 90ער יאָרן, דערהויפט ביי ראָמען, גענומען דאָס ערשטע יאָר 50 קאָפּ' אַ וואָך, דאָס צווייטע יאָר — 80 קאָפּ, דאָס דריטע יאָר — אַ רובל מיט 20 קאָפּ, דאָס פּערטע יאָר — אַ רובל מיט 80 קאָפּ, און דאָס פינפטע יאָר, אַז ער איז שוין געוואָרן אַ פּאָלנער זעצער, האָט ער גענומען 2 רובל מיט 50 קאָפּ' אַ וואָך.

אינטערעסאַנט איז דערביי צו באַמערקן, אַז די דאָזיקע אַקציע, ווי די ווינטערדיקע אַקציעס אין די שפעטערדיקע יאָרן ביי די יידישע דרוקער-אַרבעטער, האָט זיך געפירט בלויז צווישן איין טייל — אַדער צווישן די זעצער, אַדער אין דער מאַשין-אַפּטיילונג; וועגן סאָלידאַרי-וירן זיך האָט דערווילע גיט געקאַנט זיין קיין רייד, הגם די תנאים זינען ביי די געווען די זעלבע.

די זעצער מיאָדלער און יודלסאָן, מיטגלידער פון אומלעגאַלן אַרבעטער-קרייז, האָבן זיך באַקענט מיט איינעם פון די יידישע אינטעליגענטן-סאַציאַליסטן, שמואל קאַץ, וואָס האָט געאַרבעט צווישן די יידישע אַרבעטער אין ווילנע און איז געוועזן איינער פון די אָרגאַניזאַטאָרן פון דעם באַרימטן שטריק פון די יידישע אַרבעטער פון ערשטיינס פאַריאַסן-פאַבריק, וואָס איז פאַרגעקומען אין יאָר 1895, און האָבן דורכגעפירט דעם ערשטן שטריק ביי ראָמען. מען האָט דעמאָלט אָפּגעשטריקט עטלעכע וואָכן, אָבער אויסגעפירט האָט מען גאָרנישט.

אין יאָר 1896 ברעכט אויס אַ שטריק אין ראָמס דרוקערען, גיט קעגן די באַלעבאַטיים, נאָר קעגן די מאַשי-ניסטן, וואָס פלעגן נעמען אין אַרענדע די אַרבעט און עקספּלואַטירן פון זיך אַרבעטער. די זעלבע סיסטעם איז, ווי געזאָגט, אויך געווען אין די איבעריקע יידישע דרוקערען. ביי ראָמען האָט אַ לייערער באַקומען פון 1 ביז 3 ר' אַ וואָך, ביי סירקיען — ביז 4 ר' אַ וואָך, ביי ראָזנקראַנצן — פון 2.50 ביז 3.50 ר' אַ וואָך. אַ קוואַלי-פיצירטער מאַשיניסט האָט ביי ראָזנקראַנצן פאַרדינט ביז 10 ר' אַ וואָך.

די שטריקער שטעלן אַרויס די דאָזיקע פּאָדערונגען: 1) 12שעהדיקער אַרבעטסטאַג; 2) אַ האַלבע שעה פרישטיק;

1 אַנגב, דאָס איינצורדענען ספעקטאַקלען אויף יידיש איז דעמאָלט געווען גאַנץ פּאָפּולער ביי די יידישע אַרבעטער-קרייזלעך. אזוי האָט ישראל-מיכל קאַפּלינסקי (שפעטערדיקער פּרעזאַקטאָר) דרעסאַסירט דאָס ווערק „די סלחמה פאַרן לעבן“ פון אַנטטין, אין מען האָט עס סאַרגעשטעלט אומלעגאַל; מען האָט אויך סאַרגעשטעלט הויפטמאַנט „חשבער“ אַאנד.

רָאָם דרוקערני, וואָס האָט אָנגעהויבן פון די אַלטפרענקישע ספרים מיט די בלויע בלעטער, געדרוקט אויף האַנט-פרעסן, ביז די ווערק פון די לייטווישע משפּילים, לעבענוואָן, אברהם מאָפּ, יהודה-לייב גאַרדאָן, קלמן שולמאַן אַזאַנד, און ביז די יידישע ווערק פון אַזויק-מאיר דיק און מענדעלעס און ליינעצקיס און דינעזאָנס, דער שוואַרצער יונגעראַנטשיק, און ביז שמרס ראָמאַנען און נאָך ווייטער. די יידישע ספרים-אינדוסטריע איז געוואָרן אַ זאָך פון גרויסע פּראָפּיטן, מיט געפאַקטע לאַגערן סחורה, מיט אַ גרויסער קליענטור אין גאַר דער וועלט. טראַנספּאָרטן ספרים פלעגן וואַנדערן מיט די באַנען און מיט די שיפּן

אַ קלענערן פּאַרמאַט. ביסלעכווייז, דורך גרויסע קאַמפּן, באַפּרייען זיי זיך פון די מיטלאַטערלעכע אַרבעטס-באַדינגונגען און פאַסן זיך צו צו די פּאָדערונגען פון דער נייער צייט.

בראש פון די יידישע דרוקערניען גייט ראָם, און בראש פון די יידיש-רוסישע גייט סירקין. עס עקסיסטירט אויך אַ רוסישע דרוקערני פון די ראָם, געגרינדעט אין אָנהייב די 60ער יאָרן, וואָס באַשעפטיקט עטלעכע צענדלינג יידישע אַרבעטער.

אין אָנהייב 20סטן י"ה קלעבט זיך ראָם דרוקערני אַריבער אין אַ נייעם בנין אויף צערקעוונע גאַס, און

אַ טייל פון דער מאַשין-אַפטיילונג אין ראָם דרוקעריי

עס שטייען (פון רעכטס אויף לינקס): ח. פ. אלפערזאָויטס, ה' ראַפּאַפּאָרט (פּאַרוואָל-טער פון דרוקעריי), י. אלפערזאָויטס (יונגסלעכער), ב. געקער, י. גאַפּשטיין, ה. ראַם-באַק, שאַסל לעווין אין שרה-בלומע שוסטער.

קיינ צמעריקע, קאַנאַדע, אַפּריקע, אַזיע און וווּ די וועלט האָט אַן עק, און אַזוי גייט עס מיט אַ שטינגנדיקן טעמפּ באַרג אַרויף, ביז נאָך דער רעוואָלוציע.

ווי ווייט דאָס יידישע דרוק-וועזן האָט געמאַכט גוטע געשעפטן, באַווייזט דער פּאַקט, וואָס די רעוואָלוציע פון 1905 האָט געטראָפּן ביי ראָמען אַ שטאַט פון 150 מאָן. פּאַראַלעל מיט די דרוקער-אַרבעטער אַנטוויקלט זיך אויך אין אַ גרויסן מאַסשטאַב דער איינבינדער-פּאַך. די דרוקערניען פלעגן געבן מאַסן אַרבעט פאַר די איינבינדער. ביי ראָם און סירקיןס דרוקערני זינען געווען אייגענע איינבינדערניען, וואָס האָבן באַשעפטיקט ביי אַ 100 מאָן.

דאָרטן שטעלט זי אַוועק צום ערשטן מאָל אַ דיזעל-מאַטאַר (געטריבן אויף נאַפט, וואָס ווערט שפּעטער אַ ביסל פּאַר-ביטן אויף עלעקטריע), און דער דאָזיקער אויפטו ווערט ביסלעכווייז איינגעפירט אין אַלע יידישע דרוקערניען. דאָס איז שוין געווען די דריטע און די גרעסטע רעוואָלוציע אינעם יידישן דרוק-וועזן, און ראָם דרוקערני און פּאַראַלעל און אויך די איבעריקע דרוקן און פּאַראַלעל האָבן גענומען שטיגן מיט אַ גוואַלדיקער שנעלקייט.

אַלע דרוקערניען מאַכן דורך אַ קאָלאָסאַלע אַנטוויקלונג, סײַ אין דער טעכנישער זײַט פון דער אַרבעט און סײַ אין די אינהאַלטן פון די אַרויסגעגעבענע ספרים, דערהויפּט

וועגן דער וויכטיקייט פון דעם שטריק קען מען זען דערפון, וואָס אין די אונטערהאַנדלונגען מיט די אַרבעטער האָט אויך אַנטיילגענומען דער דעמאָליטיקער ווילנער גובערנאַטאָר, פאַלען.

אַזא שטריק איז אויך פאַרגעקומען ביי ראָמען אין 1905, וואָס האָט זיך געצויגן עטלעכע וואָכן און זיך געענדיקט בלויז מיט אַ טיילווייזן נצחון. ביסלעכווייז האָט דאָס לעבן גענומען אָפּשאַפן די אַרכאַישע אַרבעטס-באַדינגונגען און די אַלטפּרענקישע באַציונגען. די באַלעבאַטים האָבן מיט דעם ניט געקענט שלום מאַכן, אָבער מיט דער צייט איז פאַר זיי געוואָרן קלאָר, אַז אומויסט איז זייער האַפּענונג אויף אַ 15שעהדיקן אַרבעטסטאָג, אַז יענע, גוטע צייטן זינען שוין אַוועק, און דער יונגער דור אַרבעטער וועט זיך שוין ניט לאָזן איינשפּאַנען אין דעם אַלטן יאָר.

אַז די כּוואַליע פון דער אַרבעטער-באַוועגונג איז אין 4טן—5טן יאָר צוגעקומען צו ראָמס דרוקעריי, זינען די באַלעבאַטים זייער ניט געווען צופרידן פון די נייע פּאַ-ראַנדקעס און פּלעגן רופן די יונגע אַרבעטער „פּוילאַקעס“ און „כּוילאַגעס“ — און זיי האָבן געהאַט אויף וואָס צו זיין ברוגז... אַז עס האָט זיך אָנגעהויבן די רעוואָלוציאַנערע באַוועגונג, זינען די עלטערע אַרבעטער צעטומלט געוואָרן, פון איין זייט, איז זיי ניט געפּעלן געוואָרן, וואָס די „יונגע שקאַצים“ האָבן אויפּגעהויבן דעם קאָפּ און פאַרלאָרן דעם דרך-אָרץ פאַרן באַלעבאַט; פון דער אַנדער זייט, האָט זיי אָבער הנאה געטאָן, וואָס אָנשטאַט 14 און 12 שעה אַ טאָג אַרבעטן זיי בלויז 9, און אָנשטאַט 5 ר' אַ וואָך אָדער גאָר 3, באַקומט מען 12 — אַזא געהאַלט, וואָס זינט זיי זינען אַרבעטער, האָבן זיי דערפון אַפילו ניט געהלומט.

מען דאַרף פאַרשטיין, וואָס פאַר אַ גוואַלדיקע רעוואָלוציע די צייט האָט געבראַכט, אַז ראָמס דרוקעריי, וואָס איז געווען אַן אמתע באַסטייליע פאַר יעדן פרייען גייסט, אַז די דאָזיקע פאַרפאַנצערט-קאַנסערוואַטיווע דרוקעריי זאָל אָננעמען צו דרוקן דעם ערשטן לעגאַלן סאָציאַליסטישן אָרגאַן, „דעם וועקער“ אַגאַד, און זאָל אַליין אַרויס-געבן אין 1906 בראַשורן מיט אַ סאָציאַליסטישן אינהאַלט... די רעוואָלוציאַנערע באַוועגונג, וואָס האָט פאַרכאַפט די גאַנצע יידישע אַרבעטערשאַפט, אַלע אירע טיילן, האָט אַריינגעצויגן אין אירע רייען אַ היבשע צאָל דרוקער-אַרבעטער. זיי האָבן בשתיקה געשלעפט שריפט פון די יידישע דרוקערייען און געהאַלפן שאַפן די אומ-לעגאַלע יידישע פרעסע; זיי האָבן איינגעשטעלט און געאַרבעט אין די ערשטע אומלעגאַלע יידישע דרוקערייען, זיי האָבן ניט איינמאַל באַצאָלט מיט דער פרייהייט און געדרוקט אין די הונדערטער-טויזנטער עקזעמפלאַרן יידישע און רוסישע פּראָקלאַמאַציעס — די דאָזיקע אומלעגאַלע שריפטן, וואָס האָבן אויפּגעברויזט דעם דעמאָליטיקן יידישן תּחום און אַרויסגערופן די יונגע כּוחות צו אַ רעוואָלוציאַנערן קאַמף פאַר אַ נייעם און בעסערן לעבן.

די אַרבעטער זינען געווען אָנגעשטעלט ניט דירעקט פון די באַלעבאַטים פון די דרוקערייען, נאָר פון באַלעבאַטים-אינבּינדער, וואָס האָבן די אַרבעט גענומען אין אַרענדע. די עקספּלאַטאַציע פון די אַרבעטער איז געווען אַן אומ-געהייערע, אַ סך אַ גרעסערע ווי ביי די דרוקער, און די אַנטוויקלונג פון זייער באַוועגונג פאַרדינט באַזונדער באַשריבן צו ווערן.

די עקאָנאָמישע לאַגע פון רוסלאַנד איז סוף 19טן און אָנהייב 20טן י"ה געאַנגען מיט ריזנטריט פאַרויס; דאָס האָט זיך אָפּגערופן אויף אַלע געביטן פון דעם ווירטשאַפּטלעכן לעבן, און אויך געווירקט אויף ווילנער קאַנט, פאַר וועלכן עס האָבן זיך געעפנט נייע אַפּאָזיץ-מערק. דאָס האָט זיך, צווישן אַנדערן, אויך אָפּגערופן אויף דעם יידיש-רוסישן דרוק-וועזן אין ווילנע. סירקין פאַרנעמט דעם ערשטן פּאָזיץ צווישן די יידיש-רוסישע דרוקער. ער באַקומט באַשטעלונגען פון אַלע עקן רוסלאַנד, פון ווילנע-וואָסטיק און כאַרבין און אָדעס און קאַווקאַז און מיטל-אַזיע. ער באַדינט גאַנצע אייזנבאַן-ראַיאָנען און 27 פּאָסט-און טעלעגראַף-ראַיאָנען. עס ווערן אַלץ מער יידישע אַרבעטער ביי אים אין דרוק און זיי שטיגן אַפילו אַריבער די צאָל פון 100. ס'איז גענוג צו זאָגן, אַז סירקיןס דרוקעריי פּלעגט פאַרברויכן פאַר אייניקע מיליאָן רובל אַ יאָר פּאַפּיר.

עס דערנענטערט זיך דער 5טער יאָר. עס פּאַלן די אַלטע לעבנספאַרמען; עס פּאַלן אויך די אַלטע, אָפּגעלעבטע אַרבעטס-באַדינגונגען אין אַלע וואַרשטאַטן. עס קומט אָן אַ נייע צייט מיט נייע באַדינגונגען. אַ כּוואַליע פון שטריקן צעגיסט זיך איבערן תּחום און זיי מיינדן אויך ניט אויס די יידישע דרוקערייען. מען שטרייקט פאַר העפּלעכע באַציונגען, פאַר ניט אַראַפּרעכענען פאַרן ערשטן מאַי און אַנדערע פּאַליטישע שטריקן; מען שטרייקט אויך פאַר עקאָנאָמישע פאַרבעסערונגען.

אין 1905 ברעכט אויס אַ גרויסער שטריק אין אַלע רוסישע דרוקערייען, דערהויפּט ביי סירקיןען, וואָס דינט פאַר אַ סיגנאַל פאַר אַן עקאָנאָמישן שטריק אין אַלע פּאַבריקן פון ווילנע און ווילנער קאַנט. די דרוקער-אַרבע-טער האָבן דאָן אַרויסגעשטעלט אַזעלכע פּאַדערונגען: (1) אָפּשאַפן דעם אינסטיטוט פון אַרבעטער-אונטערנעמער אָדער מעטראַנפּאָזשן, ווי דאָס האָט געהייסן, און איינפירן וואָכן-אַרבעט פאַר אַלעמען; (2) פאַר די עלטערע מעטראַנפּ-פּאָזשן — 14 ר' אַ וואָך און פאַר די יינגערע — 13 ר' אַ וואָך; (3) כּפּל אויף יום-טובים און (4) דאָס וויכטיקסטע — פאַר אַ פּשעהדיקן אַרבעטסטאָג.

אַנגעפירט מיטן דאָזיקן שטריק האָט דער אַרבעטער-טוער כאַצע מיצקון.

דער שטריק איז געווען איינער פון די גרעסטע שטריקן לויט זיין פאַרנעם, אָבער די אַרבעטער האָבן בלויז טיילווייז געווענען דעם שטריק.

דער פאריין איז לעגאליזירט געוואָרן, צווישן אַנדערן, אויף די נעמען פון די אַרבעטער שמעיה מעלאַמעד, יוסף קאַמערמאַכער, אהרן זאַלקינד, ישראל-מיכל קאַפּלינסקי, שלמה רינדזונסקי, יוסף קאַהאַנאוויטש און חיים-בסח אַל-פּעראָוויטש.

די דרוקער האָבן אין פּראָפּאַריין אויך אַריינגענומען לינירער און אינבינדער, און שפּעטער האָט ער זיך אַזוי גערופן: דרוקער- און אינבינדער-פּאַריין.

אין „פּאַלקסצייטונג“ פון 10טן פעברואַר 1906 ווערט אָפּגעדרוקט דער ערשטער באַריכט פאַר דעם משך צייט פון 17טן נאָוועמבער 1905 ביזן 1טן פעברואַר 1906. אין באַריכט ווערט געזאָגט, אַז:

אין סעפטעמבער 1906 איז, נאָך אַ 15יעריקער אומלעגאַלער עקסיסטענץ, אָנגעהויבן פון די שטריק-קאַכעס, לעגאַליזירט געוואָרן דער געזעצלעכער פּראָפּעסיאָ-נעלער פּאַריין פון די דרוקער-אַרבעטער און „פּראָפּעסיאָנעלער פּאַריין פון די דרוקער- און ליטאָגראַפּן-אַרבעטער און ליני-רער אין ווילנע“, מיט אַ ספּעציעלן סטאַטוט, לעגאַליזירט דורך דעם דעמאָלטיקן ווילנער גובערנאַטאָר ליובימאָוו. אין „פּאַלקסצייטונג“ נומ' 163 פון 1906 געפינען מיר די ערשטע מעלדונג וועגן דער גרינדונג פון אַזאַ פּאַריין, וואָס לייענט זיך אַזוי:

„מיר מעלדן אַלע ווילנער חברים דרוקער- און לינירער-אַרבעטער, אַז היינט דינסטאָג, דעם 16טן

סטייען 1-טע ריי (פון רעכטס): ג. גורוויטש, א. דראַפּקין, ב. פּעקער, ט. גלאז, בערל, ח. קריינעס, 2-טע ריי: שוואַבסקי, שיינע קאַנאַן, שרה שאַליט, מאַכליס, צ. לייפער, ל. שור, ש. לעווין. עס זיצן: ח. טייך, ש. מעלאַמעד, א. בערנאָדיק, מ. ווילטער, א. מיאָדלער, י. מ. קאַפּלינסקי (דער שפּעטער באַרימט געוואָרענער פּראָדוקטאָר), ק. סטאַצקי. עס זיצן אונטן: א. זאַלקינד, האַלאַדיע, לעוויטאַן, מ. גראַזול און ל. גראַזול.

- די אַלגעמיינע צאָל מיטגלידער באַטרעפט . 480
- פון זיי דרוק-אַרבעטער און אַרבעטערינס . 314
- בוכבינדער 125
- לינירער-אַרבעטער 41

הכנסות:

- מיטגלידער-צאָלונגען 95 ר' 90 ק'
- פון זאַמלונגס-ליסטעס 87 ר' 85 ק'
- צופעליקע נדבות פון מיטגלידער . 20 ר' 14 ק'
- פון אַן אָונט 81 ר' 94 ק'
- סך-הכל איז געווען אין קאַסע : 285 ר' 83 ק'

סעפטעמבער, ווערט געעפנט די פאַרוואַלטונג פון דרוקער-פּאַריין. מען בעט די חברים, וואָס ווילן זיך אינשרייבן אַלס מיטגלידער אין פּאַריין, צו מעלדן זיך אויף דעם פּאַלגנדיקן אַדרעס: שוביצער גאַס (אַמאָליקע סיראַטסקאַיאַ, ראָג באַקשט - א. פ.), הויף 14, קוו' 12. די גרינדער."

פון דער דאַטע אָן דאַרף מען רעכענען די לעגאַלע און אָפּיציעלע עקסיסטענץ פון דעם פּאַריין. דעם 18טן אָקטאָבער פון זעלבן יאָר ווערט צוגויפּ-גערופן די ערשטע גרינדונגס-פאַרוואַלטונג אין זאַל פּאַסאַזש, ניקאָדימער געסס (ניקאָדימסקי פּערעאָולאַק), וווּ עס ווערט אויסגעקליבן אַ פאַרוואַלטונג.

הוצאות:

- אויף שטרייךן 106 ר' 35 ק'
- אויף דירה-געלט 79 ר' 50 ק'
- אויף פארשיידענע הוצאות 38 ר' 38 ק'
- פאר דער ביבליאטעק פון פאריין 52 ר' 45 ק'
- פאר דעם ק' פון „בונד“ 8 ר'
- סך-הכל 284 ר' 68 ק'

דער פאריין האָט אויך פאַרמאָגט אַ ביבליאָטעק, וואָס איז באַשטאַנען פון 550 ביכער — יידישע און רוסישע.

אַ היבשע צייט איז געווען פאַרויצער פון פאַריין ישראל-מיכל קאַפּלינסקי. ער האָט געפירט אַ זייער אַקטיווע פּראָפעסיאָנעלע טעטיקייט און געהאַט אַ שטאַרקע השפּעה אויפן פאַריין. ער פלעגט מיט גרויס דערפאַלג דורכפירן פּראָפעסיאָנעלע אַקציעס. אויך די באַלעבאַטים האָבן זיך מיט אים שטאַרק גערעכנט.

מיטן גרינדן פון פּראָפעסיאָנעלן דרוקער-פאַריין הייבט זיך אָן אַ נײַע עפאַכע אין דרוקער-לעבן. עס ווערן פאַרפּעסטיקט די פּאָליציעס, וואָס זײַנען ביז איצט אויס-געקעמפט געוואָרן מיט אזוי פיל מי אין משך פון אַ ריי יאָרן, און עס ווערט אויך געזאָרגט פאַר וויטערדיקע פאַרבעסערונגען. עס האָט זיך שטאַרק געבעסערט די מאַטעריעלע לאַגע פון די דרוקער-אַרבעטער און גלייכצײטיק האָט זיך אויך געהויבן זייער גיטטיקער ניוואָ.

דאָס יאָר 1906 איז בכלל געווען זייער אַן אַקטיווער פאַרן פאַריין — סײַ אין פּראָפעסיאָנעלער, סײַ אין פּאָליטישער הינזיכט.

אין 1906 איז אויסגעבראַכן אַ שטרייך אין סירקיןס דרוקעריי צוליב ניט וועלן באַצאָלן פאַרן 1טן מאַי. עס האָבן געשטרײקט ביז 110 מאַן. דער פאַריין האָט זיך געווענדט צו די דרוקער-אַרבעטער פון פעטערבורג, מאַסקווע און ריגע אונטערצוהאַלטן דעם שטרייך און ניט דרוקן סירקיןס באַשטעלונגען. דער שטרייך האָט געדויערט 4 טעג און די אַרבעטער האָבן געוואונען („פּאָלקסצײטונג“ נומ' 52, 11טער מאַי 1906).

דעם 8טן מאַי 1906 האָט דער פּראָפאַריין פון די דרוקער- און איינבינדער-אַרבעטער פאַרעפנטלעכט אין „פּאָלקסצײטונג“ (נומ' 60) אַ סאָלידאַריטעטס-דערקלערונג מיט די דרוקער-אַרבעטער פון דער רוסישער צײַטונג „דוואַדצאַדטי וויעק“, וואָס איז אַרויס אין פעטערבורג. די רעדאַקציע פון דער דאָזיקער צײַטונג האָט אַרויסגעוואָרפן די אַרבעטער פאַר דער פּאָדערונג איינצופירן זונטאָג-רו. דער פאַריין רופט אויך צו באַיקאַטירן די צײַטונג.

אין 1906, בעת דער פּראָגע, צי זאָל זיך דער „בונד“ פאַרייניקן מיט דער רוסלענדישער ס״ד-פאַרטיי, הָזַט אַ פאַרזאַמלונג פון די פּאָליטישע מיטגלידער פון דער ווילנער דרוקער- און בוכבינדער-גרופע באַשלאָסן, אַז בײַ דער פאַרייניקונג מוז אַרויסגעשטעלט ווערן דער פּרינציפ פון איינציקער פאַרשטייעריי (פ״צ נומ' 61, 1906).

אין זעלבן יאָר האָבן די ווילנער דרוקער-אַרבעטער, לויטן באַשלוס פון ראַט פון די אַרבעטער-דעפוטאַטן, פאַר-ניכט דעם זאַץ פון דער צענזור-אויפשריפט „דאָזוואָלענאַ צענזוראַיר“ (דערלויבט דורך דער צענזור) אויף אַלע ביכער (פ״צ נומ' 10, 1906).

אין זעלבן יאָר האָט דער דרוקער-פאַריין אַרויסגעלאָזן אַ פּראָקלאַמאַציע (געדרוקט אין דער דרוקעריי פון „בונד“) וועגן דעם, וואָס אין דער אַנטיסעמיטישער דרוקעריי „רוסי פּאָטשין“ האָט מען אָפּגעזאַגט 5 זעצער בלויז דערפאַר, וואָס זיי זײַנען יידן.

דער מיניסטער האָט דעמאָלט געהאַט אַרויסגעגעבן אַ צירקולאַר, אַז מען זאָל אָפּזאַגן אַלע יידישע אַרבעטער פון די מלוכישע פאַבריקן, און כּדי אונטערצולעקן זיך דער רעגירונג — שרייבט זיך אין דער פּראָקלאַמאַציע — אײַלן זיך די פאַטריאַטן, די „עכט-רוסישע לײַט“ פונעם „רוסישן פּאָטשין“, אָפּצורייניקן די דרוקעריי פון „בונטאָוו-שטשיקעס“.

דאָס זעלבע האָט אויך געטאָן די רעדאַקציע פון דער אַנטיסעמיטישער צײַטונג „בעלאַיאַ רוס“, וואָס האָט אָפּגעזאַגט אַלע יידישע אַרבעטער, אַחוץ איינעם, ווײַל „דאָס איז אַן עלעמענט פון קראַמאַלע“ (פ״צ נומ' 20, 1906).

דעם 4טן יוני 1906 איז אויסגעבראַכן אַ גרויסער שטרייך אין סירקיןס דרוקעריי. דאָס איז געווען די לעצטע און ענדגילטיקע שלאַכט פאַר אָפּשאַפן די רעשטלעך פון די פאַרעלטערטע אַרבעטס-באַדיינגונגען. אויסער דער פּאָדערונג פון העכערן שכירות און אָפּשאַפן שטיק-אַרבעט, איז געווען אַ הויפּט-פּאָדערונג: אָפּשאַפן פאַרמיטלעריי.

עס האָבן געשטרײקט 110 מאַן. סירקין האָט אויך געהאַט אַן אָפּטיילונג אין ריגע. ביידע דרוקערייען האָבן פאַרשטרײקט. דער שטרייך האָט געדויערט 33 טעג און אַלע פּאָדערונגען האָט מען נאַכגעגעבן.

דער פאַריין פירט אויך אַן אַקציע פאַרן העכערן די שכירות פון די אַרבעטער פון שניידערס שריפטגיסעריי, וואָס באַקומען 2—2 1/2 ר' אַ וואָך, אַ מיסטער — 5 ר' אַ וואָך.

צום פאַריין ווענדן זיך אויך יוגנטלעכע פון פּראָווינק וועגן פאַרבעסערן זייערע אַרבעטס-באַדיינגונגען.

נאָך דער רעוואָלוציע פון 1905 האָט זיך אָנגעהויבן אַ גרויסער אויפשוונג אין דעם דרוק-וועזן אין ווילנע. עס האָבן אָנגעהויבן דערשײַנען יידישע און העברעיִשע צײַטונגען און זשורנאַלן; ווילנע איז געוואָרן דער זיצאַרט פון אַלע יידישע פאַרטייען, וואָס האָבן דאָ געהאַט זייערע אָרגאַנען; עס האָבן זיך גענומען גרינדן ביכער-פאַרלאָגן; דער דרוקער-פאַך האָט דעמאָלט איבערגעלעבט זײַן האַניק-פּעריאָד. דער פּראָפאַריין פון די דרוקער איז געווען זייער צאָלרייך. אין די יאָרן 1906—7—8 האָט ער געצײלט ביז 600 מיטגלידער (אין דעם זײַנען אויך אַרײַן פון 50 ביז 60 מאַן קריסטן, וואָס האָבן געאַרבעט

אין רוסישע דרוקערנישע פון יידישע באַלעבאַטים; אַ געוויסע צייט איז אויך אַ קריסט, ווענצעוויטש, געווען פאַרויצער פון פאַריין). יידישע אַרבעטער זינגען געווען ביז 200 מאָן; יידיש-רוסישע — ביז 400 מאָן.

נאָך דער רעוואָלוציע איז אין יידישן דרוקער-פאַך אַנטשטאַנען אַ ניס: יידישער און רוסישער מאַשין-זאַץ — פריער ביי דעם פאַרלעגער ב. קלעצקין און דערנאָך ביי סירקינען. אַ מאַשין-זעצער האָט גענומען פון 15 ביז 20 ר' אַ וואָך.

אין 1906 איז אין דער יידישער דרוק-טעכניק איינע געפירט געוואָרן נאָך אַ ניס: די ראַטאַציע-מאַשין. די ערשטע צייטונג, וואָס האָט זיך געדרוקט אויף אַ ראַטאַציע-מאַשין, איז געווען די „פּאָלקסצייטונג“.

אין 1907 איז ביי סירקינען געגרינדעט געוואָרן אַ ליי-קאַסע פאַרן פּערסאָנאַל. די באַלעבאַטים האָבן אויף דעם געגעבן 500 רובל, און דאָס איז געווען דער גרונט-קאַפיטאַל. אַן אַרבעטער האָט געקענט אַנטלייען ביז 20 רובל.

אין 1907 האָט דער דרוקער-פאַריין איבערגעלעבט אַ שפּאַלטונג. אין שייכות מיט די נייע לעגאַלע מעגלעכקייטן האָבן זיך דעמאָלט ביי פאַרשיידענע פּאָליטישע פאַרטייען געשאַפן אַפּאָזיציעס, וואָס האָבן געטענהט, אַז דאָס לעגאַליזירן זיך איז אַ שחיטה פאַר דער באַוועגונג און מען מוז צוריק אַרײַן אין דער אונטערערד. די דאָזיקע מחלוקת איז אויך אַריבערגעטראַגן געוואָרן אין די פּראָפּעסיאָנעלע פאַריינען, און אויך אין דעם דרוקער-פאַריין האָט זיך געשאַפן אַזאַ אַפּאָזיציע. די אַנפירער פון דער אַפּאָזיציע זינגען געווען: בערל העקער, עלטשיק קאַמערמאַכער, מאָטל סאַפּאָזשניקאָוו, קלמן דער געלער א״אנד. אַ גרופע מיטגלידער פון 10 מאָן זינגען צוליב דעם אַרויס פון דרוקער-פאַריין, האָבן געבילדעט אַן אומלעגאַלן פאַריין און געפירט עקאָנאָמישע אַקציעס.

די אַפּאָזיציע האָט אויך אַרויסגעלאָזן אַן אויפרוה אונטערן נאָמען: „צו אַלע דרוקער און דרוקערנישע“.

וועגן דער דאָזיקער געשיכטע האָט דער דרוקער-פאַריין פאַרעפנטלעכט אין „פּאָלקסצייטונג“ (נומ' 288, 1907) אַזאַ רעוואָלוציע, וואָס פון איר ווערן מיר געוואָרן די פאַרשיידענע טענות, וואָס די אַפּאָזיציע האָט געהאַט צו דער פאַרוואַלטונג:

די פאַרוואַלטונג פון דעם ווילנער פאַריין פון דרוקער-אַרבעטער האָט אַרומגעטראַכט אויף איר זיצונג דעם אויפרוה, צו אַלע דרוקער און דרוקערנישע און האָט אַרויסגעטראַגן די דאָזיקע רעוואָלוציע: 1) די באַשולדיקונג, אַז אין דער פאַרוואַלטונג באַטייליקן זיך פּערזאָנען, וואָס האָבן קיין שייכות ניט צום דרוק-פאַך אין ווילנע, שטייען בכלל אָן דער זייט פון אַרבעטער-קלאַס, איז דורכויס ניט קיין דערוויענע, און די פאַרוואַלטונג פאַרוואַרפט זי. 2) די פאַרוואַלטונג געפינט, אַז אפילו אין די ראַמען פון

געזעץ פון 4טן מערץ קען מען אַוועקשטעלן די פאַר-טיידיקונג פון די אַרבעטער-אינטערעסן אַ סך בעסער, איידער ביי אומלעגאַלע באַדינגונגען. די הוצאות, וואָס זינגען פאַרבונדן מיט דער עקסיסטענץ פון פאַריין, האַלט זי פאַר אומבאַדינגט נייטיקע און פּרוכטבאַרע. 3) די פאַר-וואַלטונג אַנערקענט ווייטער, אַז די פאַרטיידיקונג פון די אַרבעטער-אינטערעסן איז ניט אַ פשוטע מאָגן-פּראַגע, נאָר נעמט אַרום אַלע זייטן פון אַרבעטער-לעבן. דעריבער קען ניט דער פּראָפּעסיאָנעלער פאַריין שטיין אָן אַ זייט פון דער אַרבעטער-באַוועגונג און בלייבן גלויבליך צו „פּרינציפּן“. 4) באַטראַכטנדיק באַזונדער די פּראָצע פון אייניקע געוועזענע מיטגלידער פון פאַריין צו אַרגאַניזירן צוגלייך מיט דעם שוין לעגאַלן פאַריין אַן אומלעגאַלן און קעמפן מיט אים, געפינט די פאַרוואַלטונג, אַז די פּראָצע איז אַזאַ אַרבעט, וואָס דעזאָרגאַניזירט די אַרבעטער-באַוועגונג און ברענגט שאַדן דער גאַנצער אַרבעטער-זאַך. די שפּאַלטונג האָט אָבער אָנגעהאַלטן ניט מער פון 3 חדשים און די אַפּגעשפּאַלטענע זינגען ווידער אַרײַן אין פאַריין.

אין 1912 זינגען אין אַלע גרעסערע דרוקערנישען איינגעפירט געוואָרן קראַנקקאַסעס.

צווישן די יידישע דרוקערנישען, וואָס האָט איינגעפירט מער-ווייניקער מענטשלעכע באַזונגען, נאָך פאַר דער רעוואָלוציע, און וואָס איז געווען אַוועקגעשטעלט מאַדערן און היגייעניש, איז ווערט צו דערמאָנען פּיראָזשניקאָווס דרוקערניש. זיין דרוקערניש איז דעמאָלט געווען די מאַדערנסטע יידישע דרוקערניש. בכלל איז פּיראָזשניקאָוו געווען אַ גרויסער אַריגינאַל. ער פלעגט אָפּשטעלן די אַרבעטער אינמיטן דער אַרבעט און דערציילן זיי אַ מעשה. ער פלעגט די אַרבעטער אויך לערנען שפּילן אויף קאָנצערטיניע, וואָס אויף דעם אינסטרומענט איז ער געווען אַ מייסטער. אין 1911 איז ביי דער דרוקערניש קלויז צוריק אויפגעלעבט געוואָרן דער גמילות-חסד, וואָס האָט עקסיסטירט נאָך אין די 70ער יאָרן און איז נאָכדעם צעפאַלן געוואָרן. די גאַנצע געשיכטע מיטן גמילות-חסד און אַלע זיינע אויפטוען זינגען פאַרשריבן אין דעם פּנקס, וואָס הייסט „פּנקס העוסקים במלאכת הדפוס בעיר ווילנע, 1911—1913“.

דער גמילות-חסד עקסיסטירט, אַגב, נאָך ביז היינטיקן טאָג. אין די שווערע מלחמה-יאָרן איז ער פאַר פיל דרוקער-אַרבעטער געווען אַ גרויסע הילף.

אין דעם יאָר 1912 האָט דער גמילות-חסד אַרויס-געגעבן 1661 ר' הלוואות פאַר די מיטגלידער. אַ הלוואה פלעגט מען געבן ביז 15 ר'.

דער גמילות-חסד האָט אויך געהאַט זיינע מנהגים און תקנות.

ווי געזאָגט, איז דער דרוקער-פאַך אין די יאָרן פון נאָך דער רעוואָלוציע שטאַרק געשטיגן; ס'איז געווען

דרוקערײען, פון וועלכע ער האָט געצויגן זײַן הויפט-יניקה, די גרויסע דרוקערײען, האָבן זיך אַ טײל עוואַקוירט, די איבעריקע האָבן שוין נײַט געהאַט דעם פריערדיקן מאַרק און זײ האָבן זיך געמוזט אָדער שליסן, אָדער זײ גוססן ביז היינטיקן טאָג.

פון די יידישע דרוקערײען איז געוואָרן אַ תל. אין דער גרעסטער יידישער דרוקערײ פון ראָמען, וואָס האָט פריער באַשעפטיקט אַרום 150 מאַן, אַרבעטן איצט סך-הכל עטלעכע מענטשן. די איבעריקע יידישע דרוקערײען, וואָס האָבן נאָך געזשיפעט, האָט דער קריזיס אונטערגעקאַשעט. דער צוטריט פאַר די יידישע דרוקער-אַרבעטער אין די פוילישע דרוקערײען, סײַ פּריוואַטע און סײַ אַנדערע, איז אַבסאָלוט געשלאַסן צוליבן שאַרפן אַנטיסעמיטיזם.

בײַ היינטיקן טאָג איז כמעט דער גאַנצער דרוקער-פאַך פּרנסהלאָז. דער גרעסטער טײל אַרבעטער איז קאַנצענטרירט אין קאַפּאָפּעראַטיווע צײַטונגען, וואָס גיבן קוים 20—25 גילדן אַ וואָך פּרנסה. די גליקלעכע, וואָס אַרבעטן שוין פּריוואַט, באַקומען כמעט אויך נײַט מער. די נאַרמאַלע שכירות בײַ היינטיקן טאָג אין ווילנע איז 25—30, ביז עטלעכע און פּופּציק גילדן אַ וואָך, וואָס איז די מאַקסימאַלע נאַרמע, און דעם דאָזיקן פּרייז באַקומען איצט אויך בלויז געצײלטע.

פון דעם אַמאָל גרויסן און שטאַרקן דרוקער-פאַריין, וואָס האָט געצײלט עטלעכע הונדערט מאַן, און וואָס צוזאַמען מיט זײערע פּאַמיליעס האָבן זײ געבילדעט אַן אַרמײ פון אַ פאַר טויזנט נפשות, וואָס האָבן געלעבט פון דעם פאַך, פון דעם דאָזיקן דרוקער-פאַריין, וואָס האָט דורכגעמאַכט אַזאַ רײכע געשיכטע — פון דעם פאַריין איז איצט סך-הכל געבליבן איבער אַ 100 מאַן, וואָס לעבן אין דלֹות און נײַט און דחקות, בלויז מיט דער אײנציקער האָפּענונג אויף בעסערע צײַטן.

אַ סך אַרבעט, די אַרבעטספּרייזן זײנען געוואַקסן, און דער דרוקער-פאַריין איז געווען זײער אַ פעסטע אָרגאַניזאַציע. די ווילנער דרוקער-אַרבעטער האָבן געהאַט אַ שם אומעטום. פון פאַרשיידענע שטעט פלעגט מען זיך ווענדן קײן ווילנע נאָך יידישע דרוקער-אַרבעטער אויף יידיש, העברעיִש און רוסיש — פון מינסק, אָדעס, ביאַליסטאָק, גראָדנע, קאַוונע, וואַרשע א״אַנד. ווילנער אַרבעטער האָט מען גענומען אין פעטערבורגער „פּריינד“, „המליץ“ און „טאָג“, אין קיעווער, דאָס וואָרט אונטער דער רעדאַקציע פון ר' מרדכיִלע טשעמערינסקי, אין פאַרלאַג „מוריה“ בײַ ביאַליקן, אין ריגער יידישער צײַטונג אונטער דער רעדאַקציע פון בעל-מחשבות (אין 1910), אין בערדיטשעוו א״אַנד. ווילנער זעצער קען מען געפינען אין די גרעסטע יידישע צײַטונגען פון ניו-יאָרק, אין קאַנאַדע, אין אַרגענטינע, אין לײַנדאָן, אין ארץ-ישׂראֵל, אין מאַסקווע און פאַרשיידענע אַנדערע ערטער. ווילנע האָט אַ רײ מיט יאָרן געליווערט זעצער פאַר פאַרשיידענע יידישע צענטערס.

פריער די מלחמה און דערנאָך די שווערע אַקופּאַציע-יאָרן האָבן געגעבן אַ שטאַרקן קלאַפּ דעם דרוקער-פאַך. פיל זײנען מאַביליזירט געוואָרן אין דער מלחמה, פיל האָבן זיך עוואַקוירט קײן רוסלאַנד, אַ סך האָבן די דײַטשן צוגענומען אויף צוואַנג-אַרבעט, אַנדערע זײנען אויסגעשטאַרבן — פון הונגער און קעלט און קראַנקייט. אויסער איין יידישער צײַטונג, וואָס איז אַרויס אין דער אַקופּאַציע-צײַט, די לעצטע נײַס, איז נײַט געווען וווּ צו אַרבעטן. פון דעם פאַריין איז געוואָרן אַ תל. אין דער צײַט פון דער מלחמה און אַקופּאַציע איז פאַרניכט געוואָרן דער גאַנצער אַרכיוו פון דרוקער-פאַריין.

נאָך דער מלחמה האָט זיך דער דרוקער-פאַך די ערשטע צײַט געפּרוּווט נאָך אַ הייב טאָן, האָט אָבער שוין נײַט געקענט קומען צו זײנע פריערדיקע כוחות. די רוסישע

א. י. גאלרשמירם

די אנטשטיינג פון דרוקער-פארן

(ערינערונגען)

בעלי-בתים, בירושה" פון דור צו דור. מ'האט זיך גאר ניט געקאנט פארשטעלן די מיגלעכקייט אוועקצוגיין אדער, ווער רעדט, ארויסגעשטויסן צו ווערן פון ראמס דרוק. ווי קאן מען דאס גאר לעבן אויף דער וועלט, אויב מ'זאל ניט ארבעטן אין ראמס דרוק? די ראמס זינען דאך די זיכער-סטע ברויטגעבער! און עס האט זיך איינגעבירגערט אין דעם פאך דרוקער-ארבעטער אן אריסטאקראטיע" — די אריסטאקראטיע פון ראמס דרוק, וואס האט געקוקט אויף אלע אנדערע שפעטער צוגעקומענע ווילנער יידישע דרוקער-ארבעטער פון אויבן אראפ. אט דאס האט זייער געשאדט דעם גאנצן פאך.

די ראמס האבן זייער גוט אויסגענוצט אט די געטרייע אונטערטעניקייט פון זייערע וואסאלישע ארבעטער-דינאסטיעס. אומגעהייער לאנגער ארבעטסטאג און אומ-גלייבלעך קליינע שכירות זינען געווען א מנהג שטארקער פון אלע דינים אין אט דער אייגנארטיקער מלוכה, וואס אלע אנדערע יידישע דרוקער-ארבעטער פון שטאט האבן אויף א משונהדיקן אופן געהאלטן פאר א באזונדערן כבוד און גליק צו ווערן אירע אונטערטאנען.

אזא מין מלוכה, נאך אין א פיל קלענערן מאסשטאב, איז געווען אויך די אין סוף 50 קער יארן פון 19טן יאר-הונדערט אויפגעקומענע דרוקערן פון ראזענקראנק און שריפטזעצער, וואס האט אין אלץ נאכגעטאן די מנהגים פון ראמס דרוק.

אויך די ריכע רוסישע דרוקערן פון יהודה (יוליוס) סירקין, ווי עס האבן געארבעט יידישע ארבעטער, איז געווען אזא מין אפגעשלאסענע מלוכה מיט ענדלעכע טראג-דיצעס. אלע אנדערע יידישע דרוקערניען האבן מיט קנאה געקוקט אויף די אויבנדערמאנטע און האבן געזען ביי זיך וואס מער צו פארלענגערן דעם ארבעטסטאג און כסדר צו פארקלענערן די שכירות.

הפיל, דער פאך האט זיך געפונען אין זייער א נידעריקן צושטאנד, און די ווילנער ארגאניזאציע פון בונד" האט באשלאסן צו מאכן דערצו א סוף.

אין אפריל 1905 האט דער קאמיטעט פון בונד" צונויפגערופן די גרופע פראפאגאנדיסטן און פאך-ארגאניזאטארן צו באטראכטן די פראגע וועגן ארגאניזירן אלע נאך פארבליבענע אפגעשטאנענע פאכן אין דער יידישער ווילנע. אויף אט דער באראטונג זינען ביגעווען: חבר אראן" (א. וויטער), חבר פרידריך" (שמואל גאזשאנסקי—

ס'איז געווען א לעבעדיקע, שטורעמדיקע צייט פון ליכטיקע האפענונגען אויף פאליטישער און סאציאלער באפריינג פון די פעלקער, ראסן און קלאסן אין דער אומגעהייערער צארישער אימפעריע. די בלוטבאד פון 9טן יאנואר 1905, וואס די בלינדע הערשער האבן געמאכט דעם נאיוון גלויבנדיקן ארבעטספאלק אויף די גאסן פון פעטערבורג, האט געעפנט די אויגן אלע גייסטיק-בלינדע און עס האט זיך אָנגעהויבן א רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג פון די ברייטסטע מאַסן אויפן גאַנצן שטח פון אייראָ-פעישן און אַזיאַטישן רוסלאַנד. און אַט די ברייטע באַוועגונג האָט זיך דערקייקלט אויך ביי ווילנע, ווי עס האָבן זיך גענומען אַרגאַניזירן אלע ביי אַהער אָפגעשטאַנענע פּאַכן. די אַרגאַניזאַציע פון די פּאַכן האָט מען דאַן פאַרשטאַנען ניט בלויז אין פּראָפּעסיאָנעלן זין, נאָר אין ברייטסטן עקאָנאָמיש-פּאָליטישן זין. דאַן האָט מען פעסט געהאַלטן, אַז דער עקאָנאָמישער קאַמף מוז גיין צוזאַמען מיטן פּאָליטישן געראַנגל און די פּראָפּאָגאַנדע, אַגיטאַציע און אַרגאַניזאַציע זינען געפירט געוואָרן אין אַט דער סאָציאַל-פּאָליטישער ריכטונג.

איינער פון די אפגעשטאנענסטע פאכן איז דאן געווען—גראד דער דרוקער-פאך. היינט קומט עס אויס משונהדיק, אומגלייבלעך, אז גראד דער פאך, וואס האט עסק נאך מיט בוך, מיט בראשור, מיט פרעסע, זאל זיין איינער פון די אפגעשטאנענסטע. און דאך איז עס אזוי געווען. אמת, איינצלע דרוקער-ארבעטער האבן זיך זייער אויסגעצייכנט מיט באוואוסטזיין און פראקטישער טעטיקייט, ווי למשל, דער באוואוסטער מאטל קאמערמאכער און א פאר חברים זינע, אבער זיי זינען אוועק אויפן וועג פון ארבעט פארן כלל יידישער ארבעטערשאפט און מיט דער מאסע דרוקער-ארבעטער האבן זיי זיך זייער ווייניק פארנומען. אגב זינען זיי דורך דער צארישער אַכראַנקע" גיך אַרויסגעריסן געוואָרן פון די אַרבעטער-רייען און קיין נייע דרוקער-טוער האָבן זיך נאָך ניט באַוווּינן.

די סיבות: אין דעם דרוקער-פאך איז מער ווי אין א סך אנדערע פאכן געווען איינגעווארצלט דער פאטריאר-כאליזם אין די באצונגען צווישן די בעלי-בתים און די ארבעטער. אין ראמס דרוק, למשל, האבן אין משך פון איבער הונדערט יאר געארבעט עלטער-זיידעס, זיידעס, קינדער און אייניקלעך, וואס פלעגן איבערגיין צו די

(שפעטער באַריסאָוו), וואָס האָט אַלע מאָל געהאַט טיפּע נייגונגען צו דער ייִדישער בינע און האָט אונטער דער אָנפירונג פון חבר אַראָן, מאַקס פּויונער (אַ פּלאַמענדיקער פּראָפּאַגאַנדיסט און אַגאַטאַטאָר, וואָס איז יונגערהייט פון שוויגזוכט אַוועק פון דער וועלט) און קלמן קראָפּיווויץ (וואָס האָט אין אַרכאַנגעלסקער פּאַרשיונג זיך גענומען דאָס לעבן) פיל מאָל דורכגעפירט אויף געהיימע אַרבעטער-פּאַרזאַמלונגען ייִדישע פּיעסן און אינסצעניזאַציעס מיט אַ סאַציאַלן כאַראַקטער (אַנסקיס, מלחמה פאַרן לעבן א"א); מאַטע קאַגאַן, אַ מאַשיניסט אין פּיראַזשניקאָווס דרוקערני, אַ קלוגער מענטש און אַ גרויסער סקעפטיקער, וואָס געווינען אים פאַר דעם אַרבעטער-באַוועגונג האָט זיך גערעכנט פאַר אַ גרויסן אויפטו (איצט איז ער אין אַמעריקע) און קיווע אַ בראַמאַ וויטש, אַ שיינער מיט אַ וואַלד געדיכטע לאַנגע האָר, ווי ביי אַמאָליקע פּאַלטן, אַ וואַלד האָר, וואָס האָט אַרויסגערופן ביי די דרוקער אַ חשק פון חווק מאַכן פון אים, און דאָך האָבן זיי אים געאַכט פאַר זיין איידעלן כאַראַקטער. אַט די דריי אַרבעטער האָבן עס אַרטינגעפירט גרשונען, כאַציען און הירשעלען אין דער געהיימניספולער מלוכה ראָם.

זיי האָבן צונויפגערופן (ביי קיווע אַבראַמאָוויטשן אין ווינונג-אין אַ בוידעם-שטוב אויף זאַוואַלנער גאַס) אַ פּאַרזאַמלונג פון די "ראַמער" און אויך פון די עלטערע, דווקא פון די עלטערע אַרבעטער פון אַנדערע דרוקערניען, פּדי זיי זאָלן מיט זייער פּאַרנעמקייט ווירקן אויפן גאַנצן פּאַרזאַמלען עולם און דורך דעם שוין אויפן גאַנצן פּאַך. חוץ די אויבנדערמאַנטע זינגען אויף דער פּאַר-זאַמלונג נאָך בייגעווען די דרוקער-אַרבעטער: יאַסל קאַהאַנאָוויטש, שלמה רינדזונסקי, די ברידער אַלטער און איציק מיאַדלער, העשל הורוויטש, העשל ראַמבאַק, אליה שיפּרין, ליווער, בערל וואַלאַזשנינסקי, וואָס פּלעגט זיך שטענדיק חכמהנען און האָט אַלץ געטענהט, אַז זיי אַלע ווילן גאָר ווערן בעלי-בתיים פון אייגענע דרוקערניען, איינער אַ יאַנקל, פון נידעריקן וווקס מיט אַן אויסגעמאַ-טערטן פנים פון אַ דערשלאַגענעם, איבערגעאַרבעטן מענטשן, און אַ סך אַנדערע, וואָס איך האָב שוין זייערע נעמען פּאַרגעסן.

ח' כאַציע האָט געהאַלטן אַ שיינע אָפּגעטאַקטע רעדע וועגן דעם לעבן פון די דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע בכּלל און וועגן דעם לעבן פון די "ראַמער" בפרט און וועגן דעם, אַז עס גייט אַ נייע צייט, ווען דער אַרבעטער מוז נעמען זיין גורל אין די אייגענע הענט. ח' הירש האָט מיט גרויס התלהבות, אַליין ניט פּילנדיק, איבערגעזאָרט די רעדע פון ח' פּרידריך, אַז אַפילו די פּאַרבלענדטע רוסישע אַרבעטער, וואָס זינגען געאַנגען מיטן פּאַפּ גאַפּאַן, האָבן שוין דערזען, — בכּן איז שוין צייט, אַז אויך די פּאַרבלענדטע, ראַמער זאָלן דערזען.

לנו), מאיר ברומבערג פון סוועניאַן, רפאלטשיק דער זנאַקנמאַלער, נחום דער גאַרבער, פּיוטשיק (איליאַ) דער שטעפּער, דער לערער שטערן, פּאַני זינדעל (אַ הויכע שיינע סטודענטקע, וואָס האָט זיך געלערנט מעכאַנישע שוסטערני אין אַ פּאַבריק אויף סטעפּן-גאַס אונטער דער אָנפירונג פון אַברהם-יודל פּאַראַד) און איר ברודער (זיין נאַמען פּאַרגעסן), חבר כאַציע" (סטוד-יורי מיצקון, אַ ברודער פון דעם געוועזענעם בונדישן טוער און פּוב-ליציסט ראובן מיצקון) און זיין קוזין הירשל מיצקון (אַ באַגייסטערטער אידעאָליסט, וואָס איז יעדע רגע גרייט געווען צו שטאַרבן פאַרן סאַציאַליזם), ח' גרשון (דער שרייבער פון די שורות) און נאָך אייניקע, וואָס איך האָב פּאַרגעסן זייערע נעמען.

דער פּאַרויצער חבר פּרידריך האָט געהאַלטן אַ גייסט-רייכע רעדע וועגן דעם, היסטאָרישן מאַמענט, וואָס מיר לעבן איצט איבער, און האָט גערופן די יונגע חברים צו טראַגן ליכט פון באַוויסטזיין אין די אָפּגעשטאַנענע ברייטע מאַסן און צו אַרגאַניזירן זיי.

חבר אַראָן האָט גערעדט אויספירלעך וועגן דעם דרוקער-פּאַך, וואָס אים איז, היסטאָריש באַשערט צו שפּילן אַ וויכטיקע און ליכטיקע ראָלע אין דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג.

עס זינגען געהאַלטן געוואָרן רעדעס אויך וועגן אַלע אַנדערע אָנגעמערקטע פּאַכן.

די ווערטער האָבן אָנגעצונדן די הערצער פון די יונגע אידעאָליסטן, וואָס האָבן זיך געריסן צו אַרבעט. און דער קאָמיטעט האָט קיינעם קיין אַרבעט ניט געזשאַלעוועט. די אַרבעט איז צעטיילט געוואָרן. יעדער פּראָפּאַגאַנדיסט און אַרגאַניזאַטאָר האָט באַקומען אַ ספּעציעלן פּאַך.

די חברים כאַציע, הירשל און גרשון האָבן באַקומען די מיסיע צו אַרגאַניזירן די דרוקער-אַרבעטער און קודם-פּל די "ראַמער". מער אַרבעט איז אַרויפגעלייגט געוואָרן אויפן חבר גרשון, ווייל ער האָט ביז אַהער געהאַט סך-הכל צוויי פּאַכן, די בוי-אַרבעטער און דעם פּאַך פון די "איידעלערע" מעטאַלן, בעת יענע חברים האָבן שוין געהאַט געטראַגן אויף זייערע יונגע פלייצעס דריי און פיר פּאַכן. ח' גרשון, דאָן אַ בלוט יונגער ענטוויאַסט, איז געווען נאָר וואָס אַרויס פון טורמע און האָט דערפאַר ביים קאָמיטעט באַקומען, שליפּעס": מ'האַט אים אַרטינגענומען אין, גרופּע" און שוין אים איינגעטיילט אַזאַ חשובּע און אַחריותפולע אַרבעט. ער איז געווען אויפן זיבעטן הימל פון גליק און האָט זיך אַרטינגעוואָרפן אין דער אַרבעט מיט ברען, מיט ליב און מיט לעבן.

ער האָט ניט געראַסט און ניט גערוט, אָן צערע-מאַניעס געשלאָסן באַקאַנטשאַפט מיט אייניקע דרוקער-אַרבעטער, וואָס האָבן עס אים געדאַרפט אַרטינגפירן אין סאָך. דאָס זינגען געווען: דער מאַשיניסט בער העקער

אינפאסן. די האַלאַדראַנצעס האָבן אָבער צום טייַ ניט צוגערירט זיך און פֿאַרגעלייגט מאַקסיס ראָמען בעסער אַרניצוגיין מיט זיי אין אַן אַנדער צימער דורכצופירן דעם שמועס גיך, ווייל זיי האָבן ניט קיין צייַט. ער האָט נאָך געגעבן און אַרנינגעפירט אונדז אין זיין קאַבינעט. אָבער אַנשטאַט צו רייַדן וועגן עיקר, איז ער אַרין מיט אונדז אין אַ פֿאַליטיש-עקאָנאָמישן וויכוח און האָט אונדז געוואַלט ווייזן, אַז ניט נאָר ער פֿאַרמאָגט אַן אייגענעם קאַפיטאַל, נאָר ער האָט אויך מאַרקס, קאַפיטאַל—אין אַ פֿראַכטבאַנד. דאָס איז סוף-פֿל-סוף דערעסן געוואָרן און די „בונטאַרן“ האָבן זיך אויפֿגעהויבן אַוועקצוגיין. דערוען, אַז ער האָט דאָ ניט צו טאָן מיט „ינגלעך“, כאַטש אַלע דרייַ, כאַציע, הירשל און גרשון, זינען נאָך גאָר יונגיטשקע געווען, — איז ער אַריבער צום ענין שטריק. ער האָט אָנגעהויבן אַ סיפור המעשה וועגן די „פֿאַטערלעכע“ באַציון-גען פֿון דער משפּחה ראָם צו זייערע „מענטשן“, אָבער זיי האָבן אים דערווייזן די גאַנצע שעדלעכקייט פֿון דעם פֿאַטריאַרכאַליזם און אים געמאַלדן, אַז דעם „בונד“ גייט טאַקע אום דעם—אַ סוף צו מאַכן צו אַט דער אומגליק-לעכער סיסטעם און אַרויפצופירן דעם ייִדישן אַרבעטער אויפֿן ברייטן שליאַך פֿון קלאַסן-קאַמף.

דער סוף פֿון אַלע סופן איז געווען, אַז מאַקסיס ראָם האָט זיך דערשפּירט באַזיגט און האָט מספּים געווען אויף די צוויי ערשטע פֿאַדערונגען—צו פֿאַרקירצן דעם אַרבעטסטאַג און צו העכערן די אַרבעטער די שכירות, אָבער וואָס שייַך די היגייענישע באַדינגונגען האָט ער געמאַלדן, אַז ער קען ניט איבערבויען דעם בנין פֿון דרוק, וואָס איז אין זינען אויגן אַ פֿולקומענער. מיר זינען אויך, נאָך אַ פֿאַראַטונג מיט אונדזער העכערער אינסטאַנץ, איינ-געאַנגען דערויף.

דער נצחון איבער דער מלוכה ראָם האָט געהאַט אַ געוואַלדיקע ווירקונג אויף אַלע ייִדישע דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע. עס זינען אויסגעבראַכן שטריקן אין די איבעריקע גרויסע דרוקערניען און מיטן זעלביקן גוטן ערפֿאַלג.

דאָן איז געלייגט געוואָרן דער פֿונדאַמענט פֿאַר דער אַרגאַניזאַציע פֿון אַ דרוקערשן קלאַסן-פֿאַריין, וואָס איז ענדגילטיק דורכגעפירט געוואָרן אין די „פרייע טעג“ פֿון אַקטאָבער פֿון דעם זעלביקן יאָר אונטער דער השפּעה פֿון ח' מ. ליבער (מאיר-מיכאל גאַלדמאַן).

אין אַ קורצער צייַט, אין משך פשוט פֿון עטלעכע וואָכן, איז דער „בונד“ זייער פֿאַפּולער געוואָרן בייַ די מאַסן דרוק-אַרבעטער. אַ סך פֿון זיי זינען אַרין אין דער בונדישער אַרגאַניזאַציע און האָבן אַרויסגעוויזן זייער מסירת-נפשדיקע איבערגעגעבנקייט באַזונדערס אין די מאַמענטן פֿון דרוקן פֿאַרשיידענע אומלעגאַלע בונד-שע אויסגאַבעס.

ח' גרשון האָט געפרוּווט דערווייזן, אַז אומזיסט טראַכטן געוויסע חברים אַליין צו עפענען דרוקערניען, אַז דאָס זינען פּוסטע חלומות, אַז עס גייט אַ פֿראַצעס פֿון פֿראַלע-טאַריזאַציע און בכּן מוזן די „ראַמער“ אַרויסשטעלן זייערע בעלי-בתיים די פֿאַדערונגען צו פֿאַרקירצן דעם אַרבעטס-טאַג, צו העכערן די שכירות, צו פֿאַרבעסערן די היגייענישע באַדינגונגען א.א.

נאָך די רעדעס האָט זיך אָנגעהויבן אַ דיסקוסיע. די מערהייט האָט זיך אַרויסגעזאָגט סקעפטיש, און עס איז באַשלאָסן געוואָרן נאָך אַ פֿאַרזאַמלונג, אַ גרעסערע, צו באַטראַכטן די פֿראַגע.

אָבער וווּ זאָל פֿאַרקומען די צווייטע פֿאַרזאַמלונג? די חברים פֿון דער „גרופּע“ האָבן געהאַלטן, אַז בייַ קיווען אין ווילנע איז ניט באַקומען: די גאַס איז אַ קאָכעדיקע, קישעט מיט שמעקער און קיוועס וואַלד האָר קאָן פֿאַרראַטן. דאָן איז אויפֿגעשטאַנען קיווע און האָט אַ געריטער מיט אַ פֿאַרשטיקטער שטימע געמאַלדן, אַז—חלילה!—ער וועט ניט פֿאַרראַטן, אַז ער איז גאָר גליקלעך, וואָס „זעלעכע“ שיינע מענטשן האָבן אים באַערט מיט אָפהאַלטן אַ פֿאַר-זאַמלונג אין זיין ווילנע און אַז ער איז גרייט אַוועקצו-געבן זיין קאַפּ צוזאַמען מיט זיין וואַלד האָר פֿאַר די ברידער אַרבעטער. ער האָט זיך שיר ניט צעווייגט און האָט זיך באַרויקט בלויז נאָכדעם, ווי די חברים כאַציע און מאַטע קאַנאַן האָבן אים דערקלערט, אַז דער אויסדרוק „קיוועס וואַלד האָר קאָן פֿאַרראַטן“ באַטייט, פֿאַרקערט, אַז די שפּיקעס קאַנען אים אָננעמען צוליב זינע האָר פֿאַר אַ „באַקאַנטן“ (אַזוי פֿלעגן זיך די בונדיסטן רופן צווישן זיך) און אַרעסטירן אים מיט אַלע פֿאַרזאַמלע בייַ אים. דאָן האָט ער געמאַלדן, אַז ער איז גרייט אָפּצושען זיך די האָר, נאָר מ'זאָל בייַ אים מאַכן די פֿאַרזאַמלונגען. איך געדענק ניט, צי מיר האָבן אָנגענומען זיין גרויסן קרבן, אָבער אַ פֿאַר פֿאַרזאַמלונגען האָט מען בייַ אים נאָך דורכ-געפירט.

אין רעזולטאַט פֿון עטלעכע זייער ערנסטע פֿאַרזאַם-לונגען איז פֿאַרקלאַמירט געוואָרן אַ שטריק — דער ערשטער שטריק אין ראַמס דרוק.

עס האָט געקאַכט די שטאַט. אַ קלייניקייט, אַ שטריק אין דער דרוקערני פֿון די וועלט-באַרימטע, האַלמנה והאחים ראָם! משיח צייַטן!

אָבער מער פֿון אַלעמען האָט זיך געקאַכט מאַקסיס ראָם — דער שעף פֿון דרוק, יאַ אים פֿאַקאָזשו" (איך וועל זיי ווייזן) — האָט ער געדונערט אויף די „בונטאַרן“ (אַזוי פֿלעגט ער רופן די בונדיסטן).

ער האָט זיך געקאַכט, אָבער צום סוף האָט ער געשיקט רופן די „בונטאַרן“, און זיי זינען גלייך געקומען. ער האָט זיי איינגעלאָרן אין עסציער, וווּ עס איז געשטאַנען אַ קאָכעדיקער סאַמאָואַר און אויפֿן טיש גוטע זאַכן, און מ'האַט זיי דערלאָנגט צו גלאָז טייַ אין זילבערנע

כאַראַקטעריסטיש פאַר אַט דער מסירת-נפש איז דער פּאַרלאַנדיקער פּאַל:

דער ווילנער קאָמיטעט פון „בונד“ האָט סוף מאַי אָדער אָנהייב יוני 1905 געדאַרפט אָפּדרוקן אַ פּראָקלאַמאַציע אין אַ סך טויזנטער עקזעמפּלאַרן—עקסטערע, שנעל. דורכפירן האָט מען עס געקענט נאָר אין אַ לעגאַלער, גוט אינגעאָרדנטער דרוקעריי. האָט דער קאָמיטעט איבערגעגעבן צו באַזאָרגן די זאַך דעם טריומוויראַט, וואָס האָט געאַרבעט בײַ די דרוקער. די דריי האָבן צוגעקליבן צו זיך אַ זיבן-אַכט דרייטע חברים און זיי אַלע צוזאַמען זינען מיט „שפּיערס“ אין די קעשענעס, לויטן מנהג פון יענער צייט, אַרײַן אין אַ דרוקעריי—אין דער דרוקעריי פון פ. ג. און פ. ע., געמאַלדן די אייגנטימער וועגן צוועק פון זייער קומען, אַוועקגעשטעלט וואָכן לעבן דער טיר פון פאַראַד—אַרײַנגאַנג און בײַ דער הינטערטיר פון הויף, געהייסן די אייגנטימער בלייבן רויק און דערלאַנגט עטלעכע זעצער טיילן פון דעם פּראָקלאַמאַציע-טעקסט אויף אויס-צוזעצן.

די זעצער האָבן מיט התלהבות זיך גענומען צו דער אַרבעט, אָבער איינער פון די אייגנטימער, פ. ג., האָט גענומען לויפן איבער די ענגע דורכגענג פון דרוק און שרייען, אַז ער מוז רופן דעם גאַראַדאָוואַי פון גאַס. דאָן האָבן אים גלייך פאַרשטעלט דעם וועג צו די אָפּענע פענסטער צוויי ווילע יאַטעס מיט אויפגע-הויבענע „שפּיערס“ אין די הענט. ער האָט אויפגעהערט שרייען און גענומען בעטן זיך, מען זאָל אַוועקגיין און אים ניט אומגליקלעך מאַכן. די חברה-לייט זינען אָבער געבליבן קאַלט און רויק אים געקוקט אין די אויגן. אַז פ. ג. האָט זיך פאַרגעסן און ווידער געוואָלט אָנהייבן שרייען, איז צו אים צו זײַן שוואַגער פ. ע.,—אַ הויכער, פולער שוואַרצ-בערדיקער מענטש מיט גוטע קלוגע אויגן און מיט הומאַריש-שמייכלענדיקע ליפּן,—און איינדרוקספול אים באַפוילן צו באַרוקן זיך. גלייך דערויף האָט ער זיך געווענדט צו ח' כאַציען:

— מיר שיינט, אַז איר זייט דער רבי פון דער חברה,—וויל איך בײַ אייך פרעגן אַ דין.

— אַ דין ווייס אַט דער חבר,—האָט ח' כאַציע געוויזן אויף גרשונען,—ער קען גמרא.

— זאָגט-זשע מיר,—האָט זיך פ. ע. דאָן געווענדט צו ח' גרשונען,—ווי איז דער דין: אויב איר זאָלט, למשל, בינדן אונדז ביידן, מיך מיט אַט דעם חכם, און אַז פּאַליציי זאָל אַרײַן און אונדז געפינען ליגן אויף דער פּאַדלאַגע אין אַזאָ שיינער פּאָזע און אייך דרוקנדיק אייער געזאַל-

צענע און געפעפערטע מצה,—צי קענען מיר כאַפן אַ שנעל אין נאָז אָדער אַ גלעט איבערן באַק?

— מיר מעלדן אייער פּאַליציי גלייך, אַז מיר האָבן אייך געבונדן,—האָט געענטפערט ח' גרשון מיט אַ טאָן, וואָס האָט ניט דערלאָזט קיין שום צווייפל,—ווייל איר האָט אונדז ניט געלאָזט דרוקן אונדזער פּראָקלאַמאַציע. דאָן וועט אייער פּאַליציי אייך אַ גלעט טאָן איבערן באַק...

— טאָ בינדט אונדז...

דאָן האָט דער טריומוויראַט—צוויי פון נידעריקן און איינער פון מיטעלן וויקס—זיך גענומען מיט אַ מין דביקות בינדן די צוויי גרויסע אומגעלומפערטע מאַנסבילדן. די אויסטערלישע סצענע האָט זיך געבעטן אויפן לייונט פון עפעס אַ גוטן מאָלער, און ניט געקוקט אויף דער פייערלעך-געפערלעכער סיטואַציע פון דרוקן אָן אומלעגאַלן פּלונבלאַט, פאַר וואָס מען פלעגט מכבד זײַן מיט פיר יאָר קאַטאַרוזשנער טורמע, האָבן אַלע אַרבעטער געקניכט, געשטיקט זיך פון געלעכטער...

פ. ג. האָט געפרוּווט קלאַנגן זיך, אַז עס שניידט אים אין די הענט פון די שטריק,—האָט פ. ע. צו אים אַ שיקע געטאָן:

— שוויג, פרא-אַדעם,—דערפאַר וועסטו ניט זיצן אין חד-גדיא און וועסט האָבן עולם הבא.

דער גוטער יונג ח' הירשל האָט זיך אַ שושקע געטאָן מיט זינע חברים און מען האָט פ. ג.—ג—ערלויבט זעצן זיך מיט זינע געבונדענע הענט אויף הינטער—אויף אַ שטול און קרעכצן. פ. ע.—ע—ען איז אָבער געפּעלן געווען צו בלייבן ליגן אַ געבונדענער אויף דער דיל און האָט זיך געוויצלט איבער דעם מיט אַ משונהדיקער הנאה*.

נאָכדעם איז פאַרגעקומען אַ קאָמישער אינצידענט מיטן פּאַליצייאַנט פון גאַס, וואָס איז אַרײַנגעקומען נאָך „לאַפּווקע“, אָבער אַלץ איז אַראָפּ גוט, די פּראָקלאַמאַציע איז אָפּגעדרוקט געוואָרן, און די זעצער און דער מאַשיניסט האָבן זיך געשעצט פאַר גליקלעך, וואָס זיי האָבן זוכה געווען אויסצופירן אַזאָ הייליקע אַרבעט.

אין אַ קורצער צייט, זעען מיר דערפון, האָט זיך אינגאַנצן געענדערט די פּסיכאָלאָגיע פונעם ייִדישן דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע.

* מער פון אַלעמען האָט זיך געמליסט אין דער מצווה ביינדן און געקאכט זיך איבער דער מאַסע גרייזן אין די קאַרעקסעס פון דער פּראָקלאַמאַציע—דער ח' גרשון, האָט איבער זינע סטרענגע פאַרערוונגען האָט די אַרבעט פון זעצן סטרענגען טייל איבעריקע צייט. איבער דעם אַלעם פלעגט זיך שפעטער סטענדיק לוסטיק סאכן ל. ע. און עד היום קען עס ניט פאַרגעסן—פ. ג.

א. י. גראדזענסקי

דער „פנקס" פון יידישן דרוקער-ארבעטער אין ווילנע

(וועגן צוויי דרוקערשע „גמילות-חסדים"-פאריינען)

פיעל האָט עס נישט געדאַיערט ווייל דאָס מערסטע זינד ערמידעט געוואָרן, צוא שטאַרבען, ביי די רעכטע בלי-ענדע יאָהרין, פיעלע האָבן זיך גענומען צו וואָס אַנדערס, וויא מיר געפינען נאָך יעצט ביי היינטיגע יאָהרין, דאָס האָט זיך אַזויא געצייגן ביז די יאָהרין 1865, 1870 און 1875 ביז דער אַרבייטער האָט גענומען זיך מיט פערשטאַנד אויס רעכענען זיין לאַגע, ווא ער האַלט און וואָס מיט אים טוט זיך. דאָס ערסטע האָט מען אויס געשטעלט

פאָדערונגען: אַ מיטטאַג שטונ-דע, אַרבייטען פון אַ צייט ביז אַ צייט, וועחליהע געצאָלט, און נאָכער איז געבליבען איינשטימיג דאָס מען זאָל מאַכען איין אויגענם מינין.

וואָס ס'איז געוואָרן פון יענע דרוקערשע, פאָדערונגען איז נישט באַקאַנט. זיכער איז נאָך דאָן צו קיין שטרעקן נישט געקומען. קלאָר אָבער, אַז דעם, אייגענעם מינין האָבן די דרוקער-אַרבעטער געדאַרפט נישט אַזוי צוליבן דאַוונען, נאָר פדי נישט צו בלייבן מער, פּעראיינצילט אַפגעזונדערט. אין מנין האָט מען זיך געקענט

צונויפטרעפן און צוואַמענריידן זיך וועגן די אייגענע אינטערעסן:

„מאן האָט אָן געפאַנגען זיך צו פאַראיינען. עס האָט זיך אָן געפאַנגען צוא רודלען". „מיה האָט זיך אָן געפאַנגען צוא אינטעריסירן זיך איינער פאַרין צווייטן". „מען פלעגט פערלאָזן געלט".

אין מנין האָט יעדער דרוקער-אַרבעטער געצאָלט וואַכער 3 קאָפיקעס. אַזוי ווי וואַכער איז געווען מער

אין ווייס נישט, צי דער דרוקער-פאַריין איז די עלט-סטע קלאָסן-אַרגאַניזאַציע אין ווילנע, נאָר אַז דער קלאָסן-באַווסטנין האָט זיך ביים יידישן דרוקער-אַרבעטער דער-וועקט שוין אין די 70ער יאָרן פון פאַריקן יאָרהונדערט, ד"ה מיט 60 יאָר צוריק, נאָך גאַנצע 30 יאָר פריער, איידער עס האָט זיך געשאַפן דער איצטיקער, פּראָפעסיאָנעלער פאַריין פון דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע" — וועגן דעם געפינען מיר שפורן אין דעם „פנקס העוסקים במלאכת

הדפות בער (אויף גריזן האָט שוין דער דרוקער-פאָך אַ חזקה-ס'דאַרף זיין: „הדפוס בעיר" — א. י. ג.) ווילנא, וועלכן איך האָב אויסגעזוכט אין, מוזיי ביי דער היסטאָריש-עטנאָגראַפישער געזעלשאַפט אויפן נאָמען פון ש. אַנ-סקי, אין בנין פון דער ווילנער קהילה.

אין אָנהייב פון דער הקדמה, וועלכע איך ציטיר דאָ ווערט לעך, נישט ענדערנדיק סיי די אויסשפראַך, סיי די אויסליי-געכץ, ליינענען מיר:

„דאָקטראַי עקסעסטרש אַין פון גאַנץ לאַנגע צייטן אין ווילנא; די האַחגעשעצטע,

האַחגעאַכטע און קינצלייחע אַרבייט האָט אַראַין געצייגן אין זיך אַ ווינד פון פוסטע גראַסקייט וועלכע עס האָט יע-דערין פּעראיינצילט אַפגעזונדערט אין זיין פאָך, יעדער באַזונדער האָט זיך געהאַלטן העכער און ווירקליכער פון זיין חבּר, איינער האָט נישט געוואסט דעם צווייטינס לעבין, איינער דעם צווייטן האָט גאַרניט געוואָלט וויסן, אַלע האָבן געהאַלטן פּעריסין דעם קאַפּף און טאַקע אָט דער פאַר האָט מען מיט אַלעמען געאַרבייט וויא מיט די פּערד.

יצחק העלער, דער שרייבער פון „פנקס"

וויפיל דער מנין האָט געהאַט הוצאה, האָט מען באַשטימט מאַכן אַ גמילות-חסד, כדי —

„צוא פאָרגרינגערן און אויסבעסערין דיא לאַגע פון פערדריקטן ברודער“.

אַזוי האָט זיך דאָס אָנגעהויבן די באַוווּסטזיניקע אַחדות ביי די ווילנער יידישע דרוקער-אַרבעטער נאָך אַ צייט לאַנג, איידער עס האָט זיך אויסגעפורעמט די איצטיקע פּראָפּעסיאָנעלע קלאַסן-אַרגאַניזאַציע.

שוין יענער ערשטער דרוקערשער „גמילות-חסד“ פאַריין — דאַרף מען אָננעמען — איז געווען ניט קיין לעגאַליזירטער. מיר ווייסן אויך ניט, ווי לאַנג ער איז געווען טעטיק. ער איז שפעטער צעפאַלן געוואָרן. די סיבות ווייסן אויך ניט די שרייבער פון „פּנסקס“ ס'ווערן בלויז אָנגעגעבן אָנצוהערענישן וועגן רייבונגען צווישן די אָנפירער פון פאַריין. מסתמא צוליב גבאות. אָט ווי דאָס ווערט פאַרגעשטעלט אויף דער שפּראַך פון די „פּנסקס“ מחברים:

„דער ווינד פון די גראַסקייט האָט אָבער ניט גערוהעט, — און דאָך האָט ער געטראָפּן זיין וואָהנוגסרעחט אין דיא מאַרך און הערצער“ פון די אָנפירער, און עס איז ביי היינטיגען טאָג ניט צו דערגיין, ווי אַזוי און פאַרוואָס דער גמ"ח האָט פאַרלאָרן זיין עקסיסטענץ“.

„איז אַלעס פאַרדאַרבען, פערלאָהרען און פערשטאַרבען אָהנע בעוואַסטע אהרטהיילען, — עס געפינט זיך יאָ אַ בוך, אָבער מיט פילע אירטהומען און אָהנע איבערצייגונג“.

אַ שאַד, וואָס אָט דאָס „בוך“ פון ערשטן דרוקערשן „גמילות-חסד“ פאַריין, צו וועלכן די שרייבער פון „פּנסקס“ באַציען זיך מיט אַזאַ ביטור, האָט זיך ניט אָפּגעזוכט. געוויס וואָלט מען געקענט זיך דאַרט אָנשטויסן אויף די אמתע סיבות, פאַרוואָס יענער ערשטער דרוקערשער פאַריין פון 1875 איז שפעטער צעפאַלן געוואָרן.

מען דאַרף זיך משער זיין, אַז מסתמא האָט די באַלעבאַטיים אין יענער צייט שוין ניט געלוינט, וואָס אַרבעטער הייבן אָן ווערן זעלבשטענדיק און אַרגאַניזירן זיך אין פאַריינען, זאָל זיין אין אַזעלכע אומשולדיקע ווי אַ „גמילות-חסד“, וואָס איז דאָך דאָן סוף-בל-סוף געווען נאָר אַ דעקאַנטל פאַרן אויפגעוואַכטן באַוווּסטזיין פון די דרוקער-אַרבעטער. די באַלעבאַטיים האָט געלוינט, אַז זייערע אַרבעטער זאָלן ווייטער בלייבן היילפלאַז, ניט קענען זיך אַליין העלפן אָן זייער (די באַלעבאַטיים) הילף. האָט מען שוין אַזוי געמאַכט, אַז פון „גמילות-חסד“ פאַריין איז גאַרניט געוואָרן און אָנשטאַט אויף אַן אייגענעם „גמילות-חסד“ איז מען ווידער געבליבן אויסגעשטעלט אויף דעם חסד פון באַלעבאַט.

ערשט אין פיל יאָרן אַרום האָבן די דרוקער-אַרבעטער ווידער געגרינדעט אַן אייגענעם „גמילות-חסד“ פאַריין. מיר ווייסן ניט, וויפיל צייט ס'איז אַוועק פון דעם צעפאַלן פון ערשטן דרוקערשן „גמילות-חסד“ פאַריין ביזן גרינדן דעם צווייטן, שוין אַ לעגאַליזירטן, אין 1910. מען דאַרף פאַר-שטיין, אַז אין דער צייט פון 1905 האָט מען זיך שוין מערניט געניטיקט צו באַהאַלטן אונטערן נאָמען: „גמילות-חסד“. מען האָט שוין דאַמאַלט געקענט זיין אָפּן אַרגאַניזירט אין אַ פּראָפּעסיאָנעלן פאַריין. אָבער נאָכן 5טן יאָר איז ווידער געקומען אַ רעאַקציע און מען האָט ווידער געמוזט באַהאַלטן זיך אונטער אַ פילאַנטראָפישן שילד פון אַ „גמילות-חסד“ געזעלשאַפט, וואָס איז דערלויבט געוואָרן דורכן ווילנער רוסישן גובערנאַטאָר לובימאָוו דעם 10טן מערץ 1911. דער „גמילות-חסד“ איז געגרינדעט געוואָרן אין דער דרוקערשער קלויז (גרשוקינס קלויז).

אָט צו יענער צייט האָט מען דאָס אָנגעהויבן שרייבן דעם „פּנסקס“. מען האָט צוגעגרייט אַ שיינ-געבונדענעם דיקן בוך, זשורנאַל-פאַרמאַט, פון אַ וואָסערע 300 זייטן. נומערירט זיינען אָבער בלויז 73 זייטן און אויסגעפילט נאָך ווייניקער: בסך-הכל 66 זייטן במשך 2 יאָר צייט, אַזוי אַז שוין אין 1913 האָט מען אין דעם בוך, אומבאַוווּסט צוליב וועלכע סיבות, אויפגעהערט שרייבן. דער לעצטער פּראָטאַקאָל ענדיקט זיך מיט אַ באַמערקונג, אַז קיינע בעזאָנדערעס איז ניט אויפגעטאָן געוואָרן צוליב דעם, ווייל דער פאַרוזיצער איז געווען שטערבליך קראַנק און דער סעקרעטאַר איז אַ לענגערע צייט אַרומגעגאַנגען אָן אַ שטעלע. קענטיק, אַז ס'איז פשוט ניט געווען ווער ס'זאָל זיך פאַר-נעמען מיטן שרייבן אין „פּנסקס“. אַגב, האָבן מסתמא ניט אַלע געקענט די מלאכה פון שרייבן מיט געכתבהטע אותיות מרובעות, ווי דער „פּנסקס“ איז געשריבן. חוצדעם איז אינגיכן אויסגעבראַכן די וועלט-מלחמה, ס'איז נאָכדעם אויך געקומען דער פאַרבאַט פון דרוקן יידישע אויסגאַבן — איז במילא קיינעם ניט געלעגן אין זינען צו פאַרנעמען זיך מיט פּנסקס.

אָבער ניט דאָס בלויז זיינען, ווייזט אויס, געווען די עיקר-סיבות, פאַרוואָס מען האָט מער דעם „פּנסקס“ ניט געפירט. מען דאַרף אָננעמען, אַז עס איז געווען אַ מער טיפּערע סיבה — אַ קלאַסן-מאַמענט. ווי שוין דערמאָנט, איז דער לעגאַלער „גמילות-חסד“ געגרינדעט געוואָרן אין גרושקינס קלויז. כדי אָפּצוציען די אויפּמערקזאַמקייט פון דער מאַכט, האָבן די אַרבעטער-דרוקער אַהין אויך איינ-געלאָרן די באַלעבאַטיים. די לעצטע האָבן זיך אָן דעם אָנגעכאַפט, מיט דער הוונה, אַז זיינענדיק צוזאַמען מיט אַרבעטער אין איין פאַריין, וועט זיי אַזוי-אַרום געלינגען די אַרבעטער אָפּצוציען פון קלאַסן-קאַמף. די אַרבעטער האָבן די דאָזיקע כוונות פאַרשטאַנען און זיך ניט געמאַכט וויסנדיק, איבערלאָזנדיק די באַלעבאַטיים צו פאַרנעמען זיך

א באהאלטענער רמו אויף, פראָעטאָריער פון אַלע לענדער, פאַרייניקט אינך!

פון סטאַטוט איז צו זען, אַז אַלס מיטגלידער אין פאַריין האָט מען אָנגענומען אַלע דרוקער-אַרבעטער אָן שום שוועריקייטן. מען האָט אַפילו ניט געדאַרפט דערלאָנגען קיין שריפטלעכע ביטע. פשוט: ווער ס'איז געקומען האָט מען אים אַריינגעשריבן אין פּנסק. צאָלן האָט מען געדאַרפט 1-1/2 רובל אַ יאָר. דערפאַר האָט אַ מיטגליד רעכט געהאַט צו באַקומען אָנפראַצענטיקע הלוואות צו 5, 10 און צו 15 רובל, באַזונדערע שטיצע אין פאַל פון קראַנקייט, אין פאַל פון טיפן עלטער און אויך אין פאַל פון אַ שטאַרקער אָפגעשוואַכטקייט.

דער „פנסק“ איז אויפן נאָמען פון דאָס קינד חנה טייבע בת ר' לייב נעפט.1, דערביי קומט פאַלגנדיקע ווידמונג אין גראַמען:

דער פנסק איז אויף דעם קינדס נאָמען געשריבען, און איבערגעגעבן צו אונדזער ווילנער דרוקערסן גמ"ח פאַריין; איין אַנדינגונג אויף עהיב איז דאָס פערבליפען, חייל אלע זיינע ענטחיקלונג בלייבן היער פאַלקאָס שס"י. פּאַר וואַלסטונג.

עס קומען אין פנסק אויך פאַטאָגראַפיעס פון די גרינדער און פאַרדינסטפולע טוער אין פאַריין, אויך באַ-גלייט מיט ווידמונגען און גראַמען לויטן אויבן ציטירטן מין. פאַר אַ מאַטאָ איז גענומען אַ פסוק פון תנך:

אם כסף תלווה את עמי,
את העני עמך
לא תהיה לו כנשה
לא תשימון עליו נשך

(אז דו וועסט לייען אָן אייגענעם געלט, זאָלסטו לייען דעם נויטבאַ-דערפטיקן, זאָלסט ניט מאַנען ביי אים, זאָלסט ניט נעמען ביי אים קיין פראַצענט).

עס קומט אויך אין פנסק אַ העברעיִשער דאַנק פאַר די גרינדער און אויך מיט גרייזן:

„ולאות תודה להנדיבים בעם אשר התעוררו בטובת לבם ביום שבת קודש פ' ויקרא בחודש אדר בשנ' תרע"א ליסד את חבורותנו הנכבדה גמילות חסד בה ווילנא להועסקים במלאכת הדפות והם ירו אבן פנה ליסוד הקדוש ועתה הודות לעמלם הרב גדלה חברתנו ותעש פרי ועבודה הפוריה הולכת ומצלחת מיום אל יום לכן הסכימו כל אנשי חברתינו לשלם להם כפעלם הטוב ולעשות מזכרת נצח לעשרה הראשונים למען יגון שמם לעולם.“
די אייביקע צעקריגטקייט מיט קאַרעקטור.

1 נעפט האָט דעם דרוקערסן פנין געשענקט אָן דירה-געלט די קלויז אין ווין הויף.

מיט פילאַנטראָפיע און זיך דערווייַל פאַרנומען אומלעגאַ-ווייטער מיט זייערע פראָפעסיאָנעלע אינטערעסן, ניט האָבנדיק, פאַרשטייט זיך, אַזוי-אַרום קיין אינטערעס צו ציקלען זיך מיט אַ „פנסק“.

וועגן די אַלע מאַמענטן איז, נאַטירלעך, אין „פנסק“ מיט קיין איין וואָרט ניט דערמאָנט. דער „פנסק“ שפּיגלט דעריבער ניט אַפּ דעם מאָדערנעם פראָפעסיאָנעלן קלאָסן-קאַמף פון יענעם פּעריאָד. ער גיט אָבער יאָ אַ בילד וועגן דעם נוצן, וואָס ס'האָבן געהאַט פון דעם דאָזיקן „גמילות-חסד“-פאַריין די דרוקער-אַרבעטער צו יענער צייט. אין דער רשימה פון די מיטגלידער, וואָס געפינט זיך אין „פנסק“, האָבן מיר אָנגעציילט 161 אָרגאַניזירטע אַרבעטער פון 14 דרוקערייען אין ווילנע אין יענער צייט, ד"ה מיט 25 יאָר צוריק. פון די אַלע 14 דרוקערייען איז שוין הינט צו טאָג אין ווילנע כמעט קיינע ניטאָ.

דער „פנסק“ איז געשריבן אין 3 שפראַכן: יידיש, העברעיִש און רוסיש. דער יידיש, ווי ס'איז צו זען פון די פריער ציטירטע זאַצן, איז אַ צעקאָליעטשעטער ביז גאָר, און דאָס איז אַ ביסל מאָדנע, ווייל עס איז שוין אין יענער צייט געווען אַ יידישע פרעסע און לייטעראַטור. מילא די מדפיסים פלעגן אַמאָליקע יאָרן פאָדערן, אַז אָנשטאַט „ע"ס זאָל מען זענן „י"ן, ווייל אַ „י“ פאַרנעמט ווייניקער פלאַץ, ער איז שמעלער, פלעגט דאָס זיי דעריבער אַנישפאַרן אָרט. אָבער פאַרוואָס האָט אויך דער שרייבער פון „פנסק“ געדאַרפט אַנישפאַרן אָרט אין „פנסק“ און פאַרבייטן די „ע"ס אויף „י"ן? מסתמא שוין פון געוויינהייט פון זעצן, וואָס שייך דעם העברעיִש, האָבן אים די אַמאָליקע אַלטע זעצער געקעגט בעסער ווי יידיש, אָבער פאַרט אָן גרייזן גייט עס אויך ניט ביי זיי. דערפאַר איז שוין געלייגט געוואָרן מער אַכט אויפן רוסיש. קענטיק, אַז ביים רוסיש שרייבן האָט מען זיך ספּעציעל געפלייט. דאָס האָט דאָך אויך געדאַרפט לייענען די מאַכט. איז טאַקע דער רוסישער טעקסט אַ מער „גראַמאַטנער“.

אין יידיש איז פאַרשריבן די פון פריער ציטירטע הקדמה וועגן ערשטן צעפאַלענעם גמילות-חסד-פאַריין און דאָן די געשיכטע ווי אַזוי עס איז אויפגעקומען דער שפּעטער לעגאַליזירטער נייער גמילות-חסד און די תקנות. אין העברעיִש גייען די מאַטאָס און דאַנקען. אין רוסיש די פראַטאָקאָלן פון די זיצונגען, די באַלאַנסן און דער סטאַטוט. הגם דעם רוסיש האָט מען געדאַרפט פאַר דער מאַכט, געפינען דאָך די שרייבער פון די פראַטאָקאָלן פונדעסט-וועגן פאַר נייטיק צו פאַרענטפערן זיך, אַז זיי שרייבן רוסיש —

דאָמיט אַלע נאַציעס פון אַנדערע דרוקעראי-אַרבייט זאָלין האָבן די מעגליכקייט צו לעזען און צו וויסן אַלעס דייטליך.“
דאָס הייסט אָפניט, אַז אויך ניט-ייִד' דרוקער-אַרבעטער זאָלן עס קענען לייענען און וויסן ווי צו אָרגאַניזירן זיך,

לסוף א רשימה פון די פאלגנדיקע 161 מיטגלידער, וועלכע האָבן דאָן געהערט צום פאַרײַן:

אַבראַמאָן ישעיה, אַרחימאָוויטש, אורינאָווסקי יצחק, אַקסעלראָד בנימין, אַס שלום, אַרלוק, באָבעס שלמה, בעז-פּראָוואַני עלקע, בעזפּראָוואַני רבקה, בייגעל משה, באַריש-ניק שמואל, באַרישניק אליהו, בערנשטיין דניאל, באַסטאַמ-סקי, ברודנער, ברון, בערלאָוויטש, באַרזידע, בערמאַן רחל, באַיאַרסקי יעקב, באַרזידע רבקה, בערמאַן וועלוול, גרינשטיין חאַסל, גענט לייב, גולאַנד יצחק, גריליכעס טוביה, בעקער בערל, גאַלפּערן יצחק, געלבאַרד רבקה, גראָדזענסקי פעסיע, גאַרדאָן, גינזבורג, גלאָזמאַן, גאַלדבערג שלמה, גרוכין מרדכי, גאַן משה, געוויזן ניסן, גאַלדנשטיין לייב, גאַלאָמב, גראָטמאַן, גאַלדבערג, דראָניק, דרוקמאַן אברהם, דראָוין חיים, הורוויץ יצחק, הורוויץ גרשון, העלער חנה, העלער יצחק, העלער, ווינער רחל, ווינשטיין, וואַפּנער משה-דוב, וואַלאַזינסקי, וואַינערראָוויץ שרה, ווייסבאַרד מלך, זאַמאַ-טשיק חיה, זעלזע אברהם-אליהו, זאַקהיים לוי, זובאַ-לעוויצקי, זלאָטקי, זירמאָנסקי, כאַרמאַן גיטל, כאַיעט אַרקע, כאַיעט שלום, כאַנאָוויטש לייזער, כאַוויין א, האכאם שרה, האַראָש כיענע, טירשטיין שמואל-יצחק, טייץ חיים-לייב, יאַפע זוסמאַן, יעשורין, יוקער זלאָטע, יאַפע צבי-הירש, לייזע יאַכל, לעוויין נחמן, לעוויין חיים-יצחק, נאָוואַ-גרודסקי אַלטער, נאַטעס יוסף, נעמענצינסקי רבקה, נאַסאַ-גאָוויץ סטעסע, נידערמאַן, סאַפּאַזשניק שרה, סאַשענאַק חסקל, סטעקין, סראַעלאָו פּסה, סאַכאַט משה, ספּראַ זעלדע, סראַעלאָו לייב, עמעס מרדכי, עפּראָן חיים, ענאַראַנסקי דוד, פעקער חוה, פיאַר אהרן, פאַנאַר חיה, פאַפּאַק פּנחס, פּרידלאַנד אַלטער, פּלעקסער, פּראָם יצחק, פּרידמאַן שלמה, ציאַנסאָן יצחק, ציאַנסאָן, ציאַרקאַ, קאַמענמאַכער יחיאַל, קהאַנאָוויטש יוסף, קהאַנאָוויטש יצחק, קאַפּינקע, וויץ יצחק, קול יענטע, קאַטיו מאיר, קרינסקי יהושע, קאַזאַן פּיטל, קאעס, קאַטאַן הענעך, קופּיינע הירש, קאַוואַלסקי, קלאָג דוב-בער, קראַסעלשציק בטיה, קאַץ לייב, קנאַפּ מערע, קליאַטשקאַ ישעיה, קליאַטשקאַ שמואל, קאַרצ-מער מאיר, קאַן ראובן, קאַן איסידאָר, קאַבליניץ, ראַמבאַק העסל, ראַזענטאַל אהרן, ראַזנבלום יהודה, רייגעל שלום, ראַפּפּע, ראַבוכין, ראַבינאָוויטש ידידיה, קויפּמאַן, שוסטער שרה-בלומע, שקוראָוויטש זאַב-וואַלף, שטיינבער משה, שאַנג שערל, שקלאָווער נחמה, שיפּרין אליהו, שיפּרין שלמה, שטיינבערג מאיר, שאַפּיראַ גדליהו, שיינאָ ברכה, שער בריינע, שערנאָוועסקאַ שאַסע, שטיר פעסיע, מיאַד-

לער אַלטער, מיאַדער אברהם-יצחק, מאַלאַט ראובן, מולער לייב, מענדעלסאָן שרה-יאַכע, מאַלאַט יעקב, מאַלאַט ישראל, מאַלעך, מירער, מאַסטוויילישקער, מינקאָו פּסה, מאַץ בנימין מענאַקער, מיראַן, מאַסטאָוויטש מענדל און ציאַנסאָן יצחק (דער לעצטער אַלס ערן-מיטגליד).

די אַלע דערמאַנטע דרוקער-אַרבעטער זינען געווען אָנגעשטעלט אין די פּאַלגנדיקע דרוקערײַען אין ווילנע: ראָם, סירקין, עפּראָן, ניישול, ראַזענקראַנק-שריפטזע-צער, נאָוואַגרודסקי, ציאַנאָן, מאַץ, העלער, קלעצקין, בוכ-דרוק פון פּאַפּערני, מערעמינסקי, בלומאָוויטש און ראַבוכין. אין „לוח הניפּטרס“ (אַן אַ גריז גייט עס ווידער ניט — ס'דאַרף זיין: „הנפּטרס“) זינען פּאַרצייכנט דריי געשטאַרבענע מיטגלידער, אַלע פון דער פּאַמיליע העלער. איינער פון די העלערס איז דאַס געווען דער סעקרעטאַר פון פּאַריין און זיך אויך פּאַרנומען מיט שרייבן דעם פּנס. ער האָט לייב געהאַט צו פּוצן די אותיות, אָבער, ווי אַלע זעצער, אויך ניט געהאַלטן פון קאַרקעטור. מעגלעך, אַז זיין טויט איז אויך איינע פון די סיבות, וואָס דער פּנס איז מער ניט געפירט געוואָרן.

עס קומט אויך א רשימה פון נדבות, צווישן אַנדערע: אַ „מעשענער“ שטעמפל פאַר דער פּאַרוואַלטונג (פון אַרק-סקי), דער „גלאָזנער“ בוך אויף דריי יאָר (פון סירקין), אַלע וואָך אַרובל (פון ראַזענקראַנק-שריפטזעצער) און איין „אויסזיכט אויף וועלכן עס איז אויסגעשריבן די געזעצע פון פּאַריין“ (פון העלער).

דאַס איז אין קורצן פּמעט אַלץ, וואָס מיר קענען זיך דערוויסן פון דעם דאָזיקן דרוקערשן פּנס וועגן די צוויי דרוקערשע „גמילות-חסדים“-פּאַריינען.

די עלטערע דרוקער דערציילן אָבער אויך, אַז אין צווישנצייט פון די ביידע פּאַריינען, דערמאַנטע אין פּנס, האָט אויך עקסיסטירט אַ ניט-לעגאַלער פּאַריין אונטערן שילד פון אַ גמילות-חסד-געזעלשאַפּט אין אַ קלויז אויף סאַוויטש-גאַס, בערך פון יאָר 1900 ביז האַרט פאַר דער רעוואַ-לוציע פון 1905. אָבער דאַס איז שוין ניט אונזער טעמע. אפשר וועלן זיך געפּינען אַנדערע, וועלכע וועלן וועגן דעם דערציילן באַזונדער אין דעם יובל-בוך פון איצטיקן פּראַפעסיאָנעלן דרוקער-פּאַריין אין ווילנע, וועלכער דאַרף זיך שוין מערניט באַהאַלטן אונטער דעם שילד פון אַן אַזוי גערופּענער „גמילות-חסד“-אינסטיטוציע ערגעץ אין אַ קלויז.

אלטע זעצער דערציילן

וויטש, וואָס האָט געקענט אַ סך אויספירן ביים גובער-
נאַטאָר (זי האָט געלעבט אין ווילנע מיט אַ יאָר 60—70
צוריק. מען פלעגט דערציילן, אַז מיניסטאָרן קומען צו איר
טרינקען טיי). דער באַלעבאַס פון דרוק האָט געהאַט,
בירושה, די שטעלע פון אַ נאמן אין צדקה-גדולה און
דערפון האָט ער געלעבט. די דרוק האָט ער געהאַלטן נאָר
פון כבוד וועגן. ער אַליין האָט אַפילו ניט געקענט זעצן.

אין אַט דער דרוקעריי איז חיים-פסח אָנגעקומען אויף
אַ טערמין פון צוויי יאָר, פאַר דרייסיק רובל אַ יאָר. ער
האַט דאָרטן געפונען אַרבעטן דעם זעצער נאָטע קרופ-
ניק, אַ צוויי און צוואַנציק-יאָריקן יידן מיט אַ בערדל.
קרופניק האָט זיך גלייך פון אָנהייב גענומען אַ פיר ניט
צו לערנען דעם יינגל, נאָר אים טרייבן אויף גענג. דער-
הויפט פלעגט חיים-פסחן אויסקומען צו ליידין פון די גענג
נאָך עסן. דאָ איז קרופניקן דער קרופניק געווען קאַלט. חיים-פסח
האַט צו דעם, נאָך היפשע חדשים ליידין, געמאַכט אַ סוף
אויף אַזאַ אופן: ער האָט געבראַכט פון גאַנטש אַר (אזוי
האַט געהייסן דער באַלעבאַס פון גאַרקין אין ראַמילעס
הויף, וווּ ווילנער באַלעבאַכעס פלעגן עסן) דעם מיטאַג
און אַ זעץ געטאָן דעמאָנסטראַטיוו דעם טעפּל מיט דער
פלייש-קניידל אָן דר'ערד (*). פטור געוואָרן אזוי פון די
גענג, האָט חיים-פסח אין אַ קורצער צייט אַרום איינמאַל
אָפגעשטופט קרופניקן פון קאַסטן און זיך געשטעלט זעצן.

איך האָב זיך דורכגעשמועסט מיט עטלעכע ווילנער
עלטערע יידישע זעצער. זייער אַרבעט-סטאַזש: ביז אַ האַלבן
יאָרהונדערט. איינער הייבט אַפילו שוין אָן ציילן דעם
זיבעטן צענדלינג יאָר פון פראַצע. עס זינען אויפגעשווומען
לאַנג פאַרגעסענע געשעענישן. בילדער פון אַרבעט, אונטער-
דריקונג און קאַמף. שטייגער-קלייניקייטן.
אַ צושטיצער צו דער געשיכטע פון דעם יידישן
דרוקער-פאַך אין ווילנע, וואָס הייבט נאָך איצט אָן געשריבן
צו ווערן.

*

חיים-פסח אַלפער אַוויטש דערציילט:
ער האָט געלערנט אין ראַמילעס ישיבה, אויף יידי-
שער גאַס. זיין טאַטע, אַ מלמד, האָט ניט געהאַט פון
וואַנען אים צו שפּיזן און געהייסן זיין זון עסן טעג. אָבער
דער פופציגיאָריקער חיים-פסח האָט זיך איינגעשפאַרט: ער
וועט ניט גיין צו פרעמדע טישן, ער וועט זיך שוין בעסער
געמען צו אַ מלאכה. ער איז געווען דער ערשטער באַל-
מעלאַכע אין דער אַדעלער פאַמיליע און דער טאַטע האָט
זיך ביי אים איינגעבעטן כאַטש אויסקלייבן אַ מלאכה נקיה
וקלה — זעצעריי.

אַברהם-הירש קאַצענעלענבויגן האָט גע-
האַט אַ קליינע דרוק אויפן שול-הויף (אויף דעם אָרט, וווּ
עס איז איצט אָפגעצאַמט וואַלף אוסיאַנס גערטנדל פון
רעסטאָראַן. פאַר דער מלחמה האָט מען דאָרטן געהאַלטן
די שטאַטישע טהרה-ברעטער און דעם קאַסטן). צו אים איז
חיים-פסח אָנגעקומען אויף דער לער. דאָס איז געווען מיט
איבער פערציק יאָר צוריק.

אין דער דרוקעריי פלעגט מען אַרביינגיין פון שול-
הויף. זי איז באַשטאַנען פון צוויי קליינע, מינסטערע צי-
מערלעך. אין ערשטן צימערל זינען געשטאַנען עטלעכע
קאַסטנס מיט שריפט און אַ פרעס-מאַשין (קליין דרוק-מאַשין
איז ניט געווען). אין צווייטן — אויך עטלעכע קאַסטנס
שריפט און אַ טערעאַטיפ. א. ה. קאַצענעלענבויגן איז דאָן
געווען דער איינציקער ייד אין ווילנע, וואָס האָט געהאַט
אַ דערלויבעניש אויף צו האַלטן אַ דרוק מיט יידישע און
רוסישע שריפט. די דערלויבעניש, צו וועלכער ראָם האָט
זיך דאָן ניט געקענט דערשלאָגן, זאָל ער האָבן געקראָגן
אַדאַנק דער שתדלנות פון זיין קרובה זלאַטע ראַבינאַ-

(* משה קארפין אַוויטש, האָט איז אָנגעקומען אויף אַ
טערמין אין דער דרוקעריי טון ראָזענקראַנץ אין שריסטזעצער אין 1903
און פלעגט אלע טעג מוזן כרענגען עסן פארן פערסאָנאַל, דערציילט
זעצן דעם אזוי:

חילנער זעצער האָבן דאָן גענעסן מאַסעלעס ברויט, פון
דער ברויט-קראַס אויף יידישער גאַס, אונטער סטראַשונס ביבליאָטעק.
דאָס ברויט איז געווען געכאַקן אין גרויסע קילעכדיקע לאַפּנס הי
רעדער טון אַ האַגן און פלעגט זיך שניידן אין גרויסע לוסטעס. מ'אָ-
טעלעס ברויט האָט געהאַט אַ סם אין חילנע און לעבן דער קראַס
פלעגט פרישטיק און מיטאַג-צייט שטיין אַ גרויסע ריי פון אלע חילנער
האַרשטאַטן.

אַ זעצערשער פרישטיק האָט דערהויפּט אויסגעזען אזוי: ס'פאַר
צוויי קאָפּיקעס ברויט, ס'פאַר אַ גראַשן פּוסער, ס'פאַר אַ גראַשן האַלענער
קעז און ס'פאַר אַ גראַשן הערינג. מער עס האָט געהאַלט אַ יומטוב
פלעגט זיך קויפן פאַר געסעס לעבער פּעדער ס'פאַר אַ קאָפּיקע גע-

מען דארף ניט מיינען, אז אזא זאך וואָלט זיך דעם לערנינגל איינגעגעבן. זיין גליק איז געווען, וואָס דער באַלעבאָס פון דער דרוק האָט זיך אים אָנגעקערט אַ שטיקל קרוב. קרופניק האָט דעריבער געמוזט שווינגן.

א. ה. קאַצענעלענבויגן אַליין פלעגט אַראָפּקומען אין דרוק אין אָונט. ער פלעגט זיך אַוועקוועצן דערציילן מעשיות ביז שפעט אין דער נאַכט און די אַרבעטער האָט ניט געפאַסט אַוועקצוגיין. אז אַ באַלעבאָס רעדט קען מען ניט זיין קיין גראַפער יונג — זיך אָנטאָן און אַוועקגיין. פלעגט מען אַרבעטן זעכצן שעה אַ מעת-לעת און אָפט נאָך טאָן דערצו די נעכט. צום סוף פון טערמין איז חיים-פסח געווען אין דרוק דער זעצער, פרעסנציער און פאַר-וואַרטער: פלעגט אָננעמען באַשטעלונגען אויף חתונה-בילעטן און מגידישע דרשות. נאָכן טערמין איז ער געבליבן אַרבעטן אין דער זעלביקער דרוק פון שטיק: פאַר דרייסיק קאַפיקעס אַ בלאַט, ש"ס-פאַרמאַט. דורך אַ צופאַל האָט זיך אים דאָן געמאַכט אַ שטעלע אין ראָמס דרוקעריי און ער איז אַוועק אַהין. זינע שווער פאַרהאַרעוועטע פאַרזינסטן זינען געבליבן ביים באַלעבאָס — אַן אָנגעקליבענער חוב וואָס מען האָט בשום אופן ניט געקענט אויפמאַנען.

אין ראָמס דרוק אַרבעט חיים-פסח אַלפעראַוויטש ביזן היינטיקן טאָג, שוין פערציק יאָר. ווען ער איז אָנגע-קומען האָבן דאָרטן געאַרבעט הונדערט און פופציק מאַן (איצט — צען), עס זינען געאַנגען זעכצן מאַשינען (איצט — דריי). ער האָט שוין געקענט גוט די מלאכה און איז אָנגעקומען אויף שטיק-אַרבעט. אָבער די עלטערע זעצער האָבן גערודפט די יונגע, אויסגעקליבן פאַר זיך די בעסערע שטיקער. ווען זיי האָבן דערזען, אז דער ניי אָנגעקומענער איז אַ האַרטער נוס און נאָך דערצו אַ פעיקער זעצער, האָבן זיי אים אַריינגענומען אין קאַמפאַניע. די אַרבעט פלעגט אויסטראַגן אַ 6-8 רובל אַ וואָך. אָנקומען צו ראָ-מען איז געווען ניט פון די גרינגע זאַכן. ביז די זעצער איז אין דער הינזיכט געווען אהדות און זיי האָבן בשום אופן קיינעם ניט צוגעלאָזט. ראָמס דרוק איז געווען ווי אַ פעסטונג און אויף חיים-פסח האָט זי געמאַכט אַן איינדרוק פון אַ באַזונדערער, פינסטערער וועלט מיט ווילדע ברואים. די אַרבעטער זינען געאַנגען לאַנג געקליידט, מיט גאַרט-לעך, יאַרמלקעס, סאַמעטענע קאַשקעטן, מיט פושקעס שמעק-טאַבעק אין די הענט.

אויך אברהם-יצחק מיאדלער איז אָנגעקומען אַרבעטן אין ראָמס דרוק אַן ערך אין דער זעלביקער

טריקנסע פיש. גאָר גרויסע פאַרינער פלעגן זיך פאַרינגען צו עסן אַ געקאַכטן כרישטיק ביי דער פאַניענקע, אַ רעסטאָראַן אויף רוד-ניצקער גאַס. פאַר זעקס קאַפיקעס פלעגט מען דאַרטן קריגן: אַ גרויסע פלייש-קנידל, קאַשע און ברויט. צו אזא פרישטיק האָט מען געדאַרפט האָבן אַן אייגענעם טעפל און דער לערנינגל פלעגט דאָס ברענגען צו טראַגן אין וואַרשטאַט אַריין.

צי"ט. זיין עלטערער ברודער אַלט ער האָט דאָרטן געאַר-בעט אַלס מאַשיניסט און געמיינט, אז צוליב דעם זכות וועט אים גרינגער זיין צו מאַכן דעם דרייצנאַריקן אברהם-יצחקן פאַר אַ זעצער. אָבער ניט אזוי גרינג איז דאָס אים אָנגעקומען.

עס האָבן זיך געענדיקט די צייטן, ווען מען פלעגט אויסזעצן אַ סידור און אָנהייבן אים זעצן פונדאָסניי. מיטן איינפירן אין ראָמס דרוק דעם סטערעאָטיפ, האָט זיך די אַלטע זעצער אויסגעוויזן, אז עס גייט אונטער די וועלט — זעצער וועלן אויסגיין פון הונגער. זיי האָבן דעריבער אָפּ-געמאַכט ביז זיך טייער צו האַלטן דעם רעשט איבערגע-בליבענע אַרבעט, וואָס וועט זיי מיסטאַמע קלעקן אינגאַנצן אויף עטלעכע יאָר — און ניט צולאָזן קיין ניע אַרבעט, ר צום פאַך.

אין ראָמס דרוק האָבן דאָן געאַרבעט צוויי קאַמפאַ-ניעס — פון שטיק און פון וואָך. ביידע קאַמפאַניעס האָבן ניט געוואָלט צולאָזן קיין לערנינגלעך, אָבער אויף די וואָך-זעצער האָט מאַקסיים ראָם פאַרט געהאַט אַ דעה און אויסגעפירט זיי זאָלן צונעמען אַ יינגל (יוסף יודעל-סאַנען). איצט, אז איין וואַנט איז שוין געווען דורכגע-בראַכן, האָט מאַקסיים ראָם גענומען אַריינטיינען מיט די שטיק-זעצער און סוף-פּלע-סוף געפועלט, אז דער אָנפירער פון דער שטיק-קאַמפאַניע לייב ראָזענטאַל זאָל זאָגן: זיי, די וואָך-זעצער, האָבן געמעגט נעמען אַ יינגל — לאַמיר אויך נעמען!

א. י. מיאדלער איז אָנגענומען געוואָרן, אָבער ניט אין אַ גוטער שעה. צוליב אים איז אין דער שטיק-קאַמ-פאַניע פאַרגעקומען אַ גרויסע קריג און דער זעצער ברוך מילשטיין, אַ הויכער, דיקער ייד פון אַ יאָר פערציק, האט זיך קריגנדיק אזוי צעשריען (ער איז געווען קעגן אָננעמען אַ לערנינגל), אז ער איז געוואָרן קראַנק און אין עטלעכע טעג אַרום געשטאַרבן. אַ צייט לאַנג פלעגן דער-נאָך די חברים אויפואַרפן מיאדלערן: צוליב אים איז גע-שטאַרבן אַ זעצער.

די אַלטע זעצער זינען אַרומגעאַנגען אָנגעכמורעטע, געקוקט ביזן אויפן לערנינגל, וואָס פורקעט זיך ביים קאַסטן, געטיטלט מיט שוואַרצע בליי-איינגעשמירטע פינגער און אַריינגעטיינעט:

— וואָס דאַרפסטו זעצערני? לערן זיך בעסער אַן אַנדער מלאכה. זעסט: אט דאס, וואס דו זעסט אויס וועט קלעקן אויף הונדערטער יארן. לערן זיך אויס אַן אַנדער אַרבעט. אַלץ איז גוט: שנידערני, שוסטערני, סטאַלערני — נאר ניט זעצערני. דאס איז איצט די ערגסטע ברויט.

א. י. מיאדלער איז אָנגעקומען אין ראַמס דרוק אויף אַ טערמין — פינף יאר. דעם ערשטן יאר קריגט ער 50 קאַפיקעס אַ וואָך, דעם צווייטן — 80 קאַפ, דעם דריטן — 1 רובל מיט 20 קאַפ, דעם פערטן — 2 רובל, דעם פינפטן —

2. אַלע אייגנטימער פון דרוקערײען, לײטאָגראַפֿיעס, מעטאָלאָגראַפֿיעס און ענלעכע אונטערנעמונגען זײַנען מחויב אָנצונעמען די אויבנדערמאָנטע פּערזאָנען נײַט אַנדערש ווי נאָר אויף אַזאַ בילעט מיטן אָפּצײכענען אויף אים סײַ די צײַט פון דעם אַרבעטערס אָנקומען אין דער אונטערנעמונג סײַ די צײַט פון זײַן אַוועקגיין.

3. בײַ יעדן אַרבעטערס אַוועקגיין פון אַן אונטער-נעמונג און בײַ זײַן אָנקומען אין אַ צווייטער, זײַנען די אייגנטימער פון די אונטערנעמונגען מחויב וועגן דעם מודיע צו זײַן דעם באַאַמטן, וואָס גיט אַכטונג אויף די דרוקע-רײַען, לײטאָגראַפֿיעס און ענלעכע אונטערנעמונגען, כּדי עס זאָלן קענען געמאַכט ווערן די געהעריקע אָפּצײכענונגען אין די באַזונדערע אַלעפּבייטן.

4. דער בילעט איז גילטיק נאָר פאַר דער עטאַט זשיטאַמיר און קען נײַט דינען ווי אַ צײַגעניש אויף וואוינרעכט. 14טער נאוועמבער 1873.

דער אַכטגעבער אויף די דרוקערײען, לײטאָגראַ-פֿיעס און ענלעכע אונטערנעמונגען, עלטערער באַאַמטער פאַר באַזונדערע אויפטראַגן בײַם וואַ-לינער גובערנאַטאָר (אונטערשריפט נײַט לעזבאַר).

פ. ווייצענפעלד האָט אָפּגעאַרבעט בײַ ראָמען זיבן און צוואַנציק יאָר.

די דריי דערמאָנטע זעצער דערצײלן וועגן פּאַסירונג-גען בײַ דער אַרבעט, מאַלן אָפּ לאַנג פּאַרגעסענע זעצער-טיפּן, שײַדערן די עקספּלואַטאַציע פון די באַלעבאַטיים איבער אַלעמען און פון די עלטערע זעצער איבער די לערנינגלעך. עס איז געווען אַ קייט: דער שטאַרקערער האָט געדריקט דעם שוואַכערן און אַלעמען האָט געדריקט דער מעכטיקסטער — דער באַלעבאַט. פון צײַט צו צײַט פלעגט זיך עמעצער ווי אַרויסרײַסן פון דער פּאַרכישופּטער ראָד און אָנשרײַען אויפן באַלעבאַט; פלעגט מיט אַ שפּיצל אָפּנאַרן דעם אויסנוצער, אַז די אַרבעטער זאָל ווערן בע-סער. דער באַלעבאַט פלעגט קלוג פאַרשווייגן די אומשעד-לעכע בונטן: ער האָט געוואַסט, אַז דער אַלטער זעצער איז קיין גולן נײַט. לאַנגע יאָרצענדלינגער ווי ער לײַגט אַוועק פאַרן באַלעבאַט זײַנע כוחות מיט שטומער הכּנעה. נאָך אַ יאָר און מען וועט פטור ווערן פון די אַלטע, אויס-געהאַרעוועטע לײַט. אַ נײַער דור פון יונגע, שטאַרקע זע-צער וועט פאַרנעמען זײַער אָרט.

און עס איז טאַקע געוואָקסן אַ נײַער דור. בײַ די לאַג, אַרום די קאַסטנס, צווישן די מאַשינען האָבן זיך געפּאַרעט יונגע בחורימלעך אין אויסגענייטע רוסישע בלוז-קעס. געקוקט פון אַ זײַט אויף דעם אַלטוואַרג און גע-טראַכט ווי איבערצומאַכן די וועלט. דאָס יאָר 1905 איז פאַר זײַ געווען אַ ברענענדיקער סימן, אַז זײַערע חלומות זײַנען גאַר נײַט ווייט פון דער וואָר.

דליטהאַלבן רובל. נײַט אַזוי גיך איז דעם לערנינגל פּרײַ געוואָרן דער וועג צום קאַסטן. זײַן אַרבעט איז געווען: ברענגען פון קראָם די איבערבײַסנס פאַר די זעצער, אָנ-גיסן די לאַמפּן מיט נאַפט, אָנטראָגן וואַסער, סאָרטירן די פּוסטי (שריפט). בײַם סאָרטירן האָט דער יינגל געדאַרפט וויסן וויפיל פונקטן עס האָט יעטוועדער אות. אָבער די זעצער זײַנען געווען אין פעס, וואָס מען דרייט זײַ אַ קאָפּ און א. י. מיאָדלער האָט זיך שוין אַליין געמוזט געבן אַן עצה.

דעם צווייטן יאָר האָט מען שוין צוגעלאָזט דעם יינגל פונאַנדער וואַר פון שריפט אין די קאַסטנס. בלויז פונאַנדער וואַרפן און נײַט זעצן. מען פלעגט כּסדר אונטער-רוקן דעם יינגל נייע קאַסטנס צום וואַרפן: די שטיק-מענטשן האָבן נאַכאַנאַנד געדאַרכט שריפט. דער לערנינגל האָט אָבער אָנגעהויבן פּאָדערן: זעצן! און בלית-ברירה האָט מען אים געגעבן רשײ-אותיות און באַוויזן ווי מען זעצט נקודות.

פּנחס ווייצענפעלד שטאַמט פון דורות זעצער. זײַן זיידע איז געווען אַ זעצער, זײַן טאַטע, זײַן זון און זײַן אייניקל (אין אַמעריקע) זײַנען אויך זעצער. ער איז געקומען קיין ווילנע פון זשיטאַמיר אין יאָר 1881 אַלט זײַענדיק 23 יאָר. ער איז געווען אַ רוסישער זעצער און גלײַך געקראָגן אַ שטעלע אין ראָמס רוסישער דרוקעריי פאַר פיר רובל אַ וואָך. אין צוויי יאָר אַרום האָט ער חתונה געהאַט און געקראָגן אַ הוספה — זעקס רובל אַ וואָך (דער עלטסטער זעצער האָט דאָן אין דרוק געקראָגן צען רובל).

אין ווילנע איז דאָן געווען פאַר זעצער אַ סך פּרײַער דער צוטריט צו אַרבעט ווי אין זײַן היימשטאַט. דאָ האָט קיינער נײַט געדאַרפט קיין פּאַפּירן בײַם אָנקומען אין אַ דרוק. אין זשיטאַמיר אָבער האָט יעדער דרוקער-אַרבעטער געמוזט האָבן אַזאַ דאָקומענט:

ביצעט נומ' 12.
דעם אויסווייזער, בירגער פון שטעטל סודילקאָוו פּנחס ווייצענפעלד, 18 יאָר אַלט, ווערט ערלויבט זיך צו פאַרנעמען מיטן דרוקערשן און לײטאָגראַפֿישן פּאַך אין אַלע זשיטאַמירער דרוקערײען, לײטאָגראַפֿיעס און ענלעכע אונט-ערנעמונגען, מיטן אָפּהיטן די פּאָלגנדיקע תקנות:
1. אַלע פּערזאָנען, וואָס פאַרנעמען זיך אין זשיטאַמיר מיטן דרוקערשן און לײטאָגראַפֿישן פּאַך, ווי: פּאַקטערס, זע-צער, זעצער-לערנינגלעך, פּרעסנציער, אויפגעבער*, גראַויר-יאָרן און אותיות-גיסער זײַנען מחויב צו האָבן אַזאַ בילעט.

* איידער עס איז נאָך געווען איינגעפירט די דרוק-מאַשין, סלעגט מען דרוקן אויף אַ פּרעס און אַרום איר האָבן געאַרבעט עס-לעכע מענטשן. אויפגעבער (אויף רוסיש: батырщик) האָט געהייסן דער, וואָס טראַגט אויף (כאַשמירט) די שריפט מיט סאַרב.

צו קומען אין א קראגן, האָט ער אים גלייך געמוזט אויסטאָן
 און באַהאַלטן, אַז דער עלטסטער זעצער זאָל הילדע נישט
 באַמערקן די אפיקורסות. איינמאָל איז דער זעצער יצחק
 יעזער, אַ בחור, געקומען אין דרוק אַנגעטאָן אין
 באַבלימלעטע שטעקשיך. ר' ישראל-הערש איז דערפון גע-
 וואָרן זייער אויפגעבראַכט און זיך צעשריען:
 — וואָס איז דאָס! שוין אויסטאָן!

ראָמס זעצער האָבן געמוזט שטרענג אָפהיטן אַלע
 תעניתים. ר' ישראל-הערש פלעגט דערביי היטן די יונג-
 גאָטשעס, צי כאָפן זיי נישט בשתיקה אַ ביסל. לצנים פלעגן
 אָפּפאַרן דעם אַלטן, אים אָנווייזן, אַז דער און דער זעצער
 פראָוועט אַ סעודה אין אַ באַהעלטעניש און אַרומטרייבן
 אים איבער אַלע ווינקעלעך. איינמאָל האָבן זיי אים דער-
 בראַכט דערצו, אַז ער האָט געריסן די טיר פון אָפּטרעט,
 וווּ אַ יונגער זעצער איז אַריין אין אַ תענית-טאָג:
 — וואָס טוטו דאָרטן?

מנחה און מעריב האָט מען אין דרוק געמוזט דאָו-
 נען מיט אַ מנין.

מער פון אַלעמען האָבן געליטן פון ר' ישראל-הערשן
 די לערנינגלעך. דער עלטסטער זעצער האָט אַלעמאָל גע-
 האָט אונטער דער האַנט אַ פּאָר יינגלעך. געלערנט האָט
 ער זיי ווייניק, אָבער פעטש געגעבן — אַרוב און נישט פאַר
 שלעכט אַרבעטן, נאָר פאַר נישט מאַכן אַ ברכה אויף אַ
 טרונק וואַסער, צי אויף אַ ביסל ברויט. נישט איין זעצער
 האָט געוויינט צוליב אים. דערפאַר איז אָבער געווען גרויס
 די שמחה ווען ער איז געשטאַרבן. ראָמס זעצער האָבן נאָך
 דעם אַלטנס לוויה זיך רעכט אַנגעטרונקען און איינער פון
 זיי ראובן מאַרמוט האָט זיך אַזוי אַנגעשיכורט, אַז מען
 האָט אים געמוזט אַוועקפירן פון דרוק אויף אַ שליטל
 אַהיים.

די אַלטע זעצער האָבן אויסער דער אַרבעט פון קיין
 שום זאַך נישט געוואָלט וויסן. פון קינדווייז אינגעשפאַנט,
 האָבן זיי געשלעפט דעם יאָך אַ באַנצן לעבן און דערביי

יאָר ביי די ראָמס. מער קיין רוסיש האָט ער נישט געקענט (וע מאיר
 קאָסטאַפּס, פון אַ פאַרגאַנגענער עפאָכע — אַ קאָפּטל זכרונות).
 דער באל האָט זיך אַנגב פאַרזאָנדלט אין אַ פּאָליטיש-רעזאַ-
 לוציאַנערער דעמאָנסטראַציע. נאָך דער רעדע פון ווילנער הויפט-צענזאָר,
 אַז די זעצער דאַרפן זיין גליקלעך, וואָס זיי איז אויסגעפאלן דער גורל
 צו פאַרשפּרייטן ליכט אויף דער וועלט, איז אַרויס מיט אַ פלאַמיקער
 רעדע דער מיטאַרבעטער פון „מעזערע-זאַפּאָדנאַיע סלאָוואַ" מינגאָר:
 — מיר, די ליכט-פאַרשפּרייטער, זיינען מיט קייטן געשמירט צו
 דער אַרבעט, וויסיל פון אונדז זיינען ביים פאַרשפּרייטן דאָס ליכט גע-
 פליבן אָן הענט, אָן לונגען, אָן אויגן!
 בעת מעשה האָט דער שיקינגל פון ראָמס קאַנטאַר יונג
 צעשטאָן אין זאַל פּראָקלאַמאַציעס.
 מינגאָר איז שפּעטער, לויט דער פאַררעדונג פון ווילנער
 געזעצ-אליגובערנאַטאָר, אַרויסגעשיקט געוואָרן פון ווילנע קיין סלוצק,
 מינסקער גובערניע.

מיט אַ פּערציק יאָר צוריק איז אין ראָמס דרוקערני
 געוואָרן עלטסטער זעצער ישראל-הערש יאַכעלסאָן.
 ער איז שוין דאָן געווען איבער אַכציק יאָר און צו דער
 אַרבעט ביי ראָמען איז ער אַנגעקומען אַ בר-מצווה-יינגל.
 אַ פּראָסטער ייד אָבער זייער אַ פרומער, האָט ער זיך די
 לעצטע יאָרן פון זיין לעבן שוין נישט פאַרנומען מיט זע-
 צערני (טייל זעצער צווייפלעך, צי ער האָט בכלל רעכט
 געקענט די אַרבעט), נאָר פלעגט אַרומגיין אין דרוק אין
 דער קאַפּאַטע, סאַמעטענער היטל און דער יאַרמלעק אונט-
 טער איר, מיט דער פּושקע שמעק-טאַבעק און אַכטונג געבן,
 צי די זעצער היטן יידישקייט. מען האָט פאַר אים מורא
 געהאַט, ווייל מען האָט געוויסט, אַז ווען ער הייסט די
 באַלעבאַטיים זיי זאָלן אָפּזאָגן פון דער אַרבעט — איז אָפּ-
 געזאַגט. און פאַרלירן די אַרבעט האָט מען געקענט ביי
 ר' ישראל-הערשן צוליב דער קלענסטער עבירה. איינעם
 אַ לערנינגל, נאָסקע האָט מען אים גערופּן, האָט ר'
 ישראל-הערש אָפּגעזאָגט דערפאַר, ווייל יענער פלעגט
 גייענדיק נאָך וואַסער פּניקלען אין דעק פון קרוג. אויף
 איינעם אַ יונגן זעצער, יוסף-משה (זיין טאַטע — יצחק —
 איז געווען אַ פּאַקער ביי ראָמען אין דרוקערני) האָט זיך
 דער אַלטער אַנגעזעצט און אים אַזוי לאַנג געמאַטערט, ביז
 ער איז פון אים פטור געוואָרן. נאָך ווייניק, וואָס ער
 איז געגאַנגען צו די באַלעבאַטיים זאָגן מען זאָל אים אָפּ-
 זאָגן, האָט ער נאָך אַנגעבעטן אין אַלע ווילנער דרוקערניען
 מען זאָל דעם זעצער נישט נעמען און יוסף-משה איז געווען
 געצווינגען אַוועקצופאַרן קיין אַמעריקע. און פאַרזיג-
 דיקט האָט זיך דער זעצער נאָר מיט איין זאַך: ער האָט
 גענומען אויף זומער פאַר צען רובל אַ דאַטשע. דער
 אַלטער האָט דערפון געדורנגען, אַז יוסף-משה איז נישט
 קיין אַרנטלעכער מאַן — ער גאַנוועט מיסטאַמע פון דרוק.
 אַ זעצער האָט געטראַגן אַ לענגלעכע מאַרינאַרקע, אַ
 העמד און הויז. אויפן האַלדז האָבן אַנדערע געטראַגן שאַ-
 ליקעס. קיין קראַגן האָט ר' ישראל-הערש אויף די אויגן
 נישט אַרויפגעלאָזט. * ווען אַ שטיק-זעצער פלעגט זיך ערלויבן

* ר' ישראל-הערש האָט אַנגעטאָן אַ קראַגן מיט אַ מאַנישקע
 און אַ שניפּס איין מאָל אין זיין לעבן — אויף גוטענבערגס 500-יאָ-
 ריקן יוביליי, וואָס איז געפראַוועט געוואָרן אין ווילנע. אַלע דרוק-
 פאַלעבאַטיים זיינען דאָן געקומען מיט זייערע אַרבעטער אייפן באל אין
 זאַל „ערמיטאַזש" אויף זויערינגען, וווּ עס איז אויך געקומען דבורה
 ראָם מיט אירע זעצער און געלייגט אַ קראַגן אויף גוטענבערגס
 ביוסט. ר' ישראל-הערש איז געגאַנגען גלייך נאָר איר אין דער לאַנגער
 קאַפּאַטע (מען האָט אים צוגערעדט אַנצוטאָן אַ קורצן סורדוט, אָבער
 דאָס האָט מען שוין ביי אים בשום אופן נישט געקענט אויספירן). ביים
 כיש האָט ר' ישראל-הערש, נאָכן נעמען אַ טרונק היין, זיך געקוּשט
 מיט אַ העכערן מיליטער-מאַן פון דער שטאַב-דרוקערני און געשריען
 די עלעכע חרסער, וואָס די זעצער האָבן אים אויסגעלערנט:
 — יאַ שטעטדעסאַט לייעט!
 דערמיט האָט ער אויפגעפּערט, אַז ער אַרבעט שוין זעציק

א חכם און א גוטער מענטש איז געווען דער עלט-טטער זעצער בן-ציון א.ס. ער האָט איינמאָל אָפּגעטאָן די באַלעבאַטיים אַזאַ שפּיצל: מען האָט געאַרבעט אויף אַ שווערן ספר, באַקומען שוואַך באַצאָלט און דערצו פּלעגט נאָך אויסקומען פּסדר צו פאַרריכטן, ווייל מען פּלעגט אי-בערמאַכן דעם אַריגינאַל. זינען די זעצער אַרײַן אין קאַנ-טאָר בעטן אַ הוספה. בן-ציון אַס, דער פאַרטרויונגס-מאַן בײַ די באַלעבאַטיים, איז דאַן אַרויס מיט אַ דרשה קעגן די זעצער:

— סטייטש, מען קען דאָך מיט אייך ניט אָנהייבן אַרבעטן! אַלע ווײַלע קומט איר מיט טענות! איר זײַט אומגערעכט!

די באַלעבאַטיים זינען געשטאַנען דערבײַ און האָבן אָנגעקוואַלן. ער האָט זײ פאַרשפּאַרט צו ריידן. דאַן האָט בן-ציון אַס פאַרענדיקט:

— זעט איר, פאַר איבערמאַכן — דאַרף מען אייך באַצאָלן. ווי דען? — דאָס איז דאָך ניט אייער שולד. אַזוי איז געבליבן און פון דעם געלט פאַרן איבער-מאַכן האָבן די זעצער געהאַט טאָפּלט ווי פון אַ הוספה.

*

אַ טשעקאָוער טיפּ איז געווען שמואל טראַכטערנאָ-בערג. אַ ייד אַ גוואַר (ווען עס פּלעגט אים אויסקומען צו פאַרריכטן זאַץ אין מאַשין און עס האָט אים געפּעלט אונטער דער האַנט אַ צוואַנציק פּונקטיקער פּי-רעט, פּלעגט ער אַזאַ אות איבערביסן מיט די ציינער). האָט ער זײַן גאַנצע גבורה אויסגעלאָדן אין דער פּרײַ-לעכקייט. ער פּלעגט זיך שטענדיק וויצלען, ריידן קלעז-מער-לשון, אָדער גלאַט פאַרשטעלט. זינס אַ ווערטל איז געווען:

— מיט די וואַנצעס איז מיר איינגענעם צו ריידן, אָבער מיט דער באַרד איז ניט אַזוי גוט. ערגער פון אַלעמען איז מיר אָנצוקומען צום ציפּיק.

דערמיט האָט ער געמיינט, אַז מיט מאַקסיים ראָמען קומט ער דורך, מיט מאַנע ראָמען איז אים ניט גרינג, ערגער איז אים אָבער מיט דער באַלעבאַסטע דבורה ראָם.

שמואל טראַכטערנאָבערג איז געווען לויטן יחוס דער צוועלפטער דור פון תּוספות יום-טוב און פּלעגט אַלע ראש-חודש אדר מאַכן פאַר די זעצער אַ יומטובדיקע וועטשערע. אויף דעם פּלעגט ער קלייבן געלט אַ גאַנצן יאָר. צו די יונגע, וואָס זינען געגאַנגען קעגן קייסער, האָט ער זיך באַצויגן ווי צו אַלץ — מיט אַ גלייכווערטל. צו א. י. מיאָד-לערן האָט ער זיך איינמאָל אָפּגערופּן:

— גייסט פאַרריכטן די וועלט? — גיי בעסער פאַר-ריכטן דינע שיך!

בײַ אַ געלעגנהייט פּלעגן ראָמס אַלעס מענטשן באַ-ווייזן, אַז זײ האָבן ניט מורא פאַר די באַלעבאַטיים. יעקב-

אליין אַכטונג געגעבן ניט צו פאַרלירן אומזיסט די צײַט. אַזאַ האַוועניק איז אין דער אַרבעט געווען דער אַלעטער זעצער יעקב אַליטער. איינמאָל איז ער אַרפּ אויפן הויף זיך אַנטרינקען מיט וואַסער, איז ער שוין פאַראיינ-וועגס אויך אַרײַן אין אַפּטרעט און כדי ניט צו פאַרלירן די צײַט מיטגענומען אַ קענדל. מאַנע ראָם האָט דאָס גראַד באַמערקט און אים אויסגעמורט. אָבער יעקב אַליטער איז ניט נתפּעל געוואָרן און נאָך אויסגעוידלט דעם באַלעבאַסט: — דו ביסט שוין אויך אַ גאַנצער מענטש געוואָרן?

ווי לאַנג האָסטו געריטן אויף אַ ציג? מאַנע ראָם האָט אויף דעם נאָר אַ קוועטש געטאָן מיט די פּלייצעס און געזאָגט:

— גיי מאַך מיט אַזוינע ברואים!

וועגן זעצער מרדכי בינעס דערציילט מען: עס איז געווען אין ווילנע אַ פאַרפלייצונג און פון די גאַסן זינען געוואָרן טיכן. בינעס איז געווען גראַד אין דער היים אויף אָנבײַסן. וועט ער בלייבן אין שטוב און פאַר-לירן אַ האַלבן טאָג אַרבעט? האָט ער זיך געלאָזט אין וועג און מען גיט אַ קוק: מאַטע בינעס שווימט! דאָס וואַסער האָט שוין אים פאַרטראָגן צו ראָמען.

פאַרן האַווען האָבן די זעצער געקראָגן דעם געהע-ריקן דאַנק: הירש גלאַז האָט אָפּגעאַרבעט בײַ די ראָמס פינף און זעכציק יאָר. דאָס איז געווען אַ שטילער, אָרנטלעכער מענטש, אַ גרויסער לַמדן און אַ גוטער באַל-מעלאַכע. ער פּלעגט זיך ניט מישן אין קליין קריגערייען און איז אָפּגעשטאַנען אַ לעבן שטיל ביים קאַסטן. אויף דער עלטער האָט ער שוין ניט געקענט אַרבעטן, האָט דער פאַרוואַלטער בערגער געהייסן מען זאָל אים ניט אַרײַנ-לאָזן אין דער דרוקערײַ. דאָס האָט אויף הירש גלאַזן אַזוי געוויקט, אַז ער איז אין אַ קורצער צײַט אַרום געשטאַרבן פון קלעמעניש.

*

עס זינען געווען צווישן ראָמס אַלעס זעצער אויך אַזוינע, וואָס האָבן געהאַט אַן אָפּן אויג אויף אַלץ אַרום און געפרוּווט העלפּן די חברים. ר' איטשעלע הור-וויטש, דער בעסטער פּאַכמאַן אין ווילנע אויף ספרים-אַרבעט און אַ גרויסער ברעכער (מעטראָנפּאַזש), איז געווען אַ מענטש מיט אַ טײַער האַרץ. ער איז אין דרוק אַלעמאָל געווען דער ערשטער אויף קעגנשטעלן זיך אַן עווליה און אָנגעמען זיך פאַרן יושר. די חברים האָבן אים זייער ליב געהאַט. ער האָט אָפּגעאַרבעט אין ראָמס דרוקערײַ פינף און פּופּציק יאָר. בשעת דער מלחמה איז ר' איטשעלע הורוויטש געשטאַרבן פון הונגער. *

* ח. ס. אלמערנאָויטש ווייס צו דערציילן, אַז אין דער מלחמה-צײַט זינען אויסגעגאַנגען פון הונגער אַכצן אַרבעטער פון ראָמס דרוקערײַ. נאָך דער מלחמה, ווען ראָמס פאַרהאַלטער בערגער איז גע-קומען צוריק פון רוסלאַנד, האָט ער געטוישן אין קאַסע 75 טויזנט רובל פּאַפּיר-געלט און האָט דאָס פּאַרקויפט אויף מאַקולאטור.

— ר' מאנע, זינט ניט קיין יחסן! אלעקסאנדער דעם צווייטן האָט מען געקענט הייסן גיין? וועלן אײכער איז געבליבן אַרבעטן.

ווי עס איז פריער דערמאָנט געוואָרן, זיינען א. י. מיאָד-לער און יוסף יודעלסאָן אָנגעקומען אויף דער לער אין ראָמס דרוקעריי אין איין צייט. זיי ביידע זיינען אויך גע-ווען די ערשטע פון ווילנער יידישע זעצער, וואָס האָבן אָנגעהויבן זיך פאַרנעמען מיט רעוואָלוציאָנערער אַרבעט. דאָס איז געווען אזוי:

בײַ ראָמען האָט זיך דאָן (אין יאָר 1892) געדרוקט אַ בוך „דער סולטאַן“, אָן איבערגעזעצטער ראָמאַן. מיאָד-לער און יודעלסאָן האָבן אַלע טאַג געדאַרפט טראָגן די קאַרעקטור=בייגנס צום איבערזעצער וואָנעל אַהיים. דער מחבר, אַ קליינינקער, דאַרער, הויקערדיקער מענטש אין די פּערציקער, פלעגט מיט די יינגלעך שמועסן און איינמאַל פאַרגלעייגט צו לערנען מיט זיי רוסיש. ביסלעכווייז האָט ער זיי אַרײַנגעצויגן אין אומלעגאַלער אַרבעט און שפּעטער איבערגעגעבן צו אַ צווייטן אַרבעטער=טוער — שמואל קאַץ, וואָס האָט געגעבן די יינגלעך אָנצוהערעניש, אַז עס איז נייטיק שריפט.

א. י. מיאָדלער האָט זיך דאָן אָנגעהויבן באַמיען אַרײַנצוקריגן אין סקלאָד פון דעם שריפט, וווּ עס איז גע-ווען אויפזעצער ר' ישראל-הערש יאַכעלסאָן. אינגיכן איז ער צוגעטיילט געוואָרן צום אַלטן אויפזעצער און — געוואָרן דער הויפט=צושטעלער פון שריפט פאַר אַלע אומלעגאַלע דרוקעריי אין דער גאַנצער ווילנער פּראָווינץ. צו ערשט האָט ער געבראַכט די אותיות ע, י, ן, וואָס האָבן געפּעלט אין דער אומלעגאַלער דרוקעריי, וווּ עס האָט זיך געדרוקט „די אַרבעטער=שטימע“. שפּעטער האָט ער באַטיילט די דרוקן מיטן גאַנצן אַף=בית. א. י. מיאָדלער האָט ניט געמאַכט קיין חילוק צווישן פאַרטייען און צוגעשטעלט אין משך פון אַ 10—12 יאָר שריפט אַלעמען, ווער עס האָט נאָר גע-קעמפט מיטן צאַריזם. יידישן שריפט האָט מען דאָן ביי אים גענומען פון „בונד“, פּפּ״ס, ס״ר א״אַנד.

עס האָט זיך דערנענטערט דער פינפטער יאָר. דער פּראָלעטאַריאַט פון דער רוסישער אימפעריע איז געוואָרן אַלץ דרייטער אין קאַמף פאַר זיינע רעכט. דער יונגער דור זעצער פון ראָמס דרוקעריי איז ווי אַרויס פון אונטער דער ערד און באַוויזן זײַן פּנים. עס זיינען צוגעקומען אַ סך יונגע זעצער און מיטגעבראַכט מיט זיך די פּרייהייט, וואָס האָט זיך דאָן געטראָגן אין דער לופטן. ראָמס דר=קעריי ווערט דאָן אויסגענוצט אויף שריט און טריט. מען דרוקט אין איר פּסדר פּראָקלאַמאַציעס. דער אַלטער דור קוקט און שוויגט. עס דוכט זיך אים, אַז די וועלט גייט אונטער.

לייב שריפט זעצער האָט אָפּגעאַרבעט זײַן גאַנצן לעבן אין ראָמס דרוק. אויף דער עלטער איז ער אַוועק און געעפנט אַ טשינע אין קאָוונערס הויף אויף סוועטשער גאַס. ער האָט זיך אָבער ניט געהאַלטן פאַר אַ פּרעמדן און פלעגט אַלע יאָר, ערב פּסח, קומען אין דרוק אַרײַן נאָך אַ קוויטל: וויין אָדער געלט (מאַנע און מאַקסיס ראָם פלעגן זיצן אין שוואַרצע רעק און טיילן די קוויטלען). יעקב=לייב פלעגט זיך נאָך דערביי דינגען, עס איז אים אַלע מאָל געווען ווייניק. איינמאַל, ווען מאַנע ראָם האָט אים געזאָגט: „וואָס דינגסטו זיך, האָסט דאָך פּונדוואַנען צו לעבן!“ האָט זיך יעקב=לייב צעשריען, קלאַפּנדיק מיטן שטעקן אין דער וואַנט: — יעדער ציגל פון מויער איז מינער, מיין בלוט און פלייש!

בײַ די ראָמס איז געווען אַ שומר ברוך בינדער. אַ פרומער ייד. איינמאַל מיטאַגזייט, ווען די דרוק איז געווען פאַרמאַכט, איז געקומען אַ ייד מיט אַ ספר צום דרוקן. ווען מאַקסיס ראָם איז נאָך מיטאַג געקומען אין דרוק, האָט אים ברוך בינדער איבערגעגעבן, אַז עס איז געווען אַ מחבר.

— וואָס האָט ער געוואָלט?

— ער האָט געמאַכט אַ פירוש אויף דער תורה.

מאַקסיס ראָם האָט זיך דאָן אָפּגערוּפּן:

— אַ נס, וואָס גאָט האָט זיי געגעבן אַ תורה — האָבן זיי אַלע אויף וואָס צו מאַכן. זיי האָבן שוין גענוג אָנגעמאַכט אויף דער תורה!

דער פרומער ברוך בינדער האָט אים דאָן געענטפּערט:

— ווען זיי וואָלטן ניט אָנגעמאַכט וואָלט איר ניט

געהאַט וואָס צו עסן.

פאַר די ווערטער איז ב. בינדער אָפּגעזאָגט געוואָרן פון דער שטעלע. ער האָט אָבער פון מאַקסיס ראָמען גע-קראָגן אַן אַנדער שטעלע — אין אַ קאַנווערטן=פאַבריק, בײַ ראָמס מומע. אינגאַנצן אָפּזאָגן האָט ראָם פּונדעסטוועגן בײַ זיך ניט געפּעלט.

הערצע פּויזנער, מיט אַ פאַר צענדלינג יאָר צוריק אַ ייד פון אַ יאָר זיבעציק, איז געווען זייער פּרום. ער פלעגט זאָגן אַ שיעור אין דער דרוקערשער קלויז פאַר די זעצער. זײַן לייַדנשאַפט איז געווען — בראַנפן, בראַנפן האָט אַלעמאַל געמוזט זײַן. ווען ער האָט ניט געהאַט קײַן געלט, פלעגט ער נעמען דעם סידור=אַריגינאַל, פון וואַנען מען פלעגט זעצן, אַוועקטראָגן אויפן שול־הויף און פאַרקויפן די פאַקטורעגער. ער איז געווען אַ גרויסער בעל-העזה און זיך ניט געשעמט אויסצוידלען אַפילו די באַלעבאַטיים.

מיט אַ יאָר פּופציק צוריק האָט דער זעצער וועל וועל אײכער אַ פאַטש געטאַן אַן אַרבעטער. מאַנע ראָם האָט דערפאַר געוואָלט אַנטזאָגן אייכערן, אָבער אַלע פּערציק זעצער האָבן זיך געשטעלט ווי איינער: ניט לאָזן! און הערצע פּויזנער איז אַרײַן צו מאַנע ראָמען און געזאָגט:

איינער פון ראָמס מגיהים (קאָרעקטאָרן) גאווריעלאָוו, האָט דאָן געזאָגט וועגן די יונגע זעצער:

— איך וואָלט זיי אַלץ מוחל געווען, נאָר דער פונק זאָל ביי זיי בלייבן.

און דערמיט האָט ער באַוויון ווי ווייט עס איז שוין דערגאַנגען אין דער פעסטונג פון פרומקייט — ביי ראָמען. עס איז שוין געווען אַפילו אַ רייד וועגן דעם, צי עס וועט בלייבן ביים יונגן זעצער דער פונק פון יידישקייט.

אין יאָר 1905 איז אַרײַן אין מאָדע אַ נייער מעטאָד פון דרוקן פראָקלאַמאַציעס: באַפאַלן אַ דרוק, פאַרכאַפן די מאַשין, אַרײַנשטעלן מיטגעבראַכטע פלאַטן און אַפּדרוקן אין אַ קורצער צײַט די נײַטיקע צאָל פּלוגבלעטלעך. אַזעלכע בלייך-איבערפאַלן זײַנען דאָן פאַרגעקומען אַ סך. אײַנער פון זײ, אין ראָמס רוסישער דרוקעריי איז פאַרגעקומען אַזוי:

מאַנע ראָם פּלעגט זעלטן זײַן אין דרוק און דער פאַרוואַלטער, אַרקאַדי עפּשטיין, וואָס האָט געהאַט אַ דירה אין דרוק גופא, האָט דאָך דעם גאַנצן טאָג אין דרוק ניט געקענט זײַן. אײַנמאַל, ווען דער פאַרוואַלטער איז געווען אין גאַס, איז אַראָפּגעקומען דער מאַשיניסט מ. קאַהאַן, דער זעצער איראָטאָוויטש און אַ לײַגערקע, רחל קלאַק, געבראַכט מיט זיך פלאַטן און אַרײַנגעשטעלט אין מאַשין. דער מאַשיניסט האָט אָפּגעטאָן זײַניקע און איז אַוועק. די לײַגערקע האָט אַוועקגעלאָזט די מאַשין און בײַ אַלע טירן האָבן זיך צעשטאַלט מענטשן מיט רעוואָלווערן אין די הענט. אין דעם איז אָנגעקומען דער דרוק-אינספּעקטאָר סוּדאַקאָוו, אַ זעכציק-יאָריקער דאַרער, הויכער באַאַמ-טער. מען האָט אים העפּלעך אַרײַנגעפירט אין קאַנטאָר, געבעטן זיצן און אַוועקגעלײַגט אויפן טיש אַ רעוואָלווער. ער איז געזעסן איבער אַ שעה און געוואַרט ביז מען איז פאַרטיק געוואָרן. דאָן האָט מען אים געהייסן גיין. אין אַ געוויסער צײַט אַרום האָט די מאַכט פאַרחתמעט די דרוק. זיבן חדשים איז דאָן געווען פאַרמאַכט צוליב דעם ראָמס דרוקעריי, ביז דער באַלעבאַס פון הויף האָט אָנגע-געבן אַ בקשה צו דער מאַכט, מען זאָל אים באַפּרײַען די דירה. דאָן האָט זיך ראָמס דרוקעריי איבערגעקליבן אויף פּיונער גאַס, אין אײַגענעם הויף. אָבער קיין סך אַרבעט, ווי פּריער, איז שוין מער ניט געווען. אַלע אַמטן און בענק, וואס האבן פּריער געדרוקט זייערע פּאַפּירן בײַ ראַמען, זײַנען פאַר דער צײַט אַוועק צו אַנדערע דרוק-קערײַען.

דאָס יאָר 1905 האָט געמאַכט אַ סוף צו דער דורות-פּאַנגער אײַנגעשראַקנקייט פון ראָמס אַרבעטער. די עלטערע זעצער זײַנען פון די קאַפּשווינדלדיקע געשעענישן צעט מלט געוואָרן און אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט אויף דער וועלט. און די יונגע, די יונגע זײַנען אַפילו אין די שפּעטערדיקע יאָרן פון רעאַקציע, געשטאַנען מיט אויפגע-הויבענע קעפּ בײַ די קאַסטנס, געוונגען אַרבעטער-לײַדער פאַר די באַלעבאַטים אין די אויגן און געהאַט אַזעלכע פּנימער, ווי זײ, די יונגע זעצער, וואָלטן מיט זייער אײ-גענעם ווילן אָפּגעלײַגט די רעוואָלוציע אויף עטלעכע יאָר.

אַ באַזונדערע וועלט פאַר זיך איז געווען ראָמס רוסישע דרוקעריי (פון אָנהייב אויף יודע-מאַנסקיס זאווליק, אין לעווינס הויף, דערנאָך אויף ברייטער גאַס אין הויף פון דער ניקאָלאַי-צערקווע, שפּעטער — אין קאַראַסיקס הויף, אויף ראָג זאוואַלנע און קליין-פּאַהוליאַנקע). דאָ האָבן געאַרבעט אַ פּופּצן זעצער, צווישן זיי פיר ניט-יידן און עס איז געווען אַ באַזונדערער פאַרוואַלטער. די אַרבעט איז באַשטאַנען דער עיקר פון באַשטעלונגען. פאַר מלוכה-אַמטן. שפּעטער האָט זיך דאָ געדרוקט די רעגירונגס-צײַטונג „ווילענסקי וויעסטניק“.

די זעצער פון ראָמס ביידע דרוקן האָבן ניט געהאַט צווישן זיך קיין שום קאַנטאַקט. און כאָטש די לוינען זײַנען אין ביידע ערטער געווען כמעט די זעלביקע, זײַנען אָבער די אַרבעטס-באַדינגונגען געווען פאַרשיידענע. אין ראָמס רוסישער דרוק האָט צווישן די אַרבעטער ניט געהערשט יענע פאַרווילדעטע פרומקייט, וואָס אין דער יידישער. דאָ האָבן אַלע זעצער, אָן אויסנאַם, אַפילו זײַ בעציק-יאָריקע פרומע יידן, געאַרבעט אָן היטלען און אין דרוק האָט מען ניט געוויסט פון קיין דאוונען. די עקס-פּלאַטאַציע איז געווען גענוג שטאַרק. געאַרבעט האָט מען צען שעה אַ טאָג און דאָנערשטאָג — ביז צוועלף אַ זײַגער בײַנאַכט (כדי אָפּצואַרבעטן פאַר פּרײַטאָג, ווען מען האָט געאַרבעט ביז צוויי אַ זײַגער), אָבער די באַצײונג פון די עלטערע זעצער צו די יונגע איז ניט געווען אַזאַ שלעכטע ווי אין דער יידישער.

אין די נײַנציקער יאָרן פון פאַרגאַנגענעם יאָרהונ-דערט איז פון פּאַלאַצק אַראָפּגעקומען קיין ווילנע און אָנגעקומען אין ראָמס רוסישער דרוק דער זעצער סווערדלאָוו * און אָנגעהויבן אַגיטירן זײַנע חברים זיי זאָלן זיך ניט לאָזן אַזוי אויסנוצן פון זייערע באַלעבאַטים. פון יענער צײַט האָבן די זעצער פון ראָמס רוסישער דרוק אָנגעהויבן פּאָדערן הוספות און די באַלעבאַטים האָבן יעדעס מאָל נאָכגעגעבן. צו קיין שטרײַקן איז דאָ קיינמאַל ניט דערגאַנגען.

* אַס די רחל איז געווען אַן אַרבעטער-טוערין און אויף איר מלעגט מען זאָגן, אַז זי האָט דעם שליסל פון זאַחלונג גאַס, חליל זי פלעגט אַלע סאָג קומען די ערשטע אויף זאַחלונג, חו עס איז געווען די אַרבעטער-בערוע.

* סווערדלאָוו איז אין אַ צען יאָר אַרום געשטאַרבן פון אַ קראַנקייט, וואָס ער האָט געקראָגן אין טורמע. אויף זײַן לוחיה איז געקומען אַ גרויסער עולם מיט רײַטע פּאַנען. קאַזאַקן האָבן מיט די נאַהיקעס צעטריבן די אַרבעטער פון בית-עולם.

מ. ציארקא

פון אמאליקן דרוקער-לעבן

רוסישע גובערניעס. אויסער די שטענדיקע זעצער, וואָס האָבן אין דער דאָזיקער דרוקעריי געארבעט, האָט מען אין סעזאָן-ציט — דעם גאַנצן זומער — באַשעפטיקט יעדערן, וואָס איז נאָר געקומען בעטן אַרבעט, און מען האָט דאָן אַפילו געאַרבעט איבערשעהן. עס איז ניט געווען אין יענער צייט כמעט קיין איין דרוקער פון ווילנע און אויך פיל פון אַנדערשוו, וואָס זאָל ניט אַדורכגיין סירקינס דרוקעריי. די שטענדיקע צאָל אַרבעטער האָט זיך דאָן דאָרטן גערעכנט איבער 100 מאָן, אויסער דער איינבינד-דעריי-אַפטיילונג (ביי 20 מאָן).

מיט דער פירמע „א. ג. סירקין“ האָבן אָנגעפירט די צוויי ברידער יולי אַלבערטאָוויטש און יעפיס אַלבער-טאָוויטש. דער ערשטער — מיט דער דרוקעריי און דער צווייטער — מיט דער בוכהאַנדלונג, וואָס איז געווען די גרעסטע בוך-קראַם אין דער גאַנצער געגנט און האָט באַשעפטיקט צענדלינגער אָנגעשטעלטע. אין דעם בוך-געשעפט איז אויך געווען אַ נאָטן-אַפטיילונג און זייער אַ ריכע ביבליאָטעק, וואָס האָט דאָן באַדינט די גאַנצע שטאָט.

די דרוקעריי האָט זיך געטיילט אויף דריי אַפטיי-לונגען. די מאַשין-שטוב האָט געהאַט 12 מאַשינעס פון גרויסן פאָרמאַט, וואָס האָבן געאַרבעט טאָג און נאַכט. ביי דער ביינאַכטיקער אַרבעט זיינען געווען באַשעפטיקט פמעט אַלע קריסטן. די מאַשינעס זיינען געטריבן געוואָרן דורך אַ ספע-ציעלן לאָקאָמאָביל, ביי וועלכן ס'זיינען געווען באַשעפטיקט אַ ספעציעלער מאַשיניסט-מעכאַניקער (עפּשטיין דער שוואַר-צער) און זיינע געהילפן — קאָטשענאַרן. די אַרבעט האָט זיך אָנגעהויבן און געענדיקט מיט אַ „פּניף“ פון פאַראַ-וויק“ אויף אַ פאַבריק-שטייגער. די דרוקעריי האָט אויך געהאַט אַן אייגענע עלעקטרישע סטאַציע.

די מאַשינעס אין דער דאָזיקער דרוקעריי פלעגן דרוקן זייער גרויסע אויפלאַגעס פון דער באַן-אַרבעט. נאָך גרעסער זיינען געווען די אויפלאַגעס פון די פּאָסט-טעלע-גראַפישע באַשטעלונגען, ווייל סירקינס דרוקעריי האָט גע-דרוקט טעלעגראַף-בלאַטקען פאַר האַלב רוסלאַנד. מען פלעגט אַוועקלאָזן די מאַשינעס אויף עטלעכע וואָכן אָן הפסקה, ניט בייטנדיק די פלאַטן. ביי די דאָזיקע אויפלאַגעס זיינען געווען באַשעפטיקט די עלטסטע מאַשיניסטן אין דער דרו-קעריי אהרן פיאָר, און כאָנע לעווי, וועלכע האָבן

עס קומט מיר אויס אין די זכרונות צו שרייבן נאָר וועגן אַ קורצן משך צייט פון דער נאָענטער פאַרגאַנגע-הייט — פון סאַמע אָנהייב 20סטן יאָרהונדערט, ד"ה אַרום דעם שטורמישן יאָר 1905. אויך מוז איך מיך באַגרענעצן מיטן באַשרייבן דאָס לעבן, די אַרבעטס-באַדינגונגען און דאָס אויסקעמפן פון בעסערע באַדינגונגען נאָר פון די רו-סישע דרוקער-אַרבעטער, ד"ה די אַרבעטער, וואָס האָבן געאַרבעט אין יענער צייט ביי דער רוסישער שפראַך — סיי יידן און סיי ניט-יידן צו טייל. אין יענע יאָרן איז די גאַנצע דרוק-פראָדוקציע אין ווילנע קאַנט געווען כמעט בלויז אין רוסיש, אויסער רעליגיעזע געבעט-ספרים, וואָס פלעגן געדרוקט ווערן אין לשון-קודש און אין פויליש. ביי דער יידישער שפראַך האָט מען דאָן נאָך זייער זעלטן גע-אַרבעט. קיין צייטונגען אָדער זשורנאַלן אויף יידיש זיינען דאָן ניט געווען, סייזן אַ פאַר מעשה-ביכלעך, וואָס מ'פלעגט פון צייט צו צייט דרוקן אין די יידישע דרוקע-רייען.

אויב ראָמס דרוקעריי איז אין יענע יאָרן געווען דער צענטער פון די יידישע דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע און אין דער דאָזיקער דרוקעריי האָט זיך אַלעמאָל אַנטשיידן דער גורל אויך פון אַלע איבעריקע יידישע דרו-קער-אַרבעטער אין די יידישע דרוקערייען אין ווילנע, איז צו יענער צייט געווען אין ווילנע סירקינס דרוקעריי די גרעסטע פון די רוסישע דרוקערייען אין דער גאַנצער צפון-מערב-געגנט פון אַמאָליקן רוסלאַנד און די אַרבעטער פון דער דאָזיקער דרוקעריי האָבן טאַקע דעריבער גע-שפילט די גרעסטע ראָלע אין לעבן פון אַלע ווילנער דרו-קער-אַרבעטער — סיי רוסישע, סיי יידישע. אַלע באַדינגונגען פון דער דאָזיקער דרוקעריי זיינען געווען אַלעמאָל מאָס-געבנדיק אויך פאַר אַלע אַנדערע אַרבעטער אין אַנדערע ווילנער דרוקערייען, וועלכע פלעגן אַלעמאָל נעמען אַלס ביישפיל סירקינס אַרבעטער.

סירקינס דרוקעריי איז דאַמאָלט געווען דער צענ-טער און אַרבעטס-פלאַץ פאַר הונדערטער דרוקער-אַרבעטער ניט נאָר ווילנער, נאָר אויך פון דער גאַנצער ווילנער פראַ-וויץ, ד"ה פון עטלעכע שכנותדיקע גובערניעס און אַפילו פון קאָנגרעס-פוילן (מערסטנס פּאָליטישע, פּאָליצייז אַרויס-געשיקטע אַהער יידן און פּאָליאַקן) און אויך פון די גרויס-

אָפגעארבעט אין סירקיןס דרוקעריי די גאַנצע צייט, וואָס די דרוק האָט עקסיסטירט (איבער 50 יאָר). צוזאַמען מיט כאַנע לעווי האָט דאַמאָלסט אויך געאַרבעט זיין זון לאָזער און זיין אייניקל (לאָזערס זון) שיינעלע, אַלס זעצער. אויך מיט אהרן פיאָרן האָבן גלייכצייטיק געאַרבעט זינע זיין. גאַנצע משפּחות האָבן דאָרטן געאַרבעט. אהרן פיאָר פלעגט זיך אַוועקלאָזן זיין מאַשין מיט די פּלאַטן און אַרומשפּאַצירן איבער דער זעצער, מאַשין-שטוב, סטערעאָ-טיפיר-צימער, אינבינדערע און דערציילן פאַרשיידענע מעשהלעך. אַז מ'פלעגט אים פרעגן: ר' אהרן, וואָס הערט זיך? — פלעגט ער ענטפערן: שוין באַלד דאָנערשטאָג —

די אַרבעטער פון סירקיןס דרוקעריי האָבן זיך אינגאנצן אונטערשיידט פון ראָמס אַרבעטער מיט זייער אַרט לעבן, מינהגים און אַנשווינגען. זיי זינען שוין ניט גע-גאַנגען אין די „בלעכענע“ קאַפּאַטעס, מיט דער רויטער פאַטשיילעך און מיט דער פּושקע שמעק-טאַבאַק, זיי זינען שוין געווען מער וועלטלעך. קיין מינחה האָט מען אין דרוק ניט געדאַוונט. זעלטן ווען-צו אַ יאָרצייט. דעם צווייטן גאַרן האָט פאַרנומען די גרויסע זע-צער, אין וועלכער ס'האַבן געאַרבעט ביי אַ 60—70 זעצער. דעם דריטן — די אינבינדערע.

די זעצערע האָט זיך געטיילט אויף 3 גרופעס: איין

דער פערסטאָנאַל פון סירקיןס דרוקעריי (1906)

עס שטייען אין דער 1טער ריי (פון רעכטס): שוואַרצבראָם, מ. שקלאָווער און קרוגלאָוו. עס שטייען, 2טע ריי: ש. פּלעקסער, גויהאָן, קאַזי פּאַלאַצקי, י. קול, א. ליבסקינד, ביילע, ריווע-לאה, גרוויטש, (ווייטערדיקער אומבאַקאַנט), סיפּאַחויטש, פ. גומקאַחסקי, (ווייטערדיקער אומבאַקאַנט), י. ראַפּינאוויטש און י. וויסאַצקי. עס שטייען 3טע ריי: ס. באַטראַ, י. מאַלעך, איסאַק, וויגושין, בערמאַן, באַרבע, ל. בערלין, (ווייטערדיקער אומבאַקאַנט), מאַריאַשע, ע. ברעזין, ח. פּאַנאַר, ראַמבאַק, ה. מעריינע און א. זאַלק. עס זינן: ש. אַרלוך, י. סטעקין, ש. אַס, סאַלאַחייטשיק, ס. גאַלפּערין, קרייז, ל. גיידאַמאַחויטש, מ. יוועפּאַחויטש, ה. עפּשטיין, מ. סטראַשין, פ. קאַזשדאַן, ש. דוּאַרקין, ש. עפּשטיין, ח. לעווי און א. פּיאָר. עס זינן אונטן: ה. עלטערמאַן, (ווייטערדיקער צוויי אימבאַקאַנט), ר. פּיאָר, געלסער, ראַסקין, קאַפּלאַנסקי, קאַמינאַנסקי, (ווייטערדיקער אומבאַקאַנט), ראַפּאַלאַחויטש און ח. גינזבורג. עס ליגן: סאַטנאוויטש, (ווייטערדיקער אומבאַקאַנט), ב. דראַנזניק, ב. אַס און ל. באַססאַמסקי.

וועט מען באַקומען שכירות. וואָס ווילט איר זאָל זיך הערן? די לייגער און די לייגעריןס האָבן געאַרבעט צו צוויי גלייכצייטיק אויף איין מאַשין און עס זינען געווען ספּעציעלע אומביטערס, ווייל די מאַשינעס זינען דאָך געגאַנגען אָן הפּסקה. מיט דער מאַשין-אַפּטיילונג האָט אָנגעפירט לודוויק גיידאַמאַחויטש, פון פּאַך אַ זעצער, אַ פּאַליאַק, גערעדט פּריי יידיש, אַ קלוגער מענטש. ביי אַ קאַנפּליקט צווישן די אַר-בעטער און באַלעבאַטים איז ער אַלעמאַל געווען נייטראַל.

גרופע זעצער איז באַשטאַנען פון וואָך-מענטשן; די צווייטע גרופע זעצער זינען געווען די אַזוי גערופענע דעמאָלט, מעטראַנפּאַזשן — סאַרמיטלעך, וועלכע פלעגן אָננעמען די אַרבעט אין קאַנטאַר פון בויען און האַלטן פון זיך זעצער, וועמען זיי פלעגן צאָלן פון וואָך. זיי האָבן טאַקע פון די געדונגענע אַרבעטער גוט פאַרדינט.

די „מעטראַנפּאַזשן“ האָבן זיך געטיילט אויף 2 קאָמ-פּאַניעס: וואַפּנערס קאָמפּאַניע און יאַפּעס קאָמפּאַניע. די ביידע קאָמפּאַניעס פלעגן אויך פירן צווישן זיך

שטעלט קיין ווידערשטאנד. דאָרט האָט זיך געפונען אַ עלעמענט וואָס האָט אַליין געשטרעבט און האָט מיט-געהאַלפֿן אָפּשוואַפֿן די ניט נאַרמאַלע באַשעפֿעניש אין דרוקער-לעבן. דאָס זינען געווען די חברים יוסף סטע-קיין, סאַמועל דוואָרקין און נאָך אַנדערע.

די וואַכמענטשן אין סירקיס דרוקער זינען דע-מאַלט באַשעפֿטיקט געווען ביי לערנביכער און טאַבעלן, וואָס די דרוקער האָט אויסגעפירט פֿאַרן בילדונגס-קוראָ-טאָריום, וועלכער האָט אַרומגענומען עטלעכע גובערניעס. אַלע לערנביכער פֿאַר די רוסישע שולן, אין וועלכע ס'האַבן זיך געלערנט ייִדישע קינדער, פֿלעגן זיך אויך דאָרטן דרוקן. אויך פֿלעגט די אָפּטיילונג אויספירן צופֿעליקע באַ-שטעלונגען. אין דער אָפּטיילונג פֿון די וואַכמענטשן איז אין יענער צייט די אַרבעט געווען לפֿי-ערך ניט זייער שווער אפּשר צוליב דעם, וואָס זייער עלטערער זעצער איז דאָן געווען י. גינזבורג—אַ מענטש אָן אינטע-ליגענטער, איידעלער און אַ שטילער, אָן אַ גאַל, אין קעגנ-זאַץ צום צווייטן עלטערן זעצער מאיר יוזעפֿאָוויטש, אויך אָן אינטעליגענטער מענטש (געלערנט אַמאָל אין ראַבינער-שול), אָבער אַ היציקער. גינזבורג מיט זיין שיינער באַרד האָט גיכער געפֿאַסט צו זיין אַ לערער איידער צו זיין אַ סטאַרשי נאַבאַרשטיק. מען האָט די זעצער פֿון דער אָפּטיילונג געהאַלטן פֿאַר „מולירער“. דערפֿאַר איז אָבער די שכירות אויך געווען ניט קיין גרויסע. ביי זייער „ליכטער“ אַרבעט האָט מען אויך געדאַרפט אָפּשטיין אין דרוק אַ 10 שעה אַטאַג.

אין דער צווייטער גרופּע ביי די „מעטראַנפֿאַזשן“ האָט מען געזעצט די סטאַטיסטיק און אַלע אַרבעטן פֿאַר איינער פֿון די לענגסטע באַן-קנופֿן אין געוויסע רוסלאַנד, די אַרבעט איז געווען אַ שווערע און מען האָט דאָך עפעס געהאַט איבער זיך אין יעדער קאַמפּאַניע אַ 8—10 באַלע-באַטיים. עס איז אויך אויסגעקומען אַמאָל צו אַרבעטן איבערשעהן נאָך דער 10 שעהדיקער בייטאַגיקער אָנגע-שטרענגטער ארבעט. אין דער אָפּטיילונג זינען געווען באַשעפֿטיקט כמעט אַלע יידן. ביי די „וואַכמענטשן“ זינען שוין געווען באַשעפֿטיקט אויך קריסטלעכע אַרבעטער.

דער עלעמענט פֿון סירקיס פּערסאָנאַל איז געווען אַ פֿאַרשיידנאַרטיקער. עס זינען געווען אינטעליגענטערע און באַוויסטזיניקע און אויך אָפּגעשטאַנענע—אַזוי פֿון עלטערן דור אַזוי אויך פֿון דער יוגנט. ווער פֿון די איצ-טיקע עלטערע חברים געדענקט דאָס ניט דעם אַלטן זע-צער ראַדין מיט זיין אינטערעסאַנטער „העקעלע“, וואָס מען האָט אויף איר געקענט אויסזעצן אַ שורה פֿון אַ 20 קוואַדראַט די לענג. ער איז געווען אַ מענטש מיט בילדונג. עס איז געווען אַ זעצער באַרישניק—דער בעסטער אַקסידענץ-זעצער אין דער דרוקער—געקומענער פֿון אַדעס, אַסימילירט, געקענט ווייניק ייִדיש, מיט אים איז

אַ שטענדיקן קריג. יעדערע פֿון זיי האָט געוואָלט פֿאַרכאַפֿן אין קאַנטאָר די בעסערע אַרבעט („שפעקאַווע אַריגינאַלן“) און דעריבער פֿלעגט זיך יעדערער פֿון זיין קאַמפּאַניע אונטערהנפענען דעם דירעקטאָר פֿון דער דרוקער—אַווערבאַכן, וואָס האָט זיך דאָן געפֿילט ווי עפעס אַ מיניסטער פֿון סירקיס „מלוכה“. אויך פֿלעגן זיי רק קריכן צו דעם הויפט-בוכהאַלטער קרייז, וועלכער האָט געשפּילט דאָרט די ראַלע פֿון עפעס אַ דיקטאַטאָר. ער איז געווען זייער אַ שטרענגער ביוראָקראַט און אַ טרייער די-נער דעם געשעפט. אים איז שווער געווען אָפּצוקויפֿן בלוז מיט אַ חניפּהלע. פֿדי פֿון אים אַ טובהלע אַרויסצוקריגן, צ״ב אָן אַוואַנס אד״גל, האָט מען אים געמוזט לאַנג בעטן אין דערעסן מיטן צושטיין צו אים...

אינטערעסאַנט איז געווען צו אָבסערווירן ווי איינער פֿון אַ קאַמפּאַניע גייט אַרײַן אין קאַנטאָר. גלייך נאָך אים פֿלעגט נאָכגיין ווער עס איז פֿון דער צווייטער קאַמפּאַניע. מען פֿלעגט זיך פֿאַרפֿאַלגן און ניט האָבן איינער צום אַנדערן קיין צוטרוי. אויך פֿלעגט מען איינער בײַם צווייטן גנבעטן מאַטעריאַל, און אפֿילו אויפֿרייסן שלעסער. עט איז געווען אַמאָל אַזאַ פּאַל: דער עלטערער מעטראַנפֿאַזש וואַפּנער איז געקומען אין דרוקער אום שבת, ווען אויסער דער צייטונג איז קיינער אין דער זעצער ניט געווען. ער איז געקומען דירעקט פֿון קלויז (ווי ער איז געווען גבאי) אין זיין צילינדער. ער האָט אַראַפּגעוואָרפֿן פֿון זיך זיין שוואַרצן סורדוט און גענומען זיך צו דער אַרבעט: אַרומגעמען און שלעפֿן מאַטעריאַל פֿון יאַפעס קאַסטנס און צונעמען אַ פֿאַר ברעטער, אויף וועלכע מען שטעלט זאַץ. פֿדי מ'זאָל זיי בײַ אים ניט דערקענען, האָט ער אַראַפּגע-קראַצט די צייכנס, וואָס יאַפע האָט געמאַכט אויף די ברע-טער. די קריסטלעכע צייטונגס-זעצער האָבן דאָס אָבער באַמערקט, האָבן זיי געלאַכט און געבעטן אויף אַ „האַלבער פֿלעשל“ פֿאַרן ניט אויסזאָגן פֿון חדר. דאָך האָט זיך יאַפעס קאַמפּאַניע דערפֿון דערוואַסט און מען האָט צוריק אָפּגענו-מען ביי וואַפּנערס קאַמפּאַניע די ברעטער מיט אַ גרויסן „הוראַ“, וואָס די גאַנצע זעצער האָט דאָן געמאַכט.

אַזוינע מינים עפּיזאָדן, וואָס זינען פֿאַרגעקומען צווישן די ביידיע קאַמפּאַניעס, האָט מען געקענט פֿאַרצי-כענען נאָך זייער אַ סך. די קאַמפּאַניעס זינען אָבער פֿאַר-שוונדן מיט דעם מאַמענט, ווען עס איז אָפּגעשאַפט גע-וואָרן די „מעטראַנפֿאַזשעסטוואָ“. פֿון די ביידיע קאַמפּאַניעס האָט מער סימפּאַטיע געהאַט ביי אַלעמען יאַפעס, וועלכע האָט ניט אַזוי עקספּלאַצירט ווי וואַפּנערס, דעריבער האָבן זיך אַלע געדונגענע זעצער געריסן בעסער צו יאַפען. די „מעטראַנפֿאַזשעסטוואָ“ איז געווען ביי סירקיסען אין דרוק עפעס ווי אַ אַוואַטאַנאַמע מלוכהלע אין אַ מלוכה. מען מוז באַמערקן, אַז בײַם אָפּשאַפֿן די „מעטראַנפֿאַזשעס-טוואָ“ האָט יאַפעס קאַמפּאַניע אין גרעסטן טייל ניט גע-

צעשיטן זיין, ראזפאר, איז דאך שוין זיין געוויסן געוויס געווען ריין און ארבעט האָט ער ווידער געהאַט. עס איז געווען אַ פּאַל, אָו שְׁבַח הָאֵס אַמְאָל געבעטן יעפּים סירקניען אויף אַ ברית. אין אַ פּאַר וואָכן אַרום האָט זיך יעפּים, אַדורכלויפּנדיק לעבן שְׁבַחן, דערמאָנט וועגן דעם און אים אַ פּרעג געטאָן:

— נו, שְׁבַח, ווי איז עס געגאַנגען דער ברית? צי איז עס עפעס געווען אַ פּינער ברית?

גלעטנדיק דאָס בערדל, האָט אים שְׁבַח, אין גרויס פאַרלעגנהייט, גליַך אַפּגעענטפּערט:

— פּאַניע סירקין, איר זאָלט מיר זייער אַנטשולדיקן פאַרוואָס מיין ווייב האָט גאָר געבוירן אַ מיידל...

מ'קען זיך שוין אַליין פאַרשטעלן, וואָס פאַר אַ שטאַף צום לאַכן פון שְׁבַחן דער פּאַל האָט דאָן געגעבן.

די דריטע אַפּטיילונג אין דער זעצערני איז געווען די צייטונגס-אַפּטיילונג. דאָס איז שוין געווען אַ באַזונדער וועלטל פאַר זיך. דאָ איז שוין געווען גאָר אַן אַנדער עלעמענט זעצער, אַן אַנדער אָרדענונג ביי דער אַרבעט און אַ סך שווערערע אַרבעטס-באַדינגונגען.

די צייטונג, וואָס האָט זיך ביי סירקניען געדרוקט, האָט געהייסן: „סיעוועראַ-זאַפּאַדני גאַלאַס“ (צפון-מערב-שטיב). די דאָזיקע צייטונג איז אין יענער צייט געווען דער איינציקער רוסישער פּראָגרעסיווער אָרגאַן אין גאַנצן צפון-מערב-געגנט פון געווי רוסלאַנד. עס איז געווען אין ווילנע נאָך אַ צייטונג—דער „ווילענסקי וועסט-ניק“—אַרעאַקציאָנערע, וואָס האָט באַקומען סובסידיע פון דער צאַרישער רעגירונג. זי איז געווען ניט קיין אינטערעסאַנטע. אַ טרוקענע, אַ קאַזיאָנע, נאָר פאַר טשינאַוויקעס און רעאַקציאָנערן. זי האָט זיך געדרוקט אין ראָמס רוסי-שער דרוק.

דער „סיעוועראַ-זאַפּאַדני גאַלאַס“ האָט פאַרטיידיקט ניט נאָר יידן, נאָר אויך אַלע איינוווינער פון ווילנע און אומגעגנט. און זי איז טאַקע געלייענט געוואָרן דורך אַלע נאַציאָנאַליטעטן. דאָרטן האָבן מיטגעאַרבעט דעמאָלט אוי-סער אירע שטענדיקע מיטאַרבעטער ניקאָלאַי ראַדין (רע-דאַקטאָר), שאַט, מאַרקאָוו, באַראָן שטעמפּעל, אילין אַאָנד; אויך די ליבעראַלע און ראַדיקאַלע אינטעליגענץ פון יענער צייט.

עס האָבן געשריבן אין דער צייטונג: ד״ר ז. שאַ-באַד, ד״ר ה. קאַוואַרסקי, אינזששטאַט (יודין), ראובן מיצ-קון (כאַציע מיצקונס עלטערער ברודער), האַמונקולוס (זאַ-סלאַווסקי); דאָן נאָך אַ סטודענט, דערנאָך איז ער געוואָרן איינער פון די באַרימטסטע זשורנאַליסטן אין רוסלאַנד—הויפט-מיטאַרבעטער פון איינער פון די גרעסטע אין רוסי-לאַנד דאָן צייטונגען „קיעווסקאַיאַ מיטל“, אַראָן דעווע-נישסקי (ווינטער), פּאַסטאַיאַני (שמריהו גאַרעליק), שפּע-טער צו א. י. גאַלדשמידט און ראַפּעס (ד״ר ראַפּעסעס

אַבער געשען אַ ווונדערלעכער פּאַל: ער האָט זיך גענו-מען אינטערעסירן מיט יידיש, מיט רעליגיעזע לימודים, ביז ער איז דערגאַנגען צו גמרא. ער איז אַרבינגעטראַטן אין חברה ש״ס און יעדן טאָג נאָך דער אַרבעט האָט ער געלערנט און אפילו אַליין אָנגעפירט מיט אַ שיעור. נאָך דער מלחמה, לויט ווי מע גיט איבער, איז ער געוואָרן אַ העברעישער לערער אין ליטע. עס האָט געאַרבעט, שוין אַ ביסל שפּעטער, דער זעצער סטראַשון, וועלכער האָט געענדיקט אין מאַסקווע גימנאַזיע (ער האָט געשטאַמט פון דער אַלטער ווילנער יחוסדיקער פּאַמיליע סטראַשון; אַ זון פון אַן אַרויסגעשיקטן בעת דעם גרוש מאַסקווע). פאַר יענע צייטן גימנאַזיע ענדיקן איז געווען אַ גרויסע זאַך — בפרט נאָך פאַר אַ יידן. ער האָט זיך גערעכנט אין ווילנע פאַר אַ זעצער אַ קינסטלער און איז אויך געווען מער-ווייניקער טעטיק אין דער אַרבעטער-באַוועגונג.

אייניקע אינטעליגענטע זעצער זינען דאָן אַוועק פון פּאַך: דער זעצער פון „גאַלאַס“, ראַפּעס, איז געוואָרן אַ דענטיסט; יעפּים מאַלטשאַדסקי (איצט לויט דער סצענע מאַלסקי) האָט אַוועקגעוואָרפן דעם דרוקער-פּאַך, גענומען שטודירן און געענדיקט פּראָוויזאָר. שוין ניט זעענדיק אין דרוקער-פּאַך פּלעגט מאַלטשאַדסקי אין יע-נע יאָרן נאָך חבון זיך מיט די דרוקער, האָבן אַ קאַנטאַקט מיט זיי; ווען דער פּאַריין פּלעגט נאָר אינאַרדענען וועלכן ס׳איז ספּעקטאַקל אָדער פאַרוויילונג, פּלעגט ער אַלע מאָל אַנטייילעמען שוין אַלס אַקטיאָר.

אַן אויסטערישער טיפּ איז געווען אין דער דרוקע-ריי דער „האַלבער“ זעצער שְׁבַח. דאָס איז געווען אַן אמתער „שְׁבַח“ — אַ ייד מיט אַ בלאַנד בערדל, אַ פרומער, זיין אינטערעס איז נאָר געווען געווענדט צוהו-הויף מיט מגידים און חזנים. ער איז געווען אַ ביסל דעפּעקטיוו. זיין אַרבעט איז געווען אין דער דרוקעריי פּונאַנדערבוסאָר-טירן דעם „סיפּ“ (אַנגעשטאַטענע אותיות), וואָס מען פּלעגט צונויפקליבן אַלע טאָג אין דער זעצעריי אַרום דער גרוי-סער צאָל זעצער. ער האָט גוט געוואַסט אַלע שריפטן ווּ זיי ליגן און אויך מאַטעריאַל און אָרגאַמענטן. פאַר אַ ניי-אַנגעקומענעם זעצער איז ער טאַקע גוט צונויך געקומען אַלס אינפּאַרמאַטאָר. ער פּלעגט זיין פּליגק ווי אַ האָז, געהאַר-זאַם און באַוועגלעך. ווען איינער פּלעגט פרעגן: „שְׁבַח, וווּ ליגט דער שריפט“—איז ער שנעל אַראַפּגעשפרונגען פון זיין ספּעציעלן פּלאַץ און גליַך דערלאַנגט יענעם דעם שריפט מיט גרויס צופרידנקייט. אַבער פאַר חברה לייציס, שטיפּער האָט ער געדינט אַלס שפּילצייג: זיי פּלעגן מאַכן שפּאַס מיט אים און אפילו וואַרפן מיט טיכער. דערפון איז ער גראַד געווען צופרידן, ווייל עס האָט געטראַפּן, ווען ער האָט שוין ניט געהאַט וואָס צו „ראַזביעראַיען“, פּלעגט ער אַליין צעשיטן זיינע אויסגעסאַרטירטע אותיות און האָט ווידער געהאַט אַרבעט. און אויב די יונגאַטשעס פּלעגן אים

א ברודער), אויך פאליצאן (א לענגערע צייט האָט מיט געארבעט אין דער צייטונג א פאליצאן — אן אפיציר פון דער רוסישער ארמיי).

דער פארמאט פון דער צייטונג איז געווען א גרויסער, ווי פון די רעזידענט-צייטונגען. זי איז געגרינדעט געוואָרן דורך גענעראל טשערקאסאָוו און קלעטשקאָוסקי אונטערן נאָמען, סיעוועראָ-זאפאדנאָיע סלאָוואָ, דערנאָך איז זי איבערגעגאנגען צו ראדינען און געביטן דעם נאָמען אויף „גאָלאָס“.

דער זעצער-פערסאָנאַל פון דער צייטונג איז באַ-שטאַנען פון קריסטן און יידן. פון אָנהייב מער קריסטן (רוסן און פאָליצאָן), שפעטער איז געווען העלפט אויף העלפט (פארקערט, אויף דעם, ווילענסקי וויעסניק זינגען געווען כמעט אַלע יידן). די באַדינגונגען זינגען דאָרטן געווען אומדערטרעגלעכע און שולדיק זינגען געווען די אַרבעטער אַליין.

די מעטראָנאָזשן גאַלפערן און גראַץ (שפעטער, ווען גראַץ איז אַוועק, געעפנט אַן אַנאָנסן-קאַנטאַר, איז גע-בליבן אויף זיין אָרט קאַפּקע ריכער) האָבן געהאַלטן די צייטונג פון קאַנטאַר און זיי האָבן געצאָלט די זעצער פון טויזנט אוחיות: אין יענער צייט—15 קאַפּיקעס אַ טויזנט, פאַר פעטיט—מיט אַ קאַפּיקע טייערער. דער גרעסטער טייל פון די רוסן איז באַשטאַנען פון שיפורים, וואָס גאַלפערן האָט אַראָפּגעבראַכט אַזש פון סמאָלענסק. אין יענער צייט האָט אויסגעפּעלט דער מין צייטונג-זעצער (רוסישע) און די שיפורים האָבן טאַקע אָנגעשטעקט די אַנדערע מיטן חשק צום ביטערן טראָפּן.

אין די אַנדערע זעצער-אַפטיילונגען האָט מען נאָך געאַרבעט כאָטש פון שטיק, נאָר „מיט אַ צייט“, מיט אַ גרענעץ—10 שעה, אָבער אויף דער צייטונג האָט מען געהאַרעוועט גאָר אַן אַ צייט. מען פלעגט קומען אין דער פרי און אַריינאַרבעטן ביז אַ זייער 9—10 אין אָונט. און אַ צוגאַב אַ פאַר דיזשורן אַ וואַך, אויף אַ גאַנצער נאַכט — קיין דעפּעשן האָבן דאָן ניט געפּעלט — עס איז דאָן פאַרגעקומען די רוסיש-יאַפּאַנישע מלחמה. מען האָט דאָך געאַרבעט פון שורה, האָט מען דאָך געדאַרפט וואָס מער אַריינכאַפּן. עס איז געווען ווי די רוסן פלעגן זאָגן: סוועטאַ נייע אווידיש, אי וו' באַניו נייע פּאַידיאַש“ (וועסט די וועלט ניט אָנזען און אין באַד ניט גיין) — דאָס ווערטל שטאַמט טאַקע פון די פעטערבורגער זעצער. אַפּטמאַל האָבן די „ניכטערע“ זעצער געמוזט אַרויסהעלפּן די „נאַסע“ — האָט מען געמוזט אַרבעטן נאָך שפעטער.

דעם „ראַזבאַר“ (אַפּלייג-זאַץ) פלעגט מען ניט איינ-טיילן אַלעמען גלייך, נאָר ווען די עמודים פלעגן אַרויפ-קומען מיט דער ווינדע פון מאַשין-שטוב, פלעגן שוין אַלע זיין באַוואָפנט מיט די שופלעס און — אַ וואַרף געטאָן זיך אויף די עמודים מיט געשרייען און מיט זידלערייען, מיט

אמתע, רוסישע ווערטער, ווי הונגעריקע וועלף און ווער עס איז געווען שטאַרקער האָט געכאַפט מער שריפט, און די שוואַכערע פלעגט בלייבן ביי ווייניק אָדער אַמאָל ביי גאַרנישט. אַזאַ שליממזל האָט אויף דער שפראַך פון די שטאַרקערע געהייסן אַ „גענעראַל“. אויף וועמען מען איז געווען אין פעס, דעם האָט מען שוין געמאַכט פאַר אַ „גע-נעראַל“. עס איז געווען אַזאַ פאַקט: עס איז אָנגעקומען אַ נייער זעצער (אַ רוס), גראַד ניט קיין „טרינקער“—האָט מען אים דערלאָנגט אַ „מעניו“ (אַזאַ מנהג איז ביי די „טרינקער“ געווען—אַ נייער מענטש מוז אָפּנעצן די „קאַבלוקי“); יענער האָט זיך אָבער ניט געאַיילט מיטן געבן אויף שנאַפּס, האָט מען אים שוין אויף מאַרגן געמאַכט פאַר אַ „גענע-ראַל“ — קיין ראַזבאַר ניט געגעבן. ער איז דאָן אַוועק פון דער דרוקערזי און שוין מער ניט געקומען (דער זעצער האָט געהייסן זריעלאָוו).

אַט די זעצער פלעגן אָנוואַרפן אַ קאַסטן שריפט אַ צווייטשטאַקיקע: אַז די קאַסע איז שוין געווען פול, פלעגן זיי אַרומלייגן די פעכעלעך מיט שטעגעס און וואַרפן שריפט אין צווייטן שטאַק. איינמאַל איז אַרין אין דער דרוקערזי אַן אַרבעטסלאָזער, האָט זיך צו אים געווענדט דער זעצער יעמעליאַנאָוו: „גיב אויף אַ האַלבער פלעשעלע, גיב איך דיר אַוועק די קאַסע שריפט אפילו מיטן „שפעק“, וואָס איך האָב שוין אויסגעזעצט“ (ביי אַ „גראַנקע“ זאַץ). דער אַרבעטסלאָזער האָט אים גלייך דערלאָנגט די 20 קאָ-פיקעס און האָט זיך געשטעלט אויף זיין אָרט ביי זיין צווייטשטאַקיקן זאַץ-קאַסטן, פאַרן ראַזבאַר צוליב וועלכן יעמע-ליאַנאָוו האָט זיך אַזוי געשלאָגן און שוין מער ווי אַ האַלבן טאַג געהאַרעוועט מיטן אָנוואַרפן אין אים דעם שריפט.

דער פאַקט האָט פאַסירט מיטן זעצער ליפעלעס (עמיגרירט דערנאָך קיין אַמעריקע). דאָס איז אָבער ניט דער איינציקער פאַל. אַזאַ שוואַכקייט האָט אַ טייל זעצער געהאַט צום בראַנפן.

ניט האַבנדיק קיין קרעדיט אויף בראַנפן, פלעגן די טרינקער פאַרזעצן ביי קראַניקן אין שענק (אויף די לאַ-טאַטשקעס), אין הויף בשכנות מיט דער דרוקערזי די קאָ-רעקטור-אַפּזוג, וואָס זיי האָבן געדאַרפט צושטעלן דעם מעטראָנאָזש צום רעכענונג. פלעגט דערנאָך דערגיין צו אַזעלכע בילדער: עס קומט אַן דער טאַג פון דער „פּאַלוטשקע“ (אויסצאלונג פון די שכירות), דער מעטראָנאָזש גאַלפערן זעצט זיך אַוועק ביים טיש מיט אַ בלייפּעדער אין דער האַנט, פדי צו באַרעכענען יעדערנס שורות, וואָס מען האָט אויס-געזעצט פאַר דער גאַנצער וואַך. ווענדט ער זיך דאָן צום שטאַט: — גאַספּאַדאַ, דאַוויטייע סטראַקי, סטראַקי דאַוויטייע!

(מיניע הערן, גיט די שורות, די שורות גיט!). אַ טייל זעצער גיבן זייערע קאַרעקטורן. אָבער די וואָס האָבן פאַרזעצט די קאַרעקטורן אין שענק, געפינען זיך אין אַ טראַגי-קאַמישער לאַגע, און קוקן זיך איבער

איינער מיטן צווייטן, קראצנדיק אין קאפ. דאן ווערט שוין גאלפערן אין פעס און שרייט אויס נאכאמאל מיט אַ בייזער שטים:

— עי, טשערטי, סטראָקי דאָווייטיע, דאָווייטיע סטראָקי, טשערטי! (עי שיידיים, די שורות גיט, גיט די שורות, שיידיים!) — יאָ נייע אימיעיו וורעמעני ס'וואמי וואָ זיטסיאָ (איך האָב ניט קיין צייט מיט אייך זיך צו פאַררדייען).

דאָן שושקענען זיך די זעצער איינער מיט צווייטן און לויפן אין שענק, טוען דאָרטן אויס די מאַנטלעך, די מאַרינאַרקעס און די היטלעך, פאַרבײַטן אויף די פאַרזעצ-טע קאַרעקטורן.

גאלפערן וואָרט מיט אומגעדולד און בייזערט זיך, ביז עס קומען די זעצער מיט די קאַרעקטורן, ציטערנדיק פון קעלט (אין גאס איז אַ פראַסט) און אויסווענדיק אָן די בגדים ווי אַרומגעפליקטע הענדלעך.

די הויפט-העלדן פון אַזוינע עפיואָדן זיינען געווען: פֿרײַטער, יעמעליאַנאָוו — אַ רוס פון סמאָלענסק, אַ גע-וועזענער וואָלאָסטנאָי שרייבער, אושינסקי — אַ טויב-שטומער, אָן אינטעליגענטער מענטש, אַ מיניסטערס אַ שוואַ-גער, ווענצעוויטש — אַ ווילנער פראַוואַסלאָוונער און נאָך אנדערע. צו דער פריילעכער קאָמפאָניע קען מען אויך צורעכענען דעם יונגן זעצער קאָדקין — אַ ייִדישער בחור, געשטאַמט פון אַ באַלעבאַטישער פאַמיליע אין גראַדנע, דאַכט זיך געהאַט בילדונג, ער איז אָבער שוין געווען אין „פּיטיער“ (אַזוי האָבן די זעצער גערופן פעטערבורג) און שוין באַוויזן אָפּצוגעבן אָן עקזאַמען אויף שיכורן. דער קאָדקין, זייענדיק עטלעכע יאָר אין פעטערבורג בלויז אין דער סביבה פון די רוסישע „איטאַליענער“ (אַזוי האָט מען דאָרט גערופן די שיכורים, וואָס האָבן זיך שוין אַראָפּגעלאָזן צום „דעק“), האָט זיך שטאַרק אַסימילירט אין רוסישן גייסט, קיין איין וואָרט ייִדיש ניט געוואָלט ריידן און געווען אַ הייסער רוסישער פאַטריאַט. עס האָט אַמאָל פאַסירט, דער מעטראָנפּאָזש האָט קאָדקין געגעבן אַ דריי-רובלדיקן באַנקנאָט ער זאָל אויסבײַטן אויף קליינגעלט און נעמען פאַר זיך אַ רובל אַלס אַוואַנס, — דאָס איז געווען מן גוטאָג, איז קאָדקין געקומען צוריק ערשט שבת — געוויס שוין אָן דעם רעשט.

אַזעלכע טיפן זיינען געווען נאָך אַ סך און אַזעלכע פאַלן זיינען פאַרגעקומען אויך מיט אַנדערע. און מיט אַזוינע מענטשן האָט מען דאָס געדאַרפט אַ צייטונג אַרייס-לאָזן. געווען פאַלן, ווען עטלעכע זעצער מיטאַמאָל האָבן זיך „פאַרגולאַיעט“, האָט מען געמוזט אָנקומען צו די זע-צער פון די אַנדערע אָפּטיילונגען און ווען יענע האָבן ניט געוואָלט אַרבעטן, האָט מען געמוזט אַלאַרמירן די „גיכע הילף“ פון דער שטאַב-טיפּאָגראַפיע (אויף ברייטער גאַס; ניט ווייט פון סירקינס דרוקעריי איז דאָמאָלסט געווען דער

געגנטלעכער מיליטער-שטאַב — דאָרטן איז אויך געווען אַ דרוקעריי, האָט מען פון דאָרט איינגעלאָדן עטלעכע סאָלאַדאַטיקעס זעצער. קיין יידן האָבן דאָרט ניט געאַרבעט. דער פאַרוואַלטער מיט דער דרוקעריי איז דאָן געווען דער פּאָלקאַוויניק אַסס, אַ ווילנער געשמדטער ייִד. צווישן די זעצער זיינען אויך געווען סימפּאַטישע ייִנגלעך — מאָ-סקוויטשעס, זייער באַוואוסטזיניקע. זיי פלעגן אַליין אויך קומען אָפט אין סירקינס דרוקעריי — מ'פלעגט זיך חברן מיט זיי, איינלאָדן אויף פאַרוויילונגען און שמחהס, חתונות בײַ די ציווילע רוסישע דרוקער).

פֿרײַטער פלעגט, זייענדיק בײַ „שטימונג“, אָפט זינגען זײַן באַליבט ליד:

נייע פּלאַטש, גאלובטיק פּליטער,
סטאַ אומער, אומער שריטער;
נאָ קעלער, בראַקמאַן, שטאַקמאַן * וסווי יעסטאַ,
דאָזאי חייפּאַס זאָ איך וואָראַחזיע אי וסיציע.

אויף ייִדיש הייסט עס:

חיין ניט, טייכעלע פּליטער,
האַס עס איז געשטאַרבן, געשטאַרבן שריטער;
אָבער קעלער, בראַקמאַן, שטאַקמאַן נאָך לעבן,
לאַמיר אויסרינקען פאַר וייער געווינט און לעבן.

עס איז אינטערעסאַנט צו דערמאָנען דעם עלטסטן זעצער פון דער צייטונג — מיישטאַוויטש, וואָס איז געווען זייער אָן אינטערעסאַנטער טיפּ. ער האָט געשטאַמט, לויט ווי ער פאַרזיכערט, פון דער באַוואוסטער פּוילישער אַדעליקער פאַמיליע אין ווילנער קאַנט. אָן אינטעליגענ-טער און איידעלער מענטש, איז ער געווען שוין אַלט אין יאָרן, אָבער פיזיש שטאַרק. ער פלעגט זעצן ריין, אָן גרייזן — זיינע קאַרעקטעס האָט דער קאַרעקטאַר גאָר ניט געלייענט. מיישטאַוויטש האָט געפירט אָן אַרט לעבן עפעס ווי פון אַ פרוש, אָפּגעוונדערט פון דער וועלט. סירקינס דרוק איז פאַר אים געווען אַלץ — אי זײַן אַרבעטס-פּלאַץ, אי זײַן דירה. ער האָט זיך איינגעאַרדנט גאַנץ גע-מיטלעך זײַן וואוינונג אונטערן רעאַל, ווי ער איז געשטאַ-נען און געאַרבעט. דאָרטן האָט ער געהאַט זײַן עס-צימער און שלאַף-צימער. וואָס איז באַשטאַנען פון אַ שטרויזאַק און אַ קישעלע. דאָרט האָט ער אויך געהאַדעוועט זײַן קאַץ, וואָס זי פלעגט אים היטן פון מיז. פון דרוק פלעגט ער אַרויסגיין זעלטן, ווייל פון דער אַרבעט אַהיים האָט ער דאָך ניט געדאַרפט גיין ווייט... ער פלעגט איינמאָל אין עטלעכע טעג אַדער אין וואָך אַרויסגיין פון דרוק אין זײַן לאַנגער גראַנעטענער פעלערינע. אונטער וועלכער ער פלעגט טראָגן זײַן פראַוויאַנט און דעם גרויסן קרוג מיט געקעכץ, וואָס האָט געקלעקט פאַר אים אויף אייניקע טעג. ער האָט אויסגעזען מיט זײַן מאַיעסטעטישער פיגור אין

* שריטער, קעלער, בראַקמאַן און שטאַקמאַן זיינען געווען אַמאָליקע רוסישע בראַנסן-פאַבריקאַנטן, און דאָס לירל האָבן געחיימט די פעטערבורגער זעצער פּליטערן, ווען עס איז געשטאַרבן שריטער.

דער פעלערניגע עפעס ווי אז אַלטפרענקישער פּראָפּעסאָר, איז טאַקע זײַן אַדורכמאַרשירן אין אַזעלכע פּאַלן איבער דער גרויסער זעצערני געווען פאַר אַלעמען אַ סענסאַציע און מען האָט אים טאַקע באַגעגנט מיט געזאַנג פון אַן אַלט-פּוילישער מעלאָדיע און אַקאָמפּאַנירט מיט דער דאַן טראַדיציאָנעלער „זעצער-מוזיק“ (אַלע מיט אַמאַל האָבן מיט זייערע זאַץ-ליניעס גענומען ריפּן און קראַצן איבער די פעכעלעך פון זייערע זאַץ-קאַסטנס). דאָס האָט אים פאַרשאַפט גרויס כבוד און פאַרגעניגן.

מייסטאָוויטש איז געווען בײַ אַלעמען באַליבט. ער האָט מיט מיר אָפטמאַל גערעדט וועגן דעם לעצטן פּוילישן אויפשטאַנד און וועגן דער האַפּענונג אויף פּויליש באַפֿרײַונג. ער האָט געגלייבט אין דעם ווי אַ פּרימערי ייד גלייבט, אַז משיח וועט קומען. ער האָט מיט אַ פעסטער זיכערקייט געזאָגט, אַז פּוילן וועט געוויס צוריק יוערן זעלבשטענדיק. דאָס אַלץ פלעגט ער מיט מיר ריידן אין דער שטיל, ווייל דאַן האָט נאָך געשוועבט איבער דער ווילנער ערד דער שאַטן פון מוראַוויאַוו דעם הענקער. עס האָט אים זייער וויי געטאַן, ווען די רוסן פון דער צײַטונג פלעגן אַנרופן דעם פּוילישן אויפשטאַנד מיט פאַראַכטונג: מיאַטיעזש. מייסטאָוויטש פלעגט זיך מיט מיר אַ ביסל פאַרהערן אין דער פּוילישער שפּראַך, וועלכע איך האָב דאַן באַהערשט מער ווי אַנדערע ווילנער זעצער.

די סירקיש, וועלכע מ'האַט געהאַלטן פאַר יידישע אַריסטאָקראַטן (זיי האָבן געשטאַמט פון די דאַנציגס, פון דער מוטערס צד — דעם חיי-אַדמס אור-אוראייניקלעך) האָבן מייסטאָוויטשן געלאָזט וווינען אין דער דרוקערני, געגעבן אַוואַנסן און אים געאַכט ניט ווייניקער ווי דעם עלטסטן זעצער פון די וואָך-מענטשן, ישראל מאַגאַט, וועלכן די באַלעבאַטיס האָבן אויך איינגעאַרדנט אַ 40 יאָריקן יובל. דער יוביליי איז פאַרגעקומען זייער פּייערלעך, דער יוביליאַר האָט אויך באַקומען אַ סך מתנות. ישראל מאַגאַט פלעגט זיך אַרומשפּאַצירן איבער דער זעצערני, ניט אַרבעטנדיק, רק קוקן אויף דעם גאַלדענעם זייגער, וואָס ער האָט געקראָגן צום יוביליי. די באַלעבאַטיס פלעגן פון אים קיין אַרבעט ניט פאַדערן. ער פלעגט זיך קומען אין דער פרי, געזעצט זיך ליענען אַ צײַטונג, דערציילן מעשיות, אַמאַל אומבײַטן עפעס אַ פאַמיליע אין אַ פאַרטיקן זאַץ פון אַ שול-אַטעסטאַט אָדער אַרײַנשטעלן אַ פאַר אַרויסגעצויגענע אותיות אין אַ „שפּעקאָון“ זאַץ. מאַגאַט איז געווען אַ ליבער אַלטיטשקער, אַזוי ווי מייסטאָוויטש, און די באַצײונג פון די באַלעבאַטיס און אַרבעטער צו זיי בייַדן איז געווען אַ גלייכע.

אַזוינע טיפּן, וואָס איך האָב נאָר-וואָס דערמאַנט, זײַנען געווען צווישן די רוסישע דרוקער נאָך אַ סך — און ניט דווקא אויף דער צײַטונג „סיעוועראַ-זאַפּאַדי גאַלאַס“. איך האָב נאָר געבראַכט עטלעכע טיפּן אַלס

אַפּשפּיגלונג פון יענער צײַט, אין וועלכער ס'האַט נאָך געהערשט אין זייער אַ גרויסער מאָס פּינצטערניש, אָפּגעשטאַנענקייט, שיכרות צווישן די רוסישע מאַסן. די שווערע אַרבעטס-באַדינונגען, די איבערגעמאַטערטקייט פלעגן ברענגען צום ביטערן טראַפּן. אַ פאַרענטפּערונג האָבן אויך געהאַט די זעצער אין זייער אַרבעטן בײַ בלײַ און פלעגן האָבן אַ תּירוץ, אַז דער בלײַ-שטויב ווירקט אַזוי שלעכט אויפן אָרגאַניזם, אַז דער זעצער מוז אים פאַרניכטן מיטן בראַנפּן.

דער מערקווערדיקסטער טיפּ פון גאַנצן פּערסאָנאַל אויפן „סיעוועראַ-זאַפּאַדי גאַלאַס“, און אויך צווישן אַלע דעמאָלטיקע ווילנער זעצער, איז געווען קאַפּקע ריכער. ער איז געווען רײַך מיט זײַן פאַרשיידנאַרטיקן און שטורמישן לעבן. דער צווייטער מעטראַנפּאַזש אויף דער צײַטונג, האָט ער זיך גערעכנט אין ווילנע פאַר דעם גיכסטן זעצער און מעטראַנפּאַזש. עס איז ניט געווען אַ טאַג, ווען ער זאָל ניט טרינקען. ער האָט אָבער, ווי מ'האַט דאַן געזאָגט, געטרונקען ניט ווי אַלע שיפורים, נאָר קלוג — ער פלעגט נאָך יעדער מאָל טרינקען גוט עסן. עס פלעגט פאַסירן, אַז קאַפּקע האָט אַ גאַנצן טאַג געשיכורט, אָבער די צײַטונג האָט פון דעם ניט געליטן. געקומען בײַנאַכט מיט פאַרגאַסענע אויגן און — גענומען „וואַרפּן“ די שפּאַלטן אין די עמודים מיט אַזאַ שנעלקײַט, אַז אַלע ניכטערע זײַנען נתפעל געוואָרן. ער פלעגט נאָך חוץ דעם אויך אָפטמאַל אַ פאַרמאַטערטער פון דער שווערער נאַכט-אַרבעט אַרויסהעלפּן אַ חבר מיט אַ 100 שורות. ער איז געווען אַ גוטער ברודער. יענעם אַ טובה צו טאָן איז ער געגאַנגען אין פּייער.

קאַפּקע איז געווען איינער פון די גרעסטע פאַר-דינער צווישן די זעצער. אַרבעטנדיק אַלס מעטראַנפּאַזש בײַנאַכט, פלעגט ער אָפט בײַטאַג צואַרבעטן אין סירקיש דרוקערני און אַז ער פלעגט זיך אַוועקשטעלן זעצן, פלעגן די שפּאַלטן בײַ אים וואַקסן ווי שוואַמען נאָך אַ רעגן. ער האָט געדינט ווי אַ בײַשפּיל פאַר די וואָס זאָגן, אַז „אַלע גוטע טרינקער זײַנען אויך גוטע אַרבעטער“. אַליין געשטאַמט פון באַלעבאַטיש-באַלמעלאַכישע עלטערן, האָט ער זיך אָבער דערנענטערט צו דער אונטערוועלט און פלעגט זיך חברן מיט פאַרשיידענע טונגינלע פאַרשוינען. ער האָט זיך ניט פונאַנדערגעקליבן, ווער זיי זײַנען — אַבי צו פאַרברענגען אַ גוטן טאַג. ער פלעגט אָפט שיכורן מיט אינטעליגענטן, אויך מיט דער אונטערוועלט אין משה דעם הינקעדיקן בַדחנס רעסטאָראַן אין ליטעראַרישן געסל. דער פּאָליצײַ איז ער שוין געווען גוט באַקאַנט צוליב זײַנע אָפטע אַוואַנטורעס. ער פלעגט זיך צעשלאַגן מיט סטודענטן, יונקערס, קאַזאַקן. נאָכן מאַכן אַ פּראַטאַקאָל, פלעגט ער מיט זיי אין רעסטאָראַן מאַכן שלום. ניט געקוקט אויף דעם, איז ער בײַ אַלעמען געווען באַליבט.

און האָט שטאַרק באַדויערט די אָפּפּראַציע, וואָס מען האָט געמאַכט איבער זיין קינד (שפּעטער זינען די מוטער מיט די קינדער געוואָרן קאַטוילן). דער פּאָטער האָט אָבער נישט פּראָטעסטירט, ווייל אַזוי האָט געוואָלט זיין רבי, זיין פּאַטראָן...

קאָפּקע רייכער האָט אויך עטלעכע פון די דער-מאַנטע מינים זעצער חתונה געמאַכט, אָבער מיט וועמען ער האָט געוואָלט. דעם זעצער קאָדקין — זיין בעסטן חבר — האָט ער חתונה געמאַכט מיט אַ גאַסן-מיידל. דעם שוואַרצינקן זעצער ליאָווקע קרעמער, מיט די לאַנגע שפיציקע וואַנסעס ווי ביי אַ קאָטער, און נאָך עפעס אַ זעצער נון דרום-רוסלאַנד (אין האָב פאַרגעסן זיין פּאַמיליע) האָט ער דאָסגלייכן אויסגע-שדכנט ווייבער — אויך געוועזענע גאַסן-מיידלעך. ליאָווקע קרעמער האָט זיך גערעכנט פאַר אַן איטאַליענער. ער פלעגט זיך באַרימען, אַז ער איז געגאַנגען צו פּוס פון פעטער-בורג קיין מאַסקווע פּאַ שפּאַלאַם* (פּאַזע דער באַן-ליניע) אין אָפּאַרקעס* (כאָדאַ-קעס). אַזאַ העלדיש-קייט פלעגן די פּאַר-שיכורטע זעצער אין יענער צייט באַווייזן.

עס האָבן צויענער צייט געהערשט פּאַר-שיידנאַרטיקע באַ-פּריינגס = שטרעמונגען און אידעען. מען איז דאָך דאָן געווען באַהערשט מיט דעם געדאַנק, אַז מען דאַרף אַלע געפּאַלענע אויך, מאַכן פאַר מענטשן — גנבים און גאַסן-מיידלעך מאַכן פאַר פּראָדוקטיווע און נוצלעכע פאַר דער געזעלשאַפט. ביי די ווילנער דרוקער-אַרבעטער איז דאָן דער הויפּט-אַנפירער פון דער אידעע געווען וועל פּסטשיק קאַמערמאַכער (דער יינגערער ברודער פון מאַטלען [קעפּאַלין] — שמואל קאַמערמאַכערס זון; שוין אויך געווען אַ פּאַר יאָר אויף פּאַרשיקונג אין סיביר, איצט אין אַמעריקע). ער האָט אויך אַ געוויסע צייט געאַרבעט אויף דער צייטונג, סיעוועראַ-זאַפּאַדני גאַלאַס* (דאָן האָט מען טאַקע צוריקגעקערט צו אַ גאַרמאַלן און פּראָדוקטיווען לעבן קאָלע אוראַנאָווסקין, וועלכער איז געווען

קאָפּקע האָט אויך געקענט גוט צוניצקומען אין די הייסע טעג פון דער רעוואָלוציע. מען האָט דאָן איבער-געגעבן, אַז אין די אָקטאָבער-טעג פון 1905 זיינען ביי אים געווען באַהאַלטן די דעמאָלטיקע גרעסטע אַנפירער און רעדנער אין ווילנע — דער סטודענט סטעפּאַן (אַרוס) און סאַמאַש (אַפּאַליאַק). דער סטעפּאַן מיט די שוואַרצע לאַנגע האָר, אין דער סטודענטן-קורטקע, פלעגט אַנציונדן די יונגע הערצער פון דער יוגנט מיט זינע פּייערדיקע רעדעס אויף די מיטינגען. ער איז געווען דער אָפּגאַט פון די מאַסן, באַזונדערס פון „טיינעם געשלעכט“. דער פּאַליאַק טאַמאַש ווידער מיט זיין איידעלן אינטעליגענטן אויסזען, מיט זיין בלאַנד בערדל — האָט אויך מיטגעריסן

מיט זיך אפילו די מער געלאַסענע על-טערע מענטשן. ער פלעגט ריידן אויף די מיטינגען אין פויליש און האָט טאַקע ביי די פּאַליאַקן געהאַט אַ גרויסן ערפּאָלג. אָט די מענטשן האָבן אין יענע גרויסע טעג גענעכטיקט קאַנספּיראַטיוו ביי קאָפּקע רייכערן. דאָס האָט מען דערקלערט דער-מיט, וואָס דאָרט זיינען זיי געווען זי-כערער, ווייל אויף קאָפּקע האָט נישט גע-קענט פּאַלן קיין חשד. קאָפּקע איז אויך געווען אַ גרויסער אַוואָרטיטעט ביי די דערמאַנטע שיכורים-דרוקער, אַן אונטער-שייד פון נאַציאָנאַליטעט, און געהאַט אויף זיי אַ גרויסן איינפלוס. פאַר זיי איז געווען אַ כבוד, אַז קאָפּקע פלעגט מיט זיי טרינקען. זינער אַ וואָרט איז פאַר זיי געווען הייליק. אַ סך פון אָט די מענטשן האָבן אונטער זיין ווירקונג חתונה געהאַט. עס איז געווען אַ פּאַל: איינער אַ זעצער, נישט קיין ייד, האָט זיך פּאַרלייבט אין אַ יידיש מיידל און זי האָט אים געבאָרן אַ זון. האָט קאָפּקע דעם זעצער אויסגעפּאַדערט, אַז ער זאָל מיט דער מיידל חתונה האָבן, און אַזוי איז געווען. נאָך מער — דעם יינגל האָט קאָפּקע געוואָלט מאַכן פאַר אַ יידן, האָט ער געפּראָוועט ביי זיך אין דער היים דעם ברית. דער פּאָטער איז דאָן געשטאַנען אויסן הויף, ווי קאָפּקע האָט געווינט (אויף פּאַפּלאָוועס)

דער זעצער-פּערסאָנאַל פון דער צייטונג „סיעוועראַ-זאַפּאַדני גאַלאַס“ (1909)

ס'שטייען פון רעכטס: קאַיעס, ג. קלעפּיקאַה, א. פּאַסקוויטש, מ. קאַז, צ. מאַרקעלעס. ס'זיצן פון רעכטס: קאַזאַלעווסקי, קאָפּקע רייכער, ר. גאַלפּערן, מ. ציזאַקא, נירערמאַן.

פון נאַציאָנאַליטעט, און געהאַט אויף זיי אַ גרויסן איינפלוס. פאַר זיי איז געווען אַ כבוד, אַז קאָפּקע פלעגט מיט זיי טרינקען. זינער אַ וואָרט איז פאַר זיי געווען הייליק. אַ סך פון אָט די מענטשן האָבן אונטער זיין ווירקונג חתונה געהאַט. עס איז געווען אַ פּאַל: איינער אַ זעצער, נישט קיין ייד, האָט זיך פּאַרלייבט אין אַ יידיש מיידל און זי האָט אים געבאָרן אַ זון. האָט קאָפּקע דעם זעצער אויסגעפּאַדערט, אַז ער זאָל מיט דער מיידל חתונה האָבן, און אַזוי איז געווען. נאָך מער — דעם יינגל האָט קאָפּקע געוואָלט מאַכן פאַר אַ יידן, האָט ער געפּראָוועט ביי זיך אין דער היים דעם ברית. דער פּאָטער איז דאָן געשטאַנען אויסן הויף, ווי קאָפּקע האָט געווינט (אויף פּאַפּלאָוועס)

א לענגערע צייט א פראפעסיאנעלער גנב. ער איז געווען געשמדט — דאס האט ער געטאן צוליב דעם, כדי מ'זאל אים פארקלענערן זיין הארבע שטראף, וואס מ'האט אים צוגעמשפט פאר א גרויסן פארברעכן. שפעטער איז ער ווידער געווארן א ייד. מען האט קאלקען באשעפטיקט אלס זעצער אויף דער צייטונג „ווילענסקי וועסטניק“ (אין די יונגע יארן איז ער געווען א זעצער), און אזוי האט ער אפגעארבעט די גאנצע צייט ביז דער מלחמה.

מען האט אויך, געמאכט צוריק פאר א מענטשן די פראסטיוטסקע יודיסקע — א שיינע, בלאנדע מיידל, א מינסקערין. מען האט איר אויסגעלערנט פאר א לייגערין און זי האט געארבעט אין די ווילנער דרוקערייען. דאס אלץ איז געטאן געווארן צוערשט נאר אדאנק קאפקע רייכערן. ער איז עס געווען דער שדכן, דער צושטעלער פון דעם מין מענטשן-מאטעריאל, ווייל ער האט דאך געהאט א קאנטאקט מיט דעם סארט מענטשן.

אט דאס איז געווען קאפקע רייכער! אין אים איז געווען פארקערטער גוטס און שלעכטס. ביי אים אין ווילנע אויף פאליצאקער גאס, אין וואפנער דעם זעצערס הויז, זינגען א סך מאל פארגעקומען קאנספיראטיווע פאר-זאמלונגען פון די ארבעטער פון „גאלאס“, און כאציע מיצקן האט געהאלטן זינע אגיטאציע-רעדעס. קאפקע איז אויך געווען פון די ערשטע געבער אויף א „פאדפיסקע“. אין יענער צייט איז נאך ניט געווען קיין קראנק-קאסע, קיין ארבעטסלאזע-אונטערשטיצונג, קיין סאציאלע פארזארגונג. איז דער איינציקער מיטל צו העלפן א קראנק-אן ארבעטסלאזן און הונגעריקן געווען — א „פאדפיסקע“ (איצט רופט מען דאס א באשטייערונג), ד"ה מ'פלעגט צונויפמאכן פאר אזא נויטבאדערפטיקן אין די דרוקערייען. מ'האט קיינעם ניט אנטזאגט — סיי א היגן, סיי א דורכ-פארער (קיין פאריין איז נאך דאן ניט געווען). עס איז געווען א פאל שוין אין דער שפעטערדיקער צייט, אז מ'האט אפילו געמאכט אזא „פאדפיסקע“ פאר א זעצער, וואס האט נאך געארבעט, נאר ער האט שוין געדארפט ווערן אן ארבעטסלאזער אין א וואך ארום (דאס איז פארגעקומען אין קלעצקינס דרוקעריי).

*

אט אזוי האט מען אין יענער צייט געארבעט, געארבעט שווער און ביטער, ניט האבנדיק קיין מעגלעכקייט פריי און עפנטלעך דאס לעבן צו פארגרינגערן, צו פאר-בעסערן. ס'זינגען דאך דאן געווען פארווערט אלע מיטלען דערצו: פארזאמלונגען, שטרעקן, פאריינען, די פרייהייט פון ווארט אאו"ו. יעדער פרווה פון ארבעטער צו וועלן זיך העכערן די שכירות אויף א האלבן אדער א גאנצן רובל א וואך האט זיך דאן אנגעשטויסן אויף א געפאר. מיט גוטן האבן די באלעבאטיס ניט געוואלט געבן, האבן די ארבעטער געמוזט אין געהיים זיך צונויפריידן און מאכן א שטריק — דאס האט שוין דאן געהייסן „קראמאלע“,

פאליטיק, כאטש די פאדערונגען זיינען געווען ריין עקאנאמישע, און פאר „קראמאלע“ האט מען געזעצט אין די טורמעס און פארשיקט אויף סיביר. האבן טאקע די אפגעשטאנענע און איינגעשלעפערטע ארבעטער זייער גאנצן פעס און אומצופרידנקייט מיט זייער גורל דערטרונקען אין בראנפן און פארשפילט אין קארטן, ניט וועלנדיק זיך קריגן און שטעלן זייער פרייהייט אין געפאר. עס איז אבער אויך געווען א גאר קליינער טייל, וואס זייער באוויסטזיין האט זיי דיקטירט, אז אזוי קען דאס ניט בלייבן און אז זיי מוזן אויפוועקן פון שלאף די אומ-באוויסטזיניקע צו א קאמף קעגן די באדינגונגען, וואס שטערן צו פארבעסערן און פארשענערן דאס לעבן פון דרוקער-ארבעטער אין יענער צייט.

אט אזוי איז דאס זיך געגאנגען, ביז עס קומט דער יאר 1905. דעם „ני-יאר“ פראוועט מען נאך אויך לויט די אלטע אָנגענומענע טראדיציעס: מען באגרייט די באלעבאטיס מיט דעם נייעם יאר. אזוי פלעגט דאס געוויינלעך פאָרקומען אין סירקניס דרוקעריי. אויף דער באגרייסונג האבן שוין געהאט די אויסשליסלעכע רעכט די זעצער פון „גאלאס“, פליטער און יעמעיאנאו (א ייד און א קריסט). זינגען זיי טאקע אריין אין קאנטאר פון דער דרוקעריי און איינער נאכן אנדערן האבן זיי זיך גענומען בייגן ביז דער ערד פארן באלעבאס און ביידע מיט אמאל אויסגערופן: „ס נאָוויס גאָדאָם“, „ס נאָוויס שטשאַסציע“ („מיט אַ נייעם יאַר“, „מיט אַ ניי גליק“). געוויס האבן זיי געמיינט ניט די הגדה — און דער הער סירקין האט זיי טאקע נאָכן ענטפערן, וואס טאָושע“ („אנך אויך“). דערלאנגט א דריטערל אדער א פינפערל אויף בראנפן, ניט פילנדיק, אז דער „ני-יאר“ איז שוין אפשר דער לעצטער פון די יארן, ווען ארבעטער פלעגן זיך בייגן אין דרייען פאר זייערע ברויטגעבער; אבער דאס האבן דאן די ארבעטער אויך ניט געפילט.

אט גייט אוועק א וואך נאך ני-יאר, אכט טעג, ניין טעג, צען טעג. דער צענטער יאנואר. אלע זינגען ביי דער ארבעט. די מאשינען קלאפן. די זעצער שטייען ביי די זאץ-קאסטנס, כאפן פלינק מיט די שפיץ פינגער די בלייענע אותיות, שטעלן זיי פארויכטיק אין העקעלע אריין און ווארפן מיט די אויגן אויף אלע זייטן — דא אויף די ניט-דיטלעכע אריגינאלן (מאנוסקריפטן), קנייטשנדיק דעם שטערן און שילטנדיק דעם אווטאר פאר זיין „שווערער האנט“ („די האנט זאל אים אָפדארן!“), דא א קוק אין די פעכעלעך, ווו די אותיות ליגן, דא א וואָרף מיט אן אויג אויף דער אויסגעזעצטער שורה אויפן העקעלע, און דא א וואָרף מיטן צווייטן אויג אויפן שְכנס גראַנקע (שופלע), צי האט ער שוין פיליכט מיט א העקעלע מער פון אים אויסגעזעצט, און דעריבער מוז ער זיך אַנשטרענגען מיט אלע כוחות אים צו דעריאָגן. אט אזוי זינגען אלע אַרבייטער אין דער ארבעט.

פלאן. די ארבעטער האָבן אויסגענוצט דעם מאַמענט : גענומען דערלאַנגען די באַלעבאַטיס פאַדערונגען. אזוי האָבן אויך די ארבעטער פון סירקיס דרוקערני צוגעטראָגן זייערע באַלעבאַטיס אַ פאַפיר מיט פאַדערונגען, צו וועלכע די ארבעטער האָבן שוין לאַנג געשטרעבט און גענאָרט. די פאַדערונגען זיינען געווען אומגעפער פאַלגנדיקע : (1) אַפשאַפן די שטיק-אַרבעט, (2) אינפירן אַ 9 שעהדיקן אַרבעטסטאָג, (3) אַפשאַפן די מעטראַנפּאַזשערני, (4) אַ הוספה פון די שכירות און (5) וויעזשלוואַיע אַבראַשטשעניע (העפלעכע באַצויג) צו די ארבעטער.

די סירקיס זיינען אויף די פונקטן פון אָנהייב ניט אינגאָאָנגען, נאָר נאָכן דינגען זיך, זיינען זיי שוין געגאַנגען אויף אַ קאָמפּראַמיס — אינגעשטימט אויף דער הוספה, אָבער אויף קיין פאַל ניט אויף אַ 9 שעהדיקן אַרבעטסטאָג און אויף אַפשאַפן די שטיק-אַרבעט. בני יענעם מאַמענט האָט אָבער געשפּילט די הויפט-ראָלע די פאַרקירצונג פון אַרבעטסטאָג, דאָס האָט דאָך אין יענער צייט געהאַט אַ פאַליטישע ראַדיקאַלע באַדיטונג.

אָבער די עלטערע און די אָפּגעשטאַנענע אַרבעטער האָבן גיכער געוואָלט אַ רובל הוספה איידער ווייניקער אַרבעטן, און ווידער האָבן זיי ניט געוואָלט פאַרשאַרפן דעם קאָנפליקט מיט די באַלעבאַטיס. און זיי טאַקע האָבן געבראַכט אַ גרויסן שאַדן דער אַקציע, דערמוטיקנדיק די באַלעבאַטיס ניט צו זיין נאָכגיביק.

פּלוצלונג האָט מען זיך דערוווסט, אַז עטלעכע אַרבעטער האָבן געבראַכן אויף מאַרגן דעם שטריק אין דרוקערני. דאָס איז געווען אַ קליינער טייל אַרבעטער פון די גאָר אַלטע אין יאָרן און עטלעכע אָפּגעשטאַנענע. ווען מען האָט געוואָלט אַראָפּנעמען די שטריקברעכער פון דער אַרבעט, איז געקומען צו סקאַנדאַלן צווישן די מער אַקטיווערע אַרבעטער און די באַלעבאַטיס. אָבער די דרוק, אין אַלגעמיין, האָט ניט געאַרבעט. עס איז דערגאַנגען ענדלעך דערצו, אַז דער אַרבעטס-אינספּעקטאָר האָט זיך גענומען פאַרמיטלען אין קאָנפליקט. דעם אינספּעקטאָר עפּראַסימאָוו האָט מען געהאַלטן פאַר אַ ליבעראַל און ווי מען האָט איבערגעגעבן, איז ער גאָר געווען אַ ס'ר (ער האָט זיך אין געהיים דאָן אויסגעדריקט פאַר עטלעכע אַרבעטער: „איר ווייסט, אין גיכן וועלן מיר האָבן אַ קאָנסטיטוציע“), אַלס „טשינאָוויק“ אָבער האָט ער זיך ניט אַרויסגעגעבן.

מ'האַט זיך געטומלט אזוי אַ גאַנצן טאָג, געאַמפּערט זיך צווישן זיך. די אַרבעטער פון דער דרוקערני האָבן זיך צעטיילט אין צוויי לאַגערן: די אַקטיווע און באַוואַוסטיניקע — פאַרן שטריקן ביז אַן ענדגילטיקן נצחון, אומבאַדינגט נאָר 9 שעה; די עלטערע און די אומבאַוואַוסט-זיניקע האָבן זיך באַנונגט בלויז מיט דער הוספה, אַבי עס זאָל שוין נעמען אַ סוף צום שטריק. אזוי האָט מען זיך געטומלט, געקריגט, געזידלט — ביז עס איז געקומען

מיטאַמאַל איז די אַרבעט איבערגעריסן געוואָרן. עס האָט זיך דערהערט פּלוצלונג אַ שטאַרקער קלאַפּ, אַ בראַוז אין די שוויבן פון דער דרוקערני. אַלע האָבן אויפגעצייטערט. עפעס ווי אַ דונער אין אַ מיטן העלן טאָג. און מיטאַמאַל זיינען ווי פון אונטער דער ערד אויסגעוואַקסן אַגיטאַטאָרן-סטודענטן. זיי האָבן גערופן גלייך צו וואַרפן די אַרבעט אַלס פּראָטעסט קעגן דער בלוט-באַד, וואָס איז פאַרגעקומען אין פעטערבורג דעם 9טן יאַנואַר. זיי האָבן געהאַלטן פייערדיקע רעדעס, דערציילט מיט צער און צאָרן, ווי די פעטערבורגער אַרבעטער האָבן זיך פאַרזאַמלט אין גרויסע מאַסן צוזאַמען מיט די ווייבער און קינדער און זיינען אַוועק צום קייסערס פאַלאַץ אונטער דער אָנפירונג פון גלח גאַפּאָן בעטן ברויט און פרייהייט און ווי מען האָט זיי באַגענגט מיט אַ האַגל פון ביקסן-קוילן.

אויסגעהערט פון די רעדנער די שרעקלעכע נייט, זיינען אַלע אַרבעטער אָן אונטערשייד — באַוואַוסטיניקע, אומבאַוואַוסטיניקע, יונגע, אַלטע — מיטגעריסן געוואָרן און אַפּלאַדירט. אַלעמען האָבן די נעכטיקע פעטערבורגער בלוטיקע געשעענישן שרעקלעך אויפגערגוט. מען האָט גלייך דעמאָנסטראַטיוו געוואָרפן די אַרבעט. מען האָט גענומען פאַרלאָזן די דרוקערני — געוויינלעך אַפריער די יינגערע, דערנאָך די עלטערע אַרבעטער; כאַטש די עלטערע אַרבעטער זיינען שוין דאָסמאַל ניט געווען קעגן דעם שטריק, וועלכער האָט זיך בלייבן-שנעל פאַרשפּרייט איבער גאַנץ רוסלאַנד — דאָך האָבן זיי נאָך ניט געהאַט אזוי פיל דרייסטיקייט אַליין צו וואַרפן די אַרבעט; זיי פלעגן זיך אַלעמאַל פאַרענטפערן פאַר די באַלעבאַטיס, אַז די יונגע שנעקעס, די יונגאַטשעס צווינגען זיי דערצו.

לויט ווי מען האָט דאָן איבערגעגעבן, איז דער אָנפירער פון „באַיעוואַי אַטריאַד“ (באַיאָווקע), וואָס האָט געהאַקט די שוויבן אין סירקיס דרוקערני, געווען לאַזקע קלאַק — דער יונגניקער דרוקער-אַרבעטער מיט די שוואַרצע געקריזלטע האָר, אין רויטן העמדל. ער איז געווען אין יענער צייט זייער אַקטיוו. ווי עפעס אַן אַקציע, איז לאַזקע פול געווען — די ערד האָט אונטער אים געצייטערט; ער איז טאַקע דעריבער געווען געצווינגען אין אַ געוויסער צייט אַרום צו פאַרלאָזן דעם ווילנער באַדן.

אין דעם זעלבן מאַמענט האָבן אויך פאַרשטריקט אַלע ווילנער דרוקערניען און אויך אַלע אַרבעטער פון ווילנע, די אויכערגונג איז דאָן געווען גוואַלדיק. מ'האַט גענומען אינאָרדענען קאָנספּיראַטיווע פאַרזאַמלונגען. עס זיינען פאַרגעקומען מאַסן-אַרעסטן, און מען האָט אויך אַרעסטירט אַ פאַרזאַמלונג פון דרוקער-אַרבעטער. די פאַליציי האָט אָבער אַלעמען גלייך באַפרייט, ווייל זי האָט זיך ניט געקענט מיט אזוי פיל מענטשן אַן עצה געבן און זייער האָט זי אינגאַנצן דעם קאָפּ פאַרלאָרן. דער שטריק איז געווען אַ סטיכישער, אָן אַ באַשטימטן

דער ארבעטס-אינספעקטאר און געמאכט א סוף צום שטריק, ער האט פארגעלייגט, מען זאל דורכפירן אן אפשטימונג צווישן די ארבעטער — ווער עס איז פאר 9 שעה און ווער פאר א הוספה. די אפשטימונג איז געווען אן אפענע, א נאָמענטלעכע, דער רעזולטאט איז אָבער געווען אַ פאַטאַלער. די וואָס האָבן געשטימט פאַר דער הוספה, האָבן באַקומען אַ מערהייט. דאָס איז געווען צוליב דעם, ווייל מיט די עלטערע און אָפּגעשטאַנענע אַרבעטער האָבן זיך פאַרייניקט עטלעכע ייִנגערע אַרבעטער, אונטער-לעקער און זיך אינגאַנצן אָפּגעהאַלטן פון שטימען. אינטערעסאַנט איז, אַז אַפּילו דער צאַרישער טשינאווינק — דער אינספעקטאַר, וואָס האָט אָנגעפירט מיט דער אָפשטימונג — האָט אַליין אַגיטירט די אַרבעטער, מען זאל שטימען פאַר 9 שעה.

דער רעזולטאט פון דער אָפשטימונג האָט געמאכט אויף די באַוויסטזיניקע אַרבעטער זייער אַ שווערן אַנדרוק, ווייל עס האָט געהייסן, אַז דער שטריק איז פאַרשפּילט ניט נאָר פאַר סירקינס דרוקעריי, נאָר אויך פאַר אַלע אַנדערע ווילנער דרוקער-אַרבעטער, וועלכע האָבן געלייגט אַזוי פיל האָפּענונג אויף דער אַקציע בני סירקינען.

אויף מאָרגן האָט מען זיך, ווי געוויינלעך, געשטעלט צו דער אַרבעט. די מער אַקטיווע און באַוויסטזיניקע אַרבעטער אין דרוקעריי זינען געווען זייער אויפגעבראַכט פון פאַרדרוס און שאַנדע צוליבן דורכפאַל פון שטריק, שטיקנדיק אין זיך דעם פעס און צאַרן אויף די, וואָס האָבן גורם געווען די מפּלה, איבערהויפט אויף די ייִנגערע, צו די אַלטע אָפּגעשטאַנענע אַרבעטער האָט מען דאָך קיין צו גרויסע טענות ניט געקענט האָבן. ענדלעך האָט געפּלאַצט דאָס שווינגן. מען האָט אָנגעהויבן צו מאַכן שאַרפע פאַרוורפן און אַפּילו זידלען די ייִנגערע — די, קליינע מענטשעלעך. זיי האָבן אָבער גאַרניט געענטפערט, אַראַפּלאַצנדיק די אויגן, ווי שולדיקע.

מ'האָט אָבער ניט פאַרלאָרן דעם גלויבן און האָפּענונג אויף דער צוקונפט. זיי האָבן ניט גערוט. מען האָט זיך גענומען צו דער אַרבעט מיט נייע קרעפטן, מיט נייע מיטלען און מעטאָדן.

בעת יענעם שטריק האָבן זיך דער עיקר אויכ=געצייכנט מיט זייער אַקטיוויטעט: דער יונגער זעצער קאַצעוו (אן אַנטאַקאַלער); דער זעצער דוואָרקיין; די יונגע זעצער, די ברידער גרוויטש; ראַבינאָוויטש (אַ פּאָלאַצקער, אַוועק קיין אַמעריקע) און נאָך עטלעכע אַנדערע. פון מאַשין-שטוב זינען דאָן געווען אַקטיווער פון אַלעמען דער יונגער מאַשיניסט מאַטל סאַפּאָזשניקאָוו און דער לייגער-אַמעריקאַנשטיק קאַק פּאַלאַצקי, אויך די לייגערין כאַנקע די שוואַרצע פון נאַוויגאַרעד. אַט פאַר דער שיינער ברונעטין מיט אַ גריכישן אויסזען האָבן אַלע געציטערט — געציטערט ניט פאַר דער, גרויסער מויל, וואָס פּאַנכע מן די לייגעריןס האָבן געהאַט, נאָר

פאַר איר אַוטאָריטעט. אירס אַ וואָרט איז בני אַלעמען געווען אָנגענומען. זי איז געווען זייער אַ ווערדיקע, אַ שטאַלצע, זי פּלעגט זיך ניט אונטערלעקן — ניט דעם מאַשיניסט און ניט דעם באַלעבאַס. אַט די כאַנקע די שוואַרצע האָט אַלעמען פון די לייגעריןס און אַפּילו מאַשיניסטן געהאַלטן אין צוים. אַז עס איז געקומען צו עפעס אַן אַקציע, האָט זי אַלעמען אַגיטירט, געוועקט. מיט איין וואָרט — זי איז געווען איבערגעגעבן דער אַרבעטער-זאַך מיטן גאַנצן האַרצן. עס איז געווען אַ פּאַל, ווען דער שטריק אין סירקינס דרוקעריי איז געווען אין געפאַר פאַרשפּילט צו ווערן, האָט כאַנקע געוויינט ווי אַ קליין קינד (כאַנקע האָט חתונה געהאַט מיטן רוסישן זעצער סאַמועל זאַמאַלין, אַ זון פון אַ קאַרעקטאַר אין „גאַלאַס“ און אַן עלטערער ברודער פון חיים זאַמאַלין, אויך אַ זעצער, איצט אין ניו-יאָרק. סאַמועל איז געווען אַ שיינער ברונעט און אַן איידעלער מענטש. ער איז יונגערהייט געשטאַרבן אין ענגלאַנד. כאַנקע, זיין פרוי, איז איצט אין אַמעריקע).

קומענדיק צו זיך פון דעם פאַרשפּילטן שטריק אין סירקינס דרוקעריי, האָט מען זיך גענומען מיט כרישע כוחות צו אַרגאַניזירן די דאַרטיקע אַרבעטער און צוזוגרייטן זיי ווידער צו אַ שטריק, וואָס ער זאל שוין האָבן אַ געזיכערטן ערפּאָלג. דער הויפט-אַרגאַניזאַטאָר פון סירקינס אַרבעטער און אויך פון די אַנדערע ווילנער דרוקער-אַרבעטער איז געווען כאַציע מיצקון. דער דאָזיקער יונגער סטודענט האָט געשטאַמט פון דער משפּחה, וואָס האָט זיך דאָן אין ווילנע באַרימט געמאַכט מיט אירע קינדער אויפן רעוואָלוציאָנערן געביט (כאַציעס עלטערער ברודער, ראַובן, האָט אין יענע גרויסע טעג געשפּילט איינע פון די וויכטיקסטע ראַלעס. ער פּלעגט אַרויסטרעטן אויך אין די אַקטאַבער-טעג 1905 אויף מיטינגען. נאָך אַ ברודער, אַ דענטיסט, איז אויך געווען דעמאָלט אַקטיוו). כאַציע איז ניט געווען קיין מאַסן-רעדנער, פּלעגט ניט אַרויסטרעטן פאַר קיין גרויסן עולם. דערפאַר איז ער אָבער געווען אַ גלענצנדיקער פּראָפּאַגאַנ-דיסט, אַ שטילער אַגיטאַטאָר.

עס איז אויך צו יענער צייט געווען טעטיק בני דער אַרגאַניזירונג פון די דרוקער דאָן נאָך גאָר אַ יונגע קורסיסטקע, ראַכיל (אַ קאָונוערין). ווי מ'גיס איבער, איז עס איצט די באַוויסטע יידישע פּעדאַגאָגין העלענע כאַצקעלעס.

די אַרגאַניזירונג פון סירקינס אַרבעטער איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס מען האָט אַלע טאָג גערופן אַנדערע 8—10 אַרבעטער ערגעץ אין אַ קאָנספּיראַטיווער דירה און דאַרטן האָט מען זיי אַגיטירט, באַוויסטזיניק געמאַכט, געלערנט די תורה פון סאַציאַליזם און צוגעגרייט צום שטריק. אַמאָל איז פאַרגעקומען אַזאַ „סכאַדקע“ אויף

מענטשן, אריסטאקראטן! איינער פון די ארבעטער האָט זיי טאַקע דערמאָנט, ווי דער עלטערער סירקין, יוליוס, האָט אים באַליידיקט. דאָס איז געווען ביים ערשטן שטריק, ווען יענער איז געקומען אַראָפּנעמען פון דער אַרבעט די אַלטע לײַט; דאָן האָט זיך יוליוס אָפּגערופּן צו אים:

— איילי ראַבאָטאַט, איילי אידיטיע וואָן אָט סיודא (אָדער אַרבעטן, אָדער טראַגט זיך אָפּ פון דאַנען).

אויסגעהערט די ווערטער, האָט סירקין זיך שטאַרק פאַרענטפּערט, אַז דאָס קען ניט זײַן, אפשר איז ער געווען אויפגערעגט — און דערביי האָט ער אַרויסגענומען זײַן זיכערנעם פאַרטסיגאַר, גענומען אַ פאַפּיראַס און דערלאַנגט דעם זעלביקן אַרבעטער, וועלכן ער האָט אַמאָל פון דרוק געטריבן, און אויך געגעבן פּייער צום פאַררויכערן.

דאָס באַווייזט אַלץ, ווי די באַלעבאַטיס האָבן געפילט דאָן די קראַפט פון זייערע אַרבעטער, בפרט אַז די אַרבעט איז דאָן געווען אין דרוקערײַ אין רעכטן ברען און דערצו נאָך באַשטעלונגען אויף קאַנטראַקטן מיט קויזיעס.

ביי די ערשטע אונטערהאַנדלונגען האָבן די באַלעבאַטיס געטענהט, אַז זיי האָבן גאַרניט קעגן די פּאָדערונגען פון די אַרבעטער; אַדרבא, די פּאָדערונגען זײַנען גערעכטע, נאָר זיי האָבן ניט קיין מעגלעכקייט ביים בעסטן ווײַלן זיי נאָכצוגעבן, ווײַל דער געשעפט דערלויבט דאָס ניט און ווען זיי זאָלן ענדערן די אַרבעטס-באַדינגונגען — פאַר-קלענערן דעם אַרבעטסטאַג, אָפּשאַפן די שטיק-אַרבעט — וועלן זיי זײַן באַנקראַט, ווײַל די אַרבעטן אין דרוקערײַ האָבן זיי גענומען אויף אַזעלכע פּרינציפּן, וועלכע אַנטשפּרעכען די אַלטע אַרבעטס-באַדינגונגען און דערצו נאָך זײַנען די באַשטעלונגען פאַרקאַנטראַקטירט אויף אַ געוויסן טערמין.

פּלאַנג דינגענדיק זיך מיט די באַלעבאַטיס, האָבן די אַרבעטער-פּאַרשטייער זיי, צוגעשפּאַרט צו דער וואַנט — פאַרלאַנגט, אַז די פירמע זאָל ווײַזן די ביכער פון געשעפט, וועט מען זען, צי ס'איז טאַקע אמת, וואָס זיי זאָגן, אַז דער געשעפט וועט ניט טראַגן אויף נייע באַדינגונגען; מען האָט געוואַסט אויף זיכער, אַז די פירמע סירקין וועט נאָכגעבנדיק די פּאָדערונגען פון די אַרבעטער ניט באַנקראַטירן, ווײַל עטלעכע פון די בוכהאַלטערס און קאַנטאַר-מענטשן זײַנען דאָך געזאַנגען האַנט-ביי-האַנט מיט די אַרבעטער (ווי, למשל, די ברידער בערמאַן א'אַנדא), און זיי האָבן דאָך געוואַסט געוואַסט די לאַגע סון דער אונטערנעמונג.

די באַלעבאַטיס האָבן זיך קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט צו ווײַזן די געשעפטס-ביכער, צוליב געשעפטלעכע סודות. און פאַרשטייענדיק, אַז דאָס איז נאָר אַ תירוץ ניט צו באַווייזן די ביכער, זײַנען די אַרבעטער נאָך געשטער געוואָרן אין זייערע פּאָדערונגען.

אַ בוידעם-שטיבל אין הויף וווּ דאָס שחיטה-שטיבל געפינט זיך, אַמאָל אין די אַלטע מויערן פון, זוואַנציג' (ראַג לידסקי זאווליק און גיטקע טויבעס זאווליק, וואָס גרענעצן זיך מיט די אַלטע מויערן פון פּראַנצישקאַנער קלויסטער). נאָר צום אינטערעסאַנטסטן איז צו דערמאָנען די, סכאָדקע, וואָס איז פאַרגעקומען אין די חורבות פון דיכעסעס הויף, אַנטקעגן דעם וואַקזאַל. דאָס איז געווען אין אַ פאַרלאַזענער ניט-פאַרוויינטער אונטערערדישער הויז.

אַט אַזוי איז צוגעגאַנגען די צוגרייטונג צום שטריק ביז אין מיטן זומער 1905.

די געהיימע פּראָפּאגאַנדע = פאַרזאַמלונגען זײַנען געווען איינגעאָרדנט נאָר פאַר די יינגערע, די עלטערע האָט מען אינגאַנצן ניט געטשעפעט; ערשטנס, זײַנען זיי געווען אין דער מינדערהייט און צווייטנס, האָט מען די צוגרייטונגס-אַרבעט געהאַלטן בסוד, ווײַל דורך די עלטערע וואָלט מען זיך לײַכט דערוואַסט אין קאַנטאַר פון דרוקערײַ. וויכטיק איז נאָר געווען צו מאַכן באַוואוסטזיניק דעם יינגערן עלעמענט און געווינען אים פאַר דער זאַך.

ווען מען האָט זיך שוין געפילט גענוג צוגעגרייט אי מאַראַליש, אי פינאַנסיעל, האָט מען אויסגענוצט די גינסטיקסטע צײַט כּוון יאָר — ווען די אַרבעט אין דער דרוקערײַ איז דינגענדיק — און באַשלאָסן צוצוטערען צו דער אַקציע, זייענדיק זיכער אויף 100 פּראָצענט אין ערפּאָל. די שטימונג איז דאָן שוין געווען בײַ אַלעמען גאָר אַן אַנדערע ווי ביים ערשטן שטריק אין יאַנואַר, ווײַל די שטימונג אין גאַנצן לאַנד איז שוין געווען גאָר אַן אַנדערע.

און עס איז געקומען דער טאָג — דאָס איז געווען אין יוני, צי אין יולי — ווען מען האָט שוין גענומען ריידן אין דער דרוקערײַ וועגן שטריק. מען האָט שוין גערעדט אָפּן. עס האָט זיך גענומען רודערן. אַנדערע האָבן זיך דענערווירט, אַנדערע ווידער זײַנען געווען צופרידן, וואָס ענדלעך איז שוין געקומען דער געגאַרטער מאַמענט. מען האָט אויסגעקליבן אַן אָנפירערשאַפט, צונויפגעשטעלט די פּאָדערונגען: 9 שעה אַ טאָג אַרבעטן און אָפּשאַפן די שטיק-אַרבעט, אָפּשאַפן די מעטרענפּאַזשערײַ, מענטשלעכע באַצײונג צו די אַרבעטער, און מען האָט דערלאַנגט די פּאָדערונגען די באַלעבאַטיס — דאָסמאָל שוין דרייטער און זיכערער.

די באַלעבאַטיס האָבן טאַקע דאָס גוט געפילט; זיי האָבן שוין גוט געוואַסט, אַז זיי האָבן איצט צו טאָן מיט אַ קראַפט, מיט אַן אַרגאַניזירטער מחנה — שוין ניט ווי בײַ יענעם סטיכישן אַרויסטריט, וואָס די „היצקעפּ“ האָבן אַרויסגערופּן. דעריבער האָבן זיי שוין גערעדט מיט די אַרבעטער מיט גאָר אַן אַנדער טאָן. זיי האָבן זיך אַפילו געפילט באַליידיקט אויפן פּונקט, וואָס מען האָט זיי געשריבן: „וויזשליוואָיע אַבראַשטשעניע“. ס'טײַטש, ווי קומט מען זיי דאָס פאַרצוואַרפּן, זיי — אַזעלכע איידעלע

יידישער בחור קארטאקי האָט געוואָרפן אויף דעם אָשמענער צי סמאָרגאָנער איספראָוויק. לעבן דעם גובערנאַטאָרס הויז אויף ווילנער גאַס).

דערוויסנדיק זיך וועגן דעם אַרעסט, האָבן זיך די אָנפירער פון שטרייַק אויסבאַהאַלטן, מען זאָל זיי ניט אַרעסטירן, און זיך צוזאַמענגעקליבן אויף אַ באַראַטונג. עס איז באַשלאָסן געוואָרן זיך צו ווערן צום אַרבעטס־אינספּעקטאָר, ער זאָל אינטערווענירן, מען זאָל באַפרייען די אַרעסטירטע. דער אינספּעקטאָר האָט זיך זייער גינסטיק באַצויגן צו זייער ביטע און האָט געקלונגען אין טעלעפאָן צום פּאָליציי־סטער. דער ענטפּער איז זָבער געווען, אַז ער קען גאַרניט העלפּן, ווייל עס הענגט אָפּ פון גובער־נאַטאָר. דאַן האָט דער אינספּעקטאָר געגעבן אַן עצה, אַז אַ דעלעגאַציע זאָל גיין צום גובערנאַטאָר און ער, דער אינספּעקטאָר, וועט אין דעם מיטהעלפּן.

אַזוי איז דאָס טאַקע געווען. דער אינספּעקטאָר האָט זיך פאַרשטענדיקט מיטן גובערנאַטאָרס קאַנצעלאַריע, וועלכע האָט מסכים געווען אויפצונעמען אַ דעלעגאַציע פון די אַרבעטער. עס איז אינטערעסאַנט, אַז אַזוי ווייט איז דאַן דער שטרייַק געווען ערנסט און געהאַט אַזאַ וויכטיקע באַדייטונג, אַז דעם גובערנאַטאָר האָט מען ספּעציעל אויפגעוועקט פון שלאָף און ער האָט אויפגענומען די דעלעגאַציע אין דער צייט, ווען ער נעמט שוין קיין אינטערעסאַנטן ניט צו.

דאָס איז געווען אַרום 3 אַ זייער בייטאַג. די דעלעגאַציע, וואָס איז באַשטאַנען פון 5 מאַן: ז. יאַפע, ש. אַס, י. סטעקין, ס. דוואָרקיין און מ. ציאַרקאָ, איז אויפ־גענומען געוואָרן דורכן גובערנאַטאָר גראַף פּאַלען גאַר פּריינדלעך. די אויפנאַמע איז פּאַרגעקומען אין אַ גרויסן זאַל. גראַף פּאַלען, אַ דייטש פון די באַלטישע גוטבאַזיצער, אַ שטיק שטאַמלער, האָט ליב געהאַט אַ סך צו ריידן. אויסגעהערט די טענות פון דער דעלעגאַציע און די בקשה צו באַפרייען די אַרעסטירטע און אויב ניט, זאָל ער די דעלעגאַציע אויך אַרעסטירן — האָט ער אָפּגעענטפּערט מיט אַ לאַנגער רעדע. ער האָט, פאַרשטייט זיך, פאַרטיידיקט די באַלעבאַטיים און זיך אויך פאַרגעשטעלט פאַר אַ פּריינד פון די אַרבעטער. ער האָט געגעבן ביישפּילן פון די אַרבעטער אין זיינע גיטער אין קורלאַנד און געבראַכט אַ משל מיט אַ „דאָינאַיאַ קאַראָוואַ“ (מעלקעדיקע קי); דאָס הייסט — האָט ער געזאָגט — אַז דער אַרבעטס־געבער איז די מעלקעדיקע קו און די אַרבעטער זיינען דאָס די מעלקער פון מילך ביים באַלעבאַס (דאָס ווערטל איז אַ לאַנגע צייט אַרומגעגאַנגען צווישן די ווילנער דרוקער). ער האָט צווישן אַנדערן פאַרגעלייגט, אַז די אַרבעטער זאָלן גריינדן אַרטעלן, ד״ה קאָלעקטיוו, און צוגעזאָגט צו געבן אַ דערלויבעניש אויף אַ דרוק, וואָס דאַן איז דאָס זייער שווער געווען צו קריגן (עס איז אינטערעסאַנט איצט צו דערמאָנען, אַז דער אַרטעל פּעטשאַטאַנאָוואַ דיעלאַט,

ענדלעך האָט מען, נאָך לאַנגע אונטערהאַנדלונגען, געמאַלדן די באַלעבאַטיים, אַז די אַרבעטער פאַרשטרייַקן. און אַזוי איז עס געווען. אַלע, יונג און אַלט, האָבן פאַר־לאָזן די דרוקער׳ מיט דער האַפּענונג אויף אַ זיכערן נצחון. ס׳איז אַוועק אַ טאַג, צוויי. די אַרבעטער האַלטן זיך אין גרעסטן טייל אַפּטימיסטיש, מונטער. מען טרעפט זיך אַלע אין „גאַי“ (בערנאַרדינער גאַרטן). די מער באַוואוסט־זיניקע האַלטן אונטער דעם מוט פון די אָפּגעשטאַנענע, מען טיילט אַ ביסל געלט די נויטבאַדערפטיקע. די באַלעבאַטיים, זעענדיק, אַז די אַרבעטער האַלטן זיך דאָסמאָל אַזוי שטאַרק און די האַפּענונג אויף אויסהונגערן זיי לאָזט זיך ניט פאַרווירקלעכן, האָבן זיך גענומען פאַרן לעצטן אויסגעפרוּוטן מיטל.

מיטאַמאָל האָבן זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז מען אַרעסטירט סירקינס שטרייַקנדיקע אַרבעטער. די קלאַנגען האָבן זיך אַרויסגעוויזן פאַר ריכטיקע. און נאָך האָט מען זיך דערוואוסט, אַז די אַרעסטירטע, וועלכע זיינען ניט קיין ווילנער געבוירענע, מעגן זיי וווינען אין ווילנע שוין פון קינדווייזן אָן, וועט מען אַרויסשיקן אין די ערטער, וווּ זיי זיינען געבוירן געוואָרן (אַזוינע זיינען דאַן געווען אין סירקינס דרוקער׳ אַ סך).

עס איז געוואָרן אַן אַלאָרם ביי דער גאַנצער דרוקער־משפּחה אין ווילנע. די אויכערענונג איז צוליב דעם אַרעסט געווען גרויס ניט נאָר ביי די דרוקער, נאָר אויך ביי אַנדערע אַרבעטער, ווייל די שטרייַקנדיקע האָבן זיך רויק פאַרהאַלטן, קיין גוואַלד־מעשים ניט באַגאַנגען. עס איז געווען אויך אַ מיינונג ביי די ווילנער פאַרטייען אויסצורופן צוליב דעם אַן אַלגעמיינעם פּראָטעסט־שטרייַק אין ווילנע.

די קרובים פון די אַרעסטירטע זיינען געלאָפן צו סירקינען און געמאַכט סקאַנדאַלן, פּאָדערנדיק, מען זאָל באַפרייען זייערע קינדער, מאַנען, פּאַטערס, חתנים. די סירקינס האָבן דאָס אַרויפגעוואָרפן אויף דער פּאָליציי, פאַרזיכערנדיק, אַז זיי זיינען גאַרניט שולדיק.

דער הויפט־אַנפירער מיט די אַרעסטן איז דאַן געווען דער פּריסטאַוו כּוּן 6טן צירקל, דער טאָטער זאָפּאַראַפּולאַ, זייער אַ שטרענגער פּאָליצייאַנט. ער פלעגט אָנוואַרפן אַ שרעק מיט זיין אויסזען — אַ דיקער, מיט גרויסע גראַבע וואַנצעס (ער איז אין אַ געוויסער צייט אַרום פאַרוואַנדעט געוואָרן פון אַ באַמבע*, וואָס דער

* די באַמבע איז געווען די ערסטע פון די, וואָס די אַנאָר־כּיסטן האָבן דעמאָלט אָנגעהויבן צו באַנוצן אין ווילנע, און דער קלאַפּ פון איר איז געווען אזא שטאַרקער, אַז דערהערנדיק אין דער גאַנצער שטאָט, האָבן זיך אַלע געכאַפט פאַר די זייגערס, מיינענדיק, אַז ס׳איז שוין 12. פאַר דער רוסישער הערשאַפט אין ווילנע פלעגט אַלע טאַג פּונקט 12 אַזויגער אויסטישן אַ האַרמאַט, וואָס איז געשטאַנען אויסן שלאָס־באַרג, און נאָך דעם שאַט האָבן אַלע אָנגעשטעלט די זייגערס, און די זייגער דערהערנדיק שבת דעם שאַס, פלעגן לויפן אַרויסנעמען די שטאַלנען.

געו עסן און איבעריקן טאָג (דאָס איז אויך פאָרגעקומען מיט
חיים גינזבורגן און קאַוואַלעווסקיין), ווייל אַ סך
זינען שוין געווען צוגעגרייט אַרויסגעשיקט צו ווערן און די
פאָליציי האָט קיין טאָלק ניט געקענט דערגיין. מען האָט זיי
געהאַט אַוועקגעשיקט אין די אַרעסט-היזער, וואָס האָבן ניט
געהערט צו דער שטאָט ווילנע. דעריבער זינען די קרובים
פון אָט די אַרעסטירטע אַרומגעלאָפן איבער די פאָליציי-
אַרעסטן, זוכנדיק די אַרעסטירטע.

דער גובערנאַטאָר האָט טאַקע געהאַלטן וואָרט — ער
איז געקומען צו פאָרן אין סירקיןס דרוקעריי. ער האָט
דאָרטן באַגעגנט אַן עולם ווייבער — דאָס זינען געווען
די מוטערס, ווייבער, קינדער, שוויגערס, פלות פון די
אַרעסטירטע. זיי זינען אַלע באַפאַלן די קאַרעטע און דער
גובערנאַטאָר האָט זיי באַרויקט, אַז די אַרעסטירטע וועלן
זיין פריי. אַנדערע זינען שוין געווען פריי. ביי דער
געלעגנהייט האָט מען אויך איינגעמאַסערט פאָרן גובער-
נאַטאָר דעם העלד פון די אַרעסטן, דעם פריסטאָוו
זאַפאַראַפּולאַ, וואָס האָט זיך באַצויגן צו די אַרבעטער
ברוטאַל (דער פריסטאָוו האָט גלייך אויף אַן זַרט געכאַפט
פון גובערנאַטאָר אַ טרענגן אויסרייד).

נאָך לאַנגע רייד מיט די סירקיןס האָט דער גובער-
נאַטאָר, זאָגט מען, געפאָדערט ביי זיי צו ווייזן די בוכ-
האַלטאַרישע ביכער כּון דער אונטערנעמונג, און ווען מען
האַט אים אָפּגעזאָגט, האָט ער געפאָדערט אומבאַדינגט
נאָכצוגעבן די פאָדערונג פון די אַרבעטער וועגן אַ פּשעה-
דיקן אַרבעטסטאָג (דאָס איז געווען די הויפט-פאָדערונג.
אָפּשאַפן די שטיק-אַרבעט האָט מען דערווייל ניט שטאַרק
געפאָדערט).

אַזוי האָט זיך געענדיקט דער שטריק מיט אַ נצחון,
וואָס די אַרבעטער האָבן אויפגענומען מיט גרויס פרייד
און דער נצחון איז געווען ניט נאָר פאַר סירקיןס אַרבעטער
נאָר אויך פאַר אַלע דרוקער אין ווילנע. ביי ראָמען, אין
מאַצס ליטאַגראַפיע (ביי 100 מאָן) און אין די איבעריקע
דרוקערייען האָט מען איינגעפירט דעם פּשעהדיקן אַרבעטס-
טאָג. אַפילו אין דער גובערניאַלער דרוקעריי האָט דער
גובערנאַטאָר אַליין איינגעפירט דעם פּשעהדיקן אַרבעטס-
טאָג.

מען דאַרף צוגעבן, אַז דאָס, וואָס דער גראַף פאַלען
האַט אַליין זיך באַמיט און מיטגעהאַלטן די פאָדערונגען
פון די אַרבעטער זאָלן באַפרידיקט ווערן, איז ניט
געווען פון זיין אייגענעם ווילן. דאָס האָט שוין געמוסט
אין יענער ברויזנדיקער צייט זיין אַ ווונק פון אויבן, אַז
מען זאָל מיט די אַרבעטער ניט אינערייסן.

אויב די אַרבעטער פון סירקיןס דרוקעריי האָבן
געהאַט אַ גרויסן נצחון מיט אויסקעמפן דעם פּשעהדיקן
אַרבעטסטאָג, האָט אָבער אַ טייל פון סירקיןס אַרבעטער
געהאַט נאָך אַ גרעסערן נצחון: די אַרויסגעבער פון דער

וואָס איז שפּעטער געגרינדעט געוואָרן, איז טאַקע געווען
מיט דער דערלויבעניש און איניציאַטיווע פון גובערנאַטאָר
פאַלען). ער האָט אַלץ גערעדט אין פאַרטיידיקונג פון די
באַלעבאַטים, אַז זייערע געשעפטן דערלויבן ניט צו פאַר-
בעסערן די באַדינגונגען פון די אַרבעטער און האָט זיך
צום סוף אַזוי צעהיצט, אַז ער האָט זיך אַ שטעל געטאָן,
צוגעגאַנגען צום קייסערס פאַרטערט, וואָס איז געהאַנגען
אין אַ ברייטער גאַלדענער ראַם אין דער גאַנצער הייך
פון דער וואַנט, און אַ זאָג געטאָן, אין אַן אויפגערעגטן
טאָן, וויזנדיק מיטן פינגער אויפן פאַרטערט:

— יאַ אַטוויעשטאַיו פיערעד גאַסודאַראַם אימפּעראַ-
טאָראַם ניקאָלאַיעם ווטאָרים אי נייע פאַזוואַליו, טשטאַבי
„בונד“ וויאַל מעניאַ זאַ נאָס“ (איך בין פאַראַנטוואָרטלעך
פאַרן קייסער דעם אימפּעראַטאָר ניקאָלאַי דעם צווייטן און
איך וועל ניט דערלויבן, אַז דער „בונד“ זאָל מיך פירן
פאַר דער נאָז).

נאָכדעם האָט ער אָנגעהויבן אינעריידן, אַז מען זאָל
ניט פאַלגן די כּטודענטן, וועלכע ווילן זיך ניט לערנען,
און אַז מען וואַרפט זיי אַרויס פון די אוניווערסיטעטן,
צעבונטעווען זיי דעם „נאַראַד“ (ער האָט טאַקע אַ טייל
אמת געזאָגט: אין דער צייט, וואָס די דעלעגאַציע איז
ביי אים געווען, איז אויף ווילנער גאַס, ביים סעלד,
געשטאַנען כאַציע מיצקון מיט עטלעכע חברים און געוואַרט
אויפן רעזולטאַט).

אויף אַלע טענות און אַרגומענטן פון גובערנאַטאָר
האַט געענטפּערט דער חבר דוואַרקין, וואָס איז געווען
דער ראש-המדברים פון דער דעלעגאַציע. ער האָט
באַהערשט גוט די רוסישע שפּראַך, גערעדט מיט אַריכטיקן
רוסישן אַקצענט און אַ גוטער דיקציע. אויך דייטש האָט
ער גערעדט. ווייל ער איז געווען אַ לענגערע צייט אין
ריגע — און ווען דער גובערנאַטאָר אַלס דייטש האָט זיך
דאָס דערוואוסט, איז דאָס אים געפעלן געוואָרן.

דער סוף איז געווען, אַז דער חבר דוואַרקין האָט
אויף דעם גראַף פאַלען געוויקט און געמאַכט אים
נאָכגעביק. דערהויפּט האָט דאָ געהאַלטן דער אַרגומענט,
אַז סירקין זאָגט זיך אָפּ צו ווייזן די געשעפטס-ביכער.
ווען דער גובערנאַטאָר האָט דאָס דערהערט, האָט ער
גלייך אַ זאָג געטאָן: „לאַדנאַ, בודיעט כאַראַשאַ, יאַ סאַם
פאַיעדו ק' סירקינו“ (עס וועט זיין גוט, איך וועל אַליין
פאַרן צו סירקיןען) — און אַ קלונג געטאָן אין גלעקל.
עס איז גלייך אַריין דער פאָליציימייסטער, וואָס איז די
גאַנצע צייט געשטאַנען אין צווייטן צימער, און דער
גובערנאַטאָר האָט אים אין קעגנוואַרט פון דער דעלעגאַציע
געהייסן גלייך באַפרייען די אַרעסטירטע. דער פאָליציי-
מייסטער (קליימאָוויטש האָט ער געהייסן) האָט טאַקע גלייך
גענומען קלינגען אין טעלעפאָן צו די פריסטאָוועס פון
די צירקלס, מען זאָל באַפרייען סירקיןס מענטשן. אָבער
ניט אַלע האָט מען גלייך באַפרייט; אַנדערע זינען נאָך

מיראָס דראַמאַטישע קורסן. קלעפיקאָוו איז געשטאַרבן יונגערהייט.

אַלע האָבן דאַמאָלסט מיט צופרידנהייט אָנערקענט די פרוכט פון דעם לאַנגן און שווערן קאַמף. מען האָט זיך שוין ניט געדאַרפט קריגן און זידלען פאַרן ראַזבאַר, ניט יאָגן זיך מיטן אויסזעצן וואָס מער שורות און אַרבעטן אָן אַ צייט.

די דיסציפלין און די אָרדענונג איז געוואָרן אַן אַנדערע. שוין ניט געווען הפקר: פאַרן פאַרשפּעטיקן צו דער אַרבעט אָדער פאַר פאַרהוילען זיך פלעגט מען באַשטראַפט ווערן ניט מצד די באַלעבאַטימ, נאָר פון די אַרבעטער אַליין. עס זיינען געווען אַזעלכע פון צווישן די רוסישע אַרבעטער, וואָס זיינען נאָך געווען אַזוי אַפּ=געשטאַנען, אַז זיי פלעגן זאָגן: „די אַרבעטער, וואָס בונטעווען זיך, דאַרף מען געבן אַ קויל אין קאַפּ“. עס איז געווען אַ פאַל מיט איינעם אַזאָ זעצער, וועלכן מען האָט אויך אַרעסטירט בעת סירקינס לעצטן שטריק, און ער האָט שוין דאָן געוואָלט אַרויסגעבן דער פּאָליציי די אָנפירער פון דעם שטרייק, נאָר מען האָט אים באַפרייט, האָט ער זיך באַרוקט. אָט דער זעלביקער האָט דאָס נאָכדעם אַליין דערציילט פאַר אַלעמען און געדאַנקט די דאַמאָלסטיקע אָנפירער פאַרן פאַרבעסערן, פאַרגרינגערן און פאַרשענערן זיין לעבן.

סוף-פּל=סוף האָט די צייטונג געמוזט אַריבערגיין פון דער שוואַרצמאהדיקער דרוקעריי אין ציונסאַנס דרוקעריי. דאָרט האָט אויך געדרוקט זיין רוסישע צייטשריפט וו. מע דעם. אין 1908 האָט ראָדין אַריבערגעפּיט דעם, סיעוועראַ=זאַפּאַדני גאַלאַס אין קלעצקינס דרוקעריי. אויך דאָרט האָט ער אָנ=געהויבן דרוקן זיין צווייטע צייטונג, נאָשאַ קאַפּייקאַ. זיין כוונה איז דאָן געווען צו זעצן די דאָזיקע צייטונגען אויף די זאַץ=מאַשינעס, די זעצער אָבער האָבן דערצו ניט דער=לאָזן. אָט די זאַץ=מאַשין איז טאַקע דאָן געווען איינע פון די סיבות, וואָס די דרוקער=מאַסע איז געוואָרן פּאָליטיש אַפּ=געשטאַנען און געוואָרן אַנטטוישט אין די פרערידיקע אָנפיר=רער פון פאַריין, ווייל די ערשטע זאַץ=מאַשינעס האָט דאָך אין ווילנע איינגעפירט די „פּאָלקס צייטונג“, וווּ ס'האָבן געאַרבעט בלויז פאַרטיילייט און אויך מוטניק (גליעב) און זיי האָבן אויסגעזען ביי דער מאַסע ווי פאַרערגערער פון דרוקער=פאַך.

*

נאָכן 17טן אָקטאָבער 1905 האָט זיך אָנגעהויבן אין רוסלאַנדס אַלע געביטן אַן אַנדער אַרט לעבן ביי די אַרבעטער. ס'האָט זיך שוין אָנגעהויבן אַ מער=ווייניקער לעגאַלע אַרבעט, באַוועגונג, די אָרגאַניזאַציעס און די פאַריינען זיינען שוין אַרויסגעקראַכן פון אונטער דער ערד און גענומען זיך אָרגאַניזירן עפנטלעך. צוערשט אין אַזוי גערופענע דאָן קלובן (אויף ראַג דאָמיניקאַנער גאַס און איגנאַטאַווסקי זאווליק און אויף ברייטער גאַס אין לאַכינ=

צייטונג, סעוועראַ=זאַפּאַדני גאַלאַס, ניט האָבנדיק קיין געדולד מער צו וואַרטן ביז די סירקינס וועלן נאָכגעבן די פּאָדערונגען זייערע שטרייקנדיקע אַרבעטער — ס'איז דאָך אַ טאַג=צייטונג! — זיינען איבערגעגאַנגען מיט דער צייטונג אין אַן אַנדער דרוקעריי און האָבן נאָכגעגעבן זייערע אַרבעטער אַלע פּאָדערונגען — ניט נאָר 9 שעה אַרבעט, נאָר אויך אָפּגעשאַפט די שטיק=אַרבעט. דאָס איז פאַרגעקומען שוין אין לעצטן מאָמענט, ווען דער שטרייק האָט שוין געהאַלטן ביים פאַרענדיקט ווערן.

די צייטונג „גאַלאַס“ האָט זיך דאָן אָנגעהויבן צו דרוקן אין דער רוסישער דרוקעריי „רוסקי פּאָטשין“, וועלכע האָט געהערט צו אַ גרופע באַאַמטע עכט=רוסישע פּאַטריאַטן, ווי אויך פּראַוואַסלאַווע גייסטלעכע. דער פּאַרוואַלטער איז געווען גרונטשענקאַ, אַ קאַזאַק. דאָס איז געווען האַרט פאַר די אָקטאָבער=טעג 1905, דעריבער האָבן זיך די באַלעבאַטימ פון דער דרוקעריי ניט געמאַכט זעענדיק, וואָס מען האָט געשריבן אין דער צייטונג, און זיי האָבן טאַקע אַראַפּגעלאָזן די נאָז, געווען געפאַלן ביי זיך. דער „גאַלאַס“ האָט זיך דאָן געפונען אויפן 2טן שטאַק אין אַ באַזונדערער אָפטיילונג — עפעס ווי אַן אויטאָנאָמע מלוכה. געווען מאָמענטן, ווען די זעצער פון „גאַלאַס“, וואָס זיינען באַשטאַנען פון יידן און פּאָליאַקן, אויך אייניקע „באַוויסטזיניקע“ רוסן, — האָבן אָנגעהויבן זינגען עפעס אַ רעוואָלוציאָנערע ליד, האָבן די זעצער פון דער צווייטער אָפטיילונג — די מערהייט עכטע רוסן — פּאַטריאַטן, אויף דעם געענטפערט מיט „באַזשע צאַריאַ כראַני“.

פון דאָן אָן האָט זיך אָנגעהויבן אויף דער דאָזיקער צייטונג גאָר אַן אַנדער לעבן. מען האָט אָנגעהויבן אַרבעטן און לעבן ווי מענטשן. מיטן אָפּשאַפן די שטיק=אַרבעט, פאַר וואָס די באַוויסטזיניקע אַרבעטער איז אויסגעקומען אַזוי פיל צו אַגיתרון, אויפצוקלערן און וועקן די אָפּגע=שטאַנענע, פינסטערע, פאַרשיפורטע אַרבעטער, — האָט זיך אָנגעהויבן גאָר אַן אַנדער אַרט לעבן אויף דער צייטונג, וואָס אַלע אָן אויסנאַם האָבן דאָס מיט צופרידנקייט דערקענט. זיי האָבן געזאָגט: „אַ טיעפיער סוויעט מי אווידים אי וו'באַניו מי פּאָדיאַם“ (איצט וועלן מיר שוין די וועלט אָנזען און אין באַד גיין). און אַזוי ווי מען האָט שוין געאַרבעט נאָר 9 שעה אַ טאַג אָנשטאַט 12—14, האָט מען געמוזט צונעמען נייע עטלעכע זעצער, האָט זיך דער פּערסאָנאַל פאַרגרעסערט און אויך אָפּגעפרישט מיט נייע „ניכטערע“ מענטשן, צווישן וועלכע ס'זיינען אויך געווען איגנאַץ פּאַשקעוויטש (אַ פּאָליאַק) און קלעפיקאָוו (אַ רוס, אַ ס'ר) — ביידע אַנטיילנעמער אין דער פּרייהייט=באַוועגונג. פּאַשקעוויטש איז שפעטער נאָך גאָר אַ יונגער אויסגעקליבן געוואָרן אין יאָר 1907 אַלס מיטגליד פון דער פּאַרוואַלטונג פון דרוקער=פאַראיין. ער האָט אויך געשפילט פיל מאָל לטובת דעם פאַראיין — האָט געענדיקט קאַזי=

סקים הויף; דארטן איז לאַזקע קלאַק אויך געווען איינער פון די טעטיקסטע אָנפירער; נאָכדעם, ווען די פאַריינען זינען שוין געווען לעגאַליזירט דורך דער מאַכט, האָט מען אויפגערוּפן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונגען און אויסגעקליבן אַ „ביוראָ“*.

אין יאָר 1906 האָבן סירקניס אַרבעטער ווידער זיך גענומען אַדורכצופירן אין דער דרוקער־די פּאָדערונגען, וועלכע זיי האָט זיך גיט איינגעגעבן אויסצוקעמפן אין לעצטן גרויסן שטריק אין יאָר 1905. מען האָט זיך גענומען אַדורכצופירן דעם פונקט פון אָפּשאַפן ענדגילטיק די שטיק-אַרבעט — די סיסטעם פון דער מעטראָנאָזשערי, וואָס האָט דאָרטן אַ לאַנגע צייט געהערשט.

דער שטריק איז אויך פאַרגעקומען אין מיטן זומער, אויך ביי אַ גוטער קאָניונקטור אין דער דרוקער־די, און צו שטריקן איז שוין דאָן געווען פרייער — מען האָט שוין גיט אַרעסטירט. דער זעלבער פריסטאָו זאָפּאַ-ראַפּוּלאַ, וועלכער איז געווען פאַרן 17טן אָקטאָבער 1905 אַזוי ברוטאַל צו סירקניס אַרבעטער, האָט איצט — ביים צווייטן שטריק — באַגעגענענדיק די זעלביקע אַרבעטער, זיי דער ערשטער באַגריסט מיט אַ שמיכל. אָט דער שטריק איז אָבער, גיט קוקנדיק אויף די גינסטיקע באַדינגונגען, געווען זייער אַ שווערער, אַ פאַרביסענער און אַ לאַנגדויערנדיקער — ער האָט זיך געצויגן ביי אַ 6 וואָכן. דעם ציל האָט מען אָבער פאַרט דערגרייכט. מען האָט שוין געהאַט אַראָפּגענומען סירקניס מאַגאַ-זין, וואָס איז באַשטאַנען פון עטלעכע אָפּטיילונגען און האָט באַשעפטיקט אַ סך אָנגעשטעלטע. דאָס האָט אָבער אויך גיט געהאַלפן, ביי וואַנען מען האָט גיט אָפּגעשטעלט סירקניס דרוקער־די אין ריגע. דאָס איז געשען אַדאָנק דעם חבר דוואָרקין, וועלכער האָט דאָן באַוווּזן אַ העלדנטאָט: דוואָרקין, אַליין אַן אַרויסגעשיקטער פון ריגע, וווּ עס איז דאָן געווען קריגס-צושטאַנד (אין דער גאַנצער באַלטישער געגנט האָט דאָן דער גענעראַל מעלער-*

* דאָן האָט מען די פּאַרזאַמלונג און דעם גאַנצן פּאַריין גערופן: „ביוראָ“. די לייזים פלעגן זאָגן דאָן אַנשטאָט: „די חברים פון „ביוראָ“ דערקלערט זיך מיט דעם, וואָס די ערשטע אָרגאַניזאַטאָרן און אָנפירער פון ביי געגרינדעטן פּאַריין זיינען געווען די אַמנעסטיסטע פּאַליטישע עמיגראַנטן אין דער שווייץ, וואָס זיינען געקומען נאָכן יאָר 1905 קיין ווילנע — די זעצער מאַרק ווילטער, איסער ראַבקיין, שלום לעווין — און זיי האָבן דאָס געבראַכט דעם נאָמען פון דאָרטן אַהער. די אַלע חברים האָבן געאַרבעט אין קלעקניס דרוקער־די אויף זשאַלנע גאַס. זיי זיינען געווען פון די ערשטע זעצער אין דער דרוקער־די און האָבן געאַרבעט אויף די ערשטע זאַץ-מאַשינעס אין ווילנע. אויסער זיי האָבן דאָרטן דעמאָלט אויך געאַרבעט אויף דער זאַץ-מאַשין לייב שור און מאַכלעס (ז), וועלכע זיינען ספעציעל פון דער דרוקער־די געשיקט געוואָרן קיין בערלין זיך לערנען אַרבעטן מאַשין-זאַץ. דאָרטן האָט דאָן אויך געאַרבעט אַלס מאַשיניסט אויף דער ערשטער ראַסציע-מאַשין ישראל-מיכל קאַפּלינסקי. די אַלע אויבנדערמאַנטע פּערזאָנען האָבן דאָן געהערט צום „בונד“.

זאַקאַמעלסקי מיט אַ שטראָף-עקספּעדיציע, באַרויקט די צעבונטעוועטע לעטן) — איז אַוועקגעפאַרן אַהין און אָפּגעשטעלט סירקניס ריגער דרוקער־די. ווען די סירקניס האָבן זיך אין ווילנע דערוואַסט וועגן זייער לעצטער מפּלה, האָבן זיי דערפילט, אַז זיי זיינען באַזיגט געוואָרן און האָבן נאָכגעגעבן די פּאָדערונגען פון די אַרבעטער.

אַט אַזוי האָבן סירקניס אַרבעטער ענדגילטיק אויסגעקעמפט זייערע גערעכטע פּאָדערונגען. פון דעם מאַמענט אָן זיינען אַלע אַרבעטער ביי סירקניס געוואָרן גלייך — זיי זיינען בלויז געווען עקספּלאָאַטירט פון איין באַלעבאַס.

*

מיטן געבן רעכט נאָכן יאָר 1905 די אונטער-דריקטע פעלקער, וואָס האָבן באַוווּזט די ווילנער געגנט, האָט זיך, פאַרשטייט זיך, די דרוק-פּראָדוקציע שטאַרק פאַרגרעסערט. די ערשטע פּוילישע צייטונג, וואָס האָט דערזען די ליכטיקע שנין אויסן ווילנער באַדן נאָך אַזוי פיל יאָרן אונטערדריקונג, דער „Kurjer Litewski“ (איר שעה-רעדאַקטאָר איז דאָן געווען דער באַרימטער פּובליציסט און ליטעראַט טשעסלאָוו יאַנקאָווסקי), האָט זיך אין די ערשטע טעג פון איר דערשיינען געדרוקט אין סירקניס דרוקער־די. נאָכדעם איז זי אַריבערגעטראָגן געוואָרן אין גלח נאָוויצקיס דרוקער־די. פּוילישע זעצער פאַר דער צייטונג האָט מען דערהויפּט געמוזט אַראָפּ-ברענגען פון וואַרשע (אויפן „קוריער ליטעווסקי“ האָבן אַ געוויסע צייט געאַרבעט צוויי יידישע זעצער: י. סטעקין און מ. סטראַשון).

אויך די ערשטע ליטווישע און וויטרוסישע זשורנאַלן האָבן זיך געדרוקט ביי סירקניס.

*

עס האָט זיך ענדלעך אָרגאַניזירט און געעפנט דער לעגאַלער פּראָפּעסיאָנעלער פּאַריין פון די דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע. דער פּאַריין איז דאָן באַשטאַנען פון איבער 500 מיטגלידער, יידן און גיט-יידן. צום פּאַריין האָבן אויך געהערט איינבינדער, ליטאַגראַפן און לינירער, וועמעס אָנפירער עס איז דאָן געווען י. ריקלעס.

די אַרבעט אין פּאַריין איז געווען אַ לעבעדיקע. אַלע ביכער און פּראָטאַקאָלן האָבן זיך געפירט אין דער רוסישער שפּראַך. די אַלגעמיינע פּאַרזאַמלונגען האָבן אויך געמוזט געפירט ווערן אין דער רוסישער שפּראַך, ווייל עס זיינען בייגעווען פאַרשטייער פון דער פּאַליציי. אָבער פאַר אַ רובל האָט מען זיך געקענט אָפּטמאַל באַפרייען פון די אומגעבעטענע עדות. איינמאַל איז אויף אַן אַלגעמיינער פּאַרזאַמלונג בייגעווען דער אַקאָלאָדאַטסיניק פאַרזאַפּאַנאוויטש — האָט אים דער דעמאָליטיקער סאַרויצער פון פּאַריין, ישראל-מיכל קאַפּלינסקי, דערלאַנגט אַ רובל און יענער איז אַוועק, בעטנדיק ביי ישראל-מיכלען, מען זאָל וועגן זיין אַוועקגיין גיט איבערגעבן אין דער

רינקן און קאָלטן ישראל-מיכלען און אויך די גאַנצע פאַרוואַלטונג, ווייל דער „לאַנגזאַם“ האָט געהאַט, חוץ זײַן אייגנשאַפט פון פאַמעלעכקייט, אויך אַ סך איינפאַלן *.

ישראל-מיכל פלעגט אויך מיטהעלפן אַרבעטן אין אַנדערע פאַריינען. וווּ עפעס אַ קאַנפליקט — איז ער געווען איינגעלאָדן און קיינעם איז נישט איינגעפאַלן, אַז דאָס האָט אים געלוינט אומעטום אַרײַנשושטעקן זײַן נאָז. ער פלעגט אויך זאָגן, אַז ער איז מקנא דעם, וואָס קען טרינקען בראַנפן. דאָס איז געווען דאָן, ווען בורצעוו האָט שוין געהאַט דעמאָסטרירט אַז עס פון קאַפלינסקי האָט שוין געוויס געשפירט, אַז די ריי קומט צו אים אויך. ער איז דאָן שוין אַרומגעגאַנגען אַ פאַרקלעמטער, אַ פאַר-דאהטער און זיך געהאַלטן פאַרן האַרצן, זאָגנדיק, אַז ער איז קראַנק. ענדלעך איז טאַקע ישראל-מיכל קאַפלינסקי פון בורצעוו אויך דעמאָסטרירט געוואָרן. די סענסאַציע און איבערראַשונג איז געווען גרויס. עס האָט געמאַכט אַ גוואַלדיקן רושם אויף אַלעמען בכלל און אויף די דרוקער בפרט. ער איז באַלד פון ווילנע אַנטלאָפן.

דער פאַריין איז נאָך קאַפלינסקי אַנטלויפן אינגאַנצן אָפגעשוואַכט געוואָרן. ס'איז נישט געווען אַזאַ מענטש, וואָס זאָל זיך אָפגעבן מיטן פאַריין ווי ער. די רעאַקציע האָט דאָן געבושעוועט. די אַלטע טוער זינען שוין מיד געוואָרן, אַנדערע אַנטטוישט, אַנדערע אַרויס פון טורמע, האָבן זיך שוין געוואַלט אָפרוען. צו די דאָזיקע האָט אויך געהערט יאַנקעל ווייצנפערד (אַ ס"ר). געווען זייער טעטיק אין דער באַוועגונג, עטלעכע מאָל אַרעסטירט, אָבער אַ פאַר יאָר פאַר דער מלחמה איז ער ווידער אַריין אין פאַרוואַלטונג טונג און געאַרבעט דאָרט ביז זײַן עמיגרירן אין דער צײַט פון דער דײַטשער אָקופאַציע קיין אַמעריקע. פאַרדעכטיקע“ האָט מען דאָן בכלל נישט געקענט אויסקלײַבן אָפיציעל אין פאַרוואַלטונג. מען האָט געמוזט צוציען נײַע נישט קיין קאָמפּראַמיטירטע מענטשן. פאַר דעם פאַרזייער פון פאַריין האָט מען דאָן אָפיציעל אָנגעגעבן דער מאַכט דעם זעצער פון „גאַלאַס“, ווענצעוויטש (אַ רוסי). דער ווענצעוויטש איז געווען נישט קיין באַוויסטיניקער און אַ שטאַרקער ליבהאַבער פון ביטערן טראַפן, אָבער אַן אָרנטלעכער מאַן. די פאַרזייער איז פאַר אים אויך געווען אַ גרויסע טובה, די גאַנצע צײַט פון זײַן פאַר-זייערײַ האָט ער נישט געטרונקען און אַזוי האָט ער זיך פון זײַן קראַנקייט ביסלעכווייז אויסגעהיילט. איינמאָל האָט אים דער גובערנאַטאָר ווער אַוויקין אַרויסגערופן און געשטראַפט, ווי קומט ער אַלס רוסי צו זײַן צוזאַמען מיט יידן. דער פאַריין האָט שוין דאָן געאַרבעט נישט מיט דעם טעמפ ווי פריער.

* ער האָט צײַא אויסגעקלערט אַ יידישן שריפט, גענאָסן צוזאַמען מיט נודות, וועלכן מ'רופט אין ווילנע נאָך ביז היינטיקן טאָג. קאַר-פינאַנציעס שריפט.

אַכראַנע (ער האָט טאַקע, ווי עס האָט זיך שפּעטער אַרויס-געוויזן מיט ישראל-מיכלען, געהאַט בײַ וועמען צו בעטן). אין דער צײַט, ווען ישראל-מיכל איז געווען פאַר-זייער, האָט ער זיך מיט דער אַרבעט פון פאַריין זייער אַ סך אָפגעגעבן. געפירט די אַרבעט פראַקטיש, אמת-צו-פיל פשרהדיק, איינגעאַרדנט אַוונטן אין פאַריין, פאַר-וויילונגען.

ישראל-מיכלס פּסעוודאָנים איז געווען, לאַנגזאַם און איז אינגאַנצן געווען צוגעפאַסט צו זײַן כאַראַקטער זײַן אַרט ריידן אַזױו. ישראל-מיכל פלעגט ריידן זייער לאַנגזאַם, ציען די ווערטער פּייל, מאַנאַטאַן און אָן אויפ-רעגונג. ער איז אַלעמאַל געווען רינק, קאַלט — אַזוי פלעגט ער גיין, אַזוי פלעגט ער שטיין — קיינמאַל זיך נישט

ישראל-מיכל קאַפלינסקי

געאייילט. אַלס געוועזענער ישיבה-בּחור פלעגט ער ליב האָבן אין זײַנער אַ רעדע אויף אַ פאַרזאַמלונג אָפט צו באַנוצן עפעס אַ פּסוק אָדער צו אָפּערירן מיט אַ וועלכן ס'איז משל. דאָס האָט געמאַכט דעם איינדרוק, אַז דאָ רעדט עפעס אַ מַגיד בײַם שטענדער; דערצו האָט אים טאַקע גוט געפאַסט זײַן בערדל.

אינטערעסאַנט פלעגט זײַן, ווען ישראל-מיכל פלעגט זיך אַמאָל אין פאַריין פאַרטשעפען מיטן יידישן זעצער מאָזעס קאַרפּינאַוויטש (נאָך דער מלחמה — משה קאַרפּינאַוויטש, דער ווילנער טעאַטער-דירעקטאָר). דאָן איז שוין געווען דער ריכטיקער דועט פון צוויי „לאַנגזאַמס“, ביידע מיט בערד — איינער מיט אַ בלאַנדער, דער צווייטער מיט אַ שוואַרצער. משה קאַרפּינאַוויטש פלעגט אָפט בײַ עפעס אַ פראַגע אין פאַריין פאַרמאַטערן דעם

ד י ז ע ר *

נאָר שוואַך איז ער מיסטאַמע, -
די האַנט האָט ניט דערדינט
און ס'האָט אין רויטע שטראַמען
אַ פלייץ געטאָן די טינט.

וואָס פאַראַ ליד פול ווייען
דערטראַגט זיך עס צו מיר?
פון בליינענע אַרמייען
דער שטילער קאָמאַנדיר -

ניטאָ קיין איין ריין ערטל!
און וווּ דו וואַרפסט אַ בליק -
עס שטעקט אַן איינזאַם ווערטל
גלייך ווי אין מילך אַ פליג.

דער זעצער, ער זינגט אויס עס
ביים קאַסטן שטויב זיין פליין,
פלינק שטעלנדיק די אותיות
אין העקעלע אַרײַן:

אין בעס, נעמט דער רעדאַקטאָר
צוזאַמענקלייבן זיי,
דעם רעשט פון אַ צעהאַקטער,
צעממיתטער אַרמיי;

- אין אַרבעטן דער פיר איז
ביים זעצער זייער שלעכט.
דיר גייט ניט איין די שכירות
קוים שלאָפסטו ניט די נעכט!

מיט מי די זעלנער קלייבט ער,
צעשטעלעט זיי קאַפּ צו קאַפּ,
און אַ באַפעל אונדז שרייבט ער:
„פאַריכט און שיקט עס אָפּ“.

אַ וועלט מיט אַרבעט יאָגט דיר
און נאָגט דיר אויס דעם קליי,
ערשט נאָדיר גאָר - מען טראַגט דיר
אַ נײַע העפט... וויי, וויי!

וואָס ס'איז פאַרמעקט געוואָרן -
דאָס טאָר ניט זען די שיין.
ווי מתים אין די קברים
מיר וואַרפן דאָן אַרײַן

דאָס העפט איז גראַב אין רוקן, -
אויף וואַכן אַ געשעפט.
נאָר דאַרפסט מיט שטאַלץ ניט קוקן,
דו פיקחותדיקע העפט!

די אותיות און זיי שטומען.
ווער קען זיי איצט פאַרשטיין?
אַ סוף איז שוין געקומען
צו זייער קלוגן מיין.

מיר זעצן דיר און שיקן
צום צענזאָר קאָרעקטור,
דו זע נאָר ניט צו קריגן
די דער אין דער צענזור!

אַזוי קען מען ניט וויסן
וואָס פאַראַ טעם עס האָט
אַ פרוכט - אַראַפגעריסן
פון שטורעם-ווינט אין סאָר.

דער צענזאָר לעזט. אָט פרייכט ער
פאַר פלייס, ער קניט די באַרד
און פאַטערלעך דיר שטרייכט ער
געשמנדיק וואָרט נאָך וואָרט.

(דער משל איז אַ שיינער,
ניט אמת, זאָגט אַליין?
ס'איז דאָ בײַ אונדז ניט איינער,
וואָס קען פאַרפאַסן שיין.)

* צרייטע ליד פון ציקל „לידער וועגן פרייען האַרט“. געגעבן
אַריינגעשריבן אין דער בקשה, וואָס די דעלעגאַציע פון דער דרוקערשער
שטרייק-קאָסע האָט דערלאָנגט דעם אַרבעטס-אינספּעקטאָר אין 1891, בעת
דער שטרייק-אַקציע צו פאַרקלענערן דעם אַרבעטסטאָג אויף אַ שעה
און אָפּשאַפן די ביינאַכטיקע אַרבעט (זע א, סרודקיןס „צו דער געשיכ-
טע פון דער יידישער דרוקער אַרבעטער-באַוועגונג און ווילנע“).

א סאך זינגען געוואָרן
נאָך דענקער אויך דערביי:
מען זעצט דאָך ניט צייט יאָרן
בלויז פוסטע פליידערני.

אַט האָט איר טעמעס פינגע:
אין זאָץ-שטוב פון אַ בלאַט
קומט האַלבע נאַכט אַרײַן נאָר -
אַ גיהנום אַקוראַט!

ס'פאַסירט מען זעצט אויס זאכן
גאָר אָפט פון קלוגע לייט -
געדאַנקען קלוגע מאַכן
אונדז ביסלעכווייז געשײט...

דער זעצער, אויסגעזויגן,
איז חושך ווי די נאַכט...
ווער האָט דעם צייטונגס-בויגן
דעם ביזן אויסגעטראַכט?

ווי קליין ס'איז דער אַרטיקל
שוין איצט אין קאָרעקטור;
באַלד וועט מען אים נאָך פליקן
אויפסניי אין דער צענוור.

זוך אויס די וועלט: - אויף בערגער,
צי אין די שאַכטעס, - איז
ניטאָ אַ פאַך נאָך ערגער:
מען שטייט רק אויף די פיס;

אַט ברעכט מען שוין די שפאַלטן!
נאָר, העפט, וואָס איז מיט דיר?
דו קענסט זיך דאָך באַהאַלטן
אין הויפן דאָ ביי מיר!

פון בליי, פון שטויב, פון וואַכן -
עס ווערט פון אונדז אַ תל;
מיר זינגען אַלע שוואַכע,
מיר זינגען גרין און געל.

און ס'טרעפט נאָך: ס'קומט דער אַוואַטאַר-
זיין צער איז זייער גרויס -
צעזיפצט זיך אַ פאַרגאַפּטער
און וואַרפט דיר גאָר אַרויס!

אין וואַרשטאַט שלעכט דער פיר איז -
דו לעבסט דערפאַר ניט לאַנג,
און וואָס איז דיר די שכירות
קוים ביסטו שלאָף און קראַנק...

ס'איז אונדז אַ קנאַפער חילוק -
צעוואַרף, דרוק יאָ, דרוק ניט, -
דריי פערטל קאַפּקעס סילוק
פון שורהלע און - קוויט!

נאָר אַט האָט מען געגעבן
די וואַרט-פרייהייט דעם פאַלק -
איצט וועט זיך, אפשר, לעבן
מיט מערער זין און טאַלק!

כ אַ ר.

ביסט, פרייהייט, גוט געקומען!
טראַ-לאַ, לאַ-לאַ, לאַ-לאַ!
דו האָסט אַראָפּגענומען
פון אונז אַ יאָך אַזאַ!

נאָר ס'אַרט אונדז יאָ, וואָס יאָגן
מיר דאַרפן זיך בײַם טאַגן.
מיר ווערן בלינד, דערשלאָגן...
צי שרייבט איר עפעס אָן?

פון רוסיש: שמשון קאהאַן.

30 יאר לינירער = און איינבינדער = סעקציע ביים דרוקער = ארבעטער = פאריין אין ווילנע

און איינבינדער דורכגעפירט מיט ערפאלג א ריי עקאנאָ-מישע שטריקן ביי, פּאָלזאָ, מאַסיי, פּאַפּ, יאַפּע א"אנד. דער פּאַרשטייער פון די איינבינדער-אַרבעטער, בערל לאַוואַ-רישעק (געשטאַרבן אין אמעריקע), האָט דערפאַר באַצאָלט מיט זײַן שטעלע, און דעם מחבר פון די דאָזיקע שורות האָט מען געשלעפט אויף, קאַנפּערענצן אין דער פּאָליציי צוליב דער מסירה פון פּאַבריקאַנט ס. א. יאַפּע.

אין אַלגעמיין האָט אָבער די ריין פּראָפּעסיאָנעלע טעטיקייט אין יענע עטלעכע יאָר זיך געפירט כאַאָטיש און בלויז אַדאָנק דער, פּראָספּעריטי אין לינירער- און טייל-ווייז אין איינבינדער-פּאַך האָט מען דאָן אויסגעקעמפט דער-טרעגלעכע לוינען. אַזוי, למשל, פלעגן די באַלעבאַטים כמעט צו יעדן סעזאָן אָפּריידן אַרבעטער איינער פון צווייטן; דאָס האָט, פּאַרשטייט זיך, געוויקט אויף דער העכערונג פון לוינ. נאָר אָט איז אָנגעקומען דער רעוואָלוציאָנערער יאָר 1905 און צוזאַמען מיט אים אויך דער היסטאָרישער 17טער אָקטאָבער מיט ניקאָלאַיס מאַניפעסט וועגן, פּרינציפּ-היינטן (נאָך וועלכן ס'זיינען גלייך געקומען פּאַנאָרמען און דערשיסונגען). און דאָ מוז פּאַרצייכנט ווערן, אַז די ערשטע וואָס האָבן אויפן רעוואָלוציאָנערן שטייגער (явочным порядком) האָט דאָס געהייסן) געגרינדעט אַ פּראָפּעסיאָנעלן פּאַריין, זיינען געווען די יידישע דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע.

ביי צאָר ניקאָלאַי האָט נאָך ניט אָפּגעטריקנט דער טינט פון פעדער, מיט וועלכער ער האָט אונטערגעשריבן די קאַנסטיטוציע, און ביי די יידישע דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע האָט שוין פונקציאָנירט דער אַפּאַראַט פון אַ פּראָפּעסיאָנעלן פּאַריין מיט אַן אָפּענעם פּאַריינס-לאַקאַל, מיט אַ קלוב, אַ ביבליאָטעק און אַ דראַמאַטישער סעקציע, אָנגעפירט דורך ל. שריפטזעצער.

באַלד אין די ערשטע האַנגיק-חדשים פון דער רוסישער קאַנסטיטוציע, איז געגרינדעט געוואָרן די סעקציע לינירער-אַרבעטער ביים דרוקער-פּאַריין, און דער שרייבער פון דעם איצטיקן יובל-אַרטיקל האָט דאָן זיך געמאַלדן צו דער פּאַרוואַלטונג פון דרוקער-פּאַריין, אויף סובאַסטאַנאַס,

דער לינירער-פּאַך, הגם ער געהערט צו דער זעלבער פּראָפּעסיע פון גראַפּישער קונסט ווי דרוקערני איז אָבער נאָך גאָר אַ יונגיטשקער, אַ צוציק, קעגן דעם אַלטן דרוקער-פּאַך וואָס צייט זײַן יחוס אַזש פון גוטנבערגן אַליין.

דער לינירער-פּאַך איז אָבער אין די פּאַר צענדלינג יאָר פון פּאַר דער וועלט-מלחמה שטאַרק אויסגעוואַקסן, באַזונדערס אין ווילנע, וועלכע איז אין יענער צייט געוואָרן דער צענטער פון ליניר- און העפטן-פּראָדוקציע. צוגלייך מיט דעם וואָס פון דער פּאַבריקאַציע איז אויך געוואַקסן די צאָל באַשעפּטיקטע אַרבעטער.

ביז דעם יאָר 1901 האָט דער לינירער-פּאַך ניט געהאַט קיין שום פּראָפּעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציע. אין 1902 האָט דער „בונד“ אין ווילנע אָנגעהויבן אָרגאַניזירן דעם פּאַך און דער דאַמאָלסטיקער בונדישער טוער שלום לעווין, אַליין אַן איינבינדער, איז קאַמאַנדירט געוואָרן צום לינירער-פּאַך, כדי צו שטעלן זיך אין אַ קאַנטאַקט מיט די מער אַקטיווע אַרבעטער.

דער טראַפּ איז אָבער אין יענע צייטן געשטעלט גע-וואָרן אויף דער פּאָליטישער אַרבעט און דאָס ביסל אַקטיווע ווערע אַרבעטער אין פּאַך זיינען אַריין אין די פּאָליטישע קרייזלעך, איבערלאָזנדיק די פּראָפּעסיאָנעלע אַרבעט פּאַר דער בונדישער אָרגאַניזאַציע גופאַ.

דערפאַר איז קיין ווונדער ניט, וואָס דער לינירער-פּאַך איז דאָן געווען צוגעשפּיליעט צו די... מעכאַנישע שוס-טער, וואַרשיינלעך צוליב פּאָליטישע מאַטיוון. פּאַרן לינירער-פּאַך איז דער דאָזיקער זיווג גראַד אַרויסגעקומען זייער געראַטן. די מעכאַנישע שוסטער האָבן ניט איינמאָל אַרויס-געהאַלפן אין שווערע שטריק-מאַמענטן. אין דער געשיכטע פון לינירער-פּאַך איז פּאַרצייכנט אַ פּאַל, ווען איין איינציג-קער מעכאַנישער שוסטער (קלמן האָט ער געהייסן, און גראַד ניט קיין ייד) האָט אין עטלעכע געצייילטע מינוטן ער-ליידיקט אַ פּאַרצויגענעם שטריק ביי דער פּירמע „פּאַפּ“ (ווי אַזוי ער האָט דאָס געטאַן, פּאַרבלעבט אַ סוד אין דער געשיכטע).

אין די יאָרן 1902, 1903 און 1904 האָבן די לינירער

פון קאמף, נצחונות און מפלות. טיילמאל האָט דער דינער פאָדעם, וואָס האָט צונויפגעהעפט די לינירער-און איינבינדער-סעקציעס מיט דעם פאָריין פון די יידישע דרוקער-ארבעטער אין ווילנע זיך איבערגעריסן. אָבער די לעבעדיקע טיילן פון אַ פונקציאָנירנדיקן אָרגאַניזם פאַרמאָגן דאָך די ווידערלעכע אייגנשאַפטן פון זיך אליין צוריק זיך צונויפ-וואַקסן. אַזוי איז אויך געשען מיטן פאָריין און זינע סעקציעס.

הינט, צום 30סטן יובל פון דעם יידישן דרוקער-ארבעטער-פאָריין אין ווילנע, טרעפן מיר ווידער אַ לעבעדיקן פונקציאָנירנדיקן פאָריינס-אָפּאַראַט צוזאַמען מיט די סעקציעס. יינגערע, קרעפטיקערע הענט האָבן איבערגענומען דעם רודער פון דער אָנפירונג מיטן פאָריין, און לאָמיר האָפּן, אַז די אַקטיווע טוער פון דעם נייעם דור ווילנער יידישע דרוקער-ארבעטער וועלן ווייטער פירן די אַרבעט אין אַ פּראָלעטאַרישער אָרגאַניזאַציע מיט דער זעלבער איבערגעבנקייט, ווי די טוער פון דעם היסטאָרישן יאָר 1905.

מיט אַ מאַנדאַט פון עטלעכע און פופציק מיטגלידער פון דער לינירער-סעקציע, וועלכע האָבן דורכגעפירט וואָלן פון אַ פאַרשטייער.

קורץ דערנאָך האָט די לינירער-סעקציע מיט דער הילף פון דער פאַרוואַלטונג פון דרוקער-פאָריין דורכגעפירט מיט ערפאָלג אַ שטרענג-אַקציע אין דער דרוקער-סירקין וווּ מ'האָט אָפּגעזאָגט פון דער אַרבעט דעם לינירער על-טערמאַן. אָט אַזוי איז געמאַכט געוואָרן די התחלה צו דער ווייטערדיקער געמיינזאַמער פּראָפּעסיאָנעלער טעטיקייט פון דרוקער-פאָריין מיט דער לינירער-סעקציע.

אין די זעלבע חדשים איז אויך פאַרגעקומען די גרינדונג פון דער איינבינדער-סעקציע און איר אָנשלוס צום דרוקער-פאָריין.

30 יאָר זיינען אַריבער זינט יענעם פריילעכן און דערמוטיקנדיקן יאָר 1905. פאַר דעם דאָזיקן פעריאָד צייט האָבן דער יידישער דרוקער-ארבעטער-פאָריין אין ווילנע און זיינע סעקציעס דורכגעזאַכט און דורכגעלעבט שווערע יאָרן

דרוקער-און איינבינדער-פּערסאָנאַל פון „אַרטעל“ (1911)

עס שטייען (פון רעכטס אויף לינקס): ווענגראַח, וואַפּנער, בערלאַחויטש, וואַראַפּיי, קאַזאַרסקי, כ. געסקעס, שטיינבערג און א. גאַרדאַן. עס זיצן: י. גערמייזע, מ. גראַדסקי, מ. פּילניק, ה. גינבורג, ל. לעחי, מ. וואַפּנער, מירער. עס זיצן אונטן: סטאַנקעוויטש, (חייטערדיקער אומבאַקאַנט), עלפּעראַחויטש, זשורעוויטש און י. טייך.

אַ בלעטל פון מיינע זכרונות

נאַכקוקן אין אַריגינאַל, נאָר ער פלעגט זיי זעצן אויף אויסווייניק.

ס'האָבן אויך געאַרבעט זייער אַ זון און נאָך אַ פאָר נאָענטע פריינד, וועלכע האָבן געאַרבעט ביי ראָמען צוליב זיין זכות; אַן אַלטער זעצער, מרדכי-פסח שריפטזעצער, וועלכער איז שוין דאָן געווען געקומען פון אַמעריקע און ער פלעגט האַלטן אין איין דערציילן די גוזמאות פון די אַמעריקאַנער גליקן בכלל און פון זעצער-פאָך בפרט; די ברידער אַלפּעראַוויטש, דודקע האָן און דער סעקרעטאַר פונעם דעמאָלט נאָר-וואָס געגרינדעטן ערשטן דרוקער-פאַריין אין ווילנע, גרשון גליזער.

עס איז אויך געווען ראָמס אַן אַלטער זעצער, ר' משה קנאַרינג, וועלכער איז געווען דער הויפט-מעטראָנפּאָזש אין „פריינד“, ווען איך האָב דאָרטן געאַרבעט. ער, קנאַרינג, האָט נאָך פריער געאַרבעט אויפן „המליץ“ 25 יאָר, איידער ער איז געקומען צום „פריינד“, און ער האָט צוזאַמענגעשטעלט דעם ערשטן זעצער-פּערסאָנאַל אין פעטער-בורג פאַר אַ יידישער טעגלעכער צייטונג — פון די אַריבער-געבראַכטע זעצער פון ווילנע און וואַרשע — וועלכע האָבן אין אָנהייב געזעצט יידיש מיט נקודות, אַזוי ווי עס איז געווען געזעצט אַן אַלטמאָדישער טייטש-חומש, אָבער גאַנץ גיך האָט מען עס פאַרביטן אויף דער סיסטעם פון זעצן מיט „האַלבע נקודות“ אויף איין און דער זעלבער שורה-אַט דער משה קנאַרינג פלעגט דערציילן, ווי אין די ערשטע יאָרן, אַרבעטנדיק אויפן „המליץ“, בעת אין פעטערבורג האָט מען ניט געקענט קריגן קיין יידישע זעצער צוליב „פּראַוואַ-זשיטעלסטוואַ“, פלעגט ער דאַרפן לערנען רוסישע זעצער — אמתע גויים — צו זעצן העברעיִש. און אַ סך פּינע אַנעקדאָטן פלעגט ער זיך אַנדערציילן וועגן דער דערפאַ-רונג זיינער.

אַ זעלטענער טיפּ צווישן ראָמס זעצער איז אויך געווען ר' הירש גלאָז. אין מינע צייטן איז ער שוין געווען אַ ייד אַ זקן פון 70 יאָר און ער האָט שוין געהאַט אין זײַן לעבן דריי מאָל צוזאַמענגעשטעלט גאַנץ ש״ס. ערשט ביים דריטן מאָל איז דער ש״ס-הגדול געמאַכט געוואָרן אין סטערעאָטיפּ = פּלאַטן, וועלכע זיינען צו יענער צייט ערפונדן געוואָרן. דער דאָזיקער ר' הירש גלאָז פלעגט יעדן אָונט זאָגן אַ שיעור גמרא אין ר' שאול קאַצענעלנ-בויגנס שול און איז דאָרט געווען דער שטענדיקער בעל-קורא. אָט דער אַלטיטשקער פלעגט גערן פאַרברענגען מיט אונדז, יונגע און אונדז דערציילן זעלטן שיינע מעשיות פון די אַמאָליקע זעצער אין ראָמס דרוקערני. אַ פאַר סן זיי וועל איך דאָ פאַרצייענען:

... קיין ווילנע בין איך אָנגעקומען אין יאַנואַר 1906, און בין דאָרטן געווען אין דינסט פון די „סימאָוועס“, פאַרוואַלטנדיק אַ לענגערע צייט מיט זייער אומלעגאַלער דרוקערני, וועלכע האָט זיך געפונען אין צוויי פלעצער: פריער אויף אַ שאַלקע אין הויז פון נתן אַרקוסקי אין שניפּישאַק, און דערנאָך אין אַן אַנדער הויז ערגעץ אויף פּאַפּל אַוועס.

אין יענעם יאָר האָט זיך געגרינדעט אין ווילנע דער ערשטער דרוקער-פאַריין, און איך בין דאָרטן גלייך געוואָרן אַ מיטגליד. אָבער אַריינצוקומען אַרבעטן אין איינער פון די דאָרטיקע יידישע דרוקערניען, איז געווען ניט פון די גרינגע זאַכן, ווייל די עלטערע זעצער האָבן פשוט ניט צוגעלאָזן די יינגערע. פאַר מיר האָט מען פונדעסטוועגן געמאַכט אַן אויסנאַם, ווייל איך האָב דאָך שוין געהאַט געאַרבעט אין „פריינד“ אין פעטערבורג. דערפאַר בין איך אַריינגעקומען אין דער דרוקערני פון „האַלמ:ה והאחים ראָם“. אָבער ניט אַזוי פשוט איז עס מיר אָנגעקומען אַריינג-צוגיין אין דער דאָזיקער גרויסער, וועלט-באַרימטער דרוקערני. די דאָרטיקע זעצער זיינען געווען גוואַלדיקע מיוחסים און געהאַט אַ „חזקה“ אויף דער דרוקערני, ניט צוצולאָזן קיין „פרעמדע“. מען האָט געדאַרפט באַזונדערע „דיפּלאָמען“ פון ווילנער ישיבות, אום צו קענען אַריינקומען אַהין זיך לער-נען די אַרבעט. אָבער אין די שטורמישע יאָרן פון 1905—6 האָבן די „יונגע“ זעצער דורכגעבראַכן די וואַנט מיט דעם כוח פון זייער יידישער זעצערני-אַרבעט אין די אומלעגאַלע דרוקערניען. טיילווייז אויף דעם סמך איז עס טאַקע אויך מיר געלונגען אָנצוקומען אין דער דאָזיקער אַלטער פעסטונג פון יידישער זעצערני.

די זעצער האָבן דאָרט אויך מיט זיך פאַרגעשטעלט באַזונדערע טיפּן, באַזונדערס צוגעפאַסט צו זייער אויפ-גאַבע אין דער דאָזיקער וועלט-באַרימטער יידישער דרוקערני. איך האָב דאָרטן געאַרבעט אויף דער צייטונג „די צייט“, וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן פון די זעלביקע מענטשן ווי דער העברעיִשער „הומן“, און ווען די „צייט“ האָט אויפ-געהערט צו דערשיינען, האָב איך געזעצט ביכער און זשורנאַלן אין דער זעלבער אָפּטיילונג פון ראָמס דרוקערני. דאָ האָב איך זיך געטראָפן מיט פילע פון מינע קאַלעגן זעצער, — און וועגן עטלעכע פון זיי וויל איך דאָ אויך איבערגעבן אַ פאַר כאַראַקטעריסטישע שטריכן.

דער הויפט-מעטראָנפּאָזש ר' איטשעלע הורוויטץ איז געווען אַ ייד אַ למדן, וועלכער האָט פון קינדווייז אָן געאַרבעט ביי ראָמען, און זעצנדיק אַזוי פיל מאָל געוויסע ספרים, פלעגט ער צו אייניקע פון זיי אפילו ניט דאַרפן

ראַמס דרוקעריי. אַ גאַנצן יאָר פֿלעגט ער קלײַבן געלט פֿאַר דעם דאָזיקן טאָג און דערנאָך מאַכן אַ סעודה פֿאַר אלע אָנגעשטעלטע אין ראַמס דרוקעריי און אָנגעגרייט פֿאַר דעם פֿון שענסטן און בעסטן. דער יאָרצײַט-טאָג איז געווען אַן אמתער יום-טוב און ראַמס דרוקעריי פֿאַר אַ סך יאָרן. אינטערעסאַנט איז, אַז אפילו נאָכדעם ווי ר' שמואל טראַכטנבערג איז געשטאַרבן, האָבן די זעצער אַליין אָנגעהאַלטן די דאָזיקע אינסטיטוציע פֿאַר אַ לאַנגער צײַט. די זעצער האָבן אויך געהאַט זייער אייגענע ספר-תורה און פֿלעגן דאַוונען מנחה און מערב בצײַבור. זיי האָבן אויך

ווען מען האָט געפֿייערט אין ווילנע דעם 500-יאָריקן יוביליי פֿון יאָהאַן גוטענבערג, דעם דערפֿינדער פֿון דרוק, איז דער העלד פֿון טאָג געווען אַ ייִדישער זעצער, ר' ישראל-הירש יאָכעלסאָן. ער איז אַלט געווען 95 יאָר און איז געווען דער עלטסטער זעצער אין ווילנע. ער האָט נאָך דאַן געאַרבעט און געפֿילט זיך גאַנץ שטאַרק. אין דער דאָזיקער פֿייערונג האָט מען אים אָפּגעגעבן פֿיל כבוד און דער הויפּט-פֿאַרוואַלטער פֿון דער ווילנער גענעראַל-שטאַב-דרוקעריי האָט געטרונקען אַ טאַסט לכבוד דעם ייִדישן זעצער. ר' ישראל-הירש, זייענדיק אַ ביסל צעטומלט,

אַ גרופּע זעצער פֿון ראַמס דרוקעריי, אויף דער צײַטונג די „צײַט“ (1906)

עס שטייען (פֿון רעכטס אויף לינקס): ל. מילער, ג. גליווער, מ. קאַסטאַף, י. געלער, ד. הורוויטש, ה. פרעסמאַן. ס'זיצן: ד. ל. קרענגעל, ד. האָן, ה. פ. אלפּערזאָויטש, י. הורוויטש, מ. אלפּערזאָויטש, מ. פ. שריפטזעצער און נ. קרופּניק. ס'זיצן אינטן: ל. לעוויטאָן און בענצל.

געהאַט איינעם פֿון די זעצער, וואָס פֿלעגט דאָרט גופּא פֿאַרקויפֿן אַ שנעפּסל, אַן אַנדערן וואָס פֿלעגט פֿאַרקויפֿן געבעקס אַז'וו. מען קען זאָגן, אַז אַן אייגענע ווירטשאַפּט און אַ זעלבשטענדיקער ישוב.

אַפֿאַרבעטנדיק אַ קאַרגן יאָר אין ראַמס דרוקעריי אין ווילנע, דער חלום פֿון מיין יוגנט, האָב איך געמוזט פֿאַרלאָזן רוסיאַנד. איך בין דאַן אָפּגעפֿאַרן קיין אמעריקע, עס איז אַוועק אַ נייע סדרה פֿון אַרבעט און קאַמף, וואָג דערנישן און גילגולים...

האַט אויך מיטגעטרונקען. אויף מאָרגן האָבן די זעצער אין דרוק אים אויפּמערקזאַם געמאַכט, אַז ער האָט געטרונקען „יין-נשך“. ער איז דערפֿון פּלוצלונג פֿאַרענדערט געוואָרן און איז גלייך אַרטינגעפֿאַרן אין אַ מרה-שחורה, פֿון וועל-כער ער איז אין אַ פֿאַר טעג אַרום געשטאַרבן.

נאָך אַ זעצער איז דאָרטן געווען, ר' שמואל טראַכטנבערג. ער האָט געשטאַמט פֿון דער פֿאַמיליע תּוספות יום-טוב, און ער האָט זיך שטענדיק געזאָרגט דערפֿאַר, אַז ערב ראש חודש אדר זאָל דער יאָרצײַט, לויט דער צוואה פֿון תּוספות יום-טוב, צומשענסטן געפֿראַוועט ווערן אין

מיט דרייסיק יאר צוריק

(זכרון ת)

אין זיין געזעלשאפט. ער האָט געוווּסט, אַז איך בין נאָך אַלץ אַ קלויזניק, אַז איך פאַרפעל ניט יעדן אַוונט דעם בלאַט גמרא-שיעור אין חברה, חיי-אדם-קלויז; אָבער זיין צוגאַנג איז געווען אַזאַ, וועלכן בלויז אַ קלויזניק קען אָפּשאַצן — און ער האָט געוונען מיין פּרילסטענדיקן צוטרוי. און טאַקע אויף מאַרגן, ווען איך בין אַרויס פון דער אַרבעט, האָבן מיר זיך ווידער געטראָפּן און אויף מיין וועג אַהיים האָב איך שוין מיטגעטראָגן מיט זיך דעם ערשטן טרייף-פּסול-ביכל, וואָס איך האָב דאָן מיט גרויס התמדה אָנגעהויבן צו לייענען: א. ליטוואַקס, וועגן ציוניזם. אַזוי איז עס אָנגעגאַנגען פאַר אַ לענגערער צייט, ביז חיים האָט מיר גענומען אַנטרויען אַגיטאַציע-אַרבעט; און ווען אַ גרופּע בונדיסטן פּונעם דרוקער-פּאַך האָט זיך אָרגאַניזירט, האָט מען זיך גענומען גרינדן דעם פּראָפעסיאָ-נעלן פאַריין פון דרוקער און איינבינדער. נאַטירלעך, צוערשט אויף די זעלבע באַדינגונגען ווי דער, כּונד, ד"ה אַלס אַן אומלעגאַלע אָרגאַניזאַציע, און ערשט אין 1905—6 האָט מען זיך שוין אַרטינגעקליבן אין אַ דירה מיט אַן אויפּשריפט אויף דער טיר, וואָס האָט דערציילט, אַז דאָ געפינט זיך דער פּראָפעסיאָנעלער פאַריין פון די דרוקער. אָבער דער סאַמע יסוד, דער פּונדאַמענט פון דעם דאָזיקן פאַריין איז געלייגט געוואָרן אין 1903—4.

אין האָב זיך אָפּגעשטעלט אויף חיים דעם דרוקער, ראשית, ווייל ער איז געווען די ערשטע פּערזאָן, וועלכער האָט מיך אַרטינגעצויגן אין אַן אָרגאַניזאַציע און האָט מיך געשפּיזט מיט ליטעראַטור, דורך וועלכער איך האָב דערזען די ליכטיקע שיין; צווייטנס, איז ער מער ווי אַלע אַינגעבאַקן טיף אין מיין זכרון; אָבער איך מוז דאָ אויך דערמאָנען די חברים גרשון און לאָזערקע קלאָק, וועלכע זינען געווען זייער אַקטיווע בחורים, איבער-געגעבענע צום פאַריין און אמתע אידעאָליסטן. אַ גרויסע ראָלע אין דער דרוקער-באַוועגונג האָט געשפּילט חבר כּאָציע. ער איז דווקא ניט געווען קיין דרוקער; ער האָט זיך גאָר געגרייט צו אַדוואָקאַטור, ער האָט אָבער זייער פּיל מיטגעהאַלפּן אין דער אויסלעבונג און אויפהאַלט פון דרוקער-פאַריין.

מען דאַרף באַזיצן מער, ווי דאָס וואָס מ'רופּט „זכרון“; מען דאַרף פשוט האָבן אַן „איזערנעם מוח“, כדי צו קענען, מיט פּיל יאָרן שפּעטער, אָפּפּרישן, פּונאַנדער-וויקלען און אַרויסברענגען אויפּן פּאַפּיר אַלע זכרונות פאַר 30 יאָר.

אין יאָר 1903, ווען איך בין אַרויס פון קלויז און אַריין אין דרוק (בײַ ראָזענקראַנץ און שריפטזעצער), וווּ איך האָב זיך געלערנט זעצערײַ, האָב איך זיך אָנגעשלאָסן אַן דער בונדישער באַוועגונג און בין געווען איינער פון די אָרגאַניזאַטאָרן פון דעם פּראָפעסיאָנעלן פאַריין פון די דרוקער און איינבינדער אין ווילנע; אין חודש אָקטאָבער 1907 האָב איך זיך שוין אַריבערגעפּעקלט קיין אַמעריקע. צו יונג בין איך דאָן געווען צו האָבן די גענויע פאַרשטענדעניש צו פאַרצייכענען די זייער אינטערעסאַנטע מאַמענטן פון יענער צייט, וועלכע איך האָב דורכגעלעבט, זייענדיק ענג פאַרבונדן מיט די דערמאַנטע צוויי אָרגאַניזאַציעס. וואָלט איך אין מיין פּריער יוגנט געוווּסט, אַז איך וועל האָבן דעם כּבוד בייצושטייערן אַ חלק געשיכטע צום זאַמלבוך פונם ווילנער דרוקער-פּאַך, וואָלט איך דאָן זיכער פאַרצייכנט די וויכטיקע געשעענישן און פּאַסירונגען, דאַטעס, נעמען פון די פּערזאָנען, מיט וועלכע מיר איז אויסגעקומען זיך צו טרעפּן אַזױו.

איצט לייב איך שטאַרק צוליבן „כּוח השיכּחה“: ער איז שוין אַ בחור פון אַ יאָר 28 (ווייל איך בין שוין אַזאַ צייט אַוועק פון ווילנע) און שטייט ווי אַ ליימענער גלח און באַשטייט אויף דאָס זיניקע: — פאַרגעסן!.

די ערשטע פּערזאָן, וועגן וועלכער איך וויל דער-ציילן, איז חיים דער דרוקער. באַגעגנט האָב איך זיך מיט אים סוף זומער 1903, ווען איך בין אין אַ פּאַרנאַכט נאָך דער אַרבעט אַרויס פון דער דרוקערײַ, ראָזענקראַנץ און שריפטזעצער.

חיים האָט אויף מיר געמאַכט זייער אַ גוטן איינדרוק; כּאָטש ער איז געווען אַ מאַסן-מענטש, דאָך איז ער געווען אינטעליגענט — און זיין האַלטונג, ריידן און באַגעס זינען געווען צוציענדיק. מ'האַט זיך געפּילט היימיש צו זיין

האָבן צעלאָזן זייערע הענט און דורכגעפירט אַזאָ שטיקל אַרבעט, אַז די „גאַרדאָוואַיס“ האָבן געדאַנקט גאַט, וואָס מיר האָבן זיי געגעבן אַ געלעגנהייט, זייערע מאַמעס זאָלן זיי דערקענען...

פונעם געזאַמלטן געלט האָבן מיר געהאַט גענוג צו צאָלן פאַמיליע-מענטשן 3 רובל אַ וואָך און בחורים צו רובל און אַ האַלב אַ וואָך (דאָס גליק האָט אונדז דאָן שטאַרק צוגעשפּילט, ווייל 95 פּראָצענט פון די שטרעיקערס זיינען ניט געווען קיין פאַמיליע-מענטשן).

*

עס האָט ניט געדויערט לאַנג און ראָמס דרוקערני האָט זיך געעפנט אין ס'האַבן דאָרט אַרבייטגעשטראָמט אַרום 20—40 יונגע זעצער. אין דער זעלבער צייט זיינען דאָרט דערשינען 3 טעגלעכע צייטונגען: דער „הומן“ — אין העברעיִש, דער „וועקער“ — די בונדיסטישע פאַרטיי צייטונג, און די „צייט“ — אַ ציוניסטישע צייטונג. צו יענער צייט האָבן דאָרט געאַרבעט אַרום 50—60 זעצער, אַרייַנ-רעכענענדיק אויך די, וועלכע האָבן געאַרבעט אויף די רומל-ספּריס. צוזאַמען האָבן אין ראָמס דרוקערני געאַרבעט אין אַלע אָפּטיילונגען אַרום 120—130 מאַן, און אַלע האָבן געהערט צום פּראָפּעסיאָנעלן פאַריין פון די דרוקער און איינבינדער.

דער פאַריין האָט אַרונטערגענומען אונטער זיינע פּליגלעך אַלע דרוקערניען אין שטאָט — צוזאַמען אַ גאַנץ היפשע צאָל: ראָמס יידישע דרוק, סירקיס רוישישע דרוק, מאַצס פון געאַרגעווסקי פּראָספּעקט, ראָזענקראַנק און שריפטזעצערס, מאַצס יידישע דרוקערני, טאַשמאַנס, פּיראַזש-ניקאָווס, דוואָרזשעצעס א"אנד.

די דרוקער, זעמער און גאַרבער האָבן דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין ווילנע צו יענער צייט געגעבן דעם בעסטן עלעמענט.

*

אַ סך אינצידענטן און פאַסירונגען לויפן דורך דורכן זפרון — און אַ סך פון זיי לאָזן ניט רוען, באַזונדערס די אַנגענעמע דערינערונגען פון קאַמף און דערגרייכונגען. ווי קליין און אומוויכטיק זיי זאָלן ניט זיין לגבי די קאַמפן און זיגן פון דעם אַרבעטער ביים היינטיקן טאַג — דאָך האָבן די דאָזיקע קאַמפן מיטגעווירקט צו דער אַרגאַניזירונג פון דעם דרוקער-פּאַך און פון דער אַרבעטער-באַוועגונג אין ווילנע בכלל, סײַ עקאָנאָמיש און סײַ פּאָליטיש.

ווי איינער פון די, וועלכע זיינען געשטאַנען ביים וויגעלע פונעם דרוקער-פאַריין אין ווילנע, פיל איך עס פאַר אַ גרויסער פּריווילעגיע אָנטיילצונעמען אינעם יובל-בוך — און איך שיק מײַן בעסטן און האַרציקסטן גרוס צו די פירער און מיטגלידער פונעם פּראָפּעסיאָנעלן פאַריין פון די דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע.

אַ גרויסער שטויס פאַרויס צו דער פאַרשטאַרקונג פונעם פאַריין איז געווען דער זיגריכער שטרעיק אין ראָמס דרוקערני אין יאָר 1905. דער פּראָפּעסיאָנעלער פאַריין האָט פּולשטענדיק געווינען אַלע אַרויסגעשטעלטע פּאַדע-רונגען: אַן 8שעהדיקן אַרבעטסטאַג, וואָך-אַרבעט אָנשטאַט שטיק-אַרבעט און די פאַרטיילונג פון שכירות לויט די קענטענישן און פּעיקייטן פונעם זעצער — 8 רובל, 10 רובל און 12 רובל אַ וואָך — וואָס איז, לויט יענער צייט, געווען גאַנץ יושרדיק איינגעטיילט; אָבער וויכטיקער פון אַלץ איז געווען דער געווינענער 8שעהדיקער אַרבעטסטאַג, און דער דאָזיקער זיג האָט געלייגט דעם פונדאַמענט פאַר אַן 8שעהדיקן אַרבעטסטאַג פאַרן גאַנצן דרוקער-פּאַך אין ווילנע.

דער שטרעיק האָט לאַנג ניט אָנגעהאַלטן — אפשר אַ צוויי וואָכן צייט, אויב איך האָב קיין טעות ניט; דערפאַר אָבער איז אָנגעגאַנגען אַ לעבעדיקער קאַמף מיט פּיל אינטערעסאַנטע מאַמענטן. איך געדענק נאָך עד-היום, ווי מאַקסיס ראָם, מיט זײַן הויכער פיגור און אינטעליגענטן אויסזען, מיט זײַן מאַיעסטעטישקייט און אַריסטאָקראַטישקייט, האָט אין אַ געוויסן טאַג, בײַ זיך אין קאַנטאַר, געוואָגט צו מיר: „עס איז אַ קאַמף צווישן קאַפיטאַל און אַרבעט. מיר וועלן זען, ווער עס וועט קענען לענגער אויסהאַלטן.“ איך האָב אים דאָן פאַרזיכערט, אַז וואָס שייך אונדזער אויסדויער, זאָל ער זיך ניט זאָרגן. מיר זיינען גרייט צו קעמפן ביז אונדזערע בערד וועלן גרוי ווערן“ — האָב אין אים מיט פעסטקייט פאַרזיכערט.

אין אַ שיינעם פּרימאַרגן האָט אונדז מאַקסיס ראָם ווידער גערופן צו זיך אין קאַנטאַר און מיט געלאַסנקייט און רויקייט — ווי זײַן שטייגער — געוואָגט: „מיר האָבן אייערע פּאַדערונגען ניט געוואָלט נאַכגעבן, ווייל עס איז געווען קעגן אונדזער טראַדיציאָנעלן שטאַלק, אַז עמעצער זאָל אונדז אַ דעה זאָגן, ווי אזוי מ'זאָל אַרבעטן אין אונדזער דרוק, אָבער איר האָט געזיגט“ — און אויסשטרעקט די קייטן האַנט, האָט ער פאַרענדיקט: „איר האָט מוטיק געקעמפט, איך גיב איך נאָך אַלע אייערע פּאַדערונגען.“

עס איז פּדאָי צו באַמערקן, אַז קיין קאַנטראַקטן זיינען ניט אונטערגעשריבן געוואָרן, און דאָך איז דער אָפּמאַך אָפּגעהיט געוואָרן הונדערטפּראָצענטיק — אַדאַנק דער שטאַרקייט פונעם פּראָפּעסיאָנעלן פאַריין פון אונדזערע דרוקער.

אַ צווייטער אינטערעסאַנטער פאַקט איז געווען די פינאַנסירונג פון דעם שטרעיק. אזוי גיך ווי דער שטרעיק איז דערקלערט געוואָרן, האָבן מיר גרופּעסווייז זיך אוועק-געלאָזן איבער די חתונה-זאַלן: פאַסאָזש, מאַכליס און שלאַסבערגס, און וווּ נאָר אַ שמחה בײַ יידן — געהאַלטן רעדעס און געזאַמלט געלט. איינמאַל, ווען איך האָב גערעדט אין שלאַסבערגס זאַל, האָבן מיך 2 „גאַרדאָוואַיס“ אַ נעם געטאַן, אָבער אונדזערע „באַיאָוויקעס“, זאָלן לעבן,

משה גראזול (ניו-יאָרק).

צו דער פייערונג פון סציאַריקן יוביליי פון ווילנער פראַפּ' דרוקער-פאַריין

מינע ליבע חברים דרוקער-אַרבעטער!

ווען איך וואָלט זיך איצט געפונען צווישן אייך ביי דער פייערונג פון דעם 30 יאָריקן יובל פון אונדזער דרוקער-פאַריין און וואָלט געפילט דירעקט אייער יום-טובדיקע שטימונג און אייער פרייד, וואָלט מיין באַגריסונג געווען גאָר אַנדערש.

אין 1914, ווען ס'איז אויסגעבראָכן די וועלט-מלחמה, האָב איך געמוזט פאַרלאָזן מיין געבורט-שטאָט און אַוועק פון מינע אייגענע, פון מינע פריינד און חברים דרוקער-אַרבעטער.

איך ווייס, אַז די לעצטע 19 יאָר זינען געווען די שרעקלעכסטע יאָרן אין דער עקסיסטענץ פון דרוקער-פאַריין. דאָס זיינען געווען יאָרן פון הונגער און אַרבעטס-לאַזיקייט, יאָרן וואָס ניט נאָר האָט קיין רייד ניט געקענט זיין וועגן בויען. נאָר מען האָט מיט מסירת-נפש געדאַרפט אויפהאַלטן דאָס אַלטע, דאָס שוין אויפגעבויטע.

און דאָך, ניט געקוקט אויף דעם, וואָס דער דרוקער-פאַריין ראַנגלט זיך פאַר זיין עקסיסטענץ; ניט געקוקט אויף די אַלע צרות, וואָס דאָס יאָר 1914 האָט געבראַכט דער וועלט, און וואָס אויף אונדזער ווילנע איז אויסגעפאַלן דער גרעסטער חלק — איז עס אַ גרויסע פרייד, ווען אַרבעטער ציען אונטער אַ סך-הכל פון דעם פאַרגאַנגענעם און נעמען זיך אָן מיט נייע כוחות צו פירן ווייטער זייער שווערן קאַמף פאַר נייע דערגרייכונגען.

דרייסיק יאָר דרוקער-פאַריין אין ווילנע! — וויפיל זכרונות דאָס רופט אַרויס ביי איינעם, וואָס איז געשטאַנען ביים וויגעלע פון אונדזער פאַריין! וויפיל בילדער, וויפיל שיינע מאַמענטן פון די דרייסיק יאָר קומען אַרויף אויף די געדאַנקען!

איך געדענק נאָך גוט די צייט פון גרויסן קאַמף וואָס אונדזערע דרוקער האָבן געפירט פאַר אַן אַכט-שעהדיקן

אַרבעטס-טאַג. און ווען איך וואָלט נאָר וועגן דעם אַליין געשריבן, וואָלט עס שוין געווען איינער פון די אינטערע-סאַנטסטע קאַפיטלען אין דער געשיכטע פון אונדזער דרוקער-פאַריין. איך געדענק נאָך גוט די צייט, איידער אונדזער פאַריין איז לעגאַליזירט געוואָרן, דאָס הייסט ביינן יאָר 1905, ווען דער קלענסטער פרוווי צו אַרגאַניזירן די דרוקער איז געווען פאַרבונדן מיט כסירת-נפש, טורמע און פאַרשיקונג. איך וואָלט אויך געקענט דערציילן וועגן דער צייט פון נאָכן יאָר 1905, ווען אונדזער דרוקער-פאַריין איז געשטאַנען אויף זיין גרעסטער הויך, ווען דער פאַריין האָט געציילט ביז 800 מיטגלידער, — אָבער איך וועל עס בעסער איבערלאָזן פאַר יענע חברים מינע דרוקער, וואָס זינען עד היום געקניפט און געבונדן מיטן ווילנער דרוקער-פאַריין. איך בין זיכער, אַז די לעבעדיקע עדות, די חברים מינע וואָס לעבן און קעמפן צוזאַמען מיט אונדזער פאַריין — זיי וועלן ניט דורכלאָזן קיין איין-איינציקן עפיזאָד, קיין איין וויכטיקע היסטאָרישע געשעעניש אינעם לעבן פון אונדזער פאַריין פאַר די גאַנצע דרייסיק יאָר אויף זיין לאַנגן שווערן וועג, וואָס אונדזער דרוקער-פאַריין האָט דורכ-געמאַכט.

און איך וועל זיך באַנוגענען נאָר מיט אַט די פאַר ווערטער:

מינע טייערע חברים דרוקער! איך באַוונדער אייער ווילן און באַגער אויפצוהיטן אין זכרון דאָס פאַרגאַנגענע. איך באַגריס אייך פון טיפן האַרצן צו אייער יום-טוב פון 30 יאָר פאַריין-עקסיסטענץ.

מיין האַרציקסטן גרוס צו אַלע מינע חברים דרוקער-אַרבעטער פונעם ווילנער פראָפּעסיאָנאַלן דרוקער-פאַריין.

איך ווינטש אויך די פירער פון פאַריין גענוג כוחות אויפצוהאַלטן די אייניקייט פון די דרוקער-אַרבעטער אין זייער קאַמף פאַר אַ בעסערן און שענערן לעבן!

ז כ ר ו נ ו ת

I

די געהיימע בונדישע איינבינדער אין שטאב פון דער „שווארצער מאה“ אין ווילנע

אויף דער גרופע איינבינדער-אקטיווע טוער אין ווילנע צו גלייך מיט די דרוקער איז אויסגעפאלן דער כבוד ניט נאר צו טאן פארטיי-ארבעט בכלל, נאר אויך צו זיין די „טעכניקער“ פון דער רעוואלוציע.

ביון 1905 טן יאר איז די ארבעטער-ליטעראטור געווען אומלעגאל און יעדעס ביכל אדער בראשור וואס פלעגט זיך באקומען פון אויסלאנד פלעגט דורכגיין הונדערטער הענט, וואס פלעגן דאס אויסבאהאלטן פון א פרעמד אויג.

כדי דאס ביכל זאל דאס אויסהאלטן, האט מען עס באדארפט איינבינדן אין א ליניטן, אבער שטארקן איינבונד. די א ארבעט האט גענומען אויף זיך די גרופע אקטיווע איינבינדער-ארבעטער אין ווילנע.

גראד האט זיך געמאכט, אז דער פארשטייער פון דער איינבינדער-און לינירער-גרופע, אין די יארן 1902-1903, שלום לעווין, האט געקראגן א שטעלע אין דער איינבינדער פון פאפיר-געשעפט אנדרייעוו (געווען דאן אויף ווילנער גאס) און אט אין דער דאזיקער איינבינדער וואס האט זיך געפונען אין א קליין שטיבל אויפן זעלבן הויף ווו דאס פאפיר-געשעפט, האט שלום לעווין איינגעארדנט די איינבינדער און דעם ליטעראטור-סקלאד פון ווילנער בונדישן קאמיטעט.

און הגם דער פאפיר-קרעמער אנדרייעוו איז געווען דער פארשטייער פון דער ווילנער פיליע פון „סאיוו רוס-קאווא נארדא“, האט ער אבער דעם יידישן איינבינדער געגעבן ארבעט און אפילו אים אָנגעטרויט די שליסלען פון ווארשטאט.

עס פארשטייט זיך, אז די קאנספיראציע פון דער דאזיקער בונדישער איינבינדער, וועלכע האט זיך געפונען אין שטאב פון דער ווילנער שווארצער מאה, איז געווען שטרענג אָפגעהיט.

מיר אָבער, אלס סובלאקאטאר אין שלום לעוויןס דירה און אלס פארשטייער פון די סעקציעס, איז אייניקע מאָל אויסגעקומען צו באַזוכן די געהיימע איינבינדער אין אפילו צוהעלפן נייען מיט דער דראַט-מאַשינקע די סך עקזעמפלאַרן פון דער „ארבעטער-שטימע“, „בונד“ און אנדערע דרוק-זאַכן וואָס שלום לעווין פלעגט באַקומען פון דער צענטראַלע.

די דאָזיקע געהיימע איינבינדער איז געווען טעטיק אַ פאַר יאָר צייט, ביזוואָנען שלום לעווין איז אָפגעפאַרן פון ווילנע.

II

איינבונדן מיט טאָפלטע טאָוילען אין דינסט פון דער ארבעטער-באוועגונג

אין דעם ליניר-און איינבינדער-ווארשטאט „מיצקון-בלאָך“ (געווען אויף סאָוויטשער גאָס) האָט געהערשט אַ „רעפובליקאנישע“ אָרדענונג. די שליסלען פון וואַרשטאָט פלעגן זיך געפינען ביי די עלטערע ארבעטער, די בעלי-בתים האָבן געהאַט אנדערע געשעפטן ווו זיי זיינען געווען פאַר-נומען, און האָבן ווייניק וואָס פאַרבראַכט אין וואַרשטאָט.

איינער פון מיצקונס זין רוויים (ראובן) מיצקון, אַ מיטגליד פון בונדישן קאָמיטעט אין יענע יאָרן, איז געפאלן אויפן פלאַן אויסצונוצן דעם אייגענעם וואַרשטאָט פאַר דער ארבעטער-באוועגונג. דער איינבינדער פון וואַרשטאָט ה. פלעגט נאָך דער ארבעט זיך פאַרמאַכן אינעווייניק און האָט לויט רוויים באַשטעלונג איינגעבונדן ביכער מיט טאָפלטע טאָוילען.

מיט דער הילף פון אַזעלכע געבונדענע ביכער, האָט דער ווילנער בונדישער קאָמיטעט אויפגעהאַלטן אַ רעגולערן קאַרעספּאָנדענץ-פאַרקער מיט די קאָמיטעטן אין רוסלאַנד און אין אויסלאַנד. קיינעם פון די צאַרישע פּאַסט-באַאַמטע פלעגט גאַרניט איינפאַלן, אַז צווישן די טאָוילען פון דעם פּראַכטפול געבונדענעם בוך פון אַ גאַנץ אומשולדיקן אינהאַלט, געפינט זיך דער „דינאַמיט“ פון דער רעוואָלוציע, וואָס האָט שפּעטער צעשמעטערט דעם צאַריזם אין רוסלאַנד.

אפגעריסענע יארן

(א ביסל זכרונות)

שמאלץ האָבן די באַלעבאַטים איבערגעלאָזן פאַר די תלמידים אויפן לעצטן יאָר.

אין דער דרוקעריי, וווּ איך בין אָנגעקומען, בין איך געווען דער פינפטער ינגל. דערוואַקסענע זינען אויך ניט געווען מער. אונדז האָבן די עלטערע זעצער אַ נאָמען געגעבן „דער חדר“. אונדזער אַרבעט איז באַשטאַנען פון פּאַלגן אַ גאַנג, ברענגען דעם באַלעבאַס דעם מיטאַג, אַ קאַן טיי פון טשינע, און אַז עס איז געבליבן פרייע צייט, האָט דער „חדר“ געקליבן „סיפּ“, ס'הייסט די אותיות וואָס פלעגן אַרויספאַרן אויף דער פּאַרלאָגע. ווייזט אויס, אַז אין דער דרוקעריי איז מיטן „סיפּ“ געווען ווי מיטן קריגל בוימל-צוליב וואָס מיר האָבן דעם יום-טוב חנוכה: וויפיל מיר האָבן ניט געראַמט, זינען די בערג געוואָקסן. דער באַלעבאַס האָט אונדז פסדר אונטערגעיאָגט און מיר אַליין האָבן זיך אויך געסטאַרעט דעם אַרטיקל וואָס גיכער מבער צו זיין, מחמת דער באַלעבאַס האָט אונדז צוגעזאָגט, אַז ווי נאָר מיר ווערן פטור פון די בערג מיסט—שטעלט מען אונדז צום קאַסטן—דער גרעסטער אידעאַל פון אַ לערן-ינגל אין אַ דרוקעריי.

אינמאָל האָבן מיר שיר ניט פאַרשפילט אונדזער דרוקערשע קאַריערע—טאַקע דער גאַנצער „חדר“ אין קאַר-פאַרע. מיר זינען אזוי געזעסן אין ענגן צימער אַלע פינף „סטודענטן“, אויסגעשמירטע ווי די שדים, בני די „סיפּ“ און פליסיק געאַרבעט: געשאַטן פון איין אַרט אויפן אַנ-דערן, אויסגעזעצט אַ העקעלע, פלוצלונג אַ שטופ די האַנט און—טראַך: ווידער דער זעלביקער באַרג. דער באַלעבאַס קומט אַרײַן, זעט ווי מיר פראַצעווען און ער איז קענטיק געווען צופרידן פון אונדז. רופט ער זיך אָפּ, אַז אויב מיר וועלן עס מאַכן איינס-און-צוויי גיט ער דעם עולם אונדזערן אַ גאַנצע פּלאַש ביר.

מיר האָבן געשלאָסן דעם אָפּמאַך, אָבער מיט דעם תנאי, אַז די פינף קאַפּיקעס אויף דעם ביר זאָל ער געבן פאַרויס. מיר דאַרפן דאָס, האָבן מיר אים געגעבן צו פאַרשטיין, פּדי מיר זאָלן אַרבעטן מיט קוראַזש. זייער שווער איז אים געווען צו געזעגענען זיך מיט די עטלעכע קאַפּיקעס, אָבער סוף-כל-סוף האָט ער אויסגעקראַצט די מטבע. פאַרשטייט

1903. נאָך מיין בר-מצווה איז אין שטוב געבליבן, אַז ס'איז צייט פאַר מיר צו נעמען זיך פאַר אַ תכלית. אין יענער צייט איז זעצערײ אָנגעגאַנגען פאַר אַן איידעלער מלאכה, מחמת מ'האָט פסדר צו טאַן מיט די שוואַרצע פינטלעך. האָט מען מיר אָפּגעגעבן אין אַ דרוקעריי.

קיין פאַריין, וועלכער זאָל רעגולירן די אַרבעט, איז נאָך דענסטמאָל ניט געווען, האָבן משמעות די אַרבעטער גופא אַכטונג געגעבן, אַז עס זאָלן זיין וואָס ווייניקער „סטודענטן“ אין די דרוקערייען.

אויפן צווייטן טאַג ווי איך בין אָנגעקומען אין דער דרוקעריי, ווען איך בין אַרויס מיט אַן אויסגעשמירטער נאָז, פּדי צו גיין אַהיים, איז צו מיר צוגעגאַנגען אַ מענטש, וואָס איז געווען דריי מאָל אזוי גרויס ווי איך און האָט זיך אָפּגערופן צו מיר בזה הלשון:

— יינגעלע, אויב דו ווילסט לעבן, זאָלסטו מאַרגן ניט קומען צו דער אַרבעט—אַניט וועט מען דיר שטעכן מיט אַ מעסער...

אָפּגעזאָגט און ניט געוואָרן. אַ דערשראָקענער צום טויט בין איך געקומען אַהיים און דערציילט וועגן מיין באַגעגעניש, און ס'האָט קיין סך ניט געפּעלט, אַז איך זאָל שוין מער קיין דרוקעריי אין די אויגן ניט אַנזען. אָבער דאָ האָט זיך אַריינגעמישט מינער אַ קרוב, אַן אָנגעזעענער מענטש צווישן די ווילנער „קרוזשאַטשנע“, וועלכער האָט זיך אָנגענומען צו ערליידיקן דעם ענין, אַז איך זאָל זיין אַ דרוקער און איך זאָל אַפילו בלייבן לעבן...

ווייזט אויס, אַז ער האָט עס טאַקע דורכגעפירט. דעם בעסטן סימן האָב איך, אַז איך בין אָפּגעווען צירקא דרייסיק יאָר אַ דרוקער און עס איז מיר ניט געשען קיין שום בייז.

ניט אומזיסט האָבן זיך אַ סך יוגנטלעכע געריסן אין די דרוקערייען, מחמת די באַדינגונגען זינען געווען „גלענצנדיקע“. אָנגעקומען איז מען אויף אַ דריי-יאָריקן טערמיין: דעם ערשטן יאָר האָט מען ניט באַקומען קיין גראַשן, דעם צווייטן—אַ האַלבן רובל אַ וואָך, און די גאַנצע

נאכט געפאקט — ניט דורכצושפארן זיך. גאנץ אפט קומען פאר אבפלאוועס, עס הייבט זיך אן א געיעג, און אויף מארגן— ווידער די זעלביקע מעשה. ביי ליפשען אין „טשינע“ אויף הקדש-גאס קאכט עס ווי אין א קעסל. מען קען זיך קוים דערשלאגן צו אן אַנבניסן. ליפשעס מאן, א מאַלער-ארבע-טער, האָט אַפילו פאַרוואָרפן זיין פּאָך און האָט זיך עוסק געווען ביים דערלאַנגען עסן. ביי ליפשען איז געווען די „יאָוקע“ פון די עסעסאָוועס. אַלע טאָג האָבן זיך דאָרטן באַוויון נייע פּנימער, קוריערן פון אַנדערע שטעס. עס זיינען אַפט דערמאָנט געוואָרן די נעמען דווינסק, וויטעבסק. עס האָט שטאַרק אימפּאָנירט די חבּרשאַפט צווישן די עסעס-אָוועס— מען פּלעגט ביים באַגעגענען אַ נייעם חבּר, זיך קושן און האַלן.

דערווייל האָט מען זיך נאָך באַנוצט מיט אומלעגאַלער ליטעראַטור, וואָס איז אויסגעפאַרטיקט געוואָרן לויט דעם גוט-באַקאַנטן נוסח: ערגעץ אין אַ קעלער האָט מען געהאַט אַ ביסל שריפט, און נאָך גרויס מאַטעריעל פּלעגט מען אַפּ-דרוקן די פּראָקלאַמאַציעס. די צייט האָט אָבער גענומען פּאָדערן מער סחורה, און די אומלעגאַלע דרוקלעך האָבן ניט געקענט באַפּרידיקן דעם גרויסן נאָכפּרעג אויף דעם אַרטיקל.

דענסטמאָל האָבן זיך די ווילנער פּאָליטישע פּאַרטייען גענומען צו די לעגאַלע דרוקערייען. די ריזיקע דערביי איז געווען אַ גאַנץ גרויסע, אָבער דערפאַר האָט מען דאָרטן געקענט אויפּטאָן אין איין טאָג— מער ווי אין אַ חודש אין אַ אונטערערדישער דרוקעריי.

אונדזער דרוקעריי האָט זיך געפונען אין סאַמע רוי-שיקסטן צענטער שטאָט, אויף זאַוואַלנער גאַס און אַרייני-פּאַלן אַהין דרוקן פּראָקלאַמאַציעס, האָט פשוט געהייסן קריכן אין פּניער. די פּאַרטיי-סטראַטעגן האָבן אָבער גע-האַלטן, אַז דווקא דער טומל איז אַ מעלה. קיין ריזיקאַנטן האָבן צווישן זיי אויך ניט געפּעלט, און אַזוי ווי זיי וואָלטן זיך אַלע צונויפּגערעדט— דווקא אין אַט דער דרוקעריי האָבן זיי אַנגעהויבן אַפּשטאַטן וויזיטן.

דאָס ערשטע מאָל זיינען אַלע געבליבן געפּלעפטע: דורך דער פּאָדערשטער טיר און דורך דער הינטערשטער האָבן זיך פּלוצים אַריינגעשטאָטן אַ צענדלינג יונגעלייט מיט אויסגעשטרעקטע שפּייערס, און נאָכן אַפּוואַגן דעם פּזמון— „אין נאָמען פון „בונד“ פאַרנעמען מיר די דרוקעריי. קיי-נער זאָל ניט וואַגן זיך צו רירן— אַניט וועט מען שייסן—“ האָבן זיי זיך גענומען צו דער אַרבעט. דאָס רוב פּלעגן זיי ברענגען פּאַרטיקע פּלאַטן, אַריינשטעלן עס אין מאַשין, „אַנטלייען“ ביים באַלעבאַס פּאַפּיר וויפיל מען האָט גע-דאַרפט, אָפּדרוקן צענדליגער טויזנטער עקזעמפּלאַרן, און— ניט ווערן. ס'ערשטע מאָל איז שיער ניט געקומען צו אַ גרויסער אַוואַנטורע. ווער עס איז נאָר אַריינגעקומען אין דרוקעריי, האָט מען שוין צוריק ניט אַרויסגעלאָזן. איז זיך אַריינגעקומען אַ ניט-היגער חתן באַשטעלן חתונה-בילעטן,

זיך, אַז מיר האָבן גלייך געמאַכט אַ „לחיים“— זאַלעפּינט אַ פּלאַש ביר — און נאָכדעם האָבן מיר זיך אַוועקגעוועצט טראַכטן, ווי ווערט מען פּטור פון דעם פּגור.

איינעם פון אונדו איז איינגעפּאַלן אַ גלענצנדיקע אידעע, וועלכע מיר האָבן תּיכּף אַנגענומען און טאַקע גלייך אויף אַן אַרט מקיים געווען. אין דעם צימער, וווּ מיר האָבן געאַרבעט, איז געווען אַ גרויסער באַק-איוון, וועלכער איז אין דער דרוקעריי געווען נייטיק— ווי אַ לאַך אין קאַפּ. אַט אין דעם איוון, איז עס געבליבן, זאָל מען פאַררוקן דעם „טשאַלנט“. גערעדט און געטאָן: פינף פּאַר הענטלעך האָבן גענומען פּאַקן דעם „סיפּ“ אין פּאַפּירן און ס'האַט ניט גע-דויערט קיין פּאַר שעה, ווי מיר האָבן געמאַכט דעם צימער פּסחדיק. פּאַרנאַכטלעך קומט אַרײַן דער באַלעבאַס אַ קוק טאָן, וווּ האַלטן מיר אין דער אַרבעט— ערשט עס איז ניטאָ פון דעם „סיפּ“ קיין סימן. ער האָט געמאַכט אַ גוואַלד— פּונקט מען וואָלט אים געקוילעט. און עס איז גאַרניט קיין ווונדער: ווען דער גאַנצער „חרר“ וואָלט געזעסן ימים וליילה און געאַרבעט, וואָלטן זיי אפשר באַוויון צו מאַכן דערמיט אַ טאַק אין אַ יאָר, און דאָ איז געשען אַזאַ „נס“, אַז אין איין האַלבן טאָג איז פון די אַלע בערג „סיפּ“ ניט געבליבן קיין זכּר...

אין דרוקעריי האָט זיך געטאָן חושך: אַלע אַרבעטער זיינען זיך צונויפּגעלאָפּן, און דער באַלעבאַס האָט געשריען מיט באַנומענע קולות:

— בזלנים, וווּ האָט איר אַהינגעטאָן אַזוי פיל שריפט?... מיר זיינען געשטאַנען ווי אַפּגעשמיסענע און ניט אַרויסגערעדט אַ וואָרט, און ביי דער ערשטער געלעגנהייט, ווען דער באַלעבאַס האָט זיך אַפּגעקערט אָן אַ זייט, איז פון אונדו קיין געדעכעניש ניט געבליבן.

סוף-פל-סוף האָט זיך דער באַלעבאַס געכאַפט וווּ דער אוצר איז באַגראָבן געוואָרן, און מ'האַט מיט גרויס פּאַראַד אַרויסגעשלעפט די מציאה צוריק אויף דער ליכטיקער שנין. אויף מאָרגן איז קיין איין ינגל אין דרוקעריי ניט געקומען, מיר האָבן פשוט מורא געהאַט זיך צו ווייזן אויף זיינע אויגן.

ערשט אין אַ פּאַר טעג אַרום זיינען מיר געקומען מיט די מאַמעס, און נאָכן צוואַגן צו זיין גוט און פּרום, האָבן מיר זיך ווידער גענומען צו די „סיפּ“, אָבער אַ שטיקל נחת-רוח האָבן מיר יאָ געהאַט: די פּלאַש ביר האָט ער שוין צוריק ניט געקענט נעמען...

* * *

1905. די צאָרישע מאַכט האַלט זיך נאָך פּעסט, אָבער עפעס יזירט שוין אינעווייניק. וועגן די „קר-זשאַטשנע“ רעדט מען שוין ניט מיט קיין חזק, נאָר מיט אַ ביסל דרך-ארץ און טיילווייז מיט מורא. די אַרבעטער-בערזע אויף זאַוואַלנער גאַס, לעבן „הקדש“, איז אַלע פּאַר-

הָאָט זיך אויסגעקליבן אַ מוסטער פון בילעט — פון אויבן אַ מגן-דוד און אין די זייטן פייגעלעך-געגעבן האַנטגעלעט, און ער וויל זיך שוין נעמען צו דער קליאַמקע. ערשט — סטאַפּ!

— איר וועט זיך באַמיען צוועצן. ווען איר וועט מעגן אַרויסגיין, וועט מען אייך אַנזאָגן...

דער חתן האָט זיך גענומען בונטעווען, אָנגעהויבן ריידן אויף די הויכע טענער-האַט אַ פּינקל געטאָן אַ שפּייער לעבן זיין נאָז, און ערשט דענסטמאָל האָט ער פאַרשטאַנען מיט וועמען ער האָט אָן עסק.

אַ צווייטער אינצידענט איז פאַרגעקומען מיט אונדזערן אָן אַרבעטער — אָן אַפּגעשטאַנענער, וועלכער האָט קיין אָנונג ניט געהאַט וועגן דער גאַנצער חתונה. ס'איז געקומען מיטאַג-צייט, האָט ער, ווי אַלע מאָל, אַפּגעוואָשן די הענט, אָנגעטאָן דעם גומענעם קראָגן מיטן אויסבינדער, אויסגע-פּוצט די וואַנצעס אין שפּיגעלע, אַרויפגעצויגן דעם מאַנטל און האָט זיך צו דער טיר.

— יונגערמאַן-האַט זיך צו אים אַפּגערופן איינער פון דער חברה-איר וועט ניט גיין... איר זייט אַרעסטירט... יענער האָט אויף אים אויסגעלאָצט זינע גרויסע שוואַרצע אויגן, האָט זיך גענומען קלאַפּן אין האַרצן מיט די קולאַקעס:

— פיר יאָר האָב איך געדינט דעם קייסער און בין קיין איין מאָל ניט אַרעסטירט געווען, אפילו קיין „זאַמע-טשאַניע“ ניט געהאַט, און איר וועט מיר אַרעסטירן? ווער זענט איר דאָס אַזעלכער? כ'רוף שוין אַרײַן אַ גאַראַדאָוואָ! בקיצור, מען האָט געבראַכט שטריק און ס'האַט שיר ניט געהאַלטן, מ'זאָל דעם מענטשן בינדן.

אַ מיטאַג האָבן מיר שוין יענעם טאָג געגעסן אַ „קאַ-זיאַנעס“. חברה האָבן אַריינגעבראַכט אַ לאָבן ברויט, הערינג און קעז, מיר האָבן אַריינגענומען דעם חתן-בחור אינמיטן און האָבן זיך משמח געווען. ערשט שפּעט ביינאַכט האָט מען אונדז באַפּרייט.

אַזעלכע וויזיטן זינען געוואָרן אַ מעשה בכל יום. דער באַלעבאַס פון דער דרוקעריי האָט זיך ניט געקענט באַקלאָגן, אַז ער האָט צו ווייניק אַרבעט. דערצו איז ער ביי פּאַפּן געוואָרן אַ גרויסער אַפּנעמער פון פּאַפּיר, און ווי ער פלעגט עס נאָר ברענגען, האָט מען תּיכּף געמאַכט אַ „פּאַטשאַטעק“...

עס זיינען אַמאָל אויך געקומען אַנאַרכיסטן און עסע-ראַוועס. אָבער דער הויפט-קאָנסומענט פון דער דרוקעריי איז געווען דער „בונד“ — ער האָט געגעבן צו לייון ראַק מער. עס איז אונדז ניט איינמאָל אויסגעקומען צו נעכטיקן אין דרוקעריי, וויל די אַרבעט איז נאָך ניט געווען פּאַרטיק...

איינמאָל האָט דער באַלעבאַס געוואָלט זיין אַ חכם. דער „בונד“ איז געקומען דרוקן אַ פּראַקלאַמאַציע. דאָס מאָל האָט ער ניט געבראַכט קיין אַפּגענאַסענע פּלאַטע,

נאָר אויסגעזעצטן זאָץ. מ'האַט עס געדרוקט אַ גאַנצן טאָג און אויך די נאַכט. פּאַרטאַג האָבן חברה געכאַפט אַ ווילע אַ דרעמל, און אַזוי ווי די מאַשין איז געשטאַנען, איז ער צוגעגאַנגען שטיילינקערהייט און צעגראַבלעט דעם גאַנצן זאָץ. ער האָט געמיינט, אַז וויבאַלד דער זאָץ איז שוין גיטאַ, וועלן זיי זיך ניט גיין פּאַרדרייען מיטן אויסזעצן אַ נייַעם זאָץ. ער האָט אָבער געהאַט אַ ביטערן טעות. ווען חברה האָבן אויפגעפּנט די אויגן און דערזען דעם בראַך-האַט מען גלייך צעשניטן די פּראַקלאַמאַציע אויף שטיקלעך, און צען פּאַר הענט האָבן זיך גענומען מיט ברען צו דער אַרבעט. עס האָט ניט געדויערט קיין שעה, ווי די מאַשין האָט שוין אַרויסגעוואָרפּן פּרישע פּראַקלאַמאַציעס.

דער באַלעבאַס האָט געזען, אַז ס'איז קיין תּכּלית גיט, ער וועט ווערן אויס מדפּיס און דערצו האָט ער שטאַרק מורא געהאַט, מ'זאָל אַמאָל ניט דורכפּאַלן און מ'וועט אים נאָך חושד זיין, אַז ער האָט דערפון פרנסה, איז ער אַוועק אין „אויטשאַסטאַק“ און געמאַלדן דעם פּרי-סטאַוו, אַז מ'איז באַפּאַלן זיין דרוקעריי, און אויב ער וויל, אַז דאָס זאָל זיך מער ניט איבערחורן, זאָל ער זען אַן עצה.

סניטקאַ, אָדער סניטקיין, ווי מ'האַט אים גערופן, דער פּריסטאַוו פון ערשטן צירקל, האָט זיך אָן דער מעשה אָנגעכאַפט ווי אַן אַ הייסן שטיין. סניטקאַ, מיט דער בריי-טער באַרד, אַז ער האָט אַריינגעכאַפט אין זינע הענט אַ פּאַליטישן, האָט יענער קיין האַניק ניט געלעקט. פּאַר-קערט, פּאַר די קרימינעלע און גנבים איז ער געווען ווי אַ טאַטע. וועגן אים האָט מען דערציילט אַזאַ זאָך: ווען מען פלעגט צו אים ברענגען אַ קעשענע-גנב, וועלכער האָט נאָך די גנבה געהאַט ביי זיך, פלעגט דער גנב פּאַלן פּאַרן פּריסטאַוו אויף די קני, און פּאַראיינוועגס אַריינשפּאַרן אים אין כּאַליאַווע פון שטיוול דעם געגנבעטן פּאַליאַרעס. ערשט נאָכדעם פלעגט מען דעם גנב באַזוכן, און ס'פלעגט זיך אַרויסווייזן, אַז מ'האַט נעבעך אויף אָן אַרנטלעכן בירגער אויסגעטראַכט אַ בילבול. און דער געליטענער פלעגט נאָך אַריינכאַפּן אַ פּאַרציע מי-שברכּס סני פון פּריסטאַוו, סני פון גנב...

סניטקאַ האָט צוגעטראַכט אַזאַ מיטל קעגן די „אי-בערפּאַלן“ אויף דער דרוקעריי: דער גאַראַדאָוואָ וואָס איז געשטאַנען ניט ווייט פון דער דרוקעריי אויף זיין שטענדיקן פּאַסטן, האָט געדאַרפט עטלעכע מאָל אַ טאָג אַריינכאַפּן זיך אַ שמעק טאָן, צי ס'זיינען גיטאַ קיין אורחים.

דער גאַראַדאָוואָ האָט גענומען אַפּשטאַטן זינע וויזיטן, און דער באַלעבאַס האָט זיך געריבן די הענט פון שמחה — פּטור געוואָרן פון די אומגעבעטענע געסט. עטלעכע טעג איז טאַקע געווען שטיל — אַזוי ווי די חברה וואָלטן אין וואַסער אַרײַן.

א „הורא“ האָבן מיר זיך געלאָזן צו סניטקאָן. די פראַצעסיע איז געווען אַ גאַנץ אַריגינעלע: דער באַלעבאַס מיטן גאַנצן שטאַט און אינמיטן אַ גאַראַדאָוואַי. די שטימונג און דער אויסזען אונדזערער איז געווען אַזאָ, אַז גיכער האָבן מיר געפירט דעם גאַראַדאָוואַי — ווי ער אונדו...

סניטקאָ האָט אונדו געפרווט דרייען אַהער און אַהין, געטופעט מיט די פיס-אַזש די שפּאַרן האָבן אָפגעקלונגען, אָבער ער האָט גאַרניט געקענט מאַכן-מיט גנבים איז ער גיכער דורכגעקומען.

נאַכדעם האָט מען אונדו אַוועקגעפירט צום „זשאַנ-דאַרמסקן“—א היכער אָפּיציר און אַ גרעסערער מומחה אין אַזעלכע ענינים ווי סניטקאָ. ער האָט אונדו געוויון פּאַטאַ-גראַפיעס — אַלץ באַקאַנטע ווילנער בונדיסטן און אַנדערע פּאַרטיי-טוער — און מיר מיט איין קול: ניטאָ קיין איינער צווישן זיי, וואָס זאָל האָבן געווען אין דער דרוקערזיי...

יאַנואַר 1907. איך אַרבעטע אויפן העברעאישן „הזמן“. דער באַלעבאַס איז פּשוט מאַרגאָלין—דער שפּעטער באַרימט געוואָרענער אַרויסגעבער פון די „לעצטע ניס“ בעת דער דייטשער אָקופּאַציע.

ווי באַוואוסט, עקסיסטירט איצט אין אַ סך צייטונגען די ציל-אַרבעט: יעדער זעצער דאַרף מאַכן אַ באַשטימטע צאָל שורות. אויב איך האָב ניט קיין טעות, איז אָט די סיסטעם ס'ערשטע מאָל איינגעפירט געוואָרן אויפן „הזמן“. גענומען האָט זיך עס דערפון: אויף דער צייטונג האָבן גע-אַרבעט פּערצן זעצער, און ווי עס פּלעגט קומען צום שטעלן דעם נומער—איז קוים געווען אויף צוויי זייטן. די זעצער האָבן זיך נוהג געווען אַזוי ווי מ'האָט געצאָלט שכירות איינעם אַ רב. ביי אַ רב האָט מען אַוועקגעשטעלט אַ פעסל און יעדער באַלעבאַס האָט געדאַרפט אַהין אַרביינגיין אַ קוואַטירל וויין. האָט זיך איינער מיישב געווען: וואָס פאַר אַ ווערדע וועט עס האָבן אַ קוואַטירל וואָסער אויף אַזוי פיל וויין? אָבער דעם השבון האָבן געהאַט אַ סך באַלעבאַטים, און דער סוף איז געווען, אַז דער רב האָט געפונען אַ פעסל וואָסער.

די צייטונג האָט פּמעט אַלע טאַג פאַרשפּעטיקט צוליב דעם, וואָס עס איז ניט געווען וואָס צו שטעלן אין נומער. מ'האָט געזוכט פאַרשיידענע תּרובות און צום סוף האָט מען זיך אָפּגעשטעלט אויף ציל-אַרבעט. גלייך אויפן צווייטן טאַג האָט שוין דער נומער ניט פאַרשפּעטיקט און עס זיינען נאָך איבערגעבליבן אַ פּאַר אַרטיקלען.

אין יענער צייט איז אויסגעבראַכן אַ שטרייך, וואָס איז אפשר איינער אין דער גאַנצער וועלט—צוליב אַ קאַנ-טראַמאַרקע אין טעאַטער. ביצעליעו, דער דירעקטאָר פון דער רוסישער טרופּע, וואָס האָט געשפּילט אין אַלטן ראַטהויז, האָט געגעבן אינגאַנצן איין קאַנטראַמאַרקע פאַר דער צייטונג, און אָט די איינציקע קאַנטראַמאַרקע האָט

מיטאַמאָל—מול-טוב: זיי זיינען ווידער דאָ. דער באַלעבאַס וואָרנט זיי, אַז מ'וועט זיי זיכער אַרעסטירן, מהמת דער גאַראַדאָוואַי קען יעדער רגע אַרביינגיין. אָבער די „בונדאָוועס“ טרייסטן אים, אַז זיי נעמען שוין די ריווקע אויף זיך. דענסטמאָל האָט ער זיי געזאָגט, אַז ער וועט מאַכן אַ גוואַלד — ס'יזן מען זאָל אים בינדן—וועט עס כאַטש הייסן, אַז ער האָט זיין חוב געטאָן, נאָר מ'האָט אים ניט געהערט...

די טובה האָט מען אים געטאָן. מ'האָט געבראַכט שטריק, אַוועקגעזעצט אים אויף אַ שטול, אַרומגעבונדן און מ'האָט זיך גענומען צו דער אַרבעט.

ביי די אַרבעטער פון דער דרוקערזיי איז דאָס מאָל די שטימונג געווען זייער אַ נערוועזע, מהמת מ'איז געווען זיכער, אַז חברה גייען אויף אַ הונדערטפּראָצענטיקן דורכפאַל. דערווייל פליען פון מאַשין פּראַקלאַמאַציעס, קיין „אַפּנעמער“ פּעלן ניט; פּאַרטיק אַ פּעקל, און ער איז באַלד ניטאָ.

און דאָ קומט דער מאַמענט, אויף וועלכן אַלע האָבן זיך געריכט: דער גאַראַדאָוואַי לאָזט זיך אַרביי, ער זעט, אַז עס איז קיין עין הרע אַ היפשער עולם, ער גייט אַרביי אין מאַשין-שטוב—דער באַלעבאַס זיצט אַ געבונדענער און פון מאַשין פליען די באַקאַנטע לענגלעכע בלעטערען...

מיר האָבן געמיינט, אַז ער ציט באַלד אַרויס זיין שפייער, און עס וועט ווערן אַ פּאַטאַליע. ערשט, ער דרייט זיך אויס, לייגט צו די האַנט צום היטל—אַלץ, הייסט עס, אין בעסטער אַרדענונג. דער גאַראַדאָוואַי איז אַוועק צוריק אויף זיין פּאַסטן, און די פּראַקלאַמאַציעס האָבן זיך גע-דרוקט—ווי ס'וואַלט קיין זאך ניט געשען.

ערשט דריי שעה נאָכן גאַראַדאָוואַיס אַוועקגיין, האָט זיך דער עולם עוואַקואירט. דענסטמאָל האָט דער באַלעבאַס אַראַפּגעוואָרפֿן פֿון זיך די שטריק, איז אַראַפּגעלאָפֿן אויפֿן גאַס און געמאַכט אַ גוואַלד.

ס'איז גלייך געקומען דער פּריסטאָו מיט נאָך פּאַ-ליציאַנטן, זיי האָבן געשמעקט אַהער און אַהין—ניטאָ קיין זכר. אויף מאַרגן האָט מען אונדו אַלעמען, מקטון ועד גדול, איינגעלאָדן אין אוטשאַסטאַק.

אין דער פּרי, ווען מיר האָבן זיך שוין געקליבן גיין צו סניטקאָן—דער נעכט-קער גאַראַדאָוואַי איז דאָ, און ער פאַרלאַנגט פון אונדו אַ טובה, וואָס עס גייט אים אין לעבן: מיר זאָלן זאָגן, אַז בשעת ער איז געווען אין דער דרוקערזיי, זיינען יענע חברה דאַרטן נאָך ניט געווען. ער האָט אונדו געזאָגט, אַז ער האָט אַלץ פאַרשטאַנען, סיי לויט דער צאָל מענטשן, סיי לויט די ניט באַקאַנטע פּנימער, אלא וואָס? ער איז ערשטנס אַ טאַטע פון קינדער און האָט מורא געהאַט פאַר זיין לעבן, און צווייטנס, איז ער אַ סימפּאַטיקער פון „בונד“...

מיר האָבן דעם גאַראַדאָוואַי מיט דער גרויסער סאַבליע עטלעכע מאָל דערלאַנגט אַ הייב אין דער הייך און מיט

צוגענומען די רעדאקציע. די זעצער האָבן זיך געבונטעוועט, געפירט אונטערהאַנדלונגען, אָבער אָן דעם מינדסטן דער-פאָלג.

אָווי ווי אַלע פרידלעכע מיטלען צו דערגרייכן די גערעכטע זאַך זינען אויסגעפרווט געוואָרן — איז גע-בלויבן דער לעצטער מיטל: אַ שטרעק.

דער באַלעבאַס האָט געמיינט, אַז מען לאַכט עס: צוליב אַ קאָנטראַמאַרקע וועט מען וואַרפן די אַרבעט? ער האָט אָבער אַ טעות געהאַט: די צייטונג איז דריי טעג ניט אַרויס און אויסגעפירט האָט — די רעדאָקציע, און מיר האָבן מיט חרפה דעם שטרעק פאַרשפּילט, און אין שטאַט האָט מען נאָך געשאַטן זאָלץ אויף אונדזערע ווונדן, מען האָט פון אונדז געלאַכט אין די הויפּנס, און אין דער גאַנצער דרוקערשער ווילנע איז דער שטרעק געווען די טעמע פון טאַג.

גלייך ווי עס איז אויסגעבראַכן די וועלט-מלחמה און די צאַרישע אַרמיען האָבן געליטן איין מפּלה נאָך דער אַנדערער, האָבן זיך די קלוגע קעפּ אין די „הויכע פענסטער“ געכאַפט, אַז די סיבה דערפון איז די — ייִדישע פרעסע. קיין סך ייִדישע צייטונגען זינען דענסטמאַל ניט געווען, אָבער אַ קלאַפּ איז עס געווען אַ צוויייקער: דער ייִדישער עולם איז געבליבן אָן אַ לעבעדיקן וואָרט, און די ייִדישע זעצער — אָן אַרבעט.

די דאָזיקע לאַגע האָט זיך געצויגן ביז דער דייַטשער אַקופאַציע. ווען די דייַטשן האָבן פאַרנומען ווילנע, האָבן זיך די רוסישע זעצער — מיר מיינען דאָ ייִדישע זעצער וואָס האָבן געזעצט רוסיש — מיט די זעצער אין די ייִדישע דרוקע-רייען געגעבן די הענט: סײַ די און סײַ די האָבן ניט געהאַט קיין אַרבעט. אין יענער צייט זינען די רוסישע זעצער געווען אין אַן ערגערער לאַגע, מחמת רוסיש איז געווען טרייף ווי חזיר, און ס'איז ניט געווען קיין שום האַפענונג, אַז די לאַגע זאָל זיך בייַטן — סיידן דער אַקופאַנט זאָל אוועקגיין. אַלע רוסישע דרוקערייען זינען ווי אַפּ-געשטאַרבן.

פאַרקערט, די ייִדישע דרוקערייען האָבן יאָ געקענט אַרבעטן. מ'האַט קיינעם ניט געשטערט צו דרוקן חומשים און מחזורים, נאָר זיי האָבן די „פּריווילעגיע“ ניט געקענט אויסנוצן פשוט דערפאַר, ווילל עס איז אָפּגעשניטן געוואָרן דער אָפּזאָן-מאַרק סײַ פון מזרח, ווי עס האָט זיך געצויגן דער פּראַנט, סײַ פון מערב, מחמת די דייַטשע יידן האָבן זיך אין דעם אַרטיקל ניט שטאַרק גענייטיקט. אויך דער אינערלעכער מאַרק איז אָפּגעשטאַרבן, ווילל די פּוילישע יידן איז דענסטמאַל געלעגן אין קאַפּ ניט מחזור, נאָר — ברויט.

אָבער ווי גוט האַרציק די אַקופאַנטן זינען געווען צו רעליגיעזע ספרים — אָווי האָרט זינען זיי געווען, ווי עס איז נאָר געקומען צו אַ לעבעדיקן ייִדישן וואָרט. קריגן אָן ערלויבעניש אַרויסצוגעבן אַ ייִדישע צייטונג איז אָנגעקומען קריעת ים-סוף. אין ווילנע איז דערלויבט געוואָרן איין ייִדישע צייטונג — „לעצטע ניס“. די צייטונג האָט גע-קענט באַשעפּטיקן אַ פינף פּראָצענט פון אַלע אַרבעטסלאָזע זעצער אין ווילנע, אַרטינגערעכנט די רוסישע, וועלכע האָבן נאָך, אמת, דענסטמאַל קיין השגה ניט געהאַט, ווי אָווי מען זעצט פון רעכטס אויף לינקס און האָבן אין די גוטע יאָרן דערפאַר געציטערט — ווי דער טיילו פאַר ווירויך. זעצער, וואָס האָבן זיך ניט אָפּגעשראַקן פאַר די קאַמפּלי-צירטסטע טאַבעלעס און דיאַגראַמעס, וואָס פלעגן מיט „הוילע הענט“ אויסצאַצקען די שענסטע אַפּישן — זינען געבליבן געפלעפטע סײַ פאַר דער ייִדישער „קאַסע“ וואָך-קאַסטן) און סײַ פאַרן ייִדישן שריפט, און ווער רעדט נאָך — נקודות, טראַפּ אָדער רש"י-שריפט — דאָס איז נאָר געווען געפערלעך. מען טרעפט נאָך אַפילו הייַנט זעצער פאַרביסענע „רוסאָפּילן“, וועלכע זעצן ייִדיש נאָר פון רוסישע קאַסעס און פון לינקס אויף רעכטס, מאַכן פאַרשיידענע מאַניפּולאַציעס מיט די שורות, און קענען ניט, צי זיי ווילן זיך ניט אונטערגעבן...

פאַרקערט, די ייִדישע זעצער זינען אַלעמאַל געווען מער „באַקאַנט“ מיט דער רוסישער שפּראַך, און עס פלעגט זיי אויסקומען אַ מאָל זיך מיט איר צו באַנוצן. למשל, איין מאָל אין אַ יאָר, אַז מען פלעגט ענדיקן אַ ספר, פלעגט מען דאַרפן אויסזעצן דעם „דאָוואַלענאַ צענוואַריו“ אָדער אַן אַדרעס. עס פלעגן זיך, אמת, שפּאַלן אַלע הימלען, אָבער מען פלעגט איבערקומען אַלע שוועריקייטן און די שורה אויסזעצן.

אַז מאַרגאַלין האָט גענומען אַנגאַזשירן זעצער, זינען די רוסישע זעצער אַפילו ניט געקומען אין באַטראַכט, און אַפילו צווישן די ייִדישע האָט ער געזיפט און געקליבן — וועמען זיין האַרק האָט געגלויבט. ווער עס זאָל דעם ענין רעגולירן איז ניט געווען און ווער עס זאָל זיך אים שטעלן אַנטקעגן — אוודאי ניט, ווילל גלייך בייַם עפענען די צייטונג האָט מען געפילט צוויי פאַר שטיוול אויפן האַלדז: איינע פון די דייַטשע אַקופאַנטן, און די צווייטע פון באַלעבאַס, וועלכער האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז אייגנטלעך האָט ער דאָ כמעט אַליין ניט קיין מאַטעריעלע כוונות, נאָר איז אויסן, אַז די ייִדישע שפּראַך זאָל ניט פאַרשעמט ווערן...

עס איז פאַרשטענדלעך, אַז געריסן האָט מען זיך צו דער צייטונג מיט אַלע כוחות, ווילל עס איז אין יענער פינסטערער צייט פון הונגער געווען דער איינציקער פּלאַץ, ווי אַ זעצער האָט עפעס געקענט פאַרדינען. דערצו האָבן די וואָס האָבן געאַרבעט אויף דער צייטונג געהאַט די פּריווילי-געגיע, וואָס מען האָט זיי ניט געכאַפט אויף צוואַנג-אַרבעט בעת די אַנטע אַבלאַוועס אויף די ווילנער גאַסן, און האָבן געהאַט רעכט צו גיין אין גאַס די גאַנצע פיר-און-צוואַנציק שעה אין מעת-לעת.

אָט די לאַגע האָט אויסגענוצט דער באַלעבאָס און האָט איינגעשטעלט אַזעלכע שכירות, וואָס מ'האָט מיט דעם ניט געקענט לעבן און ניט שטאַרבן, און ביים קלענסטן ווידערשטאַנד איז געשטאַנען דער שאַטן פון הונגע-טויט און צוואַנג-אַרבעט.

די אַרבעט איז געווען אַ שווערע און אַנגעשטרענגטע- מערסטנטייל דורך די אַוונטן און נעכט. אָבער אויף וויפיל די זעצער האָבן זיך אַרויסגעיאָגט דאָס געזונט צו מאַכן פאַרטיק דעם נומער-אויף אַזוי פיל האָט מאַרגאַלין געהאַט צייט צו פּראַווען זיינע אויסטערלישע שטיק ביים סטילי-זירן דעם לשון. מען דאַרף וויסן, אַז אין פּרט פון איודיע-קעווען זיך האָט ער גלייכבאַרעכטיקט די זעצער מיט דער רעדאַקציע: קיין איין שורה איז ניט דורכגעגאַנגען אין נומער, וווּ ער האָט עס פּריער ניט דורכגעקוקט, און ערשט נאָכדעם, אַז די זייטן זיינען געוואָרן פאַרטיק, פלעגט ער זיך מיט אַ גולדנישער רוזקייט אַוועקצוצן סטיליזירן און שלייפן די שפּראַך. ער פלעגט אַנמאַכן אין נומער ממש אַ פּאַגראַם, איבערמאַכן גאַנצע זאַצן, „פאַרייכטן“ ווערטער, אַריינשטעלן אַזעלכע העברעיִשע אויסדרוקן און ווערטער, וואָס זיינען געוואָרן דענסטמאַל אַ שם-דבר אין גאַנצן אָבער-אַסט, ווי שקלא-וטריא, פּקפּוקים וכדומה. דעם אמת מוז מען זאָגן אָבער אַז פאַר אָט דער אַרבעט האָט ער געזאַלט מיט דער פּולער האַנט.

מיט די שכירות, וואָס מען פלעגט אַלע וואָך אויס-צאָלן — צו מאַרק מיט געציילטע פעניגן האָט גענומען אַ זעצער — האָט מען קיין סך ניט געקענט אויפטאָן, און וויפיל מען האָט מיט מאַרגאַלינען ניט גערעדט און אויפ-געוויזן, אַז ער האָט אַ גאַלדענעם געשעפט — ביז צען טויזנט אַ טיאַזש און פאַר אַנאַנסן האָט ער גענומען משוגענע פּרייזן — האָט עס ניט געהאַלפּן.

האָט מען געהונגערט און געאַרבעט. ניט איינער איז ביי דער אַרבעט קראַנק געוואָרן, און איין זעצער — משה פענגיס — אַ שטילער און באַשיידענער חבר — האָט ניט אויסגעהאַלטן און איז געשטאַרבן.

אַז מען איז געקומען צו מאַרגאַלינען און אים איבער-געגעבן די טרויעריקע בשורה און מען האָט פון אים פאַר-לאַנגט, אַז ער זאָל מיט עפעס מפּצה זיין בענגיסעס אַלטן טאַטן און געבן צושטייער אויף דער קבֿורה — האָט ער אַרפּפּענומען די האַנט פון האַרצן און זיך אַפּגערופּן:

— גיט אַ גרויסן אַנאַנס וועגן זיין טויט...

און דערמיט האָט ער יוצא געווען.

אין דער זעלבליקער צייט, ווען סײַ ביי די זעצער און סײַ ביי די רעדאַקציע-מיטאַרבעטער איז די דחקות געווען אין לשער, האָבן זיך צו מאַרגאַלינס שטוב וואָס איז געווען אין שכנות מיט דער דרוקעריי, געצויגן כּסדרדיקע קאַראַוואַנען פון דאָס שענסטע און בעסטע, וואָס אין שלום-צייט פאַרגינט זיך עס ניט אַבי-ווער: דאָ האָט צו אונדז פאַרבלאַנדזשעט אַ טרעגער מיט אַ קאַסטן וויין, דאָ האָט

מען געבראַכט אַן אַנדער ענלעכן אַרטיקל פון ערשטן געברויך. דערצו פלעגט ער גלאַט פון דייטשן, ווי אַ מקורבֿ למלכות, באַקומען פאַרשיידענע יקר-המציאותן אין יענער צייט — ווי זעק ווייצענע מעל — צום קלעפּן די אַדרעסן אויף די צייטונג-גען... נאַפט און שפּירעט, און דאָס אַלץ האָט, פאַרשטייט זיך, אַוועקגעוואַנדערט צו מאַרגאַלינען אין קיך אַרײַן...

מיר האָבן אַ סך מאַל אין געהיים געשמועסט מיט דער רעדאַקציע מכוח דער לאַגע. די מיטאַרבעטער זיינען געווען פאַרביטערט ניט ווייניקער פון אונדז, אָבער ס'איז גאַרנישט געוואָרן. די אילוזיע פון די פּלומרשטע פאַרדינסטן און די האַרטקייט פון באַלעבאָס האָבן אַפּגעהאַלטן פון יעטוועדער אַקציע.

אַז מען פלעגט ריידן מיט מאַרגאַלינען מכוח אַ הוספה, פלעגט ער מאַכן אַן אַנשטעל, אַז ער אַליין לעבט נעבעך אויך אין דחקות און קוים וואָס ער האָלט איין די גאַנצע געביידע. עס איז אָבער געקומען אַ טאָג, ווען מ'האָט שוין פשוט ניט געקענט אַריבערטראַגן. מיר האָבן געמאַכט אַן אסיפה רבה מיט דער רעדאַקציע, אַרומגערעדט די גאַנצע לאַגע, און עס איז געבליבן, אַז ד״ר אַלשוואַנגער — דער פּאַקטישער רעדאַקטאָר, אַ גאַלדענער מענטש מיט אַ ביסל משונהדיקע מאַניערן — זאָל זיך מיטן פאַר אונדז אַלעמען אין די „הויכע פענסטער“.

אין אַ שיינעם פּרימאַרגן — יענער פּרימאַרגן איז טאַקע געווען אַ שיינער — איז דער טייערער אַלשוואַנגער געקומען מיט דער גוטער בשורה, אַז ס'איז אַלץ ערליידיקט: מ'האָט צוגענומען די דערלויבעניש ביי מאַרגאַלינען און איבער-געגעבן אַלשוואַנגערן. ער האָט עס פאַר זיך ניט אויסגע-נוצט, און ס'איז געבליבן, אַז מיר מאַכן אַ קאָאָפּעראַטיוו. גערעדט און געטאָן: מאַרגאַלין ווייסט נאָך פון קיין פּוּתח חלום ניט, וואָרט, אַז דער עולם זאָל פאַרנאַכט קומען צו דער אַרבעט, און מיר זעצן שוין אַ נומער אין אַן אַנדער דרוקעריי. אויב איך האָב ניט קיין טעות, האָבן מיר אַפילו פון יוצא וועגן געשיקט צו אים אַ דעלעגאַציע מכוח אַ הוספה, אָבער ער האָט אַפילו ניט געוואָלט הערן און זען — עס קאַסט אים אַליין טייערער.

ער האָט זיך אָבער אויף אונדז ניט דערוואַרט, און אויף מאַרגן איז די צייטונג אַרויס, און מיר זיינען פּטור געוואָרן פון מאַרגאַלינען. ער האָט אַפילו געפרוּווט אַפּשרייצען די גזירה, אָבער ס'האָט אים ניט געהאַלפּן.

אַז מיר זיינען געקומען צו זיך נאָך דער גרויסער איבערקערעניש און האָבן גענומען נאַכזען, וווּ האַלטן מיר אין דער וועלט מכוח פּרנסה, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז מאַרגאַלין איז געווען „גערעכט“, דאָס געשעפט האָט טאַקע ניט געטראַגן: גלייך די ערשטע וואָך האָבן אַלע פאַרדינט דריי מאַל אַזוי פיל אויסער ספּעציעלע אויסצאָלונגען.

אַזוי האָט זיך געענדיקט דאָס קאָפּיטל „שרגה-פּייוול מאַרגאַלין“, וואָס איז יאָרנלאַנג געווען דער ברויטגעבער אין ווילנער דרוקעריי פּאָך.

דרוקער-ארבעטער אין „ראמאנאווקע“

אָפּטמאָל שטייענדיק ביי דער אַרבעט פּונאַנדערזינגען מיט זיין באַסן-שטימע זיין באַליבטע ליד:

פּאַלנצע ווּסכאַדיס אי זאַכאַדיס,

אַ ווּסירמיע פּאַיפּי טיעמאַ אַזוי אַזוי אַזוי.

(די זון גייט אויף און פאַרגייט, אָבער אין סורמע ביי מיר איז פינסטער).
און דער שטאַט זעצער פּלעגט אים באַגלייטן אין כּאָר.
קאַמערמאַכער איז שפּעטער געווען אויפן אומלעגאַלן אַרוסלענדישן דרוקער-צוואַמענפּאַר אין פינלאַנד און האָט אין ווילנע אָפּגעגעבן אַ באַריכט פון דעם צוואַמענפּאַר פאַר אַ גרויסער פאַרזאַמלונג דרוקער. געווען אויך מיטגרינדער און מיטאַרבעטער פון צענטראַל-אַרגאַן פון די דרוקער-אַרבעטער, פּיעטשאַטניק.

אין אָנהייב 1908, ווען די רעאַקציע אין רוסלאַנד האָט זיך ווידער געשטאַרקט, ווען די ווילנער נער, פּאַלקסצייטונג איז שוין געווען פאַרמאַכט און אירע מיטאַרבעטער חיים-יאַנקל געלפּאַנד (ליטוואַק), בענסקי (לעווינ-סאָן), וואַלאַדיאַ (יעוועראָוו) און אַנדערע זינען שוין גע-זעסן אין לוקישקער טורמע, און אין פעטערבורג איז געווען זייער געפּערלעך צו פירן קאַנספּיראַטיווע אַרבעט און עפעס אומלעגאַלס דאַרט צו דרוקן, — אין יענער צייט קומט ווידער קיין ווילנע מאַטל קאַמערמאַכער. ער הייבט דאָ אָן צו דרוקן דעם צענטראַל-אַרגאַן פון דער רוסישער ס'ד-פאַרטיי, סאַציאַל-דעמאָקראַט. די דאָזיקע צייטונג האָט זיך געדרוקט קאַנספּיראַטיוו אין זשירמונסקיס דרוקעריי (ווילנע-נער-גאַס 5, וואָס האָט זיך געגרענעצט מיטן פּאַליצ-מייסטערס קאַנצלאַריע). די זעצער, וואָס מען האָט גע-שיקט אַהין אַרבעטן מיט וויסן פון ישראל-מיכל קאַפּלינסקין זינען געווען זיכערע, פאַרטרוילעכע. אָבער ביים ערשטן נומער פּאַלט מען אַדורך.

עס ווערן דאָן אַרעסטירט אַלע אַרבעטער מיטן באַ-לעבאַס זשירמונסקי — אַ מאַן 13 — יידן און פּאַליאַקן. מאַטל קאַמערמאַכער נעמט אויף זיך די שולד, אַ טייל פון די אַרעסטירטע ווערן אין אַ געוויסער צייט אַרום באַפּרייט ביזן פּראָצעס אויף קויציע, אָבער קאַמערמאַכערן — פאַר קיין געלט ניט, אין טורמע, וווּ ער זיצט אַ יאָר ביזן פּראָצעס, ווערט ער אויסגעקליבן פאַר אַ סטאַראַסטע פון אַלע פּאַ-ליטישע אַרעסטירטע.

דעם 12 יאַנואַר 1909 קומט ענדלעך פאַר דער פּראָצעס. אַלס פאַרטיידיקער זינען אַרויסגעטראָגן פינף פון די גרעסטע אַדוואָקאַטן אין רוסלאַנד, מיטן באַרימטן סאַדעושו וורוב-לעוויסקי (אַ ווילנער פּאַליאַק) בראש.

קאַמערמאַכער האָט זיך אויפן פּראָצעס אין גרעסטן טייל מודה געווען. ער האָט אָפט גענומען ווערטער ניט צו פאַרטיידיקן זיך, נאָר די איבעריקע באַשולדיקטע. ער האָט דעם פּריסטאָוו סאַקאַלאָווסקין געשטעלט אַזעלכע פּראָגן, אַז

דעם 18טן פעברואַר 1904 האָבן די פּאַליטישע פאַר-שיקטע אין יאַקוטסק און אין דער אַרומיקער געגנט, אַלס פּראָטעסט קעגן דעם שרעקלעכן רעזשים, וואָס דער סיבי-רער גענעראַל-גובערנאַטאָר האָט דאָן איינגעפירט פאַר די פאַרשיקטע, זיך פאַרבאַריקאַדירט אין יאַקוטסק, אין ראַמאַנאַווס הויז, אַרויסגעהאַנגען אַ רויטע פּאַן און אַרויסגעשטעלט 5 פּאַדערונגען וועגן פאַרליכטערן דעם איינגעשטעלטן רעזשים.

די פאַרבאַריקאַדירטע פּאַליטישע פאַרשיקטע זיינען אייניקע מאַל באַשאַסן געוואָרן דורכן מיליטער. ס'איז דערהרגעט געוואָרן דער פּאַליט-פאַרשיקטער יורי מאַטלאַכאַוו און עטלעכע אַנדערע זינען פאַרווונדעט געוואָרן.

די פּאַליטישע פאַרשיקטע האָבן זיך געהאַלטן ביזן 7טן מערץ און האָבן זיך אונטערגעגעבן ערשט דאָן, ווען דאָס גאַנצע הויז איז שוין געווען דורכגעלעכערט פון אַלע זייטן. זיי זינען גלייך אַרומגערינגלט געוואָרן און אַוועק-געפירט געוואָרן אין טורמע.

דער פאַרגעקומענער פּראָצעס האָט דאָן אַרויסגערופן אַ שטורעם אין גאַנץ אייראָפּע.

אַלע אָנטיילנעמער זינען פאַרמשפט געוואָרן צו 12 יאָר קאַטאַרגע. שפּעטער איז דער אורטייל לגבי אַ טייל געמילדערט געוואָרן און ערשט די רעוואָלוציאָנערע געשע-ענישן אין רוסלאַנד אין די יאָרן 1905—1906 האָבן זיי באַפּרייט אינגאַנצן.

אין ראַמאַנאַווקע-אויפשטאַנד האָבן אויך אָנטייל גענומען פינף דרוקער-אַרבעטער: מאַטל קאַמערמאַכער, אַראָן זאַליקניד, משה לורייע, שלמה העלמאַן און אַלעקסאַנדער זשוראַוועל (די ערשטע צוויי-ווילנער).

מאַטל קאַמערמאַכער (דער עלטסטער זון פון דעם ניט לאַנג פאַרשטאַרבענעם דרוקער-מאַשיניסט שמואל קאַמערמאַכער) איז נאָך אַלס יינגל אַריינגעצויגן געוואָרן אין דער באַפּריינגס-באַוועגונג. ער ווערט אַרעסטירט פאַר אַרבעטן אין אַ געהיימער דרוקעריי. דער מאַניפעסט פון 17טן אָקטאָבער 1905 באַפּרייט אים. ער קומט צו זיינע עלטערן אין ווילנע און רוט ניט אַ מינוט. ער פּלעגט דאָן קענען אַליין אָנשרייבן אַ פּראָקלאַמאַציע, אַליין אויסגעצן און אַליין פאַרטיילן. מען פּלעגט אים אין יענע טעג זען אַרומלויפן מיטן אויפגעשטעלטן מאַנטל-קראָגן, זיין קאַפּעלוש פאַריסן אויף הינטן, די בלאַנדע האָר אַרויסגעשטאַרט פון פאַרנט, ניט אַרויסלאָזנדיק דעם פאַפּיראַס פון מויל. אַזוי פּלעגט ער רק אַרומשמיצען מיט די הענט אין די קעשענעס, האַלטנדיק דאָרטן פעסט אַ מאַל אַ פאַרטיקן זאַץ, אַ מאַל אַ פּעקל שריפט, אַ מאַל פאַרטיקע פּלאַטן, אַדער געדרוקטע, מצות. קאַמערמאַכער האָט אַ ביסל צייט אויך געאַרבעט אויסן, סעוועראַ-זאַפּאַדני גאַלאַס. ער פּלעגט זיך

ארץ זאלקינד, דעם ערשטן מאָל אַרעסטירט דעם 2טן מערץ 1896 פאַר געהערן צו דער גרופע יידישע סאַציאַל-דעמאָקראַטן אין ווילנע. ער איז אָפּגעזעסן 13 חדשים און באַקומען 3 יאָר פּאַליציי-אויפּזיכט. דעם צווייטן מאָל אַרעסטירט דעם 14טן מערץ 1891 אין קאָוונע פאַר אַגאַטאַציע און פּראָפּאַגאַנדע, געזעסן 15 חדשים אין קאָוונע און פאַרשיקט אויף 4 יאָר מזרח-סיביר. א. זאַלקינד האָט גענומען אַן אָנטייל אין 5 הונגער-שטרעיקן און אין אמרוען אין טורמע. פאַר האַלטן אומלעגאַלע לייטעראַטור האָט מען אים אין סיביר ווידער אַרעסטירט, אים אָפּגעהאַלטן 7 חדשים און דערלייגט נאָך אַ יאָר סיביר. פאַר אַ ווידער-שטאַנד האָט מען אים איבערגעפירט אין יאַקוטסק און דערלייגט נאָך 5 יאָר סיביר. פאַר אָנטיילנעמען אין ראַמאַנאָוקע-אויפשטאַנד פאַרמשפט געוואָרן אויף 12 יאָר קאַטאַרגע. אין 1906 געווען פאַרוואַלטונגס-מיטגליד פון

יענער האָט זיך אין גאַנצן פאַרלאָרן און האָט אויפּגעהערט צו ריידן. אַדאַנק קאַמערמאַכערס זיך מודה זיין איז דער אורטייל פאַר די אַנדערע באַשולדיקטע אויסגעפאַלן גינסטיק. צווישן די באַשולדיקטע זינען אויך געווען די דאַמאָלסטיקע יינגסטע פאַרוואַלטונגס-מיטגלידער פון דרוקער-פאַריין א. פאַש-קעוויטש און מ. ציאַרקאָ, ווי אויך די זעצער ח. איליטאַוויטש, באַרקאן (ניט לאַנג פאַרשטאַרבנער געווי' פאַרזיצער פון ניו-יאַרקער יידי' דרוקער-פאַריין), גוטמאַן (פּסעוודאַנים), אַ פּלאַצקער. אָבער דער הויפט-באַשולדיקטער מאַטל קאַמער-מאַכער איז פאַרמשפט געוואָרן אויף אייביקער פאַרשיקונג קיין סיביר. ער האָט דעם אורטייל אויפּגענומען רויק (ווי ס'האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזן, איז דער דורכפאַל ביי זשירמאנסקין געווען צוליב ישראל-מיכל קאַפּלינסקיס פּראָ-וואַקאַציע). מאַטל קאַמערמאַכער איז ווידער אַוועקגעשיקט געוואָרן

די פּאָליטישע פאַרשיקטע, וועלכע האָבן אָנטיילגענומען אין „ראַמאַנאָוקע“-אויפשטאַנד

(פּאַטאַרמירט אין יאַקוטסק אין 1904. די פּאַטאַרמירטע איז גענומען פון אַן אומלעגאַלער אויסגאַבע: „די יאַקוטסקער דראַמע“, אַרויסגעגעבן פון אַלגעמיינעם יידישן אַרבעטער-בונד אין ליטע, פּוילן און רוסלאַנד, זשענעווע 1904);
 (1) מ. קאַמערמאַכער (זעצער), (2) א. זאַלקינד (מאַשיניסט), (3) משה לוריע (זעצער), (4) ש. היילמאַן (ליסאַגראַף), (5) א. זשוראַוועל (זעצער), (6) אַנאַ ראָזענטאַל אין (7) דער פאַרשטאַרבנער פ. ראָזענטאַל (די באַקאַנטע פירער פון „בונד“ אין חילנע).

דרוקער-פאַריין אין ווילנע. אַרבעט איצט אַלס דרוקער-אַרבעטער אין וואַרשע. די איבעריקע 3 דרוקער: משה לוריע, שלמה היילמאַן און אַלעקסאַנדער זשוראַוועל האָבן אויך אָנטיילגענומען אין רעוואָלוציאָנערער טעטיקייט, ספּעציעל אין אומלעגאַלע דרוקערייען און זינען געווען פאַרמשפט אויף יאָרן סיביר און נאָכדעם אויף קאַטאַרגע פאַר אָנטיילנעמען אין „ראַמאַ-נאָוקע“-אויפשטאַנד.

קיין סיביר. אָפּגעווען דאָרט אַ פאַר יאָר, אַנטלויפט ער פון די סיבירער טייגעס אַזש קיין פאַריין, ווו ער שרייבט אין ס'ד-אויסגאַבעס און אַרבעט אויך אַלס זעצער. נאָך קערענסקיס איבערקערעניש אין רוסלאַנד קומט ער ווידער צוריק אין זיין אַלטער היים, פאַר וועלכער ער האָט אַזוי פיל ענערגיע און לעבן אָפּגעגעבן. נאָך דער אַקטאָבער-איבערקערעניש איז קאַמערמאַ-כער אַ געוויסע צייט פאַרזיצער פון דער צענטראַלער דרוקער-פאַרוואַלטונג. היינט צו טאָג ווינט קאַמערמאַכער אין פאַריין.

דריטער לאנד-צוזאמענפאר פון דרוקער = ארבעטער אין פוילן

באוועגונג און פאליטישע פארטייען איז אויסגעוויילט גע-
וואָרן אַ פרעזידיום אין באַשטאַנד פון די ח'ח: 5. קלאַק,
5. העכטמאַן, י. מ. העלפּנאַט (וואַרשע), ראָסיאַנסקי (גראָדנע)
און א. אַדלמאַן (ווילנע).
אין דער רעזאָלוציע = קאָמיסיע זיינען אויסגעוויילט
געוואָרן די ח'ח: שאַפראַן (לאַנד-ראַט), וואַרשאַווסקי,
לעוו, גוטערמאַן (וואַרשע), דאָמבראַווסקי (לאָדז) און
העלערשטיין (ווילנע).

דער דריטער לאַנד-צוזאַמענפאַר איז פאַרגעקומען
אין וואַרשע דעם 13טן און 14טן דעצעמבער 1935.
די טאָג-אַרדענונג פון צוזאַמענפאַר איז געווען:
1) עפענונג און באַגריסונגען; 2) וואַלן פון פרעזידיום און
רעזאָלוציע-קאָמיסיע; 3) באַריכטן; 4) פאליטישע סיטואַציע;
5) קאָאָפּעראַטיוון; 6) יוגנט; 7) אַרגאַניזאַציעלע פראַגן;
8) מיטגלידס-אַפּפּאַל; 9) וואַלן פון פאַריינס-אינסטאַנצן;
10) פרייע פאַרשלאָגן.

דעלעגאַטן פון צוזאמענפאר

עס שטייען אין הינסטערונד—אין דער מיט-
העלפּער, פּיילער (לאָדז).
אין פרעזידיום רעכטס: א. קעלמאַן, ל. העכטמאַן,
ל. קלאַק, י. מ. העלפּנאַט (וואַרשע), ראָסיאַנסקי
(גראָדנע), א. אַדלמאַן (ווילנע) און ב. וואַר-
שאַווסקי (וואַרשע).

אין דער ערשטער ריי ליוקס שטייען: פּיש, קליין-
נער (וואַרשע), ל. זובאַוויטש (ווילנע), גראָדוילסקי
(גראָדנע), מ. באַנטס אין ר. העכטמאַן (וואַרשע).
ס'זיינן: דאָמבראַווסקי (לאָדז), זילבערשטיין (ביאַ-
ליססאָק), ה. באַכראַך (וואַרשע), זוקער און
בלויסדער (פּראָפּקוואַנאָן), שטשיצקי (פּאַר-
שטייער פון פּוילישן דרוקער-פאַריין), שפּערצן
(פּאַרשטייער פון לאַנדראַס).

אין דער ערשטער ריי זיינן: פ. העלערשטיין
י. פענניס (ווילנע), מ. שטעכמאַן, י. לטרוך,
ב. סטענבוים (וואַרשע), י. רייכנשטיין (לובלין),
ש. לעוו (וואַרשע).

רעכטס אין הינסטערונד: י. וועיקצייג, י. רייכ-
מאַן, פּאַראַקאָ (לאָדז), פּראָ גוטערמאַן און העסל
קופּערשטיין (וואַרשע).

דעם טעטיקייטס- און קאָסע-באַריכט פון דער
צענטראַל-פאַרוואַלטונג האָט אָפּגעגעבן דער ח' וואַרשאַווסקי.
אין זיין צווייטן צוזאַמענפאַר אין אַפּריל 1926 האָט
דער פראַפ' פאַריין פון דרוקער-אַרבעטער אין פּוילן געהאַט
938 מיטגלידער. אין 1928 אין דער צייט פון דער בעסערער
ווירטשאַפּטלעכער קאָניונקטור אין פּוילן האָט דער פאַריין
געצייילט 1253 מיטגלידער און 15 אָפּטיילונגען. אין איצטיקן
מאָמענט צייילט דער פאַריין פאַקטישע (צאָלנדיקע) 7 אָפּ-
טיילונגען מיט 1170 מיטגלידער.

עס הייסט, אַלואַ, אַז הגם די צאָל אָפּטיילונגען איז
פאַרקלענערט געוואָרן, איז אָבער די צאָל מיטגלידער גע-
וואַקסן אויף איבער 25 פראָצענט.
אויב די לאַגע פון יידישן דרוקער- און איינבינדער-
אַרבעטער אין וואַרשע איז אַ שלעכטע, איז די לאַגע פון

צום צוזאַמענפאַר זיינען געקומען דעלעגאַטן פון
וואַרשע, לאָדז, ווילנע, גראָדנע, ביאַליסטאָק און לובלין.
טייל אָפּטיילונגען האָבן צוליב פינאַנסיעלע שוועריקייטן
ניט געשיקט קיין דעלעגאַטן.

פון ווילנע זיינען געווען אָנוועזנד 4 דעלעגאַטן, די
ח'ח: א. אַדלמאַן, י. בענגיס, פ. העלערשטיין און 5. זובאַוויטש.
די עפענונג פון צוזאַמענפאַר איז פאַרגעקומען
פרייטאָג דעם 13טן דעצעמבער 7 אָונט אין זאַל פון
וואַרשעווער דרוקער-פאַריין, וועלכער איז געווען דעקאָרירט
מיט פאַריינס-פענער, אויפּשריפטן, בילדער פון אַרבעטער-
פירער און בלומען.

נאָך דער עפענונגס- רעדע פון פאַרזיצער פון
צענטראַל-פאַרוואַלטונג ח' לאָזער קלאַק און די באַגריסונגען
פון די אָפּפּירנדיקע אינסטאַנצן פון דער פראַפעסיאָנעלער

די פארדינסטן פון די צייטונגס-ארבעטער געפאלן פון 60 ביז 65 פראצענט.

אין זייער רוב געהערן די צייטונגס-ארבעטער פון די קאָאָפּעראַטיוון צום פאריין. אויסגעשלאָסן זיינען געוואָרן בלויז די, וועלכע האָבן געבראָכן די פאריינס-באַשלוסן.

קיין נייע צייטונגס-פּאַזיציעס אַנטשטייען כמעט נישט אין די עקסיסטירנדיקע קאָאָפּעראַטיוון ווערן נישט פאַר-גרעסערט די פּערסאָנאַלן. דאָס שאַפט ווידער אַ לאַגע, אַז די עלטסטע אַרבעטסלאָזע דרוקער-אַרבעטער האָבן כמעט נאָרלאָרן די מעגלעכקייט זיך אַינצוואַרדענען אויף אַ ציי-טונגס-פּאַסטן, וואָס זיין הויפט-מעלה איז — זיין סטאַבילקייט. אין דרוקער-וועזן זיינען די צייטונגס-אַרבעטער אַ מינדערהייט, נישט קיין גאַנצע 15 פּראָצענט. דאָס רוב יידישע דרוקער-אַרבעטער באַשטייט פון אַקסידענטן און פאַרלאַג-אַרבעטער. בעת ס'רעדט זיך וועגן דער לאַגע אין יידישן דרוקער-וועזן, מיינט מען טאַקע די לעצטע.

אין גאַנץ פּוילן זיינען פאַרהאַן איבער 1.200 יידישע דרוקער-אַרבעטער און אַן ערך 400 יידישע אַינבאָנדער-אַרבעטער. פון די דאָזיקע 1.600 אַרבעטער זיינען אין דרוקער-פּאַריין אַרגאַניזירט ווי געזאַגט 1170 מאַן, ד"ה קרוב 75 פּראָצענט.

די צענטראַל-פּאַרוואַלטונג איז געשטאַנען אין פאַר-בינדונג אין משך פון איר קאָדענץ מיט קרוב דרייסיק שטעט. אין די דאָזיקע אַלע ערטער האָבן עקסיסטירט, אָדער ס'זיינען געמאַכט געוואָרן פּרובן צו אַרגאַניזירן, דרוקער-פּאַרייען. אין צענדליגער ערטער האָט די ציפּ מיטגעהאַלפּן פירן אַלגעמיינע אַקציעס, געגעבן אַרגאַניזאַ-ציאָנעלע אָנווייזונגען, אינטערוויענירט ביי דער מאַכט, אויסגעגלייכט אינערלעכע סיכסוכים און — אין די גרעסערע שטעט — געשיקט פאַרשטייער אויף די ערטער.

מיט דער דיסקוסיע אַרום באַריכט האָט זיך אָנגע-הויבן דער צווייטער טאָג פון צוזאַמענפאַר. די דיסקוסיע איז געווען זייער אַ לעבעדיקע און צייטנווייז זייער אַ שאַרפע.

אויף דער לעצטער זיצונג פון צוזאַמענפאַר זיינען באַהאַנדלט געוואָרן די פּראָגן וועגן דער יוגנט, קאָאָפּע-ראַטיוון און אַרגאַניזאַציאָנעלע פּראָגן.

די פּראָגע וועגן די צייטונגס-קאָאָפּעראַטיוון האָט — אויסער דער ספּעציעלער דיסקוסיע — פאַרנומען אַ סך צייט אויך אין דער אַלגעמיינער דיסקוסיע אַרום באַריכט פון דער ציפּ.

אַלע האָבן מספּים געווען, אַז ס'איז נישט קיין גע-זונטע און געוואונטשענע ערשיינונג אין אונזער פּאַריינס-לעבן. אָבער אפילו די ח"ח וועלכע האָבן צומשאַרפּסטן באַהאַנדלט די דאָזיקע פּראָגע, האָבן געמוזט אָנערקענען, אַז די צייטונגס-אַרבעטער זיינען צוליב דער שווערער לאַגע אין צייטונגס-וועזן געווען געצווינגען איבערצוגיין אויף

זעלבן אַרבעטער אויף דער פּראָווינג ממש אַ שוידער-לעכע. צום אַלגעמיינעם שווערן ווירטשאַפטלעכן קרי-זיס, וואָס לייגט זיך מיט זיין גאַנצער לאַסט אויף די פּלייצעס פון אַרבעטער, קוכט נאָך צו די ספּעציעלע באַי-קאַט-פּאַליטיק לגבי דעם יידישן דרוקער-אַרבעטער.

די פּאַרדינסטן פון די יידישע דרוקער-אַרבעטער אויף דער פּראָווינג באַטרעפן פאַר עלטערע קוואַליפּיצירטע אַרבעטער — פון 15 ביז 30 גל"א וואָך. אין די שטעט וווּ די אַפּטיילונגען זיינען בעסער אַרגאַניזירט און שטייען אין פאַרבינדונג מיט דער צענטראַלע זיינען די פּאַרדינסטן מיט 20—30 פּראָצענט העכער. דער באַלעבאַס טרעפט דאָרט אויף אַ גרעסערן ווידערשטאַנד און זיינע אַפּעטיטן ווערן געצוימט.

קיין יידישער אַרבעטער ווערט אין קיין פּוילישער דרוקעריי נישט צוגעלאָזט צו דער אַרבעט. דאָס נעמט צו ביי די יידישע דרוקער און אַינבאָנדער-אַרבעטער קאָאָסאַלע אַרבעטס-מעגלעכקייטן.

די צענטראַל-פּאַרוואַלטונג קריגט אָפּט ידיעות פון גרעסערע פּראָווינג-שטעט, אַז אין די סיימיקאָווע אָדער קאָמונאַלע דרוקערייען ווערט געאַרבעט איבערשעהן. בעת די דאָרטיקע יידישע דרוקער-אַרבעטער, וואָס האָבן פּלומרשט פּאַסטנס, אַרבעטן צו צוויי-דריי טעג אין וואָך.

דער אַלגעמיינער קריזיס פון בוך אין פּוילן האָט זיך גאָר פּאַטאַל אָפּגערופּן אויף דעם יידישן בוך. דאָס יידישע פּאַרלאַגס-וועזן איז כמעט ווי אַפּגעשטאַרבן. דערפון נעמט זיך, וואָס אפילו ביי די קלאָגעדיקע לוינען וואָס ס'פּאַרדינען די יידישע טעקסט-וועזער, איז די אַרבעט אַזוי גוט ווי נישט.

דעם דאָזיקן מצב אילוסטרירט קלאָר די ציפּער פון דרייסיק פּראָצענט פּוילישע דרוקער-אַרבעטער, וואָס האָבן אונטערגעשראַכן ווערן, אַז די אַג אַרבעטנדיקע אין זייער ווייט גרעסטער מערהייט אַרבעטן נישט קיין פּוילע וואָכן.

דער דראַנג פון דער יוגנט צום דרוקער-פּאַך איז נישט פאַרקלענערט געוואָרן. מ'וויפט נישט מער אין הויך-שולן, אפילו נישט אין די גימנאַזיעס, נאָר מ'לערנט זיך אַ פּאַך. ווילנדיק נישט ווילנדיק מוזן די יוגנטלעכע ווערן אַ לויף-דריקערישער עלעמענט און די פּאַרייען אויף די ערטער האָבן די שווערסטע אויפגאַבע ביי אַרגאַניזירן די יוגנטלעכע.

דאָס צייטונגס-וועזן האָט אויך אין משך פון די לעצטע יאָרן איבערגעלעבט אַ קאָטאַסטראָפּאַלן צוריקגאַנג. די אונטערנעמונגען האָבן נישט געקאָנט מער אויסהאַלטן זייערע פּערסאָנאַלן און די אַרבעטער האָבן געראַטעוועט זייער אַרבעטס-פּלאַץ דורך פאַרוואַנדלען די אונטערנעמונגען אין קאָאָפּעראַטיוון. דאָס איז געשען נישט בלויז אין וואַרשע, נאָר אויך אין די גרעסערע פּראָווינג-שטעט. דערביי זיינען

קאָאָפּעראַטיווע יסודות, זיי טאָרן דעריבער ניט אויסגעשלאָסן ווערן פון פאַריינס-לעבן
 אויספירנדיק אלע התחייבותן פון פאַריינס-מיטגלידער קענען זיי און דארפן געהערן צום דרוקער-פאַריין.
 אן ערנסטע דיסקוסיע האָט אויך אַרויסגערופן דער רעפּעראַט פון ח' שאַפּראַן וועגן דער פּאָליטישער און ווירטשאַפּטלעכער לאַגע.
 די אַרבייטער-אָרגאַניזאַציעס זענען באַטראַכט געוואָרן אין דער רעזאָלוציע-קאָמיסיע.

אויסער דער פּראָגע וועגן אָפּשאַצן די טעטיקייט פון דער אָפּטרעטנדיקער צענטראַל-פאַרוואַלטונג, בעת ס'זיינען אַרבייטער-אָרגאַניזאַציעס געוואָרן צוויי רעזאָלוציעס, זענען אלע אַנדערע רעזאָלוציעס געוואָרן אינשטימיק אָנגענומען. ס'זיי די מערהייט, ס'זיי די מינדערהייט, האָבן אָפּגעגעבן דער-קלערונגען, אַז זיי רעזיגנירן פון אַ סך פון זייערע פאַר-מולירונגען כדי ס'זאָלן אָנגענומען ווערן איינהייטלעכע רעזאָלוציעס — און דאָס איז טאַקע אַדאַנק דעם דערגרייכט געוואָרן.

די רעזאָלוציע וועגן אָנערקענונג און צוטרוי דער אָפּטרעטנדיקער צענטראַל-פאַרוואַלטונג איז אָנגענומען געוואָרן מיט 19 שטימען קעגן 10 ביי איין אָפּגעהאַלטענעם. צווישן אַנדערן איז אויך אָנגענומען געוואָרן אַ באַ-שלוס וועגן באַניצען דאָס דערשיינען פון פאַריינס-אָרגאַן, דער דרוקער-אַרבעטער און אַבליגאַטאָרישן אָפּצאָל פאַר דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג, — 20 גר' אַ חודש פון יעדן פאַריינס-מיטגליד, בכדי די צענטראַל-פאַרוואַלטונג זאָל האָבן געזיכערטע מאַטעריעלע מעגלעכקייטן צו פירן אַן אינטענ-סיווערע טעטיקייט צווישן די אָפּטיילונגען.

נאָכן אָננעמען די רעזאָלוציעס זיינען אויסגעוויילט געוואָרן די פאַריינס-אינסטאַנצן. אינשטימיק זיינען אויס-געוויילט געוואָרן די פּאָליגנדיקע חברים:

- אין דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג:
 (1) קלאָק לאָזער, (2) קעלמאַן אברהם, (3) סקלאַר משה, (4) וואַרשאַווסקי בונת, (5) לערוך יאַסל, (6) לעוו שמחה (אלע פון וואַרשע), (7) ראָסיאַנסקי אָוסיי (גראַדנע), (8) מאַראַקאָ יעקב (לאַדז), (9) אַדעלמאַן אַבע (ווילנע).

פאַרטערע:

- (1) גוטערמאַן פּרין, (2) באַכראַך הערש, (3) העכטמאַן בערל, (4) טענענבוים בונם (וואַרשע), (6) דאָמבראַווסקי חיים, (6) העלמער לעאַן (לאַדז), (7) גראַדזשעלסקי מנחם (גראַדנע), (8) בענגיס יודל (ווילנע).
 רעוויזיר-קאָמיסיע:

- (1) העלפּנאָט יחיאל-מאיר, (2) העכטמאַן לייבל (וואַר-שע), (3) זילבערשטיין שלמה (ביאַליסטאָק).

פאַרטערע:

- (1) קליינער מנשה-בער, (2) באַראַווסקי שלום (וואַרשע). מיט דער שלום-רעדע פון ח' 5. קלאָק און מיטן געזאַנג פון „אינטערנאַציאָנאַל“ איז דער צוזאַמענפאַר געשלאָסן געוואָרן.

אונדזערע ווילנער דעלעגאַטן האָבן זיך אַקטיוו באַ-טייליקט אין דער אַרבעט פון צוזאַמענפאַר. אלע אונדזערע חברים האָבן אַנטיילגענומען אין די דיסקוסיעס אַרום די באַזירטע פּראָגן און האָבן אין אַ גרויסער מאָס מיטגעהאַלפּן צו דערפירן צו איינהייטלעכע באַשלוסן און רעזאָלוציעס. די וואַרשעווער אָפּטיילונג האָט נאָכן צוזאַמענפאַר אינגעלאָרנט אַ באַנקעט פאַר די דעלעגאַטן און געסט, וווּ מען האָט פאַרבראַכט אין אַ מונטערער און חברישער סביבה.

ניט געקוקט אויף די פאַרשיידענע מינונגס-פאַר-שיידנהייטן וועלכע זיינען געקומען צום אויסדרוק אויפן צוזאַמענפאַר, האָט אָבער די גאַנצע צייט און אין פּמעט אלע אַרויסטרעטונגען פון די דעלעגאַטן דאָמינירט דער ווילן צו איינהייט און צו געמיינזאַמער צוזאַמענאַרבעט.

דער דאָזיקער געפיל, מיט וועלכן ס'זיינען זיך פּונאַנדערגעפאַרן די דעלעגאַטן נאָכן צוזאַמענפאַר און די באַשלוסן וועגן פאַרשטאַרקן די טעטיקייטס-מעגלעכקייטן פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג, זיינען געווען אַ וויכטיקער פּאַקטאָר צו פאַרשטאַרקן די טעטיקייט פון אלע אָפּטיילונגען ס'האָט אַרבייטגעבראַכט אַ פּרישן שטראָם מוט אין ענערגיע אין אונדזער פאַריינס-לעבן.

י. ביז.

צײַטונגען און קאלעקטיוון

ווילנע. צי האָבן זיך בײַ אונדז געשאַפן נייע גרויסע קאַדרען לעזער, וואָס זײַנען דורך געוויסע און באַשטימטע קולטור-באַדינגונגען דערצויגן און אַרויסגעשטופט געוואָרן אויף דער אייבערפֿלאַך אַלס פרעסע-אַפּעמער? בײַ די באַגרע-געצטע מאַטעריעלע מעגלעכקייטן פון די פּאָלקס-מאַסן, בײַ אונדזערע באַדינגונגען, ווען די ייִדישע שולן געפֿינען זיך אין אַ שווערער לעגע און עס זײַנען פּאַראַן אין לענד בײַ אַ מיליאָן קינדער, וואָס געפֿינען ניט קיין פּלאַץ אין שול-קען אַ באַדייטנדיקער וווקס פון דער לעזער-מאַסע ניט געמאַלט זײַן. עס האָבן זיך געשאַפן נייע צײַטונגען פשוט דערפֿאַר ווײַל דרוקער-אַרבעטער האָבן געזוכט כאַטש אַ מינימאַלן פּאַרדינסט. אַט-די צײַטונגען רעכענען אויס אויף דעם אָפּגעשטאַנענעסן לײַענער-עולם. אָנשטאַט צו הייבן זײַן געשמאַק שפּיזן זיי אים מיט ווײַלדע סענסאַציעס און פּאַר-שיידענע נאַרישע מעשיות און רײַסן אַרונטער אויף אַזאַ אופן דעם אָנזען פון געדרוקטן וואָרט בכלל.

צו אונדזער גרעסטן באַדויערן ווערן אַט די בלעטער אַרויסגעגעבן דורך קאַלעקטיוון דרוקער-אַרבעטער, וואָס מוזן צוליב פרנסה אויסטראַגן אַט דעם סאָרט צײַטונג. די קאַלעקטיוון זײַנען בכלל אַ נײַער קאַפיטל אין דער געשיכטע פון אונדזער פּאַריין און זיי שטעלן אָפּט דעם פּאַריין אין אַ שווערער לעגע. אַ פּאַריין פון בלוזי לוי-אַרבעטער מיט געמיינזאַמע אינטערעסן טײַט שטענדיק אין אַ געשלאָסענעם פּראָנט קעגן די אונטערנעמער, אַרויס-רוקנדיק דעם אַרבעטערס פּאַדערונגען, ווי למשל נאַרמאַלע אַרבעטס-צײַט, סאַציאַלע פּאַרזיכערונג, קאַלעקטיווער אָפּמאַך אַזוי. דאָס אָבער וואָס אַ גרויסע צאָל פּאַריינס-מיט-גלידער זײַנען גלײַכצײַטיק אויך מיטגלידער פון קאַלעק-טיוון, פּאַרשווערט די אַקציעס און טראַגט בכלל אַרײַן אַ כאַאָס אין פּאַריינס-לעבן.

אָבער די מיטגלידער פון די קאַלעקטיוון גופא פּאַר-שטייען די ניט נאַרמאַלע לעגע און די נײַטיקייט פון קאַמף פּאַר אַזאַ אַרדענונג, ווען דרוקער-אַרבעטער וועלן זײַן באַשעפטיקט אין גאַר אַנדערע באַדינגונגען און בײַ גאַר אַנדערע צײַטונגען. דער בעסטער באַוויזן איז, אַז פיל פון די דאָזיקע אַזוי גערופענע קאַלעקטיוויסטן אַרבעטן ענער-גיש און געטרײַ אין פּאַריין.

דער דרוקער-פּאַך אין ווילנע איז בײַ הײַנטיקן טאַג מוראדיק געפּאַלן, די דרוקער-אַרבעטער זײַנען צעטיילט לויטן נאַציאָנאַלן סימן. אָבער לעמיר האָפּן, אַז עס וועלן נאָך אַרויסגיין יוביליי-ביכער פון דרוקער-אַרבעטער אין בעסערע צײַטן, — יוביליי-ביכער וואָס וועלן שרייבן ניט נאָר ייִדישע שרייבער און ייִדישע אַרבעטער.

דורך דער פּאַרבייטונג פון האַנטוואַך אויף מאַשינע-זאַץ און פון דער פּלאַך-מאַשין אויף דער ראַטאַציע זײַנען פון דרוקער-פּאַך אַרויסגעשטויסן געוואָרן הונדערטער און טויזנטער אַרבעטס-הענט. נעמענדיק נאָך דערצו אין אַכט, אַז בײַ דער אַלגעמיינער גרויסער אַרבעטסלאָזיקייט ווערט דאָס געדרוקטע וואָרט אַלץ ווייניקער געקויפט, קענען מיר זיך פּאַרשטעלן דעם גרויסן חורבן וואָס דאָס האָט אַרײַנגע-געבראַכט אין פּאַך.

צענדלינגער פּאַרלאָגן האָבן זיך געשלאָסן. עס איז שטאַרק געפּאַלן די בוך-פּראָדוקציע, ווײַל דער הויפט-אַפּעמער — דער אַרבעטס-מענטש — איז בײַ זײַן איצטי-קער מאַטעריעלער אויסקומעניש מער ניט ווי אַ לײַענער, אָבער בשום אופן ניט קיין קויפער.

נאָך ערגער איז די לעגע בײַם ייִדישן דרוקער-אַרבעטער, ווײַל דאָ קומט צו דער מאַמענט פון נאַציאָ-נאַלער רעכטלאָזיקייט, פון וואָס עס לענד דער עיקר דער ייִדישער אַרבעטער און האַרעפּאַשיק.

פאַר דער וועלט-מלחמה זײַנען אין גרעסטן טײַל דרוקערײַען געווען באַשעפטיקט צוזאַמען ייִדישע און ניט-ייִדישע אַרבעטער. די אַרבעט איז געגעבן געוואָרן דער-הויפט פון דער מלוכה און מוניציפּאַליטעטן, פּאַרשיידענע דרוקער-אונטערנעמער (אין ווילנע איז דער גרעסטער געווען סירקין) האָבן אָנגענומען רײַזיקע באַשטעלונגען פּאַר דער פּאַסט און טעלעגראַף, וואָס זײַנען געווען באַשטימט פּאַר דער גאַנצער געוועזענער רוסישער אימפּעריע, און דערבײַ זײַנען באַשעפטיקט געווען טויזנטער אַרבעטער. ייִדישע אַרבעטער האָבן דאָן געהאַט דאָס זעלביקע רעכט אויף אַרבעט ווי ניט-ייִדישע.

גאַר אַנדערש איז די לעגע אין דרוקער-פּאַך נאָך דער מלחמה. די מלוכישע אָדער קאַמונאַלע אַרבעטן גייען צוועק אויסשליסלעך אין פּוילישע דרוקערײַען, וואָס זײַנען באַשעפטיקט דורכײַם פּוילישע אַרבעטער און ייִדישע אַרבעטער האָבן דאָרטן ניט קען צוטריט. ווייטער לענד די ייִדישע דרוקערײַען פון אַ געזעלשאַפּטלעכן באַקאַט פון דער פּוילישער פּרוּוואַטער קונדשאַפּט ("Swój do swego"), אַזוי אַרום, אַז אַרבעטן אין דער פּוילישער שפּראַך פון פּוילישע באַשטעלער קומען אין אַ ייִדישער דרוקערײַ כמעט ניט אַרײַן און דער ייִדישער דרוקער-אַרבעטער איז בײַם איצטיקן מאַמענט אָנגעוויזן דורכײַם אויף רײַן ייִדישע אַרבעטן. בײַ אַזאַ שטאַרק פּאַרשמעלערטער עקאָנאָמישער באַזע האָט דער ייִדישער דרוקער-אַרבעטער געמוזט זוכן אַנדערע עקסיסטענץ-מעגלעכקייטן און דער פּועל-יוצא איז — דער געוואַלדיקער, אויפּבליי פון דער ייִדישער פרעסע אין

י. בענונים

ג ר " ז = ג ר ו י ע

מין פאָטער געחוימטע.

די זעצערני און אונדזערע עלטסטע, גריניז-גרוע העלדן פון אַרבעט, פאַרענדיקן נאָך זייער אַרבעטס-טאָג... פּינצטער און גליטשיק אויפן גאַס. לאַנגזאַם ביים וואַנט, ווי שאַטנס, שטעלן זיי די טריט...

דער ערשטער עטאַפּ — דער שול-הויף. ווי גוט עס איז אויב מען דערכאַפט נאָך אַ לעצטן מנין... אַ שבת און אַ לויב צו גאַט דעם אַלמעכטיקן פאַר זיינע ווונדער און פאַר אַ געשאַנקענעם טאָג לעבן...

אַ טייל אָבער מיידט אויס דעם שול-הויף. זיי האָבן ניט פאַר וואָס צו דאַנקען דעם „אַלמעכטיקן“. זיי ריידן מיט באַגייסטערונג וועגן יענע צייטן, ווען זיי האָבן אַליין צוגע-לייגט אַ האַנט און אונטערגעשטעלט אַ פּליצע ביים בויען דעם בנין וואָס הייסט: אַרבעטער-באַוועגונג. דערמאַנענדיק זיך, טראָגן זיי זיך איבער אין אַ שענערער וועלט און ס'לויכטן אויף ביי זיי די אויגן און ס'צעשטראַלן זיך די פּנימער... קוים וואָס זיי דערשלעפּן זיך אַהיים... גאַנץ אָפט צעקאַליעטשעטע און צעבלוטיקטע פון אויסגליטשן זיך און פאַלן...

אַ גלעזל טיי, עפעס צו דעם און אַן אויפגעמישטער ספר מיט אַ פאַרבייגענעם בלעטל... די רויטע אויגן מוזן ס'זייעריקע דערדינען ביון סוף...

* * *

... און פיינלעכער ווי אַלץ איז דער געדאַנק וועגן יענע טעג, ווען די הענט און די אויגן וועלן זיך אָפּזאָגן פון זייער חוב צו דינען... און מאומדיק די פּערסעקוטיוו-פאַלן צו לאַסט קינדער, וועלכע פירן אַליין אַן אַרעמען לעבן פון האַרעפאַשניקעס, אָדער נאָך ערגער—ניט צו האָבן אַפילו וווּ די אַלטע, אויסגעמאַטערטע ביינער אָפּצורוען. אַ טיפּער זיפּץ באַגלייט די דאָזיקע עקבערדיקע גע-דאַנקען ביינאַכט אויפן געלעגער...

* * *

גייסט אַריין אַמאָל ביינאַכט און זעסט ווי ס'שטייען אונדזערע עלטסטע חברים און אַרבעטן מיט זייערע לעצטע כוחות פאַר אַ הונגער-ליון און ס'ווייטאַגט דאָס האַרץ: אויף שריט און טריט אַווי פיל צעבאַלעוועזי, אַנגע-פּרעסענע פּוסטאונפאַסניקעס — ווי פּיאַווקעס צנגעוויגענע מיט פרעמדן בלוט און —

פאַר די שווערע, ערלעכע אַרבעטסזאַמע לעכנס זיינען קאַרג די אַנגעזאַמלטע אוצרות פון דער וועלט, זיי צו זיכערן אַ גרינגערן עלטער!..

אויסגעמאַטערטע פון לאַנגע יאָרן שווערער פּראַצע, שטייען זיי געבויגענע בני די זאַץ-קאַסטנס און באַוועגן לאַנגזאַם מיט זייערע אויסגעדאַרטע, ביינערדיקע הענט איבער די פעכעלעך אותיות.

גריניז-גרוע קעפּ. זיי געדענקען נאָך די יאָרן, ווען מען האָט געאַרבעט פאַר ליכטלעך און רויכערנדיקע לעמפּ-לעך. היינט — פאַרן שיין פון עלעקטריע, איז זיי אָבער אויך ניט ליכטער, די בריילן העלפּן שוין אויך ווייניק. ס'ווערט אַלץ טונקלער די ראייה און שווערער דאָס לייענען די פאַרשיידענע אָריגינאַלן. 200 שורות!

די דאָזיקע קליינע ציפּער איז דער שווערער יאָך פון זייער טאָג-טעגלעכן לעבן. וואָס ווייטער אַלץ מער שווערער ווערט דאָס אָפּשטיין טעג גאַנצע אויף די פּיס און די פינגער זאָגן זיך ביסלעכווייז אָפּ צו שפּרינגען פון איין פעכעלע אין דער צווייטער, פון איין פעכעלע אין דער אַנדערער.

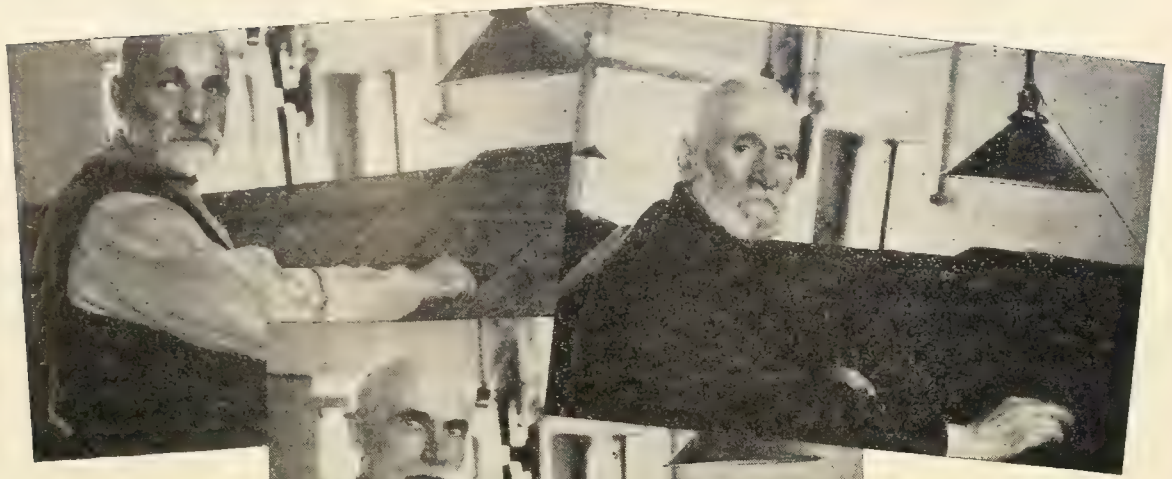
וואַקסן לאַנגזאַמער די „גראַנקעס“ זאַץ, ס'באַדעקט אַ שווייס די גרויע קעפּ, און מען שלעפּט זיך ווי אין אַ ווייטן שווערן וועג אַריין; ווי אויסגעשעפטע, מידע וואַנדערער, וואָס גאַרן צו דערזען יענעם לעצטן פּונקט, וווּ מען וועט קענען אַראָפּוואַרפן די פעקלעך, אויסגלייכן די איינגעבויגענע רוקנס און זיך אָפרוען. 200 שורות!

וויפיל טעג פון אַנגעשטרענגטער מי, ווען קראַנט-קערייט איז מען געשטאַנען צוגעשמידט צו דער לאַסט פון בליי — זינען פאַרבאָרגן אין יענע פאַרגעסענע צייט-טונגס-בלעטער!..

* * *

ווינטערדיקע נעכט. שוין די לעצטע שורה אויסגעזעצט, דעם זאַץ אַרומגע-בונדן און אָפּגעצויגן. אויסגעשעפטע, מיט די לעצטע כוחות, מיט זיך טרייסלענדיקע הענט נעמט מען זיך צום אָל. און ס'טרעפט אַ קאַרעקטור אַ שווערע. מען דאַרף וואָס איבערמאַכן, אַרנינטשעלן שורות, אָדער ווערטער צו-פעליק דורכגעלאָזענע. קומט צו נאָך אַ שעה מאַטערניש צו דער טאַגיקער פּראַצע... ס'איז שוין כמעט קיינער ניט פאַרבליבן. ס'אַרבעטן נאָך די ביינאַכטיקע דיזשורנע. די יינגערע, וועלכע קומען אַ סך שפעטער, האָבן שוין ס'זייעריקע אָפּגעאַרבעט. באַ-גלייט פון קנאה-בליקן, האָבן זיי שוין איינציקווייז פאַרלאָזן

די עלטסטע יידישע דרוקער-ארבעטער אין ווילנע

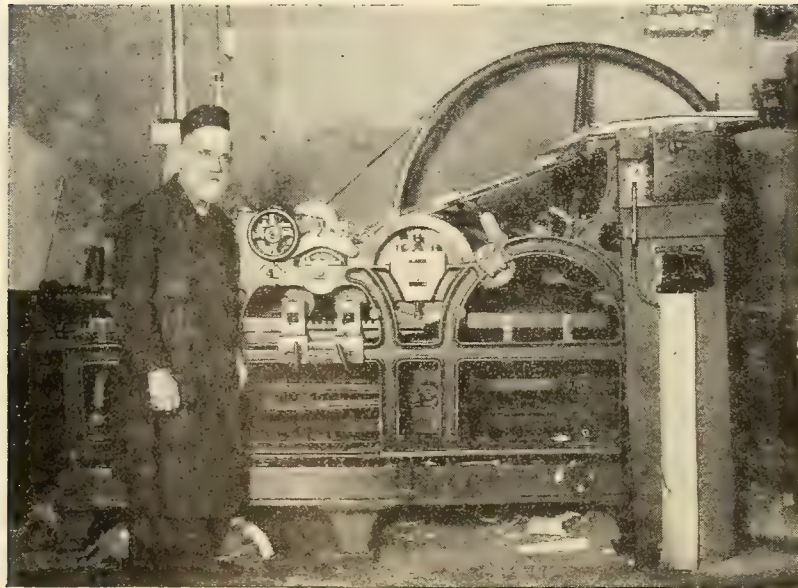

יעקב גלאז

נח בענגיס

אברהם־יצחק מיזלער

אליהו בארישניק

דער פאריין און די ארבעטסלאזע

א טאָג — אָדער גאָר מיט אַ האַלבן — מער פון דיר און דעריבער דאַרף ער דיר אָפּטרעטן די אַרבעט...

אַבער בײַ זיך קלערסטו, אַז אויף זײַן אָרט וואָלסטו אויך ניט געווען בעסער...

מען גייט גאַנצע טעג אַרום איבער די גאַסן. בײַ וועמען עס איז נאָך ניט אָפּגעשטאַרבן דער חוש פאַר דער וועלט, גייט אַוועק הינטער דער שטאַט באַטראַכטן די שיינקייט פון גאַטס וועלט (אויב דאָס איז זומער); ווינטער איז שוין ערגער אַפילו פאַר די פּינשמעקער: דעם פעלט אַ מאַנטל, בײַ דעם שטייען נאָך די שיך מיט די קאַלאַשן בײַ יענעם אין געשעפט. זוכט מען אַ היימישן ווינקעלע, וווּ צו דערוואַרעמען די ביינער.

אַרומגייענדיק אַ לענגערע צײַט לײדיק, ווערט מען בײַ זיך — און אויך בײַ די אַרומיקע — אַן איבעריקער מענטש. די, וועלכע קענען ניט דעם פאַך, האַלטן דיך פאַר אַ לאַ-יוצלה, וואָרעם. עס גייען דאָך אַרויס צײַטונגען, פאַרוואָס זשע גייט ער אַרום לײדיק?

די אַרבעטסלאָזיקייט דעמאָראַליזירט אי דעם אַרבעטער, אי דעם באַלעבאָס. ער ווייס, אַז אין גאַס זײַנען פאַראַן אַרבעטסלאָזע; ער קען טאַקע גאַרניט טאָן, ווייל ס'איז דאָ אַ פאַריין, וואָס רעגולירט אַרבעט — דאָך פרוווט ער מאַכן שיקאַנעס, ניט אויסצאָלן די שכירות צו דער צײַט אד"ג. ניט איינמאָל קומט אַריין אַ גרופע אַרבעטסלאָזע אין אַ דרוקעריי, טוט דער באַלעבאָס (עס פעלט אים מוט אַרויסצוטרייבן) אַ זאָג:

— אויב איר ווילט זײַן אין דרוקעריי, טאָ וועצט זיך אַוועק אין ווינקל בײַ דער טיר און דרייט זיך ניט אַרום...

דער איינציקער אָנהאַלט פאַרן אַרבעטסלאָזן — דאָס וואָס גיט אים צו מוט און אויסדויער — איז דער פאַריין, וועלכער לאָזט דעם אַרבעטסלאָזן ניט פאַלן, גיט אים, לויט די מאַקסימאַלע מעגלעכקייטן, אַרבעט און אונטערשטיצונג, אַ חברישע אונטערשטיצונג, ניט קיין פּילאַנטראָפּישע.

קיין אַנדערע מקורים האָט ניט דער יידישער אַרבעטער: אַפילו פון אַרבעטס-פּאַנד קען ער גאַרניט באַקומען, ווייל ער אַרבעט אין קליינע אונטערנעמונגען. איז דער פאַריין פאַרן אַרבעטער זיין איינציקע פאַרטיידיקונגס-פּאָליציע. פאַרן אַרבעטסלאָזן — אַ סך, אַ סך מער: זײַן איינציקער אָנהאַלט, זײַן דערמוטיקונג, זײַן היים.

די לאַגע פונעם זעצער, מאַשיניסט, לייגער און סטערעאָטיפירער בײַ אונדז אין ווילנע איז נאָך בײַם היינטיקן טאָג גאָר ווייט פון צו זײַן אַ פּויגלידיקע, באַזונדערס אין די צווי גערופענע קאַלעקטיוון. אַבער גאָר ביטער איז געווען אין דער צײַט פון דער גרויסער אַרבעטס-לאָזיקייט, ווען אַ גרויסע צאָל מיטגלידער איז אַרומגעגאַנגען לײדיק.

יעדן אָונט, ווי נאָר דער געשעפטספירער פלעגט עפענען דעם פאַריינס-לאַקאַל, זײַנען די אַרבעטסלאָזע געווען די ערשטע, וועלכע פלעגן אים אָנבילן. איידער זיי האָבן נאָך אָפּגעגעבן דעם געשעפטס-פירער דעם גוטנאָונט, האָבן זיי שוין געשטעלט די סטערעאָטיפישע פּראַגע:

— אפשר איז מען געקומען בעטן אַ מענטשן?
— און אויב יאָ, ווער איז אויף דער ריי?
נאָר טאַמער ניט, זעצט מען זיך אויס אויף די בענק און מען וואַרט, מען וואַרט, אפשר, טאַמער וועט דאָך ווער-ניט-איז קומען פּאָדערן אַן אַרבעטסלאָזן.
אין דעם פיבער פון וואַרטן האָט זיך בײַ דעם אָדער יענעם ניט איינמאָל אַריינגעגנבעט אַ געדאַנק, אַז אפשר וועט ווער פון די אַרבעטנדיקע קראַנק ווערן און מען וועט אים דאַרפן גיין פאַרבייטן? און מען דאַרף זיך ניט ווונדערן אויף די אַרבעטסלאָזע; אַ סך פון זיי זײַנען יאָרן לאַנג אַרומגעגאַנגען אָן באַשעפטיקונג און ס'איז ניט מעגלעך געווען צו באַקומען אַפילו אַ טאָג אַרבעט.
דעם אָונט האָט נאָך דער אַרבעטסלאָזער וווּ זיך אַהינצוטאָן. ערגער איז מיטן טאָג: בײַטאָג איז דער פאַריין געשלאָסן, שטייט מען אויף אין דער פרי ווידער מיט דער פּראַגע, וווּ צו גיין זוכן צו ערשט, אפשר וועט מען קריגן אַ טאָג אַרבעט.

אָפט קומט מען אַריין אין אַ דרוקעריי און די חברים פּרעגן דיך:
— וווּ ביסטו געווען פריער? מען האָט געדאַרפט אַן אַרבעטסלאָזן, און איצט שטייט שוין אַן אַנדערער, וואָס איז געקומען פריער...

אין צעגליטן מוח הייבן זיך אָן וועבן געדאַנקען, ווי צווי פּועלסטו בײַ יענעם חבר, ער זאָל דיר אָפּטרעטן דעם טאָג אַרבעט.
דו הייבסט אָן טענהן, אַז ער האָט קיין רעכט ניט צו אַרבעטן, ווייל ס'איז ניט זײַן ריי, ער שטייט עוין מיט

מישל העלערשטיין

לידער פון א זעצער

די ווונדערבארע אותיות

אין די ווונדערבארע אותיות
ליגט דער גאנצער וועלט-באנעם;
ס'וויקלט זיך דורך זיי פונאנדער
די פארפלאנטערטסטע פראבלעם.

ס'איז א קראפט אין זיי פאראנען,
וואָס פאָרניכטעט, בויט און שטערט;
ברענגט מלחמות, גליק און שלום,
שפרייט אויך חורבן אויף דער ערד.

אין די אותיות שטעקט פאָרגליווערט
גרויסער צער און שטילער וויי;
פון מיליאָנען אַרבעטס-מאַסן
מעכטיקער פראָטעסט-געשריי.

אין די קליינע, שטומע אותיות,
אויסגעפורעמטע פון בליי,
ליגט טיטאַנען-מאַכט פאַרבאָרגן,
ליגט די קראַפט פון וועלט-באַנני.

הענט און מוח

הויכער גייסט, אידעען גרעסטע
גייען דורך דורך זעצערס הענט —
ס'מעגן ווערן ווערק די בעסטע
דורך וואַנדאַלן אָפט פאַרברענט.

אַבער גוואַלד, ברוטאַלער כוח
קומען די קולטור ניט ביי.
זעצערס הענט און שרייבערס מוח
שאַפן ווערטן פון דאָס ניי.

* * *

ערגעץ העלט שוין אויף באַגינען
און אַ נייַע וועלט זיך בויט.
ס'הודזשען, ס'רוישן דרוק-מאַשינען.
זייער פאַרב — ניט שוואַרץ, נאָר רויט.

פון באַגינען ביז באַגינען
ווערט די ראָד ניט אָפגעשטעלט.
דורך דעם רויש פון דרוק-מאַשינען
שפרייט זיך ליכט אויף גאָר דער וועלט.

* * *

שטייט דער זעצער ביי דער קאַסע
און פירט אויס זיין פליכט געטרני.
ווי אַ פּינלעך שווערע מאַסע,
דריקט אויף אים דער שטויב פון בליי.

שרייבערס גייסט און זעצערס כוח
ווערן דאָ צונויפגעפאַרט;
אין קאָנטאַקט פון הענט מיט מוח
שמידט זיך דאָס געדרוקטע וואָרט.

„צוליב טעכנישע סיבות“...

אז מיר וועלן קלענען פארענדיקן די ארבעט. ווייטער האָבן מיר שוין ביים שיין פון ליכט געזוכט, אָבער מער קיין ליכט האָבן מיר נישט געפונען. ס'איז דעריבער געבליבן איין אויסוועג: פונאָדערשנידן דאָס ליכטל אויף קליינע טיילן און פונאָדערטיילן עס צווישן די עטלעכע זעצער. אזוי האָבן מיר טאָקע געטאָן: פאָרן שיין פון די קליינע ליכט-פלעמלעך האָבן מיר מיט גרויס אָנשטרענגונג דעם נומער ווי-עס-איז פאָרענדיקט און די צייטונג אַראָפּ-געלאָזט אויף דער מאַשין. אָבער דאָ האָבן מיר אָנגעטראָפּן אויף נייע שוועריקייטן: די ליכטלעך זינען שוין געווען אויסגעאַנגען און דער מאַטאָר איז אויך נישט געווען טעטיק. אַלע צרות זינען געקומען אויף איין מאָל.

מיר זינען געשטאַנען הילפסלאָז לעבן דער מאַשין, פול מיט רעזיגנאַציע: די צייטונג וועט שוין דעם טאָג נישט דערזען די ליכטיקע שיין...

מיר האָבן אָפּגעהאַלטן אין דער שטאָק-פינצטערניש אַ קורצע באַראַטונג און באַשלאָסן, אז די צייטונג מוז פאָר יעדן פריז דערשינען. מיר האָבן אויפגעזוכט אַ פאָר ברעטלעך, אפּנגעהייצט אַ קליין אייוועלע וואָס איז געשטאַנען קעגנאיבער דער מאַשין, און פאָרן אַשפּיטן פונעם פייער, וואָס מיר האָבן אַלע ווילע פונאָדערגעבעלאָזן — האָט דער מאַשיניסט, דער פאָרשטאַרבּענער חבר ישראל בער וואָלאָזשינסקי, צוזאַמען מיטן לייגער, חבר אַבע שפּרינג (וועלכער האָט אַפילו דערבּי, ווי זיין שטייגער איז, נישט פאַרלאָרן זיין שטענדיקן הומאָר), אָנגעהויבן דרוקן די צייטונג. די מאַשין האָבן מיר אַליין געדרייט מיט די הענט — יעדע 15 מינוט צוויי פאָר אַנדערע הענט.

די צייטונג איז דערשינען מיט אַ צווייטעדיקער פאַרשפּעטיקונג. דער לעזער האָט זיכער נישט אָפּגעשאַצט די מי און אָנשטרענגונג, וואָס מיר האָבן אַרבייטלעייגט אין דער צייטונג — וועלכע ער האָט באַקומען פאָרן פריז פון 5 גראַשן...

אַ זייער 7 אינדערפרי זינען מיר אויסגעשעפטע און פאַרמאַטערטע, האַלטנדיק זיך קוים אויף די פיס נאָך דער שלאָפּלאָזער נאַכט, אַוועק אַהיים זיך אַפרוען. טריומפּירנדיק גלייכצייטיק מיט אונדזער נצחון...

גאַנץ אָפט באַגעגנט מען אין דער טעגלעכער פרעסע אַזאַ מין מעלדונג:

„צוליב טעכנישע סיבות איז דער היינטיקער נומער דערשינען מיט אַ פאַרשפּעטיקונג.“

דער פשוטער לעזער גיט זיך דאָן אַ קלער: אָ, מן הסתם האָבן זיך שוין אַ פאָר זעצער פאַרשפּעטיקט צו דער אַרבעט — איז וואָס בין איך מחוייב צו ליידן? אַן עפיואַד, וואָס איך וועל דאָ דערציילן, וועט אילוסטרירן, אין וואָסערע אומגעהייער שווערע באַדינגונגען ס'קומט אָפט אויס אַרויסצוגעבן אַ צייטונג; באַדינגונגען, וועגן וועלכע דער לעזער האָט קיין שום באַגריף נישט.

ס'איז געווען ענדע 1931 — אַ פאָר וואָכן נאָכדעם, ווי ס'האָט אָנגעהויבן צו דערשינען, אויף קאַלעקטיווע יסודות, די גראַשענע פרימאַרגן-צייטונג, ווילנער מאַמענט. דער גרעסטער טייל פון זעצער-פּערסאָנאַל איז באַשטאַנען פון יוגנטלעכע, וואָס האָבן צום ערשטן מאָל געאַרבעט סיי אויף אַ צייטונג און סיי אַלס קאַלעקטיוויסטן. פאַרשטייט זיך, אז פאָר זיי איז דאָס געווען אַ ניס, און הגם ס'פלעגט אויסקומען צו אַרבעטן ביז 2-3 בינאַכט און אַמאָל נאָך שפּעטער — האָט מען דאָך געאַרבעט מיט חשק, האַפּנדיק מיט דער צייט צו שאַפּן פאָר זיך אַ זיכערע פּאַזיציע.

שטייענדיק אזוי אין אַ קאַלטער דעצעמבער-נאַכט, אַ זייער האַלב 3, ביי דער אַרבעט-ווען דער מעטראָנאָפּאָז אַנדזערער, חבר אברהם גאַרדאָן, האָט שוין אָנגעהויבן צוזאַמענשטעלן דעם ערשטן און פּערטן עמוד פון דער צייטונג און די „דיזשורנעל“ זעצער האָבן בלויז געדאַרפּט פאַרענדיקן די לעצטע ידיעות און דעפּעשן — איז אין דער דרוקעריי מיטאַמאָל געוואָרן שטאַק-פינצטער.

מיר זינען געבליבן אין אַ פאַסקודנער לאַגע: שפּעט ביינאַכט... קיין עלעקטראַמאַנטיאַר קען מען נישט קריגן... קויפּן ערגעץ ליכט איז שוין אויך אוממעגלעך... אומעטום איז פאַרקלאַפּט און פאַרמאַכט... וואָס הייבט מען אָן צו טאָן? ס'קען דאָך גיין לאַיבּוד די גאַנצע אַרבעט, אין וועלכער מען האָט אַרבייטלעייגט אזוי פיל כוחות...

מיר האָבן אָנגעהויבן נישטערן אין די שופּלאָדן. נאָך אַ האַלב שעה זוכן, האָבן מיר דערטאַפּט אַ ליכטל. ס'איז אונדז געוואָרן ליכטער אויסן האַרצן — אַ האַפּענונג,

י. בענגים

ב י י ד ע ר א ר ב ע ט

איינער איז הויך און געוונט (קיין בייז אויג זאל אים נאָר ניט פאַרשאַדטן) און זיין גרעסטער ווינטש איז, אַז דריי ענדעקישע סטודענטן זאלן אים אַמאָל פאַרטשע-פען ערגעץ אין אַ שטיין זאוועלעק, ער וואָלט פון זיי געמאַכט — זאָגט ער — געהאַקטע לעבער.

דער צווייטער איז אַ קורצינקער און גראַבינקער. ווען דער הויכער זאָגט, טאָג! איז ביים צווייטן, נאַכט!.

נאָר אַ בכבודיקן אָרט אין אונזער אַרבעטס-משפּחה פאַרנעמט אַן אויסגעדינטער רוסישער סאַלדאַט, מיט אַ פנים פון אַ פּוילישן פּריץ. אויב נאָר ס'איז ביי אים ניט קיין פאַרוואַלקנטע שטימונג, ציען זיך מעשיות פון דער פאַר-גאַנגענהייט, פון דער מלחמה און פון דער אַרמיי — אַ געביט, אויף וועלכן ער איז אַ גרויסער מייסטער.

אַחוץ דעם פאַרמאָגן מיר נאָך אַ געבוירענעם מאַסן-רעדנער מיט אַ הויכער טשופּרינע און אַ לייבן-שטים.

אַ ס'קומט זיך צונויף אונזער גאַנצע כאַליאַסטרע איז לעבעדיק און פּריילעך.

וואָס מער אָבער ס'רוקן זיך די שעהן, אַלץ ערנסטער ווערט מען. ניטאָ שוין דאָן קיין צייט אויף חכמות. מען מוז זיך אַיילן. דער עולם לייענער וואַרט אויף די לעצטע ידיעות און אַ גרויסער טייל פון זיי איז אומגעדולדיק וועגן ווייטערדיקן גורל פון העלד אָדער העלדין פון געשפּאַנטן ראַמאָן. חברה צייטונגס-פאַרשפּרייטער זאַמלען זיך צו ביסלעך און ווערן אומגעדולדיק.

נאָר אָפּט, אין צייטן אומרויאקע און געשפּאַנטע, ווען צו גלייך מיט די לעזער וואַרט מען אומגעדולדיק אויף יעדער לעצטער דעפּעש, שטייט מען שטיל שווייגנדיק און טאַפּלט שנעלער באַוועגן זיך די פינגער...

פּלוצלונג, מען קלאַפט אין וואַנט, וואָס גרענעצט זיך מיט דער רעדאַקציע. אַ סיגנאַל: אַ טעלעפּאָן פון וואַרשע! שש!.. שש!.. חזרט מען זיך איבער איינער דעם

אַנדערן. אַ טויטע שטילקייט.

כאַפּסט אויף אָפּגעריסענע פּראָזן: בלוטיקע געשעענישן?

עקסצעסן?.. ווי? דערהאַרגעטע, וויפּל?..

און אין אַ וויילע אַרום:

האַלף, האַלף! דאָ רעדט מאַסקווע, בערלין, וואַרשע...

לעצטע ידיעות!..

פאַרטאָג. ס'האַט זיך נאָך די נאַכט אינגאַנצן ניט געזעגנט. פּוסט די גאַסן. די קערערס נאָר ראַמען שוין די לאַוועס און די גאַסן און ס'גייען אום די נאַכט-שומרים צעקעלטערטע, פאַרשלאַפּענע.

כ'אייל צו דער אַרבעט אַ צופּרידענער. כ'האָב ליב מיין טעגלעכן פאַרטאָגיקן שפּאַציר.

כ'דערמאָן זיך אָפּט גייענדיק יענע לאַנגע וואַכן אָן אַרבעט, דאָס אַרומגיין איבער די גאַסן אָן אַ צייל און אָן אַ ווילן — מענטשן פאַרביי דיר איילן ערגעץ, גייען ערגעץ גיך, טוען עפעס, און דו שלעפּסט זיך אַרום אָן איבעריקער, קיינעם ניט קיין גייטיקער.

און וויפּל זינען זיי איצט פאַראַן אַזעלכע אַרויסגע-שטויסענע לעכצנדיקע נאָך אַרבעט און נאָך ברויט? אין אַלע עקן וועלט — מיליאָניקע אַרמייען!

אָפּט ווען איך קום, געפין איך שוין אַ טייל חברים —

זיי האָבן שוין געכאַפט אַ קוק אין אַ ציטונג. מען גיט זיך איבער די וויכטיקסטע ניס, מען באַהאַנדלט אויף איין פּוּט די אַקטועלסטע וועלט-פּראָבלעמען. מיר מאַכן עטלעכע באַמערקונגען צו דער וועלט-פּאָליטיק, וועלכע ווערן אָבער זייער זעלטן גענומען אין אַכט דורך דער פעלקער-ליגע און צום סוף ערליידיקנדיק די היימישע, ווילנער ענינים פון דער פּערטער זייט — נעמען מיר זיך צו דער אַרבעט. צוויי עמודים ווערן אויסגעצויגן אויפן טיש און מיר נעמען זיי פּונאַנדער גלידערווייז.

ס'געדיוערט ניט לאַנג און מיר מאַכן אַ תּל פון דער ערשטער, דריי-שפּאַליטיקער — פון דער יונגער ווייבל מיט איר געליבטן, וואָס האָט זיך באַהאַלטן אין אַלמער. מיר וואַרפן אַראָפּ די נאָמינירטע פאַרוואַלטונג פון דער ווילנער קהילה און ליקווידירן אומברחמנותדיק די נירנבערגער גע-זעצן, דעם שפּאַנישן אויפשטאַנד ווי בכלל אַלע פּאַשיסטישע מלכות.

פאַראיינוועגס לאַפּטערן מיר אַ ביסל דורך די שפּראַך און נעמען זיך, אין דער אַרבעט!.

יאַטעס זינען ביי אונדז איינער אין איינעם — איז צייטנווייז ביי דער אַרבעט פּריילעכער ווי אין יידישן טע-אַטער, בלייבן טאַקע אָפּט ניט אויסגענוצט די אומזיסטע קאַנטראַמאַרקעס.

בלוטקע קאמפן צווישן פאליציי מיט ארבעטסלאזע... פארביטערטע שלאכטן אין אבעסיניע... אויפשטאנד אין שפאניע... געקעפט זעקס ארבעטער אין בערלין... בלוטיקע טעראר-אקטן אין פאלעסטינע... בירגערקריג אין כינע... טאג איין טאג אויס ברענגען די ראדיא-כוואליעס אזוינע ידיעות פון פארשיידענע שטעט און לענדער. ס'איז די וועלט איינגעהילט אין א בלוטיקן קאשמאר — און כאטש מען האט זיך שוין אזוי איינגעוויינט און איינגעלעבט מיט דעם, צאפלט אפט דאס הארץ אין געשאפטער ערווארטונג.

ס'טרעפן דאך טעג, ווען ס'אנטשיידן זיך אויף לאנגע יארצענדלינגער דער גורל פון פעלקער און קלאסן... קוקסט אפט מיט ערווארטונג די רעדאקציע-מיטל ארבעטער אין די אויגן... וויסט טרעפן ווי האלט מיטן שפאנישן ארבעטער-קלאס... צי ווערט די וועלט נאך שווארצער ווי געווען...

שטיקלעכווייז טיילט מען איין די לעצטע אריגינאלן און אפהענגיק פון זייער אינהאלט ווערט מען פריילעך אדער מוטלאז...

ווי אפט ווענדט זיך נאך אן אונז, זעצער, דער זיג אדער דורכפאל פון פארשיידענע רעוואלוציעס און אויפ-שטאנדן, ווי אפט האלטן מיר אין אונזערע הענט דאס לעבן פון פארשיידענע פאלקס-פייגל.

דארפט זעצן א גרויסן קאפ וועגן דער לעצטער ידיעה: „שיר אומגעקומען דער פירער פון די נאציס" ווארפט ארויס ביים זעצן דעם „שיר" און אלע ווילנער יידן וואלטן זיך געפרייט: געווארן מיט א שונאי-ישראל ווייניקער!..

איז אבער דער קארעקטאר אן עקשן און קאנסער-וואסיסט: ער האלט זיך שטרענג לויטן אריגינאל און שענקט דעם נאצי דאס לעבן...

ווען ניט דער קארעקטאר, וואלטן מיר שוין לאנג דורכגעפירט פארשיידענע געוונטשענע ענדערונגען פריער אין אייראפע, דערנאך אויך אין די איבעריקע וועלטטיילן... מען רעכנט זיך אבער ווייניק מיט אונדזער ווילן, דערקעגן אבער, ווער נאך ס'האט גאט אין הארצן ערלויבט זיך צו ריידן אין אונזער נאמען, ווער נאך ס'קאן האלטן א פעדער אין האנט מאכט צוויי קלאמערן און שרייבט אריין: (באמערקונג פון הבחור הועצער:...) .

פון פארשיידענע קאלירן זיינען זיי די באמערקונגען: שטריימדיק, ווייס-בלויילעך, ברוינלעך און שווארצמאהדיק — און דאס אלץ ווערט אונז צוגעטשעפעט ווי א רויטער לונג אין לעבער אויף דער נאז...

ס'וואלט כדאי געווען צו זאמלען אונטערשריפטן צווישן די זעצער'ישע מאסן פון גאר דער וועלט אויף א פעטיציע (ווי זשאבאטינסקיס צום ענגלישן קיניג) צום זשורנאליסטישן אינטערנאציאנאל:

א גרויסן דאנק אייך פאר דעם ביו איצט פארשאפטן כבוד, אויף להבא ווילן די זעצער זייערע באמערקונגען אָנשרייבן אליין... ס'איז שוין צייט, ארבעטנדיק אזוי לאנג אין צייטונגס-וועזן, זיי זאלן קענען...

ס'איז דערפון חלילה ניט געדורונגען, אז מיר דארפן ניט לעבן גוט מיט די רעדאקציע-מיטארבעטער. פארקערט: כגלייב, אז מיט דער צייט וועט אנטשטיין א פארייניקטער פאך: א זשורנאליסטיש-זעצער'ישער. מען וועט זיך ביטן לויט דער ריי: איין וואָך וועט א זשורנאליסט שרייבן, די צווייטע וואָך זעצן — זעצער וועלן איין וואָך זעצן און די צווייטע שרייבן...

ניט אומזיסט האָבן דאָך מסתאמ צייטונגס-זעצער אזוינע שרייבערישע אמביציעס?

און אפשר וואָלטן אַדאָנק דעם געלייזט געוואָרן די אַפטע קאָנפליקטן, צוליב דעם וואָס די זשורנאליסטן איז שטענדיק ווייניק די צאל שורות און פאַר די זעצער צו פיל... זעצער וואָלטן אפשר דאָן מער מיטגעפילט די רעפארטערן, וועלכע קומען צו לויפן אין דער לעצטער מינוט, ווען די עמודים זיינען שוין אינגאנצן פאַרטיק, מיט אַ פאַרכאַפטן אָטעם, באַגאַסענע מיט שווייס און בעטן זיך ווי ביי גזלנים:

— כ'מוז האָבן צוויי דריישפאַליטיקע! געוואָלדיקע סענסאציעס! א 65יאָריקער מנובל האָט פאַרגוואָלדיקט אַ פרייליך! א געיעג נאָך גנבים איבער די דעכער."

מען אַמפערט זיך, מען פרובט זיך ווערן, אָבער סוף-פֿל סוף מוז מען נאָכגעבן: מען דאַרף דאָך באמת האָבן אַ שטיינערנע האַרץ צו באַעוואַלען א 65יאָריקן מנובל און אים לאָזן אויסן... און טאַמער וועט ער אין דער צווייטער צייטונג זיין און ביי אונדז וועט ער פעלן. די לעזער וועלן דאָך פאַראיבֿל האָבן...

פאַרפילט מיט די לעצטע, פריש צאַפֿלידיקע כראָניקעס ווערן די בעצער צוגעכאַפט פון מאַשין ווי גאַלדערנע רענדלעך. און אין אַ וויילע אַרום הילכט שוין די גאַס פון אויסגעשרייען.

די צייטונגס-פאַרשפרייטער מאַכן דורך זייער טענלעכן לויף-געוועט איבער די ווילנער גאַסן, אויסזאַגנדיק טיילווייז די לעצטע סענסאציעס.

נאָך אַן אַכטשעהדיקן אַרבעטסטאָג, גייען מיר פאַרמאַטערטע אַהיים — אויף די ראָגן און ביי די קראַמען געניסט מען די רעזולטאַטן פון אונדזער אַרבעט.

גרויסע שיכטן קוויקן זייערע הערצער מיט דער טעג-לעכער פאַרציע פון דריי ראַמאַנען-פאַרזעצונגען.

ווי איינגענעמער און טייערער וואָלט געווען אַ גרויסן טייל פון אונדז די אַרבעט, ווען אַנשטאָט דעם מין גייסטיקע שפייז וואָלט אונדזער פראַצע באמת געדינט די דאָזיקע פאַלקס-שיכטן.

אלעס און יונג פון דער ארבעט

ירסק נאטעס

ישראל קאמערמאכער

י. חאלעזשינסקי

נאכט = ארבעט

אָוונט=ברויט פון אַ גאַנצן טאָג אויפגעקליבענע סקאַרינקעס, וועלכע ער עסט אויף און לייגט זיך אין אַ ווינקל שלאָפן. פון זיינע שמאַטעס הערט זיך אַ פוילער ריח... זומער ווען די פענסטער צו גאַס זיינען אָפן, קומט צו אַמאָל אַ פראַסטיטוטקע. זי בעט אַ פאַפיראַס און דערציילט לאַנג פון אירע „גליקן“...

אין גאַס איז שטייל. עס הערט זיך נאָר דאָס קלאָפן פון דער מאַשין (מען דרוקט די מיטלסטע זיטן) און פון צייט צו צייט אַ לאַנגער גענעק פונעם אויפלייגער.

קרעכצט מען אַמאָל אונטער פון דער שווערער נאַכט=אַרבעט. שטענדיק ניט דערשלאָפן. די נערוון זיינען צע=שרויפט. שטענדיקער קאַפּ=ווייטאָג. געווען ביים דר=דערציילט אַ חבר. אַ דרוקער? נאַכט=אַרבעט? זייער שלעכט. בליי=פאַרגיפטונג. וואַרפט אַוועק די אַרבעט...

אַמאָל קומט ווער אַרײַן פון גאַס מיט אַ נעקראָלאָג. אַ קלעפּסידרע. מען דינגט זיך און מ'קומט דורך. עס קומט צו אַ פאַר גילדן... די באַשטעלער שטייען פאַרשטיינערט, צעווייטאָגט. ס'איז שוין שפּעט אין דער נאַכט. ס'צייט צום שלאָפן, מען כאַפט אַ דרעמל מיט די הענט צו קאַפּנס. די מאַשין קלאַפט און שלעפּערט אײַן. אין שלאָף חלומסטו, אַז דו זיצסט אין אַ באַן און ס'קלאָפן אַזוי די רעדער. דער צוג טראָגט דיר ווייט, ווייט. אָבער מען וועקט דיר אויף— מען דאַרף זעצן וועגן רייך=געביט. אַרום—די שוואַרצע ווענט. אַ קעלט אַזאַ בלייניקע און פאַרשאַווערטע אין די ביינער און אַ פאַרלאַנג און אַ בענקשאַפט נאָך אַט דעם קלאָפן פון די רעדער פון אַ צוג. פאַרן ערגעץ...

ווייזט אויס, מען וועט שוין דאָ אַזוי אייביק פוילן. די ערשטע זיטן ליגן שוין ווי די שוואַצע פּלאַכטעס, אַרויסגעוואַרפענע און אויסגענוצטע פון מאַשין. ווידער נעמט מען זיך זעצן די לעצטע טעלעגראַמעס מען קען דאָך ניט לאָזן אַזעלכע סענסאַציעס—טעהנט דער נאַכט=רעדאַקטאָר.

ענדלעך איז די אַרבעט געענדיקט. אין גאַס—אַ קאַלטע פּרישע נאַכט=לופט. מען כאַפט אַ ביסל אָפּ דעם אַטעם סוף דעם בליי=שטויב. די גאַסן זיינען שטייל, ווי ניט ווי אַ דורכגייער. די דראַשקערס ביי די ראַגעס דרעמלען אויף די קעלניעס. דערהערט, אַז מען גייט, גיט זיך דער דראַשקער אַ כאַפּ: צופאַרן? קיינער ענטפּערט ניט.

פון אַ קעלער אין אַ בעקעריי דערטראַגט זיך אַ געזאַנג. עס זינגט דאָרטן אַ בעקער=אַרבעטערין ביי דער אַרבעט אַן אומעטיקן ניגון. עס איז שוין באַד טאָג. עטלעכע שעה שלאָפן, און— ווידער דאַרף מען אָנהייבן אַליץ סונדאַסניי.

קומסט צו גיין ווי געוויינלעך אין זעצעריי צו דער נאַכט=אַרבעט. די בייטאַגעדיקע קלייבן זיך שוין אַהיים. די לופט איז געדיכט און שווער. דער צימער וווּ מען אַרבעט איז נידעריק און ענג. עס קומט דיר אַנטקעגן דער באַקאַנטער ספּעציפישער ריח פון פאַרב, בליי און שווייס. אין רעדאַקציע=צימער, וואו מען גיט „אַריגינאַל“ איז עטוואָס ליכטיקער און לופטיקער. דער שטוף לעבן טיש צייט צו, און אַז מען זעצט זיך אַוועק, פילט מען אַ שווערקייט ווי בליי אין אַלע גלידער.

מען קריגט דעם מאַטעריאַל און מען קען שוין גיין זעצן. אָבער עס ווילט זיך ניט אויפהייבן אַרבעטן. — וואָס? עס ווילט זיך ניט גייען (אַרבעטן)? רופט זיך אָפּ דער נאַכט=רעדאַקטאָר. אַלע נאַכט די זעלבע זאָך.

דעם חבר פון רעדאַקציע איז אויך לאַנגווייליק, זיצנדיק אַזוי אַריבערגעבויגן איבער די כראַניקעס און טע=לעגראַמעס. מען רעדט זיך דורך אַ ביסל וועגן דער נודנע=קייט פון דער אַרבעט און פון לעבן. אָבער עס ווערט שפּעט, מען דאַרף גיין זעצן.

אין זעצעריי איז שוין שטייל און אומעטיק. עס שטייען די עטלעכע נאַכט=זעצער נאָך ביי די פולע קאַסטנס שריפט, וויגן זיך און קלאָפן מיט די אותיות אין די העקלעך. די פינגער לויפן גיך פון איין פעכעלע אין צווייטן. די אַרבעט הייבט זיך ערשט אָן און זעצן דאַרף מען נאָך גאָר אַ סך.

אַלע ווײַלע טראָגט מען אַריין פון רעדאַקציע=צימער נייעס מאַטעריאַל. אַמאָל גוטע מאַנוסקריפטן מיט אַ סך „אַבוזאַצן“—זעצט זיך דאָס גיכער. זעצערשע גליקן... אַמאָל—געמעקטע און אַרטינגעשריבן צווישן די שורות. עס טרעפט אויך מיט בלייפּעדער, מוז מען דעם מאַנוסקריפט האַלטן אָן אַ זייט פון לאַמפּ, מען זאָל קענען לייענען. דער שרייבער כאַפט דאָן אַרײַן פון זעצער די אמתע ברכות...

די אויגן זיינען ווי אַנגעשאַטן מיט זאַמד. די שעהן רוקן זיך, די גראַנקעס מיט פאַרטיקע שורות וואַקסן. מ'האַלט שוין ביים סוף פון די „שמאַלע“ (כראַניק) און ס'הייבן זיך אָן די ברייטע (טעלעגראַמעס). די ברייטע שורות דאָס איז דער ליכטיקער פונקט אין דער נאַכט=אַרבעט. ס'ווערט נעענטער די צייט פון גיין אַהיים.

עס קומען די מאַשיניסטן. מען שמועסט זיך דורך און ס'ווערט אַ ביסל פּריילעכער... ס'קומט אויך אַמאָל אַריין אַ היימלאָזער מענטש אין טראַנטעס און געפינט דאָ אַ מקום=מנוחה, צי מען וויל יע צי מען וויל ניט, מיט זיין

ברוך געלאזן

ליד וועגן אַזעצער

דעם חבר-זעצער - ש. א.

אין הייסן בליי פון לינאָטיפ-מאַשינען
האַט ער די יאָרן גרוי אַרײַנגעשמאַלצן,
און מיט קלאַווישן - אַרויסגעכישופט זינען,
באַקליידט אין וואָרט, אין קלינגעוודיקן, שטאַלצן...

דורך נאַכט, דורך טאָג - אַ פערט-חלק יאָרהונדערט...
נאָר עפעס דריקט אָן עלנט זיינע אַקסלען;
ס'זיצט צער און בייסט און רייסט אין האַרצן ווונדן,
און אַ ווייטיק אין געמיט צעוואַקסט זיך---

עס בויגן פיבערדיק זיך צו די שלאַנקע -
ווי העלדזער פון די ווילדע שוואַנען - שטאַנגען
פון לינאָטיפ, און כאַפן אויף געדאַנקען
און הייבן זיך מיט סודות און פאַרלאַנגען...

דעפעשן שרייען פיבערדיק און רופן;
דער טעלעגראַף ברענגט הייסע טעלעגראַמעס;
און נייסן, נייסן גליען אין דער לופטן -
די גרויסע וועלט איז איינגעהילט אין פלאַמען!...

עס ברענט די רויטע שלאַכט פאַר מאַכט פאַר לעצטער;
עס גייט אַ שטורמישער געפעכט פאַר רעכט און ליבען -
עס זיצט ביים לינאָטיפ דער חבר זעצער,
און עפעס אין געמיט דאָרט - רוישט און פיבערט...

... אַ קינדער-שטים איז, אין זיין טרוים, געבאָרן...
אין בענקשאַפט איז עס אויף דער וועלט געקומען...
נאָר ס'איז די שטים אין בלוט אַוועק פאַרלאָרן -
די גרויע וואָר האַט אויסגעלאַכט, פאַרשטומט עס...

נאָר ס'שטייט דער זעצער אויף דער וואַך און פיבערט -
ער גלייט און שמידט אַ טרוים פון די מיליאָנען,
אַזוי פיל הערצער צאַפֿלען זיך און ליבן,
אַזוי פיל לעבנס פיבערן און מאַנען...

און מאַנען רויט, ווי בלוט מאַנט אויף די ברוקן;
ווי ס'מאָנט - וואָס הינטער תפיסה-ווענט פאַרבאָרגן,
און עפעס לייכט אין זיין געמיט און טוקט זיך;
ער גלייט און שמידט און הערט די טריט פון מאַרגן!...

ליטאָגראַפֿן-אַרבעטער — די סציפֿלינירטער באַשטאַנדטייל פֿון דרוקער-פֿאַרײַן

עס שטייען, 1טע רײ (פֿון רעכטס אויף לינקס): שטוצער, מ. אַבעל, ל. פֿוועריסקי, מ. אײוואַנאָחסקי, ח. ליבקער, ז. צוקערמאַן.
 2טע רײ: ל. מעשאַלימאַחויטש, ש. קליאַטשקאַ, מ. פֿאַפּערין, ש. קאַטשערגינסקי, ר. אַראָנאַחויטש און א. מעלאַמער. עפּ ויצן:
 מ. וויסבאַרד, א. קאַזעראַכער, ב. שולמאַן, א. וואַסילעוויטש, י. קליאַטשקאַ און ב. גרובין.

אַ גרופּע ליטאָגראַפֿן-אַרבעטער אין מאַצט ליטאָגראַפֿיע

עס ויצט ביים פֿרעג-מאַשין (רעכטס): י. יאַץ. עס שטייען (פֿון רעכטס אויף לינקס): מ. גרובין, א. מעלאַמער, ב. שולמאַן, א. וואַסילעוויטש, משה פֿאַפּערין, י. קליאַטשקאַ, מ. פֿאַפּערין, ש. קליאַטשקאַ. עס שטייען ביים מאַשין: א. קאַפּלאַן און מ. זלאַטקאַחסקאַ.

1 9 3 6 - 1 9 0 6

מאטעריאלן צו דער געשיכטע פון פ"פ

פון דרוקער-ארבעטער אין ווילנע

(אויסצוגן פון דער פרעסע, דאָקומענטן און פראָטאָקאָלן)

1906

"דער וועקער", ווילנע.

8 יאנואר

אין שטאָט זיינען פונאָדערגעקלעפט מודעות פון גענעראל-גובערנאָטאָר, אין וועלכע עס ווערט אָנגעזאָגט פאָל-גנדיקס: אין פאָל, ווען אין שטאָט וועט דעם 9טן יאנואר פאָרקומען אַ שטריק, דאָן ווערט די שטאָט ערקלערט אין אויסעראָרדנטלעכער אויפוּכט; די געשעפטן, פאָבריקן אאז"וו, וועלכע עס וועלן דעם טאָג ניט אַרבעטן אָדער זיין צוגעמאַכט, וועלן זיין באַשטראָפּט אין 3000 רובל. יעדער קלענסטע פאָרזאַמלונג, איין איינציקער אויסשיסן פון אַרע-וואָלווער, אַ וואָרף טאָן מיט אַ שטיין — דאָס אַלץ וועט ברענגען צו דעם, אַז דאָס מיליטער וועט שיסן אָן יעדער אזהרה און אַנד' פאָרדענונגען.

11 יאנואר

ווי מען גיט אונז איבער, האָבן נעכטן, דעם 9טן יאנואר, געשטריקט אין שטאָט דאָס רוב פאָבריקן, מאַסטער-סקאַיעס, אַלע דרוקערייען.*

13 יאנואר

אונז גיט מען איבער, אַז די, וועלכע זיינען דעם 9טן יאנואר ניט געקומען צו דער אַרבעט אָדער אין גע-שעפט וועלן דאַרפן זיצן 3 טעג אָדער וועלן דאַרפן צאָלן 5 רובל שטראַף.

"פאָלקסצייטונג", ווילנע.

19 פעברואַר

רעכענונג

פון 17טן נאוועמבער 1905 ביז 1טן פעברואַר 1906 יאָר פון דעם ערשטן פראָפעסיאָנעלן פאָריין פון דרוקער, איינבינדער און לינירער אין ווילנע:

480	די אלגעמיינע צאָל מיטגלידער
314	פון זיי: דרוק-ארבעטער און אַרבעטערינען
125	בוכניגדער
41	לינירער-אַרבעטער

ה כ נ ס ו ת

קאָפּ.	רובל
95	90
87	85
20	14
81	94

285 83 סך-הכל .

ה ו ז א ו ת

קאָפּ.	רובל
106	35
79	50
38	38
52	45
8	—

284 68 סך-הכל .

285	83
284	68

1 15 געבליבן אין קאַסע .

26 פעברואַר

מאָרגן מאָנטאָג וועט די צייטונג ניט אַרויס, ווייל פורים אַרבעט ניט די דרוקעריי.

2 מערץ

די אַרבעטער פון די היגע גרעסערע דרוקערייען האָבן באַשלאָסן, ווי מען גיט אונז איבער, ניט צו נעמען קיין אָנטייל אין די וואָלן פון גאָס' דומע.

* די ביבליאָטעק פאַשטייט פון 550 עקזעמפלאַרן אין יידיש און אין רוסיש.

(* צוליבן שטריק איז דעם 10טן יאנואר "דער וועקער" ניט ארויס. רעד'.

— די רעדאקציע פון דער היגער רוסישער צייטונג, בע-
 לאיא רוס' האָט געהייסן, די דרוקעריי זאָל אַנטזאָגן אַלע
 יידישע זעצער, אַחוץ איינעם, ווייל דאָס איז אַן עלע-
 מענט פון קראַמאַלע' און אַן אומרוקער.
 — אין אייניקע ווילנער טיפאָגראַפיעס פאַרניכטן די אַר-
 בעטער דעם זאַץ פון די אויפשריפטן, דאָזוואָלענאַ צענוואָר-
 וואָס דאַרפן געשטעלט ווערן אויף די פּאָדער-בלעטלעך פון
 בראַשורן; זיי טוען דאָס אויף דעם סמך פון דעם באַשלוס,
 וואָס איז אַרויסגעטראָגן געוואָרן דורך דעם ראַט פון די
 אַרבעטער-דעפוטאַטן.

6 מערץ

דער 1טער פראָפעסיאָנעלער פאַריין פון דרוק און
 איינבינדער מעלדעט:
 מיט 3 פערטל יאָר צוריק האָט ה' בער ציונסאָן פאַר-
 מאַכט זיין יידישע דרוקעריי און האָט ניט אינגאַנצן באַ-
 צאָלט זיינע אַרבעטער. איצט האָט ער איבעראַנײַם געעפנט
 זיין פאַרמאַכטע יידישע דרוקעריי און האָט זיך געווענדט
 צו אונדז, אַז מיר זאָלן אים געבן אַרבעטער. לייגט פאַר דער
 פאַריין, אַז קיין אַרבעטער פון ווילנע און אַנדערע שטעט
 זאָלן ניט גיין צו אים אַרבעטן, ביז וואַנען ער וועט באַ-
 צאָלן זיינע געוועזענע אַרבעטער.
 דאָס ביוראָ פון פאַריין.

— דאָס ביוראָ פון 1טן פראָפעסיאָנעלען פאַריין פון די
 ווילנער דרוקעריי-איינבינדער-אַרבעטער האָט אַרויסגעלאָזן
 אַ בלעטל (געדרוקט אין דער דרוקעריי פון „בונד“) וועגן
 דעם פּאָלגנדיקן פאַקט:
 אין ווילנע, אין דער דרוקעריי, רוסיקי פּאָטשין, האָט
 מען אָפּגעזאַגט 5 זעצער מערניט דערפאַר, וואָס זיי זיי-
 נען יידן. דער מיניסטער גיט אַרויס אַ צירקוליאַר, אַז מען
 זאָל אָפּזאָגן אַלע יידישע אַרבעטער פון די קאָזיאַנע זאַ-
 וואָדן, און כּדי אונטערצולעקן זיך דער רעגירונג, איינלן
 זיך די פאַטריאַטן, די „עכט רוסישע מענער“ פונעם, רוסיקי
 פּאָטשין אָפּצורייניקן די דרוקעריי פון בונד אַוושטשיקעס.

29 מערץ

צו דער לאַגע פון די לערנינגלעך
 אין די דרוקערייען
 אַ לערע-יינגל, אַ זעצער בעט אונדז מיר זאָלן אויפ-
 מערקזאַם מאַכן די פּראָפ' פאַריינען פון די זעצער בכּלל
 און פון די לערנינגלעך אין די דרוקערייען בפרט. אַלטע
 זעצער — שרייבט אונדז דער יונגער זעצער-תלמיד — וואָס
 אַרבעטן שוין צו 4—5 יאָר פאַרדינען אין די פּראָוויניציאלע
 שטעט בלויז צו 15—16 רובל אַ חודש. די לערנינגלעך דאַרפן
 נאָך צוצאָלן אין אַנדערע ערטער צו 25 רובל און מוון
 אַ גאַנצן יאָר אַרבעטן אומזיסט, וועדליג זיי ברענגען אַ נוצן
 שוין פון ערשטן טאָג אָן — זיי וואַרפן פונאַנדער דעם
 זאַץ. זיין בריוו שליסט ער מיט פּאָלגנדיקע ווערטער: איך
 רעכן דאָס די פּראָפ' פאַריינען וועלן זיך אָפּשטעלן אויף
 דער דאָזיקער פּראַגע און פּיליכט זי אויך פאַרענטפערן.

21 אפריל

ווילנע. די אַרבעטער האָבן געפּייערט דעם ערשטן
 מאַי מיט אַן איינטאָגיקן שטרײַק. דאָס רוב פּריקאָזשיקעס
 זיינען ניט געקומען אין די געשעפטן. די דרוקערייען
 ווערשטאַטן און אַ סך זאַוואָדן האָבן ניט געאַרבעט (*).

24 אפריל

אין סירקניס דרוקעריי שטרײַקן די אַרבעטער. די
 סיבה פונעם שטרײַק באַשטייט אין דעם, וואָס סירקין אַנט-
 זאַגט זיך צו צאָלן פאַרן טאָג פון 1טן מאַי, וועלכן די
 אַרבעטער האָבן געפּייערט.

25 אפריל

מיר בעטן די רעדאקציע אָפּצודרוקן פּאָלגנדיקע
 מעלדונג:
 דעם 23סטן אַפּריל האָבן די אַרבעטער פון סירקניס
 דרוק געמעלדעט אַ שטרײַק אין ווילנע (עס שטרײַקן ביז
 110 מענטשן), אַרויסשטעלנדיק די פּאָדערונג מען זאָל זיי
 באַצאָלן פאַר דעם יום-טובדיק; טאָג פון 1טן מאַי. דער
 ערשטער פּראָפעסיאָנעלער פאַריין פון ווילנער דרוק-איינ-
 בינדער-אַרבעטער בעט אַלע חברים דרוקער אין פעטערבורג,
 מאַסקווע און ריגע אונטערצוהאַלטן די שטרײַקנדיקע און
 זיך אַנטזאָגן צו דרוקן פּאָלגנדיקע באַשטעלונגען פון הערן
 סירקין:

1) שוין אָנגעזעצטע בלאַנקען פאַר טעלעגראַמען פאַר
 די אַקרוגן ווילנע, אַדעס, וואַרשע און קאַווקאַז, 2) בלאַנ-
 קען פאַר דער פאַרוואַלטונג פון פּאָליעסער אייזנבאַן, 3) נאָך
 ניט אָנגעזעצטע בלאַנקען, אַטשאַטן, סמעטעס און סטאַטי-
 סטיק, זאָגענאַנטער „סבאַרניק“ פאַר דער פאַרוואַלטונג פון
 ריגע-אַרלאָווער אייזנבאַן.

דאָס ביוראָ פון ערשטן פּראָ-
 פעסיאָנעלען פאַריין פון ווילנער
 דרוק-איינבינדער-אַרבעטער.

P. S. מיר בעטן די איבעריקע צייטונגען דאָס איבער-
 צודרוקן.

28 אפריל

מעלדונג פון ערשטן פּראָפ' דרוק-און בוכבינדעריי-
 אַרבעטער-פאַריין אין ווילנע.
 דער שטרײַק אין דער דרוקעריי פון ה' סירקין איז
 געענדיקט. די אַרבעטער האָבן געוואַנען: סירקין האָט באַ-
 צאָלט פאַר דעם טאָג פון 1טן מאַי און פאַר די 31/2 טעג
 וואָס דער שטרײַק האָט געדויערט.

„דער ניער וועג“, ווילנע,
(אַרנאַן פון ז. ס. א. פ.)

28 אפריל

ווילנע. נאָך דעם דעצעמבער-שטרײַק און באַזונ-
 דערס נאָך דעם ניט איינגעגעבענעם שטרײַק פון פּטן

(* „סקלסקאָציאָנע“ איז ניט ערשינען דעם 2טן מאַי. רעד.)

הוצאות: שטרניקן 15 ר' 20 ק'; קווארטירן 3 ר' 83 ק';
ביבליאָטעק 14 ר' 35 ק'; געהאַלפן חברים 8 ר' 70 ק'; אַן
אונטערנעמונג פון פאַריין 4 ר' 50 ק'; קאַנפערענץ (שיקן
אַ דעלעגאַט) 8 ר'; לערנען אומגראַמאַטע 3 ר'; אויסשריבן
אַ זשורנאַל 2 ר' 45 ק'; קאַנצעלאַרישע אויסגאַבן 50 ק'.
צוזאַמען 68 ר' 3 ק'.

געבליבן אין קאַסע 20 ר' 49 ק'.
דאָס ביוראָ.

5 מאָ

מעלדונג פון 1טן פראָפ' פאַריין פון דרוק=
אינבינדערני=אַרבעטער אין ווילנע
דער שטרניק אין דער דרוקעריי פון דוואַרזשען האָט
זיך שוין פאַרענדיקט; די אַרבעטער האָבן געווונען, דוואַר=
זשען האָט אַלע פּאָדערונגען נאָכגעגעבן.
דאָס ביוראָ.

8 מאָ

דאָס ביוראָ פון 1טן פראָפ' פאַריין פון דרוק=איני=
בינדערי=אַרבעטער אין ווילנע האָט אָנגענומען פּאָלגנדיקע
רעזאָלוציע:

אַלס אַנטוואָרט אויף די שענדלעכע באַצוינגען פון
דער רעדאַקציע פון דער צייטונג „XX וועק“ צו אירע
אַרבעטער=זעצער, וועלכע צוזאַמען מיט די איבעריקע חברים
ווילן ערקעמפּפן „זונטאָג=רו“, דריקט דאָס ביוראָ אויס איר
סאָלידאַריטעט מיט דעם פעטערבורגער פאַריין פון דרוק=
אַרבעטער און איר אינגסטן מיטגעפיל די אַרויסגעוואָר=
פענע“ חברים; ענערגיש פּראָטעסטירנדיק קעגן די פּראָוואַ=
קאַטאָרישע האַנדלונגען פון דער רעדאַקציע פון דער
העכסט „פּראָגרעסיווער“ צייטונג „XX וועק“ ווענדט זיך
דאָס ביוראָ צו אַלע חברים=אַרבעטער און צו אַלעמען, ווע=
מען עס זינען טייער די אינטערעסן פון אַרבעטער=קלאַס
מיט דער פּאַרלאַגע זעלבסט צו באַיקאַטירן און פּראָפּאַגאַנד=
דירן ברייט די אידעע פון באַיקאַט דער צייטונג „XX וועק“.
דאָס ביוראָ.

9 מאָ

אויף אַ פּאַרזאַמלונג פון פּאָליטישע מיטגלידער פון
דער ווילנער דרוקער= און בוכבינדער=גרופע האָט מען באַ=
טראַכט די פּראָגע וועגן פאַרייניקונג מיט דער רוסלענדער=
פאַרטיי און מען האָט אָנגענומען אַ רעזאָלוציע, אַז ביים
פאַראַייניקונג מוז אַרויסגעשטעלט ווערן אַלס אולטימאַטום
דער פּרינציפ פון איינציקער פאַרשטייעריי, און אַז די באַ=
דינגונגען, אויף וועלכע דער „בונד“ גייט אַרײַן אין דער
פאַרטיי רעכענען זיך פאַר קאַנסטיטוציאָנעלע און קאַנען
אומגעביטן ווערן אויף דעם אַלגעמיינעם צוזאַמענפאַר פון
דער פאַרטיי נאָר מיט דעם הסכּם פון „בונד“.
פאַר דער רעזאָלוציע האָבן זיך אַרויסגעזאָגט 78,
קעגן — 9, אויפגעהאַלטן פון שטימען—1.

יאַנואַר האָבן זיך ביי אונדו שאַרף געביטן די פּאָליציישע
באַדינגונגען. די פּאָליציי איז נאָך הוצפהדיקער אַלס פאַרן
17טן אָקטאָבער. נאָכט אין נאָכט פלעגן אַרעסטירט ווערן
צענדלינגער מענטשן, פיל פון זיי אַזעלכע, וואָס מען קען
זיי באַשולדיקן ביי נאָר אין דעם, וואָס זיי געהערן ניט
צו דער שוואַרצער מאַה. פאַרזאַמלונגען פלעגן צעטריבן
און אַרעסטירט ווערן.

— פיל אויפּמערקזאַמקייט און מי האָבן מיר געווענדט
דעם ווינטער אויף אויסערפאַרטיישע פּראָפּעסיאָנעלע פאַריי=
נען. אַדאַנק דער ברייטער אַגיטאַציע האָט זיך אונדו אינגע=
געבן צו אַרגאַניזירן אין די „פּרייע טעג“ אייניקע פּראָפּע=
סיאָנעלע פאַריינען. די אויפגעלעבטע רעאַקציע און דער
עקאָנאָמישער קריזיס האָט זיי אָבער שטאַרק געשטערט אין
זייער ווייטערדיקער אַנטוויקלונג.

— איצט זינען מיר פאַרנומען מיט אַרגאַניזירן פונדאָס=
ניי דעם פאַריין פון דרוקער. די לעצטע צייט האָט זיך ביי
אונדו געשטעלט די פּראָגע וועגן לעגאַליזירן די פאַריי=
נען אויפן גרונד פון די צייטווייליקע פּלליים פון 14טן מאַרט.
וואַרטנדיק אויף דירעקטיוון פון צ'ק אין דער פּראָגע האָט
אונזער ק' דערווייל באַשלאָסן זיי ניט צו לעגאַליזירן.

„פּאָלקסצייטונג“, ווילנע.

1 מאָ

מעלדונג פון 1טן פראָפ' פאַריין פון דרוק=
קער=בוכבינדער.

אין דער דרוקעריי פון דוואַרזשען קומט איצטער
פאַר אַ שטרניק מיר בעטן דערפאַר די חברים פון אונדזער
פאַך ניט צו ערפילן די אַרבעטן פון דוואַרזשען. די אַר=
בעטן זינען פּאָלגנדיקע: (1) אַפישן און אַלע איבעריקע
אַרבעטן פון דעם צירק, (2) אַרבעטן און אַפישן פאַר דעם
קינעמאַטאָגראַף, פּאַטע, (3) אַרבעטן פאַר דער ווילנער אָקרו=
זשנער מיליטער אינטענדאַנטסטוואַ און אַלע קאַרפּוסן, (4) פאַר
דעם מיליטער= האָספּיטאַל, (5) מיליטער= ברויט= בעקערני,
(6) דווינסקער מיליטער= סקלאַד, (7) פאַר דעם זעמסקי נאָ=
טשאַניק פון דעם 1טן און 6טן אוטשאַסטאַק פון טראַקער
אויפּזוך און ושאַסלי, (8) די אַדרעסן פון די צייטונגען
„הזמן“, „די צייט“, „החיים והטבע“, (9) מישענען (צילן צום
שיסן) פאַר קראַשקניען.

4 מאָ

געלט = רעכענונגען
פון ערשטן פראָפ' פאַריין פון דרוק = אינבינדעריי=
אַרבעטער אין ווילנע
(פון 1טן פעברואַר ביי 1טן אַפּריל)
הכנסות: געבליבן אין קאַסע 1 ר' 15 ק'; מיט=
גלידס=אַפּצאַלונגען 86 ר'; פון אַ רעפּעראַט 1 ר' 37 ק'.
צוזאַמען 88 ר' 52 ק'.

אין דער דרוקערני פון ה' ליכטמאכער קומט איצט פאר א שטריק. מיר לייגן פאר אלע הברים ניט ארבעטן די פאלגנדיקע ארבעטן: די באשטעלונגען פון דער שא-קאלאד-פאבריק, וויקטאריא; פון דער קאנטאר געברידער איסערלינג, מאנאטשעוו און קאמפ', פון דער קאנווערט-פאב-ריק פון פאפ און פון מאגאזין פאפ.

דאס ביורא פון וטן פראפ' פאר-איין פון דרוק-אינבינדערני-אר-בעטער און לינירער אין ווילנע.

געלט-רעכענונג

פון וטן פראפ' פאריין פון דרוק-אינבינדער-ארבעטער אין ווילנע.

(פון וטן אפריל ביו 17טן מאי).

הכנסות: געבליבן אין קאסע ר' 20 ק' 49; מיט-גלידס = אפצאלונגען ר' 43 ק' 18; נדבות ר' 7 ק' 14; פון א ספעקטאקל 133 ר' 70 ק'; נדבות פאר ארבעטסלאזע ר' 85 ק'.

צוזאמען ר' 211 ק' 36.

הוצאות: שטריק ר' 12 ק' 25; ביבליאטעק ר' 7 ק' 46; קלוב ר' 10 ק' דעם ק' פון „בונד“ ר' 26 ק' א קווארטיר פאר דעם ביורא ר' 5 ק' ארבעטסלאזע און דורכפארער ר' 18 ק' 80; אן אונטערנעמונג פון פאריין ר' 7 ק' 10; לערנען אומגראמאטע ר' 1 ק' 80; קליינע אויסגאבן ר' 16 ק' קאנצעלארישע אויסגאבן ר' 35 ק'.

צוזאמען ר' 92 ק'.

געבליבן אין קאסע צום 17 מאי 1905 יאר ר' 44 ק'.

דאס ביורא.

זונטאג דעם 4טן יוני האט זיך אנגעהויבן א שטריק אין הערן סירקיס דרוקערני. עס שטריקן 110 מאן. די פאדערונגען זינען פאלגנדיקע: העכערן שכירות, אפשאפן שטיק-ארבעט און פארמיטלערני.

פון וטן פראפ' פאריין פון דרוקער, אינבינדער אין ווילנע.

זונטאג, דעם 7טן יוני, האט זיך אנגעהויבן אין דער דרוקערני פון ה' סירקין א שטריק. עס שטריקן 110 מענטשן. זיי פאדערן העכערן שכירות און פארניכטן די פארמיטל-לערני. סירקין סטראשעט איבערצופירן א טייל נייטיקע ארבעט אין אנדערע ערטער. מיר ווענדן זיך צו אלע חברים-דרוקער פון ווילנע, אויך פון אנדערע שטעט ניט ארבעטן פאלגנדיקע ארבעטן:

(1) אטשאט, סמעטא, סטאטיסטיק, זאגענאנטער, סבאר-ניק' פאר דעם 1905 יאר פון דער פארוואלטונג פון ריגע-ארלאווער איינזאן.

גראפן-אקרוגן פון ווילנע, ווארשע, אדעס און קאווקאז.

(3) דרוק און זאץ פאר דער פארוואלטונג פון פאליעסער

איינזאן פאר די אפטיילונגען: Служба движения, тяги и сборов.

(4) אלע ארבעטן פון דרוק און זאץ נאר דעם

ווילנער אוטשעבענעם אקרוג און פאר ווילנער רעאל-שולן און גימנאזיעס.

(5) א וועכנטלעכער פוילישער זשורנאל „Rolnik Li-tewsky“.

(6) א וועכנטלעכער ליטווישער זשורנאל: „Naujojes Gadyna“.

(7) א לערנבוך „Русская школа“, פון בובליק. דאס

זינען די הויפט-ארבעטן בני סירקיען.

דאס ביורא

פון וטן פראפ' פאריין פון

דרוקער, אינבינדער אין ווילנע.

P. S. מיר בעטן אלע איבעריקע צייטונגען עס

איבערצודרוקן.

באיקאטן

צו אלע חברים דרוק-ארבעטער!

(1) אין שניידערס סלאוואליטע קומט איצט פאר א שטריק, וועלכער איז ארויסגערופן געווארן צוליב די אוממעגלעכע באדינגונגען פון די שכירות; עס איז גענוג צו זאגן, אז דער הויפט-מייסטער פארדינט די לעצטע צייט 5-6 רובל א וואך און זעלבשטענדיקע ארבעטער 2-2 1/3 רובל א וואך, אין דער צייט ווען מיט עטלעכע יאר צוריק האבן די זעלבע מענטשן פארדינט 12 רובל און 5 רובל א וואך. אלע אנגעווענדטע מיטלען צו רעגולירן די פראגע וועגן נארמאלע שכירות האבן באגעגנט א הארטנעקיקן ווידערשטאנד פון הערן שניידער, דעם בארימטן ארבעטער-און מענטשן-פריינד. ער האט זיך קאטעגאריש אנטזאגט צו ערפילן די גערעכטע פאדערונגען.

מיר ווענדן זיך צו אלע חברים-דרוקער מיט דער מעלדונג, אז דאס ביורא פון וטן פראפ' פאריין פון ווילנער דרוק-אינבינדערני-ארבעטער האט ארויפגעלייגט א באיקאט אויף שניידערס סחורה און רופן אלע חברים אקטיוו אונטערצוהאלטן דעם באיקאט מיט דעם, וואס זיי זאלן זיך אנטזאגן צו זעצן פון זיינע שריפט און מאטעריאל, וועלכע די באלעבאטים וועלן בני אים קויפן.

דאס ביורא.

דאס ביורא פון ווילנער ערשטן פראפ' פאריין פון

דרוק-אינבינדערני-ארבעטער בעט אונדז אפדרוקן:

דער שטריק אין שניידערס סלאוואליטע (ווילנע)

דויערט נאך. הער שניידער געפינט פאר מעגלעך צו לאזן

הונגען זיינע ארבעטער מיט זייערע וויבער און קינדער

דערפאר, וואָס זיי ווילן זיך דערשלאָגן דאָס רעכט ניט אויסצוגיין פון הונגער בשעת זיי אַרבעטן. מיר ווענדן זיך צו אונדזערע חברים דרוקער: באַיקאָטירט די אַרבעט פון דעם מחבר הערן שניידער, ערפילט ניט זינע באַשטעלונגען. מיר ווענדן זיך צו אַלע בוכהענדלער און דער גאַנצער געזעלשאַפט: באַיקאָטירט די סחורה פון דעם מחבר הערן שניידער, טרעט מיט אים ניט אַרײַן אין קיינע באַציאָנגען.

19 יוני

דאָס ביוראָ פון ווילנער 1טן פּראָפּ' פאַריין פון דרוק- און איינבינדער-אַרבעטער מעלדעט, אַז דער שטרײַק בײַ ה' שניידער אין סלאָוואַליטע (זע „פּאָלקסצײַטונג“ נומ' 84 און 88) האָט זיך געענדיקט. ה' שניידער האָט נאָכגעגעבן און באַצאָלט פאַר דער צײַט פון שטרײַק, און דערפאַר ווערט אַראָפּגענומען דער באַיקאָט פון זײַנע סחורות און זײַנע ווערק.

דאָס זעלבע ביוראָ מעלדעט, אַז דער שטרײַק אין ה' סירקינס דרוקער (זע „פּאָלקסצײַטונג“ נומ' 83) דויערט נאָך און בעט די חברים פון פאַך ניט צו מאַכן די אויס- גערעכנטע אַרבעטן.

2 יולי

צום שטרײַק אין דרוקער פון סירקין אין ווילנע.

אויף דער אַלגעמ' פאַרזאַמלונג פון די אָנגעשטעלטע און די פאַרשטייער פון דרוקער-אַרבעטער נאָך דריי טעג צײַט וואָס איז געגעבן געוואָרן דעם ה' סירקין וועגן פירן די אונטערהאַנדלונגען מיט די שטרײַקנדיקע, האָט מען אויסגעהערט דעם באַריכט און די ערקלערונגען פון די באַפּולמעכטיקטע און אַרויסגעטראַגן פּאָלגנדיקע באַ- שטימונג: די פּאָדערונגען פון די אַרבעטער איז ניט נאָכ- געגעבן, אַז זיי זאָלן קענען צוטרעטן צו דער אַרבעט. די אָנגעשטעלטע מיט אַ מערהײַט פון 8 קעגן 4 רעכענען פאַר אומנוצלעך צו געבן דעם ה' סירקין נאָך אַ טאַג אויף צו פירן אונטערהאַנדלונגען, און טרעטן צו צו דערפילן זייער התחייבות וועגן צוטערעטן צום שטרײַק (אָנגענומען דעם 29סטן יוני 1906) ביז די פּאָדערונגען פון די אַרבע- טער וועלן ניט דערפילט ווערן. די באַשטימונג איז אָנגע- נומען מיט אַ מערהײַט פון 9 בײַ 2 אָפּגעהאַלטענע.

— די אַרבעטער פון סירקינס דרוקער אין ריגע האָבן אָנגענומען אַזאַ רעזאָלוציע אין צוזאַמענהאַנג מיטן שטרײַק אין סירקינס דרוקער אין ווילנע: מיר, אַרבעטער פון סירקינס אָפּטיילונג אין ריגע האָבן זיך צוגיפּעקליבן צו באַטראַכטן דעם ענין ווי אַזוי צו שטיצן די ווילנער ח"ה אין זייער שטרײַק, וועלכער דויערט שוין 4 וואָכן, און אָנגענומען פּאָלגנדיקע רעזאָלוציע: (1) מעלדן דעם פאַרוואַלטער פון דרוקער, אַז מיר סאָלן-

דאַרייזירן זיך מיט די שטרײַקנדיקע דרוקער פון סירקינס דרוקער אין ווילנע. (2) אָנווייזן דעם ה' סירקין, אַז אויב ער וועט ניט נאָכקומען די פּאָדערונגען פון די ווילנער חברים, וועלן מיר וואַרפן די אַרבעט פון 1/VII דעם יאָר, און וועלן שטרײַקן אַזוי לאַנג ביז ס'וועט ניט נאָכגעגעבן ווערן די ווילנער דרוקער-אַרבעטער זייערע גערעכטע פּאָדערונגען.

P. S. מיר בעטן אַלע צײַטונגען איבערצודרוקן די רעזאָלוציע.

7 יולי

דער שטרײַק אין דרוקער פון סירקין אין ווילנע איז געענדיקט.

דער שטרײַק פאַרענדיקט. די הויפט-פּאָדערונגען נאָכ- געקומען: (1) שכירות געהעכערט מער ווי אויף 2/8 פון דעם וואָס מ'האַט געפּאָדערט, (2) באַצאָלט 1/8 פאַר דער צײַט פון שטרײַק. (3) די קאַנטאַר- און מאַגאַזין-אַנגעשטעלטע, ווי אויך די דרוק-אַרבעטער אין ריגע, וועלכע זײַנען צוגעשטאַ- נען צום שטרײַק אויס סאָלידאַריטעט, באַצאָלט פאַר דער גאַנצער צײַט פון שטרײַק.

9 יולי

וועגן דער פאַרענדיקונג פון שטרײַק אין סירקינס דרוקער, וועלכע האָט געדויערט 33 טעג (נומ' 109) איז דורכגעלאָזן, אַז ה' סירקין האָט נאָכגעגעבן די הויפט-פּאַ- דערונג — וועגן אָפּשאַפן די פאַרמיטלער אין שטיק-אַרבעט. אַלע (מעטראָנפּאַזשן) זײַנען געוואָרן וועכנטלעכע אַרבעטער לויט די אַרויסגעשטעלטע פון פאַריין שכירות.

דאָס ביוראָ פון 1טן פּראָפּ' פאַריין פון דרוקער און איינבינדער אין ווילנע.

13 יולי

דער נייטראַלער דרוקער-פאַריין און זײַן פּאָליטיק.

ריגע. פון די אַלע פאַריינען, וועלכע האָבן זיך דאָ געגרינדעט אין די פּרייהײַט-טעג, האָבן אויסגעלעבט נאָר 2: דער פּריקאַזשטיקעס און דער דרוקער-פאַריין. די אורזאַך איז די, וואָס אין דער צײַט, ווען אַלע פאַריינען האָבן עקסיסטירט אויף דעם גרונט פון די רעכט, וועלכע די רעוואָלוציע האָט באַשאַפן, האָבן די 2 פאַריינען שוין דאָן זיך לעגאַליזירט: זייערע סטאַטוטן זײַנען שוין דאָן געוואָרן באַשטעטיקט פון דער פּאָליציי. דאָס אַליין קען שוין אין אַ געוויסן גראַד כאַראַקטעריזירן די עלעמענטן, וועלכע די פאַריינען שטעלן פאַר, וואָס פאַר אַ טייל אַרבעטער זיי אַרגאַניזירן. אין אַלגעמיין וועגן זייער טעטיקייט וועל איך ניט ריידן, איך וועל נאָר אָנווייזן אויף איין פּאַקט, וועל- כער האָט פאַסירט די לעצטע טעג, וועלכער וועט כאַראַקטע-

פּאַרטיק פֿון דעם פּאַרטיק, די זאָגענאַנטע
נייטראַלע פּאַרטיק.
נאָך דעם פּאַרלאַנג פֿון דעם ווילנער דרוקער-פּאַרטיק
האַבן די אַרבעטער אין סירקיס דרוקעריי אין ריגע גע-
מעלדעט אַ שטריק אויף צו שטיצן דעם שטריק פֿון זייערע
ווילנער חברים.

וואָס האָט דאָן געדאַרפט טאָן דער פּאַרטיק? דער
פּאַרטיק, וועלכער דאַרף פּאַרטיידיקן די אינטערעסן פֿון די
אַרבעטער, דער פּאַרטיק, וואָס האָט געדאַרפט אויף זיך נע-
מען די איניציאַטיוו פֿון דעם שטריק, אָדער אַלפּאַלס
אים צו אונטערהאַלטן, האָט געמעלדעט, אַז מען וועט די
אַרבעטער אויסשליסן פֿון פּאַרטיק, ווען זיי וועלן דעם שטריק
פּאַרזעצן, מאַטיווירנדיק דאָס מיט די אינטערעסן פֿון דעם
ריגער פּאַרטיק, און ווען זיי אַרבעטן אַ דעלעגאַט האָט אויף דער
דעלעגאַטן-פּאַרזאַמלונג געשטעלט די פּראָגע, ווי וועט זיין,
אַז אויב מען וועט אָנפאַנגען שטריקן אין ריגע און איי-
ניקע באַלעבאַטן וועלן אָפּשיקן זייער אַרבעט אין ווילנע,
ווער וועט דאָן פאַר די ריגער אַרבעטער זיין איינשטעלן, האָט
דער פּאַרזיצער פֿון פּאַרטיק געענטפּערט, אַז דאָן וועט זיי,
די אַרבעטער, ה' סירקין העלפּן.

און אַם ענדע האָבן זיי גענויט די אַרבעטער צו
אַנטזאָגן זיך פֿון שטיצן זייערע ווילנער חברים.
דאָס איז די פּאַרטיק, וועלכע עס פירן די זאָגענאַנטע
נייטראַלע פּאַרטיקען.
איין פעולה וועט דאָס האָבן, דאָס וועט אויפדעקן
פאַר די אַרבעטער צו וואָס עס פירט די נייטראַלע פּאַרטיק.
— דאָס ביוראָ פֿון ווילנער 1טן פּראָפּ' דרוקער-אַיינ-
בינדער-פּאַרטיק מעלדעט: אַזוי ווי דער שטריק אין דער
דרוקעריי פֿון ה' סירקין אין ווילנע האָט זיך געענדיקט
דעם 6טן יולי (א. ס.) זינען ניט גילטיק אַלע זאַמלונגס-
ליסטן פאַר דעם אויבנדערמאָנטן שטריק.

חברים! די צייט איז קורץ, גענוג האָבן מיר שוין
געליטן, גענוג זיך אָנגעאַטעמט מיט דעם בליי-שטויב, לאַמיר,
חברים זעצער, די אַרמיי פֿון בליי-שטויב, זיך אויפהייבן
און באַווייזן, אַז מיר ווילן מער ניט זיין קיין שקלאַפּן, מיר
ווילן מער ניט האָרעווען אומזיסט פאַר אונדזערע באַלע-
באַטן.

6 סעפטעמבער

וואָס האָט דאָן געדאַרפט טאָן דער פּאַרטיק? דער
פּאַרטיק, וועלכער דאַרף פּאַרטיידיקן די אינטערעסן פֿון די
אַרבעטער, דער פּאַרטיק, וואָס האָט געדאַרפט אויף זיך נע-
מען די איניציאַטיוו פֿון דעם שטריק, אָדער אַלפּאַלס
אים צו אונטערהאַלטן, האָט געמעלדעט, אַז מען וועט די
אַרבעטער אויסשליסן פֿון פּאַרטיק, ווען זיי וועלן דעם שטריק
פּאַרזעצן, מאַטיווירנדיק דאָס מיט די אינטערעסן פֿון דעם
ריגער פּאַרטיק, און ווען זיי אַרבעטן אַ דעלעגאַט האָט אויף דער
דעלעגאַטן-פּאַרזאַמלונג געשטעלט די פּראָגע, ווי וועט זיין,
אַז אויב מען וועט אָנפאַנגען שטריקן אין ריגע און איי-
ניקע באַלעבאַטן וועלן אָפּשיקן זייער אַרבעט אין ווילנע,
ווער וועט דאָן פאַר די ריגער אַרבעטער זיין איינשטעלן, האָט
דער פּאַרזיצער פֿון פּאַרטיק געענטפּערט, אַז דאָן וועט זיי,
די אַרבעטער, ה' סירקין העלפּן.

און אַם ענדע האָבן זיי גענויט די אַרבעטער צו
אַנטזאָגן זיך פֿון שטיצן זייערע ווילנער חברים.
דאָס איז די פּאַרטיק, וועלכע עס פירן די זאָגענאַנטע
נייטראַלע פּאַרטיקען.
איין פעולה וועט דאָס האָבן, דאָס וועט אויפדעקן
פאַר די אַרבעטער צו וואָס עס פירט די נייטראַלע פּאַרטיק.
— דאָס ביוראָ פֿון ווילנער 1טן פּראָפּ' דרוקער-אַיינ-
בינדער-פּאַרטיק מעלדעט: אַזוי ווי דער שטריק אין דער
דרוקעריי פֿון ה' סירקין אין ווילנע האָט זיך געענדיקט
דעם 6טן יולי (א. ס.) זינען ניט גילטיק אַלע זאַמלונגס-
ליסטן פאַר דעם אויבנדערמאָנטן שטריק.

25 יולי
דעם 23סטן יולי (א. ס.) זינען אַרײַנגעאַנגען אַ מענטשן
20 אין גאַרבערס דרוקעריי אויף זאַוואַלנער גאַס. דעם באַ-
לעבאַס כּוון דער דרוקעריי האָבן זיי געבונדן און אָפּגעדרוקט
עפעס. וואָס — ווייס דער באַלעבאַס ניט.

17 אַוּגוסט
עס האָבן פאַרשטריקט די זעצער פֿון יאַלאָווצערס
דרוקעריי, וווּ עס דרוקט זיך די צײַטונג „סוואָבאָדנאַיע
סלאָוואַ“. דעריבער איז דער נומער ניט אַרויס. די פּאָדע-
רונגען זינען עקאַנאָמישע.

18 אַוּגוסט
אַן אָפּענער בריוו פֿון אַ גראָדנער זעצער.
די לאַגע פֿון די זעצער, די שעדלעכקייט פֿון דער
אַרבעט, די קליינע שכירות און בכלל די שלעכטע אומ-
שטענדן אין וועלכע עס געפינט זיך דער פּאַך, די אומנאָ-

באַקאַנט מאַכונג!
דער פּראָפּ' פּאַרטיק פֿון דרוק-און ליטאָגראַפּן-אַרבע-
טער אין ווילנע איז לעבאַליזירט
וועגן דעם טאָג און אָרט פֿון דער גרינדונג-פּאַר-
זאַמלונג, ווי אויך פֿון דער פּאַרוואַלטונג העט ווערן
געמעלדעט באַזונדער.
די גרינדער פֿון דער ווילנער
פּראָפּ' דרוקער-געזעלשאַפּט

מיר מעלדן אלע ווילנער חברים דרוקער-און לינירער-ארבעטער, און היינט, זונטאג, דעם 16טן סעפטעמבער ווערט געעפנט די פארוואלטונג פונעם דרוקער-פאריין. מען בעט די חברים, וועלכע ווילן זיך איינשרייבן אלס מיטגלידער אין פאריין צו מעלדן זיך אויף דעם פאלגנדיקן אדרעס: שובי-צער גאס הויף 14, קווארטיר 12.

Сиротская ул. 14 кв. 12.
די גרינדער.

6 אקטאבער

די גרינדער פון פראפ' דרוקער-ארבעטער-פאריין אין ווילנע לאדן איין אלע ארבעטער פון דעם פאך צו דער גרינדונגס-פארוואלטונג, וועלכע דארף פארקומען שבת, דעם 7טן אקטאבער 6 און אונט אין זאל פאסאזש (ניקאדימסקי פערעולאק).

טאג-אָרדענונג:

- 1) איינשרייבן מיטגלידער, 2) א באריכט פון די גריינ-דער, 3) דער אוסטאון, 4) וואלן פון פארוואלטונג.
- דער איינטריט איז נאָר דורך איינלאדונגס-קארטן מעגלעך.

11 אקטאבער

דעם 9טן אינדערפרי האָט זיך אָנגעהויבן אַ שטריק אין דעם איינבינדערני-ווערקשטאָט פון אלעקסאנדראָוויטש (21 מאָן) אויף טאָטערשער גאָס. די פאָדערונגען זיינען געווען: העכערן די שכירות, צאָלן פאַר אַ העלפט פון דער צייט פון קראַנקייט (3 חדשים), ניט אָננעמען קיין טאָג-ליינען אויף די ערטער פון געוועלן, צונעמען און אַנטזאָגן אַרבעטער נאָר מיט דער ידיעה פון די אַרבעטער, אין די ענינים פון דער אַרבעט האָט נאָר צו זאָגן דער באַלעבאָס אַליין, אָפּשאַפן איבערשעהן, צאָלן פאַרן שטרייק, קיינער טאָר ניט ליינדן פון שטרייק.

דעם שטרייק האָט מען געווונען. דער שטרייק האָט זיך געענדיקט דעם 10טן נאָכמיטאָג.

15 אקטאבער

עס בעט אנטשולדיקונג זוסמאן יאָפע ביים חבר ראָ-פאלאָוויטש פון סירקניס דרוקערני.

26 אקטאבער

די פארוואלטונג פון דער פראפ' דרוקערני-ארבעטער-געזעלשאפט אין ווילנע מעלדעט, און אין ווילנע איז איצט א קריזיס אין דרוקערני-ארבעט. עס איז פאראן פיל ארבעטסלאָזע. ווער עס וועט קומען אין ווילנע זוכן ארבעט האָט ניט וואָס צו האָפן אויף שטיצע פון פארוואלטונג צוליב דער שלעכטער פינאנציעלער לאַגע.

מלכות

די פארוואלטונג פון ווילנער פראפעסיאנעלער דרוקערני-ארבעטער-געזעלשאפט מעלדעט, דאָס היינט דעם 29סטן אקטאבער, 7 אונט אין שלאָסבערגס זאל וועט פארקומען אן אַלגעמיינע פארוואלטונג פון אלע מיטגלידער פון פאריין מיט טאָגעס-אָרדענונג:

- 1) צו קלייבן נאָך 2 מיטגלידער אין פארוואלטונג,
- 2) וועגן מיטגלידס-אָפּצאָלונגען,
- 3) וועגן אַרבעטסלאָזע.

אַרטיינאָנג אין זאַל איז מעגלעך נאָר דורך מיטגלידס-ביכלעך.

3 נאוועמבער

די פארוואלטונג פון דער פראפ' דרוקערני-ארבעטער-געזעלשאפט אין ווילנע מעלדעט, און די פארהאנדלונגען מיט ה' אראָנאוויטש (דרוקערני, גרויסע גאָס) צו העכערן שכירות זיינע אַרבעטער, האָבן צו קיינע רעזולטאַטן ניט געבראַכט. דעריבער נעמט זי זיך אַראָפּ די פאַראַנטוואָרטלעכקייט.

7 נאוועמבער

די אַרבעטסלאָזיקייט און לערנינגלעך

(צו דער פראקטיק פון פראפעסיאנעלע פאריינען)

איינע פון די וויכטיקסטע אויפגאבן, וועלכע ס'האָבן צו לייזן אונדזערע יונגע פראפעסיאנעלע פאריינען, איז — רעגולירן (פּנוגע צו דער אַרבעט) די באַציונגען צווישן די אַרבעטער גופא. די אויפגאבע איז אומעטום איינע פון די שווערסטע.

צום באַדויערן מוזן מיר אָנערקענען, דאָס אויך אין דער פראקטיק פון אונדזערע פראפעסיאנעלע פאריינען טרעפן זיך ניט זעלטן פאַלן, ווען די אַלגעמיינ פראָלע-טאַרישע אַחידות און די ברייט פאַרשטאַנענע קלאַסן-אינטע-רעסן ווערן געבראַכט אלס קרבן פאַר די שמאָלע צעך-אינטערעסן אָדער אַפילו פאַר דעם פשוטן קאַסטאָון עגאָזום.

איך וועל זיך דאָ אָפּשטעלן אויף דער פראקטיק נאָר פון צוויי פראפעסיאנעלע פאריינען: אויף דער פראקטיק פון דעם גאַרבער-פאריין פון ביאליסטאָק (און אויך פון דער סביבה) און פון דעם דרוקער-פאריין אין ווילנע.

...דער ווילנער דרוקער-פאריין האָלט זיך ביי דער זעלביקער פראקטיק פון ניט צולאָזן צו דער אַרבעט, הגם ער גייט אַרויס פון אַנדערע טעמים, אויפן ערשטן בליק נישט קיין עגאָטישע, פאַרקערט, ריין אַלטרונישטישע. די ווילנער דרוקער דערלאָזן ניט (זיי זאָגן: דערווילל) קיין פרישע מענטשן זיך אויסצולערנען די אַרבעט, ווייל אין באַך איז פאַראַן אַ געוויסע צאָל ליידיקייטער.

לאָמיר באַטראַכטן, צי איז די פראקטיק פון די פאריינען אַ ריכטיקע בכלל, און צי שטייט זי ניט אין אַ ווידערשפּרוך מיט די ברייט פאַרשטאַנענע אינטערעסן אפילו פון די פאַכן גופא בפרט.

דער אַרנינטריט איז נאָר מיט מיטגלידס = ביכלעך מעגלעך.

1 דעצעמבער

דעם 29סטן נאָוועמבער אין אָונט האָט די פּאָליציי געמאַכט אַ רעוויזיע אין ביוּראָ פון דער פּראָפּעסיאָנעלער דרוקער-געזעלשאַפּט, די פּאָליציי האָט אויך אַרומגעוואָרט און פּאַרשריבן די 23 מאָן, וועלכע ס'האַבן זיך דאָן דאָרט געפונען. מ'האַט גאָרניט געפונען.

21 דעצעמבער

ווילנע, דעם 9טן דעצ' 1906 יאָר האָט געזאָלט פאַרקומען אַ פאַרזאַמלונג פון דרוקער-פאַריין, אויף וועלכער עס זיינען געווען איבער 100 מאָן. די פּאָליציי האָט צופעליק פאַרשפּעטיקט, נאָר די פאַרזאַמלונג האָט זיך גע-עפנט. שפּעטער איז אָבער געקומען אַן אַקאָלאָדאַטשניק און האָט ערקלערט, אַז לויט דער פאַראַרדענונג פון פּאָליציי-מיסטער קען זיך די פאַרזאַמלונג פירן נאָר אויף רוסיש. דער פאַרזיצער האָט אים פאַרגעלייגט צו פירן די פאַרזאַמלונג אויף רוסיש, נאָר איבערזעצט אין יידיש; דער פּאָליצייסקע האָט געענטפערט, אַז עס קען אין קיין פּאַל ניט דערלאָזן ווערן צו ריידן אויף פאַרזאַמ-לונגען יידיש. עס איז דאָרט אינשטימיק באַשלאָסן געוואָרן אויף אַזאַ אופן צו שליסן די פאַרזאַמלונג, דערביי איז אָנגענומען געוואָרן פאַלגנדיקע רעזאָלוציע:

געמענדיק אין באַטראַכט, אַז די רעגירונג ערלויבט דיק פּראָפּ' פאַריינען לויט די רעגעלן פון 4 מערק, אין וועלכע עס איז ניט געזאָגט זיין וואָס פאַר אַ שפּראַך עס דאַרפן זיך פירן די פאַרזאַמלונגען, פאַרווערט אין דער זעלבער צייט צו פירן די פאַרזאַמלונגען אויף יידיש, און דערמיט פאַרניכט זי די זעלבע פאַריינען - דריקט די פאַרזאַמלונג אויס איר ענערגישן פּראָטעסט קעגן אַזאַ ווילקיר. ג-1.

22 דעצעמבער

די פאַרוואַלטונג פון ווילנער דרוקער-אַרב-געזעלשאַפּט אין ווילנע מעלדעט, אַז די פאַרהאַנדלונגען מיטן ה' גאַרבער (דרוקער-זאַוואַלנע גאַס) וועגן העכערן שכירות זיינער אַן אַרבעטערין האָבן צו קיינע רעזולטאַטן ניט גע-בראַכט, דעריבער נעמט זי פון זיך אַראָפּ די פאַראַנטוואָרט-לעכקייט.

27 דעצעמבער

זונטאָג, 24 דעצ' 6טן יאָר זיינען געקומען 12 באַ-וואַפנטע מענטשן אין ציונסאַנס דרוקער- (פאַרטאָווע גאַס), וווּ עס דרוקט זיך דער סעוועראַ-זאַפּאַדני גאָלאַס' און צוגענומען אַ פּוד 12 רוסישע שריפט. אַרטינגעשאַטן אין זעק און זיינען אַוועק. אין דרוק איז געווען ציונסאַנס אַ מינדערעריקער זון. אין אַ טיכל האָבן זיי געהאַלטן איינגעוויקלט אַ זאַך, אויף וועלכער זיי האָבן געזאָגט, אַז דאָס איז אַ באַמבע.

דער שרייבער פון דעם אַרטיקל זאָגט צווישן אַנדערן:

פאַרוואָס איז אַזאַ האַנדלונג ניט דערלאָזבאַר? ווייל אין משך פון אַ פּאַר יאָר קען זיך שאַפן אַן אַרמיי פון לומפן-פּראָלעטאַריער, וועלכע וועלן צוליב זייער שווערער לאַגע פאַרגעסן אַן זייערע קלאַסן-אינטערעסן. און פון אַזעלכע שאַפט זיך נאָכדעם אַן אַרמיי, וועלכע האָבן דעם איינציקן צוועק צו צושטעלן שטרעיק-ברעכער. און די אַרגאַניזירטע אַרבעטער קענען קעגן דעם גאַרנישט טאָן, ווייל ער איז שטענדיק הונגעריק און קוקט אויף די וואָס אַרבעטן ווי זאַטע און וועלכע פאַרשטעלן אים דעם וועג צו דער אַר-בעט. און סוף-כּל-סוף געלייגט דאָך אַנדערע זיך אַרטינצו-רייסן און דאָס נוצט אויס דער באַלעבאַס.

לאָמיר איצט באַטראַכטן דעם מאַטיוו פון דעם וויל-נער דרוקער-פאַריין. די ווילנער דרוקער זאָגן זיך ניט אַפּ להלוטין צוצולאָזן צו דער אַרבעט קיין לערנינגלעך. דאָס איז נאָר אַ תקנה אויף דערוויל, ביז ס'וועלן פאַרשווינדן די ליידיקייטער אין זעך. ס'זעט אויס, אַז די ווילנער דרוקער האָבן פאַרגעסן זייער פיל זאַכן פון דעם פּראָלע-טאַרישן אַלף-בית. זיי האָבן פאַרגעסן, למשל, אַזאַ אַלגע-מיינ באַוווּסטע זאַך, דאָס אין דער קאַפיטאַליסטישער אַרדע-נונג איז פאַראַן אַ שטענדיקע רעזערווע אַרבע-טער-אַרמיי, וועלכע הערט ניט אויף צו עקסיסטירן אַפילו אויף קיין איין מאָמענט, און וועלכע ווערט אין די "גוטע" צייטן נאָר פאַרקלענערט, אָבער פאַרשווינדט ניט. פּראַק-טיש אָבער אויב די דרוקער וועלן זיך ניט אָפּזאָגן פון זייער פּרינציפּל בנוגע צו די לערנינגלעך, וועלן זיי קיינ-מאָל ניט טאָרן דערלאָזן צו דער אַרבעט קיין נייע מענטשן און זייער צייט ווייליקע תקנה וועט ווערן זייער ענלעך צו די "צייטווייליקע" תקנות... פון דער רוסישער ביוּראַקראַטיע. דער פּראָפּעסיאָנעלער קאַמף אין רוסלאַנד האָט זיך אַנטוויקלט האַנט אין האַנט מיט דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. דער אַרבעטער = קלאַס אין רוסלאַנד האָט די ערהאַבענע אויפגאַבע צו דינען פאַר אַ מוסטער פון דעם אינטערנאַציאָנאַלן פּראָלעטאַריאַט. אונדזערע פּראָפּעסיאָנעלע פאַריינען דאַרפן שטיין אויף דער וואַך פון דעם ריינעם קלאַסן-קאַמף פון פּראָלעטאַריאַט און ניט דערלאָזן, ער זאָל זיך פאַרקערעווען אויפן וועג פון קאַסטאַוון עגאָזים און קליינבירגערלעכן אַריסטאָקראַטיזם.

30 נאָוועמבער

די פאַרוואַלטונג פון פּראָפּעסיאָנעלער דרוקער-אַרב-טער-געזעלשאַפּט מעלדעט, דאָס שבח (2טן דעצעמבער) א.ס. 6 אַז' אָונט וועט פאַרקומען אין שלאָסבערגס זאַל (אַסטראָוואַר) 37) אַן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון אַלע מיטגלידער.

טאָג-אַרדענונג: 1) באַריכט פון דער פאַרוואַלטונג, 2) אַ פאַרטראַג וועגן די צילן און אויפגאַבן פון די פּראָ-פּעסיאָנעלע פאַריינען, 3) וואַלן פון אַ רעוויזאָנס-קאָמיטע.

„פאלקסצייטונג“, ווילנע.

1 יאנואר

אין דער נאכט אויף XII/30 האָט פּאָליציי געמאַכט אַן אונטערזוכונג אין דער וווינונג פון סעקרעטאַר פון סעוועראַ-זאַפּאַדניי גאַלאַס" ק. מאַרקאַוו (מ'האַט קיין זאַך ניט געפונען), און ביי דעם מענטראַנפּאַזש פון ציונסקאַנס דרוקעריי, ווו עס דרוקט זיך די צייטונג. מ'האַט ביי אים צוגענומען ביי אַ פּוד פּאַרטיידענע עסטאַמפּן.

6 יאנואר

די פּאַרוואַלטונג פון ווילנער דרוקעריי = אַרבעטער-געזעלשאַפט מעלדעט: אַזוי ווי די פּאַרהאַנדלונגען מיט ה' זשירמונסקי (ווילנער גאַס) וועגן העכערן שכירות זיין מאַ-שיניסט, האָבן צו קיין רעזולטאַט ניט געבראַכט, נעמט זי אַראָפּ פון זיך די פּאַראַנטוואָרטלעכקייט.

13 יאנואר

היינט דעם 14טן יאנואר (א. ס.) וועט פּאַרקומען אין „מענגי-שבת“ אַן אַלגעמיינע פּאַרוואַלטונג פון ווילנער פּרעסיאָנעלער, דרוקער-אַרבעטער-געזעלשאַפט. איינטריט נאָר מיט מיטגלידס-קאַרטן. אַנפּאַנג 7 אָוונט. — פּרעסיאָנעלער דעם 12טן יאנואר איז אויף די ווילנער פּאַבריקן פּאַרגעקומען די וואַלן פון די באַפּולמעכטיקטע. פון די אַרבעטער אין מצ'ס דרוקעריי איז אויסגעוויילט געוואָרן דער זעצער לעוויין.

16 יאנואר

די טעטיקייט פון די פּראָפּ' פּאַריינען האָט די ער-שטע זייט געטראָגן אַ ריין פּראַקטישן כאַראַקטער ניט ווילן די פירער האָבן עס באַוווּסטזיניק און פּרינציפּיעל געטאָן אַזוי, נאָר סטיכיש און אָן באַוווּסטזיין פון די פירער. און אויב ביי די דרוקער קומט אויס צו הערן אַ מיי-נונג, אַז אונדזערע פּאַריינען דאַרפן זיך שטעלן פאַר אַן אידעאַל די ענגלישע טרייד-יוניאָן, איז דאָך דאָס אַן אויס-נאַם, וועלכער ערקלערט זיך מיט דעם, וואָס אַ טייל דרו-קער איז בכלל געשטימט אָפּאַזיציאָנעל צו אונדזער אַרגאַ-ניזאַציע. וועגן די איבעריקע פּאַכן איז אַזאַ מיינונג ניטאָ.

7 פעברואר

די פּאַרוואַלטונג פון פּראָפּ' דרוקעריי = אַרבעטער-גע-זעלשאַפט מעלדעט: 1) אַלע חברים פון אַנדערע שטעט און אויך די פּראָפּ' דרוקער-פּאַריינען, אַז איבער די גרויסע צאָל אַרבעטסלֶאָזע זאָל מען אין ווילנע ניט פּאַרן און אויך ניט האָפּן אויף מאַטעריעלער שטיצע, ווילן אין קאַסע פון פּאַריין איז דאָ אַ דעפיציט, 2) אַז אַלע מיטגלידער פון פּאַריין זאָלן אין די נאָענטסטע 10 טעג רעגולירן זייערע

חשבונות מיט דער פּאַרוואַלטונג, ווילן מיר דאַרפן האָבן אַ באַריכט פאַר דער אַלגעמיינער פּאַרוואַלטונג.

20 פעברואר

די פּאַרוואַלטונג פון ווילנער פּאַריין פון דרוק-אַרבע-טער האָט באַטראַכט אויף איר זיצונג דעם אויפרוף, צו אַלע דרוקער און דרוקערייען און האָט אַרויסגעטראָגן פּאַלגנדיקע רעזאָלוציע: 1) די באַשולדיקונג, אַז אין דער פּאַרוואַלטונג באַטייליקן זיך פּערזאָנען, וועלכע האָבן קיין שניכות ניט צום דרוקער-פּאַך און וועלכע שטייען בכלל אָן דער זייט פון אַרבעטער-קלאַס, איז דורכאויס ניט קיין דערוויזענע און די פּאַרוואַלטונג פּאַרוואַרפט זי, 2) די פּאַר-וואַלטונג געפינט, אַז אַפילו אין די ראַמען פון געזעץ פון 1904 מערץ קען מען אַוועקשטעלן די פּאַרטיידיקונג פון די אַרבעטער-אינטערעסן אַ סך בעסער, איידער ביי אומלע-געלע באַדינגונגען. די הוצאות, וועלכע זיינען פּאַרבונדן מיט דער עקסיסטענץ פון פּאַריין האַלט זי פאַר אומבאַדינגט נייטיקע און פּרוכטבאַרע, 3) די פּאַרוואַלטונג אָנערקענט ווייטער, אַז די פּאַרטיידיקונג פון די אַרבעטער-אינטערעסן איז ניט אַ פשוטע „מאָגן-פּראָגע“, נאָר נעמט אַרום אַלע זיינן פון אַרבעטער-לעבן, דעריבער קען ניט דער פּראָפּ-סיאַנעלער פּאַריין שטיין בלייבן גלייכגילטיק צו „פּרינציפּן“, 4) באַטראַכטנדיק באַזונדער די פּראָגע פון אייניקע געווע-זענע מיטגלידער פון פּאַריין צו אַרגאַניזירן צוגלייך מיט דעם שוין לעגאַליזירטן פּראָפעסיאָנעלן פּאַריין אַן אומלע-גאַלן אויף צו קעמפּן מיט אים, געפינט די פּאַרוואַלטונג, אַז דיזע פּראָגע איז אַזאַ אַרבעט, וועלכע דעזאַרגאַניזירט די אַרבעטער-באַוועגונג און ברענגט שאַדן דער גאַנצער אַרבעטער-זאַך.

23 פעברואר

דעם פעברואר האָט די פּאָליציי געמאַכט אַן אונטער-זוכונג אין מצ'ס דרוקעריי, קיין אומלעגאַלעס ניט געפונען, מ'האַט אַרעסטירט אַ זעצער, ביי וועלכן מ'האַט געפונען אַ רעוואָלווער.

24 פעברואר

די פּאַרוואַלטונג פון פּראָפּ' געזעלשאַפט פון דרוקעריי = אַרבעטער מאַכט אויפּמערקזאַם אַלע זעצער, אַז אַזוי ווי עס קומט פאַר אַ סכסוך ביי די אַרבעטער-זעצער מיט דער אַדמיניסטראַציע פון קיעווער צייטונג „דאָס פּאַלק“ — די גרינדער פון דער געזעלשאַפט „היהודי“ — זאָל קיינער ביז די פּאַרהאַנדלונגען וועלן זיך ניט ענדיקן אויף די שטעלעס ניט פּאַרן און ניט פּאַרנעמען זיי.

25 פעברואר

די פּאַרוואַלטונג פון ווילנער דרוקעריי-אַרבעטער-גע-זעלשאַפט מעלדעט, אַז איר וווינונג, וועלכע איז געווען אויף סיראַטסקי גאַס הויז נומ' 14 וווינונג 12 איז איבער-געצויגן אויף סאַדאַווע גאַס הויז 11 וווינונג 8.

וויילנער כראָניק

מ'גייט אונז איבער, אַז ס'איז ניט ריכטיק די ידיעה, וועלכע איז געווען אָפּגעדרוקט אין „וויילנער כראָניק“ 291 וועגן דעם אָביסק אין מצ'ס דרוקעריי. קיין רעוואָלוציער ביי דעם לייגער (און ניט זעצער), וועלכן מ'האַט אַרעסטירט האָט מען ניט געפונען.

אַבריוו אין רעדאַקציע

מיר, אַ גרופּע אַרבעטער-דרוקער, בעטן צו ערקלערן פּאָליגנדיקעס: וויסנדיק, אַז די פירמע מעסאקסידי „קערטש“ איז באַיקאַטירט, ווייל דער זון פון אייגנטימער פון דער פּאַבריק האָט גענומען אַן אַקטיוון אָנטייל אין פּאַגראַם אין קערטש, און אַזוי ווי ס'באַמערקט זיך, אַז די באַפעלקערונג האָט ווידער גענומען געברויכן דעם טאַבאַק און פּאַפּיראַסן פון דער אויבנדערמאָנטער פירמע, אַלזאָ בעטן מיר צו אַנטוואַרטן אין דער פרעסע, צי איז נאָך גילטיק דער באַיקאַט אָדער ניט.

1 מערץ

די פּאַרוואַלטונג פון ווילנער פּראָפּ' דרוקעריי-אַרבע-טער-געזעלשאַפט מעלדעט, אַז שבת, דעם 3טן מערץ, 7 אַז אָונט וועט פּאַרקומען אין סליאַזבערגס זאַל אַן אַלגעמיינע פּאַרזאַמלונג.

דער טאָג = אַרדענונג: 1) באַריכט פון פּאַרוואַלטונג, 2) אַרבעטסלאָזיקייט, 3) קלייבן אַ רעוויזיאָנס-קאָמיסיע.

איינטריט נאָר מיט מיטגלידס-ביכלעך. (אין דער זעלבער צייטונג איז פּאַראַן אַ געלט-רע-כענונג פון ווילנער 1טן פּראָפּ' פּאַריין פון איינבינדעריי-אַרבעטער).

5 מערץ

אַ דרוקער-פּאַרזאַמלונג אין ווילנע.

דעם 4טן מערץ איז פּאַרגעקומען אַן אַלגעמיינע מיט-גלידס-פּאַרזאַמלונג פון פּראָפּ' דרוקער-פּאַריין. ווי נאָר איי-נער פון די פּאַרשטייער פון פּאַרוואַלטונג האָט געעפנט די פּאַרזאַמלונג אויף יידיש, האָט דער פּאָליציי-פּאַרשטייער געמאָלדן, אַז ער האָט באַקומען אַ באַפעל בשום אופן ניט צו דערלאָזן ריידן אויף יידיש. אויסהערנדיק די מעלדונג, האָט די פּאַרזאַמלונג אין נאָמען פון 150-160 אָנוועזנדיקע אַרבעטער איינשטימיק אַרויסגעטראָגן אַ רעוואָלוציע, אין וועלכער זי ווענדט זיך צו דער סאַצ'דעמאָקראַטישער פּראַקציע מיט אַן אַנטשיידענעם פּראָטעסט קעגן דעם וויל-קיר פון דער אַרמיניסטראַציע, וועלכע ערלויבט ניט צו ריידן אויף פּאַרזאַמלונגען יידיש און פּויליש-ד"ה אויף די איינציקע שפּראַכן, וועלכע די היגע אַרבעטער קענען פּאַרשטיין, און בעט אַרמיניסטראַגן אַן אַנפּראַגע אין דומע וועגן די דאָזיקע פּאָליציי-שע פּאַרסאָלוגנען.

אייניקע רעדנער האָבן ניט געקענט נעמען קיין וואָרט, ווייל זיי ריידן קיין רוסיש ניט. מער ניט ווי די רעוואָלוציעס האָט מען, לויט דער פּאָדערונג פון דער פּאַר-זאַמלונג, איבערזעצט אויף יידיש.

דער באַריכטס = אָפּגעבער האָט אין קורצע שטריכן פּאַרגעשטעלט די טעטיקייט פון דער פּאַרוואַלטונג און אַנ-געוויזן אויף דעם גרויסן אינדיפּערענטזום פון די מיטגלי-דער צו זייער אייגענעם פּאַריין. זיי פּאָדערן אַן אַלגעמיינע פּאַרזאַמלונג — און ווען די דאָזיקע פּאַרזאַמלונג איז ענד-לעך צווישן געוואָרן, איז דער גרעסטער טייל מיט-גלידער ניט געקומען און מ'האַט געמוזט אָפּלייגן די פּאַר-זאַמלונג אויף אַ צווייטן מאָל. און אויך איצטער, אינעם צווייטן מאָל איז געקומען נאָר אַ טייל פון די פּאַריינס-מיטגלידער. פון דער גאַנצער צאָל מיטגלידער (העכער 550, פון זיי אַרום 8 פּראָפּ' קריסטן) צאָלן נאָר 50 פּראָפּ' און גראַדע די אַרבעטער, וואָס פּאַרדינען ווייניקער, צאָלן בע-סער. דער פּאַריין האָט ניט קיין שום שטריקן = פּאַנד און קיין פּאַנד פּאַר אַרבעטסלאָזע, און האָט נאָך אַ שטענ-דיקן דעפיציט. די טעטיקייט פון דער פּאַרוואַלטונג האָט זיך אַרויסגעוויזן הויפטזעכלעך אין רעגולירן די באַצוינגען צווישן די דרוקער-אַרבעטער און די ב"ב, קיין קולטור-אַר-בעט האָט זי ניט געקענט פירן איבער פּאָליציי-שע באַ-דינגונגען.

פּדי אויפצוהייבן דעם אינטערעס צום פּאַריין ביי די מיטגלידער האָט די פּאַרוואַלטונג באַשטימט איינצולאָרן אויף אַ ריי זיצונגען מיט באַראַטונגס-רעכט פּאַרשטייער פון די דרוקערייען, וועלכע וועלן דערמיט פּאַראַינטערעסירן די ברייטע מאַסן מיט דער טעטיקייט פון פּאַריין. דערביי איז אָנגעוויזן געוואָרן אויף דער מעגלעכקייט פון אַלאַקאָנט און בפרטיות איז אַרומגערעדט געוואָרן דער לאַקאָנט פון די מאַסקווער דרוק = אַרבעטער; ס'איז איינשטימיק אָנגענומען געוואָרן אַ רעוואָלוציע מיט אַ ברידערלעכן גרוס צו די קעמפנדיקע חברים און מיט אַ באַשטימונג אונטערצוהאַלטן זיי מאַראַליש און מיט מאַטעריעלע מיטלען.

דער באַריכטס = אָפּגעבער האָט אויך ערקלערט, אַז איינדיקן דאַרף פּאַרקומען די אַלרוסלענדער קאָנפּערענץ פון די דרוק-אַרבעטער, וועגן וועלכער עס וועט צונויפגע-רופן ווערן אַ ספּעציעלע נאָרזאַמלונג. די פּאַרזאַמלונג גייט איבער צום צווייטן פונקט פון טאָג-אַרדענונג—צו דער אַרבעטסלאָזיקייטס-פּראַגע.

דאָ האָבן אייניקע רעדנער פּאַרגעשטעלט נאָך אַ מער טרויעריקן בילד פון גלייכגילטיקייט און אינדיפּערענטזום פון די אַרבעטנדיקע דרוקער-אַרבעטער צו זייערע אַרבעטס-לאָזע חברים. מענטשן גייען אַרום און הונגען — און קיין שום הילף באַקומען זיי ניט. די פּאַרוואַלטונג האָט אַרויס-געלאָזן אַן אויפרוף צו העלפן די אַרבעטסלאָזע, נאָר כמעט קיינער האָט דערויף זיך ניט אָפּגערופן. מ'האַט גערעדט אויף די פּאַבריקן וועגן אַרבעטסלאָזיקייט, און ס'האָט איין

פאבריק האָט אַרײַנגעטראַגן 3 רובל מיט קאַפּ. ס'איז צו= נויפגערוּפן געוואָרן אַ ספּעציעלע פּאַרזאַמלונג פּון די רוסישע זעצער און מ'האַט ווידער גערעדט וועגן דער לאַגע פּון די אַרבעטסלאָזע, נאָר די פּאַרזאַמלע האָבן מיט זייער לײכטזיניקן פּאַרהאַלטן זיך צו דער פּראַגע אַרויסגעוויזן, אַז זיי טראַכטן גאָר ווייניק וועגן זייערע חברים, וואָס זײַנען געבליבן אָן אַרבעט און האָבן דערמיט אַרויסגערוּפן אַ שטאַרקן פּראָטעסט פּון די אַנוועזנדיקע אַרבעטסלאָזע.

די איצטיקע פּאַרזאַמלונג האָט אַרויסגעוויזן מער מיטגעפיל צו די אַרבעטסלאָזע און האָט באַשטימט אָפּצו= געבן פּאַר זיי די שכירות פּון אַ האַלבן טאַג אַרבעט. אַם ענדע איז אויסגעקליבן געוואָרן אַ רעוויזיאָנס= קאָמיסיע.

א. ס.

20 מערץ

אַ בריוו אין רעדאַקציע.

געערטער ה' רעדאַקטאָר!

מיר בעטן אָפּדרוקן אין היינטיקן נומער פּאַלגנדיקע מעלדונג: צוליב טעכנישע אורזאַכן האָבן מיר ניט געקענט געבן קיין ענטפּער אויף דעם אַרטיקל, פאַרוואָס איז אונד= זער צייטונג ניט אַרויס דיון מאַנאַט?

אַן ענטפּער אויף אים וועלן מיר געבן אין די נאָ= ענטסטע נומערן.

די פאַרוואַלטונג פּון פּראָפּעס' דרוקעריי= אַרבעטער=געזעלשאַפּט.

25 מערץ

וויסנער כראָניק.

דינסטאָג, דעם 22סטן מערץ, האָט דאָס ביוראָ פּון פּראָפּ אײַנבינדער=פאַריין צונויפגערוּפן אַ פּאַרזאַמלונג פּון די מיטגלידער פּון פאַריין אויף צו באַטראַכטן די פּראַגע וועגן דער קאַנפּערענץ פּון אַלע דרוקער און אײַנבינדער. די פּאַרזאַמלונג האָט באַשטימט צו שיקן אײַן דעלעגאַט אויף דער קאַנפּערענץ.

1 אפריל

נעקראָלאָג.

די אַרבעטער פּון סירקנס דרוקעריי זײַנען מיט אַ טיפּן טרויער מודיע די קרובים, חברים, פּריינד און באַקאַנטע וועגן דעם, וואָס נאָך אַ לאַנגער שווערער קראַנקייט איז אין עלטער פּון 44 יאָר געשטאַרבן דער חבר לעאָן בן שלמה לעוויין.

דער ארון וועט אַרויסגעטראָגן ווערן פּון יידישן שפיטאַל זונטאָג, דעם 1טן אַפּריל 3 בײַטאַג.

14 אפריל

פאַרוואָס איז די צײַטונג ניט אַרויס מאַנאַט אָג?

(אַן ענטפּער פּין דער פאַרוואַלטונג פּון פּראָפּ' דרוקעריי= פאַריין אויף דעם אַרטיקל אין פּײַז נומ' 311).

די פאַרוואַלטונג קלערט אויף, אַז זי האָט פאַרווערט אַרויסגעגעבן דעם נומער (כאַטש ער איז שוין געווען אויס= געזעצט) האַלטנדיק, אַז די יום=טוב=טעג געהערן אַלס רח= טעג פאַר די אַרבעטער און דורך ערלויבן אַרבעטן וואַלט אײַנ= געפירט געוואָרן יום=טוב=אַרבעט בײַ אַלע צײַטונגען.

אויף אַן אָרדנטלעכער זיצונג פונעם גאַנצן ביוראָ (9 מאַן), וועלכע איז פאַרגעקומען דעם 19 מערץ, איז די פּראַגע ווידעראַמאַל באַטראַכט געוואָרן און עס איז באַ= שטעטיקט געוואָרן די באַשטימונג פּון דער עקסטרא=זיצונג פּון 18טן מערץ. דערבײַ איז געגעבן געוואָרן דער מינדער= היינט (4 מאַן) דאָס רעכט צו פאַרעפּנטלעכן אַ מאַטיווירטע רעזאָלוציע.

די רעזאָלוציע פּון דער מינדערהייט

פּון פאַרוואַלטונג.

זײַענדיק אינגאַנצן אײַנשטימיק מיט דער פּאַקטישער זײַט פּון דעם ענטפּער, געפינט די מינדערהייט פאַר גײטיק מיט דער ערלויבעניש פּון פאַרוואַלטונג פאַרעפּנטלעכן פּאַלגנדיקע רעזאָלוציע:

נעמענדיק אין באַטראַכט: (1) אַז אַרויסלאָזנדיק די צײַטונג מאַנאַטאָג, האָט די אַדמיניסטראַציע דערמיט געשטערט דעם אײַנגעפירטן 3טעגלעכן יום=טוב=רו; (2) אַז ווילנדיק אַרויסלאָזן די צײַטונג מאַנאַטאָג, האָט די אַדמיניסטראַציע ווייניקסטנס געדאַרפט אָנפּרעגן די פאַרוואַלטונג; (3) אַז פּון דער צווייטער זײַט, איז די פליכט פּון דער פאַרוואַלטונג געווען באַצײטנס זיך דערוויסן וועגן דער באַשטימונג פּון דער אַדמיניסטראַציע פּון פּײַז וועגן אַרויסלאָזן די צײ= טונג מאַנאַטאָג און אין דער צײַט אָננעמען מיטלען קעגן דעם און ניט פאַרווערן אַרויסלאָזן אַ שוין אינגאַנצן פאַר= פּערטיקטן נומער — געפינט די מינדערהייט, אַז די פאַרוואַלטונג האָט זיך געדאַרפט רעכענען מיט דער לאַגע ווי מיט אַ פאַרגאַנגענעם פּאַקט און ניט אַרויפלייגן אַ פאַר= ווער אויף שוין אַ פאַרטיקער צײַטונג — אַרויסלאָזן דעם נומער מיט אַ מעלדונג, אַז דער נומער איז אַרויס צוליב דעם פאַרזען פּון פאַרוואַלטונג.

— די רעדאַקציע פּאַלעמזירט מיט דער פאַרוואַלטונג און ערקלערט, אַז די אַרבעטער האָבן פּרינציפּליק מסכים געווען צו קומען אַרבעטן, ניט זײַענדיק געצווינגען, ניט מורא האָבנדיק ניט פאַרן אָפּזאָגן זיי, ניט פאַר שטראַפּירן, און ווען זיי זײַנען ניט קונדן אויף דעם דאָך געקומען, האָבן זיי עס געטאָן איבער מאַטיוון, וועלכע האָבן קיין שום שניכות ניט צו די באַצײגונגען צווישן קאַפיטאַל און אַרבעט.

ז ע ין = מ א ש י נ ע

דער דײַטשער צענטראַל-פארבאנד פון בוך-דרוקער.

דער אַרטיקל רעדט אַרום דעם באַריכט פון צענטראַל-פארבאנד פון די דײַטשע בוך-דרוקער, וואָס איז צוגעשטעלט געוואָרן צו דער קאָנפערענץ פון פארבאנד, און וועלכער איז געווינדעט דער אַנטוויקלונג און פארשפרייטונג פון דער זאַץ-מאַשין.

די טעכניק פון דער מאַשין מאַכט גוואַלדיקע באַר-שריטן און גלייכצייטיק דערמיט וואַקסט די אַרבעטסלאָזי-קײַט פון די האַנט-זעצער.

דער געדאַנק וועגן פאַרווערן די מאַשינען איז אַרע-אַקציאָנערע אַוטאָפּיע, אָבער ס'מוז געזאָרגט ווערן דערפאַר, אַז דער פראָצעס זאָל ניט אָננעמען קײַן באַראַקטער כּוון אַ קאַטאַסטראָפּע.

מען דאַרף פּאָדערן, אַז: (1) צו דער זאַץ-מאַשין זאָלן צוגעלאָזן ווערן נאָר האַנט-זעצער אָדער לערנינגלעך אין די לעצטע 3 חדשים פון זייער לערע און אין דער ער-שטער ריי פון די אייגענע זעצער, (2) דאָס לערנען דאַרף געדויערן 3 חדשים און דער באַלעבאָס דאַרף פאַר די 3 חדשים צאָלן די שכירות ווי פאַר אַ האַנט-זעצער, (3) דער אַרבעטס-טאַג דאַרף זײַן אין צײַטונגס-דרוקערײַען 8 שעה און אין ביכער-דרוקערײַען 9 שעה, (4) די שכירות דאַרפן זײַן מיט 25 פראָצ' מער בײַ 8 שעה און מיט 30 פראָצ' בײַ 9 שעה אַרבעט.

דער מחבר פון אַרטיקל ב. ק. האַלט, אַז די פּאָדע-רונגען וועגן צולאָזן נאָר האַנט-זעצער זיך לערנען, זײַנען באַרעכטיקט נאָר אין זאַע איבערגאַנגס-צײַט ווי ס'לעבט איצט איבער דער זעצער-פּאַך, ווייל בכלל איז אַן אומזין צו פּאָדערן פון אַ מענטשן, וועלכער וויל ווערן אַ מאַשין-זעצער, און וואָס מ'קען זיך אויסלערנען אין 3 חדשים, ער זאָל זיך לערנען האַנטזעצער אַ פאַר יאָר און ערשט דער-נאָך איבערגיין צום מאַשין. אויב ס'איז מעגלעך דאַרף מען נעמען צום מאַשין פון די אייגענע האַנטזעצער, מען טאָר אָבער ניט צווינגען, ווייל מען מוז זיך רעכענען מיט דער אינטעליגענץ פון מענטשן פון וואָס ס'איז אָפהענגיק די פראָדוקטיוויטעט פון דער מאַשין.

דער מחבר פונעם אַרטיקל זאָגט זיך אויך אַרויס קעגן פּאָדערן פאַר די אַנטזאָגטע האַנטזעצער 2 אָדער 3 חדשים אַנטשעדיקונג אין פאַל פון ברענגען אַ זאַץ-מאַשין, ווי מען רעדט אין די זעצער-קרייזן אין ווילנע, און וועלכע דער דײַטשער צענטראַל-פארבאנד האָט ניט אַרויסגעשטעלט, ווייל דאָס וואַלט גוואַלדיק פארטיערט די קאַסטן פון אַ זאַץ-מאַשין.

אַזעלכע פּאָדערונגען קען מען אפשר דורכפירן אין איין דרוקערײַ אין איין שטאָט, אָבער ... וואַלט אזאָ טאַקטיק אָנגענומען דער אַלרוסלענדער זעצער-פארבאנד, וואַלט מען אים געדאַרפט אַרײַנטראָגן

אין דעם רײַטער פון די פאַרשימלטע צעכן, די מעשה דערפון איז אָבער, אַז אַ הײַפּל האַנטזעצער פון איין דרו-קערײַ קען זיך אַרומטראָגן מיט אַזעלכע פּאַנטאָזיעס, זאָלן זיך אָבער צונויפפאַרן דעלעגאַטן פון אַלע רוסלענדער דרו-קער, זאָל מען דערפון רײַדן ניט פאַר ווילנע, נאָר פאַר דער גאַנצער וועלט, וועט מען זיך שעמען אַזעלכע פּאָדערונגען צו פאַרטיידיקן. אַז די רעגירונג פאַרגרעסערט די גרענעץ-אַפּצאלונגען אויף אויסלענדישע מאַשינען, זאָגט מען, אַז דאָס איז רעאַקציאָנער, אַז זי האַלט אָפּ די אַנט-וויקלונג פון דעם גאַנצן לאַנד, און דאָ קומען אַנטוויקלטע פראָלעטאַריער און לײַגן אַרויף אַן אַפּצאלונג פון 20 פראָצ' אויף מאַשינען.

...דער טעות פון די ווילנער זעצער נעמט זיך אָט פון וואַנען: פאַרסטראַכירן דעם אַרבעטער פון אַרבעטסלאָ-זיקײַט קען אין דאַרף די גאַנצע געזעלשאַפּט, די מלוכה, אָבער ניט יעדער איינציקער קאַפיטאַליסט זײַנע געוועזענע אַרבעטער. און נאָך איין זאַך דאַרפן געדענקען די ווילנער זעצער: זייער באַגרענעצונג איז דאָך נאָר פאַר די אַלטע דרוקן מיט האַנטזעצער. זאָל איינער עפענען אַ נייע דרוק ניט זאַממאַשינען, וועט ער פאַרקאַנקורירן די אַלטע דרו-קערײַ מיט האַנטזעצער און זיי וועלן דאָך בלייבן אַן אַרבעט; זיי וועלן דאָך ניט קענען פאַרווערן די קאָנקורענץ. דער מחבר פון אַרטיקל האַלט, אַז מען דאַרף פּאָדערן, אַז בײַם איינפירן אַ זאַץ-מאַשין זאָלן די בײַב מעלדן מיט 4 אָדער 6 וואָכן פריער, ווייל האַנטזעצער ווערט אַלץ שווע-רער צו קריגן אַרבעט און דעריבער דאַרף מען האַבן אַ לענגערע צײַט צו זוכן אַרבעט.

10 מא י

”די ערשטע אַלרוסלענדער קאָנפערענץ פון די דרוקער-פאַרייניגען”

ס'ווערן אויסגערעכנט די צאָל דעלעגאַטן פון 45 שטעט, פון ווילנע-3 דעלעגאַטן (וואַרשע-5, גראַדע-1, ביאַליסטאָק-1, לאָדז-2, פעטריקאו-1, קאַוונע-2, מינסק-1, מאָסקווע, כעטערבורג א"אנד).

פון 83 פאַרייניגען זײַנען געווען פאַרטראָטן-57. דע-לעגאַטן זײַנען געווען-71, דערין: 26 מענשעוויקעס, 4 באַלשע-וויקעס, 8 בונדיסטן, 3 פּוילישע סאָצ' דעמ', 7 סאָצ' רעוואָ-לוציאָנערן, 4 עסעס, 1 סיימיסט, די איבעריקע אומפאַר-טיישישע און מיטפילנדיקע. די גרעסטע מערהײַט אַרבע-טער, דערין 34 זעצער. אינטעליגענטן זײַנען געווען אינגאַנצן 5 מאַן. די דורכשניטלעכע אַנטוויקלונגס-שטופּע פון די דעלעגאַטן דאַרף מען רעכענען פאַר אַ הויכע. זיי האָבן זיך אויסגעצײכנט פונאַדערגעקליבן אין די פראַגן און געוויסט צו שטעלן זיך העכער פון די ענג פאַכאָווע און קליינטשינקע אינטערעסן.

די קאָנפערענץ האָט זיך געשטעלט זייער אַ וויכ-טיקע אויסגאַבע: צוגרייטן די באַשאַפונג פון אַן אַלרוס-

לענדער דרוקער-פאריין, אועלכע פאריינען, וועלכע זאלן ארומנעמען א גאנצן פאך, האבן מיר נאך ניט אין רוסלאנד, קיינער וועט זיך געוויס ניט חידושן, וואס די דרוקער געהערט די ערשטע החלטה. דערצו זינען דא עטלעכע אורזאכן. ערשטנס, געהערט די דאזיקע פראפעסיע אין רוסלאנד צו די מער פארגעשריטענע, באוויסטיניקע, קאמפסלוטיקע שיכטן פון דעם ארבעטער-קלאס, און ווי מיר זען, איז שוין ארגאניזירט א העלפט פון אלע ארבעטער פון דעם דאזיקן פאך. צווייטנס, א גרויסער פראצענט (אריבער 60 פראצענט ארגאניזירטע) פון די דרוקער איז קאנג-צענטרירט אין די הויפטשטעט. אט דאס אלץ פארגרינגערט פאר זיי די מעגלעכקייט פון אן אלרוסלענדער פארייניקונג.

די אורזאכן אבער, וועלכע טרייבן זיי צו אזא פאר-איניקונג, ליגן אין דער פארשארפונג פון דעם עקאנאמישן קאמף פאר דעם לעצטן יאר, אין דער באדערפעניש פון א צענטראלע אנפירונג פון דעם קאמף, אין דער נויטיקייט צו רעגולירן און איינפירן א איינהייטלעכן כאראקטער פון די ארבעטס-באדינגונגען, איינשטעלן אומגעפער א גלייכן טאריף פאר אלע שטעט און אויסצוארבעטן אלגעמיינע מיטלען אויף צו קעמפן קעגן דער ארבעטסלאזיקייט. די דאזיקע אלע פראגן — וועגן שטרייקן, באיקאטן, וועגן העלפן די ארבעטסלאזע, שטיצן מיט די געלט ביים אריבערפארן פון איין ארט אויפן צווייטן — האבן פארגנומען דעם ערשטן ארט אין דער טאג-ארדענונג נעבן דער פראגע וועגן אן אלרוסלענדער פארייניקונג און זינען אזוי ענג פארפלאכטן געווען צווישן זיך, אז דער קאנפערענץ האט געקאסט מי אויסצוארבעטן א סדר אויף צו באטראכטן די פראגן, ביי וועלכן די דעבאטן וועגן איין פראגע זאלן אמווייניקסטן בארירן אנדערע גאנצע פראגן.

אין דער פראגע וועגן צענטראליזאציע פון דער פראפ' באוועגונג אדער אויטאנאמיע פון די ארטיקע פראפ' פאריינען, איז פארגעקומען זייער היציקע דעבאטן. דער גרעסטער טייל דעלעגאטן איז געווען פאר דעם אז אן אלרוסלענדער פאריין קען זיך באזירן נאר אויף טעריטאריעלע רעלע פאריינען. די ביורא האט פראיעקטירט 15 אועלכע פאריינען, דערין איינער פאר פוילן, איינער פאר דעם צפון-מערב געגנט, 3 פאר דרום-מערב און דרום אאז"וו.

די ארגאניזאציע-ביורא איז געשטאנען אויפן שטאנדפונקט, אז מען זאל איינפירן ווי ווייט מעגלעך די צענטראליזירונג, אנדערע זינען געווען דערפאר, אז אפילו דער קלענסטער שטרייק קען אנדערש ניט ערקלערט ווערן, סידן מיט דעם הסכם פון דער טעריטאריעלער פארוואל-טונג. אבער די גרעסטע מערהייט האט געהאלטן, אז אועלכע תקנות וועלן פאראליזירן יעטוידער טעטיקייט פון די ארטיקע פאריינען און ס'וועט שטערן דעם עקאנאמישן קאמף, ווייל ביז מען וועט זיך צוזאמענריידן, וועט מען דורכלאזן די גינסטיקע געלעגנהייט פאר א שטרייק. די טעריטאריעלע פארוואלטונגען קען מען איבערלאזן נאר די

פונקציעס פון א אינפארמאציע-ביורא, פון אן אפארט וועלכער בינדט צונויף צווישן זיך די ארטיקע פאריינען. ס'איז אנגענומען געווארן א פשרה-רעזאלוציע: קאנפערענצדיק אין פרינציפ די נויטיקייט צו צענטראליזירן דעם גאנצן שטרייק-קאמף אין די הענט פון א טעריטאריאלער פארוואלטונג, אבער נעמענדיק אין אכט די ארגאניזאציעלע, פאליטישע און געאגראפישע באדינגונגען לאזט די קאנפערענץ אפן די פראגע און לאזט איבער די טעריטאריאלע צוזאמענפארן פעסטצושטעלן דעם קריטעריום וועגן דעם, וועלכע שטרייקן דארפן ערקלערט ווערן דורך די ארטיקע פארוואלטונגען און וועלכע דורך די טעריטאריאלע.

נאכן צוזאמענרופן טעריטאריאלע צוזאמענפארן, דארף זאךקומען ניט שפעטער ווי אין א יאר ארום אן אלרוסלענדער צוזאמענפאר.

ס'איז אויסגעקליבן געווארן א צענטראל-ראט פון 9 פערזאן אין וועמעס קאסע די פאריינען דארפן מאנאטלעך צושיקן 5% פון זייערע מיטגלידס-אפצאלונגען.

ס'איז אויך באהאנדלט געווארן די פראגע וועגן ריזע-שטיצע און הילף פאר ארבעטסלאזע. וועגן ריזע-שטיצע האט מען באשלאסן:

דער צענטראל-ראט טיילט פונאנדער 4 מאל אין יאר הוצאות אויף ריזע-שטיצע צווישן אלע פאריינען רעכענדיק זיך מיט דעם סכום געלט וואס געפינט זיך אין קאסע. רעכט אויף ריזע-שטיצע האט יעדער מיטגליד, וואס האט געצאלט 3 חדשים מיטגלידס-אפצאל און ער פארט מיט דער ערלויבניש פון דער פארוואלטונג.

וועגן שטיצן ארבעטסלאזע: די נויטיקייט צו פויעלן סיי ביי די בייב סיי ביי די ארבעטער, אז אנקומען אויף א שטעלע קען מען נאר דורך דער פארמיטלונג פון פאריין.

ביים פאריין פירט זיך א רעגיסטראציע פון אלע ארבעטסלאזע, סיי מיטגלידער, סיי ניט-מיטגלידער. ביים שיקן אויף א שטעלע, רעכנט מען זיך נאר לויט דער ריי ווי זיי זינען פארשריבן, ניט מאכנדיק קיין אונטערשייד צווישן מיטגלידער און ניט-מיטגלידער, נאר וועלכע דארפן זיך פארפליכטן אריינצוטראטן אין פאריין. די שטרעבונג, אז אויף שטעלעס זאלן געשיקט ווערן אין דער ערשטער ריי נאר מיטגלידער איז דורכגעפאלן.

אין א געוויינלעכער צייט ווערט ארויסגעגעבן אונטערשטיצונג נאר מיטגלידער, אין דער צייט פון א מאסן-ארבעטסלאזיקייט אויך ניט-מיטגלידער. אבער מיט דער ערלויבעניש פון דער אלג' פארזאמלונג, אבער ארויסגעבן שטיצע די, וועלכע האבן געליטן פון פאליטישן און עקא-נאמישן קאמף איז די ביורא דורכאויס באפולמעכטיקט.

טאריף-פראגן: די ארבעטס-צייט און יום-טוב-רו.

לענדער דרוקער-פאריין, אועלכע פאריינען, וועלכע זאלן ארומנעמען א גאנצן פאך, האבן מיר נאך ניט אין רוסלאנד, קיינער וועט זיך געוויס ניט חידושן, וואס די דרוקער געהערט די ערשטע החלטה. דערצו זינען דא עטלעכע אורזאכן. ערשטנס, געהערט די דאזיקע פראפעסיע אין רוסלאנד צו די מער פארגעשריטענע, באוויסטיניקע, קאמפסלוטיקע שיכטן פון דעם ארבעטער-קלאס, און ווי מיר זען, איז שוין ארגאניזירט א העלפט פון אלע ארבעטער פון דעם דאזיקן פאך. צווייטנס, א גרויסער פראצענט (אריבער 60 פראצענט ארגאניזירטע) פון די דרוקער איז קאנג-צענטרירט אין די הויפטשטעט. אט דאס אלץ פארגרינגערט פאר זיי די מעגלעכקייט פון אן אלרוסלענדער פארייניקונג.

די אורזאכן אבער, וועלכע טרייבן זיי צו אזא פאר-איניקונג, ליגן אין דער פארשארפונג פון דעם עקאנאמישן קאמף פאר דעם לעצטן יאר, אין דער באדערפעניש פון א צענטראלע אנפירונג פון דעם קאמף, אין דער נויטיקייט צו רעגולירן און איינפירן א איינהייטלעכן כאראקטער פון די ארבעטס-באדינגונגען, איינשטעלן אומגעפער א גלייכן טאריף פאר אלע שטעט און אויסצוארבעטן אלגעמיינע מיטלען אויף צו קעמפן קעגן דער ארבעטסלאזיקייט. די דאזיקע אלע פראגן — וועגן שטרייקן, באיקאטן, וועגן העלפן די ארבעטסלאזע, שטיצן מיט די געלט ביים אריבערפארן פון איין ארט אויפן צווייטן — האבן פארגנומען דעם ערשטן ארט אין דער טאג-ארדענונג נעבן דער פראגע וועגן אן אלרוסלענדער פארייניקונג און זינען אזוי ענג פארפלאכטן געווען צווישן זיך, אז דער קאנפערענץ האט געקאסט מי אויסצוארבעטן א סדר אויף צו באטראכטן די פראגן, ביי וועלכן די דעבאטן וועגן איין פראגע זאלן אמווייניקסטן בארירן אנדערע גאנצע פראגן.

אין דער פראגע וועגן צענטראליזאציע פון דער פראפ' באוועגונג אדער אויטאנאמיע פון די ארטיקע פראפ' פאריינען, איז פארגעקומען זייער היציקע דעבאטן. דער גרעסטער טייל דעלעגאטן איז געווען פאר דעם אז אן אלרוסלענדער פאריין קען זיך באזירן נאר אויף טעריטאריעלע רעלע פאריינען. די ביורא האט פראיעקטירט 15 אועלכע פאריינען, דערין איינער פאר פוילן, איינער פאר דעם צפון-מערב געגנט, 3 פאר דרום-מערב און דרום אאז"וו.

די ארגאניזאציע-ביורא איז געשטאנען אויפן שטאנדפונקט, אז מען זאל איינפירן ווי ווייט מעגלעך די צענטראליזירונג, אנדערע זינען געווען דערפאר, אז אפילו דער קלענסטער שטרייק קען אנדערש ניט ערקלערט ווערן, סידן מיט דעם הסכם פון דער טעריטאריעלער פארוואל-טונג. אבער די גרעסטע מערהייט האט געהאלטן, אז אועלכע תקנות וועלן פאראליזירן יעטוידער טעטיקייט פון די ארטיקע פאריינען און ס'וועט שטערן דעם עקאנאמישן קאמף, ווייל ביז מען וועט זיך צוזאמענריידן, וועט מען דורכלאזן די גינסטיקע געלעגנהייט פאר א שטרייק. די טעריטאריעלע פארוואלטונגען קען מען איבערלאזן נאר די

קעמפן ניט קעגן דער באגרענעצונג פון דער צאל
לערניינגלעך נאר קעגן זייער עקספלאאטאציע, פאדערן
אויסבעסערן זייער לאגע — אָט אויף וואָס פאַר אַ ריכטיקן
שטאַנדפּונקט די קאָנפּערענץ האָט זיך געשטעלט. זי האָט
רעקאָמענדירט פּאַלגנדע מיטלען: צונעמען לערניינגלעך
ניט יינגער פון 15 יאָר, באַשטימען פאַר זיי אַ גענוגנדע
שכירות שוין פון ערשטן טאָג וואָס זיי קומען אָן, אַשאַפּן
זיטיקע אַרבעט, פּעסטשטעלן אַ באַשטימטן טערמין פאַר
דער לער, אָדער עקאָמענס — באַזוכן אויף די לערנשוין אין
דער צייט פון דער אַרבעט אויפן חשבון פון באַלעבאַס.
צוזאַמען מיט דעם דאַרפן די אַרבעטער גופא ווי ווייט
מעגלעך קומען צו היילף די לערניינגלעך אין דעם ענין פון
זייער פּראָפּעסיאָנעלער אויסבילדונג.

מען האָט פּאַרגעלייגט אויך אַנדערע מיטלען: נאָר-
מירן די צאל לערניינגלעך, אַזוי למשל, אַז איין לערניינגל
זאָל אויסקומען אויף 5, 10, 15 אַרבעטער, פּאָדערן אַ ביל-
דונגס-צענד פאַר די לערניינגלעך, למשל אַ ציגעניש וועגן
ענדיקן אַ עלעמענטאַר-שול, נאָר די פּאַרשלאָגן זינען אָפּ-
געוואָרפן געוואָרן מיט אַ גרויסער מערהייט פון שטימען.

טאָריף = פּראָגן. די זאַץ-מאַשין. די פּראָגע,
וועלכע האָט אָנגעמאַכט אַ גאַנצן רושם צווישן די ייִדישע
זעצער אין תּחום, האָט אויף דער קאָנפּערענץ ניט אַרויס-
גערופּן קיין דעבאַטן. מ'האַט אָנערקענט, אַז מ'טאָר ניט
קעמפּן קעגן איינפירן מאַשינען. דער איינציקער מיטל
דערביי צו באַשיצן די אינטערעסן פון די אַרבעטער — האָט
די קאָנפּערענץ געפונען איז — פּאַרקירצן דעם אַרבעטס-טאָג,
פאַרגרעסערן די שכירות, אויסבעסערן די סאַניטאַרע באַ-
דינגונגען פון אַרבעט אויף די מאַשינען.

דער פּאַרשלאָג וועגן דעם, אַז אַרבעטן אויף די זאַץ-
מאַשינען זאָלן האָבן רעכט נאָר פּראָפּעסיאָנעלע זעצער —
איז פאַרוואָרפן געוואָרן. פּונקט אַזוי האָט מען אויך פאַר-
וואָרפן אָן קיינע דעבאַטן דעם פּאַרשלאָג אַרויסצוגעבן די
זעצער, וועלכע ווערן פאַרביטן אויף אַ מאַשין, אַ וועלכע
ניט איז באַלויבונג, אין דער פּאַרם פון שכירות פאַר
אַ חודש, אָנדערטהאַלבן אַזוי.

פאַרשיידענע רעזאָלוציעס. שטריקן.
פּעסטשטעלן אָן אַלגעמיינע טאַקטיק פון דעם שטריק-קאַמף
איז אוממעגלעך, זי דאַרף זיך צופאַסן צו די באַזונדער-
הייטן פון אָרט און צייט. צו די איינצייטיקע אַרויסטרעטונג-
גען פון גאַנצע שטעט און טעריטאָריעס, אַרויסטרעטונגען,
וועלכע פּאָדערן אַ באַזונדערע אָנשטרענגונג פון קרעפטן
און מיטלען פון די אַרבעטער-אָרגאַניזאַציעס — דאַרף מען
זיך באַציען מיט דער גרעסטער פּאַרזיכטיקייט און אויסגע-
רעכנטקייט. פאַר צוועקמעסיק דאַרף מען רעכענען דעם
קאַמף אויסן פאַרטיזאַנישן וועג, אין איינצלנע שטעט און
אונטערנעמונגען, מען דאַרף אָבער ניט פאַרגעסן, אַז ביי
אייניקע אומשטענדן קענען די פאַרטיזאַנישע אַרויסטרע-

אויסארבעטן און אלגעמיינעם טאריף פאר גאנץ רוס-
לאַנד האָט מען אָנערקענט איצט פאַר אוממעגלעך, איבער
די פאַרשיידנהייטן פון די אַרטיקע באַדינגונגען.

אַלס נאָענטסטע אַלגעמיינע פּאָדערונגען זינען אַרויס-
געשטעלט געוואָרן:

- 1) אַן 8 שעהדיקער אַרבעטסטאָג.
- 2) אָפּשאַפּן די איבערשטונדן, וועלכע קענען דער-
לאָזן ווערן נאָר אין אויסנאַם-פּאַלן, דורכשניטלעך ניט מער
ווי 2 שעה אין וואָך.
- 3) פאַרבייטן די שכירות פון שטיק אויף שכירות
פון צייט (קעגן דעם זינען ענערגיש אַרויסגעטראָגן די
פּעטערבורגער און מאַסקווער דעלעגאַטן, וועלכע האָבן
אויפגעוויזן, אַז אין נאָענטסטער צוקונפט וועט זיי דאָס זיין
זייער שווער דורכצופירן).

4) דעם ערשטן מאַי און אַלע זונטאָס טאָר מען
ניט אַרבעטן. פאַר ניט-קריסטלעכע אַרבעטער קען מען
פאַרבייטן די זונטאָג-רו אויף אַן אַנדער-רו-טאָג אין וואָך-
אָבליגאַטאַרישע רו פאַר אַנדערע יום-טובים איז ניט באַ-
שטימט געוואָרן, נאָר דער צענטראַל-ראַט איז באַפולמעכ-
טיקט געוואָרן אויסצואַרבעטן אַ רשימה פון די איבעריקע
אַלגעמיינע יום-טובים, אין וועלכע מען טאָר ניט אַרבעטן.
צייטונגען קענען אַרויסגיין אויף מאַרגן נאָך יום-טוב,
נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל מען דאַרף צוליב דעם
ניט אַרבעטן איבערשטונדן ערב-יום-טוב און ניט אָנהייבן
פריער ווי געוויינלעך די אַרבעט נאָך יום-טוב. אַנדערש
גערעדט, די קאָנפּערענץ האָט געמאַכט אַ חילוק צווישן
צייטונגען און אַנדערע מיני דרוקעריי-אַרבעט, זי איז גע-
שטאַנען אויף דעם שטאַנדפּונקט. אַז די צאל טעג ווען עס
גייען ניט אַרויס קיין צייטונגען דאַרף זיין אַ מינימאַלע.
וועגן די ייִדישע צייטונגען האָט זיך אויף דער קאָנפּערענץ
די פּראָגע ניט אויפגעוויבן, צוליב מאַנגל אין צייט, נאָר
אין פּריוואַטע געשפּרעכן האָבן זיך די דעלעגאַטן זייער
געחידושט, דערוויסנדיק זיך, אַז בעת דעם ייִדישן פּסח
גייען ניט אַרויס די ייִדישע צייטונגען זעקס טעג צייט, אַז
היינטיקן שבועות קומט אויס די צייטונגען, לויט דעם
מנהג, ניט אַרויסצוגיין 4 טעג נאָכאַנאַנד אַזוי.

טאָריף = פּראָגן. לערניינגלעך. פאַר אַ הויפּט-
פּרינציפּ אין דעם ענין פון צולאָזן נייע לערניינגלעך האָט
די קאָנפּערענץ פּראָקלאַמירט די שטרעבונג אַרויסצופירן
אין גאַנצן פון דער מאָדע דעם אַלטפּרענקישן מנהג און
פאַרבייטן אים מיט אַ פּראָפּעסיאָנעלער אויסבילדונג.

אָבער צולייך האָט זי אָנערקענט, אַז ביי דער איצ-
טיקער מדרגה פון דער טעכניק, קען מען ניט באַשרענקען
דעם צוטריט אין פּאָך און אַז דאָס ווידערשפּרעכט די
אינטערעסן פון גאַנצן אַרבעטער-קלאַס. דעריבער האָט זי
פאַרוואָרפן אַלע פּאַרשלאָגן וועגן באַגרענעצן דעם צוטריט
פון לערניינגלעך.

טונגען פאר די ארבעטער ניט לוינען און מען דארף זיי ניט צופיל איבערשאצן.

באיקאט די קאנפערענץ האלט, אז א פערזענלעכן באיקאט קען מען ארויפלויגן נאָר לויט דעם באשלוס פון א חברישן געריכט, און א באיקאט אויף ערטער-נאָר נאָך א גענויעם אַרומטראַכטן דעם ענין.

לאַקאָוט. דער חוב פון די פאַריינען איז—צו קוקן אויף דעם קאַמף קעגן לאַקאָוט ווי אויף א זאַך, וועלכע איז זיך צוממערסטן גאַענט, און העלפן די חברים אין דעם קאַמף מיט אַלערליי מעגלעכקייטן.

פּשרות-קאַמערן. די קאַנפערענץ געפינט זיי פאַר אַ צוועקמעסיקער אינאריכטונג. אַרומקלערנדיק דאָרט אַפריער דעם ענין, מ'זען מיר אויס אומזיסטע טרחה און אַרבעט ביי איינצלע צוזאַמענשטוסן מיט די אונטערנע-מער. די קאַמערן דאַרפן באַשטיין פון אַ קליינער צאָף פאַרטערטער פון ביידע צדדים, דערביי איז גייטיק, אז מצד די אַרבעטער דאַרפן אַרויסטרעטן פאַרשטייער פון די פּראָפּ' פאַריינען, און אז די באַשלוסן זייערע זאָלן זיין ניט קיין אַבליגאַטאָרישע, און זאָלן באַשטעטיקט ווערן יעדן מאָל באַזונדער דורך די אַרבעטער.

בוררים-קאַמערן און בוררים-געריכטן. די קאַנפערענץ האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן זיי, ווייל זיי האָבן דעם ציל—אַרויסצוטראַגן אַבליגאַטאָרישע באַשלוסן. ביים לייזן וועלכע ניט איז פּראָגן פון אַ קאַמפּס-כאַראַקטער, דאַרף מען זיך שטיצן נאָר אויף דער מאַכט פון ביידע צדדים, און דאָס אויסרעכענען און אָפּוועגן זיינען די אינאריכטונגען ניט אין שטאַנד און טויגן ניט דערצו.

טאַריף-אַפּמאַכונגען. צייטווייליקע אָפּמאַכונגען מיט די אונטערנעמער שטייען ניט אין ווידערשפּרוך מיט דעם פּרינציפּ פון קלאַסן-קאַמף, אין געוויסע צופאַלן קענען זיי אַנטשפּרעכען די אַרבעטער-אינטערעסן. ביי דער איצטיקער צייט איז צוועקמעסיק צו שליסן אָפּמאַכן, אָבער ניט אָנווייזן אויף וואָס פאַר אַ טערמין, אָדער ניט מער ווי אויף אַ משך פון איין יאָר צייט.

דאָס צענטראַל-ביוראָ. די קאַנפערענץ רעקאָ-מענדירט שטאַרק אַלע אַרטיקע פאַריינען אַריינצוטראַטן דורך זייערע פאַרשטייער אין די צענטראַל-ביוראָען, וואָס עקסיסטירן שוין אין אַ סך שטעט, און גרינדן זיי דאָרט, וואו זיי זיינען נאָך ניטאָ. אין אַ שטענדיקן אַרבעטן צוזאַ-מען מיט די אַנדערע פאַריינען אויסברייטערנדיק וואָס מער זייער טעטיקייט. מיטוורקנדיק דעם וואוקס פון שוואַכערע פאַריינען און שפּענדיק פּוחות פאַר אַ ווייטערדיקער אַרבעט, וועלן די פאַריינען פון די דרוקער-אַרבעטער קענען אַרויס-גיין ווייט איבער די גרענעצן פון די אינטערעסן נאָר פון זייער פּראָפּעסייע און פאַרפעסטיקן דעם קלאַסן-באַוואוסט-זיין פון זייערע מיטגלידער.

די פאַרטיילעכקייט פון די פאַריינען. די קאַנפערענץ האָט זיך אַרויסגעזאָגט, אויפן אַנטשיידנסטן

אופן פאַר דער אומפאַרטיילעכקייט פון די פּראָפּ' פאַריינען. אָנהענגער פון פאַרטיילעכקייט זיינען געווען נאָר אַ טייל דעלעגאַטן פון צפון-מערבדיקן געגנט און פּוילן. דער פאַר-שלאַג פון די עס-ערן, אז די פּראָפּעסיאַנעלע פאַריינען זיינען פאַרפליכט צו האָבן אַן אַלגעמיינע פּאָליטישע פּלאַטפּאָרם (דעמאָקראַטישע) האָט באַקומען פאַר זיך נאָר 5 שטימען.

*

דערמיט וועלן מיר באַגרענעצן אונדזער איבערבליק פון דער קאַנפערענץ-טעטיקייט. אירע רעזאָלוציעס זיינען צוועקמעסיק, פּראַקטיש, צוזאַמענגעשטעלט דורכאויס אין דעם גייסט פון דער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער לערע און קלאַסנקאַמף. זיי וועלן האָבן, בלי-ספק, אַ גרויסע באַדניטונג ניט נאָר פאַר די דרוקער-אַרבעטער, נאָר אויך פאַרן גאַנצן פּראָלעטאַריאַט פון רוסלאַנד.

מאָי

הינט דעם 30סטן מאָי 7 אַ זייגער אָונט וועט פאַרקומען אַן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון אַלע מיטגלידער פון ווילנער פּראָפּ' דרוקער-אַרבעטער-געזעל-שאַפט, אין דער ביליגער קיך.

די טאַג-אַרדענונג: (1 אַרבעטסלאָזע, 2) די מעל-דונג פון 50 מיטגלידער, (3 באַריכט, 4) מיטגלידס-אַפּפּאַ-לונגען.

דער אַרײַנטריט איז נאָר מיט מיטגלידס-קאַרטן מעגלעך.

די פאַרוואַלטונג.

9 יוני

די פאַרוואַלטונג פון ווילנער פּראָפּ' דרוקער-אַרבע-טער-געזעלשאַפט מעלדעט אַלע חברים פון אַנדערע שטעט, אז אין ווילנע איז פאַראַן אַ גרויסע צאָל אַרבעטסלאָזע און קיין אַרבעט אין דער גאַנצער שטער צוקונפט ערוואַרט זיך ניט, דערום בעט זי דרינגענד אין ווילנע ניט פאַרן. נאָך דיזער מעלדונג וועט קיינע שטיצע אָנגעפאַרענע אַרבעטסלאָזע ניט אַרויסגעגעבן ווערן.

די פאַרוואַלטונג.

5 יולי

די זיצונגען פון צענטראַל-ביוראָ.

דעם 9טן און 16טן יוני זיינען פאַרגעקומען זיצונגען פון דעם ווילנער צענטראַל-ביוראָ פון אַלע פּראָפּ' פאַריינען. ס'זיינען געווען פאַרשטייער פון: בוי-אַרבעטער, פּריקאַזש-טשיקעס, שניידער, זאַקן-אַרבעטער, פאַפיר-אַרבעטער, בע-קער, מעטאַל, דרוקער, פאַריקמאַכער, 2 פאַרשטייער פון דער אַרגאַניזאַציע און דער ח' ב. מיט באַראַטונגס-שטיים, אויף דער לעצטער זיצונג איז חוץ די פאַרשטייער פון די פלייש-אַרבעטער, פּורמאַנעס, פעל-אַרבעטער און קעכינס,

פון דרוקער-פאריין איז אפגעגעבן געווארן פאלגנדער באריכט:

בון 3 דעלעגאטן-פארזאמלונגען איז פארגעקומען מער ניט ווי איינע. דאָס ערקלערט זיך דערמיט, וואָס עס קומען פאַר שרעקלעכע ריזבונגען. די מאַסע באַצייט זיך זייער אינדיפערענט צום פאַריין. אַ צעטומלונג טראָגט נאָך אַריין דער אומלעגאַלער פאַריין. כאַראַקטעריסטיש איז דאָס וואָס אין דעם פאַריין פון דעזאָרגאַניזאַטאָרס זיינען אַריין אויך בונדאָוועס, פאַרטיי-מיטגלידער. דאָס ביוראָ אַנטזאָגט זיך צו פירן ווייטער די אַרבעט. די לאַגע איז אַ קריטישע. ...צו די דרוקער האָט דאָס צ״ב אויך געשיקט 2 חברים, זיי זאָלן צוזאַמען מיט דעם ביוראָ באַטראַכטן די לאַגע און באַטראַכטן די מיטלען, וועלכע מ'קען אָננעמען אויף היילן דעם פאַריין, מאַכן אַ סוף צו די ריזבונגען וועלכע הערשן אין פאַריין. דער פאַריין האָט אויך באַ- שטימט ווענדן זיך צו דער היגער אָרגאַניזאַציע פון, בונד- מיט אַן אָנפראַגע, צי איר איז באַוווּסט, אָן אין, אומלע- גאלן דעזאָרגאַניזאַטאָרישן פאַריין גייען אַריין בונדאָוועס פאַרטיי-מיטגלידער, און אויב איר איז באַוווּסט טאָ וואָס רעכנט זי צו טאָן מיט זיי.

24 יולי

אין פארשיידענע פראָפעסיעס.

... ברענענד איז וואָרן צווישן די דרוקעריי-אַרבע- טער די פראַגע וועגן זאַצמאַשינען. ווי ס'איז באַקאַנט האָט די אַלרוסלענדער קאָנפערענץ פון די דרוקעריי-אַרבעטער זיך אַרויסגעזאָגט, אַז די איינציקע מיטלען צו באַשיצן די אינטערעסן פון די אַרבעטער ביים איינפירן זאַצמאַשי- נען — זיינען: פאַרקירצן דעם אַרבעטס-טאַג, העכערן דעם אַרבעטס-לויף, אויסבעסערן די סאַניטאַר-היגייענישע און אַנדערע באַדינגונגען ביי דער אַרבעט אויף די מאַשינען. מיט דער אָ מיינונג פון דער קאָנפערענץ זיינען ניט אינ- גאַנצן איינשטימיק די פאַרוואַלטונגען פון די דרוקער. פאַריינען אין פעטערבורג, יעקאַטערינאָסלאָו און ווילנע- די פאַרוואַלטונגען פאָדערן אויך, אַז אויף די זאַצמאַשי- נען דאַרפן צוגעלאָזן ווערן נאָר האַנטזעצער און נאָר די אַרבעטער פון יענעם פערסאָנאַל, וועלכער ווערט פאַרביטן דורך די מאַשינען.

דאָס וואָרט

אַרנאָן פון צ. ס. א. פ. (טעריטאָריאַליסטן)

16 יולי

ערקלערונג פון דער אַדמיניסטראַציע דאָס וואָרט

צוטערענדיק צום אַרויסגעבן אונזער צייטשריפט האָבן מיר זיך געווענדט צו דעם ווילנער לעגאַליזירטן דרוקער-

פאַריין און געבעטן, ער זאָל אונז געבן 2 אַרבעטער-איי- נעם אַן אַלטן זעצער, וואָס האָט געאַרבעט אויפן „נייעס וועג“, אַ צווייטן — אַ געניטן מעטראַנפּאָזש. אַז אין ווילנע עקסיסטירט אַ צווייטער דרוקער-פאַריין האָבן מיר ניט געוואוסט און ניט געקענט וויסן, ווייל אַזאָ פאַריין האָט ניט באַוווּזן קיינע סימנים פון לעבן — אַלע אַרבעטסלאָ- זע דרוקער זיינען געווען פאַרשריבן אין פאַריין, צו וועלכן מיר האָבן זיך געווענדט.

דאָס ביוראָ פון דעם לעגאַליזירטן פאַריין, האָט אונדז צוגעשיקט צוויי זעצער — דעם אַלטן זעצער וואָס האָט אויפן „נייעס וועג“ געאַרבעט און אַ נייעם. אָבער ס'האָט ניט ערפילט אונזער פאַרלאַנג וועגן אַ געניטן מעטראַנפּאָזש. מיט דעם ווי דאָס ביוראָ האָט איינגעטיילט די שטע- לעס, זיינען געבליבן אומצופרידן די אַרבעטסלאָזע זעצער, וועלכע האָבן פריער געאַרבעט אויפן „נייעס וועג“. ניט דורכקומענדיק מיטן ביוראָ, האָבן זיי אינגאַנצן פאַרלאָזן דעם פאַריין. און דאָ טרעט אַרויס אויף דער סצענע אַ צווייטעס ביוראָ, וועלכע שטעלט אונז אַרויס אַ פאָדערונג, אַז אָנשטאַט דעם נייעם זעצער, וועלכן דאָס ביוראָ פון לעגאַליזירטן פאַריין האָט געשטעלט אויף דער אַרבעט. זאָלן מיר אַוועקשטעלן אַן אַנדער זעצער — איינעם פון די וואָס האָבן געאַרבעט אין דעם „נייעס וועג“. מיר האָבן דעם נייע- עם ביוראָ געענטפערט, אַז די זעצער, וועלכע ס'האָט אונז געגעבן דאָס לעגאַליזירטע ביוראָ, באַטראַכטן מיר ניט אַלס שטענדיקע, ווייל ס'פעלט צווישן זיי אַ געניטער מעטראַנפּאָזש; אַזוי ווי ס'זיינען פאַראַן צוויי ביוראָס, קענען מיר ניט ערפילן אַ באַשלוס פון איינעם פון זיי, נאָר מיר קענען און וועלן ערפילן אַ באַשלוס, וועלכער וועט אָנגענומען ווערן פון ביידע ביוראָס צוזאַמען, אָדער דורך דער אַלגע- מיינער פאַרוואַלטונג פון גאַנצן פּאָל.

ליידער האָבן די ביוראָס ניט געוואָלט זיך צונויפריידן, יעדע פון זיי האָט זיך באַמיט אָנצונעמען פאַסנדע און ניט פאַסנדע מיטלען קעגן דעם ערשיינען פון אונזער צייט- שריפט, הגם יעדעס פון זיי פאַר זיך האָט אָנערקענט, אַז מיר קענען ניט באַפרידיקן די פאָדערונגען, וועלכע ס'שטעלט אונז איינס פון זיי, בעת דאָס צווייטע איז דער- מיט ניט איינשטימיק. דער סיכסוך צווישן די ביוראָס דוי- ערט, און אַט דאָס איז די סיבה, צוליב וואָס אונזער זשור- גאַל ערשיינט ניט צו דער צייט און ברענגט אונז זייער פיל הייזיק.

ניט אַפּשאַצנדיק די באַשלוסן פון די ביוראָס, באַ- דויערן מיר זייער דעם פאַקט, וואָס פאַרטיידיקנדיק די איי- טערעסן פון איינעם און דעם זעלבן פאַך, זיינען זיי ניט איממאַטאַנד צו קומען צו אַ באַשטימטן באַשלוס און אָפּמאַך, וועלכער זאָל באַפרידיקן די אַרבעטער און איינשטעלן אַ שלום אין פאַך.

מיר פון אונדזער זייט האָבן געטאָן וואָס מיר האָבן געקענט, כדי צו שליסן אַ שלום צווישן די ביוראָס, אונדז-

טעטיקייט, ראנגלט זיך מיט די רדיפות פון דער רעאקציע פון איין זייט און מרה-שחורהדיקער אפאטיע פון די מאסן פון דער צווייטער זייט, ראנגלט זיך און ווערט צעשעדיקט. פון דער גרויסער באוועגונג זיינען איצט נאָר פאַרבליבן קליינע חורבות...

מיר ברענגען דאָ אייניקע ציפערן וועגן דעם צו-שטאַנד פון פאַריינען אין פאַרשיידענע ראַיאָנען, וועלכע באַווייזן, ווי האַלט דאָס בני אונדו מיט דער פראָפּ באַווע-גונג.

אין ווילנע האָט די פראָפּ באַוועגונג אַ צייט פאַר-כאַפט פּמעט אַלע פּאַכן, די פאַריינען האָבן אַרויסגעוויזן אַן ענערגישע טעטיקייט, און אָט ווי עס האַלט איצטער דאָרט:

געשלאָסן פון דער אַדמיניסטראַציע: בוי-אַרבעטער-פאַריין (800 מיטגלידער) צוליב דער שעדלעכער טעטי-קייט; פאַפּיר-פאַריין (300 מיטגל') צוליב אַנפירן שטרייקן; זאָקנמאַכער-פאַריין (אַרום 700 מיטגלידער)—אין צייט פון שטרייקן; דער 1טער פאַריין פון פּריקאַזשטשיקעס (1000 מיטגל')—אַליין זיך געשלאָסן; דער שניידער-פאַריין (800 מיטגל'). עס עקסיסטירן נאָך: דרוקער-פאַריין (פריער 500, איצט 200), לעדער-אַרבעטער (פריער 700, איצט 80), הויפט-זעכלעך—קולטור-אַרבעט. פּריקאַזשטשיקעס (נייטראַלער; פּרי-ער 360, נאָכן שליסן דעם 1טן פאַריין זיינען אַהין אַרבינגע-טראַטן אויך די מיטגלידער פון געשלאָסענעם פאַריין, איצט 2,300)—אייניקע מאַסן-קולטור-אַרבעט; גאַרבער-פאַריין (ביז 900, באַדייטנדע מערהייט קריסטן), מעטאַל-פאַריין (כמעט דורכויס קריסטן), פּונקציאָנירט שוואַך; אַ קליינער פאַריין פון פּאַטאַגראַפּן; אומלעגאַל עקסיסטירן פאַריינען פון קצבים, פּריזירער און בעקער.

1909

„די שטימע פון בונד“

סעפטעמבער. ווילנע. „ביי אונדו איז נאָך קיין אַרגאַניזאַציע אַלץ נייטאָ. פון אַלע לעגאַלע פּראָפּעסיאָנעלע פאַריינען, וואָס זיינען געווען אין ווילנע, זיינען געבליבן נאָר דער דרוקער- און דער מעטאַל-פאַריין. דער לעצטער ווייט ניט אַרויס קיינע שום סימנים פון לעבן. דער דרוקער-פאַריין פאַרנעמט זיך מיט קליינלעכער עקאָנאָמישער אַרבעט. דורכ-פירן וועלכע עס איז קולטורעלע אַרבעט, האָט ער קיין פּראָ-בע ניט געמאַכט.“

1910

„די שטימע פון בונד“

מערץ. ווילנע. „אין ווילנע זיינען פאַראַנען אַ סך לע-גאַלע מעגלעכקייטן, ליידער נוצט מען זיי זייער ווייניג

זערע באַמיינגען זיינען אָבער געבליבן אָן ערפּאָלג, איצט ווענדן מיר זיך צום דרוקער-פּאַך גופּא — ס'זאָל געמאַכט ווערן אַ סוף צום קאָנפּליקט צווישן די ביוראָס און ס'זאָל אונדו געגעבן ווערן די מעגלעכקייט ווייטער רעגולער אַרויס-צוגעבן אונדזער צייטשריפט.

די אַדמיניסטראַציע פון „דאָס וואָרט“.

„די האָפּענונג“

9 אָקטאָבער.

דער צענטראַלער ראַט פון דרוקער-פאַריין האָט זיך געווענדט צו אַלע פאַריינען מיט אַ בריוו, אין וועלכן ער ווייזט אָן, אַז פון דער פּראָווינץ קומען אָן ידיעות פון די דרוקער-פאַריינען, אַז די לאַגע איז דאָרטן שלעכט. אין אייניקע שטעט נעמט מען אָפּ ביי די אַרבעטער דעם 8טענהדיקן אַרבעטס-טאַג. די ב"ב גייען איבער צום קאַמף קעגן די אַרבעטער. „אָט דאָס זיינען די אומפאַרמילדעכע רעזולטאַטן פון יענער טרויעריקער לאַגע, פון יענער גע-פאַלנקייט פון דער שטימונג, וועלכע ס'איז צו באַמערקן איצט אין אַלע פאַריינען.“ דער צענטראַלער ראַט ווייזט אָן אויף דער נויטווענדיקייט צו שאַפן „אַן אַלרוסלענ-דער שוין-פאַנד“. די ערנסטקייט פון דער לאַגע — זאָגט דער בריוו—צווינגט צו עקסטרע מיטלען און אַזאַ מיטל וואָלט געווען „אַן אַלרוסלענדרער שוין-פאַנד“, וועלכער זאָל צוזאַ-מענגעשטעלט ווערן פון פּריווייליקע נדבות, און וועלכער זאָל דינען אויף אונטערצוהאַלטן די באַזונדערס ערנסטע שוין-שטרייקן.“ דער צענטראַלער ראַט לייגט פאַר אַלע פאַ-ריינען אַרומצוטראַכטן די דאָזיקע פּראַגע.

15 אָקטאָבער.

עס בעט אַנטשולדיקונג אברהם ראָזענבוים ביי דעם גאַנצן ווילנער דרוקער-פּאַך און באַזונדערס ביים חבר זעליק צינמאַן, וועלכן ער האָט באַליידיקט מיט טאַט

18 אָקטאָבער.

פון זונטאַג, 30 סעפט' שטרייקן די אַרבעטער אין עפּראַנס דרוקעריי. די פּאָדערונגען זיינען: צאָלן רעגולער און באַצאָלן וואָס עס קומט. דעם זעלביקן טאַג האָבן אויך אָנגעהויבן צו שטרייקן די אַרבעטער אין לעווינס דרוקעריי. ער האָט אַנטזאָגט אייניקע האַרט פאַר סוכות און אַנטזאָגט זיך אָפּצוצאָלן זיי פאַר יום-טוב, ווי דאָס איז איינגעפירט.

1908

„די שטימע פון בונד“ (אומלעגאַל)

דעצעמבער.

די פּראָפּעסיאָנעלע באַוועגונג, וועלכע האָט אין די לעצטע יאָרן אַרומגעכאַפט דעם גאַנצן ראַיאָן פון אונדזער

שאָסן געוואָרן איבער 200 אַרבעטער צוליבן שטרײַק אין די לעצער גאַלד-גרובן).

בני די דרוקער-אַרבעטער איז פאַרגעקומען אַ דעלע-גאַטן-פאַרזאַמלונג פון 22 מאָי.

אויף אַלע פאַרזאַמלונגען, אויסער דער דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג פון די דרוקער, איז אָנגענימען געוואָרן אַ באַ-שלוס צו שטרייַקן דעם 1טן מאָי.

צווישן די, וועלכע האָבן געשטרייַקט דעם 1טן מאָי זיינען אויסגעריכט אויך די דרוקער און אַינבינדער.

פון די צייטונגען זיינען ערשינען נאָר דער, ווילענ-סקי וועסטניק און די פוילישע צייטונגען.

1914

„אונזער צייט“, פעטערבורג

29 יוני

די וואָלן אין פאַרזיכערונגס-פריסטטווע

ווילנע. די וויכטיקסטע אַרבעט ביים אָרגאַניזירן די קראַנקן-קאַסעס זיינען דורכגעפירט געוואָרן אָן די אַר-בעטער-פאַרשטייער אין פריסטטווע. קאַסעס עקסיסטירן שוין ביי אונדז פון אָנהייב יאָר. אַנדערע פונקציאָנירן שוין גוט, אַנדערע האַלטן זיך נאָך אין אַינאַרדענען און די פריסטטווע קומט אויס איצט נאָר צו רעגולירן זייער טעטיקייט, לייזן נאָר די פראַגן, וועלכע ווערן אַרויסגערוקט אין פראַצעס פון אַינאַרדענען זיך.

...לויט דער באַוווּסטיגקייט פון זייערע מיטגלידער און די פאַרזאַמלערס קענען בני אונדז די קאַסעס צעטיילט ווערן אויף 2 טיילן:

אין איינעם די מעטאָליסטן, דרוקער, כעמיקער; אין צווייטן—די 18 איבעריקע. די גאַנצע פאַרויכערונגס-אַרבעט איז דורכגעפירט געוואָרן אין די ערשטע 2 קאַסעס. די פאַרבעסערונגען צום אוסטאָוו, וועלכע זיינען אויסגעאַרבעט געוואָרן דורך דער געמיינזאַמער קאַמיסיע פון די 2 פאַכן, דרוקער און מעטאָליסטן, זיינען געגעבן געוואָרן אויך די קאַסעס, וועלכע האָבן נאָר אַרויסגעשטעלט די פאַדערונג אַריינטראַגן פאַרבעסערונגען אין אוסטאָוו. עס איז פאַר-שטענדלעך, צו אויך אין אָרגאַניזירן די וואָלן צום פרי-סטטווע האָבן די צוויי פאַכן גענומען דעם אַקטיווסטן אָנטייל.

די דרוקער-קאַסע האָט גענומען אויף זיך די איני-ציאַטיווע צונויפצורופן אַ פאַרזאַמלונג צו באַטראַכטן די קאַנדידאַטורן, אויסצואַרבעטן אַ נאַקאַז אַזוי. די ערשטע פאַרזאַמלונג איז אָפגעלייגט געוואָרן, ווייל עס זיינען גע-קומען ווייניק אָנטיילנעמער. אויף דער צווייטער פאַרזאַמלונג זיינען שוין יאָ געווען פאַרשטייער פון 9 קאַסעס. אויף דער פאַרזאַמלונג האָט מען אָנגענומען דעם נאַקאַז, וועלכער איז אויסגעאַרבעט נאָכן פעטערבורגער, און עס איז אויסגעקליבן

אויס. אינטעליגענטע פּוּחות זיינען פאַראַן גענוג, ווילן זיי אָבער ווייניק אַרבעטן אפילו אויפן לעגאַלן געביט.

פון די לעגאַלע פראַפעסיאָנעלע פאַריינען איז גע-בליבן נאָר איינער—דער דרוקער-פאַריין, טוט ער אויך כמעט גאַרניט און האַלט ביים פאַרמאַכן זיך.

„ווילנער וואָכנבלאַט“

יוני

אַ שטרײַק

אין דער יידישער דרוקערײַ פון פ. מן אויף זאַוואַל-נע גאַס איז אויסגעבראַכן אַ שטרײַק פון די מאַשיניסטן און לייגער. די אַרבעטער פאַדערן מען זאָל זיי צאָלן פון וואָך, ווייל ביז איצט האָט מען געאַרבעט שטיק-אַרבעט. אויך פאַדערן זיי צו נאָרמירן די אַרבעט, ווייל מען פלעגט אַרבעטן 14—15 שעה ביי אַ פאַרדינסט פון 6 ביז 7 רובל.

1911

„Информационный Листок“

ארגאַן פון דער אויסלעגנדישער אָרגאַניזאַציע פון „בונד“, אַרויסגעגעבן אין זשענעווע

יוני

אַ געלט-באַריכט פון דער ווילנער אָרגאַניזאַציע פון בונד. אין דער הכנסה: 5 רובל פון די דרוקער.

אוגוסט

אַ קאַרעספּאַנדענץ פון ווילנע. ס'ווערט דערמאָנט וועגן שטרײַקן פון לינירערינס און אַינבינדער (צוליבן אַנטזאָגן אַן אַרבעטער). ביידע שטרייַקן האָבן זיך געענדיקט מיטן נצחון פון די אַרבעטער.

— ס'זענען צוריק געעפנט געוואָרן דער שניידער-פאַריין און דער דרוקער-פאַריין. ס'זיינען אויסגעקליבן געוואָרן פאַך-קאַמיסיעס ביי די לינירער, אַינבינדער און דרוקער.

1912

„דער טאַג“, ווילנע

1 מערץ

די פאַרוואַלטונג פון פראַפעסיאָנעלן דרוקער-פאַריין מעלדעט, אַז דאָנערשטאָג דעם 1טן טאָג חול-המועד 7 אַ זיי-גער אַוונט, וועט פאַרקומען אַן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון די מיטגלידער פון פאַריין אויף בלאַגאַוועשטשענסקע 13, וו. 11. אַינטריט נאָר דורך מעלדונגען.

„Информационный Листок“

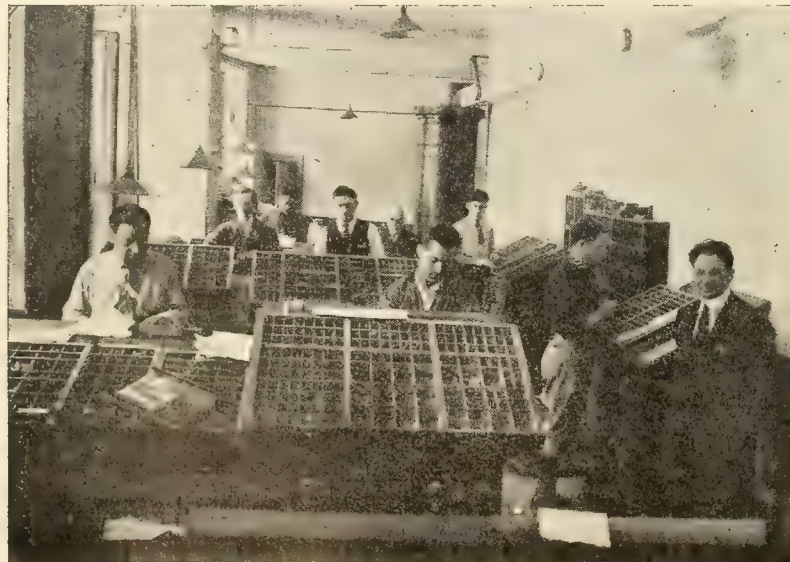
מאי

ווילנע. ס'זיינען פאַרגעקומען פאַך-פאַרזאַמלונגען וועגן ערשטן מאָי און לעצער טראַגעדיע (ווו ס'זיינען דער-

פערסאנאל פון קלעצקינס דרוקעריי (1913)

ס'שטייען ווער פון רעכטס אויף לינקס: זאלק, (ווייטערדיקע צוויי אומבאקאנט), איליטאזשע, גאלדבערג, לעחקאזשע, ש. קאוואלעוויטש, (ווייטערדיקער אומבאקאנט), מ. גורוויטש, קאנאן, (ווייטערדיקע צוויי אומבאקאנט), גראסמאן און י. פאץ. ס'שטייען ווער ריי: (ערשטע צוויי אומבאקאנט), ב. דראנזיק, ל. גאלדשטיין, מיראן, (ווייטערדיקער אומבאקאנט), א. קרייניצע, טראצקי, ישראל לעווין און יאנקל קאמערמאכער. עס זיצן: טשערניאזשע, ראבינאוויטש, י. קאמערמאכער, מארק ווילטער, מוטיק (גליצע), ב. קלעצקי, ש. נוגער, זאפאלסקי, ל. ליזער, ר. גאלפערן, מ. גראוול און פעליקס. עס זיצן אונטן: (ערשטער אומבאקאנט), י. שאכסעל, גאלדבערג, ח. ראגאו, (ווייטערדיקער אומבאקאנט), מעלאמער, (ווייטערדיקער אומבאקאנט), ה. ליפסקינד און יאפע.

קריינעסעס דרוקעריי

עס שטייען (הינטערגרונט) פון רעכטס אויף לינקס: ל. רייטבערג, סעגאל, ל. בעלמער, מ. בולקין, זאמעטשעק. אין פאדערגרונט פון רעכטס: ה' קריינעס, ר. ראסיצאן און ח. גראדווענסקי.

וואס מער פארבינדן, בויען א געמיינזאמע פאכאווע ארגא-
ניזאציע. אפענע מאסן-ארגאניזאציעס-דאס דארף זיין דער
פאזונג.

...דווקא די פאכאווע קאמיסיעס, וואס זיי נעמען
ארײן די אקטיווסטע, איבערגעגעבנסטע טוער, דארפן זיך
שטעלן פארן ערשטן, וויכטיקסטן ציל פארביטן צו ווערן
דורך פאריינען.

...די פראפעסיאנעלע ארגאניזאציע קען זיין א קראפט
נאר, ווען זי נעמט ארום די ברייטע מאסן, ווען זי איז
איינהייטלעך. אונדזער פראפעסיאנעלע באוועגונג איז צע-
ברעקלט. עס עקסיסטירן באזונדערע פאריינען אין פאר-
וואנדטע פאכן (שוסטער און שטעפער; איינבינדער און
דרוקער). און די גרעסטע צרה-זיי זינען צעברעקלט לויט
נאציאנען. אלע קרעפטן דארפן אָנגעווענדט ווערן, כדי
דורכצופירן אין לעבן אן אלטן כלל-אינטערנאציא-
נאלע פאריינען.

6 יולי

די שטרײַק-באוועגונג אין ווילנע

...לסוף האָט פארשטרײַקט דער שטאָט פון קלעצ-
קינס דרוקערײ. די הויפט-אורזאך פון שטרײַק איז: די
ארבעטער בעטן שוין העכערן די שכירות צײַט יארן, און
די אדמיניסטראציע לייגט נאָר אַפּ, פארענטפערנדיק זיך
מיט דעם, וואָס די געשעפטן גייען שלעכט אַזױ. די לעצ-
טע צײַט זײַנען צוגעקומען נאָך אַ ריי אורזאָכן, וועלכע
רופן אַרויס אומצופרידנהייט פון די ארבעטער. אַזױ, למשל,
האָט אין דרוק זיך געשטעלט אַרבעטן אַ מאַשיניסט י. ק., אַ
געוועזענער פאַרזיצער פון פאַרײן, און אַלס געוועזענער
זעט ער מיט אַלע מעגלעכקײַטן אונטערצוהאַלטן די אַדמי-
ניסטראַציע, העלפן איר געוועלטיקן איבער די אַרבעטער.
איינע פון די פּאָדערונגען איז, ק. זאָל זיך ניט מישן אין
די באַציונגען פון דער אַדמיניסטראַציע צו די אַרבעטער.
די פּאָדערונגען האָבן דערלאַנגט די אַרבעטער ניט
אַנפּרעגנדיק זיך בײַם פאַרײן. דעם פאַרײן האָט מען גע-
געבן צו וויסן וועגן דעם דאָן, ווען די פּאָדערונגען זײַנען
שוין געווען בײַ דער אַדמיניסטראַציע. די פאַרוואַלטונג
האָט באַשטימט אַרײַנגיין און אונטערהאַנדלען מיט קלעצ-
קינען וועגן דעם שטרײַק, נאָר קלעצקין איז, ווי עס ווײַזט
אויס, ניט געווען אין דער היים און דער ה' מוטניק. דער
פאַרוואַלטער פון דרוק, האָט די פאַרשטייער פון פאַרוואַל-
טונג אַזױ באַגעגנט, אַז זיי איז אויסגעקומען אַוועקגיין ניט
ריינדיק מיט אים.

אין פּאָדערונג איז ער גרייט נאָכצוגעבן, דאָס איז
צאָלן אין דער צײַט-אַלע פּרײַטאַג. די איבעריקע וועט.
ער ניט נאָכגעבן, זאָגט דער פאַרוואַלטער.
דערווייל שטרײַקט מען. דער כאַשיניסט ק. איז דעם
פאַריקן שבת געפאַרן אין וואַרשע און מיטגעבראַכט אַ מאַ-

געוואָרן אַ קאָמיסיע פון 9 מאַן, צו איין פאַרשטייער פון אַ
קאָסע. די קאָמיסיע האָט געדאַרפט באַטראַכטן די קאַנדי-
דאַטורן און אָנפירן מיט די ווייטערדיקע אַרבעט אַרום די
וואָלן אין דער פּריסטוטווע.

די וואָלן זײַנען פאַרגעקומען דעם 26סטן מאַי. עס
זײַנען געווען פאַרגעשטעלט 14 קאָסעס פון 21. אַרגאַני-
זירט און צוזאַמענגערעדט זײַנען געווען 5. בײַ די וואָלן
פון מיטגלידער אין פּריסטוטווע, האָט דער צעטל פון די
5 פאַרײַניקט אַרום זיך 8-9 שטימען און די פאַרגעלייגטע
זײַנען דורך. אַלס מיטגלידער זײַנען אויסגעקליבן געוואָרן:
וואָלקאָו און ברודנאָ. דער ערשטער אַ מיטגליד פון דער
דרוקער-קאָסע, דער צווייטער אַ פאַרוואַלטער פון מעטאַ-
ליסטן-קאָסע.

פון די דרוקער האָבן קאַנדידירט אויסער די אויבנ-
דערמאָנטע אויך ווענצעוויץ און בירזשאַוויסקי.

...עס איז דערבײַ וויכטיק צו באַמערקן, אַז אויך אין
די וואָלן האָט אַ באַשטימטע ראָלע געשפּילט דער אַזױ
אַנגערופענער נאַציאָנאַלער מאַמענט. די קריסטלעכע פאַר-
שטייער פון די 9 איבעריקע ניט אַרגאַניזירטע קאָסעס
האָבן דורכױס געשטימט קעגן די יידישע קאַנדידאַטן, וואָס
די קאָמיסיע האָט אַרויסגעשטעלט. די יידישע באַשטימטע
האָבן געשטימט פאַר די יידישע קאַנדידאַטן, און כדי ניט
דורכפירן די קאַנדידאַטן וועלכע מען האָט אַרויסגעשטעלט
פון די אָפּגעשטאַנענע קאָסעס האָבן זיי געשטימט פאַר די
קאַנדידאַטן פון די 5 אַרגאַניזירטע קאָסעס.

...ווי עס ווײַזט אויס, וועט דער אינספּעקטאָר האַלטן
אונדזערע פאַרשטייער אַזױ, אַז זיי זאָלן ניט וויסן, וועגן
וואָס עס וועט זיך באַהאַנדלען אויף די זיצונגען, ווי דאָס
פּראַקטיצירט זיך אין פעטערבורג, נאָר דאָס וועט זיך
אים ניט אײַנגעבן.

די שטרײַק-באוועגונג

3 יולי

ווילנע. עס האָבן פארשטרײַקט די זעצער פון
דער בוך-אַפּטיילונג אין קלעצקינס דרוקערײ. זיי פּאָדערן
העכערן דעם לויף.

„פּראָפּעסיאָנעלער לעבן“ (ביילאָגע צו „אונזער צײַט“ 4'1)

אונזערע אויפגאַבן

(אן אַרטיקל ספּעציעל געווידמעט די אויסגאַבן פון די פּראָפּ' סאַר-
איינען אין תּחום).

...שאַפן ברייטע, אָפּענע פּראָפּעסיאָנעלע פאַריינען -
דאָס איז די ברענענדסטע אויפגאַבע פון אונדזער עקאַנאָ-
מישן קאַמף. די פּאָכאווע קאָמיסיעס דאַרפן פאַרוואַנדלט ווערן
אין פאַריינען; די פאַריינען דאַרפן שטרעבן אַרומצוגעמען
דעם גאַנצן פאַך. די קליינע פאַרוואַנדטע פּאָכן דאַרפן זיך
צוזאַמענשליסן, פאַריינען פון באַזונדערע שטעט דאַרפן זיך

פאר 9 יאר (דאס איז די צייט וואס די איצטיקע אר- מיניסטראציע האט איבערגענומען די צייטונג). אלזא באקומען די ארבעטער פאר 18 וואכן שכירות, נאך מיט א תנאי, די ארבעטער זאלן געבן אן אונטערשריפט, אז זיי וועלן זיך ניט שטעלן ארבעטן אויף א רוסישער צייטונג, וואס קען ארויס אין ווילנע אין די נאענטסטע צוויי מאנאטן.

ניט געקוקט אויף די אויפרופן, וואס די דרוקער- פארוואלטונג האט אפגעדרוקט אין דער ארטיקער רוסישער פרעסע, האט די פארוואלטונג ביז איצט באקומען ס'ה 17 רובל שטיצע פאר די ארבעטסלאזע. דעם פאריין קומט איצט אויס מאטעריעל צו שטיצן די ארבעטער-קיך, וועלכע האט שוין פאר דער קורצער צייט פון איר עקסיסטענץ קלאר באוויזן, ווי נייטיק אזא אנטשאלט איז בכלל און איצט בפרט. די פארוואלטונג דערמאנט אלע ארבעטער- דרוקער ניט צו פארגעסן דעם חוב, וואס דער איצטיקער היסטארישער מאמענט האט אויף זיי ארויפגעלייגט און קומען צו הילף זייערע ארבעטסלאזע חברים.

1916

„ל עצטע ניס“

29 פעברואר.

ארבעטסלאזיקייט ביי דרוקער- ארבעטער

ביז דער לעצטער צייט האט דער דרוקער-פאך פאר- נומען איינעם פון די בכבודיקסטע ערטער. אין די גרעסערע דרוקערייען האבן שטענדיק געפונען באשעפטיקונג הונדער- טער יידישע ארבעטער. איצט אבער צוליב די מלחמה- געשעענישן זיינען מער ווי א העלפט ארבעטסלאז און די נויט וואקסט ביי זיי פון טאג.

21 מערץ.

ביי די דרוקער

ווילנער דרוקער-ארבעטער האבן זיך געווענדט צום ווילנער יידישן צענטראל-קאמיטעט מיט א בקשה, וועגן ארויסגעבן זיי א מאנאטלעכע שטיצע פון די סומעס, וואס ווערן ערהאלטן פון יידישן הילפס-פאריין פון די דייטשע יידן פאר דער נויטבאדערפטיקער באפעלקערונג אין וויל- נע. די דרוקער האפן, אז זייער בקשה וועט צושטעלן דערפילט ווערן.

14 אפריל.

דער צ"ק האט ארויסגעגעבן אונטערשטיצונג פאר די דרוקער-ארבעטער 200 מארק.

15 אפריל.

ס'ווערן געפאדערט גוטע זעצער, לייטאגראפן און איינבינדער.

שין-זעצער אויפן ארט פון אן אפגעפארענעם ארבעטער. דער זעצער ש. ווען אלע ארבעטער זיינען אראפ פון דער ארבעט און האבן אים אויך פארגעלייגט אראפגיין, האט ער זיי געענטפערט, אז ער קען ניט און וויל ניט קענען דעם פאריין און אז ער וועט בלייבן ארבעטן. עס איז אויס- געקומען שיקן צו אים די שטאטן פון „קאפייקא“ און „גא- לאס“, ערשט דאן איז ער אראפ. נאך ווי עס ווערט זיך ארויס, קומען אלע פרימארגן אין דרוק דער ה' מוטניק, ק. און ש. און מען ארבעט ביז א זייגער 5. די טירן האלט מען פארמאכט, מען האלט אפילו פארשפארט די טירן וואס פארבינדן דעם דרוק מיט די זעצערייען פון „קאפייקא“ און „גאלאס“ אום ניט געשטערט צו ווערן אין דער ארבעט. אט אזוי קעמפן מיט ארבעטער די „געוועזענע“.

1915

„די וואך“, ווילנע

15 יאנואר.

די ארבעטער-קיך

„רי גרינדונג פון דער קיך פאר אלעמען ביי די פראפעסיאנעלע פאריינען פון דרוקער און שניידער איז טיילווייז א רעזולטאט פון דער שטרעבונג צו קאאפעראציע, וועלכע מען האט שוין לאנג געקענט באמערקן אין די רייען פון די ווילנער פראפעסיאנעל-ארגאניזירטע אר- בעטער.

מיט דער ארגאניזירונג פון דער הילף פאר די אר- בעטסלאזע האבן זיך אנגעהויבן צו באשעפטיקן אויסשליס- לעך די פראפעסיאנעלע פאריינען. אויף פארזאמלונגען פון דרוקער, שניידער, מעטאל-ארבעטער און האנדלס-אנגען שטעלטע זינען אנגעמערקט געווארן פארשיידענע מיטלען, וועלכע האבן געדארפט פארלייכטערן די נויט. פאר איינעם פון די מיטלען איז אנערקענט געווארן די גרינדונג פון די ארבעטער-קיכן. די דערמאנטע פארזאמלונגען האבן אויך אנגעמערקט די הויפטפרינציפן, לויט וועלכע די קיכן דארפן זיין געגרינדעט. די שטרעבונג צו קאאפעראציע האט דא סוף-כל-סוף געזאלט באקומען א טיילווייזע באפרידיקונג. די קיכן טארן אויף זיך ניט טראגן אפילו קיין סימן פון צדקה. די גאנצע ארבעט ארום דער קיך און אין דער קיך גופא דארף זיין געבויט אויף די יסודות פון זעלבסטהילף“.

ביי די דרוקער

ס'האט זיך פארמאכט די רוסישע צייטונג „סעווערא“ זאפאדני גאלאס“ און 10 ארבעטער זיינען געבליבן אן אר- בעט. כמעט אלע פון זיי האבן אויף דער צייטונג אפגעאר- בעט 10-15 יאר. נאך לאנגע אונטער-האנדלונגען זיינען די ארבעטער געקומען צו אן אויסגלייך מיט דער אדמיניסט- ראציע פון דער צייטונג, לויט וועלכן זיי באקומען א בא- פרידיקונג: 2 וואכן שכירות פון יאר, אבער ניט מער ווי

די פארוואלטונג פון דרוקער-פאריין געפינט זיך איצט אין לאַקאל פון קאזאנס גימנאזיע אויף ראדונער גאס.

8 נאָוועמבער.

ווילנער בוך-דרוקער מאַכן שבת-צו-נאַכט (11טן נאָ-וועמבער) 6 אָו' אַן אסיפה אין לאַקאל פון דער ערשטער אַרבעטער-קיך (זאָוואַלנע גאס, הויף 60). אַלע דרוקער-אַרבע-טער זאָלן קומען.

1 דעצעמבער.

דער פאריין כּון די בוך-דרוקער-אַרבעטער שטייט איצט אויס אַ שווערן קריזיס. קיין אַרבעט איז לחלוטין ניטאָ, און די שטיצע מצד דעם יידישן צענטראַל-קאָמיטעט באַטרעפט 25 פּעניג אַ חודש אויף אַ נפש.

1917

„לעצטע נייעס“

15 יולי.

אַרעסטירט אַ יידישן פּראָוואַקאַטאָר

אין רוסלאַנד האָט מען אַרעסטירט דעם פּראָוואַקאַטאָר טאָר ישראל-מיכל קאַפּלינסקי (לאַנגזאַם). קאַפּלינסקי איז געווען איינער פון די ערשטע בונדיסטן און גרינדער פון דער אַרבעטער-שטימע און האָט געשפּילט אַ חשובע ראָלע אין צ'ק פון „בונד“ ביים אויספירן פּאַרשיידנע טעכנישע אונטערנעמונגען.

אין 1898 בעת מען האָט אים אַרעסטירט, האָט זובאַ-טאָו אים אַרביינגעצויגן אין דינסט פון דער אַכראַנע. דער ערשטער האָט קאַפּלינסקי דעמאָסטריט בורצעוו אין יאָר 1909. נאָך אַ חקירה-ודרישה האָט דער צ'ק פון „בונד“ דערקלערט קאַפּלינסקי פאַר אַ פּראָוואַקאַטאָר, אָבער נאָך פריער איז קאַפּלינסקי אַנטלאָפּן פון ווילנע וואו ער האָט געווינט. ער איז אַרעסטירט געוואָרן אין סאַראַטאָוו און ס'ווערט וועגן אים געפירט אַ נייע אויספאַרשונג.

4 אַקטאָבער.

אין באַריכט א"נ: די פּיערונג פון 20 יעריקן יוביליי פון דער יידישער אַרבעטער-באַוועגונג, וועלכע איז פאַר-געקומען אין אייזנבאַן-קרײז, איז צווישן די דעלעגאַציעס פון די פּראָפּ' פאַריינען וואָס האָבן באַגריסט, אויסגערכענט דער פּראָפּ' פאַריין פון „פּאַפּיר“ און דרוקער-פּאַך.

23 דעצעמבער.

אַ נעקראָלאָג.

מיר טיילן מיט דעם גרויסן צער פון אונדזער פּאַלך אַיבער דעם טויט פון אונדזער ליבהאַרציקן זיידן, דעם אויפ-הויער פון דער ייד' ליטעראַטור מענדעלע מוכר-ספרים ז"ל. די זעצער פון די „לעצטע נייעס“.

1918

„לעצטע נייעס“, ווילנע

13 אַוּגוסט.

אַן ענטפער אויף אַן אַרטיקל פון 2טן אַוּגוסט דעם וועלכן יאָר אין וועלכן ה' רייזען זאָגט, אַז לויט זיין מיי-נונג איז אַ ברענענדיקע נויטווענדיקייט צו לערנען קליינע קינדער דעם זעצער-פּאַך, ווייל ס'הערשט אַ גרויסער דוחק אין יידישע זעצער אין רוסלאַנד, אוקריינע און אויך ביז אונדז—דעריבער איז לויט זיין מיינונג דער דירעקטער חוב פון דער פאַרוו' פון „הילף דורך אַרבעט“ איינצוהאַרדענען אַ דרוקערײ, וווּ מ'זאָל די קינדער דערלערנען דעם פּאַך. אויף דער לעצטער זיצונג פון צענטראַל-קאָמיטעט האָט דער ה' קרוק אויפגעהויבן די פּראַגע וועגן די יידישע זע-צער און האָט שוין אפילו געבעטן מ'זאָל אַסיגנירן 300 רובל אַ חודש אויף אויסצולערנען יידישע קינדער די מלאכה פון זעצערײ.

דער ענטפער פון דרוקער-פאַריין

אונדז ווונדערט די גיכע השגה, וואָס דער צ'ק האָט באַקומען אויסצוכאַפּן פּראָיעקטן, פון וועלכע די טינט איז נאָך ניט אָפּגעטריקנט—אין דער צייט וואָס אַ סך וויכטיקע-רע זאַכן ליגן אָפּ ימים ושנים אונטער דעם גרינעם טיש פון צ'ק. אגב איז בכלל ניט מעגלעך, אַז אַ מענטש פון אַן אַנדער פּאַך זאָל האָבן אפילו די קלענסטע השגה אין דרו-קערשן פּאַך.

פאַקטיש איז די זאַך אַזוי:

אין ווילנער דרוק-אַרבעטער-פאַריין זיינען פאַררע-גיסטירט אייניקע יידישע זעצער און עטלעכע צענדלינג יידישע זעצער, וואָס האָבן אַמאָל געאַרבעט רוסישע אַר-בעט—און ווייל די רוסישע אַרבעט ביז אונדז איז פּמעט אָדער אינגאַנצן בטל געוואָרן—וואָלטן זיי קאָנען ליכט—אין פאַרלויהן פון אַ פאַר וואָכן—איבערגיין אויף יידישער אַרבעט, ווי אייניקע חברים זייערע האָבן שוין פאַקטיש געטאָן. און אויב דער ה' רייזען האָט טאַקע אויפן אויג אַזוי פיל אַרבעט, אַז ער זעט אין דעם דוחק פון יידי-שע זעצער אַ „סכנה“ רחמנא—לצלן פאַר דער יידישער ליטעראַטור, זיינען מיר גערן גרייט אים אַרויסצוראַטעווען פון דער דאָזיקער „סכנה“ און צושטעלן אים זעצער וויפיל ער וועט דאַרפן, זאָל ער נאָר געבן אַרבעט.

וואָס איז שיך דעם צ'ק—ראַטן מיר אים, אַז גרָאָד אין דער פּראַגע זאָל ער טאָן ווי תמיד—אַרונטערלייגן אונ-טערן גרינעם ליטוונט און אַסיגנירן די געלט אויף נייטי-קערע זאַכן, און ניט פאַרפירן די יידישע עלטערן, וועלכע זעען שוין אין דער אַרבעט פון אַ יידישן זעצער אַ „ישועה“ פאַר זייערע קינדער.

די פארוואלטונג פון ווילנער דרוק-אַרבעטער-פאַריין.

20 אוגוסט.

מיטוואך דעם 21 אוגוסט וועט זיין אן אלגעמיינע פארזאמלונג פונעם פאריין פון דרוק- און פאפיר-ארבעטער אין ביוורא פון פאריין, שווארץ-גאס 1. די פארזאמלונג הייבט זיך אן האלב 8 פארנאכט. מען בעט קומען פינקטלעך.

30 אוגוסט.

די אלגעמיינע פארזאמלונג פון פראפ' פאריין פון דרוק- און פאפיר-ארבעטער

מיטוואך דעם 21 אוגוסט איז פארגעקומען די אלגעמיינע פארזאמלונג פון דרוק- און פאפיר-ארבעטער, אין וועלכער עס האבן אנטהאלטענע אלע פאכן אין דער פאפיר-בראנזשע.

אלס פארייצער איז אויסגעקליבן געווארן ח' יפה, וועלכער האט אין קורצן אנגעוויזן אויף דער אפגעשטאנענע קייט פון דעם דאזיקן פאריין און אויף די סיבות, וועלכע האבן דערצו געבראכט.

ח' צינמאן האט זיך לענגער אפגעשטעלט אויף דער טעטיקייט פון פאריין פאר די לעצטע פאר יאר. דער דרוק-קער-פאך האט שוין פאר דער אקופאציע, בפרט נאך דער אקופאציע, געליטן מער פון אלע כאכן. עס האט געהערשט צווישן די דרוקער אן אלגעמיינע ארבעטסלאזיקייט און דאס האט במילא אויך געוויקט דעמאראליזירנדיק אויף די מיטגלידער פון פאריין. א סך קוואליפירטע ארבעטער פדי צו דערהאלטן זייער עקסיסטענץ, האבן זיך גענומען צו אלע אנדערע ארבעטן, ווי טראגן משאות, ארבעטן אויפן באן וכדומה. אזוי, אז מיט קיין פראקטישער פראפעסיאנע-לער טעטיקייט האט דער פאריין גיט געקענט אָנמירן און די טעטיקייט זיינע האט זיך אויסגעדריקט דערהויפט אין אונטערשטיצן פרויען פון זאפאסנע (פון די וואס זיינען גע-ווען אין קריג), קראנקע מיטגלידער און שפעטער פארזארגן די קינדער פון די חברים אין דער ארבעטער-קינדערהיים. אויסער געלט-שטיצע האט די פארוואלטונג פון פאריין ארויסגעגעבן די ארבעטסלאזע מיטגלידער אומזיסטע מי-טאגן אין דער ארבעטער-קיך אין א גאנץ היבשער צאָל. מיטלען דערצו האט דער פאריין באקומען גרעסטטיילס פון צענטראל-קאמיטעט און אויך א טייל פון מיטגלידס-אָפּצאלונגען.

דער רעדנער האט אויך אנגעוויזן, אז די לעצטע צייט האבן אייניקע פון די בראנזשעס פון פאריין גענומען אויפלעבן און ס'איז צו באמערקן א שטיקל אינטערעס פון די ארבעטער צום פאריין.

נאָכדעם, ווי ס'איז דורכגעלייענט געווארן דער געלט-באריכט, האבן זיך אנגעהויבן וויכוחים, וועלכע האבן זיך דערהויפט אויסגעדריקט אין ווונטשן וועגן דער ווייטערדי-קער טעטיקייט פון פאריין. מ'האט אנגעוויזן, אז אויב מען

ווייל באמת פירן א פראפעסיאנעלע ארבעט, מוזן זיך אלע דרוק- און פאפיר-ארבעטער פארשרייבן אין פאריין. מ'האט אויך אנגעוויזן, אז די פאטאגראפן, וועלכע געהערן צו דעם פאפיר-פאך, האבן זייער ווייניק מיטגלידער אין פאריין, און אז ביי די פאטאגראפן בלייבט די לעצטע צייט אויף די שטיק-ארבעט.

ס'איז אנגענומען געווארן א באשלוס צו פארגרעסערן דער מיטגלידס-אָפּצאל פון 20 אויף 50 פעניג אַ חודש. נאָכדעם האט מען אויסגעקליבן אַ פארוואלטונג.

15 אָקטאָבער.

דער קאָנצערט פון דרוקער-פאריין שבת דעם 12טן אָקטאָבער איז אין לאַקאל פון איינ-באן-קרייז פארגעקומען אַ גרויסער קאָנצערט, אַרגאניזירט פון פראפעסיאנעלן פאריין פון דרוק- און פאפיר-ארבעטער. דער זאָל איז געווען איבערפולט, די אָרדענונג איז געווען אַ מוסטערהאַפּטע.

...מיט דער גוטער אָרדענונג און פינער אויספירונג פון דער רייכער פראָגראַם האט דער קאָנצערט פון דרוקער-פאריין געמאַכט דעם בעסטן רושם.

„אונזער שטימע“, ווילנע (אָרגאַן פון „בונד“ פאַר ליטע) 9 דעצעמבער.

די וואָלן אין אַרבעטער-ראַט לויט פאָרלויפיקע ידיעות זיינען ביי די יידישע דרוק-קער-ארבעטער אויסגעקליבן געוואָרן אלס דעפוטאטן אין אַרבעטער-ראַט 3 בונדיסטן און 1 קאָמוניסט.

18 דעצעמבער.

אויף מאָנטאָג דעם 16טן איז דורכן אַרבעטער-ראַט פראָקלאַמירט געוואָרן אַן אלגעמיינער שטריק און ס'איז פאָרגעקומען אַ מאַניפעסטאַציע איבערן שטאַט. די פאָדע-רונגען: פרייהייט פון פרעסע, באַפרייען די פאָליטישע אַרעס-טירטע, ס'זאָל גיט אַרויסגעפירט ווערן דורך דייטשן קיין לעבנסמיטל און קיין אייזנבאן-מאַטעריאַלן, גיט שטערן די קאָמוניקאַציע. דער דרוקער-פאריין האט אַנטיילגענומען אין שטריק און דינסטאָג דעם 17טן זיינען די צייטונגען גיט ערשינען.

27 דעצעמבער.

דינסטאָג דעם 24סטן און מיטוואָך דעם 25סטן איז פאָרגעקומען אַ גענעראַל-שטריק, פראָקלאַמירט דורכן נייעם אַרבעטער-ראַט אלס פראָטעסט קעגן די אַרעסטן פון די אייזנבאן-אַרבעטער דורך די דייטשן.

אין גאַנג פון שטריק איז די פאָדערונג אויסגעבריי-טערט געוואָרן בנוגע אלע פאָליטישע אַרעסטירטע. די צייטונגען זיינען גיט ערשינען מיטוואָך און דאָ-נערשטאָג.

די פאָדערונגען זיינען נאָכגעגעבן געוואָרן.

1919

”ל ע צ ט ע נ י י ס”

8 יאנואר.

ס'איז פאָרגעקומען די לוויה פון די אומגעקומענע מיטגלידער פון אַרבעטער-ראַט אין איזנבאַן-קרייז מיטן אָנטייל פון אַלע פּראָפּ' פאַריינען. מען האָט ניט געאַרבעט. די צייטונגען זינען ניט ערשינען אויף מאַרגן דעם 9טן.

”אונזער שטימע”

14 יאנואר.

די קאַנפּערענץ פון די פּראָפּעסיאָנעלע פאַריינען

שבת דעם 11טן יאנואר איז אין זאָל פון דער שטאָט דומע פאָרגעקומען די ערשטע קאַנפּערענץ פון אַלע פאַר-וואַלטונגען פון די פּראָפּ' פאַריינען.

...רעכט אָנטייל צו נעמען אין דער קאַנפּערענץ האָט מען געגעבן נאָר פאַריינען פון לוי-אַרבעטער. די פאַריי-גען פון דאָקטוירים, יוריסטן, צאָן-דאָקטוירים און ד"ג זינען דעריבער באַזיטיקט געוואָרן. אויף אַזאָ אופן האָבן אָנטייל-גענומען פּאָליגנדע פאַריינען: די אָנגעשטעלטע פון פּאָסט און טעלעגראַף, די אָנגעשטעלטע פון קונסט און טעאַטער, די שטאַטישע אָנגעשטעלטע, די האַנדלס- און אינדוסטריע-אָנגעשטעלטע, קונסט-אַרבעטער, בוי-אַרבעטער, קריסטלעכע שניידער, די לערער פון די יידישע שולן, צאָן-טעכניקער, נאָרדל-פּאָן, מעטאַל-אַרבעטער, האַלץ-בראַנזשע און וואַלד-אָנגעשטעלטע, איזנבאַנער, בעקער, קעלנערס, טעקסטיל-אַר-בעטער, דרוקער און הייז-לערער. צוזאַמען 18 פאַריינען. אַן דעבאַטן ווערט אָנגענומען אַ באַשלוס וועגן איינ-פירן תיכף דעם 8טן עשהדיקן אַרבעטסטאָג.

בני דרוקער

אויף דער דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג, וועלכע איז פאַר-געקומען זונטאָג דעם 12טן יאנואר צוזאַמען מיט דער פאַרוואַלטונג פון דרוקער-פּאָן, איז באַטראַכט געוואָרן די לאַגע פון די אַרבעטער אין צוזאַמענהאַנג מיט די וואַקסנ-דיקע פרייזן אויף די נייטיקסטע לעבנס-פּראָדוקטן, און ס'איז באַשלאָסן געוואָרן צו העכערן דעם אַרבעטס-לוינ אויף 75 פּראָצענט.

די הוספה טרעט אַרין אין קראַפט פון דעם טאָג פון באַשלוס.

22 יאנואר.

דער פאַריין פון דרוק- און פאַפיר-אַרבעטער געפינט זיך אויף גובערנאַטאַרסקע גאַס אין ווילנא פון געוועזענעם גובערנאַטאַר. נייע מיטגלידער קענען זיך פאַרשרייבן טעג-לעך פון 7 ביז 9 אינאָונט.

די פאַרוואַלטונג.

23 יאנואר.

זונטאָג דעם 19טן יאנואר איז פאָרגעקומען די אַל-געמיינע פאַרזאַמלונג פון די אַרבעטער אין דרוקערענע און בוכבינדערענע. דער חבר וואַנסאַוויטש האָט באַגריסט די פאַרזאַמלונג און האָט באַטאָנט, אַז די כינעזישע וואַנט, וועלכע האָט אָפּגעטיילט די יידן און די קריסטן, איז צעבראַכן. די יידן און קריסטן קענען זיך איצט אָן שוועריקייטן פאַראייניקן. נאָכן פאַרלייענען דעם באַריכט איבער דער הכנסה און הוצאה האָט דער חבר יאַצינעוויטש געזאָגט, אַז איצט זיינען מער ניט נייטיק קיין פּראָפּעסיאָנעלע פאַריינען, ראַציאָנעל איז די אָרגאַניזאַציע פון די פּראָדוצירנדיקע פאַריינען, אין וועלכע ס'דאַרפן אַרבייטן אַלע צווייגן פון דעם פּאָן. ער האָט אויך אויפ-מערקזאַם געמאַכט, אַז דער טערמין פאַר די וואַלן וועט קענען דורכגעפירט ווערן לייכטער און ריכטיקער.

דער חבר וואַנסאַוויטש האָט באַטאָנט, אַז וויבאַלד די פּראָפּעסיאָנעלע פאַריינען, ווערן געענדערט אויף פּראָדו-צירנדיקע פאַריינען, איז ניט נייטיק צו קלייבן אַ נייע פאַר-וואַלטונג אויף אייניקע טעג. אייניקע זינען אַרויסגעטראָטן מיט דער מיינונג, אַז ס'איז דאָך נייטיק צו קלייבן דער-ווייל אַ נייע פאַרוואַלטונג. בני דער אָפּשטימונג האָט די מערהייט זיך אַרויסגעזאָגט, אַז ס'איז ניט נייטיק צו קלייבן אַ נייע פאַרוואַלטונג. ביז וואַנען ס'וועט דורכגעפירט ווערן די אָרגאַניזאַציע פון פּראָדוצירנדיקן פאַריין פירט אָן מיט אַלע ענינים די פאַראייניקטע פאַרוואַלטונג פון געוועזע-נעם יידישן און קריסטלעכן פאַריין.

דער מיטגלידס-אַפּצאָל איז באַשטימט געוואָרן אויף 1 פּראָפּ' פון פאַרדינסט. ס'איז אויך באַשלאָסן געוואָרן אַרבייטשאַפּן אין קאַסע לטובת די אַרבעטסלאָזע אין אַ משך פון 3 וואָכן דעם פאַרדינסט פון 1 טאָג.

”ל ע צ ט ע נ י י ס”

24 יאנואר.

לויט דעם באַשלוס פון דער אַלגעמיינער פאַרזאַמ-לונג פון 19טן יאנואר, אַז אַלע אַרבעטנדיקע זאָלן אָפּגעבן אָן איינטאָגיקן פאַרדינסט פאַר אַרבעטסלאָזע, בעט די פאַרוואַלטונג פון דרוק- און פאַפיר-אַרבעטער-פאַריין אַלע אַרבעטנדיקע, אַז אין דעם נאָענטסטן מאָל באַקומען שכירות זאָלן זיי אַרבייטשאַפּן איין דריטל פון איינטאָגיקן פאַרדינסט.

”אונזער שטימע”

28 יאנואר.

דער פאַריין „דרוק- און פאַפיר-אַרבעטער“ גיט אים בער אין פּראָדוקציע-נס-פאַריין פון דרוק-אַרבעטער אין אַר-בעטער = פּאָלאַץ קליין = פּאָהלאַנקע 11, צימער 17. מ'בעט אַלע ח'ח זיך איבעררעגיסטרירן. די רעגיסטראַציע קומט פאַר פון 10-2 און פון 4-7.

בײ די דרוקער

אויף דער דעלעגאטן-פארזאמלונג פון די דרוקער, וואָס איז פאָרגעקומען נעכטן דעם 12טן פעברואַר איז באַשלאָסן געוואָרן פאָלגנדער טאָרף: פאַר דער ערשטער קאַטעגאָריע — 225 רובל, 2טער קאַטעגאָריע — 200 רובל, 3טער קאַטעגאָריע — 175 רובל אַ וואָך. מאַשין-זעצער און מעטראַנפּאָזשן באַקומען 25 פּראָצעַנט מער.

7 מערץ.

בײ די דרוקער

זונטאָג איז אין אַרבעטס-פּאַלאַץ פאָרגעקומען אַן אַלגעמיינע פאָרוואַמלונג פון פּראָדוקצאַנס-פּאַרײן פון דרוקער. דער פּאַרזיצער ח' רובאַנענקאַ האָט אָפּגעגעבן אַ קורצן באַריכט און אַנווייזונדיק אויף דעם, אַז כאָטש דער דרוקער-פּאַרײן איז געווען אַ פּראָדוקצאַנס-פּאַרײן, האָט מען געגרינדעט אַ נייעם פּאַרײן. נאָך קורצע דעבאַטן איז מען צוגעטראָטן צום אויסקלייבן אַ צײַטוויליקע פאָרוואַלטונג, אין וועלכער עס זײַנען אַרײַן פּאַלגנדיקע מיטגלידער: רוֹבאַנענקאַ, צײַנמאַן, סאַפּאָזשניקאָוו, פּאַשקעוויטש, צײַאַרקאַ, מאַלעץ, וואַלסקי, יפה, דוואָרזשעצקי, גראַזדאָ, סײַטקעוויטש. אַלס קאַנדידאַטן: פּעקער, לעוואַקאוויטש, שיפּרין און קלאַטשקאַ.

הוספות פאַר די דרוקער, רעדאַקטאָרן און זשורנאַליסטן

אויף דער זיצונג פון דער פאָרוואַלטונג פונעם דרוקער-פאַרײן, דעם 4טן מערץ, איז באַשלאָסן געוואָרן: 1) צוליב דעם יקרות אויף לעבנסמיטל זאָל די ביז-איצטיקע שכירות פון די זעצער געהעכערט ווערן מיט 75 רובל אויף דער וואָך. לערנינגלעך קריגן אַ הוספה לויטן איינזען פונעם אַרטיקל פאַבריקס-קאָמיטעט. אין יענע דרוקערײען, וווּ די שכירות איז שוין געהעכערט געוואָרן רעכנט זיך עס פאַר געזעצלעך.

2) קאָרעקטאָרן וואָס זײַנען פאַרנומען אַ גאַנצן אַרבעטס-טאַג באַקומען שכירות גלייך מיט די זעצער פון דער ערשטער קאַטעגאָריע. קאָרעקטאָרן, וואָס אַרבעטן ווייניקער פון אַ פּולן אַרבעטס-טאַג באַקומען באַצאָלט פון שעה. 3) רעדאַקטאָרן קריגן די אייגענע שכירות וואָס מעטראַנפּאָזשן. מיטאַרבעטער און איבערזעצער — די אייגענע שכירות וואָס אַ זעצער ערשטע קאַטעגאָריע.

”ט אַ ג”

9 מאי.

ווענדונג פון אַן אַרבעטער וועגן אויפֿלעבן די פּראָפּ' באַוועגונג... אין מײן, אַז די אַלטע פאָרוואַלטונגען פון די האַנדלס-אַנגעשטעלטע, דרוקער, נאָדל-פּאַך, לעדער אַז'וו,

מוזן אויף זיך נעמען די איניציאַטיווע אין דער זאַך. פאַר-שפּילן צײַט-הײסט אַלץ פאַרשפּילן. מען מוז זיך נעמען צו דער אַרבעט.

13 מאי.

שוידערלעכע נויט ביי די דרוקער

אַרבעטער

אין דער גרויסער נויט, וואָס הערשט צווישן דער ווילנער יידישער באַפעלקערונג איז באַזונדערס שרעקלעך דער גרויזאַמער הונגער בײ די ווילנער דרוקער-אַרבעטער. אין ווילנע געפינען זיך דרוקער-אַרבעטער בערך 500—600. דער גרעסטער טײל פון זיי זײַנען זעצער, וועלכע זעצן נאָר רוסיש, און מחמת דעם טאַקע האָבן די דאָ-זיקע דרוקער-אַרבעטער שוין געליטן מער ווי אַנדערע פּאַך-אַרבעטער נאָך בעת דער דײַטשער אָקופאַציע, ווען דרוק-אַרבעט אויף רוסיש האָט אינגאַנצן אויפּגעהערט. נאָך דע-מאָלט זײַנען גאַנצע פאַמיליעס פון צווישן די דרוקער-אַר-בעטער פשוט אויסגעשטאַרבן פון הונגער.

פאַר דער צײַט פון דער באַלשעוויסטישער דיקטאַטור האָט זיך דער מאַטעריעלער מצב פון די דרוקער-אַר-בעטער לפי ערך פאַרבעסערט, אַדאַנק דער פּולער האַנט פון קאָמיסאַריאַט פאַר בילדונג, וועלכער האָט אַרויסגעגעבן גרויסע סומעס אויף פאַרשיידענע דרוק-אויסגאַבן. און פאַר די לעצטע טעג פון דער סאָוועטישער רעגירונג האָבן זיך דיעקאַנאָמישע באַאדינגונגען פון די דרוקער-אַרבעטער אויף אַזוי פיל פאַרבעסערט, אַז קײן אַרבעטסלאָזע האָבן זיך צווישן זיי שוין ניט געפונען.

איצט זײַנען די אַלע עטלעכע הונדערט דרוקער-אַר-בעטער פאַרבליבן אָן אַרבעט. מער פון 80 פּראָצעַנט פון די דרוקער-אַרבעטער זײַנען פאַמיליען-מענטשן.

23 מאי.

אין די פּראָפּעסיאָנעלע פאַרײנען

זונטאָג דעם 18טן מאי איז פאָרגעקומען אַ פאַרײניקטע זיצונג פון די פאָרוואַלטונגען פון די פּראָפּ' פאַרײנען: נאָדל, בוי, דרוקער, לעדער און האַנדלס-אַנגע-שטעלטע. טײַזנען באַטראַכט געוואָרן די פּראָגן פון אַרגאַניזאַציע און קאַמף קעגן אַרבעטסלאָזיקייט.

9 יוני.

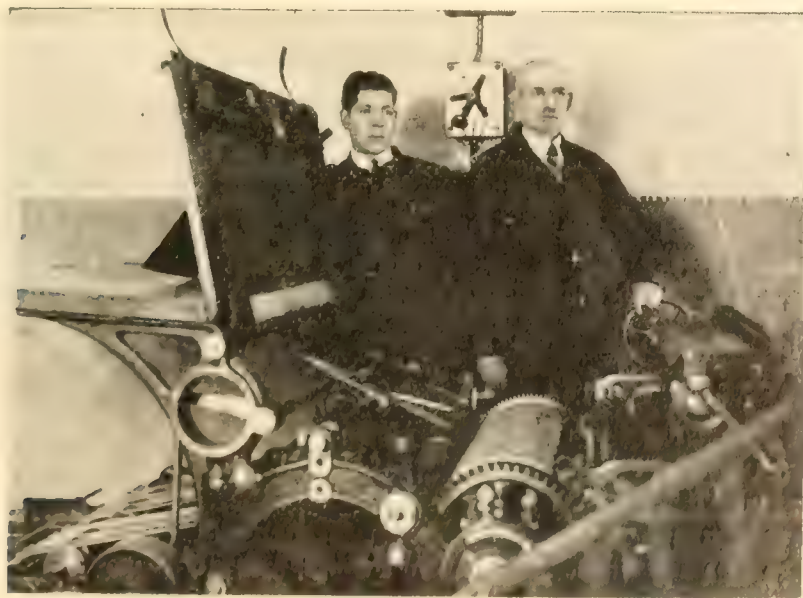
פאַר די אַרבעטסלאָזע דרוקער

דער וואַרשעווער דרוקער-פאַרײן האָט באַשלאָסן צו באַשטייערן זײַנע מיטגלידער מיט 10 מאַרק יעדערן, לטובת די אַרבעטסלאָזע דרוקער אין ווילנע. אַזוי ווי דער דערמאָנטער פאַרײן האָט אַרום 300 מיטגלידער, וועט די סומע באַטרעפן בײ 3000 מאַרק.

דרוקער-פערסאָנאַל און רעדאַקציע בון, טאָג (1919)

ס'שטייען וטע ריי פון רעכטס אויף לינקס: ח. זאפאלסקי, חייק, ג. באביצקי, גארדאן, י. פאץ, ג. יאָפע, (דער לעצטער אומבאקאנט).
 ס'שטייען 2טע ריי: מ. ענגעלשטערן, ל. לעווי, י. קאמערמאכער, (ווייטערדיקע אימבאקאנט), ציפקין, א. קריניצע, י. לעווין, ג. בענניס
 און ח. ל. טייך. ס'זיצן אונטן: קאנטאר, ד. קאפלאנאחטיש (Don), ז. רייזען, ש. גיגער, ד. קאפלאן-קאפלאנסקי, י. שאפירע און ראזנאמסקי.
 ס'זיצן אונטן: אהרן סאפיר, מ. גראוול, בערקאן און ה. קאמערמאכער.

אין דער מאַשין-אַפטייל
 לונג פון דער צייטונג
 „אָוונט-קוריער“
 עס שטייען ביים מאשין, פון
 רעכטס: א. קאפלינקעוויטש און
 חנון רייך

פון די ווילנער דרוקער-ארבעטער צו די ווארשעווער

מיר האלטן פאר אונדזער חוב אויסצודריקן אייך אונדזער הערצלעכן און חברישן דאנק פאר דער הילף, וואס איר האט אונדז צוגעשיקט. מיר זיינען טיף גערירט ניט נאר דערפון, וואס אייערע פארהארעוועטע 3000 מארק האבן אין א געוויסער מאס פארגוינגערט די שווערע לאגע פון אונדז, ארבעטסלאזע דרוקער-ארבעטער, נאר מיר זיינען נאך מער גערירט פון דעם אויסדרוק פון ארבעטער-סאללי-זאריטעט, פון דעם געפיל, אז מיר זיינען ניט איינזאם אין דער שווערער נויט.

דער ברידערלעכער און שיינער טאט גיט אונדז פיל מוט און פיל גיטטיקע קראפט אויסצוהאלטן די שווערע צייט אין דער האפענונג אויף בעסערע און ליכטיקערע צייטן.

מיר גריסן אייך הערצלעך!

מיט חבר-גרוס:

ארבעטסלאזע דרוקער-ארבעטער

אין ווילנע.

7 יולי

ס'איז פארגעקומען א זיצונג פון די פארוואלטונגען צו פארטיילן די 39 פעק קליידער וואס זיינען דערהאלטן געווארן פון אמעריקע. ס'איז אויסגעקליבן געווארן א קאמיסיע, וועלכע זאל זיך דערמיט פארנעמען. פון דער פאר-וואלטונג פון דרוקער-פאריין איז אויסגעקליבן געווארן ח' רובאנענקא.

11 יולי

אין די פראפ' פאריינען

מיטוואך דעם 9טן יולי איז פארגעקומען א זיצונג פון די פארוואלטונגען פון די יידישע פראפ' פאריינען וועגן דער פראגע פון פארייניקונג מיט די קריסטלעכע פראפ' פאריי-נען וואס געפינען זיך אויף גובערנאטארסקע 4. ס'איז בא-שלאסן געווארן, אז אלע פראפ' פאריינען שיקן צו 1 פאר-שטייער, וועלכע וועלן צוזאמען בילדן די צייטווייליקע צענטראל-ביורא.

8 אויגוסט

ביי די דרוקער-ארבעטער

די פארוואלטונג פון דרוקער-פאריין האט אויף איר זיצונג דעם 3טן אויגוסט באשלאסן: 1) אויסדריקן א פרא-טעסט קעגן יענע דרוקער-ארבעטער, וואס פירן זעלבשטענ-דיקע אונטערהאנדלונגען מיט די אונטערנעמער וועגן אראפ-לאזן פון די שכירות, און שטרענג זיך האלטן ביים טאריף פון 225 רובל. 2) שעה-ארבעט איז פארווערט, 3) אויף אלע צייטונגס-בילאגעס אדער אויף א זיבעטן נומער אין וואך טאג דער שטענדיקער צייטונגס-פערסאנאל ניט ארבעטן.

13 אויגוסט

דעם 7טן און 10טן אויגוסט זיינען פארגעקומען זיצונג-גען פון די פארוואלטונגען פון די פראפ' פאריינען. מ'האט אויסגעקליבן א קאמיסיע, וועלכע זאל פאררעגיסטרירן די ארבעטסלאזע און שאפן פאר זיי ארבעט. ס'איז באשלאסן געווארן די פראגע וועגן דער ווי-טערדיקער צעטיילונג פון די צוגעשיקטע זאכן און ס'איז אויסגעקליבן געווארן א קאמיסיע ארויסצוגעבן זן ארגאן פון די פראפ' פאריינען.

22 אויגוסט

אין די פראפ' פאריינען

אויף דער פלענאר-זיצונג פון די פראפ' פאריינען, דעם 19טן אויגוסט, איז אויסגעקליבן געווארן א נייער פרע-זידיום פון דער קולטור-סעקציע ביי די פראפ' פאריינען. פון דרוקער-פאריין זיינען אויסגעקליבן געווארן די ח'ה: צינמאן און רובאנענקא.

22 נאוועמבער

ביי די דרוקער

מיטוואך, דעם 19טן נאוועמבער איז פארגעקומען א זי-זיצונג פון פארוואלטונג פון פראפ' פאריין פון דרוק-און פאר-פרארבעטער. צווישן אנדערע איז באטראכט געווארן די פרא-גע וועגן די יידישע זעצער און עס איז באשלאסן געווארן צוזאמענרופן א באראטונג אויף שבת דעם 22סטן ד'ח, 10 אויגער אינדערפרי, פון אלע יידישע זעצער (פון טאג, יידישע צייטונג און שבת-נייס).

אין צוזאמענהאנג מיט דעם איצטיקן יקות איז אויך באטראכט געווארן די פראגע וועגן העכערן די סטאווקע און עס איז באשלאסן געווארן צו העכערן דעם עקסיסטירנ-דיקן טאריף אויף 75 רובל א וואך.

2 דעצעמבער

יוגנט-סעקציעס

אויף א זיצונג פון פרעזידיום פון די פראפ' פאריי-נען צוזאמען מיט די פארשטייער פון דער ארבעטער-יוגנט-ארגאניזאציע איז באשלאסן געווארן ביי די פאריינען אר-גאניזירן ספעציעלע יוגנט-סעקציעס, וועלכע דארפן פארטיי-דיקן די אינטערעסן פון די יוגנטלעכע ארבעטער.

13 דעצעמבער

אן אנאנס וועגן א חנופה-אונט, שבת דעם 20סטן דעצעמבער, לטובת די ארבעטסלאזע פון דרוקער-און פאר-פיר-ארבעטער-פאריין.

25 דעצעמבער

א קאפפער אטי ווע דרוקער

די צענטראלע פארוואלטונג פון די פראדוציר-קאפפ-מערצטיוון, אין הסכם מיטן פרעזידיום פון די ייד' פראפ'

שע פראָפ' פאָריינען זינען אויסגעהערט געוואָרן באַריכטן פון דער מאַנדאַט-קאָמיסיע צו די לעצטע וואָלן אין צענ-טראַל-ביוראָ, פון צייטווייליקן עקזעקוטיוו און פון דעם סטאַטיסטישן ביוראָ.
פון דרוקער-פאָריין האָבן באַשטימונגס-רעכט 3 פאָר-שטייער.

פון די פאָריינס-פראַטאַקאָלן

23 מאַי.

ס'איז פאָרגעקומען אַן אַלגעמיינע פאָרוואַלונג פון די דרוקער-אַרבעטער.
אין פאָרוואַלונג זינען אויסגעקליבן געוואָרן: 1) ז. צינמאַן (2 מ. גראַזול, 3 ה. רובאַנענקאָ, 4 א. שיפּרין, 5 מ. ענגעלשטערן, 6 ש. קליאַטשקאָ, 7 ג. גורוויטש, 8 י. פאַץ, 9 י. באַרישניק.

28 מאַי. אַלגעמיינע לוי-אַקציע.

„ט אַ ג“

10 יוני.

אַ שטרעק אין דער „ידישער צייטונג“ נעכטן איז די „ידישע צייטונג“ ניט אַרויסגעגאַנגען, ווייל די זעצער האָבן פאַרשטרעקט. דער שטרעק איז אויס-געבראַכן צוליב דעם וואָס דער פראָפ' פאָריין פון די דרו-קער האָט אַרויסגעשטעלט די פאָדערונג פון הוספה פאַר די זעצער און אויך צונעמען אויפן אָרט פון אַ פאַרשטאַר-בענעם זעצער אַ נייעם. די אַדמיניסטראַציע פון דער „ידי-שער צייטונג“ האָט געענטפערט דער פאָרוואַלונג פון דרו-קער-פאָריין מיט אַ בריוו, אין וועלכן זי ערקלערט, אַז זי אָנערקענט ניט דעם פאָריין. די פאָרוואַלונג פון פראָפ' פאָריין האָט אויף איר לעצטער זיצונג באַשלאָסן די שטרייק-דיקע העלפן מיט אַלערליי מיטלען, פּדי זייערע פאָדערונג-גען זאָלן נאָכגעגעבן ווערן.“

אַכטוונג, חברים ידישע זעצער פון דער פראַווינק!

היות ווי אין דער „ידישער צייטונג“ פון דער ציוניסטי-שער אַרגאַניזאַציע אין ווילנע איז אַ שטרעק, בעטן מיר אייך, חברים זעצער פון דער פראַווינק ניט קומען קיין ווילנע. די זעצער פון דער „ידישער צייטונג“.

28 יולי.

דער סיכסוך אין דער „ידישער צייטונג“ צוליב דעם וואָס די אַדמיניסטראַציע פון דער „ידי-שער צייטונג“ האָט ניט נאָכגעגעבן די פאָדערונגען פון די זעצער בנוגע העכערן דעם טאַריף, לויט דעם באַשלוס פון פראָפ' דרוקער-פאָריין, זינען די זעצער געווען געצוואונג-גען צו ערקלערן אַ שטרעק. די אונטער-האַנדלונגען צווישן זיי מיט דעם אַדמיניסטראַטאָר האָבן ניט געבראַכט צו קיין

פאָריינען, האָט באַשלאָסן אינגיכן צו עפענען אַ דרוקעריי-קאָאָפּעראַטיוו. עס זינען שוין געשאַפן געוואָרן די נייטיקע מיטלען און די צענטראַל-פאָרוואַלונג איז שוין צוגעטראָטן דעם דאָזיקן קאָאָפּעראַטיוו צו בילדן.

30 סעפטעמבער.

די פאָרוואַלונג פון פראָפ' פאָריין פון דרוק-און פאַפיר-אַרבעטער פאָדערט אויף אַלע אַרבעטער און אַרבע-טערינס פון די פאָלגנדע פּאַכן: פאַפיראַסן-מאַכערינס, גילדן-מאַכערינס, קאַרטוויניצעס, נאַקלייטשיצעס, באַנדעראַלירער קעס, קעסטלמאַכערקעס, גילדן-מאַכערקעס א"אנ"ד פון דער זעלבער בראַנזשע צוליב זייערע אייגענע אינטערעסן קומען און פאַררעגיסטרירן זיך אין לאַקאַל פון פאָריין (ראָג וויל-נער און גוריסטי פּערעאוואַק נומ' 1).

1920

„ט אַ ג“

28 יאנואר.

אַכטוונג, חברים זעצער!

די פאָרוואַלונג פון פראָפ' פאָריין פון דרוק-און פאַפיר-אַרבעטער מעלדעט, אַז אין דער ווילנער „ידישער צייטונג“ וואָס ווערט אַרויסגעגעבן פון דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע, איז אַ שטרעק. מ'בעט אַלע חברים זעצער, ווי אויך פון אַנדערע שטעט ניט גיין אַרבעטן צו דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַ-ציע פון ווילנע.

11 אפריל.

אַ שטרייק אין די פּוילישע צייטונגען די זעצער פאָדערן 65 פראַצ' הוספה. דער שטרעק דויערט שוין אַ וואָך צייט און די פּוילישע צייטונגען ער-שיינען ניט.

ס'איז בדאי צו באַמערקן, אַז די פאַטריאַטישע און באַיקאַטיסטישע אַרויסגעבער האָבן זיך ניט אָפּגעשטעלט פאַרן פרוב צו וועגן זיך צו ידישע זעצער, זיי זאָלן גיין צו זיי אַרבעטן. נאַטירלעך האָבן די ידישע זעצער זייער פאַרשלאָג אָפּגעוואָרפן.“

3 מאַי.

דעם 1טן מאַי איז פאָרגעקומען אַ געמיינזאַמע דע-מאָנסטראַציע אין מיטינג פון די פּוילישע און ידישע אַר-בעטער אויפן הויף פון די פראָפ' פאָריינען (גובערנאַ-טאָרסקע 4).

די צייטונגען זינען ניט ערשינען דעם 2טן מאַי.

21 מאַי.

די פראַפּעסיאַנעלע פאַריינען אויף דער זיצונג פון צענטראַל-ראַט פון די ידי-

די האנדלונג פון דרוקער-פאריין און האָט אויסגעדריקט זיין גרייטקייט אונטערצושטיצן מיט אלע מיטלען די דרוקער און אויך די איבעריקע אַנטזאָגטע אָנגעשטעלטע (קור-יערן, קאַרעקטאָרן), כדי זייערע פּאָדערונגען זאָלן נאָכגעגעבן ווערן.

21 יוני.

א באַריכט פון דער לווייה פון די רויטע אַרמיע, געפאַלענע ביים אייננעמען ווילנע. אין דער לווייה האָבן אַנטייל גענומען די פּראָפּ' פּאַריינען: נאָדל, לעדער, דרוק- און פּאַפּיר-אַרבעטער, האַנדלס-אָנגעשטעלטע, טאַבאַק-אַרבעטער, שווע-בעלעך-פּאַבריק-אַרבעטער, מעטאַל-אַרבעטער, בוי-אַרבעטער, און בעקער-אַרבעטער.

„די רויטע פּאָן“, ווילנע

1 אַוּגוסט.

בײַ די דרוקער-אַרבעטער

די טעג איז פאַרגעקומען אַ געמיינזאַמע זיצונג פון די פּאַרשטייער פון די פּאַריינען פון די יידישע און קריסט-לעכע דרוקער-אַרבעטער בנוגע דער פּאַראַייניקונג פון ביידע פּאַריינען. עס איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז ביידע פּאַריינען גיסן זיך צונויף און עס ווערט איינגעאַרדנט אַן אַלגעמיינע פּאַרזאַמלונג פון אלע דרוקער-אַרבעטער פון שטאָט, אויף וועלכער עס דאַרף אויסגעקליבן ווערן אַ געמיינזאַמע פּאַר-וואַלטינג.

די שכירות פון די דרוקער

דער פּאַריין פון די דרוקער-אַרבעטער האָט אַרויס-געשטעלט אַ פּאָדערונג, אַז דער טעגלעכער געהאַלט פון אַן אַרבעטער זאָל זיין 2000 רובל.

17 אַוּגוסט.

דער פּראָפּ' פּאַריין פון דרוק- און פּאַפּיר-אַרבעטער בעט אלע מיטגלידער פון פּאַריין צו קומען היינט 7 אַ זיי-גער (נייע צייט) אין לאַקאַל פון פּאַריין צו באַטייליקן זיך אין פּייערלעכן קאַבאַלאַס פּאַנים פון די כאַוויירים דעלע-גאַטן פון צווייטן קאַנגרעס פון 3טן אינטערנאַציאָנאַל.

22 אַוּגוסט.

בײַ די דרוקער- און פּאַפּיר-אַרבעטער

דעם 19טן אַוּגוסט דײַ איז פאַרגעקומען אַן אַלגע-מיינע פּאַרזאַמלונג פון די דרוקער- און פּאַפּיר-אַרבעטער, אויף וועלכער ס׳איז אויסגעקליבן געוואָרן אַ נייע פּאַר-וואַלטינג און דעלעגאַטן אויף דער קאַנפּערענץ פון די פּראָפּ' פּאַריינען.

אין פּאַרוואַלטינג זינען אַריין די ח״ח: רובאַנענקאַ, סטאַנקעוויטש, צינמאַן, פּאַשקעוויטש, אַשעראַוו, שיפּרין, סווינסקי, סיטקעוויטש, קלאַטשקאַ, סטעקיין, לעוואַקאוויטש. אַלס דעלעגאַטן אויף דער קאַנפּערענץ זינען פון

שום רעוולטאַטן; מחמת דער דערמאַנטער אַדמיניסטראַטאָר האָט זיך זייער גראָב אָפּגערופּן וועגן פּראָפּ' פּאַריין, ניט געוואַלט האָבן מיט זינע פּאַרשטייער קיין שום מגע-ומשא און געסטראַשעט אַראָפּצוברענגען, פון וואַרשע שטרעקערע-כער אויפן אָרט פון די ווילנער זעצער. פּאַרשטייט זיך, אַז בײַ אַזאַ מין באַציונג זינען די ווייטערדיקע דיבורים געוואָרן גאַנץ איבעריק און די זעצער האָבן באַשלאָסן פּאַר-ענדיקן מיט דער „יידישער צייטונג“ זייערע אַלע חשבונות. בשעת ס׳איז אָבער געקומען צו רעגולירן דעם חשבון פון אַלטן חוב (אַן ערך 500 רובל אין צאַרישער וואַלוטע, וועלכן די אַדמיניסטראַציע פון דער צייטונג האָט שוין אגב די לעצטע צייט אָנגעהויבן ביסלעכווייז אויסצוצאָלן) האָבן זיך אַלע בעל-בתיים פון דער צייטונג גענומען אָפּוואַרפּן פון יעדער שייכות צום חוב און אָנגעהויבן אָפּשיקן די זעצער אייגער צום צווייטן, און ווען די זעצער האָבן געבעטן מ׳זאָל זיי ווייניקסטנס גלייך אויסצאָלן די שכירות פאַר דער לעצטער האַלבער וואָך, האָט דער אַדמיניסטראַטאָר גע-וואַלט מסכים זיין דערצו נאָר ווען די זעצער וועלן אים אַרויסגעבן אַ דאַקומענט, אַז זיי האָבן צו דער צייטונג מער קיין תביעות ניט, ד״ה זיי זאָלן מוחל זיין דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע דעם אַלטן חוב.

איבערלאָזנדיק זיך די פרשה ניט אויסצונגן אַלע מיט-לען, וועלכע זינען דאָ אין אונזער רשות ביים פּאַרטיידיקן די פּראָפּעסיאָנעלע אינטערעסן פון אונדזערע מיטגלידער, האַלטן מיר דאָך פאַר נייטיק אויפּמערקזאַם צו מאַכן די געזעלשאַפטלעכע מיינונג אויף אַזאַ אומווערדיקער האַנדלונג פון די הערן ציוניסטן און צעיר-ציון, וועלכע טומלען אזוי וועגן די אינטערעסן פון די „אַרעמע מאַסן“. דער פּראָפּ' פּאַריין פון דרוק- און פּאַפּיר-אַרבעטער.

29 יוני.

דאָס צ״ב פון די פּראָפּ' פּאַריינען וועגן

דער „יידישער צייטונג“

אויף דער לעצטער זיצונג פון עקזעקוטיוו פון צ״ב פון די פּראָפּ' פּאַריינען האָט דער פּאַרשטייער פון דרוקער-פּאַריין איבערגעגעבן גענוי דעם גאַנצן סיכסוך פון די דרוקער און איבעריקע אַרבעטער מיט דער אַדמיניסטראַציע פון דער „יידישער צייטונג“. דערבײַ איז אָנגעוויזן געוואָרן די נייטיקע שריט פון דרוקער-פּאַריין, וועלכע ער האָט געמוזט אָננעמען כדי זיך צו דערשלאָגן די גערעכטע פּאַ-דערונגען.

דער דרוקער-פּאַריין האָט געמוזט פּאַראַרדענען זיינע מיטגלידער, אַז זיי זאָלן ניט דורכלאָזן קיין אַרבעט, וואָס עס גיט די היגע ציוניסטישע אַרגאַניזאַציע, אויך ניט דרוקן דעם „החיים“, כדי צו נויטן דעם אמתן באַלעבאַס פון דער „יידישער צייטונג“ צו באַצאָלן וואָס זיי קומט. דאָס צ״ב האָט אויסגעהערט דעם באַריכט, אַקצעפטירט

שוין, אז די צייט איז גאנץ נאָענט, דעריבער מוון מיר זיך אלע אַרבעטנדיקע אַרגאַניזירן, צוריק אויפבויען דעם פּראָפּ' פאַריין אויף געזינטערע יסודות, שאַפן די פעסטע אינטער-נאַציאָנאַלע פאַראייניקונג, וווּ די גאַנצע אַרטיקע דרוקער-מחנה וועט שטיין ווי איין מענטש אין קאַמף מיט איר אַלגעמיינעם שונא, מיטן קאַפיטאַליסט.

פון די פאַריינס-פּראָטאַקאָלן

5 מערץ.

באַשלאָסן אַרײַנצונעמען די פּאַטאַגראַפֿיע-אַרבעטער אין פאַריין.

— אויסגעקליבן אַ קאָמיסיע צוצוגרייטן דעם באַדן פאַר אַ פאַראייניקונג מיט די פּוילישע דרוקער-אַרבעטער. אין דער קאָמיסיע זײַנען אַרײַן די ח'ח: ענגעלשטערן, ציאַרקאָ און גינבורג.

— די פאַרוואַלטונג דריקט אויס אומצופרידנקייט מיטן באַשלוס פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג פון די פּראָ-דוציר-קאָאָפּעראַטיוון בנוגע דעם דרוקער-פּראָדוציר, וואָס שטערט דורך דעם די פּראָפּ' אינטערעסן פון די אַרבעטער. גלײַכצײטיק ווענדט זיך די פאַרוואַלטונג צום צ"ב וועגן דירעקטיוון בנוגע דעם דאָזיקן ענין.

„אַרבעטער-לעבן“

12 מערץ.

וועגן אונדזערע יחסנים (אין דרוקער-פּאַך)

פון כמה יאָרן עקסיסטירן אין זעצער-פּאַך צווייער. ליי באַזונדערע פונאַנדערגעצווייגטע פּאַכן: יידישע זעצער און רוסישע (ניט קריסטלעכע). די ערשטע זײַנען תמיד געווען מער פּריווילעגירט פון די אַנדערע הן מיט גרעסערע סטאַווקעס, הן מיט מער אַרבעט אײַנאַנד. די לעצטע פאַרקערט האָבן פון תמיד אָן פאַרמאָגט די פּריווילעגיע פון אַ גרעסערער אַרבעטסלאָזיקייט און קלענערע שכירות זינט ס'איז אויסגעבראַכן די גרויסע וועלט-קריג, זײַנען די פּריווילעגיעס פון ביידע פּאַכן גלײַך אויף גלײַך דערהויבן געוואָרן: די ערשטע האָבן באַקומען מער אַרבעט און פאַר די לעצטע איז די אַרבעט מער אָפּגעקומען. און דאָ האָט זיך פאַר די לעצטע געשטעלט די פּראָבלעם אויף אויס-צוגלײַכן די פּריווילעגיעס פון ביידע פּאַכן, דײַה אַז מיט דער יידישער זעצער זאָלן זיך קענען פאַרנעמען אויך די רוסישע זעצער.

די לייזונג פון דער דאָזיקער פּראָבלעם, האָט אָבער אָנגעטראָפּן אויף אַ שטאַרקער וואַנט מצד די יידישע זעצער, וועלכע האָבן זיך טראַדיציאָנעל געהאַלטן בײַם פּרינציפּ ניט צוצולאָזן קײן רוסישע זעצער צו יידישער אַר-בעט. לכתחילה, ווען ס'איז געווען אַ קליינער קאַנטינגענט יידישע אַרבעטסלאָזע זעצער, האָט זיך זיי דער דאָזיקער

פּראָפּ' איינגעגעבן, אָבער שפעטער ווען ווען קײן אַרבעטס-לאָזן יידישן זעצער איז ממש אויף אַ רפואה ניט גע-ווען צו קריגן, האָט דאָס דורכפירן פון דעם דאָזיקן פּרינציפּ דערבראַכט צו די גרעסטע געשלעגן און סקאַנדאַלן. דער קאַנטינגענט פון די רוסישע אַרבעטסלאָזע זעצער איז גע-וואָסן אַלץ מער און מער און די יידישע אַרבעטער האָבן פשוט אויסגעפעלט, ביז ס'איז דערגאַנגען דערצו, אַז אין אייניקע דרוקערײַען (אויף צײַטונגען) האָבן די אַרבעטס-דיקע אויסגעפירט אַרבעט דורך איבערשטונדן פאַר 3—4 מענטשן.

...ס'שטעלט זיך איצט בלויז די פּראָגע. וואָס קומט דאָ פאַר און וועלכע טרויעריקע רעזולטאַטן קענען דערפון אַרויסקומען. פון איין זײַט ווערט דער קלאָסן-קאַמף פון די אַרבעטער פאַרוואַנדלט אין אַן אמתן ברודער-קריג, פון דער אַנדער זײַט ווערט אונטערגעגראָבן די קאַמפּעטענץ פון פאַריין, וואָס שטערט אים אָנצופירן מיט דער ווייטער-דיקער אַרבעט. דערביי לײַדן שטאַרק די אייגענע עקאָנאָ-מישע אינטערעסן. אַ פּאַקט, אַז די סטאַווקעס פון די קריסטלעכע אַרבעטער שטייען שטענדיק מיט 30—45 פּראָצ' הע-כער פון די יידישע. דאָ בלײַבן די אַרבעטסלאָזע אַרבעטס-לאָז, און דאָרט אַרבעט מען פאַר צווייען. צו דער דאָזיקער ווילדקייט מוז נעמען אַ סוף.

ס'איז קלאָר, אַז די פאַרוואַלטונג אַליין איז ניט ברוח צו קעמפן קעגן אַזוינע שענדלעכע מעשים, וויבאַלד די אַרבעטער אַליין גראָבן אונטער איר אַוואַטאַריטעט. די מיטלען אירע זײַנען צו שוואַך צו רעאַגירן אויף דעם. אָבער איינס דאַרף פאַר יענע אַרבעטער קלאָר זײַן, אויב קײן התראות און אויפקלערונגען מצד דער פאַרוואַלטונג וועלן זיי ניט צווינגען זיך אָפּצוזאָגן פון זייערע פאַר, ברעכנס קעגן זייערע אייגענע חבֿרים: זאָלן זיי געדענקען וועגן די רעזולטאַטן פון אַ 12—15 שעהדיקן אַרבעטספּאַג וועלכע וועלן זיך אָפרופן אויף זייער אַזוי שוין אויך צע-טרייסלען אַרגאַניזם דורך דער איבערמידונג פון די כוחות און וועלן זיי געוויס דערמאָנען זייערע זינד, וואָס זיי זײַנען באַגאַנגען קעגן זייערע אייגענע ברידער. ס'וועט אָבער דאָן זײַן צו שפעט צו פאַרריכטן.

דווקא אַ יידישער זעצער.

פון די פאַריינס-פּראָטאַקאָלן

18 מערץ. אַלגעמיינע לײַן-הוספה—50 פּראָצ'.
27 אַפּריל. באַשלאָסן פּאָדערן טאַפּלט שכירות פאַר דער וואָך יום-טוב.

3 מאַי. אויסגעשליסן אַ קאָמיסיע דורכצופירן די פאַראיי-ניקונג מיט די פּוילישע דרוקער-אַרבעטער אין באַ-שטאַנד פון די ח'ח: רובאַנענקאַ, גינבורג, אַשעראַוו.

6 יוני: באַשלאָסן די בריוו צום צ"ב פון די פּראָפּ' פאַריינען שרייבן נאָר אין יידיש.

1922

11 יאנואר. אינגעפירט די פראדוקציע-פאריין-סי-סטעם לויטן באשלוס פון צ"ב ס'ווערן פאררעג-סטרירט אין פאריין אַלע, וועלכע אַרבעטן אין אונטערנעמונגען וואָס אונטערליגן דעם דרוקער-פאַ-ריין (ווי בוכהאַלטערס, עקספעדיטאָרן, קוריערן, שוואַצע אַרבעטער א'אַנד).

20 די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג האָט באַשלאָסן: די פאַרוואַלטונג איז געשטאַנען אויף דער געהערקער הויך אויפן עקאָנאָמישן געביט, אָבער אויפן קולטור-רעלן געביט געווען הינטערשטעליק. באַשלאָסן צו-נירפון אַ דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג ספעציעל וועגן דער קולטור-פראַגע.

— נאָר די לעצטע פיר חדשים איז אויסגעצאָלט געוואָרן איבער אַ פערטל מיליאָן מאַרק פאַר אַרבעטסלאָזע און 80 טויזנט מאַרק פאַר די הונגערנדע אין רוסלאַנד. — אויסגעוויילט אין פאַרוואַלטונג: (1) י. לעווין, (2) ת. גינזבורג, (3) י. עפעל, (4) ה. רובאַנענקאָ, (4) א. גאַר-דאָן, (6) א. שיפּרין, (7) י. מאַלעץ, (8) ת. גראַד-זענסקי, (9) א. רודאַשעווסקי.

25 אַפּגעוואָרפן די פּאָדערונג פון דער יוגנט-סעקציע צו האָבן אַ פאַרשטייער אין דער פאַרוואַלטונג.

6 פעברואַר. אַלגעמיינע לוינ-הוספה פון 25 פראָצ'.

8 מערץ. קאַרעקטאָרן ווערן אָנגענומען אין פאַריין אויפן סמך פון פראַדוקציע-סיסטעם.

29 באַשטייערונג פאַר די שטרעקנדיקע אויף אַ שוועבע-לעך-פאַבריק.

26 אַפּריל: אַלגעמיינע לוינ-הוספה—40 פראָצ'.

28 יוני. אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג אויסגעוויילט אַס דעלע-גאַטן צו דער קאַנספּערענץ פון די פראָם' פאַריינען די ח"ה י. לעווין און מ. אַשעראַוו.

30 אַלגעמיינע לוינ-הוספה פון 25 פראָצ'.

12 יולי. באַשלאָסן צו אַרגאַניזירן די ליטאַגראַפן-אַרבע-טער ווי אַ באַזונדערע סעקציע.

19 אַסיגנירט 10.000 מאַרק פאַר די שטרעקנדיקע אויף אַ באַוו-פאַבריק.

22 אַלגעמיינע לוינ-העכערונג ביי די איינבינדער-אַר-בעטער (10 פראָצ' ווייניקער, ווי ביי די דרוקער-אַרבעטער).

23 איינגעאַרדנט אַ לייען-זאַל.

26 לינירער-אַרבעטער ווערן צוריק אַרמינגענומען אין פאַריין.

2 אוגוסט. אַלגעמיינער שטרעק אין די איינבינדערמען צוליבן ניט נאָכגעבן די לוינ-העכערונג.

12 אַלגעמיינע לוינ-הוספה—25 פראָצ'.

16 הלוואה פון 200.000 פאַר די שטרעקנדיקע טאַבאַק-אַרבעטער.

8 יוני. באַשטעלט מיטאַגן אין דער אַרבעטער-קיך פאַר די אַרבעטסלאָזע ח"ה און זייערע פאַמיליעס.

14 אויף דער ווענדונג פון ח' ב. עפשטיין דער-לויבט צו גרינדן אַ יוגנט-סעקציע.

— אַסיגנירט 1000 מאַרק אויף אַ פּרץ-מצבה.

21 באַשלאָסן אויף אַ פאַך-פאַרזאַמלונג צו העכערן 50 פראָצ' הוספה די קעסטלמאַכער.

24 באַשלאָסן אַרויסגעבן אונטערשטיצונג פאַר אַרבעטס-לאָזע אין דער גרייס פון 24 פראָצ' פון פאַריקן פאַרדינסט. אין אויסנאַם-פאַלן — לויטן איינזען פון דער פאַרוואַלטונג. באַשלאָסן דורכפירן אַ ספעציע-לע באַשטייערונג אויף אונטערשטיצונג פאַר אַר-בעטסלאָזע.

— ס'ווערן אויסגעגלייכט די לוינען לויטן טאָריף פון פּוילישן דרוקער-פאַריין.

4 אוגוסט. אַסיגנירט 5000 מאַרק פאַר די הונגערנדיקע אַרבעטער אין רוסלאַנד.

19 אַלגעמיינע לוינ-הוספה—33 פראָצ'.

29 ווענדונג פון „אַרט" וועגן גרינדן אַ שול-וואַרשטאַט פאַר לעריינגלעך דרוקער.

באַשלאָסן: אין פּרינציפּ ניט קעגן, נאָר צוליב דער אומגאַרמאַלער לאַגע און אַרבעטסלאָזיקייט, קען מען אַזאַ פּראָיעקט ניט באַרעכטיקן. אין פאַל ווען אַזאַ שול-וואַרשטאַט וועט געעפנט ווערן, וועט אים דער פאַריין ניט אָנערקענען.

9 סעפטעמבער. אויסגעקליבן אין פאַרוואַלטונג: (1) מ. ציאַרקאָ, (2) י. לעווין, (3) י. מאַלעץ, (4) ת. סגל, (5) בערלאַוויטש, (6) ת. גינזבורג, (7) א. שיפּרין.

12 די איינבינדער און קעסטלמאַכער פראַטעסטירן קעגן דער ניער פאַרוואַלטונג, ווייל די וואַלן זיינען פאַר-געקומען אָן זייער אַנטייל.

14 די פאַרשטייער פון די איינבינדער און קעסטלמאַכער האָבן צוריקגעצויגן זייער פראַטעסט. — אַלגעמיינע הוספה פון 50 פראָצ'.

— די פּאָדערונג פון די אַרבעטסלאָזע, אַז די אַרבעט-דיקע זאָלן אָפּגעבן צו 1 טאָג אַרבעט איז אָפּגע-וואָרפן געוואָרן.

— 5000 מאַרק אַסיגנירט פאַרן צב"ק.

9 אָקטאָבער. באַשלאָסן אָפטיילן זיך פון דער פאַפּיר-סעקציע.

27 אַלגעמיינער פראַטעסט-שטריק.

12 נאָוועמבער. לויט דער איינציאָטיוו פון דרוקער-פאַריין איז פאַרגעקומען אַ קאַנספּערענץ פון די פאַריינען: נאָדל, מעטאַל, לעדער, דרוקער, בוי-וועגן דער באַציונג צו די קאַלעקטיוון און קאַאָפּעראַטיוון. דער ענין ווערט איבערגעגעבן דער קולטור-סעקציע ביים צ"ב.

- 17 אונגוסט. ענדגילטיק פארענדיקט דער שטריק פון די איינבינדער-ארבעטער (פאר דער צייט פון שטריק האבן די שטריקנדיקע באקומען פון פאריינס-קאסע 50 פראצע' פון די שכירות).
- 9 סעפטעמבער. נייע פארוואלטונג: 1) י. לעווין, 2) י. עפעל, 3) ווילענסקי, 4) כאבראוויצקי, 5) ת. גינזבורג, 6) ה. רובאנענקא, 7) א. גארדאן, 8) ת. אלפע-ראוויטש, 9) מ. ציארקא.
- 11 אקטאבער. אטיגנירט צו 10.000 מארק פאר דער צייטונג פון צ"ב און פאר די שטריקנדיקע פון שוועבל-פאבריק.
- 16 אלגעמיינע לויין-הוספה פון 33 פראצע'.
- 31 באשלאסן, אז אונטערשטיצונג פאר ארבעטסלאזע ווערט ארויסגעגעבן נאר לויטן איינזען פון דער פארוואלטונג.
- 19 נאוועמבער. אלגעמיינע לויין-הוספה פון 50 פראצע'.
- 13 דעצעמבער. באשטייערונג פאר די שטריקנדיקע דרוקער-ארבעטער אין קראקע (250.000 מארק).
- 26 אלגעמיינע לויין-הוספה—35 פראצע'.

1923

- 10 יאנואר. באשלאסן גרינדן א ביבליאטעק ביים פאריין. — ווענדונג פון פאטאגראפן-ארבעטער וועגן ארגאניזירן זיך אלס סעקציע.
- 15 אויסגעקליבן אפאבריקס-קאמיטעט אין ראמס דרוקעריי.
- 22 דורכגעפירט א צווייטע אלגעמיינע באשטייערונג פאר די שטריקנדיקע דרוקער-ארבעטער אין קראקע.
- 24 לויין-הוספה פאר די לינירער-ארבעטער—50 פראצע'.
- 26 באגריסונג אין טאג' צום 10יאריקן יוביליי פון פראפ' פאריין פון די האנדלס-אנגעשטעלטע.
- 1 פעברואר. לויטן מאדוס פון ווארשעווער צענטראלע פון די קלאסן-פאריינען ווערט איינגעשטעלט א בא-וועגלעכער לויין (לויטן סטאטיסטישן אמט).
- 19 פראצע' הוספה, בכדי זיך אויסצוגלייכן מיטן ווארשעווער טאריף.
- באקומען א דאנק-בריוו פון קראקעווער דרוקער-פאריין פאר דער אונטערשטיצונג אין דער צייט פון שטריק.
- 13 א שטריק אויף דער צייטונג, נאש קוריער" צוליבן ניט צופאסן זיך צו דער פאדערונג וועגן לויין-העכערונג.
- 21 איינגעפירט א באוועגלעכן לויין-טאריף פאר די לינירער-ארבעטער.
- 6 מערץ. ווענדונג פון דער פארוואלטונג אין דער פרעסע, אז די דרוקער-ארבעטער זאלן ניט באשטעלן קיין רעצעפטן אין סאפאזשניקאווס אפטייק צוליבן בא-שעפטיקן שטריק-ברעכער אויפן ארט פון די שטריקנדיקע פארמאצעוטיקן.
- 7 מערץ. אלגעמיינע 62 פראצע' לויין-הוספה.
- 8 " ווענדונג פון פארוואלטונג צו דער עפנטלעכקייט וועגן איבעררייסן די באציאונגען מיט דער צייטונג, וויל. רעטש" צוליב דעם וואס דער דרוקער-פערסאנאל נאל פון דער צייטונג פירט אויס די ארבעט און דעם וויסן און הסכם פון פאריין.
- 16 אפריל. אלגעמיינע פארזאמלונג. פאר די לעצטע 10 חדשים איז פארטיילט געווארן 1.100 ארבעטס-טעג פאר ארבעטסלאזע. געלט-אונטערשטיצונג איז ארויסגעגעבן געווארן איבער 3.500.000 מארק. הלוואות: 250 טויזנט מארק.
- 23 " אויסגעוויילט אין פארוואלטונג: 1) ה. רובאנענקא, 2) י. לעווין, 3) מ. אשעראוו, 4) מ. ציארקא, 5) ב. אס, 6) א. גארדאן, 7) א. אדלמאן, 8) ב. זשוק, 9) י. קאמערמאכער.
- 24 " באשלאסן זיך באמיען, דעם 1טן מאי צו דעמאנ-סטירן צוזאמען מיט די פוילישע דרוקער-ארבעטער. — אטיגנירט צו 10.000 מארק פאר יעדן שטריקנ-דיקן דרוקער-ארבעטער אין פעטריקאוו, צוזאמען: 250.000 מארק.
- 1 מאי. אנטפרינגענע פאר דער אלגעמיינער מאי-דעמאנ-סטראציע.
- 2 באשטראפט א טייל פון שטאט אויפן טאג' פארן ארבעטן דעם 1טן מאי.
- אלגעמיינע לויין-הוספה—33 פראצע'.
- 8 " שטריק אין דרוקעריי דווארזשען.
- 9 " באשלאסן, אז רעזערוויסטן, וועלכע גייען אויף 3 וואכן איבונגען, מוזן באקומען די פולע שכירות.
- 23 " אטיגנירט 150.000 מארק פארן מעדעם-פאנד.
- 17 יוני. די איינבינדער-ארבעטער ווערן אויסגעטיילט ווי א באזונדערע סעקציע.
- 20 " לויין-הוסכה פאר די לינירער—50 פראצע'.
- 4 יולי. צוליב דער גרויסער ארבעטסלאזיקייט אין פאך האט די קרייז-קאמיסיע באפרייט דעם דרוקער-פאריין פון דער באשטייערונג לטובת דער קרייז-קאמיסיע.
- 19 " דער שטאט פון ראמס דרוקעריי האט געשלאסן א סעפאראטן אפמאך מיט די אונטערנעמער. די דע-לעגאטן-פארזאמלונג באשלאסן איבעררייסן די בא-ציאונגען מיטן שטאט.
- אלגעמיינע לויין-הוספה—22 1/2 פראצע'.
- 31 " אפגעווארפן די ווענדונג פון ליטעראטן-פאראיין וועגן צוזאמענארבעט און פארשטענדיקונג, וויל דער ליטעראטן-פאריין געהערט ניט צום צ"ב פון די פראפ' פאריינען און איז ניט קיין קלאסן-אר-גאניזאציע.

דרוקער-פערסאָנאַל און אַדמיניסטראַציע פון ראָמס דרוקעריי (1923)

עס שטייען זעקס רײ: פון רעכטס אויף לינקס: י. גאַפּשטיין, ה. ברענמאַן, ל. מולער, א. אַדעלמאַן, ד. בערנשטיין, מ. באַל-טופּסקי, שלמה, ה. קאַץ, ב. האַנדראַח און י. גורחייטש. זעקס רײ: ב. וואַלאַשינסקי, ע. מיראַנאַחסקי, א. נאַחאַגרודסקי, י. סמו-לאַחייטש, ב. באַזער, י. קאַגאַן, י. דוקשט, א. שפּרינג, ערדוויק, און ה. גורחייטש. דריטע רײ: ג. סאַרב, (הייטערדיקע אונבאַ-קאַנט), מ. רובינא, ר. גאַלפּערן, ש. ראַמבאַק, ד. גאַלדאַחסקי, א. ווירעצקי, ל. בערנאַדוויק, ב. גרינער, י. פּרעסמאַן, ל. בערנ-וואַלד, אַרקוסקי, ש. לעווין און יודין. זעקס רײ: ה. גלעזער, ה. אײגעס, ח. פּאַנאַר, י. קול, י. לײעץ, ה. ראַמבאַק, ש. סו-סטער, ב. העקער, פ. גראַדווענסקי, ד. נעמענסשינסקי, מ. שקלאַחער, זעקס רײ: ג. בענגיב, ה. גורחייטש, ח. אַלפּעראַחייטש, א. כאַזאַן, איטיגין, בערגער, ש. פּייגאָן, מ. ראַפּאַפּאַרט, א. אַראַנאַחייטש און ליבערזאָן. עס זיצן אונטן: מ. געקער, ה. נאַ-חאַגרודסקי, י. רודניצקי, לאַפּיק, י. בענגיס, א. חײט, ח. שקליאַרסקי און א. מירדמאַן.

סטערעאָטיפּ-אַפּטיילונג פון ראָמס דרוקעריי
עס שטייען זעקס רײ פון רעכטס אויף לינקס: ה. קאַץ, ב. געקער,
י. רודניצקי, ב. האַנדראַח, י. דוקשט, ח. מ. אַלפּעראַחייטש,
ח. גורחייטש און ה. מאַץ

1924

7 יאנואר. אקציע קעגן דער דרוקער ראווענקאנץ צוליב איגנארירן דעם פאריין ביים אגעמען אין אפזאגן ארבעטער.

15 יאנואר. ווענדונג צו דער עפנטלעכקייט וועגן באי-קאטירן יאטאווערס דרוקער.

— אפגעווארפן די ווענדונג פון ווארשעווער דרוקער-פאריין וועגן שאפן א צענטראלע פון דרוקער-פאריינען אין פוילן.

28 " קאנפליקט מיטן ליטעראטן-פאריין צוליבן ניט גע-רעכטן באשולדיקן א פאריינס-מיטגליד אין שטריק-ברעכער (ח' עפעל) אין דער צייטונג, פריינד.

אויפגעפאדערט די פאריינס-מיטגלידער איבערצו-רייסן די באציאונגען מיט די רעדאקציע-מיטגלידער פון "פריינד" צוליב זייער האלטונג לגבי דעם דרו-קער-פערסאנאל.

6 פעברואר. געוויילט א פארוואלטונג: 1) הרובאנעקא, 2) פ. העלערשטיין, 3) י. ראזנבלום, 4) ס. מולער, 5) ח. גראדווענסקי, 6) מ. ענגעלשטערן, 7) א. אדלמאן, 8) מ. ציארקא, ה. קאנטאר.

— דעם קאנפליקט מיטן ליטעראטן-פאריין איבער-געגעבן אין צ.ב.

9 " אלגעמיינע באשטימערונג פאר די שטריקנדיקע פון אנדערע פאריינען.

19 " שטריק אין צייטונג, פריינד" צוליבן ניט אויסצאלן קיין שכירות.

25 יוני. אלגעמיינע פארוואלטונג האט באשלאסן ארויס-צוגעבן אונטערשטיצונג ארבעטסלאזע לויטן איינזען פון פארוואלטונג.

— אויסגעשלאסן דעם שטאט פון. אוטרא" פאר ברעכן די פאריינס-דיסציפלין.

1 יולי. באשלאסן ארויסצוגעבן א מאנאטלעכע סובסידיע פון 15 גילדן פארן ארבעטער-קינדער-אינטערנאט.

— ארויסגעגעבן 150 מיליאן מארק פאר ארעסטירטע מיטגלידער פון פראפ' פאריינען.

8 " אסיגנירט פארן ארבעטער-הויז 50 מיליאן מארק.

15 " געשטארבן דער מאשיניסט ח' הערץ קרופיינע.

2 סעפטעמבער. א לוי-הוספה פון 50 פראצ' בי די לינירער.

11 אקטאבער. ארויסגעגעבן 73 גילדן פאר דער שול-אקציע פון צ.ב.

16 " געשטארבן ח' בן-ציון באואר (זעצער). באשטימט פאר דער אלמנה מיט די יחומים א געלט-אונטער-שטיצונג.

28 " אויסגעקליבן אין פארוואלטונג: 1) הרובאנעקא, 2) ב. אט, 3) י. לעווין, 4) פ. העלערשטיין,

28 אוגוסט. אויף דער ווענדונג פון צ.ב אויסגעטיילט א קאמיטע, וועלכע זאל זיך פאראינטערעסירן מיטן ארגאניזירן די ליטאגראפן-ארבעטער ווי א סעקציע.

3 סעפטעמבער. באשטראפט די שולדיקע פארן שליסן דעם סעפאראטן אפמאך אין ראמס דרוקער און דערמיט אנולירט דעם קאנפליקט.

— אלגעמיינע לוי-הוספה—32 פראצ'.

6 סעפטעמבער. אגעהויבן אן אקציע קעגן די ווינקל-דרוקערניען צוליבן באשעפטיקן ארבעטער אן דעם הסכם פון פאריין.

20 " אלגעמיינע לוי-הוספה—72 פראצ'.

26 " לוי-הוספה פאר די לינירער-ארבעטער—125 פראצ'.

30 " ווענדונג פון דער פארוואלטונג צו די מיטגלידער דורך דער פרעסע וועגן אנטטיילנעמען אין די וואלן צום ראט פון קראנקן-קאסע.

15 אקטאבער. אויסגעוויילט אין פארוואלטונג: 1) י. לע-ווין, 2) ב. אט, 3) מ. ענגעלשטערן, 4) ח. גראדווענסקי, 5) ח. גינבורג, 6) הרובאנעקא, 7) מ. ציאר-קא, 8) ב. ראסיציאן, 9) פ. העלערשטיין.

16 " צוליב דער שווערע לאגע פון פוילישן דרוקער-פאריין, באשטימערט אלע מיטגלידער און איבערגע-געבן דער פארוואלטונג פון פוילישן פאריין א סומע פון 10 מיליאן מארק.

— אסיגנירט א סובסידיע פארן ארבעטער-קינדער-אינטערנאט.

18 אקטאבער. אלגעמיינע לוי-הוספה—83 1/4 פראצ'.

4 נאוועמבער. אלגעמיינע לוי-הוספה—67 פראצ'.

5 " לויטן באשלוס פון צענטראל-ראט פון די פראפ' פאריינען אין פוילן, ערקלערט געווארן אן אלגעמיי-נער שטריק אין לאנד אלס פראטעסט קעגן די לעצ-טע רעגירונגס-באשלוסן. אלע פראפ' פאריינען אין ווילנע צוגעשטאנען צום שטריק. דעם 6טן נאוועמ-בער זיינען די יידישע און רוסישע צייטונגען ניט ערשינען. די פוילישע זיינען ארויס ווי געוויינלעך.

14 " געהעכערט דעם מיטגלידס-אפזאגל ביז 4 פראצ'.

19 " אלגעמיינע לוי-הוספה—51 פראצ'.

11 דעצעמבער. לוי-הוספה פאר די לינירער-ארבע-טער—53 פראצ'.

22 " אגענומען א מאדוס פון קאמפענסאציע: ביז 6 מא-נאט—6 וואכן, ביז א יאר—2 מאנאט, פון יעדער ווייטערדיקן יאר—א מאנאט.

25 דעצעמבער. געענדערט טיילווייז דעם פריערדיקן באשלוס וועגן אסעקוראציע. אסעקוראציע באקומען אלע וועלכע האבן אפגעארבעט פולע 6 מאנאטן. די גרייס פון דער אסעקוראציע איז 25 פראצ' פון די שכירות און ווערט ארויסגעגעבן אין פארלוין פון דריי מאנאטן.

רוף וועגן אן ארבעטער-הויז אויפן חשבון פון פאריין.
 — אָפגעוואָרפן די ווענדונג פון אַ גרופע לײטערשאַפֿט
 וועגן שאַפן אַ קאָלעקטיוו מיט זעצער אַרויסצוגעבן אַ בוך.
 16 אַ ווגוסט. אַקצעפטירט דעם אָנשלוס אָן דער צענטראַלע
 פון דרוקער-פאַרייניגן.
 12 אַ קטאָבער. צוליב דער פּרעסע-אַקציע באַשלאָסן
 אַרויסגעבן אַ סובסידיע פאַר דער, פּאָלקס-צײַטונג.
 25 * צוליב דעם וואָס דער קריסטלעכער דרוקער-
 פאַריין אינגאַריט דעם קאַנטאַקט מיטן ייִדישן
 פאַריין, באַשלאָסן איבערצוגעבן דעם גאַנצן ענין
 דעם צ״ב.
 — אַ גרופע אַרבעטסלאָזע איז דערלויבט געוואָרן צו
 שאַפן אַ נייע קאָלעקטיווע צײַטונג.
 2 נאָוועמבער. אַרויסגעגעבן אַ דורכפאַרנדיקן אַרבעטס-
 לאָזן דרוקער 10 גל אױף רײזע-הוצאות קײן לײדע.
 22 * אױף דער ווענדונג פון קולטור-אַמט איז באַשלאָסן
 געוואָרן אויפצורופן אַן אַלגעמײנע פאַרזאַמלונג, כדי
 אויפצוקלערן די סיבות פון מוראדיקן קריזיס.
 6 דעצעמבער. ווענדונג צו דער קריזיס-קאָמיסיע און
 צום לערער-פאַריין וועגן באַיקאַטירן גארבערט דרוקערני.

1926

13 יאַנואַר. געשיקט אַ באַגריסונג אין, פּאָלקס-צײַטונג צו
 דעם 10 יאַריקן יובל פון וואַרשעווער דרוקער-פאַריין.
 — אויסגעצאָלט אַ דורכפאַרנדיקן קריסטלעכן זעצער 5
 גל אױף רײזע-הוצאות קײן גראַדנע.
 — באַשלאָסן צו שיקן אַרבעטסלאָזע אין דער אַר-
 בעטער-קיך עסן מיטאַגן אויפן חשבון פון פאַריין.
 8 מערץ. ווענדונג פון ח' פּאַץ אַרויסצולאָזן אַ זאַמל-בוך
 פון דרוקער-לעבן אין ווילנע.
 13 * די אַלגעמײנע פאַרזאַמלונג דעלעגירט 2 פאַרשטייער
 צו דער קאַנפּערענץ פון דער קריזיס-קאָמיסיע.
 22 * צום 2טן לאַנד-צוזאַמענפאַר פון דרוקער-אַרבעטער
 ווערן דעלעגירט די ח״ח אַס און רובאַנענקאַ.
 22 מאַי. דעם ח' לאַזאַרעוויטש, מיטגליד פון בױ-פאַריין,
 געליטענעם פון די 1טע מאַי-געשעענישן, אַרויסגע-
 געבן 30 גילדן אונטערשטיצונג.
 7 יוני. געענטפערט 25 גילדן אױף דער הילפס-קײט פון
 קולטור-אַמט.
 14 * אַרויסגעגעבן 100 גילדן אַ הלוואה אַ זעצער צוליב
 אַן אומגליקס-פאַל (שרפה).
 27 * ווענדונג צום מוזיקער-פאַריין ניט צו געבן קײן אַר-
 בעט אין דער באַיקאַטירטער דרוקערני יאַלאָווער.
 11 יולי. די אַלגעמײנע פּאַך-פאַרזאַמלונג האָט באַשלאָסן:
 צוליב דער גרויסער אַרבעטסלאָזיקייט אין פּאַך טאַרן
 אַ מאַן מיט אַ פּרוי ניט פאַרנעמען קײן גאַנצע
 שטעלעס.

5 ה. קאַנטאַר, 6 א. אדלמאַן, 7 ח. גראַדזענסקי,
 8 י. ראָזענבלום, 9 5. מולער.
 18 נאָוועמבער. אַרויסגעגעבן אַ דורכפאַרנדיקן פּוילישן
 זעצער רײזע-הוצאות קײן ביאַליסטאַק—15 גילדן.
 6 דעצעמבער. אַלגעמײנע לױן-הוספה—25 פּראָצ.
 21 דעצעמבער. ווענדונג פון רעדאַקטאָר פון טאַג
 ז. רייזען וועגן איבערגעבן די צײַטונג דעם שטאַט
 אױף קאָלעקטיווע יסודות. די ווענדונג איז אָפּגע-
 וואָרפן געוואָרן.
 22 * דערלויבט דעם פּערסאָנאַל פון טאַג ביזן 1טן יאַנואַר
 אַרויסצולאָזן איינמאַליקע אויסגאַבעס אױף קאָלעקטי-
 ווע יסודות.
 — רעדוצירט די לױן-הוספה פון 25 פּראָצ אױף
 15 פּראָצ.
 23 * סטיכשער שטרײק אין ראָמס דרוקערני.
 24 * די פאַרוואַלטונג אָפּגערופן דעם שטרײק.
 29 * ווענדונג פון דער פאַרוואַלטונג פון פּראָפ' פאַריין פון
 האַנדלס-אַנגעשטעלטע וועגן שאַפן אַ קולטור-אַמט
 פאַר די ייִדישע אַרבעטער. אױף דער באַראַטונג
 וועגן דעם ענין דעלעגירט די ח״ח 5. מולער און
 פ. העלערשטיין.

1925

17 יאַנואַר. שטרײק אין טאַג. פּאָדערונג: אויסצאָלן
 שכירות און קאַמפּענסאַציע.
 18 * דעלעגירט פאַרשטייער אויפן פּלענום פון קולטור-אַמט.
 22 * ליקווידירט דעם שטרײק אין טאַג. ס'איז גאַראַנטירט
 געוואָרן דאָס פינקטלעכע אויסצאָלן די שכירות.
 2 פעברואַר. אַקצעפטירט די באַדינגונגען פון אָנשלוס
 צום קולטור-אַמט.
 9 * מאַנאַטלעכע סובסידיע פאַרן קינדער-אינטערנאַט.
 25 * אָפגעוואָרפן דעם פאַרשלאָג פון די אונטערנעמער
 פון טאַג וועגן איבערגיין אױף קאָלעקטיווע יסודות.
 29 מערץ. באַשלאָסן צו פאַרשטענדיקן זיך מיטן פּוילישן
 פאַריין וועגן דער אַקציע בײַ יאַלאָווערן.
 13 אַפּריל. פאַרגעקומען אין וואַרשע אַ לאַנד-באַראַטונג
 פון די פּראָפ' פאַרייניגן פון דרוקער-אַרבעטער אין
 פּוילן. באַשלאָסן געוואָרן צו שאַפן אַ צענטראַלן פאַריין
 פון ייִדישע דרוקערני און איינבינדער-אַרבעטער.
 אויסגעוויילט אַ צײַטווייליקע צענטראַל-פאַרוואַלטונג.
 אַלס פאַרשטייער פון ווילנע איז געווען ח' רובאַנענקאַ.
 21 יוני. ווענדונג פון קריזיס-ראַט וועגן אַן אַקציע איינצו-
 שאַפן זיך אַן אייגענעם בנין.
 16 יולי. דערלויבט דעם שטאַט פון צײַט איבערגיין
 אױף קאָלעקטיווע יסודות.
 9 אַוּגוסט. באַשלאָסן אויסזעצן און אָפּדרוקן דעם אויפ-

א שארפע פראטעסט-רעזאָלוציע קעגן דער שפּאַלי-
טונגס-פּאַליטיק פון פּפּ'ס.
— אויף דער ווענדונג פון קולטור-אַמט האָבן זיך
די מיטגלידער איינמאַליק באַשטייערט מיט 2 פּראָצ-
פון וועכנטלעכן פּאַרדינסט פאַר די שטרעקנדיקע
קוילן-אַרבעטער אין ענגלאַנד.

25 נאַוועמבער. אַ שטרעק אין, אַוטראַז' צוליב די
שלעכטע מאַטעריעלע באַדינונגען.
29 " צוגעטראַטן צו גרינדן די פּאַריינס-ביבליאָטעק.

1927

19 יאַנואַר. אַלגעמיינע לוי-הוספה—10 פּראָצ'.
31 " זיך געווענדט אין יואַרשע נאָך אַרבעטסלאָזע
מאַשיניסטן.

8 פעברואַר. איינגעשטעלט אַן ענגן קאַנטאַקט צווישן
קריסטלעכן און יידישן דרוקער-פּאַריינען. אַ געמיינ-
זאַמע אַקציע פון ביידע פּאַריינען קעגן דער באַי-
קאַטירטער דרוקער'ס יאַלאָווער.

28 " אין דרוקער'ס מיילאַכאוויטש איז אויסגעבראַכן
אַ שטרעק. די שטרעקנדיקע האָט מען אויסגעצאָלט
33 פּראָצ' שכירות פון פּאַריין.

— דעלעגירט אַ פּאַרשטייער אויף דעם דיסקוסיע-
פּרימאַרגן פון, ווילביג' אד'ט, צולאָזן דערנינגלעך.
— אַרויסגעגעבן אַ דורכפּאַרנדיקן זעצער 10 גילדן
אויף ריזע-הוצאות.

4 אַפּרייל. אויף דער קאַנפּערענץ פון דער קרייז-קאָמיסיע
איז אויסגעקליבן געוואָרן אַ זעקסטל מיטגלידער צוזאַמען
מיט אַ פּאַריינס-פּאַרשטייער, כדי צו פּאַראייניקן ביידע
קרייז-קאָמיסיעס.

— באַשלאָסן אַרויסצוטרעטן פון קולטור-אַמט, ווייל
ער איז ניט קיין געזעצלעכער: געקליבן בלויז פון 5
פּאַריינען פון די עקסיסטיירנדיקע 12.

1 מאַי. די צייטונגען ניט ערשינען.
8 " פּאַרן וועטעראַן פון דרוקער-פּאַך שמואל קאַמערמאַ-
כער (מאַשיניסט) ווערט צוליב זיין עלטער באַשטימט
עמעריטור.

30 " אויסגעקליבן אין פּאַרוואַלטונג: 1) ה. רובאַנענקאַ,
2) ב. אַס, 3) ב. געקער, 4) 5. זובאַוויטש,
5) פ. העלערשטיין, 6) 5. שיפּרין און 7) נ. סעגאַל.

9 יוני. צו דער לעקערט-אַקאַדעמיע זינען דעלעגירט
געוואָרן 2 פּאַרשטייער פון דער פּאַרוואַלטונג.

13 " אויסגעקליבן אַ נייע קולטור-קאָמיסיע: העלערשטיין,
געקער און זובאַוויטש.

20 " אַרויסגעגעבן 100 גילדן אַ קראַנקן חבּר אויף קוראַ-
ציע-צוועקן.

28 " די פּאַרוואַלטונג האָט סובסידירט די קולטור-קאָמי-
סיע מיט 50 גילדן.

— אויף דער ווענדונג פון קולטור-אַמט ווערן די
אינפּינדער אַנגעשלאַסן אין פּאַריין ווי אַ זעלב-
שטענדיקע סעקציע.

— דער שטאַט, אַוטראַז' צוריק אַריינגענומען געוואָרן
אין פּאַריין.

— אַנגענומען אַ רעזאָלוציע פאַר אַמנעסטיע פון
פּאַליטישע אַרעסטירטע.

— איבערגעשיקט אַ מעמאָריאַל צום בילדונגס-מיניסטער
וועגן רעכט פאַר די יידישע פּאַלקס- און מיטלשולן.

— אַרויסגעטראָגן אַ פּראָטעסט קעגן מעשה ראַדו,
ווי דער קלער האָט פאַרברענט אַ יידיש-וועלטלעכע
ביבליאָטעק.

18 יולי. אויסגעקליבן אין פּאַרוואַלטונג: 1) ה. רובאַנענקאַ,
2) מ. ציאַרקאַ, 3) מ. ענגעלשטערן, 4) פ. העלער-
שטיין, 5) א. אַדעלמאַן, 6) ה. גראַדזענסקי,
7) א. גאַרדאָן, 8) י. לעווין, 9) י. מאַלעץ.

25 " באַשלאָסן אַנצושליסן דעם פּאַריין אַן דער דרוקער-
צענטראַלע אין וואַרשע.

2 אַוּגוסט. אַרויסגעגעבן 9.10 גל דער קרייז-קאָמיסיע
אויף דעקן די הוצאות צו דער וואַל-קאַמפּאַניע פון
קראַנק-קאַסע.

9 " דורכגעפירט אַן אַנקעטע אין גאַנצן פּאַך וועגן צו-
לאָזן דערנינגלעך פון עלטערן—דרוקער. דער פּאַר-
שלאַג איז דורכגעפאַלן.

23 " לאַקירט אַ סומע פון 40 דאָלער פּאַראיינס-געלעטער
אין צענטראַלע פון די פּראָדוציר-קאַאָפּעראַטיוון.

6 סעפטעמבער. אויסגעטיילט אַ קולטור-קאָמיסיע: ח"ח
א. אַדעלמאַן, ה. גראַדזענסקי און פ. העלערשטיין.

— איינגעאָרדנט אַ פּאַרלעזונג פון ד'ר גאַלדבורט
אויף דער טעמע, היגיענע פון דרוקער. דער רעפּע-
ראַט איז אַרויגעגעבן געוואָרן אין אַ בראַשור-פּאַרם.

27 " אויף אַ מאַשיניסטן-פּאַרזאַמלונג איז פּאַזיטיוו ערליי-
דיקט געוואָרן די פּראָגע דערנינגלעך.

10 אַקטאָבער. אויף אַן אַלגעמיינער פּאַרזאַמלונג זינען
אַפּגעוואָרפן געוואָרן די פּאַרשלאַגן: 1) צוצולאָזן
דערנינגלעך און 2) צו גרינדן אַ ליי-קאַסע ביים
פּאַריין.

12 " דורכגעפירט אַ באַשטייערונג פון 50 גל פאַר די
שטרעקנדיקע בעלאַגאַרייער דרוקער-אַרבעטער.

1 נאָוועמבער. אויף דער ווענדונג פון דער קרייז-קאָ-
מיסיע אַרויסגעגעבן פאַר די שטרעקנדיקע האַלץ-
אַרבעטער—15 גילדן.

8 - דערלויבט דעם קולטור-אַמט צו באַנצן זיך מיטן
פּאַריינס-לאַקאַל אויף איינצואַרדנען אַרבעטער-קורסן.

14 " די אַלגעמיינע פּאַרזאַמלונג האָט אַרויסגעטראָגן

דרוקער-פערסאָנאַל פון „צייט“ (1936)

עס שטייען פון רעכטס: ה. געסקעס, ה. טאנטאק, ל. סטאָצקי (רעדאקציע-מיטארבעטער), י. באַרישניק, ד. בליך, ר. מאלעק, מ. קאָץ, טאָנאָוקא, י. ציאָרקא, ח. ליפסקינד, ב. דראָנניק, י. קאָטאַן. עס זיצן פון רעכטס: מ. סקלאָחער, מ. רוואַשעמסקי, מ. זשיסלין, פ. העלערשטיין, מ. מיליכער, ה. ריבאָנעקא און ש. רינדווינסקי

אין זעצעריי פון „אָוונט-קוריער“

עס שטייען פון רעכטס: מ. מינקין, י. קאָואַרסקי, י. קאַריסקי, א. זענער און א. חרש

זאגטן פערסאָנאַל אין דער דרוקער'ס ראָזענקראַנץ.
 — די פאָרוואַלטונג האָט אָנטיילגענומען אין דער
 קאָנפערענץ פון צב"ק.
 — דער באַנקעט לכבוד דעם געשעפטס-פירער
 ח' אָשערָוו.
 — דער פאָרין האָט געדעקט אַ העלפט הוצאות פון
 דער לווייה פון פאָרשטאָרבוענעס ח' שאַרף.
 27 דעצעמבער. באַשלאָסן צו רעאָגירן מיט אַן איינשאַטיקן
 פראָטעסט-שטרײַק אין קלעצקינס דרוקער'ס קעגן דער
 ברוטאַלער האַנדלונג פון פאָרוואַלטער לגבי די אַר-
 בעטער. דער פאָרוואַלטער דאַרף זיך שריפּטלעך
 אַנטשולדיקן און ווערט באַשטראַפּט מיט 25 גילדן
 פאַר די יידיש-וועלטלעכע שולן.

1928

- 1 יאָנואַר. אַסיגנירט 20 גילדן פאַרן צב"ק און אַ מאָנאַט-
 לעכן אָפּצאָל.
- מעלדונג פון דער צענטראַל-פאָרוואַלטונג וועגן
 ניט שיקן קיין מיטגלידס-קאַרטן און, דרוקער-אַרבע-
 טער, ווייל די באַציונג פון דער ווילנער אָפטיילונג
 איז גיט לאַיאַל צוליבן ניט צאָלן רעגולער דעם
 מיטגלידס-אַפּצאָל.
- באַשלאָסן צו ענטפערן, אַז אַזאָ טאָן און אַזאָ באַציונג
 וועט די ווילנער אָפטיילונג אויף ווייטער ניט דולדן.
 23 אַסיגנירט 25 גילדן פאַר די שטרײַקדיקע גראַדנער
 איינצינדער.
- 31 דער קאָלעקטיוו, טאָג וויל אויף די ערטער פון 2
 חברים, וועלכע זיינען אַוועק אַרבעטן צו ראַמען,
 צונעמען נאָר איין אַרבעטסלאָזן.
- די דעלעגאַטן פאָרוואַלטונג וועגן דער פראַגע איז
 אויפגעריסן געוואָרן.
- 23 פעברואַר. אויסגעוויילט אין פאָרוואַלטונג: 1 פ. הע-
 לערשטיין (וויצע-פאָרוו.), 2 מ. ציאַרקאָ (סעקרעטאַר),
 3 נ. זובאַוויטש, 4 ה. רובאַנענקאָ (פאָרויזער),
 5 ח. גינזבורג, 6 ב. געקער, 7 י. ראָזנבלום,
 8 ח. גראַדזענסקי, 9 י. פאַץ.
- 26 אָנפראַגע פון דער צענטראַלע וועגן דער לויבן אַרויס-
 געבן דעם, רויטן עקספרעס' אויף דער פראָווינק.
 באַשלאָסן: די צענטראַלע דאַרף פאַרבאָטן, ווייל ס'קען
 ברענגען שאַדן דער היגער פרעסע. פעסטגעשטעלט, אַז
 דאָס וואָס דער, מאַמענט' און, היינט' קאַסטן 15 גר'
 ברענגט שאַדן די ווילנער צייטונגען.
- 29 אַלגעמיינע לויין-הוספה—15 פראַץ.
- 11 מערץ. צוליבן ווידערשטאַנד פון אייניקע אונטערנעמער
 רעדוצירט די לויין-הוספה אויף 10 פראַץ אָנשטאָט 15.
- 1 אַפּריל. צוליבן ניט אויסצאָלן די פאַרלעגענע שכירות
 האָט דער שטאַט פון, או-ראַ" געוואָרפן די אַרבעט.

- 31 יולי. באַשלאָסן צו פייערן אַ יוביליי פון די עלטסטע
 חברים, וועלכע אַרבעטן 50 יאָר אין פאַך.
- 8 אַוּגוסט. געגרינדעט אַ יוגנט-סעקציע. אין דער פאַר-
 וואַלטונג זיינען אַרײַן: 1 מ. סטעקין, 2 גאַרדאָן,
 3 שיפּרי, 4 קאַמערמאַכער און 5 קרעמער.
- 15 באַשלאָסן אַרויסצוגעבן 100 גילדן אַ קראַנקן חבר
 אויף קוראַציע.
- 22 דורכנעפירט אַן אַנקעטע אין גאַנצן פאַך, צי זאָל
 מען פייערן דעם יוביליי פון די וועטעראַנען פון
 דרוקער-פאַך, וועלכער איז פאַרבונדן מיט 500 גילדן
 הוצאות. די מערהייט האָט געשטימט קעגן אַסיגנירן
 אַזאָ סומע.
- באַשלאָסן די לינירער אָנשליסן אין דער איינ-
 צינדער-סעקציע.
- 15 סעפטעמבער. אויף אַ דעלעגאַטן-פאָרוואַלטונג באַ-
 שלאַסן איינצואַרדנען אַ געזעענונגס-אָונט פאַר דעם
 אָפּפאַרנדיקן געשעפטס-פירער פון פאָרין, אַסיגנירט
 150 גילדן אויף אַ מתנה. אויף זיין אָרט באַשטימט
 די ח-טע רבקה עפשטיין.
- 22 סעפטעמבער. אַרויסגעגעבן אַ דורכפאַרנדיקן חבר 15
 גילדן אויף ריווע-הוצאות קיין גראַדנע.
- 3 אָקטאָבער. באַשטייערט יעדן מיטגליד מיט 50 גר'
 פאַר דער ביבליאָטעק און לייענזאַל.
- 26 אויפגעפאָדערט אַלע באַלעבאַטים איינצושרייבן אַלע
 צייטווייליקע אַרבעטער אין קראַנקן-קאַסע.
- 1 נאָוועמבער. אַ דעלעגאַטן-פאָרוואַלטונג באַשטימט 25
 גילדן פאַר אַ קראַנקן פאָרוואַלטונגס-מיטגליד פון
 באַקלייד-פאָרין.
- 7 געשיקט אַ פאָרשטייער אויף דער איינלאָדונג פון
 ווילביג' וועגן דורכפירן אַן אַקציע פון רעכט
 אויף יידיש.
- פראָטעסטירט אין דער פרעסע צוליב דעם
 שטרײַק אין בלאַכס קליניק.
- 14 געשיקט ח' רובאַנענקאָ אַלס פאָרשטייער אויפן פלע-
 נום פון דער דרוקער-צענטראַלע אין וואַרשע.
- אויף דער ווענדונג פון דער צענטראַלע, באַשלאָסן
 זיך אָנצושליסן אַן קולטור-אַמט.
- באַיקאַט אין דרוקער'ס שימאַנאָוויטש פאַר ניט
 אָנערקענען דעם פאָרין.
- דעם קולטור-אַמט דערלויבט צו באַנוצן דעם פאַ-
 ריינט-לאַקאַל אויף איינצואַרדנען לעקציעס.
- אַרויסגעגעבן 25 גילדן אַ הלוואה דעם לעדער-
 פאָרין פאַר אַ נויטבאַדערפטיקן חבר.
- 15 אויף אַן אַלגעמיינער פאָרוואַלטונג אַרויסגעטראַגן
 אַ פראָטעסט קעגן דער קראַנקן-קאַסע פאַר
 באַזיטיקן דעם יידישן אינפאַרמאַטאַר.
- 21 אַן אַקציע אויפצומאַנען קאַמפּענסאַציע פאַרן אָפּגע-

23 אַפּריל צוליבן ניט צושטאַנדקומען פון קיין איינהיטלעכע כער מאַניפעסטאַציע באַשלאָסן ניט אַנטיילצונעמען אין דער מאַניפעסטאַציע.

די צייטונגען טאָרן ניט ערשיינען דעם 2טן מאַי.

— איינמאָליקע באַשטייערונג פון 15 גילדן פאַר מַפּבֿי.

— פאַרזאַמלונג פון דער יוגנט-סעקציע וועגן 1טן מאַי.

30 " די צייטונג, "אויטראָ" האָט זיך פאַרמאַכט. באַשלאָסן אַנקלאָגן די אונטערנעמער אין געריכט און מאַנען דעם חוב פאַר די אַרבעטער (1800 גילדן).

7 מאַי. ווענדונג פון אַן אונטערנעמער וועגן איבערנעמען די צייטונגען, טאָג" און, צייט". דורכגעקומען וועגן די באַדינגונגען. צוליב די פּאָדערונגען פון די לייטע-ראַטן זיינען די אונטערהאַנדלונגען איבערגעריסן געוואָרן.

8 " אַנגעהויבן ווידער ערשיינען די צייטונג, "אויטראָ". געדעקט דעם חוב די אַרבעטער.

— ווענדונג פון אַ גרופע חברים וועגן אַרגאַניזירן אַ מאַנדאַט-אַרקעסטער. באַשלאָסן איבערצוגעבן דעם ענין דער קולטור-קאָמיסיע.

4 יוני. ווענדונג פון ייִוואָ וועגן אָפּגעבן ביכער, וועלכע זיינען דעם פאַריין ניט נוציק.

6 " געקומען פון וואַרשע ח' לייכטנשטיין אַלס פּאַרשטיי-ער פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג. פּאַרגעקומען אַ געמיינזאַמע זיצונג אויף וועלכע ס'זיינען אָפּגעגעבן געוואָרן באַריכטן פון ווילנע און פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג.

28 " יולי. זיך פאַרמאַכט די צייטונג, "אויטראָ".

19 אַוגוסט. געהעכערט דעם מיטגלידס-אַפּזאַל אויף 4 פּראָצ.

3 סעפטעמבער. איינלאָדונג פון פּראָפּ. פאַריין פון האַנדלס-אַנגעשטעלטע וועגן אַנטייל נעמען אין אַ קאָנפּערענץ וועגן פאַרייניקן די קרייז-קאָמיסיעס. דעלעגירט די ח"ח רובאַנעקאָ און זובאַוויטש. אָנער-קענט די פאַרייניקונג פאַר נויטיק.

10 " איינלאָדונג פון פאַריקמאַכער-פאַריין אויף אַ קאָנפּע-רענץ וועגן פאַראייניקונג. געשיקט אַ פּאַרשטייער ח' זובאַוויטש, צוליב אינפאַרמאַטיווע צוועקן.

25 " קולטור-אַמט אַרגאַניזירט אַ דעלעגאַציע פון די פּראָפּ. פאַריינען צום מאַגיסטראַט וועגן סובסידירן די יידיש-וועלטלעכע שולן ביים צב"ק. דעלעגירט אַלס פאַר-שטייער דעם ח' זובאַוויטש.

3 אָקטאָבער. די יוגנט-סעקציע זיך געווענדעט וועגן איינאַרדנען אַ רעפּעראַט וועגן רעליגיע. אָפּגעוואָרפן די ווענדונג מיטן מאַטיוו, אַז ס'האַט ניט קיין די-רעקטן שייכות צו פּראָפּעסיאָנעלער אַרבעט.

20 אָקטאָבער. זיצונג פון דער פאַרוואַלטונג מיטן אַנטיי פון פּאַרשטייער פון דער צענטראַלע, די ח"ח קלאָק און לייכטנשטיין. ס'איז באַהאַנדלט דעם קאָנפּליקט מיטן קאַלעקטיווע טאָג" וועגן די פּרייז געוואָרענע 2 שטע-לעס. אויפן פּאַרשלאָג פון די פּאַרשטייער פון דער צענטראַלע באַשלאָסן, אַז די זעצער-פּערסאָנאַלן פון טאָג" און, צייט" דאַרפן באַשטיין פון 12 1/2 זעצער. אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג מיטן אַנטייל פון די פּאַר-שטייער פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג באַשטעטיקט דעם באַשלוס פון דער פאַרוואַלטונג און פּאַרשטייער פון דער צענטראַלע וועגן ענין קאַלעקטיווען.

אַלגעמיינע באַשטייערונג לטובת די שטרעקנדיקע טעקסטיל-אַרבעטער.

22 " באַשטייערונג מיט 25 גילדן פאַר די שטרעקנדיקע אין דער פאַבריק, באַלטיק.

5 נאָוועמבער. אויסגעוויילט אין פאַרוואַלטונג: (1) ה' רובאַנעקאָ (פאַרזיצער), (2) פ. זובאַוויטש, (3) מ. ציאָרקאָ (סעקרעטאַר), (4) פ. העלערשטיין (וויצע-פאַרזיצער), (5) ב. געקער, (6) פ. שיפּרין, (7) א. אַדל-מאַן (קאַסיר), (8) י. פּאַץ, (9) א. וואַלפּע.

קולטור-קאָמיסיע: (1) א. אַדלמאַן, (2) פ. העלערשטיין, (3) פ. שיפּרין.

פאַרשטייער אין יוגנט-סעקציע: פ. זובאַוויטש, אין איינבינדער-סעקציע: ה' רובאַנעקאָ.

27 " אַסיגנירט פאַר די צב"ק-שולן 40 גילדן און באַ-שלאָסן אַגיטירן פאַר אַ פּרייזווייליקער באַשטייערונג.

11 דעצעמבער. אויסגעטיילט אַ קאָמיסיע צום קאַמף מיט די ווינקל-דרוקערענין: (1) אַדלמאַן, (2) זובאַ-וויטש, (3) העלערשטיין.

1929

2 יאַנואַר. דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג ערלויבט שאַפן אַ ניע קאַלעקטיווע צייטונג.

6 פעברואַר. די פאַרוואַלטונג זיך אַרויסגעוואָגט קעגן שאַפן אַ צענטראַלע אַרבעטער-ביבליאָטעק און די מאַגיסטראַט-סובסידיע דאַרף צעטיילט ווערן צווישן די באַזונדערע אַרבעטער-ביבליאָטעק.

19 " צוליב דער אויסערגעוויילען שווערער פינאַנסיעלער לאַגע פון פאַריין באַשלאָסן זיך ווענדן גאַך הילף צו די ווילנער דרוקער-אַרבעטער אין אַמעריקע און דורכפירן אייניקע אונטערנעמונגען.

23 " קאַטעגאָריש אָפּגעוואָרפן די ווענדונג פון ראָמס דרוקערע וועגן אַרבעטן אויף קאַפּעראַטיווע יסודות אָבער מסכים געווען צו גיין אויף הנחות און געבן די חברים פון 1-טע קאַטעגאָריע דעם סאַריף פון 2-טע קאַטעגאָריע.

פארוואלטונג פון דרוקער-פאריין אין 1927 (פאטאגראפירט נאָכן בעזענענונגס-באנקעט צוליבן אָפּפּאַר פּין ה' אַשעראָו) ס'שטייען פון רעכטס אויף לינקס: מ. ציארקא (סקרעטאר), ל. זובאוויטש, ב. געקער, ה. קאנטאר, ס'ויצן: פ. העלערשטיין (וויצע-פארויצער), ה. רובאנענקא (פארויצער), אַשעראָו (טעכנישער סקרעטאר), סענאל און י. עפעל.

דרוקער-פערסאָנאַל פון פּראָדוציר-קאָאָפּעראַטיוו
 עס שטייען פון רעכטס: אָ. בולקין, נ. אוואַר, ש. דיקער, מ. גאַרדאַן. עס זיצן פון רעכטס: א. בערלאָוויטש,
 מ. גראַדסקי, י. קרינסקי און ד. סענאלאָו

11 יוני. ווענדונג פון אן אונטערנעמער וועגן דערלויבן אַ מוטאַציע פון וואַרשעווער, עקספּרעס. ביו אַ באַ-שלוס פון אַ דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג דערלויבט.

14 " דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג דערלויבט דאָס ערשטנען דעם, עקספּרעס."

18 " די קאָלעקטיוון איבערגעשיקט אַן אפּעלאַציע צו דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג קעגן באַשלוס וועגן דערלויבן דעם, עקספּרעס."

18 סעפטעמבער. אַלגעמיינע באַשטייערונג פאַר די אַרבעטסלאָזע מיט אַ האַלבן טאָג שכירות.

25 " אַנקלאָגע פון די קאָלעקטיוון און זשורנאַליסטן סינדיקאַט, אַז אין "עקספּרעס" אַרבעט מען אויף קאָלעקטיווע יסודות.

15 אַקטאָבער. אַנגעקומען פון די ווילנער חברים אין אַמעריקע 150 דאָלאַר פאַרן פאַריין.

12 נאָוועמבער. די יוגנט-סעקציע פּאָדערט, אַז אויף די יוגנט-פאַרזאַמלונגען זאָל דעם פאַרויזן פירן אַ מיט-גליד פון דער יוגנט-סעקציע און זיי זאָלן קענען פירן זעלבשטענדיק קולטור-אַרבעט. די פאַרוואַל-טונג האָט ביידע פּאָדערונגען אָפּגעוואָרפּן.

18 " דער אונטערנעמער האָט אָפּגעשטעלט דאָס אַרויס-געבן דעם, עקספּרעס". דער שטאַט האָט איבערגע-נומען די צייטונג אויף קאָלעקטיווע יסודות. די פאַרוואַלטונג האָט באַשלאָסן: די צייטונג טאָר ווייטער אויף קאָלעקטיווע יסודות ניט דערשטינען. זיך ווענדן אין דער צענטראַלע וועגן אינטערווענירן ניט אַרויסצושיקן די צייטונג קיין ווילנע. דער שטאַט האָט זיך ניט אונטערגעוואָרפּן דעם באַשלוס.

21 " 6 מיטגלידער פון שטאַט, עקספּרעס" האָבן געמאָלדן, אַז זיי טרעטן אַרויס פון פאַריין.

3 דעצעמבער. די אַרויסגעטראָטענע פון פאַריין בעטן מ'זאָל זיי אַרביינעמען צוריק. באַשלאָסן, אַז זיי דאַרפן אָנגעבן אינדווידועלע מעלדונגען.

21 " ווענדונג פון צענטראַלע פון אַרטיסטן-פאַריין וועגן שטערן די אָפּגעריסענע טרופע פון לאָדזער, אַראַראַט" צו שפּילן אין ווילנע, ווייל זיי זיינען ניט קיין פאַריינס-טרופע.

24 " באַשלאָסן שיקן בריוו אין די אַדמיניסטראַציעס און צו די שטאַטן פון די פאַריינס-דרוקערען וועגן ניט דרוקן פאַר דער טרופע קיין אַנאַנסן, אַפּישן אַוויוו. באַשלאָסן אַז אַלע געו' מיטגלידער פון שטאַט, עקס-פּרעס" דאַרפן: (1) זיך אַנטשולדיקן אין דער פרעסע, (2) 1 מאָנאַט ניט געניסן פון דער אַרבעטס-פאַרטיי-לונג, (3) אויף 2 מאָנאַטן פאַרלירן די אַרבעטס-ריי, (4) אַ האַלב יאָר פאַרלירן די וואַל-רעכט, (5) בוים שטעלן זיך אַרבעטן — אויסצאָלן 3 טעג שכירות אַלס שטראַף.

17 סערץ. אויף דער ווענדונג פון דער קהילה דעלעגירט דעם ח' רובאַנענקאָ אין דער שאַצונגס-קאָמיסיע ביים באַשטימען דעם עטאַט.

21 " אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג אָפּגעוואָרפּן די ווענדונג פון ראָמס דרוקערען וועגן ערלויבן אַרבעטן אויף שטיק-אַרבעט.

27 " פּראָטעסטירט קעגן באַשלוס פון קולטור-אַמט צו טיילן די סובסידיע פון מאַגיסטראַט לויט דער צאָל ביכער. אויב ס'וועט ניט געטיילט ווערן גלייך צווישן אַלעמען — אָפּזאָגן זיך צו נעמען דעם באַשטימען טייל. — זשורנאַליסטן-סינדיקאַט מסכים צו געבן אַ רעדאַק-ציע-פּערסאָנאַל פאַר אַ נייער קאָלעקטיווער צייטונג, נאָר בתנאי, אַז דער פּרייז און פאַרמאַט זאָלן זיין ווי די איבעריקע צייטונגען.

2 אַפּרייל. באַקומען פאַר דער פאַראיינס-ביבליאָטעק פון פון דער מאַגיסטראַט-סובסידיע 350 גילדן.

17 " צוליב דער קריטישער לאַגע פון פאַראייין, אַסיגנירט פאַר די שטרעיקנדיקע נאָדל-אַרבעטער בלויז 15 גילדן.

29 " באַשלאָסן אַנטיילנעמען אין 1 מאַי-צוג פון קולטור-אַמט.

4 מאַי. די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג צוליב דער דעמיסיע, פון פאַרוואַלטונגס-מיטגלידער האָט פעסטגעשטעלט אַז מחמת די לעצטע גרויסע רעדוקציעס הערשט אין פאך אַ גרויסע אַרבעטסלאָזיקייט. אַלע פּאַנדן פון פאַריין זיינען אויסגעשעפט און ס'איז ניטאָ קיין מעגלעכקייט צו שטיצן די אַרבעטסלאָזע חברים.

— אויסגעוויילט אין פאַרוואַלטונג: (1) ה. רובאַנענקאָ, (2) פ. העלערשטיין, (3) מ. ציאַרקאָ, (4) א. אַדלמאַן, (5) 5. שיפּרין, (6) 5. זובאַוויטש, (7) ח. גראָדזענסקי, (8) י. ראָזנבלאָם (9) ה. גינזבורג.

12 מאַי. צוליב דעם וואָס אַ סך אויסגעוויילטע ח'ה זאָגן זיך אָפּ, איז אומעגלעך צו קאָנסטרױרן די פאַרוואַלטונג.

17 " אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג צום צווייטן מאל אָפּגעוואָרפּן די ווענדונג וועגן אַרבעטן שטיק-אַרבעט ביי ראָמען.

22 " אויסגעוויילט אין פאַרוואַלטונג: (1) ה. רובאַנענקאָ (פאַרויצער), (2) פ. העלערשטיין (וויצע-פאַרויצער), (3) מ. ציאַרקאָ (סעקרעטאַר), (4) א. אַדלמאַן (קאָסיר), (5) 5. שיפּרין, (6) ח. גראָדזענסקי, (7) 5. זובאַוויטש, (8) ב. געקער, (9) י. מאַלעץ. אין דער יוגנט-סעקציע: זובאַוויטש. קולטור-קאָמיסיע: אַדלמאַן, העלערשטיין, גראָדזענסקי. אַנטיבינדער: רובאַנענקאָ.

23 " צענטראַלע געמאָלדן, אַז די וואַרשעווער אָפּטיילונג איז גרייט צו ליינען דער ווילנער אָפּטיילונג 1000 גילדן מסכים געווען צו נעמען די הלואה.

— אויף דער ווענדונג פון לייטאָגראַפן-פאַריין באַ-שלאָסן דורכפירן אַן אַלגעמיינע באַשטייערונג פאַר דער סאַמיליע פון אומגעקומענעם בעת דער מאַי-דעמאָנסטראַציע לייטאָגראַף-אַרבעטער ח' רוף.

ביבליאָטעק און לייען-זאל ביים דרוקער-פאַריין.

31 דע צעמבער. באשטייערט זיך מיט 10 גילדן פאר דער הילפסקייט פון צב"ק און ארויסגערופן די ווארשעווער אפטיילונג.

1930

3 יאנואר. ווענדונג פון אונטערנעמער וועגן געבן זעצער אויף א מוטאציע = צייטונג פון ווארשעווער "ראדיק". דעלעגאטן = פארזאמלונג באשלאסן געבן זעצער. קיין קאלעקטיוו טאָר אויף דער צייטונג ניט געשאפן ווערן. — אַלגעמיינער ספּלידאַר = שטרייך אין צוזאַמענהאַנג מיטן שטרייך פון די האַנדלס-אַנגעשטעלטע.

8 דערלויבט דער איינבינדער-יוגנט צו רופן אַן אַרגאַ-ניזיר = פאַרזאַמלונג וועגן שאַפן אַ יוגנט-סעקציע.

21 באשלאסן די איינבינדער-יוגנט איינצושליסן אין דער יוגנט-סעקציע פון די דרוקער-אַרבעטער.

— באשלאסן פאָדערן פון אַרטיסטן-פאַריין, ער זאָל דעקן די שאַדוס וואָס עס טראָגן די קאַלעקטיוון און פּריוואַטע אונטערנעמונגען צוליב דער אַקציע קעגן אַראַראַט". אין קעגנפאל-די אַקציע איבעררייסן.

28 דער קולטור-אַמט האָט איינגעלאָדן 2 פאַרשטייער צו דער זיצונג מיט ה' יעקב לעשטשינסקי, וועלכער איז געקומען אויספאַרשן די לאַגע אין די פּאַכן. דעלע-גירט די ח"ח: אַדלמאַן און מאַלעץ.

— שטרייך אין שימאַנאָוויטשעס דרוקעריי צוליב אַפּאָגן אַ יוגנטלעכן.

— ווענדונג פון ה' ראָזענטאַל וועגן געבן אים זעצער אויף אַ מוטאציע-צייטונג. באשלאָסן געבן אַ שטאַט נאָך אַ פאַרשטענדיקונג מיטן זשורנאַליסטן-סינדיקאַט.

4 פעברואַר. פאַרענדיקט דעם שטרייך אין שימאַנאָווי-טשעס דרוקעריי.

22 דער קולטור-אַמט באשלאָסן, אַז אַלע פּראָפּ' פאַריינען דאַרפן זיין אָנגעשלאָסן אָן דער קרייז-קאָמיסיע. געשיקט פאַרשטייער אויף דער ספּעציעלער קאָנפּע-רענץ וועגן דעם ענין.

4 מערץ. די קרייז-קאָמיסיע מאַכט שטערונגען ביים אָנ-שליסן אַלע פאַריינען. דער קולטור-אַמט האָט זיך געווענדט וועגן דעם ענין צום לאַנדראַט פון די פּראָפּ' פאַריינען.

— צום פלעגום פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג דעלעגירט דעם ח' רובאַנעקאַ.

26 אפריל. קולטור-קאָמיסיע איינגעאָרדנט אַן אָונט פאַר דער ביבליאָטעק.

— די פאַרוואַלטונג רופט צו דעמאָנסטרירן דעם 1טן מאַי, ניט אָנווייזנדיק מיט וועמען.

14 מאי. דער מאָדוס, אַז מען פאַרלירט די ריי נאָכן אַרבעטן דריי מאָנאַט, איז געענדערט געוואָרן דורך דער דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג אויף 6 וואָכן.

24 יוני. סובסידיע פאַר דער זומער-קאָלעניע פון צע"ק נאָר אין דער גרייס פון 15 גילדן, צוליב דער קריטישער מאַטעריעלער לאַגע פון פאַריין.

— איינלאָדונג פון אַרבעטס-אינספּעקטאָר אויף אַ קאָנ-פּערענץ וועגן נאָרמאַליזירן די אַרבעט פון די יוגנט-לעכע. דעלעגירט די ח"ח רובאַנעקאַ און י. מאַלעץ.

2 יולי. ווענדונג פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט וועגן אינטער-ווענירן אין קאָנפּליקט צווישן ראַט פון קאַלעקטיוו, צייט" און דער פאַרוואַלטונג פון סינדיקאַט וועגן דער 25 פּראָצ' לוינ-הוספה פאַרן קאַרעקטאָר און נאַכט-רעדאַקטאָר.

8 יוני. זיצונג פון דער פאַרוואַלטונג מיטן אָנטייל פון פאַר-שטייער פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט, די ח"ח פ. קאָן און י. סאַאַציי וועגן קאָנפּליקט מיט, צייט".

צו קיין הסכם ניט געקומען — פאַרגעלייגט איבער-געבן דעם ענין דעם קולטור-אַמט.

15 יולי. יוגנט-סעקציע געפּייערט די אַנטהילונג פון דער יוגנט-פּאָן.

— די צענטראַלע פאַרוואַלטונג האָט צוגעשיקט אַ מראַ-יעקט פון אַן אָפּמאַך מיט דער צענטראַלע פון די גראַפיקער וועגן איינפירן אַ לעבעל-מאַרקע. די פאַר-וואַלטונג איז מספּים מיטן צוגעשיקטן פּראָיעקט.

— פון לעמבערג האָט מען זיך געווענדט טעלעפּאָ-ניש אין, צייט" וועגן שיקן אַהין דריי זעצער. מען האָט זיך פאַרבונדן מיט דער צענטראַלע און ס'האָט זיך ארויסגעוויזן, אַז אין לעמבערג איז אַ שטרייך און מען טאָר אַהין ניט פאַרן.

29 יולי. גילדן פאַר אַ דורכפאַרנדיקן זעצער.

12 אַוּגוסט. ווענדונג פון נאָדל-פאַריין וועגן באַשטייע-רונג פאַר די שטרייכנדיקע נאָדל-אַרבעטער. אַסיגנירט נאָר 15 גילדן, צוליב דער קריטישער מאַטעריעלער לאַגע אין פאַריין.

19 געגעבן אַ נעקראָלאָג וועגן טויט פון געוועזענעם ווילנער זעצער ח' סעם באַרקאָן, וועלכער האָט געאַרבעט אין אַמעריקאַנער, פאַרווערטס".

9 סעפטעמבער. ווענדונג פון הויפט-ביוראָ פאַרן אַרבעטנדיקן ארץ-ישראל וועגן צונויפרופן אַ ספּע-ציעלע פאַרזאַמלונג, כדי צו דערקלערן די באַדייטונג פון קאָנגרעס וועלכער דאַרף פאַרקומען אינגיכן באַשלאָסן קיין ספּעציעלע פאַרזאַמלונג ניט צונויפ-צורופן, נאָר אויף דער נאָענטסטער אַלגעמיינער פאַר-זאַמלונג וועלן פאַרשטייער פון הויפט-ביוראָ מיט דער דערלויבעניש פון דער פאַרוואַלטונג קענען ריידן.

26 אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג אָפּגעוואָרפן דעם פאַרשלאָג וועגן אַן אַבליגאַטאָרישער באַשטייערונג פאַר די אַרבעטסלאָזע מיט אַרבעט.

אין קלעצקינס דרוקעריי (1936)

פון רעכטס: ה' ב. קלעצקין, ה. באנד (ביים סטערעאטיפ). ה' ב. קלעצקין, מ. קויפמאן (ביי דער מאשין).
אונטן: מ. קאטאן (ביי דער זאץ-מאשין)

עס שטייען פון רעכטס (אין הינטערגרונט) י. סטעקין, ה. באנד, מ. קויפמאן.
פון רעכטס (פאָרנט): א. וואָלפע, מ. ציארקא, מ. קאטאן אין א. פרידקין.

ה. גראָדזענסקי און ל. זובאָוויטש דורכצופירן אַ פּרייז-וויליקע באַשטייערונג.

18 נאָ וועמבער. ווענדונג פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט און רעדאַקציע מיטאַרבעטער פון, ראַדיאָ וועגן שטיצן זיי אין זייער קאָנפּליקט מיטן אונטערנעמער פון, ראַדיאָ. צוליב ניט אויסצאָלן דעם געהעריקן טאַריף. באַשלאָסן אין פּאַל פון אַן אַקציע — אונטערשטיצן דעם זשורנאַליסטן-סינדיקאַט.

25 * קאָנפּליקט מיט די אונטערנעמער פון, נאַשע וורעמיאַ צוליבן וועלן אָפּזאָגן 2 זעצער.

2 דעצעמבער. ווענדונג צום פּוילישן דרוקער-פאַריין וועגן מיטהעלפן אין קאָנפּליקט מיט, נאַשע וורעמיאַ.

16 * יזצונג פון דער פאַרוואַלטונג מיטן אָנטייל פון פאַרזיצער פון פּוילישן דרוקער-פאַריין וועגן קאַנפּליקט מיט די אַרויסגעבער פון, נאַשע וורעמיאַ.

30 * אַקציע אין בוטקאָוס איינבינדערניץ-פאַבריק קעגן דער רעדוקציע פון 10 עלטערע אַרבעטער.

— געשטאַרבן ח' א. פיאַרע.

— אַסיגנירט 10 גילדן פאַר דער הילפּס-קייט פון צב"ק.

1931

27 יאַנואַר. איינלאָדונג פון קולטור-אַמט אויף אַ קאַנפּערענץ.

די פאַרוואַלטונג באַשלאָסן אינגאַנצן אַרויסטרעטן פון קולטור-אַמט — ניט צוליב פּאָליטישע טעמים, נאָר צוליב זאַכלעך-פּראָפּעסיאָנעלע. אויף דער קאַנפּערענץ איבערלייענען וועגן דעם אַ מאַטיווירטן באַשלוס.

10 פעברואַר. אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון דער יוגנט פּראָטעסטירט קעגן באַשלוס פון פאַרוואַלטונג וועגן אַ פאַרזיצער פון דער עלטערער פאַרוואַלטונג אויף די יוגנט-פאַרזאַמלונגען.

24 * דער פאַרשטייער אין דער יוגנט-סעקציע ח' ל. שיפּרין האָט זיך אָפּגעזאָגט צוליב די געשאַפּענע באַדינגונגען פון דער פאַרשטייערשאַפּט.

— צייטווייליק ניט דערלויבט דער יוגנט-סעקציע אָפּ-צוהאַלטן אַן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג.

3 מערץ. די יוגנט געוואַלט אָפּהאַלטן אַ פאַרזאַמלונג טראָץ דעם באַשלוס פון פאַרוואַלטונג.

24 * קאָנפּליקט מיט די אַרויסגעבער פון וואַכנבלאַט, דאָס וואַרט צוליב קינדיקן דעם זעצער-פּערסאָנאַל.

25 אַפּרייל. אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג וועגן 1טן מאי. רע-פּעראַט פון ח' אַראָנאָוויטש.

2 מאי. ניט דערשינען די צייטונגען.

3 * אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג וועגן דער קאַטאַסטראָף פאַלער לאַגע פון פאַריין, צוליב דער גוואַלדיקער אַרבעטסלאָזיקייט.

— אַלגעמיינע באַשטייערונג מיט אַ האַלבן טאָג שכירות פאַר דער פאַריינס-קאַסע.

— אויסגעוויילט אַ פאַרוואַלטונג צוליב דעם וואָס אַ טייל ח"ח האָבן זיך אָפּגעזאָגט, באַשלאָסן דערווייל אַרבעטן אין באַשטאַנד פון 7 מיטגלידער: 1) פ. העלער=שטיין (פאַרזיצער), 2) ל. שיפּרין (סעקרעטאַר), 3) א. אַדלמאַן (קאַסיר), 4) י. בענגיס, 5) ל. זול=באָוויטש, 6) ה. גראָדזענסקי, 7) י. מאַלעץ.

11 אָקטאָבער. באַשלאָסן צוצוט רעטן איינצואַרדענען לעקציעס פון דער פּוילישער שפּראַך פאַר די פאַריינס-מיטגלידער.

18 * אַקציע, אז דער פאַרלאַג קלעצקין זאָל ניט אַרויספירן קיין אַרבעט פון ווילנע.

20 * אויסגעטיילט אַ קולטור = קאָמיסיע: א. אַדלמאַן, י. בענגיס, ח. גראָדזענסקי. אַלס פאַרשטייער אין דער יוגנט-סעקציע: ל. שיפּרין.

26 * קאָנפּליקט מיטן אַרויסגעבער פון, נאַשע וורעמיאַ צוליבן וועלן אָפּזאָגן 4 אַרבעטער.

1 נאָ וועמבער. ווענדונג פון די אַרבעטסלאָזע וועגן דערלויבן אַ נייע צייטונג אויף קאַלעקטיווע יסודות. די דעלעגאַטן פאַרוואַלטונג האָט באַשלאָסן דערלויבן צו שאַפּן אַ נייעם קאַלעקטיוו.

4 * די אונטערנעמער פון, נאַשע וורעמיאַ צוריקגעצויגן זייער קינדיקונג.

— די פאַרוואַלטונג האָט אָפּגעוואָרפן די ווענדונג פון דער יוגנט-סעקציע וועגן דערלויבן זיך אָנשליסן אַן יוגנט-ראַט, מיטן מאַטיוו, אז די יוגנט קען גע-הערן נאָר צו די אינסטאַנצן, צו וועלכע ס'געהערט דער פאַריין.

— די פאַרוואַלטונג פון דער יוגנט-סעקציע האָט זיך פּרינציפּיעל אָפּגעזאָגט אויסצופילן די צוגעשיקטע פון וואַרשע יוגנט-אַנקעטעס. די פאַרוואַלטונג האָט באַ-שלאָסן אַרויסצורופן יעדן יוגנטלעכן באַזונדער און פאַרלייגן אויספילן די אַנקעטע, אָבער ניט צווינגען.

8 * אַ גרופּע אַרבעטסלאָזע זיך געווענדט וועגן דער-לויבן אַרויסגעבן אַ רוסישע צייטונג אויף קאַלעק-טיווע יסודות. אָפּגעוואָרפן די ווענדונג מיט מאַטיוו, אז ס'קען שאַדטן דעם שטאַט, וואָס אַרבעט אויף לוינען אין דער צייטונג, נאַשע וורעמיאַ.

11 * דעלעגירט אַלס פאַרשטייער אין דער איינבינדער-סעקציע דעם ח' זובאָוויטש.

— ווענדונג פון גראָדנער איינבינדער וועגן הייל פאַר שטרייכנדיקע. באַשלאָסן אַסיגנירן נאָר 15 גילדן (צוליב דער שווערער מאַטעריעלער לאַגע פון פאַריין), זיך ווענדן נאָך אַסיגנירונגען צו דער יוגנט-סעקציע און דער איינבינדער-סעקציע. באַפּולמעכטיקט די ח"ח

5 א וו ג ו ס ט. דער קולטור-אַמט ענדגילטיק געמאַלדן, אז פאַר דער פאַריינס-ביבליאָטעק אַסיגנירט ער ניט פון דער מאַגיסטראַט-סובסידיע קיין גראַשן צוליבן אַרויס-טריט פון קולטור-אַמט.

11 * אַסיגנירט 10 גילדן פאַר דער קינדער-קאַלאָניע ביים צע"ק.

14 * ווענדונג וועגן אַ פּוילישער צייטונג אויף קאַלעקטיווע יסודות — באַשלאָסן זיך פאַרשטענדיקן מיטן פּוילישן דרוקער-פאַריין.

25 * די יוגנט-סעקציע זיך געווענדט וועגן איבערקוקן דעם באַשלוט ניט צו דערלויבן קיין יוגנט-פאַר-זיצער אויף די יוגנט-פאַרזאַמלונגען.

באַשלאָסן, אז די פראַגע וועגן פאַרויצערן איז אַפּ-הענגיק פונעם אַינזען פון די פאַרוואַלטונגס-פאַר-שטייער.

— אָפּגעוואָרפן דעם פאַרשלאָג פון פאַרלאַג קלעצקין וועגן אַ ווייטערדיקער צייטווייליקער רעדוקציע פון שטאַט. באַשלאָסן פאַדערן קאַמפּענסאַציע.

2 ס ע פ ט ע מ ב ע ר. באַראַטונג מיט פאַרשטייער פון ליטע-ראַטן-פאַריין און האַנדלס-אַנגעשטעלטע, די ח"ח פאַלק היילפּערין און ח. וואַלט, וועגן דער אַקציע כּון קאַמפּענסאַציע אין פאַרלאַג ב. קלעצקין. באַ-שלאָסן צו פירן די אַקציע אין קאַנטאַקט מיט די צענטראַלעס.

8 * ח' רובאַנענקאַ געפאַרן קיין וואַרשע און מיט דער הילף פון דער צענטראַלע געוויקט, אז ח' קלעצקין האָט זיך פאַרפליכט צו געבן גאַראַנטיעס וועגן קאַמ-פּענסאַציע פאַרן שטאַט.

29 * ס'איז בייגעווען אויף דער זיצונג פון דער פאַרוואַל-טונג אַ גאַסט פון פאַלעסטינע, געו' מיטגליד פון ווילנער דרוקער-פאַריין, ח' באַרישניק.

6 אָ ק ט אַ ב ע ר. די קולטור-קאַמיסיע האָט אַינגעאַרדנט אַ בוך-קייט צו פאַרגרעסערן די ביבליאָטעק.

10 * צוליב דער שווערער פינאַנציעלער לאַגע כּון פאַריין ווערט פאַרלויפיק אָפּגעהאַלטן דאָס אויסצאלן אונ-טערשטיצונג.

— באַשטייערט מיט אַ האַלבן טאָג שכירות די מיטגלידער, וועלכע שטייען אויף פעסטע לוינען.

17 * אויף דער ווענדונג פון אַ גרופע אַרבעטסלאָזע באַ-שלאָסן דערלויבן נאָך אַ קאַלעקטיווע צייטונג.

27 * באַשלאָסן צו ווענדן זיך צום דרוקער-פאַריין אין אַמעריקע וועגן הילף צוליב דער קאַטאַסטראַפּאלער לאַגע פון פאַריין.

3 נ אָ ו ע מ ב ע ר. אַ זיצונג מיטן אַנטייל פון אַ פאַרשטייער פון ליטעראַטן-פאַריין, ח' גראַדזענסקי, וועגן דעם קאַנפליקט מיטן פאַרלאַג קלעצקין.

21 * דער געזעלשאַפּטלעכער קאַמיטעט האָט זיך געווענדט וועגן אונטערשרייבן אַ דעקלאַראַציע, אז דער פאַריין

דער פאַרשלאָג, אז די אַרבעטנדיקע זאָלן אָפּגעבן איין טאָג אַ וואָך פאַר אַרבעטסלאָזע — ווערט אַפּ-געוואָרפן.

12 מ א י. באַשטראַפט דעם שטאַט פון, נאַשע וורעמיאַ צוליבן אַרבעטן דעם ערשטן מאַי.

19 * קאַנפליקט מיט זיי אונטערנעמער פון, נאַשע וורעמיאַ צוליב אַ רעדוקציע פון שכירות. נאָך אַן איינטאָגיקן שטרייך האָבן די אונטערנעמער מספּים געווען צוריק-צוציען זייערע פּאָדערונגען.

24 * זיצונג מיטן אַנטייל פון די מיטגלידער פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג, די ח"ח וואַרשאַווסקי און ליטוואַק. ס'ווערן קעגנזייטיק אָפּגעגעבן באַריכטן. אַ דיסקוסיע רופט אַרויס די פראַגע וועגן דער אַב-ליגאַטאַרישקייט פון דעם אָרגאַן פון דער צענטראַל-פאַרוואַלטונג, דרוקער-אַרבעטער צוליב זיין אויסגע-שפראַכן פאַרטייטן (בונדישן) כאַראַקטער. די פאַר-שטייער פון צי"פ באַשטייען אויף דעם, אז ס'איז אַבליגאַטאַריש.

26 * דער קולטור-אַמט האָט באַקומען אַ סובסידיע פאַר די ביבליאָטעקן. צוליב דעם וואָס דער פאַריין איז אַרויסגעטראַטן פון קולטור-אַמט באַקומט ער ניט קיין טייל פון דער סובסידיע.

באַשלאָסן זיך ווענדן נאָכאַמאָל צום קולטור-אַמט; אויב ס'וועט ניט העלפן—אָנהייבן אַן אַקציע אין דער פרעסע און זיך ווענדן אין מאַגיסטראַט.

30 י ו נ י. באַשלאָסן אַינגיין אויף אַ טיילווייזער צייטוויי-ליקער רעדוקציע פון פּערסאָנאַל ביי קלעצקיןען.

5 י ו ל י. אויסגעוויילט אין פאַרוואַלטונג (1) ה. רובאַנענקאַ—פאַרויצער, (2) פ. העלערשטיין—וויצע-פאַרויצער, (3) 5. שיפירן—סעקרעטאַר, (4) י. מאַלעץ, (5) מ. ציאַרקאַ, (6) ברעגמאַן, (7) 5. זובאַוויטש, (8) א. אַדלמאַן, (9) ח. גראַדזענסקי.

אַלס פאַרשטייער אין דער יוגנט-סעקציע — ח' רובאַ-נענקאַ. אין אַינבנדיגער-סעקציע — ח' זובאַוויטש.

25 * אונטערנעמונג אין גאַרטן מיט מרימל דיכעס, צו פאַרבעסערן די פינאַנציעלע לאַגע פון פאַריין.

4 א ו ו ג ו ס ט. פון דער הכנסה פון דער אונטערנעמונג, 387 גילדן, אַסיגנירט 50 גילדן פאַר דער ביבליאָטעק.

— אויף דער זיצונג פון פאַרוואַלטונג איז בייגעווען אַ גאַסט—דער פאַרוואַלטונגס-מיטגליד פון ניו-יאָרקער דרוקער-פאַריין ח' מאַקס גאַלדינג.

ס'זיינען אָפּגעגעבן געוואָרן קעגנזייטיק באַריכטן וועגן דער לאַגע אין דרוקער-פאַך אין ווילנע און אַמעריקע.

נאָך דער זיצונג פאַרגעקומען אַ גלעזל טיי מיטן אַנטייל פון ח' גאַלדינג.

19 יאָר אַר. ווענדונג פון קולטור-אַמט און פראָפ' פאַרין פון קינאַ- און טעאַטער-אַנגעשטעלטע וועגן שטיצן זיי אין קאַנפליקט מיטן אונטערנעמער פון פאַן.
באַשלאָסן מיטצוהעלפן מיט אַלע מעגלעכקייטן.

20 זיצונג פון דער פאַרוואַלטונג צוזאַמען מיט פאַר- שטייער פון די שטאַטן און רעדאַקציע-פּערסאָנאַלן וועגן דער געפאָדערטער לוי-רעדוקציע אין אָוונט-קוריער און ראַדיאָ, וואָס ווערט מאַטיווירט מיטן דערשיינען פון דער קאַנקורענץ-ציטונג ווילנער מאַמענט.

22 באַשלאָסן ניט איינגיין אויף קיין רעדוקציע. די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג אָנגענומען דעם פאַר- שלאָג, אַז דער ווילנער מאַמענט דאַרף קאַסטן 10 גראַשן.

25 זיצונג פון דער פאַרוואַלטונג מיטן אָנטייל פון פאַר- שטייער פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט די ח"ח פ. קאָן, ג. קאַסטעליאַנסקי און א. י. גראַדווענסקי, וועגן דער געפאָדערטער רעדוקציע אין אָוונט-קוריער און ווילנער ראַדיאָ.

26 באַשלאָסן, אַז די יוגנטלעכע דאַרפן צאָלן 4 פראָצענט מיטגלידס-אַפצאַל צוגלייך מיט די עלטערע. — קאָלעקטיוו פון ווילנער מאַמענט אַפּעלירט קעגן דעם באַשלוס וועגן 10 גר און פאָדערט אַ 2 טע פאַרזאַמלונג.

באַשלאָסן, אַז זיי דאַרפן האָבן 2/8 אונטערשריפטן פון די פאַריינס-מיטגלידער, כדי צו רופן אַן אַלגע- מיינע פאַרזאַמלונג.

1 פּעברואַר. דער קאָלעקטיוו ווילנער מאַמענט וואַרפט זיך ניט אונטער דעם באַשלוס פון דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג וועגן שטעלן דעם פרייז 10 גראַשן. אולטימאַטום פון פאַרוואַלטונג צו יעדן מיטגליד פון וו' מאַמענט אונטערצוואַרפן זיך די באַשלוסן.

6 קאָלעקטיוו וו' מאַמענט צוגעשטעלט 2/3 שטימען וועגן רעווידירן דעם באַשלוס וועגן 10 גר.

— אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג באַשלאָסן איינצוגיין אויף אַן אַלגעמיינער לוי-רעדוקציע פון 10 פראָצ.

— די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג געענדערט דעם פרייער- דיקן באַשלוס און דערלויבט, אַז דער ווילנער כאָ- מענט זאָל ווײַטער דערשיינען פאַרן פרייז פון 5 גר.

9 ווענדונג פון גראַדנער דרוקער-פאַריין וועגן ניט דערלויבן שיקן קיין צייטונגען מיט ליידיקע זיטן פון ווילנע.

8 מערץ. ניט דערלויבט אַרויסצולאָזן אויף קאָלעקטיווע יסודות אַטע 4 טע זייט, פּאַלקסצייטונג איין מאָל אין וואַך-שבת.

— איינלאַדונג פון קולטור-אַמט אויף אַ קאַנסערענץ וועגן אַן אַלגעמיינעם שטרײַק דעם 16טן מערץ.

שטייט צו צום קאַמיטעט און וועט אַגײַטירן אַנצוגעבן יידיש בעת דער פּאַלקסצייטונג ווי די מוטערשפראַך. באַשלאָסן, אַז הגם מיר אַנערקענען יידיש ווי די מוטערשפראַך, געפינען מיר ניט פאַר מעגלעך צו- צושטיין צום קאַמיטעט, וועלכער איז צוזאַמענגע- שטעלט פון פאַרשיידענע בירגערלעכע עלעמענטן.

24 נאָוו. דער ניי געגרינדעטער קאָלעקטיוו האָט אָנגעהויבן אַרויסגעבן אַ פינף-גראַשן צייטונג. די שטאַטן פון די צייטונגען, ראַדיאָ און אָוונט-קוריער פּראָטעסטירן, ווײַל צוליב דער קאַנקורענץ איז באַדראַט דאָס אַרבעטן אויף לוינען און זיי בעטן דערלויבן נאָר אַ 10 גראַשענע צייטונג.

באַשלאָסן אויפצופאָדערן דעם נײַעם קאָלעקטיוו פון ווילנער מאַמענט צו שטעלן דעם פרייז 10 גראַשן. דער ליטעראַטן-פאַריין פּראָטעסטירט, וואָס מען דער- לויבט אַ נײַע צייטונג אָן אַ פאַרשטענדיקונג מיט זיי.

1 דעצעמבער. זיצונג פון דער פאַרוואַלטונג מיט פאַר- שטייער פון ליטעראַטן-פאַריין, ח"ח: קאַסטעליאַנסקי, סטאַצקי, ריקלעט און אַלק.

די פאַרשטייער פון ליטעראַטן-פאַריין מעלדן, אַז זיי מישן זיך ניט אין דער פראַגע פון פרייז פון וויל- נער מאַמענט און זיי פאָדערן, אַז דער רעדאַקציע- פּערסאָנאַל זאָל באַקומען אַ מינימום-לויין.

די פאַרוואַלטונג האָט באַשלאָסן: זיך אַנטשולדיקן פאַרן ליטעראַטן-פאַריין צוליבן ניט פאַרשטענדיקן זיך מיט אים, אָבער אויף קיין מינימום-לויין פאַר די רעדאַקציע-מיטגלידער ניט איינגיין, ווײַל אונדזערע מיטגלידער זיינען ניט קיין אונטערנעמער, נאָר אַ קאָלעקטיוו. בעטן דעם ליטעראַטן-פאַריין רעווידירן זײַן באַשלוס וועגן פרייז און מינימום-לויין.

12 דעצ. דער קאָלעקטיוו האָט זיך ניט אונטערגעוואַרפן דעם באַשלוס וועגן העכערן דעם פרייז פון ווילנער מאַמענט אויף 10 גראַשן און האָט אַפּעלירט צו דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג, וועלכע האָט זיי דערלויבט צו בלייבן בײַ 5 גראַשן.

— צוליב דער שווערער פינאַנציעלער לאַגע פון פאַריין אויסגעטיילט אַ קאַמיסיע, וועלכע זאָל זיך פאַרנעמען מיטן אַרײַנטראַגן אַ גלייכגעוויכט אין פאַריינס-בודזשעט. אין קאַמיסיע: די ח"ח ה. רובאַ- נעקאָ, ל. שיפּרין, ל. זובאַוויטש.

1932

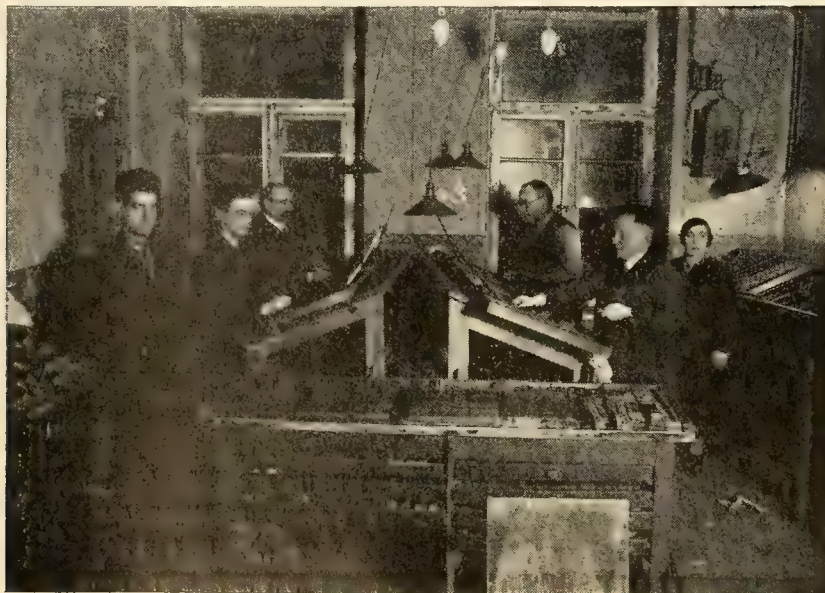
5 יאָנואַר. אָפּגעוואַרפן די ווענדונג פון די אונטערנעמער וועגן אַ לוי-רעדוקציע ביים שטאַט פון אָוונט-קוריער.

12 אָפּגעוואַרפן די ווענדונג פון אונטערנעמער וועגן אַ לוי-רעדוקציע אין ווילנער ראַדיאָ.

דער דרוקער-פערסאָנאַל פון „ווילנער טאָג“ (1936)

עס שטייען פון רעכטס: א. רודנשנאָסקי, ח. גינזבורג, ה. מעריינע, ה. קאַנטאַר, ל. ענגעלשטערן, מ. פּיאָרע, ל. בערמאַן, נ. אַבראַ-
מאַוויטש, ה. פּרעסמאַן. ל. זיצן פון רעכטס: פ. פּראַנקפורט, א. י. מיאַדלער, י. גלאַז, נ. בענגיס, ש. שולקיין, ד. שטריפּונסקי.

אין זעצערײ פון „ווילנער ראָדיאַ“

עס שטייען פון רעכטס: דבורה געמענטשינסקי, ל. מולער, ל. ראָם, י. שמולעוויטש,
י. בענגיס אין ל. זובאַוויטש.

21 י' ונ' די וואס ארבעטן אויף פעסטע לוינען, מסכים געווען אפצוגעבן צו האלבע טעג פאר ארבעטסלאזע. — ווענדונג פון פראָט' פאָריין פון האַנדלס-אַנגע-שטעלטע וועגן אינטערשטיצן זייער שטרעק קעגן דער קהילה.

26 " היות ווי ס'איז ניטאָ קיין גאראַנטיעס וועגן קומען אַנטקעגן די אַרבעטסלאָזע, שטעלט מען ניט די פראַגע וועגן, ווילנער מאַמענט'. קיין פאַרזאַמלונג ווערט ניט צונויפגערוּפן.

5 י' ו' זיצונג מיט דער באַטייליקונג פון אַ פאַרשטייער פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט. אָפגעוואָרפן די פאָדע-רונג וועגן אַ 25 פראָצ' רעדוקציע אין די צייטונגען אָוונט-קוריער' און, ראַדיאָ'.

13 " זיצונג מיטן אַנטייל פון פאַרשטייער פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט: פ. קאָן און פ. סטאַצקי. אָפגעוואָרפן די ווענדונג וועגן אַ 25 פראָצענטטיקער רעדוקציע אין אָוונט-קוריער' און, ראַדיאָ'.

17 " צוליב אַפזאָג פון די אונטערנעמער צו רעזיגנירן פון דער געפלאַנטער רעדוקציע — האָט דעם אָוונט-קוריער' איבערגענומען דער רעד' א. י. גראַדזענסקי. די פריערדיקע אונטערנעמער האָבן אָנגעהויבן אַרויס-צוגעבן אַ צייטונג מיט שטרעקברעכער.

אויף דער ווענדונג פון די אונטערנעמער צו באַנעמען די אונטערהאַנדלונגען, האָט די פאַרוואַלטונג צוזאַמען מיט די פאַרשטייער פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט פ. קאָן, פ. סטאַצקי און י. ריקלעס באַשלאָסן: די שטרעק-ברעכערישע צייטונג מוז אָפגעשטעלט ווערן, פירן אַ שאַרפע אַקציע קעגן דער גראַשענער שטרעק-ברעכערישער צייטונג.

22 " די פאַרוואַלטונג איז איינגעגאַנגען אויף אַ רעדוקציע פון 7 אַ האַלב פראָצ' אין אָוונט-קוריער' און ראַדיאָ'. דער אָוונט-קוריער' איז איבערגעגאַנגען צוריק צו די פריערדיקע אונטערנעמער.

— די גראַשענער שטרעקברעכערישע צייטונג איז ליק-ווידירט געוואָרן.

26 " דער אונטערנעמער פון, ווילנער ראַדיאָ' האָט גע-מאָלדן, אַז ער רעדוצירט די לוינען אויף 20 פראָצ'. באַשלאָסן אויף דער רעדוקציע ניט איינניין. אויב דער אונטערנעמער וועט פון דער רעדוקציע ניט רע-זיגנירן, אָננעמען אַלע מיטלען, אפילו ביז איבער-נעמען די צייטונג אויף קאַלעקטיווע יסודות.

אויב ס'וועט זיין נייטיק, דעלעגירן וועגן דעם ענין דעם ח' רובאַנעקאָ קיין וואַרשע. די אַקציע ווערט געפירט צוזאַמען מיטן זשורנאַליסטן-סינדיקאַט.

4 סעפטעמבער. די דעלעגאַטן פאַרזאַמלונג האָט געענ-דערט דעם מאָדוס פון מיטגלידס-אָפצאל. אַנשטאַט 4 פראָצענט פון אַלעמען, באַשלאָסן: די וואָס פאַר-

באַשלאָסן אַנטיילצונעמען אין דער קאַנפערענץ און אויפהייבן די פראַגע וועגן ניט איינלאָדן דעם זעמער-פאָריין און די איבעריקע פאָריינען; אויב דער ענטפער וועט זיין ניט באַפרידיקנדיק — פאַר-לאָזן די קאַנפערענץ.

די פאַרשטייער האָבן די קאַנפערענץ פאַרלאָזן.

17 מערץ. צירקולאַר פון צענטראַל-פאַרוואַלטונג וועגן צו-שטיין צום שטרעק. באַשלאָסן צוצושטיין צום אַלגעמיינעם שטרעק.

2 אַפרייל. אונטערנעמונג מיט מ. דיכעס פאר דער פאָריינס-קאָסע.

17 " באַשלאָסן, אַז דעם 1טן מאַי טאָרן ניט דערשיינען קיין צייטונגען מיט דער דאַטע פון 1טן מאַי.

5 מאַי. זיצונג מיטן אַנטייל פון אַ פאַרשטייער פון גראַדנער דרוקער-פאָריין וועגן ניט דערלויבן שיקן דעם, וויל-נער מאַמענט' מיט אַ פרידקער זיט אין גראַדנע.

באַשלאָסן אָפצושטעלן דאָס אַרויסשיקן די צייטונג.

10 " ניט געקוקט אויפן פאַרבאַט, ווערט דער, ווילנער מאַמענט' געשיקט אין גראַדנע. באַשלאָסן אָפצושטעלן דעם גאַנצן שטאַט אין זייערע רעכט אַלס מיטגלידער.

24 " די מיטגלידער פון קאַלעקטיוו, ווילנער מאַמענט' אַפּעלירן קעגן אָפּשטעלן זיי אין די פאָריינס-רעכט. באַשטראַפט די מיטגלידער אינדיווידועל. טייל ווערט אויסגעשלאָסן צייטווייליק און טייל דאַרף זיך אַנט-שולדיקן עפנטלעך.

— אָפּגעוואָרפן די רעדוקציע-פאָדערונג פון אונטער-נעמער פון, ווילנער ראַדיאָ'.

29 " קאַנפליקט מיטן אונטערנעמער פון, נאַשע וורעמיאַ צוליב אַ שכירות-רעדוקציע.

— זשעהדיקער שטרעק אין אָוונט-קוריער' צוליב ניט וועלן צולאָזן אַרבעטסלאָזע אָפצואַרבעטן פאַר די ערב-פסח-טעג.

די פאָדערונג איז נאָכגעגעבן געוואָרן.

31 " קאַנפליקט מיט די אונטערנעמער גאַרבער צוליבן ניט נעמען קיין פאָריינס-מיטגלידער. דער יוגנטלעכער, וואָס אַרבעט דאָרטן, זיך אָפּגעזאָגט אַראָפּצוגיין פון דער אַרבעט.

פאַרעפנטלעכט אַ קאָמוניקאַט, אַז ער איז אַ שטרעק-ברעכער.

12 י' ונ'. צוליב דער פאָדערונג וועגן אַ רעדוקציע אין אָוונט-קוריער' און, ראַדיאָ' באַשלאָסן: היות דער ווילנער מאַמענט' האָט געבראַכן די גאַנצקייט פון פאָריין און באַרעכטיקט ניט דעם ציל, צו וועלכן מ'האָט געשטרעבט, וויל דאָס לינדערט ניט די אַרבעטסלאָזיקייט, פאַרלייגן דער אַלגעמיינער פאַר-זאַמלונג צו שליסן דעם, ווילנער מאַמענט'.

דינען ביז 20 ג'דן-2 פראצ' / פון 20 ג' - 3 פראצ' / פון 30 ג' - 4 פראצ' / פון 50 ג' - 5 פראצ'.

4 אָקטאָבער. דערלויבט אַ גרופע אַרבעטסלאָזע מיט-גלידער אַרויסצולאָזן אַ 5 גר מוטאַציע-צייטונג נאָכ-מיטאַג, אויף קאָלעקטיווע יסודות.

18 " דער זשורנאַליסטן-סינדיקאַט פראָטעסטירט קעגן דער-לויבן די נייַע צייטונג אָן אַ פאַרשטענדיקונג מיט אים. דער זשורנאַליסטן-סינדיקאַט וועט די צייטונג באַקעמפן.

— די אונטערנעמער פון „אָונט-קוריער“ האָבן גע-מאָלדן, אַז צוליבן דערלויבן די נייַע גראָשענע צייטונג וועלן זיי רעדוצירן אַ האַלבן שטאַט און אַרויסלאָזן אויך די צייטונג פאַר 5 גר. אין קעגנפאַל זאָל מען זיי אויך דערלויבן אַרבעטן אויף קאָלעק-טיווע יסודות.

— די פאַרוואַלטונג האָט באַשלאָסן שליסן דעם „ווילנער עקספרעס“. פון דער קומעדיקער וואָך דאַרפן אָפּגעגעבן ווערן טעג אַרבעט פאַר אַרבעטס-לאָזע.

25 " ווענדונג פון אַרטיסטן-פאַריין וועגן מיטהעלפן באַ-קעמפן די אָפּגעשפאַלטענע נייַט-פאַריינס-טרופע „אַראַראַט“.

באַשלאָסן מיטצוהעלפן מיט אַלע מעגלעכקייטן און זיך פאַרשטענדיקן וועגן דעם מיטן זשורנאַליסטן-סינדיקאַט.

— די אונטערנעמער פון „דאָס וואָרט“ האָבן געקינט-דיקט דעם פערסאָנאַל. זיי לייגן פאַר צו אַרבעטן אויף קאָלעקטיווע יסודות.

26 " טעלעפאָנישע ווענדונג פון דער דרוקער-צענטראַלע וועגן מיטהעלפן דעם אַרטיסטן-פאַריין אין קאַמף קעגן דער נייַט-פאַריינס-טרופע.

באַשלאָסן נייַט דערלויבן דרוקן קיין אַנאָנסן פון „אַראַראַט“.

50 פראָצ' פונעם מאַטעריעלן שאָדן דאַרף דעקן דער אַרטיסטן-פאַריין.

31 " באַשטראַפּט אַ זעצער און מעטראַנפּאָזש צוליבן זעצן און אָפּדרוקן אַן אַרטיקל פון רעדאַקטאָר פון „ווילנער מאַמענט“ קעגן דער סאָלידאַריטעט-אַקציע פון פאַריין קעגן „אַראַראַט“.

1 נאָוועמבער. געשיקט אַ פראָטעסט אין זשורנאַליסטן-סינדיקאַט קעגן קריטיקירן צו שאַרף די סאָלידאַריטעט-אַקציע פון דרוקער-פאַריין ביים באַקעמפן דעם „אַראַראַט“.

8 " ווענדונג פון אַן אונטערנעמער איבערצונעמען די פרימאָרגן-צייטונגען אויף לויין-באַדינגונגען און אָפּ-צושאַפן די קאָלעקטיוון.

די קאָלעקטיוויסטן האָבן מסכים געווען. די אונטער-

האַנדלונגען זיינען איבערגעריסן געוואָרן, ווייל דער אונטערנעמער האָט נייַט געגעבן קיין גאַראַנטיעס.

25 נאָו. די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג האָט באַשלאָסן, אַז אַלע יוגנטלעכע וואָס זיינען אַלט 18 יאָר און זיינען 4 יאָר אין פאַך, ווערן אַוואַטאַטיש מיטגלידער פון פאַריין. — די פינאַנסיעלע לאַגע פון פאַריין איז צוליב דער אַרבעטסלאָזיקייט אַ קאַטאַסטראָפּאַלע.

— אויסגעוויילט אין פאַרוואַלטונג: (1) ה. רובאַנענקאַ-פאַרזיצער, (2) א. אַדלמאַן — וויצע-פאַרזיצער, (3) 5. שיפּרין — סעקרעטאַר, (4) פ. העלערשטיין, (5) מ. ציאַרקאָ, (6) 5. מולער, (7) 5. זובאַוויטש, (8) מ. סטעקיין, (9) א. גאַלאַמב.

פאַרשטייער אין איינבינדער-סעקציע — 5. זובאַוויטש. אין קולטור = קאָמיסיע — א. אַדלמאַן, 5. שיפּרין, א. גאַלאַמב.

13 דעצעמבער. אונטערנעמער זיך געווענדט וועגן איבער-נעמען די קאָלעקטיווע צייטונגען אויף לוינען.

די שטאַטן פון די קאָלעקטיוון און די פאַרוואַלטונג האָבן מסכים געווען. דער זשורנאַליסטן-סינדיקאַט האָט די באַדינגונגען אָפּגעוואָרפן און די אונטער-האַנדלונגען זיינען דעריבער איבערגעריסן געוואָרן. אַן אונטערנעמער פאַרגעלייגט אַרויסצוגעבן אַ צייטונג אויף לוינען, טעגלעך 6 זייטן, פרייטאָג און זונטאָג — 8 זייטן.

די פאַרוואַלטונג האָט נייַט מסכים געווען אויף די אַרויסגעשטעלטע באַדינגונגען.

1933

10 יאַנואַר. רעדוקציע בייַ ראַמען. געגאַנגען אויף אַ הנחה אין ענין קאָמפּענסאַציע. רעזיגנירט פון דער אָנגענו-מענער שטיק = אַרבעט און געפּאָדערט באַשטימטע לוינען.

22 " אויף דער ווענדונג פון ביאַליסטאַקער דרוקער-פאַריין פאַרווערט אַרויסצושיקן די מוטאַציע-צייטונג „אָונט-קוריער“.

25 פעברואַר. די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג באַשלאָסן: איבערגעבן דער פאַרוואַלטונג צו ליקוידירן דעם „ווילנער מאַמענט“ ווען זי וועט געפינען פאַר נייטיק און דערבײַ זוכן קוועלן צו שטיצן די אַרבעטסלאָזע.

14 מערץ. צוליב אַרויסטריט פון ח' רובאַנענקאַ, פאַרגע-קומען אַ רעקאָנסטרוקציע פון פאַרוואַלטונג: פאַרוי-צער — א. אַדלמאַן, פ. העלערשטיין — וויצע-פאַרוי-צער, 5. שיפּרין — סעקרעטאַר.

28 " באַשלאָסן שליסן דעם „ווילנער מאַמענט“ און פאַר-טיילן אַרבעט דעם געו' שטאַט אין „קוריער“, „ראַדיאָ“ און „טאָג“.

29 א ווגוסט. די אלגעמיינע פארזאמלונג אָנגענומען אַ שאַרפע פּראָטעסט = רעזאָלוציע קעגן די אלע, וועלכע העלפן מיט די פאַריינס = ברעכער פון, מעס = לעס" און שטעמפלט זייער ראָלע ווי אַ פאַרברעכע = רישע לגבי דער פּראָפּעסיאָנעלער באַוועגונג.

31 זיך געווענדט צום ליטעראַטן = פאַריין און זשורנאַ = ליסטן = סינדיקאַט וועגן אָננעמען ענערגישע מיטלען קעגן זייערע מיטגלידער, וועלכע אַרבעטן אין "מעסלעס".

אָפּגעוואָרפן דעם פּאַרשלאָג וועגן ווענדן זיך נאָך הילף צום קולטור = אַמט אין דער אַקציע קעגן "מעסלעס".

4 סעפטעמבער. ס'איז פאַרגעקומען אַן אלגעמיינע פאַר = זאַמלונג פון ליטעראַטן = פאַריין וועגן דער צייטונג "מעסלעס". די דעלעגירטע פאַרשטייער פון פאַרוואָל = טונג זינען אויף דער פאַרוואָלונג ניט צוגעלאָזן געוואָרן.

דער ליטעראַטן = פאַריין האָט אויסגעקליבן אַ קאָמיסיע, וועלכע זאָל אונטערהאַנדלען מיטן דרוקער = פאַריין וועגן "מעסלעס". צוליב דער באַציונג צו אונדזערע פאַרשטייער אויף דער פאַרוואָלונג — באַשלאָסן ניט צו אונטערהאַנדלען מיט דער אויסגעטיילטער קאָמיסיע.

דעלעגירט קיין וואַרשע צו זער צענטראַל = פאַרוואָל = טונג וועגן ענין, "מעסלעס" די ח'ח: ה. רובאַנענקאַ און 5. שיפּרין.

באַשלאָסן צונויפּרופּן אַ קאָנפּערענץ פון אלע פּראָפּ = פאַריינען אויף דעם 9 ה'ח און אינפאַרמירן וועגן גאַנג פון דער אַקציע קעגן "מעסלעס".

12 אַדאַנק דער הילף פון צענטראַל = פאַרוואָלונג און די אָנגענומענע מיטלען איז די צייטונג "מעסלעס" אָפּגעשטעלט געוואָרן. דער שטריק אין פּאַרלאָ קלעצקין איז אָפּגערופּן געוואָרן.

19 אויף דער ווענדונג פון קולטור = אַמט אַסיגנירט 10 גל אויף רעסטאָורירן די ברידער = קברים פון די קרבנות פון 1905 און 1919.

15 אַ קטאָבער. צוליב די חרטה = אויסדרוקן פון די 2 מיט = גלידער, וועלכע האָבן געאַרבעט אויפן "מעסלעס", האָט די אלגעמיינע פאַרוואָלונג באַשטראָסט די 2 מיטגלידער: מיט צונעמען ביי זיי דאָס רעכט אויף אַרבעט אויף אַ מאַנאַט צייט, מיט אַ געלט = שטראַף ווען זיי שטעלן זיך אַרבעטן, פאַרלירן די אַק = טיווע און פאַסיווע וואָל = רעכט אויף 6 מאַנאַטן און פאַרעפּנטלעכן אַן אַנטשולדיקונג אין דער פרעסע.

— די אלגעמיינע פאַרוואָלונג באַשלאָסן, נאָך אַ העפטיקער דיסקוסיע, אַנטיילצונעמען אין אַנט = היטלער = קאָמיטעט, געשאַסן לויט דער איניציאַטיווע

28 אַפּרייל. באַשלאָסן געוואָרן אַנטיילצונעמען אין דער 1טער מאַי = דעמאָנסטראַציע. די צייטונגען דערשיינען ניט אין טאָג פון 1טן מאַי.

16 מאַי. אַסיגנירט 5 גילדן אַלס אויסדרוק פון סאָלידאַריטעט מיט די שטרענקדיקע טעקסטיל = אַרבעטער.

13 יוני. אַסיגנירט 5 גילדן פאַר דער קינדער = קאָלאָניע בנים צע"ק.

27 אַסיגנירט 15 גילדן און דורכגעפירט אַ באַשטייערונג אין פּאַך פאַר אַ קראַנקן חבר.

15 אַווגוסט. אויסגעוויילט אין פאַרוואָלונג: 1) א. אַדל = מאַן — פאַרזיצער, 2) ה. רובאַנענקאַ — וויצע = פאַרזיצער, 3) 5. שיפּרין — סעקרעטאַר, 4) 5. זובאַוויטש, 5) מ. ציאָרקאַ, 6) י. בענגיס, 7) מ. סטעקין, 8) פ. העלערשטיין, 9) י. פּאַץ. אַלס פאַרשטייער ביי די איינבינדער — מ. סטעקין, אין קולטור = קאָמיסיע אַדלמאַן, שיפּרין, העלערשטיין, בענגיס.

17 אַסיגנירט 10 גילדן פאַר אַ קראַנקן חבר.

27 ס'האַט אָנגעהויבן דערשיינען אַ גראַשן = צייטונג "מעסלעס" אַן דער ערלויבעניש פון פאַריין. ס'אַר = בעטן דערבײַ פאַריינס = מיטגלידער און די איבעריקע אַזעלכע, וועלכע האָבן קיינמאַל צום פאַריין ניט גע = הערט. צוויי פּוילישע מאַשיניסטן האָט זיך איינגע = געבן אַראָפּצונעמען פון דער אַרבעט, די איבעריקע וואָס אַרבעטן דאָרטן האָבן זיך אָפּגעוואָגט אַראָפּ = גיין. אויף די מיטגלידער פון פאַרוואָלונג האָט מען זיך געוואָרפן שלאָגן.

די פאַרוואָלונג האָט באַשלאָסן: אויסשליסן די 2 פאַריינס = מיטגלידער פון פאַריין און פאַרעפּנטלעכן וועגן דעם אין דער פרעסע; ערקלערן אַ שטריק אין פאַרלאָ קלעצקין (ווי ס'דרוקט זיך די צייטונג), אַראָפּנעמען פון דער אַרבעט די פאַריינס = מיטגלידער וואָס אַרבעטן אין פאַרלאָ, זיך ווענדן צו די פּראָפּ = פאַריינען וועגן מאַראַלישער אונטערשיצונג, זיך ווענדן צום פּראָפּ = פאַריין פון צייטונג = פאַרשפּרייטער וועגן ניט פאַרשפּרייטן די צייטונג, זיך ווענדן צו אלע רעדאַקציעס וועגן ניט שיקן אין "מעסלעס" קיין טויש = עקזעמפּליאַרן, פאָדערן אין די אַנאַנסן = קאָנטאַרן ניט צו געבן אין "מעסלעס" קיין אַנאַנסן.

אויסגעטיילט אַ קאָמיסיע אָנצופירן די אַקציע קעגן "מעסלעס": א. אַדלמאַן, 5. שיפּרין, ה. רובאַנענקאַ, מ. סטעקין.

28 די אַרויסגעבער פון "מעסלעס" האָבן פאַרשפּרייט אַן אויפּרוף: אַ ווענדונג צו דער געזעלשאַפט וועגן דעם הייליקן קרייצצוג פון די צייטונג = באַלעבאַטיים קעגן אַרבעטסלאָזע. דער אויפּרוף איז פול מיט זיד = לערענען אויפן אַדרעס פון דרוקער = פאַריין און זשור = נאַליסטן = סינדיקאַט.

זעצער-פערסאָנאַל פון „ווילנער עקספרעס“

עס שטייען (פון רעכטס): י. סטריפונסקי, י. פאץ, א. בולקין, י. סטריפונסקי און ש. קרוגזאן.
 עס זיצן (פון רעכטס): נ. פרידנשטיין, ד. בערנשטיין, א. גאָרדאָן, א. אדעלמאן און ח. ברעגמאן.

לייב קאמערמאכער — ביים זאץ-קאסטן (אין סלאדקינס דרוקעריי).

17 דעצעמבער. אלגעמיינע פארוואלונג פראטעסטירט קעגן פארשמעלערן די רעכט פון די ארבעטער אין די קראנקן-קאסעס און קעגן צוואנג-ארביטראזש. — באשלאסן דורכפירן א $\frac{1}{2}$ -טאגיקן פראטעסט-שטריק אין אלע אונטערנעמונגען.

19 * באשלאסן פונאדערצולאזן די איינבינדער-סעקציע צוליב איר פאסיווקייט.

1934

9 יאנואר. זיצונג פון פארוואלונג מיטן אנטווייל פון א פארשטייער פון זשורנאליסטן-סינדיקאט. איינגע-גאנגען אויף 10 פראצעדורען קעגן די קאמפאניען.

10 * אנטשטאט דער פוילישער צייטונג פון, מלוכה-געדאנק, וועלכע האט געזאגט ערשיינען, ווערט ארויסגעגעבן א יידישע צייטונג, אונזער שטימע.

24 * אסיגנירט פאר שטריקנדיקע וואלד-ארבעטער 10 גל. די אונטערנעמער פון, פרימארגן, האבן געמאכט, אז זיי שטעלן אפ די צייטונג. די אלגעמיינע פאר-זאמלונג ערלויבט דעם שטאט איבערצוגיין אויף קאלעקטיווע יסודות.

30 * דעלעגירט אלס פארשטייער אין ליטאגראפן-סעקציע דעם ח' י. בענגיס.

27 פעברואר. א געוויסע רעדאקציע-מיטגליד פון, מעסלעס זיך שריפטלעך אנטשולדיקט פאר דער פארוואלונג פארן ארויסטרעטן קעגן די באשלוסן פון פאריין און געבעטן ניט מאכן אים קיין שוועריקייטן ביים באקומען ארבעט.

די פארוואלונג האט די אנטשולדיקונג גענומען צו קענטעניש און געמאכט וועגן דעם זשורנאליסטן-סינדיקאט.

10 מערץ. אלגעמיינע פארוואלונג דערלויבט א 5-גראשן-צייטונג אויף מינימאלע לוינען מיט דער באווארעניש, אז ס'טאר ניט ווערן קיין קאלעקטיווע.

3 אפריל. מעלדונג פון צענטראל-פארוואלונג וועגן א קאמפליקט מיט דער ווארשעווער צייטונג, נאש פשעגלאנד. ווענדונג וועגן מיטהעלפן אין דער אקציע. באשלאסן אונטערנעמען אלע מיטלען קעגן פארשפרייטן די צייטונג אין ווילנע.

10 * באשלאסן זיך ווענדן צו דער קרייז-קאמיסיע וועגן אנטשולדיקע אונזער פאריין.

14 * סובסידיע פאר דער ביבליאטעק 15 גילדן.

25 * עקסטרע זיצונג פון פארוואלונג מיט פארשטייער פון די אונטערנעמונגען צוליב דער געשאפענער לאגע אין צוזאמענהאנג מיט דער ארבעטסלאזיקייט (45 ארבעטסלאזע, צווישן זיי 29 זעצער). די צייטונג פון, מלוכה-געדאנק, — אונזער שטימע, און דער רעוויזיאניסטישער, פרימארגן, האבן זיך ליקווידירט.

פון, בונד, וועלכער שטעלט זיך פאר אן אויפגאבע צו פארשטארקן דעם באַיקאט קעגן היטלער-דייטש-לאנד און שאפן מיטלען פאר די ארבעטער-קרבנות פון היטלער-לאנד. דעלעגירט אלס פארשטייער אין קאמיטעט די ח'ה: רובאנענקא און פאץ.

— ווענדונג פון אונטערנעמער וועגן איבערנעמען די פרימארגן-צייטונגען אויף לויין-באדינגונגען.

17 אקטאבער. פארוואלונג פון די שטאטן, טאג, און, צייט באשלאסן איבערצוגיין אויף לוינען צו אן אונטער-נעמער אויב די פארוואלונג וועט אקצעפטירן די באדינגונגען.

24 * דעלעגירט דעם ח' א. אדלמאן אין ווארשע אויף דער קאנפערענץ פון לאנד-ראט און קאנגרעס פון די פראפ' פאריינען אין פוילן.

31 * ווענדונג פון די ליטאגראפן-ארבעטער אונטערנעמען זיי ווי א סעקציע ביים דרוקער-פאריין. אויסגעטיילט א קאמיסיע, וועלכע זאלן אויסארבעטן די דעטאלן פון אנטשולדיקע זיי ווי א סעקציע.

14 נאוועמבער. ליקווידירט דעם קאמפליקט אין, נאשע וועמיא. ס'זיינען נאָרמאליזירט געוואָרן די ארבעטס-באדינגונגען.

16 * ווענדונג פון פראפ' פאריין פון האנדלס-אנגעשטעלטע וועגן אונטערשטיצן דעם שטריק אין, טאז, און אפ-שטעלן דעם, פאלקסגעזונט.

ניט געקוקט, וואָס דער, פאלקסגעזונט דרוקט זיך אין א ווינקל-דרוקעריי, באשלאסן אונטערנעמען מיטלען אפצושטעלן דאָס דרוקן דעם, פאלקסגעזונט.

21 * באשטראפט די 2 זעצער ניט-פאריינס-מיטגלידער וועלכע האבן געארבעט אויפן, מעסלעס, און בא-שלאסן זיי אונטערנעמען אין פאריין.

— אויסגעטיילט א קאמיסיע אין באשטאנד פון די ח'ה: 5. שיפין, א. אדלמאן און 5. זובאוויטש צוזושטעלן א באריכט וועגן דער פינאנסיעלער לאגע פון פאריין און א פראיעקט פון ווייטערדיקער אונטערשטיצונג פאר ארבעטסלאזע. דער אויסגעארבעטער פראיעקט איז באשטעטיקט געוואָרן דורך דער פארוואלונג.

8 דעצעמבער. קאמפליקט מיטן פארלאג, טאמאָר צוליב קאמפּענסאַציע פאר א געקוינטן זעצער.

— צוליב דער גוואלדיקער ארבעטסלאזיקייט דער-לויבט א שטאט פאר א פוילישער צייטונג פון, מלוכה-געדאנק, אויף רעדוצירטע לוינען.

12 * דערלויבט א שטאט אויף א יידישער צייטונג, (פרי-מארגן) אויף קלענערע לוינען.

— פאָרגעקומען א פארוואלונג פון דער ליטאגראפן-סעקציע און אויסגעוויילט א פארוואלונג.

— ערליידיקט דעם קאמפליקט מיטן פארלאג, טאמאָר.

צוליבן וועלן ענדערן די באדינגונגען, וואָס איז פון דער פאָרוואַלטונג אָפגעוואָרפן געוואָרן.

4 סעפטעמבער. אַסיגנירט 10 גילדן פאַר שטרײַקנדיקע נאָדל-אַרבעטער.

25 * אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג. פאַר דער קאָדענץ פון דער פאַרוואַלטונג אַרויסגעגעבן אונטערשטיצונג 3076 גילדן. — געענדערט די סיסטעם פון דורכפירן די וואַלן. אָנשטאַט שיקן די קאַנדידאַטן-ליסטעס אין די שטאַטן, דאַרפן די מיטגלידער קומען אין פאַריין שטימען.

6 אָקטאָבער. ס'זײַנען אויסגעוויילט געוואָרן אין פאַר-וואַלטונג: (1) א. אַדלמאַן—פאַרזיצער, (2) פ. העלער-שטיין—וויצע-פאַרזיצער, (3) י. בעגיס—סעקרעטאַר, (4) זובאַוויטש, (5) מ. ציאַרקאָ, (6) מ. סטעקין, (7) י. קאַוואַרסקי, (8) י. פאַך, (9) א. רודאַשעווסקי. פאַרשטייער אין צענטראַלע-א. אַדלמאַן.

23 * אַסיגנירט 5 גילדן פאַר דער קינדער-קאַלאָניע ביים צע.ק.

27 נאָוועמבער. אַסיגנירט 10 גילדן און באַשלאָסן דורכפירן אַן איינמאַליקע באַשטייערונג פאַר די שטרײַקנדיקע „עלעקטריט“-אַרבעטער.

4 דעצעמבער. ווענדונג פון קילטור-אַמט וועגן אָנ-שליסן זיך. איינשטימיק באַשלאָסן זיך אָנשליסן אָן קילטור-אַמט.

19 * געמיינזאַמע זיצונג מיט פאַרשטייער כּוּן פאַרוואַל-טונג פון צײַטונגס-פאַרשפרייטער-פאַריין וועגן קאַנפליקט צווישן די צײַטונגס-פאַרשפרייטער און קאַלעקטיוו, ווילנער ראַדיאָ.

אַלע שטרײַט-פראַגן זײַנען ערליידיקט געוואָרן.

1935

8 יאַנואַר. אויף דער ווענדונג פון גראַדנער דרוקער-פאַריין געמאַלדן די אַדמיניסטראַציעס פון די צײַטונגען אַז קיין צײַטונגען אויף צו דערדרוקן אין גראַדנע טאַרן ניט געשיקט ווערן.

22 * דאָס אַרטאָדאָקסישע וואַכנבלאַט „דאָס וואַרט“ גע-פאָדערט רעדוצירן די לוינען בײַ די זעצער. די פאָדערונג איז אָפגעוואָרפן געוואָרן. דער פּערסאָנאַל איז געקײַנדקט געוואָרן.

באַשלאָסן אָנהייבן אַן עפנטלעכע קאַמפאַניע קעגן די אַרויסגעבער פון „דאָס וואַרט“, וועלכע גייען דרוקן די צײַטונג אין אַ ווינקל-דרוקערײ, ניט רעגל-לירנדיק די אָנגענומענע פאַרפליכטונגען וועגן קאַמ-פּענסאַציע.

— אַרויסגעגעבן 5 גילדן אַ דורכפאַרנדיקן זעצער.

— ווענדונג פון לייטעראַטן-פאַריין וועגן אינטערווע-נירן און העלפן זיי אין דער אַקציע קעגן די אונט-טערנעמער פון ווילנער עקספּרעס פאַר אַ לייטעראַט, וועלכער ווערט ניס צוגעלאָזן צו דער אַרבעט.

ס'זײַנען געווען פּאָליגדיקע פּראָיעקטן: (1) אַרויסגעבן 2 צײַטונגען. אויף קאַלעקטיווע יסודות (1 פּרימאַרגן, 1 נאַכמיטאָג), (2) שאַפן נאָך אַ פּראָדוציר-קאַאָפּעראַ-טיוו, (3) די עקסיסטירנדיקע צײַטונגען זאָלן אַרויס-לאָזן ספּעציעלע בײַלאַגעס 1 מאָל אין וואַך, בײַ וועלכע ס'זאָלן ווערן באַשעפטיקט אַרבעטסלאָזע, (4) באַשטייערן די אַרבעטנדיקע מיט טעג אַרבעט. צוליב דעם וואָס מען האָט ניט געקענט קומען צו קיין הסכּם וועגן קיין איינעם פון די פאַרשלאָגן איז באַשלאָסן געוואָרן: געבן די אַרבעטסלאָזע פּרײַע הענט צו שאַפן וואָס ס'לאָזט זיך, אָבער אויף אַן אַרגאַניזירטן אופן.

28 אַפּריל. די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג האָט אָפגעוואָרפן דעם באַשלוס פון דער פאַרברייטערטער זיצונג וועגן געבן די מיטגלידער פּרײַע הענט ביים שאַפן אַרבעט. באַשלאָסן געוואָרן: איבערגעבן דער פאַר-וואַלטונג דורכצופירן אין אַלע צײַטונגען דעם פּראָ-יעקט וועגן ספּעציעלע בײַלאַגעס פאַר די אַרבעטס-לאָזע.

29 * אויסגעטיילט אַ קאַמיסיע (אַדלמאַן, שיפּרין), וועלכע זאָל דורכפירן דעם באַשלוס וועגן ספּעציעלע בײַ-לאַגעס פאַר די אַרבעטסלאָזע.

1 מאַי. אין די אונטערנעמונגען האָט מען ניט געאַרבעט. די צײַטונגען זײַנען ניט ערשינען.

8 * צוליב דער פאָדערונג פון זשורנאַליסטן-סינדיקאַט, אַז אויף די ספּעציעלע בײַלאַגעס זאָלן אויך באַ-שעפטיקט ווערן אַרבעטסלאָזע זשורנאַליסטן, וואָס ענדערט אינגאַנצן די מעגלעכקייט פון האָבן אַ גע-העריקע הכנסה פון די בײַלאַגעס—רעזיגנירט פון דורכפירן דעם פּראָיעקט.

— ערלויבט צו שאַפן אַ פּראָדוציר-קאַאָפּעראַטיוו בײַ קלעצקיןען אין דרוקערײ.

13 * אַ צווייטער געווי רעדאַקציע-מיטאַרבעטער פון מעס-לעס זיך שריפטלעך אַנטשולדיקט פאַר דער פאַר-וואַלטונג צוליב זײַן האַנדלען קעגן די באַשלוסן פון פאַרוואַלטונג.

— דערלויבט אַ בײַטאַגיקע גראַשן-צײַטונג, וויל-נער עקספּרעס אויף רעדוצירטע לוי-באַדינגונגען. געשיקט 14 זעצער צו האַלבע וואַכן.

29 * אַסיגנירט 5 גילדן פאַר דער טאַגהיים בײַ „יאָף“.

13 יולי. ווענדונג פון גלובאַקער דרוקער-אַרבעטער וועגן מיטהעלפן זיי זיך אַרגאַניזירן אין אַ פאַריין, אָדער איינשליסן זיי אין אונדזער פאַריין.

באַשלאָסן זיך פאַרשטענדיקן וועגן דעם מיט דער צענטראַלע.

— „אילוסטרירטער מאָרגן-קוריער“—ערשינען 7 טעג אויף לוי-באַדינגונגען—האַט אויפגעהערט אַרויסצוגיין

קײן דעמאָנסטראַציע-צוג. די צײַטונגען זײַנען דעם טאָג ניט ערשינען.

7 מאָי. ערליידיקט דעם קאָנפּליקט מיט די אַרױסגעבער פון „דאָס װאָרט“.

19 * אַלגעמײנע פּאַרזאַמלונג מיטן אָנטייל פון אַ פּאַר-שטייער פון צב"ק װעגן דער קאָמאַסאַציע פון די צב"ק-שולן.

אַנגענומען אַ פּראָטעסט-רעזאָלוציע קעגן מאָגיסטראַט, װעלכער שטרעבט צו דערשטיקן דעם ייִדיש-װעלט-לעכן שולװעזן אין װילנע אונטערן אויסרייך פון שפּאַרזאַמקײט.

באַשלאָסן מיטהעלפּן דעם צב"ק אין אַלע אַקציעס קעגן דער געפּלאַנטער קאָמאַסאַציע, אונטערשרײַבן אַן אויפרוף, קלײַבן אונטערשריפטן אויף אַ פּראָטעסט, װערבירן נײַע קינדער אין די ייִדיש-װעלטלעכע שול און מיטהעלפּן אין געלט-אַקציעס.

4 יוֹני. אַסיגנירט 5 גילדן פאַר אַ קראַנקן נאָדל-אַרבעטער. — אַסיגנירט 5 גילדן פאַר דער זומער-קאַלאָניע.

12 * געשטאַרבן ח' לעװין, קלעפּסידרעס און נעקראָלאָגן אין דער פרעסע.

25 * בײַם אָפּענעם קבר האָט גערעדט ח' פ. העלערשטיין, צוליב דער שװאַכער טעטיקײט פון דער קולטור-קאָמיטע, אויסגעטיילט אַ נײַע: א. אדלמאַן, ב. גע-קער, י. ציאַרקאָ.

— אויף דער װענדונג פון אַ גרופּע לײַנרער-אַרבע-טער ערלױבט גרינדן אַ לײַנרער-סעקציע.

30 * אויף דער װענדונג פון קולטור-אַמט פּאַרגעקומען אַן אַלגעמײנע פּאַרזאַמלונג געװידמעט דער נײַער װאַל-אַרדינאַציע װעלכע פּאַרשמעלערט די װאַל-רעכט פון די אַרבעטער-מאַסן.

2 יוֹלי. לױטן באַשלוס פון צענטראַל-קאָמיטע פון די פּראָפּ' פּאַריינען װעגן דורכפירן פּראָטעסט-שטריקן קעגן דער נײַער װאַל-אַרדינאַציע, פּאַרגעקומען אַ פּראָטעסט-שטריק אין װילנע. די צײַטונגען זײַנען ניט ערשינען. טייל פּאַכן האָבן געשטריקט אַ האַלבן טאָג.

23 יוֹלי. די פּאַרװאַלטונג מיטגעהאַלפּן דורכפירן דעם נײַעם לױן-טאַריף פאַר די לײַנרער-אַרבעטער.

8 סעפטעמבער. קאָנפּליקט צװישן די רעדאַקציע-מיט-אַרבעטער און די איבעריקע מיטגלידער פון קאָ-לעקטיוו, װילנער ראַדיאָ.

די פּאַרװאַלטונג אָנערקענט די פּאַדערונגען פון די פּאַריינס-מיטגלידער צו דעם רעדאַקציע-פּערסאָנאַל פאַר גערעכטע און אַרױסגעשטעלט קאַטעגאָרישע פּאַדערונגען צום זשורנאַליסטן-סינדיקאַט.

נאָך לענגערע אונטערהאַנדלונגען איז דער קאָנפּליקט ערליידיקט געװאָרן.

כאַטש ס'האַנדלט זיך װעגן אַ מיטגלידפון לײַטעראַטן-פּאַרייך, װעלכער האָט געבראַכט שאָדן אונדזער פּאַרייך אַלס געװ' מיטאַרבעטער פון „מעסלעס“ און װעלכער האָט זיך בײַז איצט ניט אַנטשולדיקט פאַר דער פּאַרװאַלטונג פאַר זײַנע אַרױסטריטן קעגן דרוקער-פּאַרייך און איז עס ניט װערט — באַשלאָסן מיטהעלפּן אין דער אַקציע.

12 פעברואַר. אײַנגעשטעלט אַ נײַעם לױן-טאַריף פאַר וטע און צטע קאַטעגאָריעס.

19 * קאָמוניקאַט צו דער עפּנטלעכקײט װעגן דער האַנדל-לונג פון די אַרױסגעבער פון „דאָס װאָרט“ און די אָנפירנדיקע אַרטאָדאָקסישע קרײַזן צוליב באַזײטיקן פון דער אַרבעט פּאַמיליען-מענטשן נאָך 10 יאָר אַרבעט, אַפּזאָגנדיק זיך צו געבן אַנטשעדיקונג און איבער-גיין אין אַ װינקל-דרוקערײ, נאָכדעם װי ס'איז ניט געלונגען צו רײַסן די לױנען, אין דער זעלבער צײַט װען די דאָזיקע קרײַזן פירן אַ שאַרפע אַקציע קעגן דער געפּלאַנטער רעדוקציע פון די שכירות פאַר די רבנים.

20 * אָפּגעװאָרפּן די פּאַדערונג פון אונטערנעמער פון „װילנער עקספרעס“ װעגן אַ רעדוקציע, ערלױבט דעם שטאַט איבערצונעמען די צײַטונג אויף קאַלעק-טיווע יסודות.

10 מערץ. דער דריטער געװ' מיטאַרבעטער פון „מעסלעס“ (פאַר װעלכן די פּאַרװאַלטונג האָט ניט לאַנג אינ-טערווענירט בײַ די אונטערנעמער פון „װילנער עקספרעס“) האָט אַרײַנגעשיקט אַ שריפטלעכע אַנט-שולדיקונג פאַר דער פּאַרװאַלטונג.

16 * אַלגעמײנע פּאַרזאַמלונג צוליב דער דעקאַמפּלעקטירונג פון דער פּאַרװאַלטונג.

אין פּאַרװאַלטונג זײַנען אויסגעװײלט געװאָרן: (1) א. אדלמאַן — פּאַרזיצער, פ. העלערשטיין — װײַצע-פּאַרזיצער, (3) י. בענגיס — סעקרעטאַר, (4) י. קאָװאַרסקי, (5) י. פּאַץ, (6) א. רודאַשעװסקי, (7) 5. זובאַװיטש, (8) י. ציאַרקאָ, (9) ב. געקער.

אין קולטור-קאָמיטע אײַנגעלאָדן: י. קאַמערמאַכער, מ. קויפּמאַן, מ. באַרדאַן.

אַלס פּאַרשטייער אין דער לײַטאַגראַפּן-סעקציע — פ. העלערשטיין.

16 אַפּריל. באַשטראַפט אַ רײ מיטגלידער פאַר ניט קומען אויף דער אַלגעמײנער פּאַרזאַמלונג און ניט אָנטייל-נעמען אין די װאַלן פון פּאַרװאַלטונג.

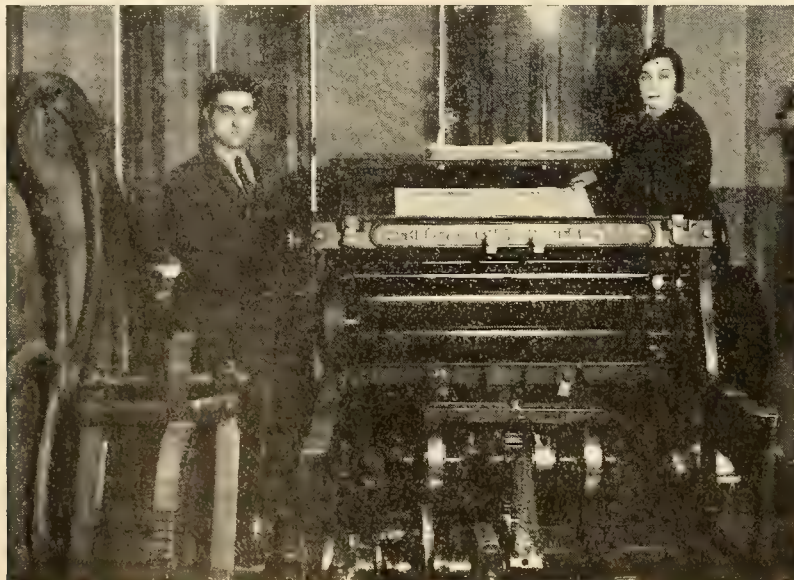
24 * אַלגעמײנע פּאַרזאַמלונג מיטן אָנטייל פון אַ פּאַר-שטייער פון קולטור-אַמט, געװידמעט דעם 1טן מאָי.

1 מאָי. צוליבן ניט צושטאַנד קומען פון קיין אײַנהײט-לעכער מאָי-דעמאָנסטראַציע ניט אָנטיילגענומען אין

דרוקער-פערסאנעל און רעדאקציע-מיטארבעטער פון „ווילנער טאָג“ (1934)

עס שטייען (אין הינטערגרונט) פון רעכטס: ש. רייזען, ה. טראכטנערג, ה. קאנטאר, ה. פּרעסמאן, ה. גינבורג, וו. פּיאָרע, ל. בערמאן, י. סטריפּונסקי, א. רודאשעווסקי און פ. פּראַנקפורט. צווייטע ריי (פון רעכטס): י. הערשמאן, ש. שולקין, י. גלאָק, א. י. מיאדלער, נ. אבראמאָוויטש, ל. ענגעלשטערן, א. וואַלאַזשין, ד. סטריפּונסקי, ה. מעריינע, מ. מיסלאבאָוסקי, א. שווייליך און ש. בערקאן. עס זיצן (פון רעכטס): נ. בענגיס, נ. שיינער, י. האַלבערשטאט, נ. קאסטעלאַנסקי, ז. רייזען, ש. דרייער, ש. קאהאן, י. גערשטיין, ל. סטרילאַחסקי.

אין דער מאַשינ-אַפטיילונג פון „ווילנער ראַדיאָ“
עס שטייען פון רעכטס: ד. נעמענטשינסקי און ל. זובאַוויטש.

פֿאַרשטייער פֿון פֿאַרוואַלטונג פֿון פּוילישן דרוקער-פֿאַרײַן.

די פֿאַרוואַלטונג פֿון פּוילישן דרוקער-פֿאַרײַן זײַך געווענדט וועגן באַזײטיקן פֿון דרוקערײַ-פֿראָדוציר 2 געווי מיטגלידער זײערע, וועלכע האָבן אַלײן אַנ-גענומען אַ געוויסע אַרבעט און פֿירן עס אַלײן דאָרט אױס.

באַשלאָסן אָננעמען מיטלען זײ צו באַזײטיקן פֿון פֿראָדוציר-דרוקערײַ.

— ווענדונג פֿון פּוילישן דרוקער-פֿאַרײַן וועגן אונטער-שרײַבן, צוזאַמען מיטן פּוילישן דרוקער-פֿאַרײַן און די דרוקערײַ-אײגנטימער, אַ מעמאָראַנדם צו דער מאַכט, וועלכער זאָל אײבערגעגעבן ווערן אין מיניס-טעריום דורך די ווילנער דעפּוטאַטן אין סײם, וועגן דעצענטראַליזירן די מלוכה און קאָמונאַלע דרו-קערײַ-אַרבעט.

אָפּגעוואָרפֿן די ווענדונג מיטן כאָטיוו, אַז די פֿראַגע איז פֿאַר אונדז ניט אַקטועל.

19 אַ קט אָבער. ווענדונג פֿון אַ טײל שטאַטן וועגן רעגו-לירן די אַרבעט אין, ווילנער עקספּרעס, אַז ס'זאָל ניט זײַן קײן קאָנקורענץ פֿאַר די אײבעריקע צײַטונגען. די אַלגעמײנע פֿאַרזאַמלונג באַשלאָסן, אַז דער פֿאַרײַן דאַרף זײך ניט פֿאַרנעמען מיט דער קאָנקו-רענץ-פֿראַגע צווישן די צײַטונגען.

29 די צענטראַל-פֿאַרוואַלטונג לײגט פֿאַר, אַז דער דרי-טער לאַנד-צוזאַמענפֿאַר זאָל פֿאַרקומען אין ווילנע, אין דער צײַט פֿון אונדזערע יובֿל-פֿעיערונגען.

געענטפּערט, אַז די פֿאַרוואַלטונג וואָלט זײער צופֿרידן געווען, דער צוזאַמענפֿאַר זאָל פֿאַרקומען אין ווילנע. אָבער צוליב אונדזערע צוגרײטונגען צום יובֿל, ווי דאָס זעצן און דרוקן דעם יובֿל-בוך, וואָלט דער צוזאַמענפֿאַר געמוזט אָפּגעלײגט ווערן אויף אַ לענגערער צײַט.

15 נאָוועמבער. אַלגעמײנע פֿאַרזאַמלונג אויסגעוויילט אַלס דעלעגאַטן צום דריטן לאַנד-צוזאַמענפֿאַר פֿון דרוקער-פֿאַרײַן די ח"ח א. א. אַדלמאַן, פ. העלערשטיין און י. בענגיס. אַלס ערשטן קאָנדידאַט — ח' 5. זובאַוויטש.

20 אויף דער ווענדונג פֿון פֿראַפֿ' פֿאַרײַן פֿון באַקלייד-אינד' אַרבעטער, אײנטערווענירט און מיטגעהאַלפֿן ערלײדיקן דעם קאָנפּליקט אין אַ שנײדערײַ-וואַר-שטאַט, וווּ די פֿרוי פֿון אײגנטימער איז אַ מיטגליד פֿון לײנירער-סעקציע.

3 דעצעמבער. לײן-אַקציע אין דער אײנבינדערײַ פֿון בוטקאָוו.

11 זיצונג פֿון פרעזידיום מיט דער פֿאַרוואַלטונג פֿון צײַטונגס-פֿאַרשפּרייטער-פֿאַרײַן וועגן רעגולירן אַ רײ

17 סעפטעמבער. באַשלאָסן פֿייערן אויף אַ געהעריקן אופן דעם 30 יעריקן יובֿל פֿון פֿאַרײַן.

אויסגעטיילט אַ טעכנישע קאָמיסיע צוצוגרײטן די פֿייערונג, די ח"ח 5. זובאַוויטש, ב. געקער, י. ציאַרקאָ.

אַרעדאַקציע-קאָמיסיע, וועלכע זאָל אַרויסגעבן אַ יובֿל-בוך: א. אַדלמאַן, פ. העלערשטיין און י. בענגיס.

— אויף דער ווענדונג פֿון גראַדנער דרוקער-פֿאַרײַן און לײטן באַשלוס פֿון צענטראַל-פֿאַרוואַלטונג פֿאַר-ווערט צו שיקן אין גראַדנע דעם „אָונט-קוריער“ אויף דערדרוקן די פּערטע זײַט.

19 געשטאַרבן ח' וואָלאַזשינסקי.

20 פֿייערונג כּון 1000סטן בון אין דער פֿאַריינס-בײַ-בליאַטעק מיטן אָנטייל פֿון „יונג-ווילנע“ און דעם מאַנדאַלינען-אַרקעסטער בײַ „ווילביג“.

ס'האָבן באַגריסט פֿאַרשטייער פֿון די פֿראַפֿ' פֿאַרײַנען אין ווילנע.

22 פֿאַרגעקומען די לױויה פֿון ח' אַרקאָדי קרעמער, דעם גרינדער פֿון „בונד“ און מיטגרינדער פֿון דער רוסי-שער ס'ד. אין דער לױויה האָבן אָנטייל גענומען אַלע ווילנער פֿראַפֿ' קלאַסן-פֿאַרײַנען מיט די פּענער.

25 ווענדונג אין דער פּרעסע צו די יידישע דרוקער-אַרבעטער אין לאַנד און אין אויסלאַנד וועגן די צוגרײטונגען אַרויסצוגעבן דעם יובֿל-בוך און צושיקן מאַטעריאַלן, זכּרונות און דאָקומענטן וועגן דער געשיכטע פֿון פֿראַפֿ' פֿאַרײַן פֿאַרן משך פֿון די 30 יאָר.

12 אַ קט אָבער. ווענדונג פֿון דער פּאַמיליע פֿון פֿאַר-שטאַרבענעם ח' וואָלאַזשינסקי און אַ טײל מיטגלידער וועגן אָפּגעבן די שטעלע אין „עקספּרעס“ דעם זון. די פֿאַרוואַלטונג האָט באַשלאָסן, אַז אפילו אויף קאָלעקטיוון קען ניט זײַן קײן פֿראַגע וועגן יאַרשענען אַ שטעלע, און זי געהערט צו דעם, וואָס גע-פּינט זײך דער ערשטער אויף דער רײ פֿון די אַרבעטסלאָזע. רעכענענדיק זײך אָבער מיט דער שווערער לאַגע פֿון דער פּאַמיליע פֿון פֿאַרשטאַר-בענעם, באַשליסט זי טײלן די שטעלע צווישן זון און דעם ערשטן אויף דער רײ.

די אַלגעמײנע פֿאַרזאַמלונג האָט באַשטעטיקט דעם באַשלוס פֿון דער פֿאַרוואַלטונג.

15 אויף דער ווענדונג פֿון קולטור-אַמט אָנגענומען די פּאַטאַגראַפֿן-אַרבעטער אַלס סעקציע אין פֿאַרײַן. אַלס פֿאַרשטייער פֿון פֿאַרוואַלטונג אין פּאַטאַגראַפֿן-סעקציע דעלעגירט דעם ח' פ. העלערשטיין.

— אַקציע צו רעגולירן די אַרבעטס- און לײן-באַדינ-גונגען אין קרײניצעס דרוקערײַ.

— אויף דער זיצונג פֿון פֿאַרוואַלטונג בײַגעווען 2

באשלאָסן ווענדן זיך צום קולטור-אַמט וועגן לעגאַ-
 לזירן זיי אַלס אַ באַזונדערן פאַרײן.
 — באַשלאָסן אַרײַננעמען די לײטאַגראַפן-אַרבעטער
 אַלס גלײַכבאַרעכטיקטע מיטגלידער אין פאַרײן.
 מיטגלידס-אַפּפּאַל ווערט אײַנגעשטעלט לױטן זעלבן
 מאָדוס ווי בײַ די דרוקער-אַרבעטער.
 — זיצונג פון פאַרוואַלטונג. באַריכט פון די פאַרגעקן-
 מענע קאַנפּערענצן פון די פּרעזידיוםס פון די פּראָפּ-
 פאַרײנען אין קולטור-אַמט און קרײז-קאַמיסיע, אויף
 וועלכע ס'זײַנען באַהאַנדלט געוואָרן די פּראָגן וועגן
 קהילה-שטרײק, וועגן צונויפּרופן אַן אַרבעטער-נאַראַ-
 דע, וועגן דער פּראָגע פון קאַמף מיטן וואַקסנדיקן
 אַנטיסעמיטיזם, לױן-רעדוקציעס און נײַע שטייערן-
 דעקרטן.

די מאַטעריאַלן פון דער פּרעסע געזאַמלט
 און באַארבעט דורך די ח"ח: י. בענגיס
 און א. אדלמאַן.
 די אויסצוגן פון די פאַרײנס-פּראָטאָקאָלן
 באַארבעט דורך די ח"ח: י. בענגיס און
 פ. העלערשטיין.
 די מאַטעריאַלן פון דער פּרעסע געזאַמלט
 אין יוואָ-אַרכיוו.

ענינים וואָס האָבן אַ שייכות צו די קאַלעקטיוון און
 צום צײַטונגס-פאַרשפּרײטער-פאַרײן.

17 דעצעמבער. צוליבן פאַרשאַרפטן שטרײק פון די אָנגע-
 שטעלטע אין קהילה, באַשלאָסן געבן אַ קאַמוניקאַט אין
 דער פּרעסע וועגן מאָראַלישער און מאַטעריעלער אונט-
 טערשטיצונג פאַר די אָנגעשטעלטע אין זײער קאַמף
 מיט דער קהילה-פאַרוואַלטונג.
 — אויף דער ווענדונג פון יוגנטלעכע און קולטור-
 אַמט באַשלאָסן אַרגאַניזירן אַ יוגנט-סעקציע אין
 אַרויסרופן פאַרשטייער פון יוגנט-אַמט וועגן דעם
 ענין.

20 אַלגעמײנע פאַרזאַמלונג צוזאַמען מיט די סעקציעס.
 ח' י. בענגיס האָט אָפּגעגעבן אַ באַריכט פון דריטן
 לאַנד-צוזאַמענפאַר, וועלכער איז פאַרגעקומען אין
 וואַרשע.

אונדזער אָפּטיילונג איז געווען פאַרטראָטן דורך 4
 דעלעגאַטן: א. אדלמאַן, פ. העלערשטיין, י. בענגיס
 און ל. זובאַוויטש.

די אַלגעמײנע פאַרזאַמלונג האָט אַפּראָבירט די שטע-
 לונג פון די דעלעגאַטן אויפן צוזאַמענפאַר.

31 לױטן באַשלוס פון לאַנד-צוזאַמענפאַר דאַרפן די פּאָ-
 טאַגראַף-אַרבעטער ניט געהערן צום דרוקער-פאַרײן.

אונטערשטיצונגען און סובסידיעס

פאַר דורכפאַרנדיקע דרוקער-אַרבעטער

1914—15	20	רובל.
1917	8	דייטשע מאַרקן.
1920—24	76,200	פּוילישע
1925—35	207	גילדן.

פאַר קולטורעלע און קינדער-אַנשטאַלטן

1922—24	9,416,115	פּוילישע מאַרקן.
1925—35	1045. ²⁰	גילדן.

פאַרשיידענע אונטערשטיצונגען און אסיגנירונגען

1919	50	דייטשע מאַרקן.
1922—24	59,315	פּוילישע
1925—35	656	גילדן.

ס"ה: 486.⁸⁰ רובל.

דייטשע מאַרקן. 21,687.⁷⁵

פּוילישע 219,167,910

גילדן. 48,629

אונטערשטיצונגען פאַר אַרבעטסלאָזע פאַרײנס-

מיטגלידער

1914—15	460,80	רובל.
1916—19	21,629,75	דייטשע מאַרקן.
1920—24	181,154,380	פּוילישע
1925—36	15,564,05	גילדן.

אַ ס ע ק ו ר א צ י ע

1922—24	6,279,900	פּוילישע מאַרקן.
1925—33	18,379. ⁹⁵	גילדן.

רעגולערע אונטערשטיצונג פאַר די עלטסטע

ניט אַרבעטספּעיקע דרוקער-אַרבעטער

1927—35	12,488. ⁰⁵	גילדן.
---------	-----------------------	--------

פאַר שטרײקנדיקע מיטגלידער

1921—24	10,591,900	פּוילישע מאַרקן.
1925—35	96. ⁸⁵	גילדן.

פאַר שטרײקנדיקע פון אַנדערע פאַרײנען

1922—24	11,590,100	פּוילישע מאַרקן.
1925—35	193	גילדן.

אויסן גרונד פון אים' 23 און 24 פון די צייטווייליקע תקנה סונט 4טן
מערץ 1906 יאר ווען געזעלשאפט און פארניינט, באשטימט איך דעם סטאטוס
פון דער פראם' דרוקעריי-ארבעטער-געזעלשאפט פון ווילנע און ווילנער גב.
דער ווילנער גיבעראסאר, קאמזרער
פון הויף פון זיין פאטערס ר. לויבסאן.
דעם 31סטן אונגוס 1906 יאר.

ד ע ר ס ט א ט ו ט

פון דער פראפעסיאנעלער דרוקעריי-ארבעטער- געזעלשאפט פון ווילנע און ווילנער גובערניע.

די סעטיקייט פון דער געזעלשאפט, וועלכע געפינט זיך אין ווילנע, ווערט פארשפרייט אויף ווילנע און אויף וויל' גב.

10) פארשיידיקע אירע אינטערעסן אין נעריכט דורך אירע
באפולמעכטקייט;
11) מערע אריין בכוח די ענינים פון אירע מיטגלידער אין
פאציוונטן מיט פארשיידענע פערזאנען און איינריכטונגען;
12) עסנע אויף וויפיל עס איז נייטיק אפמיילונגען, וועלכע האבן
ניס קיין באזונדערע ביורע; דער אויפן פון זייער סעטיקייט ווערט בא-
שטימט דורך א באזונדערער אינסטרוקציע, באשטימט דורך דער
אלגעמיינער פארזאמלונג;
13) ניס ארויס צו ערע נעמט אן אנטויל אין ארויכטען אן ארגאן.

II. פון וועמען באשטייט די געזעלשאפט, די רעכטן און די פליכטן פון אירע מיטגלידער

§ 3. מיטגלידער פון דער געזעלשאפט קענען זיין זעכער,
אויסלייגער, דרוקער, ליטאגראפן און לינירער, וועלכע צאלן דעם בא-
שטימטן מיטגליד-אפצאל.
באמערקונג: די בעלהבתים און די פארשפייטער פון דער דרוקעריי-
ארמיניוסטראציע קענען ניס זיין מיטגלידער פון דער געזעלשאפט.
§ 4. די מיטגלידער פון דער געזעלשאפט צאלן אין איינסטאל
איינריכט-טעלס 50 ק' און דערנאך מאנאטלעך מיטגליד-אפצאל 20 ק'.
די גרויס פון דער דאזיקער אפצאלונג קען געבן ווערן דורך דער
אלגעמיינער פארזאמלונג.

§ 5. אין דער געזעלשאפט ווערן צעטענען מיטגלידער דורך
איר פארזאמלונג לויט דער רעקאמאנדאציע פון דריי מיטגלידער פון דער
געזעלשאפט און אויב דערביי ווערן ניס קיינע באגרינדעטע מענים ס'זאל
די איבעריקע מיטגלידער פון דער געזעלשאפט, אז ס'זאל זיי ניס
ארייננעמען.

§ 6. פון דער צאל מיטגלידער פון דער געזעלשאפט רעכענען
זיך פאר ארויסגעבראכן די, וועלכע צאלן ניס קיין מיטגליד-אפצאל אין
א משך פון 3 חדשים און א וויכטיקער סיבה.
באמערקונג: ביים צווייטן אין צאלנדיקן אריינבריי אן דער
געזעלשאפט ווערן די ארויכטע פארשפייטער מיטגלידער אנטענען אין איר לויט
די אלגעמיינע תקנות.

§ 7. פון דער צאל מיטגלידער פון דער געזעלשאפט ווערן
אויכגעשלאסן די פערזאנען, וועלכע ס'זאל האבן אנטרעקטען, און זיי ווערן
באנענטן מיטע מעשים, דאס אויסשליסן קומט פאר דורך דער אלגעמיי-
נער פארזאמלונג.

§ 8. די מיטגלידער פון דער געזעלשאפט קענען ווערן אויס-
קליבן אויף אלע שטעלעס פון דער געזעלשאפט און ווערן פארשליכט
אריינצובראכן מיטגליד-אפצאל, באזוכן די אלגעמיינע פארזאמלונגען,
אונטערזארגן זיך אומבאריינט דעם סטאטוס פון דער געזעלשאפט און די

I. דער ציל פון דער געזעלשאפט און איר ארט טעטיקייט.

§ 1. די געזעלשאפט פון די דרוקעריי-ארבעטער אונטערן נאמען
"די פראפעסיאנעלע דרוקעריי-ארבעטער-געזעלשאפט פון ווילנע" שטעלט
זיך פאר א ציל צו ערקלערן זיך די אייגענע טאקאמישע אינטערעסן, צו
פארבעסערן די ארבעטס-באדינונגען פון אירע מיטגלידער, מיטעלס זיי
אין זייער קולטורעלער און פארזאמלונג און אנטוויקלונג און פארהיטן זיי פון
א סיזשן און פארזאמלונג אינטערנאנע.

§ 2. כדי צו דערגרייכן דעם דאזיקן ציל פון דער געזעלשאפט:

1) ערקלערט זי די גרויס פון דעם ארבעטס-לויזן אין די אנדערע
ארבעטס-באדינונגען אויסן געבויט פון דער באמערקטער פראפעסיע;
2) זוכט אויס מיטלען אויף צו באזייטיקן דורך אפמאכן צו ערע
בוררים-געריכטן די סיכסוכים, וועלכע ווערן ארויסגערופן אויפן בארן
פון די אפגעמאכטע באדינונגען צווישן די אונטערנעמער און די ארבעטער
פון דער באמערקטער פראפעסיע;

3) ניס ארויס שטיצע אירע מיטגלידער אין פאל פון ארבעטס-
לעזיקייט, רייז-קאסען אד'גל;

דער אופן פון ארויסגעבן שטיצע ווערט באשטימט לויט אן אלע-
סיינער אינסטרוקציע, באשטימט דורך דער אלגעמיינער פארזאמלונג.

4) עמנט א ביורע פון יורדישער הילף, א ביורע אויף צו
געשינען ארבעט;

5) צורנט איין טיי-הייזער, גארקובן און אנדערע איינריכטונגען,
וואס העלפן מיט צו פארבעסערן די פאטעריעלע לאגע פון די מיטגלידער
פון דער געזעלשאפט;

6) צוגאנצירט לעקציעס, דיסקוסיעס, אונטערהאלטונגען-אונטען
און עסקיריעס, אויך גרינדעט זי ביבליאטעקן, לייטנאלן, קלובן און
אנדערע איינריכטונגען, וועלכע העלפן מיט דער קולטורעלער און פאר-
לישער אנטוויקלונג פון די מיטגלידער.

באמערקונג: די גרינדונג פון ביבליאטעקן, לייטנאלן, קלובן, ווערט
רעלאזן נאר, ווען עס ווערט אפגעהויט דער § 175 סונטע סטאטוס וועגן
צענוור אין פרעסע, ארויסגעבן אין 1890סטן יאר.

7) ארגאניזירט אלגעמיינע פארזאמלונגען פון די מיטגלידער פון
דער געזעלשאפט און פון איינצלע גרוסן אירע, ווי אויך — עסנאלעכע
פארזאמלונגען אויף צוציען נייע מיטגלידער.

באמערקונג: עסנע עכט פארזאמלונגען קענען ווערן ארגאניזירט נאר
מיט דער דערלויב:ניש פון דער באמערקטער פארזאמלונג (די צייט-
ווייליקע תקנות ווערן פארזאמלונגען סינטע 4טן מערץ 1906).

8) צוגאנצירט פריזיזישע הילף;

9) פארשאפט זיך אלס אייגנטום באוועגלעכן און אומבאוועגלעכן
פארמעגן, דינט קווארטירן, שליסט אלעליי קאנטראקטן.

באשטימונגען פון דער אלגעמיינער פארזאמלונג און בירא, ערמילן אומזיסט די פליכטן וועלכע מען האט אויף זיי צווישנעלייג און מיטגעלפן אנטוויקלען די מעסיקייט פון דער געזעלשאפט.

§ 9. בעת מיטגלידער פונעם ארום פון דער געזעלשאפט קערם מען זיי די אפצאלונגען אין קיין פאל נישט אים צוריק.

III. די געלט-מיטלען פון דער געזעלשאפט.

§ 10. די געלט-מיטלען פון דער געזעלשאפט באקומען זיך פון:
1) איינשריט-אפצאלן און אפצאלעכע אפצאלן פון די מיטגלידער פון דער געזעלשאפט.
2) פרייוויליקע נדבות.

באמערקונג: נדבות און דורך צוואות אפגעזאגטע ירושות, וואס ווערן געגעבן אויף א פערזענלעך (באשטימוטן) צוועק אדער אויף אויסצוגעבן אויף א געוויסן אופן, ווערן אנגענומען נאר מיט דעם תנאי, ווען זייער באשטימונג ווידערשטרעכט נישט די צילן פון דער געזעלשאפט.

§ 11. פראצענטן אויף די קאפיטאל פון דער געזעלשאפט, וועלכע זיינען אריינגעלייגט אין די בענק און

§ 12. די הכנסות פון אונטערהאלטונג-אויסגאבע, לעקציעס, ספעקטאקלען און און, וועלכע ווערן צוגענומען לטובת דער געזעלשאפט.

§ 13. די געלט-מיטלען ווערן איינגעשילט אויף גרויס-קאפיטאל און אומזעקס-קאפיטאל.

§ 14. דער גרויס-קאפיטאל בילדעט זיך דורכן ארצפרעכענען 50 פראצענט פון די אלע סומעס, וועלכע קומען אריין אין דער געזעלשאפט, אחוץ די נדבות, וועלכע זיינען געגעבן געווארן מיט א ספעציעלן ציל און קענען איינגעגעבן ווערן נאר אין עקסטרע פאלן.

§ 15. דער אויבזעקס-קאפיטאל בילדעט זיך פון דער צווייטער העלפט פון אלע אריינגעגעבענע געלטער און ווערן אויסגעגעבן אויף די מעגלעכע באדערפענישן פון פארקויפן די דיר-געלט, שכירות די אנגעשעפעלטע און און.

IV. ווער פירט די ענינים פון דער געזעלשאפט.

§ 14. די ענינים פון דער געזעלשאפט פירט אן די אלגעמיינע פארזאמלונג און דאס בירא. די אלגעמיינע פארזאמלונג ווערן צוגענומען רופן דורכן בירא און ווערן איינגעשילט אלס געוויינטלעכע און אייבער-ארדנעלעכע.

1) די געוויינטלעכע פארזאמלונגען ווערן צוגענומען פון זעלבענער, ווי 4 פאל א יאר אויף צו באמראכטן און צו באשטימען דעם באריכט פאר דעם לויפנדיקן יאר, די הכנסות און די הוצאות אויף דעם צוקונפטיגן יאר, אויף אויסצולייבן מיטגלידער אין בירא און און.

2) די אויסערארדנעלעכע פארזאמלונגען קומען פאר לויט דער אנטערקענוג פון בירא, לויט דער פארערוג פון דער רעוויזיאנ-קאמיטעט אדער — נישט ווייניקער פון 50 מיטגלידער פון דער געזעלשאפט.

באמערקונג: 1) די אלגעמיינע פארזאמלונג רעכנט זיך פאר געזעלשאפט, אויף וועלכער עס געפינט זיך די מערהייט מיטגלידער פון דער געזעלשאפט; 2) אין דעם פאל, ווען עס קומט נישט די גענוגדיקע צאל מיטגלידער ווערן אין 2 וואכן ארום צוגענומען א צווייטע אלגעמיינע פארזאמלונג, וועלכע רעכנט זיך פאר געזעלשאפט ביי יעדער צאל מיטגלידער.

3) אויף די אלגעמיינע פארזאמלונגען ווערן איינגעלאזן אויף אפצוגעבן פארשיידענע טעקלערונגען פערזאנלעך, וועלכע דינען אין דער באטרעפנדער געזעלשאפט.

§ 15. אלע פראגן, אחוץ דאס אומענדערן דעם סטאטוס און דאס פונדערלאזן (ליקוידירן די ענינים) די געזעלשאפט, ווערן געלייזט דורך אן איינזאכער מערהייט.

§ 16. די פירונג פון אלע מעגלעכע, געלט- און קאנצעלארישע ענינים, ווערט א בערגעגעבן דעם בירא פון דער געזעלשאפט, וועלכער ווערט אויבגעקליבן נישט מער ווי אויף א האלב יאר. דאס בירא באשטימט פון 8 פערזאנן: פון זיי ווערט אויבגעקליבן א פארזיגער, א סעקרעטאר און א קאכיר.

באמערקונג: 1) די מיטגלידער פון בירא קענען באזייטיקט ווערן פון זייער שמעלע לויט דער באשטימונג פון דער אלגעמיינער פארזאמלונג און אויך אידער עס ענדיקט זיך דער פערזאן; 2) די פארזאמלונג ווערט אויסגעקליבן דורך דער אלגעמיינער פארזאמלונג ביי א נעהימער אפטייט (מונג); 3) אויף צו פירן די ביבליאטעק, איינצושטעלן לעקציעס, יורדישע און מערזענישע הילף און דעם קענען איינגעלאזן ווערן זייטיקע סטאטוס פאר אדער אן א באזונדער; 4) דאס בירא נעמט נישט זיך אין ווילנע.

§ 17. די אלגעמיינע פארזאמלונג קלייבט אויס א רעוויזיאנ-קאמיטעט אויף צו קאנטראלירן פערזאנלעך די געלט-השכונות פון בירא.

באמערקונג: די רעוויזיע ווערט געמאכט לויט דער אנטערקענונג פון דער קאמיטעט, לויט דעם פארלאנג פון דער אלגעמיינער פארזאמלונג און אויך דאן, ווען עס איז פאראן א מאיורידעס פארזיגונג פון נישט ווייניקער ווי 50 מיטגלידער פון דער געזעלשאפט.

§ 18. דער קאכיר ווערט אויסגעקליבן דורכן בירא און באשטימט דורך דער אלגעמיינער פארזאמלונג. די פליכט פונעם קאכיר פון דער געזעלשאפט איז: פארזאמלן מיט די געלט-סומעס פון דער געזעלשאפט, דאס ער נעמט אן און מאכט די הוצאות לויט דער בייטייט פונעם בירא.

§ 19. די פארזאמלונג פון בירא קומט פאר נישט זעלבנער, ווי איין פאל אין וואך. נאר דער סעקרעטאר אדער 2 מיטגלידער פון בירא האבן רעכט צוגענומען צו עקסטרע ווי צו בירא. די באשטימונגען פון בירא רעכענען זיך פאר געזעלשאפט, ווען אויף דער באטרעפנדער ווערט גענומען די מערהייט מיטגלידער פון בירא.

דאס בירא נעמט אן ווייניג באשטימונגען דורך אן איינזאכער מערהייט פון שטימען פון די מיטגלידער, וועלכע געפינען זיך אויף דער ווערט פון דער בירא. די אלגעמיינע פארזאמלונג און דעם בירא.

§ 20. די באשטימונגען פון בירא און פון די אלגעמיינע פארזאמלונג קומען פאר נישט זעלבנער, ווי איין פאל אין וואך. נאר דער סעקרעטאר אדער 2 מיטגלידער פון בירא האבן רעכט צוגענומען צו עקסטרע ווי צו בירא. די באשטימונגען פון בירא רעכענען זיך פאר געזעלשאפט, ווען אויף דער באטרעפנדער ווערט גענומען די מערהייט מיטגלידער פון בירא.

דאס בירא נעמט אן ווייניג באשטימונגען דורך אן איינזאכער מערהייט פון שטימען פון די מיטגלידער, וועלכע געפינען זיך אויף דער ווערט פון דער בירא. די אלגעמיינע פארזאמלונג און דעם בירא.

§ 21. די געלט-השכונות, נאכדעם ווי זיי זיינען דורכגעקוקט געווארן דורך דער רעוויזיאנ-קאמיטעט, ווערן איבערגעגעבן אויף צו באשטימען דער אלגעמיינער פארזאמלונג.

§ 22. לויט דער באשטימונג פון דער אלגעמיינער פארזאמלונג עפענט דאס בירא אין פארשיידענע טיילן שטאט און פארשטאט, ווי אויך פאר באזונדערע צעכן, צעפילונגען, וועכעס פערזאנלעך עס ווערט רעוויזירט לויט דורך א באזונדערער איינזאכער, באשטימט דורך דער אלגעמיינער פארזאמלונג.

§ 23. דאס איבערקוקן דעם סטאטוס און די הוצאות צו אים, ווי אויך דאס באמראכטן די געזעלשאפט קומט פאר אויף דער אלגעמיינער פארזאמלונג פון דער געזעלשאפט. די אומענדערונגען פונעם סטאטוס און זיינע הוצאות ווערן געמאכט דורך א מערהייט פון 2/3 פון דער געזעלשאפט צאל מיטגלידער פון דער געזעלשאפט. אויף צוצומאכן די געזעלשאפט פארערן זיך די באשטימונגען פון 2 פארזאמלונגען, דערביי דארף די 2/3 פון דער אלגעמיינער פארזאמלונג נישט פריער ווי אין 2 וואכן ארום נאך דער ערשטער.

ביי דער ליקוידירונג פון דער געזעלשאפט ווערן די מומנטים, ווי אויך דעם פארמעגן צעטיילט צווישן אלע מיטגלידער פון דער געזעלשאפט.

אויסצוגן פון אַ מיטגלידערס = ביכל פון 1906

הויפט-פליכטן פון די מיטגלידער פון פאריין

1) ערשטע יאר אין דער באשטימטער צייט אריינגרעפן די וועכנטלעכע אָפּצאלן אין דער פארוואַלטונג פון פאריין.
 2) קומען צו דער צייט אויף יעדער פאכאָווער אָדער אַלגעמיינער פארוואַלטונג, צו וועלכער מען ווערט איינגעלאָדן.
 3) פּינקטלעך ערפילן אַלע באַשלוסן, וועלכע ווערן אָנגענומען אויף די פארוואַלטונג און פון דער פארוואַלטונג.
 4) מעלדן צו דער צייט דער פארוואַלטונג וועגן יעדער סרייער שפעלט פאַר אַרבעטער, וועלכע ווערט ליידיק און פאַכריק אָדער וואַרשאַט.
 5) מעלדן דער פארוואַלטונג פון פאריין וועגן יעדן סיכסוך

צווישן די אַרבעטער אין באַלעבאַט, פאַר קיין פאַל נים אָנגעסען אַליין קיינע באַשלוסן.
 6) די מיטגלידער זיינען פאַרפליכט צו זאָרען סעסנדיק וועגן דער פאַרשפּאַרקונג פון די נעלש-מיטלען פון פאריין. דערפון דאַרף מען וועגן יעדער אונטערנעמונג נעבן צו וויסן דער פארוואַלטונג.
 7) צוציען נייע מיטגלידער אין פאריין; ערקלערן אין אויסווייזן די נייטיקייט פון אחרות די פאַך-חברים, וועלכע זיינען נאָך אין פאריין נים אַריינגערעפן.
 שטענפּל: „ווילנדער פּראָפּסיאָנאַלער פאריין פון דרוקעריי-אַרבעטער“.

אויפן סמך פון געזעץ פון דער צאָרישער רעגירונג וועגן קראַנקן-קאַסעס פאַר די אַרבעטער און ביוראָ-אַנגע-שטעלע איז אין יאָר 1913 געשאַפן געוואָרן אין ווילנע די קראַנקן-קאַסע „פּעטשאַטיק“ (דרוקער) ביי די דרוקעריי-ען: סיריק, ראָס, קלעצקי, נאַוואָגודסקי און מאַץ. לויטן סטאַטוט האָט די קראַנקן-קאַסע געדאַרפט אַרויסגעבן געלט-אונטערשטיצונג אין פאַל פון קראַנקייט, אומגליקספאַלן, געבורטן און טויטפאַלן.
 די גרייס פון דער אונטערשטיצונג האָט באַשטימט די יערלעכע פאַרזאַמלונג פון פאַרשטייער פון די מיטגלידער פון קראַנקן-קאַסע און פון די אונטערנעמער.
 די קראַנקן-קאַסע האָט אויך רעכט געהאַט צו געבן מעדיצינישע הילף, עפענען אַמבולאַטאָריעס, זיך פאַרשטענדיקן מיט אַנדערע קראַנקן-קאַסעס אאז״וו.
 די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון די פאַרשטייער האָט געהאַט רעכט צו באַשליסן וועגן אונטערשטיצונג און הילף פאַר די פאַמיליע-מיטגלידער. די שטיצע האָט אָבער נישט געטראָט אָנטרעפן מער ווי 1/8 פון די סומעס, וואָס פליסן אַרין פון די מיטגלידער און די אָפּצאלן פון די אונטערנעמער.
 די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג איז באַשטאַנען פון גע-קליבענע פאַרשטייער פון די אַרבעטער און ביוראָ-אַנגע-שטעלע, נישט ייגער פון 25 יאָר און באַשטימטע פאַר-שטייער פון די אונטערנעמער.
 דער סטאַטוט פאַרנעמט זיך ספעציעל מיט די פליכטן פון פאַרזיצער אויף די פאַרזאַמלונגען פון די פאַרשטייער.

די קראַנקן-קאַסע „פּעטשאַטיק“ 1915 – 1913

דער פאַרזיצער איז מחויב געווען אַכטונג צו געבן אַז ס'זאָלן נישט פאַרקומען קיינע ניט-געזעצלעכע ערשטיגונג-גען מצד די אַנטיילנעמער.
 דער פאַרזיצער איז מחויב געווען, נאָך אַ צווייטאַ-ליקער וואָרענונג, צו שליסן די פאַרזאַמלונג אין פאַל:
 1) ווען מען טרעט אָפּ פון אָנגעמערקטן סדר-היום;
 2) ווען אויף דער פאַרזאַמלונג ווערן אַרויסגעזאָגט מיינונג-גען וואָס דערוועקן אַ האָס פון איין טייל באַפעלקערונג צו דעם צווייטן; 3) ווען אויף דער פאַרזאַמלונג קומען פאַר נישט קיין ערלויבטע געלט-זאַמלונגען; 4) אויב ס'נעמען אָנטייל אין דער פאַרזאַמלונג פּערזאָנען, וועלכע זיינען דערצו נישט באַרעכטיקט און זיי אַנטזאָגן זיך צו פאַרלאָזן די פאַרזאַמלונג, אָדער ווערן פון איר נישט באַזיטיקט;
 5) אויב ס'ווערט געשטערט די אָרדענונג פון דער פאַרזאַמלונג מיט אַנטי-מלוכישע אויסרופן און אַרויסטריטן, וואָס לויבן אָדער באַרעכטיקן פאַרברעכנס, וואָס רופן צו גוואַלד-טאָטן אָדער נישט פאַלגן דער מאַכט, אָדער ס'ווערן פאַר-שפּרייט פאַרברעכערישע אויפרופן און אויסגאַבן און צוליב דעם האָט די פאַרזאַמלונג אָנגענומען אַ כאַראַקטער, וואָס באַדראָט די עפנטלעכע רו און זיכערקייט.
 די פאַרשטייער פון די אונטערנעמער האָבן געהאַט 2/8 פון דער צאָל שטימען, וויביל ס'האָבן געהאַט די אַנטי-ווענדע אויף דער פאַרזאַמלונג באַפולמעכטיקטע.
 די פאַרוואַלטונג איז באַשטאַנען פון 11 מאַן – 6 גע-קליבענע און 5 באַשטימטע.

די פאַרזיצער איז מחויב געווען אַכטונג צו געבן אַז ס'זאָלן נישט פאַרקומען קיינע ניט-געזעצלעכע ערשטיגונג-גען מצד די אַנטיילנעמער.
 דער פאַרזיצער איז מחויב געווען, נאָך אַ צווייטאַ-ליקער וואָרענונג, צו שליסן די פאַרזאַמלונג אין פאַל:
 1) ווען מען טרעט אָפּ פון אָנגעמערקטן סדר-היום;
 2) ווען אויף דער פאַרזאַמלונג ווערן אַרויסגעזאָגט מיינונג-גען וואָס דערוועקן אַ האָס פון איין טייל באַפעלקערונג צו דעם צווייטן; 3) ווען אויף דער פאַרזאַמלונג קומען פאַר נישט קיין ערלויבטע געלט-זאַמלונגען; 4) אויב ס'נעמען אָנטייל אין דער פאַרזאַמלונג פּערזאָנען, וועלכע זיינען דערצו נישט באַרעכטיקט און זיי אַנטזאָגן זיך צו פאַרלאָזן די פאַרזאַמלונג, אָדער ווערן פון איר נישט באַזיטיקט;
 5) אויב ס'ווערט געשטערט די אָרדענונג פון דער פאַרזאַמלונג מיט אַנטי-מלוכישע אויסרופן און אַרויסטריטן, וואָס לויבן אָדער באַרעכטיקן פאַרברעכנס, וואָס רופן צו גוואַלד-טאָטן אָדער נישט פאַלגן דער מאַכט, אָדער ס'ווערן פאַר-שפּרייט פאַרברעכערישע אויפרופן און אויסגאַבן און צוליב דעם האָט די פאַרזאַמלונג אָנגענומען אַ כאַראַקטער, וואָס באַדראָט די עפנטלעכע רו און זיכערקייט.
 די פאַרשטייער פון די אונטערנעמער האָבן געהאַט 2/8 פון דער צאָל שטימען, וויביל ס'האָבן געהאַט די אַנטי-ווענדע אויף דער פאַרזאַמלונג באַפולמעכטיקטע.
 די פאַרוואַלטונג איז באַשטאַנען פון 11 מאַן – 6 גע-קליבענע און 5 באַשטימטע.

אויף דער דאזיקער פארזאמלונג זינען אָנגענומען געוואָרן פּאַרלאָנדיקע באַשלוסן:

1) די אַרבעטער און ביוראָ-אַנגעשטעלטע זאָלן אין קראַנקן-קאַסע 1 פּראָצעַנט פון זייער פּאַרדינסט;

2) אין פּאַל פון קראַנקייט אָדער אומגליקספּאַל - אַרויסגעבן פּאַמיליע-מענטשן און ניט-התונה געהאַטע מיט-גלידער פון קראַנקן-קאַסע אונטערשטיצונג אין דער גרייס פון 2/8 פון פּאַרדינסט. ביי געבורטן - אַרויסגעבן אונטער-שטיצונג אין דער גרייס פון דעם פּוֹלן פּאַרדינסט פון דעם מיטגליד;

3) ס'ווערט פּאַרויסגעזען אַ הכנסה פון 2800 רובל. אין די הוצאות אַראָפּרעכענען: 5 פּראָצעַנט פון הכנסה אַלס רעזערוו-קאַפיטאַל. פאַר אַ געשעפטס-פירער, אינוועסטאַר, קאַנצעלאַריע און אַנדערע הוצאות - 400 רובל;

4) אַרויסגעבן אונטערשטיצונג אין דער צייט, ווען דער קראַנקער געפינט זיך אין שפיטאַל; אַ פּאַמיליע-מענטשן - 2/8 פון פּאַרדינסט, ניט קיין התונה-געהאַטן - אַ העלפט פון פּאַרדינסט, ניט נעמענדיק אויפן חשבון פון קראַנקן-קאַסע די הוצאות כאַרן היילן זיך אין שפיטאַל;

5) אַרויסגעבן אונטערשטיצונג פון ערשטן טאָג פון קראַנקייט;

6) אַרויסגעבן אונטערשטיצונג פאַר די טעג, ווען ס'איז אַן איבעררייס אין דער אַרבעט, ווי אויך פאַר יום-טובדיקע טעג, אויב דער מיטגליד פון קראַנקן-קאַסע קריגט ניט קיין שכירות פון אונטערנעמער;

7) אַ מיטגליד, וועלכער ווערט אויסגעשריבן פון קראַנקן-קאַסע, האָט רעכט, אין פּאַל פון קראַנקייט, אין פאַרלויהן פון אַ מאַנאַט צו באַקומען אונטערשטיצונג אין דער גרייס פון אַ העלפט פון זיין פּאַרדינסט אין אַ משך פון 4 מאַנאַטן, מיט דעם באַדינג, אויב די פּראָצעַנט איז ניט געוואָרן קיין מיטגליד אין אַן אַנדער קאַסע;

8) אַרויסגעבן אונטערשטיצונג פאַר די מיטגלידער פון דער פּאַמיליע, וועלכע ווערן אויסגעהאַלטן דורך די מיט-גלידער: אין פּאַל פון קראַנקייט און אויף קבורה-געלט ווי אויך אין פּאַל, ווען די פרויען פון מיטגלידער ליגן אין קימפעט. אויף די דאָזיקע הוצאות האָט די פּאַרזאָמלונג באַשטימט 1/8 פון די סומעס און אָפּצאָלונגען, וועלכע ווערן אַרביינקומען אין קאַסע אין פאַרלויהן פון יאָר;

9) די אַלגעמיינע פּאַרזאָמלונג האָט אויסגעדריקט דעם ווונטש צו נעמען אויף זיך דאָס געבן מעדיצינישע היילן און האָט באַפּולמעכטיקט דער פּאַרזאָמלונג זיך צו פאַרשטענדיקן וועגן דעם מיט די אונטערנעמער פון די דרוקערייען;

10) די פּאַרזאָמלונג האָט געמאָלדן, אַז זי איז מסכים צו ערפילן אירע פליכטן אַן געזאַלט.

לויט די אינסטרעקציעס פון פּאַרזאָמלונג פאַר די קראַנקע מיטגלידער פון קאַסע, וואָס געפינען זיך אין יעדן מיטגלידס-ביכל, זינען די אייגנטימער מחויב צו מעלדן

די וואָלן פון באַפּולמעכטיקטע מצד די אַרבעטער און אָנגעשטעלטע זינען פּאַרגעקומען אין נאָוועמבער 1913.

ס'זינען אויסגעוויילט געוואָרן, אין דרוקער'ס סירקין: ש. אַס, מ. סאַפּאָזשניקאָוו, י. ראָזענבלום, קאַץ-פּאַלאַצקי, ג. עפשטיין, ב. סלאָנימסקי, י. סטעקין, י. מאַלעץ, וויינ-שטיין, ברודנער, ח. גינזבורג, ש. אַרליוק, מ. שקלאָווער, מ. באַרישניק, נ. ליפשיץ, י. גענדלער, ס. גאַלפּערן, ש. עפּשטיין, ז. יאַפע, פ. קאַזשאַן, ג. מצרעק, ח. אוזאַר, מ. יאַ-זעפּאָוויטש, זרעלאָוו, וויגושין, גאַידאַמאָוויטש.

אין ראָמס דרוקער'ס זינען אויסגעוויילט געוואָרן: נאָוואַגורודסקי אַלטער, קאַגאַנאָוויטש יאַסל, רינדזונסקי שלמה, קאַמערמאַכער שמואל, ראָמבאַק העשל, מינדלער יאַנקל, אַלטער, גורוויטש העשל, מאַרמוט ראובן, מינדל יאַנקל, סקורקאָוויטש ווילף, מינדלער אברהם, סאַפּאָזשניקאָוו נעכע, קול יענטע, לעיעץ יאַכע, באַבעס שלמה, באַלאַטאַווסקי, מאַשעוויצקי יודל, שטיינבערג משה, גאַלדבערג לייבע, קאַפּעלאַמן בנימין, כאַזאַן יאַנקל.

אין קלעצקינס דרוקער'ס: קריניצע אברהם, קאַמער-מאַכער יאַסל, ווירבאַטש מיכאַל, ווענצעוויטש וואַלדימיר, ווילטער מאַטל, גראַזול משה, איליטאַוויטש חיים, יאַכניע-וויטש קאַזימיר, קאַנאַן זימל, לעווין ישראל, קראַעל שיינע, קאַבליניץ ראובן, קאַראַטשעווסקי ניקאָלאַי, זאַפּאַלסקי חנוך, מאַרקעלעס ראובן, גאַלמב חיים, קאַנאַן ראובן.

ביי מאַצן אין דרוקער'ס און ליטאַגראַפיע: א. דרוק-מאַן, ח. סענאַל, נ. וואַלק, ע. קאַריסקי, ח. ברעזגי, ש. מאַס-קאַר, א. ראַיצער, מ. ליפּמאַן, ג. גראַדנאָ, ע. פינסקי, מ. גרובין, ד. עינעראַנסקי, ח. נאַדעל, א. קאַמערמאַכער, מ. קאַרטשמער, פ. סראַלאָוו, מ. קיזבער, א. אַנדראַניקאָוו, ש. קליאַטשקאַ, ש. פרידמאַן, פ. פּאַפּאַק, ט. קורטאַ, ס. קליאַטשקאַ, א. וואַסילעוויטש, ס. קאַפּעלאָוויטש, ד. פרענע-קעל, נ. געגוזין.

אין נאָוואַגורודסקי דרוקער'ס זינען אויסגעוויילט געוואָרן: וויצענפּעלד יאַנקל, י. שאַרפּשטיין, י. דימענט-שטיין, ד. סיגאַלאָוו, מ. קאַץ, מ. גראַדסקי, י. קאַוואַרסקי, ב. פּאַוילאָוויטש.

דעם 28סטן דעצעמבער 1913 איז פּאַרגעקומען די ערשטע זיצונג פון דער פּאַרזאָמלונג. מצד די באַפּולמעכ-טיקטע פון די דרוקער-אַרבעטער און ביוראָ-אַנגעשטעלטע זינען אין פּאַרזאָמלונג אויסגעוויילט געוואָרן: יאַסל קאַ-מערמאַכער (פּאַריזער פון פּאַרזאָמלונג), שלמה רינדזונסקי (וויצע-פּאַריזער), יודל ראָזענבלום (סעקרעטאַר), וואַלדי-מיר ווענצעוויטש, מ. סאַפּאָזשניקאָוו און אברהם קריניצע.

דעם 5טן און 12טן יאַנואַר און 2טן פעברואַר איז פּאַרגעקומען די צווייטע אַלגעמיינע פּאַרזאָמלונג פון די באַפּולמעכטיקטע פון דער קראַנקן-קאַסע, פעטשאַטניק' (נומ' 18) ביי די דרוקערייען: סירקין, ראָס, קלעצקי, נאָוואַגורודסקי און מאַץ.

אין דער צווייטער פאַרוואַלטונג, וועלכע איז אויסגעוויילט געוואָרן דורך די באַפֿולמעכטיקטע אין 1915, זינען געווען: י. וויצענפעלד (פאַרזיצער), ג. סאַפּאַזשניקאָוו (וויצע-פאַרזיצער), י. ראָזענבלום (סעקרעטאַר), ר. קאַלינין, ח. רובאַנענקאַ און פ. פּאַפּאַק.

דעם 20סטן מאַי איז פאַרגעקומען אַ פאַרזאַמלונג פון די באַפֿולמעכטיקטע אין דער צאָל פון 38 מאַן און ס'איז באַשלאָסן געוואָרן ניט צו צאָלן אין דער צייט פון קראַנקייט פאַר זונטאַג (קריסטן) און שבת (יידן). דער פּראָיעקט וועגן פאַרגרעסערן די אָפּצאָלן פון די מיטגלידער איז אָפּגעוואָרפן געוואָרן.

קענטיק אָבער, אַז דער דעפיציט פון דער קאַסע איז געשטיגן און מען האָט ווידער געמוזט פאַרקלענערן די אונטערשטיצונגען. דעם 1טן יולי 1915 איז ווידער פאַרגעקומען אַן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון 40 פאַרשטייער מיטן אָנטייל פון פאַבריקס-אינספּעקטאָר און ס'איז באַשלאָסן געוואָרן: צוליב דער אוממעגלעכקייט אין איצטיקן מאַמענט צו העכערן די פּרָאָצעס פון די אָפּצאָלן, פאַרקלענערן די אונטערשטיצונג אין דער צייט פון קראַנקייט אויף אַ העלפט.

די קראַנק-קאַסע, פּעטשאַטניק' (נומ' 18) האָט אויפֿגעהערט עקסיסטירן מיטן מאַמענט, ווען ווילנע איז אין יאָר 1915 פאַרנומען געוואָרן דורך די דייטשן.

באָרעכט דורך י. בענניס, לויט די ארכיו-מאַטעריאַלן פון קראַנק-קאַסע, פּעטשאַטניק'.

וועגן יעדן קראַנק געוואָרענעם אַרבעטער ניט שפּעטער ווי אויפן צווייטן טאָג פון דער קראַנקייט.

ווענדנדיק זיך צו אַ דאָקטאָר, דאַרף דער מיטגליד ווייזן זיין מיטגלידס-ביכל און קראַנק-בלעטל. דער קראַנק געוואָרענער מיטגליד וואָס איז אַרבעטס-פּעיק, טאָר ניט נעמען אויף זיך וועלכע עס איז אַרבעט פון זיין פּראָפעסיע און אויך אַזוינע אַרבעטן, וועלכע קענען שטערן זיין געזונט ווערן.

יעדער קראַנקער, ניט אַרבעטספּעיקער מיטגליד פון קאַסע, וואָס וויל אַוועקגיין פון שטוב, מוז האָבן אַן ערלויבֿ בעניש פון דעם דאָקטאָר, וועלכער היילט אים, אָדער פון פאַרוואַלטונג פון קאַסע. אין דער ערלויבעניש דאַרף אָנגעוויזן זיין, ווען און אויף וויפיל צייט איז אים ערלויבט אַוועק-צוגיין.

אויב דער קראַנקער איז עובר אויף די פונקטן פֿון דער אינסטרוקציע, האָט די פאַרוואַלטונג דאָס רעכט אַרויפֿ-צולייגן אויף אים אַ שטראַף אין גרייס ניט מערער ווי אַ טעגלעכע געלט-שטיצע פאַר יעדן פּאַל.

די אויפזיכט איבער די קראַנקע (קאַנטראָלע) ווערט אויסגעפירט דורך די קאַנטראָלערן, וועלכע ווערן אויסגע-קליבן דורך דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג פון די באַפֿול-מעכטיקטע אָדער פון די מיטגלידער פון קאַסע (פּריווי-ליקע קאַנטראָלערן). אין אַ נויט קענען איינגעלאָדן ווערן געדונגענע קאַנטראָלערן, וועלכע ווערן באַשטעטיקט דורך דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג.

אין 1915 זינען ווידער פאַרגעקומען וואַלן פון באַפֿולמעכטיקטע. ס'זינען נאָר באַוואוסט די רעזולטאַטן פון די וואַלן אין די דרוקערייען פון סירקין און מאַץ.

ביי סירקינען אין דרוקערייע זינען אויסגעוויילט גע-וואָרן: ש. אַרלוק, ש. אַס, מ. באַרישניק, ווינשטיין, י. גענדלער, ח. גינזבורג, ס. גאַלפּער, מ. יאַזעפּאַוויטש, ז. יאַפּע, פ. קאַזשדאַן, ב. קאַמערמאַכער, נ. ליפשיץ, י. מאַלעץ, ג. מאַרעק, וו. פיאַרע, ש. ריגעל, י. ראָזענבלום, ב. סלאָנימ-סקי, מ. סאַפּאַזשניקאָוו, ח. אוואַר, מ. שקלאָווער, ג. עפֿ-שטיין.

פֿאַרשטאַרבענע פֿאַריינס = מיטגלידער

1936 — 1906

מירער שמערל — זעצער
 מאַגאַט ישראל — זעצער
 מאַץ אַלטער — זעצער
 מיאָדלער אַלטער — מאַשיניסט
 נידערמאַן מרדכי — זעצער
 סטראַשון מאַטעס — זעצער
 ענגעלשטערן אברהם — זעצער
 פּיאָרע אברהם — זעצער
 פּלעקסער ש. — זעצער
 פּייגעלאָוויטש אליהו — זעצער
 קליאַטשקאָ — זעצער
 קלעפּיקאָוו — זעצער
 קאַרשון — זעצער
 קרופּיינע הערץ — מאַשיניסט
 קאַסעל שרה — פּייגערין
 קלאָג בערל — מאַשיניסט
 קאַגאַנאָוויטש יוסף — מאַשיניסט
 קאַצענעלנבויגן חיים — זעצער
 קאַזשאַן פּייטל — זעצער
 קאַבליניץ — זעצער
 קאָוואַלסקי לייב — מאַשיניסט
 קרופּניק נאָטע — זעצער
 קאַמערמאַכער שמואל — מאַשיניסט
 רוף בערל — פּיאָגראַף
 ראָזנטאַל לייב — זעצער
 שאַרף יעקב — זעצער
 שיפּרין שלמה — פּייגערין
 שריפּטזעצער מרדכי פּסח — זעצער
 שוסטער — זעצער
 שובּין — זעצער

אַס שלמה — זעצער
 אוואַר חנן — זעצער
 ברודנער — זעצער
 באַרישניק מאיר — זעצער
 בענגין משה — זעצער
 פּייגעל יענטע — פּייגערין
 באַזאַר בענצל — זעצער
 גינזבורג ישראל — זעצער
 געלמיש משה — מאַשיניסט
 גאַלדבערג לייב — סטערעאָטיפּירער
 גורלאַנד יצחק — מאַשיניסט
 גלאַז הירש — זעצער
 געלער ברוך — זעצער
 וואַלאַזשינסקי בערל — מאַשיניסט
 וואַפּנער משה — זעצער
 ווירשופּ ישראל — סטערעאָטיפּירער
 זאַמאַלין ש. — זעצער
 זעלאַזע יאַסל — מאַשיניסט
 טירשטיין שמואל יצחק — זעצער
 יוזעפּאָוויטש מאיר — זעצער
 יאַפע זוסמאַן — זעצער
 טייץ חיים לייב — זעצער
 כאַיעט אהרן — פּייגערין
 לעוואַנדע — זעצער
 לעווי לאַזער — זעצער
 ליפּסקינד יחיאל — מאַשיניסט
 לעוויץ ישראל — זעצער
 לעסקעס אליקום — זעצער
 ליפּסקינד אברהם — מאַשיניסט
 מאַרקעלעס בצלאל — זעצער
 מילכיקער משה — מאַשיניסט

ז ו ק = צ ע ט ל

ברוך בן הירש, ר' 14, 19
 ברוך בן ר' יוסף, ר' 14, 16, 18, 19, 20
 ברומפער, מאיר 36
 ברון 43
 ברעגמאן, ח. 134, 147, 153
 ברעזני, ח. 163, 164
 ברעזין, ע. 52

ג

גאָשאַנסקי, שמואל 35, 36
 גאַלאַמב, א. 151
 גאַלאַמב, חיים 43, 163
 גאַלדזשוסקי, ד. 134
 גאַלדבורג, ד"ר 137
 גאַלדבערג, 43
 גאַלדבערג, 119
 גאַלדבערג, 119
 גאַלדבערג, ליוב 163, 165
 גאַלדבערג, שלמה 43
 גאַלדינג, מאַקס 147
 גאַלרמאַן, מאיר-מיכאל 37
 גאַלרשטיין, ל. 119
 גאַלדשטיב, א. י. 3, 34, 54
 גאַלדשטיין, ליוב 43
 גאַן, מ. 164
 גאַפּשטיין, י. 29, 134
 גאַרדאָן 43
 גאַרדאָן 126
 גאַרדאָן, אברהם 71, 94, 132, 133, 137, 153
 גאַרדאָן, יהודה-ליוב 29
 גאַרדאָן, מ. 139, 141, 156
 גאַרעליק, שמריהו 54
 גאַרריעלאַך 50
 גאַלפּערן, יצחק 43
 גאַלפּערין, ס. 52, 55, 56, 163
 גאַלפּערן, ר. 58, 119
 גאַלפּערן, ר. 134
 גאַלפּער, ס. 164
 גאַנסשאר 44
 גאַן, משה 43
 גאַסען 36, 60
 גאַרבער, דרוקעריי 106, 108, 136
 גוטשמאן 85
 גוטענבערג, יאהאן 70, 73
 גוטערמאן, פרץ 86, 88
 גויחאן 52
 גומקאָחסקי, ס. 52
 גורחייטש 52
 גורחייטש, ברידער 61

ביילע 52
 בינדער, ברוך 49
 בינדער, סאַרל 28
 בינמאַן, א. 164
 בינעס, מרדכי 48
 ביזליעוו 81
 בירושאַלמיסקי 120
 בלומאַחייטש, דרוקעריי 20, 43
 בלייפּדער 86
 בליץ, ד. 138
 בנימין ביסקע בן יעקב, ר' 13, 19
 בנימין במהו' גדלי' כ"ץ 15
 בעפּראָזאָאָני, עלקע 43
 בעפּראָזאָאָני, רבקה 43
 בעל-מחשבות 34
 בענגין, משה 165
 בענגיט, יודל 2, 9, 86, 88, 90, 95, 134, 146, 149, 152, 154, 155, 156, 158, 159, 164
 בענגיט, משה 83
 בענגיט, נח 91, 126, 134, 149, 157
 בענסקי (זע לעווינסאָן)
 בענצל 73
 בעקער, בערל 43
 בעקער בן זעליק (זע אויך גיימאַן) 17
 בערגער 48, 134
 בערל 31
 בערלאַחייטש, א. (ב.) 43, 71, 132, 141
 בערלין, ל. 52
 בערמאַן 52
 בערמאַן, ברידער 62
 בערמאַן, חעלחל 43, 164
 בערמאַן, ל. 149, 157
 בערמאַן, רחל 43
 בערנאָדיק, א. 31
 בערנאָדיק, ל. 134
 בערנאָלד, ל. 134
 בערנשטיין, דניאל 43, 134, 153
 בערקאָ זעליקאָחייטש (זע אויך גיימאַן) 17
 בערקאָן 126
 בערקאָן, ש. 157
 ב. ק. 112
 בראַדיאָ, רבקה 43
 בראַדיע 43
 בראַכע 52
 בראַקמאַן 56
 ברודנאָ 120
 ברודנער 43, 163, 165

אס, בן-ציון 43
 אָסס, פּאַלקאַחניק 56
 אָס, פייווע 27
 אָס, שלום 43
 אָס, שלמה 52, 63, 163, 164, 165
 אָקסעלראָד, בנימין 43
 אָראָנגאָחייטש 146
 אָראָנגאָחייטש, א. 134
 אָראָנגאָחייטש דרוקעריי 107
 אָראָנגאָחייטש, ר. 100
 אָראָן (זע דעווענישסקי אָראָן)
 אָרחימאָחייטש 43
 אריה ליב במו' יחזקאל (זע אויך טיפּאָגראַף) 13
 אריה לייב ב"ר טוביה (זע ר' לייבל ר' טוביהס)
 אַרליוק, ש. 26, 43, 52, 163, 164
 אַרקוסקי 43
 אַרקוסקי 134

ב

ב. 115
 באַכעס, שלמה 43, 163
 באַיאָרסקי, יעקב 43
 באַלטופּסקי, ס. 134
 באַבראָווסקי, שלום 88
 באַריסאָח (זע העקער בערל)
 באַביצקי, נ. 126
 באַזאַר, בן-ציון 134, 135, 165
 באַטוראַ, ס. 52
 באַטורין 26
 באַכראַך, הערש 86, 88
 באַלאַטאַחוסקי 163
 באַנד, ח. 2, 145
 באַנדסקע, יעושי סאַמועל 11
 באַנעט, מ. 86
 באַסטאַמסקי, ל. 43, 52
 באַרישניק 53
 באַרישניק 147
 באַרישניק, אליהו 43, 91
 באַרישניק, י. 128, 138
 באַרישניק, מאיר 163, 161, 165
 באַרישניק, שמואל 43
 באַרקאָן, סעם 85, 144
 בולקין, א. 141
 בולקין, א. 153
 בולקין, מ. 10, 119
 בורצעח 67, 122
 ביזליק 34
 בייזעל, יענטע (זע קול יענטע)
 בייגעל, משה 43
 בייליס, ש. 3

א

אַלשטאַנגער, ד"ר 83
 אַנדראָניקאָוו, א. 163
 אַשעראָח, מ. 129, 130, 131, 132, 133, 139, 141
 אַפּעל, ס. 100
 אַבראַמאָחייטש, לודוויק 11, 12, 16
 אַבראַמאָחייטש, נ. 149, 157
 אַבראַמאָחייטש, קיווע 36, 37
 אַבראַמאָן, ישעיה 43
 אברהם-אבא 20
 אברהם יצחק בן אהרן זעליק 15
 אַדעלמאַן, אַבע 2, 9, 86, 88, 92, 133, 134, 135, 136, 137, 140, 142, 144, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159
 אהרן בן שמשון זעליק 13
 אהרן זעליק 15
 אווערבאך 53
 אוואַר, חנן 163, 164, 165
 אוואַר, נ. 141
 אוּראָנגאָחייטש, קאַלקע 58, 59
 אוּרינגאָחייטש, יצחק 43
 אווינסקי 56
 אוּפּף 67
 אוּיאָנגאַחייטש, ס. 100
 אויטיגין 134
 אויגעס, ח. 134
 אוינשטאַט 51
 אוינשטאַט, היינריך 13
 אויכער, חעלחל 25, 49
 אויליאָ (זע פייוועטיק דער סטעפּער) 36
 אוילטאַחייטש, חיים 50, 85, 119, 163
 אוילין 54
 אויסאַק 52
 אוילקום געצל בן בצלאל 16
 אַלעקסאַנדער I 13
 אַלעקסאַנדער II 49
 אַלפּעראַחייטש, ברידער 72
 אַלפּעראַחייטש, חיים-פּסח 29, 31, 44, 45, 48, 73, 133, 134
 אַלפּעראַחייטש, י. 29
 אַלפּעראַחייטש, מ. 73
 אַלק 147
 אַנדרייעוו 77
 אַנסקי 28, 36
 א. ס. 111
 א. ס. 52, 133, 135, 136, 137

מֶצֶק, דְּרוֹקֶרֶי, לִיטְגֶנְרָאָפִיעַ
 24, 43, 64, 75, 100, 109,
 110, 113, 162, 163, 164
 מֶצֶק, ח. 134
 מֶצֶק, לִיפְמָאָן 20
 מֶצֶק, ס. 3
 מֶצֶרְקָא, יַעֲקֹב 86, 88
 מֶצֶרְגֶּלִין, שְׂרֵגֶה-סִיחֹל 81, 82, 83
 מֶצֶרִינָא, 11
 מֶצֶרִיאֶשֶׁע, 52
 מֶצֶרְמוֹט, רֵאוּבֵן 47, 163
 מֶצֶרְקֶה, ג. 164, 165
 מֶצֶרְקֶה, א. 3
 מֶצֶרְקָאוּ, ק. 109, 54
 מֶצֶרְקֶלֶס, צ. 165, 58
 מֶצֶרְקֶלֶס, רֵאוּבֵן 163
 מֶצֶרְשָׁא, ג. 164
 מוֹסְנִיק, 65, 119, 120, 121
 מוֹלֶעֶר, לֵיב 43, 73, 134, 135,
 136, 149, 151
 מוֹרְאוּיָאָו דְּעֵר הַעֲנֻקֶר 57
 מִיאָדְלֶעֶר, אַבְרָהָם-יִצְחָק 28, 31,
 36, 43, 45, 46, 49, 43
 91, 149, 157, 163
 מִיאָדְלֶעֶר, אַלְטֶער 35, 43, 45,
 163
 מִיִּלְאָכְהוּיִטֶש, דְּרוֹקֶרֶי 137
 מִיִּשְׁטָאוּיִטֶש 56, 57
 מִיכְּבַלְעוּיִטֶש, ב. 27
 מִילְכִיקֶער, מִזָּה 138, 165
 מִילֶשְׁטִיין, בְּרוּךְ 45
 מִינְגֶּר 47
 מִינְדֶּעל, יֶאֱנְקֶל 163
 מִינְקָאוּ, פֶּסַח 43
 מִינְקִין, פ. 138
 מִיסְלַפְבֶּאָרֶסקִי, מ. 157
 מִיִּצְקוֹן, הִירֶשֶׁל 36, 37, 38
 מִיִּצְקוֹן, כְּבֹאֵץ 30, 36, 37, 38,
 54, 59, 61, 61, 74
 מִיִּצְקוֹן, רֵאוּבֵן 36, 54, 61, 77
 מִיִּצְקֶאוּיִטֶש, אַדָּמָס 18
 מִירְצָן 43, 119
 מִירְצָנְאָהֶסקִי, ע. 134
 מִירֶסקִי, יֶזֶזְסָטֶס 15, 19
 מִירֶער, שְׁמֶרֶל 43, 71, 165
 מִנְחָם מִן (וְעַרְמֵי מִנְחָם רָעָם)
 מַעֲדֻעָם, וו. 65
 מַעֲלָמֶד 119
 מַעֲלָמֶד, א. 2, 100
 מַעֲלָמֶד, שְׁמַעִיה 31
 מַעֲלֵי-זַקְקָמְזֶלֶסקִי, גַּעֲנֶרְעֶל 66
 מַעֲנָקֶער 43
 מַעֲנֶדְלֶטֶס, שְׂרֵה-יַאֲכֶע 43
 מַעֲנֶדְלֶע מוֹכֵר סָפֵרִים 29, 122
 מַעֲסָאוּרִי 110
 מַעֲרִינֶע, ה. 52, 149, 157
 מַעֲרַמְזֶינסְקִי, דְּרוֹקֶרֶי 43
 מַעֲשָׂאֵלִימְאוּיִטֶש, ל. 100

לִיפְמָאָן, מ. 163
 לִיפְסִינְד, אַבְרָהָם 165
 לִיפְסִינְד, יֶחֱאֵל 165
 לִיפְעֶלֶס 55
 לִיפְשִׁין, ג. 163, 164
 לִיפְשֶׁע 79
 לִנּו (זַע גַּזְזֶאָנְסְקִי שְׁמוּאֵל)
 ל. ע. 38
 לַעֲבֶנְזֶאָן 29
 לַעֲוֶאָנֶד 165
 לַעֲוִיסָאָן 31
 לַעֲוִיסָאָן, ל. 73
 לַעֲוִי, כְּבֹאֵץ 51, 52
 לַעֲוִי, לַאָדֶער 52, 71, 126, 165
 לַעֲוִין, דְּרוֹקֶרֶי 117
 לַעֲוִין, חֵיבִי-יִצְחָק 43
 לַעֲוִין, יִשְׂרָאֵל 109, 1, 9, 126,
 132, 133, 135, 156, 163, 165
 לַעֲוִין, לַעֲזָן בֶּן שְׁלֹמֹה 111
 לַעֲוִין, נַחֲמָן 43
 לַעֲוִינְטָאָן 84
 לַעֲוִין, שְׁסֶל 29, 134
 לַעֲוִין, שְׁלוֹם 31, 66
 לַעֲוִין, שְׁלוֹם 70, 77
 לַעֲוִי, שִׁיעֶלְקֶע 52
 לַעֲוִיאוּיִטֶש 119, 125, 129, 130
 לַעֲוִי, שְׁמַחָה 86, 88
 לַעֲלֶעֲחֶעֶל, יַאֲצִכִּים 11, 13, 17
 לַעֲסֶקֶס, אֱלִיקוּם 165
 לַעֲקֶערֶס 137
 לַעֲרוֹךְ, יֶטְסֶל 86, 88
 לַנְּשִׁטְשִׁינסְקִי, יַעֲקֹב 144

מ

מַאֲלֶטֶס אַדָּמָסְקִי, יַעֲזִים 54
 מַאֲלֶטֶסְקִי (זַע מַאֲלֶטֶס אַדָּמָסְקִי יַעֲזִים)
 מַאֲנֶטֶרֶעוּיִטֶש 26
 מַאֲסֶטָאוּיִטֶש, מַעֲנֶדֶל 43
 מַאֲסֶטֶחִילִישְׁקֶער 43
 מַאֲסֶקֶער, ש. 164
 מַאֲשֶׁעוּיִצְקִי, יוֹדֶל 163
 מַאֲגָט, יִשְׂרָאֵל 57, 165
 מַאֲסֶקֶער, ש. 163
 מַאֲסֶלְאָכָאָה, יוֹרִי 84
 מַאֲכֶלִים 31
 מַאֲכֶלֶס (?) 66
 מַאֲלָט, יַעֲקֹב 43
 מַאֲלָט, יִשְׂרָאֵל 43
 מַאֲלָט, רֵאוּבֵן 43
 מַאֲלִינְאָוּסְקִי, חֹל, 26
 מַאֲלֶעֶץ, י. 43, 52, 125, 132,
 137, 142, 144, 146, 147
 163, 164
 מַאֲלֶעֶץ, ר. 138
 מַאֲפֹר, אַבְרָהָם 29
 מַאֲץ, אַלְמֶער 165
 מַאֲץ, בְּנִימִין 43

יֶלְטוּרִין 43
 יִצְחָק 47
 יִצְחָק בֶּן יִסְכָּר בְּעַר סִינֵי, 13
 י. ק. 120, 121
 י. ר. 77
 יֶרַח-מֵיֶאֱל בֶּן מֵרְדִכִּי 16

כ

כְּאָנְאוּיִטֶש, לִיזֶער 43
 כְּאָבְרָאוּיִצְקִי 133
 כְּאָוִין, א. 43
 כְּאָוִין, א. 134
 כְּאָוִין, יֶאֱנְקֶל 163
 כְּאָעֶט, אַהֲרֹן 43, 165
 כְּאָעֶט, שְׁלוֹם 43
 כְּאָנְקֶע דִּי שׁוּאַרְצֶע 61
 כְּאָצְקֶעֶס, הַעֲלַעֲנֶע 61
 כְּאָרְמָאָן, גִּיטֶל 43
 כְּיַקֶּער, ש. 10

ק

קְאָנְטֶעוּיִטֶש, אָנוּפֵרי 18
 קְאָרְזָאָנְסְקִי, יֶזֶזְסָטֶס 15, 16, 19
 קְאָוִיִשְׁעֶק, בְּעַרֶל 70
 קְאָוִיִשְׁעֶס 136
 "קְאָוִיִשְׁעֶס" (זַע קְאָפֶלִינְבִּיקִי יִשְׂרָאֵל-
 מִיכֶל).
 קְאָבֶרֶע 26
 קְאָפּוֹק 134
 קְאָרִינְסְקִי 26
 קְאָרְקָא שְׁמַעֲלֶאוּיִטֶש (זַע לֹדְקֶע
 בֶּן שְׁמֵאֵל).
 קְאָדֶק בֶּן שְׁמוּאֵל 12
 קְאָרִיא, אַרִיה לֵיב בֶּן יֶחֱאֵל
 15, 19, 20
 קְאָרִיא, גֶּרֶשׁוֹן בְּמוֹ' יֶחֱאֵל 15
 19, 20
 קְאָרִיש, מִשָּׁה 84, 85
 קְאָבִסְקִינְד, א. 52
 קְאָבִסְקִינְד, ח. 119, 138
 קְאָבֶרְזָאָן 134
 קְאָבֶרְמָאָן, ח. 14
 קְאָבֶער, מ. (זַע גַּאָרְמָאָן מֵאִיר-
 מִכֶּל)
 קְאָבֶער, ח. 100
 קְאָוִבְאוּיִטֶשְׁעֶר רֵבִי 14
 קְאָוִבְמָעֹה, ד. גוֹבֶערְנָטֶאָר 31,
 40, 160
 קְאָוִער, ל. 36, 119
 קְאָוִטְאָק, א. (זַע אוּיך גַּעֲלַפֶּאָנְד
 חֵיִם-יֶאֱנְקֶל) 74, 84
 קְאָוִטְאָק 147
 קְאָוִבֶל ר' טוֹבִיָהֶס, ר' 16, 19, 20
 קְאָוִעֶץ, יַאֲכֶל 43, 134, 163
 קְאָוִעֶר, ז. 31
 קְאָוִטְמָאָכֶער, דְּרוֹקֶרֶי 104
 קְאָוִטְשְׁטִיין 140
 קְאָוִעֶצְקִי 29

טוֹבִיָ' בְּמוֹ' אַבְרָהָם אַבֵּל (טוֹבִיָה
 פִּינְעֶס) 16, 19, 20
 טוֹבִיָּבֶער, א. 13
 טוֹרְקָאוּסְקִי, סַאָדֶעוּש 17, 18
 טוֹעֶנְהוּי, אָנְטֶאָנִי 12, 13, 17, 19
 טוֹיִן, חֵיִם-לֵיב 31, 43, 126, 165
 טוֹיִן, י. 71
 טוֹפֶאָגֶרָאָף 13
 טוֹרֶשְׁטִין, שְׁמוּאֵל-יִצְחָק 43, 165
 טוֹעֶנְבֹוִים, בּוֹנֶם 86, 88
 טוֹרְצֶקִי 119
 טוֹרְאָטְנֶבֶרְג, ח. 157
 טוֹרְאָטְנֶבֶרְג, ר' שְׁמוּאֵל 48, 73
 טוֹרְמֶבֶצְקִי, סַאָנְסִלְאָו 18
 טוֹשְׁטֶאָרִינסְקִי, אַדָּמָס 12
 טוֹשְׁטֶאָרִינסְקִי 34
 טוֹשְׁטֶאָרִינסְקִי 119
 טוֹשְׁטֶאָרִינסְקִי, גַּעֲנֶרְעֶל 55

ר

רֵאָכֶלֶסָאָן, ר' יִשְׂרָאֵל-הַעֲרֶש 22,
 47, 49, 73
 רֵאָכֶנְעוּיִטֶש, קְאָוִיִמִיר 163
 רֵאָפֶע, 119
 רֵאָפֶע, זוֹסְמָאָן 43, 63, 107, 163,
 164, 165, 26, 52, 53
 רֵאָפֶע, ג. 123, 125, 126
 רֵאָפֶע, ס. א. 70
 רֵאָפֶע, צְבִי-הִירֶש 43
 רֵאָץ, י. 100
 רֵאָלְצֶנְד, דְּרוֹקֶרֶי 106, 135,
 136, 137
 רֵאָנְקָאוּסְקִי 26
 רֵאָנְקָאוּסְקִי, טוֹשְׁטֶסֶלְאָו 66
 רֵאָנְקֶל 36
 רֵאָצִינְעוּיִטֶש 124
 רֵאָקוֹבָאוּ, ש. 164
 רֵאָשְׁעֶנְסְקִי, יֶאָן 14, 16, 17, 18, 19,
 88
 ר. בִּיז 88
 רֵהוּדֶה-לֵיב כ"ר שְׁמוּאֵל 15
 רֵהוּשֶׁ בֶּן מִנְחָם מַאֲנִיש 13
 רֵיזֶלְסָאָן, יוֹסֶף 28, 45, 49
 רֵיזֶין 134
 רֵיזֶין (זַע אֵינְוֶנְטֶסֶטֶס) 54
 רֵיזֶינסְקֶע 59
 רֵיזֶעֲמָאוּיִטֶש, מ. 52, 53, 163,
 164
 רֵינֶה 28, 47
 רֵיזֶף-מִשָּׁה 47
 רֵיזֶעֶר, זֶלְטֶע 43
 רֵיזֶקָל בְּמוֹהֶרֶר מִנְחָם נַחֲוִם,
 הִרִיר (זַע אוּיך טוֹפֶאָגֶרָאָף) 13
 רֵיזֶעֲוֶעֶרְאָו 84
 רֵיזֶעֲוֶער, יִצְחָק 47
 רֵיזֶעֲמֶלִיאָנְאוּ, 55, 56, 59
 רֵיזֶעֶב, (?) 14
 רֵיזֶעֶב אֱלִיטֶער 48
 רֵיזֶעֶב בֶּן ר' חֵיִם הַמְּהָן, ר' 13

פּרירדמאַן, שלמה 43, 163
 פּרירדנשטיין, נ. 153
 פּרירדיקן, א. 3, 20, 68, 145
 פּריריריך (זע גאַזשאַנסקי שמואל, לנו)
 פּרענקעל, בענעדיקט (בנימין) 17
 פּרענקעל, ד. 163, 164

צ

צבי הירש ב"ר שמעון 15
 צוקער 86
 צוקערמאַן, צ. 2, 100
 ציונסאָן, בער 43, 102
 ציאַנזאָן, דרוקעריי 43, 65, 102, 108, 109
 ציאַנסאָן, יצחק 43
 ציאַרקאָ, י. 9, 138, 156, 158
 ציאַרקאָ, מ. 2, 43, 51, 58, 63, 85, 125, 130, 131, 132, 133, 135, 137, 139, 140, 141, 142, 145, 147, 151, 152, 155, 156
 צינמאַן, זעליק 117, 123, 125, 127, 129, 130
 ציפקין 126

ק

קאַבלינין, ראובן 43, 163, 164, 165
 קאַדקין 56, 58
 קאַזאַלסקי 43
 קאַזאַלסקי, ליב 165
 קאַזאַלעזשסקי, ש. 58, 64, 114
 קאַזאַרסקי 71
 קאַזאַרסקי, ד"ר ה. 54
 קאַזאַרסקי, ז. 10
 קאַזאַרסקי, י. 9, 138, 155, 156, 163
 קאַטאַן, הענעך 43
 קאַטאַן, י. 138
 קאַטאַן, מ. 145
 קאַטיין, מאיר 43
 קאַן, איסידאָר 43
 קאַן, פּנחס 3, 11, 14, 18, 144, 150, 148
 קאַן, ראובן 43
 קאַכאַקאַזשסקי, ביסקופ 14, 16, 19
 קאַפּינקעזש, א. 126
 קאַפּינקעזש, יצחק 43
 קאַפּעלאַזש, ש. 163, 164
 קאַפּעלמאַן, בנימין 163
 קאַרעאַטי 63
 קאַרייוואַ 26
 קאַריסקי, ז. 164
 קאַריסקי, י. 138
 קאַריסקי, צ. 163
 קאַנאַן, זימל 119, 163
 קאַנאַן, י. 134

עפּשטיין, ש. 52, 165
 עפּראָן, דרוקעריי 43, 117
 עפּראָן, היים 43
 עפּראָטימאַח 60

פ

פּאַנאַר, חיה 43, 134
 פּאַניאַטאַזשסקי, סטאַניסלאַח אי. גוסט 12, 13
 פּאַסטיאַני (זע גאַרעליק שמריהו)
 פּאַפּאַק, פּנחס 43, 163, 164
 פּאַזאַלעזש, גראַף 30, 63, 64
 פּאַנאַזשקאָ 138
 פּאַפּיעריני, בוכדריק 43
 פּאַפּעריני, מ. 100
 פּאַפּיעריני, משה 9, 100
 פּאַץ, י. 9, 119, 126, 128, 136, 139, 140, 152, 153, 154, 155, 156
 פּאַראָר, אברהם יודל 36
 פּאַראַפּאַזשסקי 66
 פּאַשקעזש, איגנאַץ 58, 65, 85, 125, 129, 130
 פּאַזעריסקי, ל. 100
 פּאַזערי, הערצע 49
 פּאַזערי, מאַקס 36
 פּאַרע, אברהם 146, 165
 פּאַרע, אהרן 43, 51, 52
 פּאַרע, ח. 149, 157, 164
 פּאַרע, ר. 52
 פּאַליניק, מ. 26, 71
 פּאַנסקי, ע. 163, 164
 פּאַראַזשניקאָו 33
 פּאַראַזשניקאָו, דרוקעריי 33, 75
 פּאַיסער 56, 59
 פּאַקער 125
 פּאַקער, ב. 31
 פּאַקער, חוה 43
 פּאַרעסמאַן, ה. 73, 149, 157
 פּאַרעסמאַן, י. 134

פ

פ. ג. 38
 פּידלער 86
 פּייגנזאָן, ש. 134
 פּייגעלאַזש, אליהו 165
 פּייזשטיק דער שטעפּער 36
 פּייש 86
 פּלעקסער, ש. 43, 52, 165
 פּעליקס 119
 פּראָם, יצחק 43
 פּראַנקפורט, פ. 149, 157
 פּרידבערג 13
 פּרידלאַנד, אלטער 43
 פּרידמאַן, א. 134

טווירינסקי 129, 130
 טווערלאַח 50
 טאַצקי, ל. 138, 144, 148, 150
 טאַצקי, ק. 31
 טאַנקעזש 71
 טאַנקעזש 129, 130
 טעקיין, יוסף 2, 27, 43, 52, 63, 66, 129, 130, 145, 163
 טעקיין, מ. 139, 151, 152, 155
 טעפּאַן 58
 טעראַשון, מאַטעס 52, 54, 66, 165
 טעריאַזשסקי, ל. 3, 157
 טעריפּונסקי, ד. 149, 157
 טעריפּונסקי, י. 153, 157
 טעריפּונסקי, ישראל 94, 153
 טיגאַלזש, ד. 163
 טיטקעזש 125, 129
 טיפּאַזש 52
 טירקין, דרוקעריי 26, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 43, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 71, 75, 89, 102, 104, 105, 106, 107, 111, 162, 163, 164
 טירקין, יולי אלבערטאָזש 51, 62
 טירקין, יעצים אלבערטאָזש 51, 54
 טלאַנימסקי, ב. 163, 164
 טלאַדיקין, דרוקעריי 153
 טניטקאָ 80, 81
 טניטקין (זע טניטקאָ).
 טענאַל, ח. (ג.) 119, 137, 141, 163, 164
 טענאַלזש, ד. 141
 טעראַ, זעלדע 43
 טקורקאָזש, חולף 163
 טקלאַר, משה 88
 טראַעלאַזש, לייב 43
 טראַעלאַזש, פּסח 43, 163, 164

ע

עדוויק 134
 עינעראַנסקי, דוד 43, 163, 164
 עלטערמאַן, ה. 52
 עלפּעראַזש 71
 עמעס, מרדכי 43
 ענגעלשטערן, אברהם 26, 165
 ענגעלשטערן, ל. 149, 157
 ענגעלשטערן, מ. 126, 128, 130, 131, 135, 137
 עפעל, י. 132, 133, 135, 141
 עפּשטיין, אַרקאָדי 27, 50
 עפּשטיין, ב. 132
 עפּשטיין, ג. 163, 164
 עפּשטיין דער שוואַרצער 51
 עפּשטיין, ה. 52
 עפּשטיין, רבקה 9, 139

מרדכי במהר"ר יחיאל מיכל 14
 מרדכי בן משולם פּאַלק, נמאָר-טעל פּאַלקענאַזש (16, 17)
 מרדכי ב"ר משולם גיטע פּרעטין
 ציהער 14
 מרדכי, ר' (זע טשעמערינסקי)
 משה במהר"ר אברהם אבלי 15
 משה במהר"ר יחזקאל סג"ל 15
 משה במו' מנחם-מענדל 15, 19, 20
 משה דער הינקעזיקער ברחן 57

ג

גאַזאַנרודסקי, אלטער 43, 134, 163
 גאַזאַנרודסקי, דרוקעריי 43, 162, 163
 גאַזאַנרודסקי, ש. 134
 גאַזיק, גלח, דרוקעריי 66
 גאַטין, ל. 164
 גאַטעס, יוסף 43, 97
 גאַסאַזש, טעטע 43
 גאַסקע 47
 גאַדעל, ח. 163, 164
 גאָם, 12, 13, 14, 19
 גאָם דער גאַרבער 36
 גיגער, ש. 119, 126
 גינערמאַן, מרדכי 43, 58, 165
 גינאַכט, י. 5
 גיימאַן, בערקאָ זעליקאָזש 18, 20
 גייטל, דרוקעריי 43
 גיעטש, יוליאַן 12
 גיעקראַסאָו, נ. א. 27, 68
 גיקאַלאַ I 22
 גיקאַלאַ II 64, 70
 ג-108
 געמוזער, ח. 164
 געמעטשנינסקי, דבורה 134, 149, 157
 געמעטשנינסקי, רבקה 43
 געפּט 42
 געפּט, חנה-טיבע בעת ר' לייב 42

ס

סאַכאַט, משה 43, 164
 סאַלאַזשניסקי 52
 סאַסנאַזשסקי 26
 סאַסנאַזשסקי 52
 סאַקאַלזשסקי, פּריסטאָו 84
 סאַשענאַ, סקל 43
 סאַזיק, א. 15
 סאַזיק, אַדאַם 15
 סאַזשניקאָו, מאַטל 33, 61, 125, 163, 164
 סאַזשניקאָו, (שרה-)געבע 43, 163
 סאַפּיר, אהרן 126
 סאַטין, ז. 26
 סגל, ח. 132
 סוואַקאָו 50

141, 142, 144, 147, 148,
150, 151, 152, 154, 164
רובינו, מ. 134
רודאשעווסקי, א. 98, 132, 149,
155, 156, 157
רודאשעווסקי, מ. 138
רוזניצקי, י. 134
רוף, בערל 142, 165
ריגעל, שלום 43, 164
ריזע-לאה 52
רײט, אריה-לייב בן דוד 15, 19
ריט, דוד 20
ריזען, ז. 122, 136, 157
ריזען, ש. 157
רייטבערג, ל. 10, 119
רייכמאן, י. 86
רייכנשטיין, י. 86
רייכער, קאפקע 55, 57, 58, 59
ריין, תנן 126
רינגעלבלום, ע. דיר 14, 15
רינדוונסקי, שלמה 31, 36, 138, 163
ריקלעס, י. 5, 66, 70, 148, 150
רעפנין 14
רפאלטשיק רער זאקנמאלער 36

ש
ש. 121
ש. א. 99
שאג, שערל 43
שאפאר, צ. דיר 3, 54
שאפסעל 119
שאט 54
שאליט, שרה 31
שאפירא, גדליה 43
שאפירא, י. 126
שאטראן 86, 88
שארף, יעקב 139, 165
שארמשטיין, י. 163
שבה 54
שובין 165
שוואבסקי 31
שווארצבראם 52
שזמילך, א. 157
שולקין, ש. 149, 157
שולמאן 26
שולמאן, בענצל 2, 100
שולמאן, קלמן 29
שוסטער 165
שוסטער, שרה-בלומע 29, 43, 134
שור, לייב 31, 66
שטאקמאן 56
שטאבער 100
שטיינבערג, מאיר 43, 71
שטיינבערג, משה 43, 163
שטיר, פטיע 43
שטעמפל, באראן 54
שטערן 36
שטשוזקי 86

ר
ר. 77
ראגא, ח. 119
ראזווסקי 126
ראזובלום, יהודה 43, 135, 136,
137, 142, 163
ראזוקראץ 24
ראזוקראץ-שריטטועצער, דרוקע-
ריי 24, 28, 35, 43, 44, 74,
75, 135, 139
ראזענבוים, אברהם 117
ראזענטאל, אהרן 43, 144
ראזענטאל, אנוא 85
ראזענטאל, לייב 45, 165
ראזענטאל, פ. 85
ראטנבערג, בנימין ב"ר דוד-אריה 20
ראמבאק, העשל 29, 36, 43,
134, 163
ראמבאק, ש. 52, 134
ראם, דבורה 47, 48
ראם, דרוקעריי 20, 21, 22, 23,
24, 25, 26, 28, 29, 30, 34,
35, 37, 43, 45, 46, 47, 48,
49, 50, 51, 52, 54, 64, 72,
73, 75, 133, 136, 139, 140,
142, 151, 162, 165
ראם, ל. 149
ראם, מאנע 48, 49, 50
ראם, ר' מאנע (מאנויל בארוי-
כאוויטס 17 מאנועל בן ברוך
(17, 18, 19)
ראם, מאקסי 26, 37, 45, 48,
49, 75
ראטינונסקי, אחסי 86, 88
ראטיצאן, ב. 10, 135
ראטיצאן, ר. 10, 119
ראפפע 43
ראבובין 43
ראבובין, דרוקעריי 43
ראבינאוויטס 119
ראבינאוויטס, זלצע 44
ראבינאוויטס, י. 52, 61
ראבינאוויטס, יודיה 43
ראבינאוויטס, יואל 130
ראבין, איסר 66
ראדין 53
ראדין, ניקאלאי 54, 55, 65
ראיער, א. 163, 164
ראיכל (זע באצקעלעס העלענע)
ראסקין 52
ראפאשארט, מי. 29, 134
ראפאלאוויטס 52, 107
ראפעס 54
ראפעס, ד"ר 54
רובאנעקא, ה. 125, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 133, 135,
136, 137, 138, 139, 140,

קויפמאן 43
קויפמאן, בלך 2, 89, 145, 156
קול, יענטע 43, 52, 134, 163, 165
קופיינע, הירש 43
קופערשטיין, העשל 86
קורטא, ס. 163
קורטא, פ. 164
קיזער, מ. 163
קלאג, רוב-בער 43, 165
קלאג, לאזער 4, 9, 60, 66, 74,
86, 88, 140
קלאק, רחל 50
קלאטשקא 26, 165
קלאטשקא, ב. 164
קלאטשקא, י. 2, 100
קלאטשקא, ישעיה 43
קלאטשקא, ש. 163
קלאטשקא, ש. 43, 100, 125,
128, 129
קליינער, מנשה-בער 86, 88
קלימאוויטש 64
קלמן 70
קלמן דער געלער 33
קלעטשקאווסקי 55
קלעפיקאווי, ב. 58, 65, 165
קלעצקין, ב. 33, 119, 120, 145
קלעצקין דרוקעריי, פארלאג 43,
59, 65, 66, 120, 139, 146,
147, 152, 155, 162, 163
קנאפ, מערע 43
קנארינג, ר' משה 72
קבלמאן, א. 4, 86, 88
קעלער 56
קעמאלי (זע קאמערמאכער מאטל)
קערענסקי 85
קראניק 55
קראעל, שיינע 163
קראסקין 103
קראפ-חנין, קלמן 36
קראסעלשציק, בתיה 43
קראשעווסקי, יוזעף אינגאצי 11
קרובלאץ 52
קרוגמאן, ש. 153
קרוק 122
קרוזיינע, הערץ 135, 165
קרושניק, נאטע 44, 45, 73, 165
קריגער, יאהאן אנטאן 14
קרייז 52, 53
קריניצע, אברהם 119, 126, 163
קריינעס, ד. 3, 119
קריינעס, דרוקעריי 10, 119, 158
קריינעס, ר. 31
קרינסקי, י. 43, 141
קרעמער 139
קרעמער, ארקאדי 153
קרעמער, ליאזע 58
קרענגעל, ד. ל. 73

קאנאוויטש, יאסל 31, 36, 43,
163, 165
קאנאן, מעטע 36, 37
קאנאן, שיינע 31
קאנאן, ראובן 163
קאהאנאוויטש, יוסף (זע קאגא-
נאוויטש יאסל)
קאהאנאוויטש, יצחק 43
קאהאן, מ. 50
קאהאן, שמשון 3, 44, 69, 157
קאוודאן, מיטל 43, 52, 163,
164, 165
קאטערינע 14, 20
קאטערינאווסקי, ש. 100
קאיעם 58
קאמאנסקי 52
קאמעמאכער, יחיאל 43
קאמערמאכער, א. 100, 163, 164
קאמערמאכער, ב. 164
קאמערמאכער, ה. 126
קאמערמאכער, חעלשטיק 58
קאמערמאכער, יאנקל 119, 133
קאמערמאכער, יוכף 27, 31, 119,
126, 163
קאמערמאכער, ישראל 97, 139, 156
קאמערמאכער, לייב 153
קאמערמאכער, מאָסל 35, 58, 84, 85
קאמערמאכער עלטשיק 33
קאמערמאכער, שמואל 22, 58,
84, 137, 163, 165
קאנטער 126
קאנטאר, ה. 135, 136, 141, 149, 157
קאסטאף, מאיר 3, 6, 47, 72, 73
קאסטעליאנסקי, נ. 148, 157
קאטעל, שרה 165
קאעס 43
קאפלאנאוויטש, ד. 126
קאפלאן, א. 100
קאפלאנסקי 52
קאפלאן-קאפלאנסקי, ד. 126
קאפלינסקי, ישראל-מיכל 28, 31,
32, 66, 67, 84, 85, 122
קאץ, ח. 134
קאץ, לייב 43
קאץ, מ. 58
קאץ, מ. 138, 163
קאצעח 60
קאצענעלנבויוגן, חיים 165
קאצענעלנבויוגן, ריי שאולקע 16, 72
קאצענעלנבויוגן, אברהם-הירש
44, 45
קאץ-פאלאצקי 52, 61, 163
קאץ, שמואל 28, 49
קארטשעווסקי, ניקאלאי 163
קארטשמער, מאיר 43, 163, 164
קארטינאוויטש, משה 44, 67
קארשוין 165

שריטער 56
 שריפטזעצער 24
 שריפטזעצער, יעקב - לייב 22,
 49-48
 שריפטזעצער, ל. 70
 שריפטזעצער, מרדכי - פסח 72,
 165, 73
 ת
 תוספות יום-טוב 73, 48

שעכטמאן, מ. 86
 שער, ברינע 43
 שערנאושעסקא, שאַסע 43
 שפרינק, אבע 94, 134
 שקראַזחויס, זאכ-זאַלף 43
 שקלאַזער, מ. 52, 134, 138,
 164, 163
 שקלאַזער, נחמה 43
 שקלאַזסקי, ח. 134

שיפּרין, שלמה 165
 שלום-שכנא פון יעקב כהנא 13
 שלמה 134
 שמואל ב"ר ישכר בער סג"ל 13
 שמוּלזחויס, י. 134, 149
 שמעון במוהר"ר יהודא לייב 15
 שמר 29
 שניידער 104, 105
 שריפטגיטער 104

שיינק, ברכה 43
 שיינער, נ. 3, 78, 157
 שימאָנזחויטש, דרוקער 139, 144
 שיפּרין, אליהו 36, 43, 125, 128,
 129, 130, 132
 שיפּרין, ל. 137, 139, 140, 142,
 146, 147, 148, 151, 152,
 154, 155
 שיפּרין, שלמה 43

תוספות

(The following text is extremely faint and largely illegible due to fading or bleed-through from the reverse side of the page. It appears to be a list of names and page numbers, similar to the index above.)

א י נ ה א ל ט

ז י י ט

77	זכרונות — י. ר.
78	אָפּגעריסענע יאָרן — נ. שיינער
84	דרוקער-ארבעטער אין „ראָמאַנאָוקע“
86	דריטער לאַנד-צוזאַמענפאַר פּוין דרוקער-ארבעטער אין פּוילן — י. בייז
89	צייטונגען און קאַלעקטיוון — מלך קויפּמאַן
90	גרייז-גרויע — י. בענגיס
92	דער פּאַריין און די אַרבעטסלאָזע — א. אַדעלמאַן
93	די חונדערבאַרע אותיות; הענט און מוה — פּישל העלערשטיין
94	„צוליב טעכנישע סיבות“ — ישראל סטריפּונסקי
95	בני דער אַרבעט — י. בענגיס
98	נאַכט-אַרבעט — א. רודאַשעווסקי
99	ליד וועגן אַ זעצער — ברוך געלמאַן
	1905—1936 (מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פּוין פּראָפּ פּאַריין
101	פּוין דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע)
159	אונטערשטיצונגען און סובסידיעס
	דער סטאַטוס פּוין דער פּראָעסיאָנאַלער דרוקער-אַרבעטער-
160	געזעלשאַפּט אין ווילנע און ווילנער גובערניע
162	אויסצוגן פּוין אַ מיטגלידס-ביכל פּוין 1906
162	די קראַנקן-קאַסע „פּעטשאַטניק“ 1913—1915
165	פאַרשטאַרבענע פּאַריינס-מיטגלידער 1906—1936
166	ווך-צעטל

ז י י ט

	באַגריסונג פּוין צענטראַל-פּאַרוואַלטונג פּוין פּראָפּ פּאַריין פּוין
4	דרוקער-אַרבעטער אין פּוילן
5	אונדזער יובל — י. נייאַכס
	באַגריסונגען (פּוין קולטור-אַמט, אַמעריקאַנער חברים, ב. חלאַדעק,
6	מ. וויינרייך)
8	אַ טריט פּאַרויס — אַ בליק צוריק — ב. וואַרשאַוסקי
	די התחלה פּוין ייִד' דרוק-וועזן און די ערשטע ייִדישע זעצער
11	אין גראַדנע און ווילנע — פ. קאַן
	צו דער געשיכטע פּוין דער ייִדישער דרוקער-אַרבעטער-באַוועגונג
20	אין ווילנע — א. פּרידקין
35	די אַנטשטיינג פּוין דרוקער-פּאַריין — א. י. גאַלדשמידט
	דער „פּנקס“ פּוין ייִדישן דרוקער-אַרבעטער אין ווילנע —
39	א. י. גראַדווענסקי
44	אַלטע זעצער דערציילן — ש. קאַהאַן
51	פּוין אַמאַליקן דרוקער-לעבן — מ. ציאַרקאָ
68	די זעצער — נ. א. ניערקאַסאָוו
	30 יאָר לינירער און איינבינדער-סעקציע ביים דרוקער-אַרבעטער-
70	פּאַריין אין ווילנע — י. ריקלעס
72	אַ פּלעטל פּוין מיינע זכרונות — מאיר קאַסטאַף
74	מיט 30 יאָר צוריק — טוביה גלאַז
	צו דער פּייערונג פּוין 30 יאָר פּוין יוביליי פּוין ווילנער פּראָפּ'
76	דרוקער-פּאַריין — משה גראַוול

